Conringius de Finibus Imperii.

Conringius
de
Finibus Imperii.

Conringius
de
Finibus Imperii.

C. I.

C. I. P. B.

HERMANNI CONRINGII
OPUS
DE
FINIBUS IMPERII GERMANICI,

QVO

JURA FINIUM, QVIBUS ILLUD CONTINEtur, â primo ejus exordio usq; ad hæc nostra tempora illustrantur.

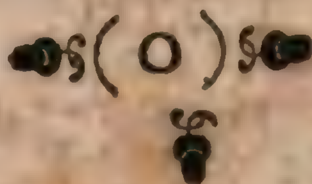
EDITIO NOVA,
infinitis locis emendatior & correctior, addito Indice triplici.

FRANCOFURTI & LIPSIÆ,
Apud JOHANNEM HEINR. ELLINGERUM, Bibl.
M. DC. LXXX.

SUMMA PRIVILEGIORUM.

CAutum eſt interregni tempore Privilegiis Sereniſſimorum Potentiſſimorumque S.R. J. Vicariorum Principum, ne qvis libros Hermanni Conringii cura ſcriptos vel editos, citra ejus heredumque conſenſum, unquam vel inprimat, vel alibi impreſſos divendat: pœna delinquentibus dicta omnium ejusmodi librorum amiſſionis, & ſolutionis decem marcarum auri. Prout latius definitur ipſiſmet Privilegiorum tabulis.

PRÆFATIO
EDITIONIS PRIMÆ.
BENEVOLO LECTORI
S. P. D.

Um primum ſcriptioni huic manum appellerem, aliud mihi conſilium fuiſſe atq; poſt reapſe egi, ipſamet operis frons indicat etiam me tacente. Fuit ſcilicet animus non niſi Diſſertationem edere, & quidem illam quatuordecim circiter plagulis comprehenſam: qua brevitas nequa foret deſpectui, volui illi molem aliquam quærere à charactere grandiore. Simulac verò cæpi argumentum hoc majore nonnihil cura aggredi, ſenſim mutata ſententia, & laxato quaſi freno liberior ſtilo curſus indultus eſt. Deprehendebam nimirum, argumenti & nobilitatem, & amplitudinem, & (quia vix à quoquam ex profeſſo eſt tactum vel certe minus accurate traditum,) obſcuritatem difficultatemque, exigere diffuſam magis curam, nec vaſtum adeo campum, ea quam inſtitueram brevitate, poſſe ſine aliqua Imperii injuria conſtringi. Ita accidit mihi quod fere ſolet in ſcriptione extemporanea, ut ejus initio non uſque adeo bene progreſſus operis reſpondeat: quod vitare poſſunt qui non niſi perfecta jam ſcripta

)：()：(　　*ſolent*

ſolent typis committere. Quorum ego morem ut laudo, ita hactenus nunquam imitari licuit, per neſcio quod ingenii vitium: quo ductus quicquid calamo excidit non patior deſcribi, ſed mox, licet minus pulchro charactere formatum in ſchedis, trado typothetis, illis ſæpe ringentibus: ne relegere quidem ſemel ſcripta ſuſtineo, niſi ex typographeio reddita, quo emendentur. Id quod ideo nunc commemoro, uti & ne ignores, Lector, cauſam inſolentis primæ inſcriptionis, & ſimul ignoſcas. Nec vero ab extemporanea illa mea ſcriptione aliud aliquod ſperaverim crimen magnum commiſſum: quod videlicet, ut ſolet, aut eadem ſæpius repetita, aut nonnulla alieno loco poſita, aut denique ea ſcripta fuerint quæ mutata mallem: ac proinde eo faciliorem mihi unius peccati, in titulo operis commiſſi, veniam polliceor, præſertim cum non pro amphora inſtituta urceus, ut illi quondam, ſed pro urceolo pene amphora exierit, etſi ab argumento meo ne latum quidem unguem ut ajunt diſceſſerim. Sed & correxi jam illum primum male natum titulum, & in libros duos mutavi falſo dictam Diſſertationem: ut alter contineat Finium rem omnem, à primo uſque Imperii exordio ad fatalem illam ruinam, quæ cum Friderico II Cæſare tertio decimo ſeculo contigit,

git, alter cœptam materiam ad noſtram uſque hanc tempeſtatem perſequatur.

Continui vero me in omni hac ſcriptione in explicandis duntaxat juribus Finium: cauſſas quur illi quondam ita amplificati & rurſum contracti adeo ſint, quidve horum vel profuerit olim vel hodie proſit aut obſit, ne quidem verbulo attigi, idque conſulto: propterea quod ea eſſet prioris illius loci difficultas & amplitudo, ut alter commode non potuerit ſimul agitari. Ingens nimirum eſt inter jurium illam peritiam, quæ circa τὸ ὅτι *occupata tantum eſt, & illam quâ ſimul cauſſas jurium illorum adeoque hac pariter uſum noxam eorum aſſequeris, quæque proinde fere ſola prudentiæ nomen promeretur, diſcrimen. Certe facile illud quivis ſanæ mentis fatebitur, etſi Thaboricus ſtupor id non capiat. Igitur non quod neſcirem cauſſarum illam cognitionem pertinere demum ad exactam jurium illorum Imperii ſcientiam, aut quod exiſtimarem non eſſe pretium operæ iis exponendis illaborare, non tactus à mo ille locus eſt, ſed quoniam, cum & ipſe prolixus ſit ac difficilis, non potuit hac vice una cum altero illo negotio recte expediri. Et vero ſedet ſententia ſeorſim alias ex-*

 poneere,

poneere, causas & incrementi omnis & decrementi, quod Imperium hoc nostrum à prima origine sua ad hæc nostra usque tempora variis est vicissitudinibus hactenus expertum. Fortassis etiam addam, qua ratione existimem ego collapsam rempublicam erigi rursum posse, quidq; inposterum sperandum sit metuendumve. Fortassis, inquam. Minus enim tuto aut commode talia in aperto disserentur: nec forte fas est consilium in tam arduis publicæ rei negotiis dare, nisi istud curare in officio tuo sit. Tamen & veteris nostri ævi magnorum hominum exemplis, qui non dubitaverunt editis in publicum libris consulere in medium quod usui fore arbitrati sunt, ad similem operam queam invitari. Cæterum quicquid hujus aliquando futurum sit, in præsentia omne illud à me consultò est in hoc de Finibus opere omissum. Ne tamen sententiam super hac re meam omni nunc ex parte dissimulem, visum fuit subjungere saltim ea, quæ ante hos septemdecim annos de negotio hoc disserui, illa in præfatione quam operi Politico Aristotelis tunc præmisi. Quamvis enim nequaquam omnia quæ huc pertinent sim ibi persequutus, quod & laterent me tum nonnulla, nec permitteret ar-

gu-

gumentum aliter hac, quam obiter tunc tangere, dixi tamen jam tum, pro ætatis meæ & occasionis ratione, nec pauca nec fortasse passim obvia & omnibus æque in vulgus cognita: quæque proinde haud incommode heic legas expendasque, donec majora & pleniora depromere licuerit.

In opere ipso ita versatus sum, ut universa à prima Imperii origine arcessiverim, non contentus ultima hac nostri ævi duntaxat prosequi: idque quoniam sentio ipsa hæc ultima probe exponi non posse, nisi re omni altius repetita, & prisca tamen illa quadam caligine tecta deprehendi, vix quoquam nostrorum illuc usque excurrente. Observavi porro in omni expositione temporis seriem, & veterem regnorum, ex quibus hoc vastum Imperii corpus coaluit, distinctionem: quo major lux ex probo ordine lectori affulgeat, evitata omni confusione. Ea propter seorsim quoque persecutus omnia sum, quemadmodum sese habuerint ad Friderici II Cæsaris ævum, seorsim reliquam tempestatem universam exhibui: quandoquidem usq; adeo ingens inter ea tempora discrimen invenitur, & fortuna Imperii quasi binas in partes illas dissecta

 cta

ctæ est. Ad leges provocavi, non illas Romanis proprias, sed quas natura aut gentium consensus instituit: quod illæ controversiis hisce decidendis minus sint idoneæ, etsi vulgo utramque soleant paginam facere, imo tertium pene quodvis verbum interpolare. Hujus facti hujus, sententiæ meæ rationes & alibi fusius, & breviter hoc ipso in opere capite nonodecimo, eas attuli, ut sperem æquum quemvis judicem iis cum cura expensis, aut omnino mihi assensurum, aut certe erranti veniam non denegaturum: aliorum voculas nec moror nec pertimesco. Cum vero ipsa naturæ & gentium jura de acquirenda & amittenda rerum possessione viderentur habere haud parum obscuritatis, duxi operæ pretium, digressione quadam facta illustrare nonnihil hunc locum, ne qua caligo remoraretur controversarum Imperii possessionum dijudicationem. In iis quæ facti sunt arbitrandis, usus sum cum tabulis publicis quas potui nancisci, tum testimoniis historicorum quos gnaros maxime rerum & integræ esse fidei censui. Nec vero non excussi monumenta omnia, vetera nova, quæ licuit inspicere, si ad illustrandum hoc argumentum facere aliquid posse visa sint: indignum ratus,

con-

controversia de casa agresti oborta chartas omnes magno studio evolvi, regari testes, & juratos quidem, rem ipsam oculis lustrari, & tamen in latissimarum maximarumq; urbium & provinciarum possessionibus dijudicandis levi quadam opera defungi. Verum hoc agenti multa mihi defuisse, fere nunquam non & deprehendi & dolui. Nec enim dubito in sanctioribus tabulariis plurima latitare, hunc locum illustrare peridonea; monumenta etiam historicorum alia nondum typis publicata, alia edita quidem sed in manus meas non pervenisse. Plurimum igitur abest, ut existimem, pro dignitate argumentum hoc universum à me tractatum, aut ab errore omni satis cautum esse. Quei potuit hoc à me fieri à monumentis ita deserto? Quod potui præstiti ego: quibus in promptu sunt tabularia & in arcano hactenus delitescentia monumenta, aut omnibus numeris instructa bibliotheca, illis si accuratiora & pleniora meis attulerint in medium, cedam lubens: non invidebo. Erroribus interim meis ut & ignorantiæ veniam spero ab omnibus æquis bonisq; lectoribus. Homines scil. sumus omnes ac erroribus proinde obnoxii, eoq; & humanitus mecum actum iri confido.

do. Ut illo animo sane mea expendantur, Reges Principes aliosq;, quorum ex sententia fortassis nō omnia disputavi, ea qua par est submissione, rogo obtestorq;. Occulto Germaniæ amore abreptum me interdum, haud negaverim. Quomodo enim hoc caveris bonus civis? At vero lucri aut potentiæ aliqua spe vel metu à veri professione me seductum, nemo, scio, dixerit quibus res meæ perspectæ sunt. Utinam æque sincerum judicium attulerint ad hæc arbitranda alii! Id sane si fiat, operi meo si laudem non impetro, saltim magnum aliquod vituperium non vereor. Efficietur vero simul hoc ipso, ut ab illustrandis Imperii reliquis negotiis ne deinceps abhorream, sed currenti quod ajunt calcar potius aliquod addatur. Unum adjungo: ne quem turbet, quod Imperium non Romanum ex recepto more sed Germanicum appellaverim. Feci illud, ne quis ambigua locutione deceptus opinetur, de veteris & proprie dicti Romani Imperii finibus opere hoc actum. Sed & jam tum singulari libro ostendi, majestatem vimque Imperii nostri non Romanis deberi, sed Germanis vel solis vel ex parte præcipua, nomenq; illud Romanum nulla gravi ratione ad universa hujus Imperii translatum esse. Helmestadii prid. Non. Apr. cIɔ Iɔc LIV.

INDEX

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

De Finibus Imperii Germanici à primo ejus exordio usq; ad Fridericum II Cæsarem.

(:) (:) (:) IIX.

LIBER SECVNDVS

De Finibus Imperii Germanici à Friderico II Cæsare usque ad nostra tempora.

SERENISSIMO CELSISSIMOQVE
PRINCIPI AC DOMINO

DN. FRIDERICO

SERENISSIMI POTENTISSIMIQVE
PRINCIPIS AC DOMINI

DN. FRIDERICI

WILHELMI

Marchionis Brandenburgensis
S. R. I. Archicamerarii & Electoris;
Eminentissimi Prussiæ Ducis:
Vt & Magdeburgi, Juliaci, Cliviæ, Montium,
Stetini, Pomeraniæ, Cassubiorum ac Venedorum,
Crosniæ item & Carnoviæ Ducis;
Burggravii Noribergensis,
Principis Halberstadii Mindæ & Camini,
Comitis Marcæ & Ravensbergæ,
Ravenstenii Lauenburgi & Butoviæ Domini;
FILIO NATU MAXIMO
ET HEREDI ELECTORALI
Domino meo Clementissimo
felicissima omnia
precor
HERMANNUS CONRINGIUS.

SERENISSIME PRINCEPS.

AUdentem Serenissimæ Celsitud. Tuæ manibus offerre hunc librum, nihil, fateor, potest excusare præter ejus argumentum. Agit videlicet de Civili Pace inter Imperii Ordines, quamvis religione dissidentes, perpetuò conservanda. Qua re nihil magis utile, imò nihil magis esse necessarium, ad id ut respublica Imperii non omnis intereat, aut potentissimis quibusque vicinis, cum ipsorummet Principum sive excidio sive servitute, cedat in rapinam, inque partes dilabatur: ac proinde Tuis quoque Principalibus curis dignum esse negotium, equidem arbitror. Nec verò est, quod tuta

omnia

omnia in futurum quoque polliceatur antegressi longi temporis felicitas. Et Imperii scilicet & vicinorum Regnorum longe hodie est status alius atque olim fuit. Æstimanda igitur omnia prudens quilibet judicaverit, prout nunc sese res habent, non quemadmodum olim illæ sese vel hic vel alibi habuerunt. Fuerit igitur in medium nunc quidem consulendum, quo modo is qui etiamnum superest Imperii status, habito undequaque vicinorum respectu, queat in perpetuitatem, vel saltim in longum adhuc tempus, integer permane-

manere. Huic autem rei fortaſſis haud invenitur ullum idoneum remedium, quàm, ut ita loquar, ſinceram concordiam inter Imperii Ordinum fovere, & exterorum quorumcunque potentiam ſuſpicere. Cæterùm haud deſunt, qui prius effectu ἀδύνατοι arbitrantur; quia illi ipſi Ordines non eadem ſacra obſervant, ſed religioſis multum diſſident ſententiis: quiq; cenſent, nefas eſſe cum iis, quos novimus haud tenere rectam æternæ ſalutis viam, in una vivere civili ſocietate. Aſt ne ad vetera provocem exempla, hæc ipſa ætas noſtra paſſim terrarum

pluri-

plurimas exhibet longe florentissimas respublicas, ubi citra ullum civilis concordiæ dispendium magna satis obtinet religionis diversitas. Ipse Serenissimæ Celsitudinis Tuæ Potentissimus Pater subditos, imo ministros, habet alia & à sese & mutuò de sacris sentientes prope infinitos: qvos inter mera tamen est tranqvillitas, quoniam prudentissimo consilio turbulenti quique arcentur procul, & ex æquo bonis omnibus par benignitas exhibetur. Quod unum exemplum merito instar omnium est æstimandum, qvodq; aliqvando Tuæ etiam Celsitu-

ſitudini poterit ſufficere in imitationem. Ab impietatis quoq; notionem. Ab impietatis quoq; nota plus ſatis civilem ejusmodi diſſidentium tolerantiam abſolvit, cum Apoſtolica doctrina, tum primævæ & ſanctæ Eccleſiæ uſus perpetuus. Ne nunc urgeam, qvod in ſuam quoque Iſraeliticam civitatem Deus Optimus Maximus admiſerit omnes etiam eos qui ſeptem Noachica quæ appellabantur præcepta tantum obſervabant, licet haud eſſent circumciſi aliisque Moſaicis ſacris initiati. Hoc pro dignitate demonſtrare alterius erit operæ. Iſthoc, quem nunc offero,

libro

libro res mihi jam duntaxat fuit, si ultima excipiantur, cum Pontificiæ Curiæ, omnem Imperii pacem primùm remorantibus deinde & evertentibus, horribilibus placitis. Illa sanè omnibus modis eradicare, interest non Germaniæ solùm sed omnium omnino rerumpubl. hujus mundi: utpote quæ liberæ aut tutæ esse nequeant, nisi sublatâ penitus illa quam ab Hildebrando usque Roma struxit sacra tyrannide. Benè an secus propositum hoc argumentum exsecutus fuerim, intelligentes quique judicabunt. Saltim haud omnem luserim operam, si Viri illi magni ac sapientes,

quorum conversatione quotidie fruitur Serenissima Tua Celsitudo, favorem aliquem Tuum Principalem huic conciliaverint, dignamq; censuerint cujus lectione & hæc & postera ætas Tua instruatur. Enimvero fideli doctrina Sereniss. Celsitudini Tuæ, non minus atq; obsequio cùm meo tùm meorum inservire, in votis mihi est. Quem meum animum non improbatum iri, si pro ea, quæ ab omnibus prædicatur, Principali Tua Benignitate, liber hic excipiatur, non dubito mihi jam tum polliceri. DEUS Te servet, PRINCEPS, bono publico in seram senectutem.

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.

QVÆ me caussa compulerit, LECTOR BENEVOLE, ante propemodum triginta annos, persona *Austriaci Theologi* assumpta, *Pro Pace perpetua Protestantibus danda* libellum titulo *Consultationis Catholica* exarare; ut & decimo pòst anno *Animadversionem in Papa Innocentii X* Bullam, quâ ille pacta Pacis Osnabrugæ & Monasterii sanctè inita palàm damnavit, non conscribere duntaxat sed etiam unà cum priore libello publicare: illud primæ illi editioni addita tunc ad Lectorem Præfatio abunde indicavit. Ne etiam nunc quenquam hoc fugiat, illa ipsa Præfatio statim subjungetur. Reddo nunc secunda vice utrumque, sed infinitis locis correctum, atque ita locupletatum, ut novam faciem omnia, cumprimis illa, quæ Bullæ sunt Papali opposita, induisse videri possint. Hoc ut facerem, pridem me incitaverunt multorum & dignitate & doctrina illustrium desideria: quod primæ editionis exempla quævis statim initio fuerint distracta & argumenti nobilitas atque usus curam exigat accuratam. Et verò haud pacis est planè persvasum, non esse fas, civilem pacem ac societatem coli inter eos, qui religione dissident, & tolerari in repu-

blica divinum cultum, qui aliqua ex parte à re-
gentium ſententia eſt alienus. Quoniam verò hæc
opinio & impia eſt & evertit reſpublicas, etiam
atque etiam laborandum eſt, ut ex animis homi-
num evellatur. Igitur in utroque libro & jam
ante, & hac ſecunda vice, improbum illud placi-
tum fui aggreſſus. Continere me tamen ſum coa-
ctus intra limites inſtituti, & in primo quidem li-
bro me gerere juxta quæ permiſit perſona Pontifi-
cii hominis. Aliàs proinde ſingulari libro nobile
hoc argumentum σὺν θεῷ pertractabo: apertâ fron-
te demonſtraturus, omni ſummæ poteſtati civili
incumbere ſeriam religionis in ſua civitate cura-
tionem, ultra tamen naturâ nota θεοσεβείας præcepta
non illi licere vi aut pœnis adhibitis qvidqvam
imperare. Bulla porrò Pontificis cùm ea, quæ in
omnes Chriſtiani orbis reſpublicas, tum pleraqve
illorum, qvæ ſeorſim in Germaniam ſibi vendicat
Romana Curia, quaſi fundamenti loco haud dubi-
tavit collocare diræ ſuæ damnationis. Reapſe vero
etiam illa reſpublicas univerſas, & cumprimis Im-
perium, ſubruunt: & tamen paſſim cùm alibi, ſi
Galliam excipias, tùm in Germaniâ, à Curiæ Papali
devinctis Theologis palam ita docentur, ut veræ
ſententiæ à ſcholis eorum exulent. Ea ſanè indigni-
tas & hinc impendens Germaniæ noſtræ pericu-
lum, adegit me, plus altero tanto augere meam in
Bullam

Bullam istam ante hosce viginti annos conscriptam Animadversionem. Cæterum & Prior & Posterior hæc mea omnis cura, proxime quidem Civili Paci, in universum autem & quam maximè saluti ac conservationi Imperii consecrata est. Enimverò non diffiteor, arbitrari me, absq; Pace isthac salvam Germaniæ eam quæ adhuc superest rempublicam esse ne ad breve quidem tempus posse: sed hac sublatâ, totum illud corpus prædæ futurum exteris quibusq; potentioribus. Nata mihi illa sententia est adhuc juveni: itaque non dubitavi jam ante hosce quadraginta annos, cum omnia miserrime armis pessumdarentur, & de Pace constituenda altum esset inter partes silentium, eam aperte profiteri. Ex eo procul abest mutatam vel leviter, ut magis magisq; facta fuerit mihi confirmatior. Non hoc volo; satis sufficere averruncandis exteris malis hanc unam civilem inter disparis Religionis Ordines concordiam. Multa enim quoque alia isti fini requiruntur, de quibus agere non patitur nunc institutum. Frustra tamen isthæc omnia fuerint, nisi firma inter omnes Imperii Ordines Pax civilis sit stabilita: ut hæc omnium superstruendorum, quasi sit primum fundamentum. Quo illud omnibus appareat, sub finem libri addidi etiam ea, quæ ante annos quadraginta à me esse conscripta modo significabam. Vtinam ex voto omnia ce-

dant in commune universæ Germaniæ bonum! Vnum illud ſane ſpectavi ego omni meo labore: neque nunc quidquam magis deſidero. Quo, niſi valde fallor, & bonum Chriſtianum, & bonum Imperii ſubditum me ad ipſam quoque poſteritatem comprobabo. Helmeſtadii in Academia Julia Anno cIↄ. Iↄ. c. LXXVII. XII. Kalend. Maji.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM primæ editioni præfixa.

Bene triginta annos bello intestino, in quod fere universa Europa suas vires simul impendebat, flagraverat jam Germania, & tantum non in solitudinem erat versa, cum de pace inter partes componenda agitari denique cœptum est. Quis credidisset, etiam tunc superesse, qui bellum mallent? In utraque tamen parte inventi qui paci acriter adversarentur, & quidem (quod mirere) illa pars omnium maxime infestis consiliis oppugnavit pacem, quæ ex bello gravissimum damnum senserat, & periculo propior erat omnia sua perdendi: ea animos prava pervicacia invaserat. Et vero Pacis inimici nusquam plures, nusquam atrociores, quàm apud eos qui Catholici audiunt; ipso Cæsare tamen & Principibus iis quorum armis & viribus bellum gerebatur, in Pacem pronis. Incendebat illos homines nihil perinde atque dolor subductorum ventri pinguium aliquot patrimoniorum, ita alte impressa erat aqualiculo memoria suavissimæ saginæ, ut spem recuperandi ponere esset ægerrimum; etsi ipsi ad bellum parum vel nihil subsidii conferrent, sueti videlicet aliis pugnantibus pigro in otio domi fructus opimiores victoriæ alienæ carpere. Obtentui tamen pertinaciæ religio fuit; sive simul improba superstitio incau-

tos

tos animos ita occupasset. Ducebat qua,si agmen horum ipse Papalis Nuncius, vir & munere pariter & agendarum rerum solertia magnus: unde ingens factioni illi in vulgus existimatio, ex adverso Pacis studiosis quibusque, maximis licet Principibus & perspectissima virtute, impietatis macula aspersa, ipsi Paci de die in diem remora multiplex injecta est, pereunte interim Germania. In id, turbandis nimirum omnium animis, sparsi tandem & libelli sunt, nec uno auctore, nec indocti; sed qui ostenderent, ut ingenium ita doctrinam scriptoribus non deficere, quamvis in mala caussa patrocinio. Primo fortassis omnium prodiit Judicium Theologicum personati cujusdam Ernesti de Eusebiis: successerunt mox Judicii illius Theologici Vehiculum Responsum Theologicum, Instrumenti Pacis Ponderatio, & id genus alia. Omne hoc in manus meas incidit adulta æstate decimi retro anni: licet jam tum (quantum intelligo) aliquamdiu minus peritorum animos inquietasset. Declinante autumno, imo pene sub brumam, vidi Judicii Theologici Discussionem, doctam illam quidem & elegantem, qua tamen apud Pacis hostes quidquam effectum iri, sperare me vetabat, quod Auctor aperte Protestantem se ferret, hostilis vero talium hominum animus à Protestante doctrinam nullam quamvis optimam & meridiano sole clariorem

admit-

admittat. De turbis interim, Eusebiano cumprimis libello, (hic enim omnium illius generis doctissimus est & operosissimus) apud homines etiam non malos & Pacis cupidos motis, increvit magis magisque fama; judicio prudentiorum ideo potissimum gliscente Ernestina factione, quod Pontificiæ partis nemo quidquam opponeret, Jesuitæ vero aliique multi Theologico nomine conspicui & libellum & caussam unice passim locorum commendarent. Et vero ita pene comparatum est, ut in negotiis arbitrandis ipsimet nos, ad quos illa pertinent, raro simus defæcuto judicio; eoque ægre patiamur nobis quidquam persuaderi, nisi ab iis quos & prudentia valere & nostri esse studiosos persuasum sit, ab adversariis nihil temere admittentes quamvis consultissimũ utilissimumque. Ea de re, cum summe dolerem Pacis, adeo necessarii boni, compositionem procrastinari, ejusque moræ haud exiguam partem à maleferiatis illis libellis esse, existimavi bene me de republica meriturum, si aliis silentibus, ego clanculum persona Pontificii Theologi assumpta, & sermone ad illius partis placita legesque composito, Eusebium convellendum susciperem. Nec vero ea me simulatione magis peccaturum, quam medentes *solent, qui* tetra absynthia

Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoqve liqvore,

Vt puerorum æras improvida luoificetur,
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſynthi laticem, deceptaq; non capiatur,
Sed potius tali tactu recreata valeſcat.

Pridem nempe eram perſuaſus; fas eſſe, ut Clemens Alexandrinus loquitur, ψεύδεσθαι ἐν θεραπείας μέρει. *Nec ane mihi propoſitum, vel hoſtem dolo fallere, quod*

Ripheus juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris & ſervantiſſimus æqui.

Hoc animo impenſi ſunt in eam operam qui ferias Natalitias anni illius viceſimi ſeptimi ſequebantur ad Calendas Januarias pauci dies, & poſt Calendas unus alterque, illis tamen duntaxat horis quibus per negotia licuit mihi uni vivere. Omnia conſcio nemine: niſi quod ut commode ſpargi libellus poſſet, haud multo poſt tres amici, perſpectæ taciturnitatis & fidei, in conſcientiam admiſſi ſint. Oſnabrugam & Monaſterium delatus libellus haud parum placuit (ut accepi) utriusque partis omnibus qui Pacem ſectabantur; primum in multa exempla calamo transfuſus, mox curante ac laudante ignotum amici & familiaris alias ſui opuſculum Magnifico Viro Jacobo Lampadio, qui nomine Sereniſſ. Ducum Brunſuico-Lyneburgenſium ſtrenue tum & animoſe Pacis negotium curabat, alicubi excuſus eſt. Quem longe maluiſſem tamen

ſine

sine illa invidiosâ præfatione in manus populi devenisse. Isthoc autem in negotio nihil perinde mihi fuit jucundum, quam nemini suspicionem natam de auctore Protestante, multo minus de me: ut licuerit ipsimet mihi plurimorum omnis judicia partis non minus occulte audire, at Apelli olim post tabulam latitanti. Nec enim cuiquam præter tres illos amicos innotuit utilissima deceptio, nisi Pace jam confectâ, atque adeo fructu silentij ac simulationis abunde jam percepto. Et vero quamvis in commune multum etiam profecerint præclara ac luculentissima scripta, quæ Ernesto ac Vehiculario mecum eodem tempore opposuerunt, & Joannes Georgius Dorscheus nostras, & ex parte altera Abbas Caramuel (utpote quum ille simul arduas quæ ad argumentum facerent quæstiones ex ipsis Pontificiorum libris prolixe atq; acute agitaverit: hic vero arcanas consultationes multas magno bono produxerit in lucem, opinione variæ doctrinæ & auctoritate cumprimis idoneus fidem sibi facere) meus tamen ille libellus ipsa sua brevitate & simulata persona haud parum quoque valuit apud eos, quos Ernestinæ offuciæ ambiguos imo à Pace alienos jam reddiderant.

Etsi vero, singulari Optimi Numinis benignitate, Pax tandē aliquando fuerit composita, nō acquievit tamen furor Zelotarū & Pontificiæ Curiæ. Hinc e-

dita in lucem Anticaramuel & alia Dorscheo opposita, scripta virulenta, orci tamen galeâ tuta. Editæ & duæ novo exemplo contra Pacis pactum Papalis Nuncii Protestationes: utraque dura admodum & Pacis conditionibus omnibus, ipsique adeo Cæsari, Regi Galliæ, & ipsis suæ partis Imperii Germanici Principibus, perquam injuriosa: posterior insuper mire pertinacem zelotæ animum prodens. Profitente nimirum Fabio: sese omnem etiam pulvisculum de pedibus excutere, qui commune quidquam habere possit vel cum minimo præjudicio S. Sedis, & promptum se exhibere *pro illa Sede* ad vitam & sanguinem profundendum. *Apostolos scilicet imitato Fabio, quos* prædicaturos Regnum Dei & sanaturos infirmos *jussit Servator, si qua in civitate non reciperentur,* exire ac pulverem pedum excutere in testimoninin supra illos: *jussit item in testimonium de Christo sanguinem fundere: quasi tantundem sit, Regnum Papæ & Regnum Dei, Christum & Papam prædicare. quales tamen Fabios prædicatores & martyres omnis prisca vere Catholica & Apostolica Ecclesia ignoravit. Supervenit biennio pòst ex ipsa Tarpeia arce in Pacem Fulmen plane horrendum, ac quale ab orbe condito nusquam terrarum fuerat auditum, velut in ultimum complementum furoris tranquillitati nostræ adversantis. Ne quidquam videlicet turban-*

da

de Germaniæ idoneum omitteret, ille ab initio usque mendax & latro spiritus, oppositus Sancto ac miti Pacis Spiritui. Et vero sibi Pacem Germaniæ cumprimis esse invisam, suis illis insolentibus actibus prodidit: utpote quum adhunc modum, nullam unquam Pacem hactenus fuerit insectatus. Fuit tamen & ille conatus irritus; ac in tantum prævaluit Spiritus Sanctus, ut unanimi omnium sententiâ, non attentis Romanis sive fulguritionibus sive tonitribus sive fulminibus, in publicas & perpetuas Imperii leges utriusque Pacis pactum receptum sit: quo nomine immortales Deo gratias debemus. Sed & in Batavis duo rei indignitate moti, alter David Blondellus, omnis antiquitatis peritia admirandus, ficto tamen Amandi Flaviani nomine, alter vir item plane eximius Joannes Hoornbeek, perdoctis scriptis impietatem Romanæ Bullæ confodere non dubitaverunt; etsi optimus Blondellus & aliis vastis negotiis & ipsa tandem morte cœptam operam absolvere sit prohibitus. Eadem verò indignitas, & pacis servandæ ardens studium, post plurimos stimulos, me etiam denique nunc permovit, in Bullam istam calamum stringere eamque meam Animadversionem luci publicæ exponere. Nec vero vacat periculo supposita doloso cineri Papalis illa pruna; sed interest universi Imperii Germanici, ut illius iniquitas neminem omnino fugiat, ut-

que ex omnium animis ejus eviſtimatio eradicetur.

Cœterum hujus Animadverſionis meæ publicationi viſum fuit haut inutile, præmittere perſonatam meam Conſultationem: cum quod ad eam recudendam ſæpius fuerim invitatus, tum quod ex eadem qua Erneſti Judicium pharetra Declaratio Papalis deprompta ſit, nec amplius quidquam autorem me diſſimulare ſuadeat. Lectorem tamen omnem atq; etiam rogo, ignoſcat mihi quod contra animi ſententiam in libello iſthoc diſputata, cumprimis quod Proteſtantes hæreticorum nomine traduci, inveniat: memor, absque fuco illo, innoxio tamen, nec latitare me, nec probe aſſequi pie propoſitum ſcopum potuiſſe. Et verò retecta fronte integram animi ſententiam in Animadverſione de quam multis expoſui: alias ſeorſum prolixe demonſtraturus, quodnam jus & quidnam ſit officii Summæ poteſtati civili circa Religionem perſonas & res vel opes ſacras; alieniſſimus ab illo placito multorum, fas eſſe majeſtati civili in cives animadvertere ob errores tranquillitati civili non adverſantet.

Conſultationi autem ſubjungi feci eam partem Judicii Erneſtini, quam Conſultatio oppugnavit: ut eo facilior ſit utriusque contentio. Eadem fini addidi & Innocentii Bullam nec non utramque

Fabii

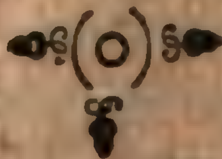
Fabii Protestationem. Et vero nisi hisce quoq; cum cura perlectis haud fecerit quis operæ pretium in Animadversione aut Consultatione mea evolvenda.

In Animadversione vero etiam ne quem offendat, Romanæ quia parti tribuitur à me Catholicorum titulus. Feci illud secutus vulgi morem, quo sermo fiat & brevior pariter & dilucidior: minime ignorans cæteroquin quam inique id nomen pars illa sibi vindicet. Longe sanctior sane & præclarior est Evangelicorum appellatio, quam nobis unice servavi: præsertim quia jam olim in Catholicorum nomen omnes penè hæretici transierunt, singulis cœtibus hæreticorum se potissimum Christianos & suam esse Catholicam Ecclesiam putantibus, *ut loquitur Lactantius; qua de injuria conquesti item fuerunt, Augustinus, Salvianus, Prosper, Victor & alii. Sed & hodie Catholicus est, non is qui amplectitur illam fidem, quam Apostolorum consentiens prædicatio toti fere terrarum orbi quasi communem, atque adeo vere Catholicam (quia per accidens factum est, ut universalior doctrina eadem & verior esset, quod altàs rarum esse solet) olim fecerat; aut etiam is qui fidem præ aliis late patentem amplectitur; sed solus ille qui cum [illegible] Pontifice communionem colit Ecclesiasticam. Quæ tamen communio neutiquam est universalis, imo ne numero sectantium quidem omnibus*

aliis

aliis Ecclesiis est superior. Ut proinde cum verborum significatio ex usu (qui alius atq; alius diversis temporibus esse solet) sit æstimanda, & nunc prisca & genuina τοῦ καθολικοῦ acceptio plurimum mutaverit, non est cur, juxta quidem significationem in vulgus receptam, nos Catholicorum cognomentum Romanensibus invideamus.

Hæc quasi historia est utriusque hujus libelli mei: quam texere coactus sum multis de causis, & Tibi Benevole Lector omnem propalare. Veneraberis autem mecum Deum Optimum Maximum, ut porro nobis propitius, hostiles inimicorum molitiones avertere aut irritas reddere, Pacem vero, quam clementer dedit, perpetuam servare ac tueri velit jubeatque. Helmestadii in Academia Iulia Eid. Iul. Anno CIↃ IↃ C LVII.

In Epistola dedicatoria, pag. 6. l. 4. deleatur τὸ inter.

HERMANNI CONRINGII DE FINIBUS IMPERII GERMANICI

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Romani Imperii veteris res ac jura ad Germanicum Imperium non pertinere: adeoq́ nec hujus fines ex Romanis illis petendos.

IMperii Germanici publicam rem seu administrationem statumqve perlustraturis, exordium operæ faciundum est ab Imperii illius finibus: utpote quo in notitiam veniunt regiones omnes & populi ad Imperium illud pertinentes. Hi nempe subjectum, ut scholæ loquuntur, sunt reipublicæ; subjectum vero ut ante omnia semper ita venit qvoq; prænoscendū in singulis rebuspublicis: qvoniam regimen omne circa populum versatur, ejusque bona omnia; eoque, num illud recte vel secus sese habeat, ad subjecti illius populi naturam & conditionem,

opti-

optime omnium poteſt exigi. Etſi vero de populis ac regionibus longe plura merito ſcire par eſt, ad id uti plene addiſcas Imperii naturam; nunc tamen nobis qvidem non niſi de Finibus ejus agere propoſitum eſt, idqve compendiò duntaxat: & hoc ipſum argumentum & reliqva illa prolixius aliàs fortaſſe perſecuturis. Non abs re autem erit, ſi tamen nunc ſimul etiam indicemus, qvo jure fiat, ut hi populi & hæ provinciæ in communi iſthac vivant republica: brevi pariter factâ inqviſitione, num fortaſſis aliæ provinciæ iſthuc jure pertineant necne. Nam hoc etiam inprimis intereſt intelligere, & tamen nequaquam fortaſſis in omnibus eſt notitia obvia.

Ceterùm hæc anteqvam agamus, removendus è medio eſt vulgaris & quaſi paſſim receptus error: qvo creditur, Imperium Germanicum eſſe laciniam veteris Imperii Romani. Hinc ſanè volunt pene omnes: quæ etiamnum illuc pertinent regiones populoſque, vel jam tum florentibus Romanorum rebus in noſtrum hunc aut ſimilem morem fuiſſe compoſitos, vel ſaltem jure illo, qvo olim

lim Romanæ provinciæ unum in corpus convenerunt, etiam nunc omnia contineri: ac proinde qvæ hodie ab Imperio Germanico haud possidentur, illa, tanqvam à corpore Imperii Romani separata, censenda, & hoc respectu habito, jure an injuria id fiat, studiose inqvirendum esse. Sunt autem in hac sententia haud pauci, nec indocti; non fortassis alii tamen, qvam qvi Justinianeo juri unice, neglecto omnis Germanicæ historiæ veteris usu, incubuerunt. Hos enim solos videas, de omni hoc negotio, atqve adeò & de exemptione, qvam vocant, regnorum provinciarumqve pene universi mundi à juribus Imperii Romani, illis qvæ diximus fundamentis nixos, ab eo usqve tempore, qvo in Italia renata sunt Romani Juris studia, usqve huc, acriter contendere. Verumenimverò potissima hodie Imperii Germanici, qvæ Danubio Rheno Oceano & mari Balthico includuntur, florentissimis etiam Romanorum rebus, nunqvam, vel non nisi levi ex parte ac brevissimo tempore, fuere Romanæ ditionis. Nec enim nunc moror ineptam sententiam, qvasi Romani ve-

teres vel tenuerint Imperio ſuo univerſum mundum, vel omnem illum occupandi jus habuerint. Alia omnia qvæ hodiè Germanici Imperii finibus includuntur, jam ante mille annos & qvod excurrit, ita à populis Germanicis occupata ſunt, ut unà cum poſſeſſione recuperandi qvoqve jura Romanum Imperium jamdudum amiſerit. Sed & anteqvam dignitas Cæſarea cum Imperii Romani juribus ad Carolinam Francorum Regum familiam, & hinc ad Germaniæ Reges deveniret, jam tum in unum plæraqve Imperii hodierni concreverant; nec poſtea unqvam ſive belli aliqvâ vi ſive ſpontaneo quodam conſenſu in jus veri Romani Imperii tranſierunt, tametſi in nomen illud ſenſim qvaſi adoptata ſint. Reapſe deniqve nihil verè Romanum Germanici eſt juris factum, præter dominium Urbis Romæ & exiguas nonnullas Italiæ regiones; qvas cum aliqvandiu per Exarchum Ravennatenſem Cæſares qvi Conſtantinopoli commorabantur rexiſſent, & deinceps occupaſſent Langobardorum in Italis Reges, his iterum ereptas Pipinus & Carolus Magnus Francorum

eorum reges Romanis Pontificibus qvadamtenus donaverant. Qvam rem omnem latiùs persecuti sumus libro *de Germanorum Imperio Romano.*

Ex hisce verò satis utique apparet, originem atqve jura omnium Germanici Imperii provinciarum, non ex illis dudum exoletis veteris Imperii Romani rebus, sed aliunde profluere; adeoque ex aliis longe fontibus etiam negotii hujus universi notitiam petendam esse. Imo vero cum Germanicum Imperium omni sit ex parte liberum, nec antiqvi illius Romani aut jure aut prætextu quicquam præter pauca illa modò dicta teneat, & quidem illa quoque teneat nullo veteris Imperii Romani beneficio: ad hoc, qvoniam quicquid olim fuit Romani Imperii in omni hoc Occidente, id jam ultra mille annos unà cum recuperandi juribus perierit; nemini non manifestum est, originem Imperii Germanici ejusqve in varias provincias jura ab ipsisimet Germanicis rebus dependere, & ex consequenti horum omnium intelligentiam non ex alienis qvibusdam,

ſed propriis & domeſticis monumentis deſumi ac dijudicari oportere.

CAPUT II.

De Francorum Imperii origine & inſigni amplitudine.

IGitur domeſtica illa conſulentibus de origine Imperii Germanici, ejuſqve cum incremento tum decremento, ita pene rem ſeſe habere deprehendere eſt. Cum Germania omnis multos in populos ſibi mutuò adverſantes hactenus ſemper fuiſſet diviſa; quicquid etiam ejus cis Rhenum fuit, Germaniæ primæ & ſecundæ, Belgicæ item primæ nominibus, pridem jam Romani tenuiſſent; rarâ armorum felicitate, per Francos primùm, qui jam Galliam quoque uti poſt Italiam occupaverant, in unum tandem corpus cum Italia & Galliâ cœpit coaleſcere. Ipſi Franci ab antiquiſſimis uſque temporibus, Catti tunc appellati, jamdudum tenuerant eximiam Germaniæ illam partem, quæ hodie Francia vel Franconia audit, à Bojohemo ferè uſque, cis Bacenim ſylvam ſeu Thyringorum ſaltum, in hanc Saxoniam uſque

usque inferiorem exporrectam. Quib9 cum Chamavi, Bructeri & Ampsivarii alijq; accessissent, omnis ille trans Rhenum tractus à Ducatu circiter Bergensi usque in Wirtebergensem, non minùs in nomen qvàm in jus Francicum pervenit: idque florentibus adhuc Romanorum rebus; quemadmodum alibi multis ostendimus. Collabascentibus inde paulatim Romanorum viribus, & uno communi Rege sibi creato, initiò ripam reliquam omnem Rheni in Frisios usqve, mox Rheno trajecto Germaniam secundam & potiora primæ, Belgicam item utramque aliasque nonnullas Galliæ Romanas provincias, in ditionem suam Franci iidem redegere.

Non multò pòst ingenti clade, anno quadringentesimo nonagesimo nono, circa Tolbiacum Clodovæo rege cæsis Alemannis, longe potentissimo tum Germaniæ populo, provinciam suam iidem fecere quicquid hactenus Alemannici fuerat juris, omnemque adeo Sveviam, Helvetiam, Bavariam, quædam item cis Rhenum magnæ Seqvanorum provinciæ & Germaniæ primæ.

Thyringiam universam, usqve ad Salam & Un-

strutum

ſtrutum amnes, adeoq; Saxoniæ fines, circa an-
numquingenteſimum viceſimum qvartum adje-
cere: regno Thyringorum in Hermenfrido regum
ultimo deſtructo.

Eadem tempeſtate in Gallia, qvicquid
ejus Burgundiones & Weſtrogothi occupave-
rant: exſtinctâ plane Burgundionum republicâ
& Gothorum potentiâ intra Hiſpaniam clausâ,
in Francici regni ditionem conceſſit.

Carolo Martello Duce circa annum ſeptin-
geſimum viceſimum octavum, devicto Rat-
bodo Friſiorum Rege, regnoque eorum diſſo-
luto, omnis maritima Germaniæ ora à Rhe-
ni oſtiis uſqve ad Viſurgim, adjecta eſt Fran-
corum rebus: qvod ejus reliqvum in Cim-
brica cherſoneſo jam tum Friſii occupaverant
Danis acceſſit, ad qvos pulſus Ratbodus con-
fugit.

Friſios Saxones ſecuti. Sæpius etenim licet
rebelles, Caroli Magni feliciſſimis armis ſub-
acti ſunt. Qvo ingens terrarum tractus validi-
que ibi populi Oſtphali Weſtphali & Angarii
in Francorum regni poteſtatem conceſſere.
Eginhartus amplitudinem terræ deſcribens,
ait: *Saxonia non modica eſt Germaniæ pars, &*
ad eam

ad eam quæ à Francis incolitur latitudine dupla putatur, cum longitudine possit esse consimilis.

Post Saxoniam idem Carolus Magnus Hunnis devictis, *adjecit* (verba sunt itidem Eginharti) *utramque Pannoniam, & oppositam in altera Danubii ripa Daciam; Istriam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam & junctum cum eo fœdus Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit.* Qvo apparet, ingentem tunc ea parte Imperio Francorum accessionem factam: qvippe cum Bavaria provinciarum ultima, & hujus terminus Anesus fluvius, (ut ex Annalibus Francorum anni septingentesimi nonagesimi primi constat) hactenus fuisset.

Idem deinde Carolus Magnus (ut porro loqvitur Eginhartus) *omnes barbaras ac feras nationes, quæ inter Rhenum ac Vistulam fluvios Oceanumq; & Danubium positæ, lingua quidem pene similes, moribus vero atq; habitu valde dissimiles Germaniam incolebant, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret.* Ex qvo Eginharti testimonio discere est: Sclavicas aut Venedi-

nedi-

nedicas illas gentes (Polonis tamen forte, adeoque & Silesiis, Polonorum tum parte, exceptis; nec enim de his perinde constat) qvæ omnia à Sala usqve amne, (ut *qui*, eodem teste Eginharto, *Thyringos & Sorabos* Sclavos *tunc divisit*,) ad Albim, & inde trans Albim circa maris Balthici littora usqve ad Vistulam, Bojohemum item ac Moraviam ad Danubium usqve, tum temporis jamdudum, (ex qvo inde Germanicæ gentes, migratione in provincias Romani Imperii facta, discessere,) impleverant; qvadamtenus in ditionem Francorum pervenisse.

Ad hæc idem Carolus in Italia primùm omne Langobardorum regnum, exstincto ultimo eorum Rege Desiderio, deinceps qvoq; Exarchatum Ravennatensem ac Pentapolin, aliaqve Romano Pontifici à patre Pipino & sese donata, unà cum ipsâ Urbe Romà & jure tituloque Cæsareo, adeoque Italiam universam, ab Augusta Prætoria usqve in Calabriam inferiorem, Francorum regno adjecit. Ex omnibus sc. Italiæ regionibus unica fere Calabria mansit in ditione Cæsarum Constanti-

nopoli-

nopolitanorum. Præterea verò urbs qvoqve Veneta in jus Francorum non transiit. Etsi enim & hanc navali prælio subegisset, idqve auspiciis paternis Pipinus Caroli filius anno octingentesimo decimo, eodem tamen anno pace æternâ inter Carolum & Nicephorum Constantinopolitanum constitutâ, huic per Carolum *Venetia reddita est*: ut qvidem diserte memorant Annales Francorum. Veneti ipsi referunt, & Pipinum Venetæ urbis omnia non occupasse, & magnâ vicissim clade à Venetis affectum, nec pacto illo pacis Urbem Constantinopolitano redditam, sed *disertis pacti verbis cautum esse, ut Veneti inter utrumque Imperium Orientale & Occidentale positi, liberi atque immunes & ab utroque securi viverent.* Qvæ etsi fortasse minùs sint verisimilia, utpote qvæ adversentur omnium ejus ævi antiqvissimorum annalium fidei, nihil tamen nostrâ refert, sive credas sive neges; cum certum sit, urbem illam in jus Francorum non pervenisse.

Postremò cum jamdudum in Galliis Aqvitaniæ & Vasconiæ, in Germania Bavariæ

Duces potentissimi, regia pene potestate & Francorum majestatem vix comiter observantes, imperassent: hasce qvoqve regiones, fugatis & exstinctis Ducibus, sub integrum imperium Carolus iterum redegit; promotaqve armorum felicitate, *totum Pyrenæi montis jugum* (verba sunt Eginharti) *& usque ad Iberum amnem, qui apud Navarros ortus, & fertilissimos Hispaniæ agros secans, sub Dertusæ civitatis mœnia Balearico mari miscetur*, adeoqve proximam Hispaniæ partem, qvæ hodie regnum Navarrenum Cataloniam & Arragoniæ potissima complectitur, occupavit.

CAPUT III.

De Francorum Imperii in tres partes divisione; atque adeo de prima origine Regni Germanici aut Orientalis Francorum, ab aliis jam separati.

IN hunc modum late patuit, Carolo Magno rerum potiente, adeoqve initio seculi noni, Francorum Imperium. In eandem potentiam successit qvidem filius ejus unicus Ludovicus

cus, qvem Pium nuncupant: hîc & alibi tamen illa haud exiguam fecit jacturam. Cumprimis post non minus imprudentiâ Ludovici patris, ante tempus Imperium inter filios dividentis, & divisionem illam non multò pòst improbantis & mutantis, quam Lotharii filii ambitione, suscitatum inter patrem & filios, imò & inter ipsos filios ferale dissidium.

At Ludovico mortuo, posteaqvam ingentibus præliis, cumprimis eo quod ad Fontiniacum anno 840 gestum est, & sese mutuò & remp. omnem miserrime afflixissent, pace tandem constituta, tres fratres, Lotharius Ludovicus & Carolus, totidem in partes omne Francorum Imperium divisere. Qvod ex eo nunquam in unum potuit rursus coalescere. Illa partitio qvemadmodum fuerit instituta, accuratè est observandum; idqve ideo, qvoniam originem huic & jura sua propria debent, cùm hoc nostrum Germanicum seu (ut tum & multis pòst seculis audiit, anteqvam Romani Imperii cognomentum invalesceret) Orientale Francorum regnum, tùm Gallicum, qvod hodieqve κατ' ἐξοχὴν

 Fran-

Francicum dicimus, olim Occidentale Francorum Regnum nuncupatum. Non aliunde rectiùs illius divisionis notitia posset peti, quàm ex Nithardo, qvi de dissidio illo fraterno & pace composita qvatuor libros conscripsit, ipsemet ut Berthâ filiâ Caroli Magni natus ita magnis negotiis illis pacisqve isti compositioni à Caroli partibus admotus, nisi illius opus ævi vitium fine suo mutilasset. Nec vero illa, qvæ ex nescio qua Appendice Aimoini à Pithœo adjecta est Nithardo divisionis formula, ad hanc rem (qvod tamen visum fuit Pithœo) qvidqvam facit: quippe quum nobilissima illa tres inter fratres partitio contigerit anno 842, ista autem Pithœana demum anno 870. Perinde atque Sigeberti quædam de hac nobili divisione perperam sunt inserta *l.4.* Nithardi *pag. 478. edition. Francofurt.* Qvapropter aliis testimoniis, de quorum tamen fide dubitare non possis, res omnis hæc illustranda est.

Atqve antiqvissimus qvidem, illique ævo maximè vicinus, Annalium Fuldensium autor fuerit. Sed parum nos juvat ille, qvia limites non exacte definivit suis vocabu-

cabulis. Eoqvenon est qvod illis huc adducendis immoremur. Regino autem Abba Prumiensis, pro ætate suâ doctissimus simul & nobilissimus Germaniæ chronographus, ita pene loqvitur: *Anno Dominicæ incarnationis 842 tres fratres Imperium Francorum inter se diviserunt. Et Carolo occidentalia regna cesserunt, à Britannico Oceano usque ad Mosam fluvium: Ludovico verò Orientalia; scilicet omnis Germania usque ad Rheni fluenta, & nonnullæ civitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum propter vini copiam. Porrò Lotharius, qui & major natu erat & Imperator appellabatur, medius inter utrosque incedens, regnum sortitus est, quod hactenus ex ejus vocabulo Lotharingia nuncupatur, totamque Provinciam* (id est Galliam Narbonensem,) *nec non omnia regna Italiæ cum ipsa Roma Urbe.* Reginonis verba transcripsit Marianus Scotus; ac proinde non est qvod illum testem vocemus. Iisdem autem propemodum verbis usus quidem est Sigebertus etiam Gemblacensis; qvoniam tamen nonnulla habet ille aliqvatenus diversa, eaque magni momenti, itaque ejus testi-

testimonium addere operæ erit prætium. *Descripto*, ait ille, *in tres partes Regno, fratres ad Urbem Galliæ Virodunum conveniunt, & inter se pacificantur; & datis & acceptis invicem sacramentis, quisque ad descriptas sibi partes regni tuendas revertuntur. Carolus accepit occidentalia regna, à Britannico Oceano usque ad Mosam fluvium; in qua parte ex tunc & modò nomen Franciæ remansit. Ludovico orientalia regna cesserunt; omnis sc. Germania usque ad Rheni fluenta, & aliqua trans Rhenum civitates cum adiacentibus pagis propter vini copiam. Lotharius, qui major natu erat & Imperator appellabatur, omnia Italiæ regna tenuit, cum ipsa Roma; nec non & Provinciam & mediam partem Franciæ inter Scaldim & Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia.* Plenius utroqve limites divisi Francorum Imperii, etsi paucioribus verbis, persecutus est accuratissimus Francicæ historiæ scriptor Paulus Æmylius *l. 3. Convenit*, inqvit, *ut Franciæ Rex Carolus diceretur; eaque Arari, Rhodano, Scalde, Mosa, Oceano, Pyrenæo saltu contineretur: Ludovico Germania,*

niaHunniaque(id eſt Pannonia utraque)*cederet: reliquæ opes ac Imperium* (Romanum ſcilicet) *penes Lotharium forent.*

Ex quibus teſtimoniis patet, Rhodanum flumen citra controverſiam terminum conſtitutum regni Gallici. Et verò hinc cùm alia tùm Lugdunum & Vienna ad ipſam Rhodani ripam Lotharii in ditione fuere: quemadmodum hoc tabulæ docent diviſionis illius, quam inter ſeſe Ludovicus & Carolus anno 870 inſtituerunt. Similiter verò & Moſam fuiſſe factum limitem Carolini & Lothariani regni, certum eſt. Bene tamen & Sigebertus & Æmilius monuere, non ſimpliciter omnem Moſam factum limitem; ſed inferiore illius parte, qua videtur nimium juſto ad Rhenum accedere, Scaldim amnem in locum quaſi ex conſtituto ſucceſſiſſe. Bene item monitum ab Æmylio, Ararim fluvium, ab initio ejus uſque dum Rhodano miſcetur, itidem factum fuiſſe limitem ejusdem Gallici regni.

Sane hunc in modum omnino rem ſeſe habuiſſe, ex ſecutis negotiis rebusque manifeſtum eſt. Sed & ex ipſiuſmet Nithardi *l. 4* conſtat,

legatos Caroli Lothario obtulisse, per errorem, ut ille arbitratur, non tantùm quod Mosam & Rhenum interjacet, sed quod etiam porrigitur *usque in Carbonarias*. Tabulæ quoque ipsæ, illæ quas modo laudavi testes (sunt autem, quas Nithardo adjunxit Pithœus, & ex parte alii cum Aimoino ediderunt) inter ea quæ ex Lotharii bonis Carolo obvenerunt, numerant Cameracum & Tungros Episcopales urbes, monasterium S. Mariæ in Deonant, Comitatum Texandriæ, in Brachbanto Comitatus quatuor, Cameracensium, Haniojum (qui hodie est Hennegaviæ) Lomensem sive potius Lovensem, in Hasbanico Comitatus quatuor, & Mosaviæ ut & Liugarum sive Leodicensis territorii quicquid cis Mosam tunc fuit Galliam versus. Vt proinde dubium nullum sit, ad Scaldim usque Lotharianam portionem fuisse protensam.

Audivimus porrò, non simpliciter Rhenum constitutum fuisse regni Germanici limitem, sed trans etiam Rhenum urbes aliquot cum pagis adjacentibus Germanici juris fuisse factas. Quanquam vero urbes illas

las nec Regino, nec Marianus, nec Sigebertus, nec Æmylius expresserint: tamen ex monumentis illius ævi, cumprimis ex iis quæ passim memorantur cum alibi tum in Annalibus Francicis à Petro Pithœo & Marquardo Frehero editis, liquet, fuisse illas non alias quam Moguntiam, Wormatiam, & Spiram.

Etsi præterea sine dubio Rhenus majori ex parte fuerit contra Lotharii portionem limes regni Germanici constitutus; circa ejus exortum tamen in Helvetiâ paulò aliter videtur sese res habuisse: non Rhenum scilicet sed Vrsam amnem limitem præbuisse. Nisi fortassis Vrsa tunc temporis fuerit habita Rheni portio. Sane videre non est, quicquam ejus quod inter Vrsam est & Rhenum hodie ita dictum, sive in divisione illa regni Lotharii, quam post inter sese Ludovicus & Carolus fratres anno 870 instituerunt, Ludovico traditum, sive alio aliquo novo pacto Germanici esse juris factum; etsi loca quædam Helvetiæ quæ circa Arolam usque ad Vrsam sunt, ista divisione disertim Ludovico cessisse, memorentur. Argumen-

gumento ſane id ſatis certo videtur eſſe, in prima ſtatim diviſione iſthac Germanico regno illa fuiſſe adjecta. Quæ conjectura confirmatur teſtimonio Guillimanni, Helveticarum antiquitatum longe peritiſſimi ſcriptoris, qui diſerte *l. 3. c. 6. Habſpurgicarum Originum* ut & alibi docet, Lotharium inter alia *Helvetiæ partem ad Urſam usque* nactum. Sed quemadmodum ante diximus, forte olim Urſa Rheno accenſitus fuit.

Tale quid ſane circa Rheni ultima ad Oceanum olim hoc ipſo in negotio factum, licet obſervare. Etſi enim poſſit videri, limitem Lothario & Ludovico pariter ibi fuiſſe modicum illum Rheni alveum, qui ſolus vero fluminis ipſius nomine, non multùm infra Lugdunum Batavorum prope Cattovicum, Oceano olim miſcebatur, nunc oſtio eſt arenis obruto: ultra tamen ad Flevum uſque porrectum fuiſſe Lotharii regnum, veriſimile ex eo eſt, quod, quantum ex Tabulis diviſionis inter Carolum & Ludovicum anno M DCCC LXX factæ, liquet, Lothario tres Friſiæ partes obtigerint: id quod qua ratione fieri potuiſ-

tuisset, nisi ad Flevum usque Lotharii regnum fuerit productum, haud facile dixeris. Et vero Flevus quoque ipse olim inter Rheni ostia habitus, quod diserte testantur Mela *l. 3* Plinius *l. 4. c. 15.* Ptolomæo hinc ostium Rheni orientale audiens: procul dubio, ex quo Drusus fossâ factâ in Nabaliam sive Isalam Rhenum effudisset. Nec tamen cum quoquam contenderim, qui alveo illo Rheni vetere Lotharii & Ludovici regna malit divisa. Ultra Mosam & Vahalim certe, in quæ itidem sese Rhenus diffundit, usque ad alveum illum Rheno cognominem fuisse protensum Lotharii regnum, cum aliunde tum ex illis ipsis modò adductis tabulis sole clariùs patet: quippe quæ Utrech, sive Vltrajectum: (ut hodie plerisque audit) Comitatus item Testrebant & Batuam, ex illa Lotharii portione Ludovico cessisse, memorent. Et vero Dorestadum quoq; in ditione fuisse Lotharii, narrant Annales Francici Pithœani anno 850. Hæc omnia autem trans Mosam & Vahalim sunt.

Vbi obiter non possumus non saltim verbo animadvertere in eos, qui negare audent

Batavorum terras , cum primis eas quæ Hollandiæ hodie nominibus veniunt, fuisse quondam in ditione Francorum. Id quod etiam in elegante cætera libello Hugonis Grotii *de Antiquitate reipubl. Batavicæ cap. 4* affirmatur. Ast viro illi summo nemo non facile condonarit, quod juvenis nimio in patriæ libertatem studio nonnihil in hoc & aliis peccaverit : non dissimulandus tamen facile hic error est. Vt sane taceam , quam sit ab omni alienum verisimilitudine, solos Batavos , gentem tenuem tunc & egenam , sui juris mansisse: utique ne vestigium quidem libertatis illius in omnibus istius ævi monumentis comparet : compareret autem memoria rei illa ætate adeo insolitæ & magnæ. Ex adverso constat, ea quæ pòst Hollandia & Zelandia audierunt Frisiæ tum accensita : Frisiam autem universam devicto Ratbodo in jus Francorum concessisse. Adhoc jam tum ex Tabulis istis Pithœanis narravimus, Batuæ & Testrobantiæ Comitatus disertim Lothario adscriptos : qui hodie Goldriæ & Hollandiæ partem conficiunt. Nec verò aliæ sunt insulæ *Frisicæ* aut *Frisico littori*

adia-

adjacentes tunc dictæ, quas cum anno 810 & pòst vastarent Normanni ac Dani aut tributis vexarent, Francorum reges ad injuriam suam pertinere id crediderunt, quàm quæ nunc uno Selandiæ nomine nuncupantur. Quid? quod apud ipsos Hollandos illos unanimi cõsensu memorẽt prisca eorum monumenta, primos Hollandiæ Comites à Francorum regibus esse constitutos, & ut in horum ita pòst Germanicorum Cæsarum obsequio vixisse: de libertate autem illa populari, vel à populo creatis Comitibus, nusquam vel gry reperiatur. Vt proinde nullum sit dubium, novitium commentum esse illam quæ nunc fertur fabulam. Sanè ante annum superioris seculi octogesimum forte nusquam audita est. Verum hæc obiter.

CAPUT IV.

De Imperii sive Regni Germanici primis finibus.

EX hisce quæ modò adduximus jam non difficile forte fuerit definire Germanicum regnum, quale illud primo fuerit constitutum, & devenerit in potestatem Ludovici.

Etenim

Etenim contra Galliam limites ejus qui fuerint, jam audivimus.

A Flevo autem sive Rheni cognomine alveo deinceps Oceanus Frisicus terminum præbuitusque in Eidoram amnem. Hic videlicet distinxit Saxoniæ & Daniæ fines: idque cum jam antehac, tum ex pacto primùm inter Carolum Magnum & Hemmingum Danum Anno 811 (testibus Annalibus Francorum, Adamo Bremensi, Alberto Stadensi & aliis) inito, & non multò post Ludovico Pio Cæsare inter Saxones & Danos repetito. Et verò Annales illi Francorum quos Hermannus Nuenarius Comes edidit, de Godofredo rege Danorum ita loquuntur ad annum DCCCIIX: *limitem regni sui qui Saxoniam respicit vallo munire constituit, eo modo, ut ab orientali maris sinu, quem illi Ostersalt* (forte rectiùs *Osterbelt*) *dicunt, usque ad occidentalem Oceanum, totam Egidoræ fluminis aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret: una tantum portâ dimissa, per quam carpenta & equites emitti & recipi potuissent.* Hunc Saxoniæ & Da-

& Daniæ limitem, quaſi ratihabitum eſſe pace inter Carolum Magnum & Hemmingum Danum conſtituta, ex iiſdem Annalibus cum Nuenarianis tum Pithœanis manifeſtum eſt. Illi ajunt: *congredientibus ex utraque parte utriuſque gentis, Francorum ſcilicet & Danorum, duodecim primoribus ſuper fluvium Egidoram, datis viciſſim ſecundum ritum ac morem ſuum ſacramentis, pax firmatur.* Clarius id expreſſum eſt ab Adamo Bremenſe cap. 11. *Hemmingus rex pacem cum Imperatore faciens Egidoram fluvium regni terminum accepit.* Pene iiſdem verbis Albertus Stadenſis ad annum 810: *Extincto cœlitus Godefrido, Hemmingus patruelis ejus ſucceſſit, qui mox pacem cum Imperatore faciens, Egidoram fluvium regni ſui terminum accepit.* De Ludovici Pii in Daniam expeditione Annales Nuenariani ad annum 815 ita ſcribunt: *Tunc omnes Saxonici Comites, omneſque Abotritorum copiæ cum legato Imperatoris Baldericho, ad auxilium Heriolto ferendum, trans Egidoram fluvium in terram Nordmannorum nomine Sinlendi perveniunt.* Iidem notant anno 828, Godfridi

Dani filios *contractis subito copiis ad Marcham venisse, & Francos in ripa Egidoræ fluminis sedentes ac nihil tale opinantes adortos.* Quæ verba satis indicant hanc esse illam marcham, sive hunc limitem signari ab iisdem Annalibus, qvando narrant, jussu Ludovici Pii Cæsaris anno 825 pacem cum Danis confirmatam *in eorum marca.* Nec vero est qvod qvenqvam turbet institutus à Ludovico Pio illo Hamburgensis Archiepiscopatus, per omnem septemtrionem, Daniam, Sveoniam, Norvegiam, Gronlandiam, Islandiam aliasqve regiones limitibus ejus extensis, prout legere est in Tabulis Cæsariis qvas Lindenbrogius publicavit: non enim sacer conatus iste Pii Cæsaris populos illos sub Christi jugum mittendi ad Imperii vim qvicqvam attinet; eòqve nec in illos jam Christiano ordini accensitos qvidqvam juris sive ille sive succedentium Regum Cæsarumqve alius sibi isthoc nomine unqvam arrogavit. Vt Saxoniæ igitur, ita & Francici Imperii terminus certus tum Egidora fuit.

Vbi obiter non possumus non notare etiam

iam aliqvid, de Saxoniæ illius Transalbinæ finibus orientalibus qvales tunc fuere. Namqve Adamus qvidem Bremensis *cap. 62* tradit, ita à Carolo & cæteris Imperatoribus divisos à Sclavis Saxones, ut præter alia amnis Suentina in Balthicum mare effusus utriusqve populi limes sit. Qvodeqvidem haud negaverim â Carolo ita constitutum circa annum DCCCXI. Annales enim hisce verbis ad annum DCCCIV utuntur: *Imperator in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albim & in Wihmvodi habitabant Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos Transalbianos Abotritis dedit.* Hac ratione videtur omnis Saxonum Transalbina terra Abortis Venedicæ genti cessisse. Ast septimo circiter anno pòst facta in patriam est exulibus redeundi licentia; atqve ita pars priscæ Saxoniæ videtur ab exilio reversis reddita, limitibus illis qvos definit Adamus circumscripta. Ea de re legitur in Tabulis illis Ludovici Pij Cæsaris modò laudatis: *Vnde postquam terram Transalbianorum, laxata captivitate, quam ob multam perfidiam in ipsis*

Chriſtianitatis initiis patratam , per ſeptennium paſſi ſunt , ne locus ille à barbaris (hoc nomine Danos ſignificatos colligere eſt ex ijs qvæ Annales de Egberto & ſtructa ab illo civitate Eſſesfelda anno DCCCIX narrant colligere eſt) *invaderetur, Ekeberto Comiti reſtituere præceperat. Poſtmodum vero captivis optatam ad patriam undique confluentibus, eandem parochiam cuidam presbytero Herede nomine ſpecialiter commendavit.* Antehac autem multo latius patuiſſe ibi Saxoniam & quidem uſque ad Penem & Eldam amnes, haud obſcure indicant Tabulæ, quibus ille Carolus Magnus Verdenſem Epiſcopatum primus anno DCCLXXXVI inſtituit. Etenim extra Saxoniam noluit quidem ille διοίκησιν iſtam exporrigi, ut ipſæ illæ tabulæ docent : trans Albim tamen eos illi terminos dat , ut facile appareat, latiores tum ibi Saxonum res fuiſſe, nec à reditu exulibus omnem terram redditam , ſed partem longe eximiam ejus Abotritis relictam. Tabulæ illæ hactenus non ſunt publicatæ, eoque forte haud injucundum fuerit ex ipſo autographo ſaltim ea hîc dare qvæ ad

fines

fines Episcopatus illius Transalbinos pertinent. *Dehinc trans Albiam, ubi Bilena merigitur in Albiam; dehinc in ortum Bilena: inde ubi Travena absorbetur à mari: deinde usque quo perveniatur ubi Pene fluvius currit in mare Barbarum: inde in ortum ejusdem fluminis, hinc in Eldam, dehinc in Albiam.* Videtur ejus rei memoriæ postea datum, ut Pene fluvius terminus Hamburgensis Archiepiscopatus constitueretur, Sclavoniæ illius reliquæ sacrâ curatione Magdeburgensi relictâ: id quod refert Adamus Bremensis *cap. 61.*

Verum hæc obiter. Ad Eidoram Saxoniæ atqve adeo Francici Imperii contra Danos terminum veterem ut tandem revertamur: etiam qvo tempore inter filios Ludovici Pii instituta est divisio illa, amnem illum pari ut ante ratione finiisse ibi Francorum ditionem, disertè testatur Witekindus Corbejensis l. 1. *Ludovico*, inquit, *à Rheno usque ad fines Illyrici & Pannoniæ, ad Eidoram quoque fluvium & terminum Danorum imperium erat.* Confirmatur idem verbis Annalium Pithœanorum anno 873. Hic enim auctor diserte narrat

pacem inter Ludovicum hunc & Danicos reges initam, missis utrinqve legatis *ad fluvium Egidoram, qui Danos & Saxones dirimit.* Ut proinde illis qvidem utriusqve Imperii finibus adversum Danos, nullum amplius dubium superfit.

Inde vero haud dubie mare Balthicum terminavit Francorum Imperium, idqve forte usq; ad Vistulam. Forte inquam: nec enim certò dixeris fluvium illum ut Prussos ita Polonos etiam à Germanici regni finibus divisisse, cum nihil hujus liquido memorent Annales, & post Carolum Magnum, concidente reipublicæ vi, forte ijs in locis auctoritas Francorum nonnihil mutaverit. Verosimile interim est, ad Prussos usqve etiam tunc extensam ibi reverentiam, adeoqve saltim hactenus mansisse Vistulam regni limitem, utpote qvi jam tum Pomeraniam ac Prussiam divisert. Polonia verò cum serius Germaniæ colla subdiderit, ipsa vero cis Vistulam sese porrexerit ad Oderam imo Bojohemum usqve, ab oriente illa qvidem parte Vistula non potuit esse pro termino. Ut merito forte dixeris, ibi qvidem ijsdem

dem illis Germaniæ regnum finibus fuiſſe tum clauſum, quibus etiamnum hodie à Polonia diſtinguitur: niſi qvod Sileſia itidem extra fines collocanda veniat, utpote qvæ multis demum poſt ſeculis à Polonia avulſa ſit.

In eodem latere infra Polonos ad Danubium uſqve obſervare qvidem eſt fluminis Mari accolas Marahenſes, qvos pleriqve nunc Moravos appellant, ditione Francici regni tum comprehenſos: ultra autem eos nihil. Quum latius tamen patuerit tum Marahenſium ditio, utpote qvæ regni nomine venerit, & Zuentepolco rege in ordinem per Arnolphum Cæſarem Ungarorum auxiliis redacto, plurimum amiſerit priſtinæ potentiæ, haud licet fines ejus exacte definire, etſi ultra Carpatum montem occupaſſe Daciæ partem per ſit veriſimile. Infra Danubium vero, ultra Pannoniam illam qvæ hodie Auſtria audit & Illyrici fines, regnum Germanicum videtur iſthac tempeſtate non amplius extenſum. Sane in Annalibus illorum temporum non reperias veſtigia latè protenſi, ut Carolina

ætate

ætate, Imperii ſive in Daciam, ſive in Iſtriam, ſive in Liburniam; multò minus Dalmatiam. Et vero jam tum Ludovico Pio Cæſare, poſt annum 825, deſeciſſe ibi vim Imperii, atque ita quicquid hujus terræ hactenus fuerat juris Francici, ab Hunnis ſive Hungaris potius, cumprimis vero à Bulgaris, ferociente tunc admodum Scytico populo, ſenſim videtur fuiſſe occupatum. Itaque ut tantum paucis iſthæc complectar: Carintia, Carniola & Marchia Venedica, Marchia item Orientalis, quam hodie Auſtriam nuncupamus, limitaneæ tum fuerunt, ea quidem parte, perinde ut hodie, regni Germanici provinciæ.

Contra Italiam videntur manſiſſe regni ejuſdem noſtri fines illi, qui hactenus fuerant durante Langobardorum republ. Poſſederunt autem illi Ciſalpina quidem proxima omnia; Inalpinarum autem terrarum parùm, potiore earum parte occupata jam à Bavariis & Alemannis: quemadmodum præclare ab Aventino, Wigulejo Hundio, & aliis proditum eſt. Tranſalpinum ijdem nihil habuerunt: niſi quod Forojulienſis Ducis in Stiriam & Carintiam

rintiam usqve potentia fuisset diffusa. Verum has binas provincias jam tum Ludovicus Pius ab Italia sejunxerat, indignante licet filio Lothario. Quod Paulo Æmylio recte est observatum. Verba ejus hæc sunt. *Lotharius etiam indigne tulerat regnum Italiæ opesque suas imminutas, abrogato in Stiriam Carintiamque jure Ducatui Foro Juliensi: per iram Augusti, quod Baldricus Foro Juliensium Dux, Pannonici limitis custos, Bulgaros recentis fœderis immemores vim facientes non arcuisset finium ingressu. Foro Juliensis enim Ducatus viribus firmari res Italicas, Lotharius arbitrabatur. Ea vero res mirum in modum Germanorum in Augustum studia accendit, quod quicquid Lothario Italisque ademptum fuerat id Germanis reddebatur.* Hactenus Æmylius. Utramqve autem illam regionem, Stiriam ajo & Carintiam, mansisse in ditione Ludovici Germanici, ex historiis illius ævi clarissimum est. Hoc unico itaqve excepto non observare est circa fines antiqvos hîc quidem loci insigne aliquid mutavisse. Non legere etiam est, postea aliquando factam circa fines

mutationem. Ut proinde merito dixeris; ijſdem, qvibus hodie regnum Germanicum continetur, finibus, per illam ſolennem diviſionem Francici Imperij ab Italia illud fuiſſe diviſum.

CAPUT V.

Non omnia finibus illis contenta in pari obſequio tum fuiſſe; & quando quave ratione perpetua unio Imperii illius cœperit.

QUanqvam vero in hunc modum late tum patuerit Germanicum illud regnum, duo tamen cumprimis ſunt obſervanda. *Alterum* eſt, non omnia hiſce finibus concluſa jam tum proprie dictas fuiſſe illius regni provincias: ſed perqvam nobilem Germaniæ partem, & quidem pene omnem illam, qvam Venedicæ gentes incoluerunt, vix plus quam comiter regiam vim obſervaſſe; mox & hac cum religione Chriſtiana abjecta, Sclavos plæroſque Tranſalbianos in libertatem ſeſe aſſeruiſſe, adeoque non niſi armis denuo pedetentim victam Germanici juris vere ac ſine contrຐover-

troverſia eſſe factam: idque ex parte poſt varios caſus ſeculo demum duodecimo & decimo tertio. Quam rem cum præ aliis jam olim ſingulari opere Helmoldus Butzovienſis & Arnoldus Lybecenſis pene σύγχρονοι, & multò pòſt omnium pleniſſime in *Vandalia ſua* perſecutus ſit Crantzius, inde potiſſimum fuerit operæ pretium diſcere.

Alterum quod merito obſerves eſt, qvod illo quidem tempore qvando Germanicum regnum diviſione iſta eſt conſtitutum & ab aliis terris ſeparatum, nondum fuerit cautum de ipſo illo regno non dividundo. Hinc mortuo Ludovico Germanico ſtatim in tria regna, paris omnia dignitatis, pro numero filiorum, id quod unus Ludovicus poſſederat, fuit diviſum. In ea re unum duntaxat adducam teſtem; qvod plures citare nihil attineat. Eſt ille autem Otto Friſingenſis l. 6. c. 6. *Ludovici filii conventione facta regnum paternum dividunt. Et Carolomannus Baiovariam, Pannoniam, Carentanum, Bohemiam, Moraviam: Ludovicus Orientalem Franciam, Thüringiam, Saxoniam, Friſiam, Lotharin-*

giam: Carolus Alemanniam & quasdam civitates Lotharingiæ, propter vini copiam, accepit. Ex qvibus verbis ſimul diſcere id eſt qvod modò diximus, Venedicas regiones plerasqve in verarum provinciarum cenſu minime tum eſſe habitas. Hac nova autem diviſione vere tria regna, quorum uni in alterum nihil eſſet juris, fuiſſe inſtituta, liquido ex ejus ævi ſcriptis apparet.

Verum bono fato accidit, ut ſtatim poſt modò memoratorum Carolomanni & Ludovici ἀπαίδων (ſi de legitime natis ſermo ſit) obitum, cum alia tum tria hæc Germaniæ regna in unam iterum rempubl. coaluerint ſub Carolo fratre tertio, qvi à corporis obeſitate Craſſus audit. Et verò exinde ſummo Germaniæ commodo, nulla Regni, (Germanici quidem, quale illud primum Ludovicus Pij filius nactus eſt) Germanici inqvam regni diviſio facta nulla eſt. Sed & Zuentiboldo Arnolphi nothi filio notho cum Regio titulo ceſſit qvidem anno DCCCXCVI Lotharingia (de regia enim dignitate dubitare cum nonnullis, nos vetant præter alia plurima binæ tabulæ qvas exhibet Wilhelmus Heda in hiſtoria Epi-

ſcopor.

ſcopor. Trajectenſium) paucorum tamen etiam id annorum fuit; atqve ita in corpus Germanici Imperii ipſamet qvoqve Lotharingia rediit. Num lege lata tamen aliqva publica ità in perpetuum conſtitutum fuerit, an conſuetudine introductum, haud certo definieris. Nec enim legis alicujus ſuperant veſtigia in antiqviſſimis etiam monumentis. Et tamen vix eſt veriſimile, rem tantam ſola aliqva conſuetudine potuiſſe ſtabiliri. Sane cum Carolo Craſſo nulli, Arnolpho unicus tantum fuerit legitime natus filius Ludovicus, huic iterum ut & Conrado Franco nulli fuerint filii; haud injuria dixeris, ſenſim hac ratione id uſu fuiſſe introductum. At verò obſervare eſt, etiam in Galliis inter Ludovici Tranſmarini filios regnum illud præter morem veterem non fuiſſe diviſum, atqve idem ex eo usqve in Capetana familia ſemper obſervatum. Itaqve merito ſuſpiceris, utrobiq; lege tandem aliqva diviſionem omnem prohibitam. Et qvidem factum id in Germania fortaſſis, ſtatim circa Arnolphi ætatem; utpote qvi primus non tam jure hereditario quàm procerum

liberiore conſenſu regnum fuerit conſecutus, legitima ſobole Carolinæ familiæ in Germania jam exſtincta. Certe hac occaſione ex procerum conſilio ita inſtitutum eſſe, per mihi fit veriſimile. Quod ipſum nonnihil confirmatur eo, quod Arnolphus filium Zuentipoldum Lotharingiæ regem conſtituturus, Wormatiæ in publico Regni conventu conſenſum Ordinum imploraverit: ceu referunt hiſtoriæ.

Caput VI.

Imperii Francorum tertiam Lotharii Cæſaris portionem paulatim Germanico Regno acceſſiſſe; & quemadmodum hujus pars, quæ Lotharingiæ regnum olim audivit, facta fuerit juris Germanici.

Cœterum qvanto Germaniæ bono prohibita eſt diviſio, tanta felicior illa fuit in dilatandis ſui Regni terminis. Enimvero tametſi initio inter illas tres portiones Francorum Imperii ea quæ Ludovico ceſſit minus reliquis ſplenduit; paulatim tamen & ipſa ſummum decus à cultura accepit, & majeſtatem ac vim ſuam cùm per omnem illam quæ

Lotha-

Lothario Cæſari obtigerat partem, tum in vicina alia longe lateque extendit.

Initium fortunæ & augmenti à Lotharingia factum. Erant Lothario Cæſari filii tres: Itaque totidem in regna, ex more ævi, tertia illa pars Francici Imperii diviſa eſt. Ludovico Italia cum Cæſarea dignitate: Carolo Provincia, ſeu Gallia Narbonenſis: Lothario quicquid reliquum fuit paternæ hereditatis trans Alpes, quod ſive jam tum ſive ab hoc Lothario Regnum Lotharii aut Lotharingia dictum obtigit. Omnia hæc pedetentim ceſſerunt Germanico juri: initio facto, ut diximus, à Lotharingia.

Mortuo Lothario Rege Lotharii Cæſaris filio, illam omnem occupare quidem niſus eſt Carolus Calvus Gallicanus, ſed repulſus eſt à fratre Ludovico Germanico. Itaque anno 870 inter duos fratres illos (jure an injuria, cum adhuc viveret heres proximus Ludovicus Cæſar, jam non diſputo) duas in partes regnum Lotharingiæ diviſum eſt. Quid tum factum fuerit Germanici, quid Gallici juris, accurate diſcere eſt ex Appendice Aimoini &

capite

capite ſequente à nobis dilucide ac diſtinctim magis exhibebitur. Carolo illo Calvo & filio ejus Ludovico Balbo defunctis, cum in Gallia rerum potirentur duo filii nothi illius Balbi, & legitime natus Carolus Simplex infans eſſet, ſeu injuriis Caroli Calvi & Ludovici Balbi, ſive qvod in Lotharingia res novas moliretur Hugo Lotharii ex pellice Waldrada filius, & rebus gerendis Calvi poſteritas eſſet impar, ſeu aliis de cauſis inductus; omnem omnino Lotharingiam, etiam illam quam Galli per decennium tenuerant, Germanico regno ſuo adjecit anno poſt octingenteſimum octogeſimo Ludovicus Ludovici Germanici filius. Annales Francici Pithœani ita hanc rem narrant, quaſi bona cum filiorum iſtorum Ludovici Balbi gratia id factum fuerit. *Rex Ludovicus*, ajunt, *in Galliam profectus, filios Ludovici* Balbi *ad ſe venientes ſuſcepit*, (hoc eſt, in patrocinium ſuum recepit) *totumq́; regnum Lotharii ſuæ ditioni ſubjugavit*. Annales Bertiniani diſtinctius rem illam narrantes produnt, conſenſu procerū Franciæ Occidentalis & Lotharingiæ id fact um eſſe: qvo vim Ludovici ab ipſiuſmet Franciæ Occidenta-

cidenta-

cidentalis occupatione, (quam facilem ipſi ſpondebant Gozlenus Abbas & Chuonradus Comes, viri magnæ auctoritatis ac factioſi,) averterent. *Audientes autem*, ajunt, *Hugo ac Boſo & Theodoricus & illorum ſocii, quæ Gozlenus & Chuonradus cum illorum complicibus machinabantur, miſerunt Vultarium Epiſcopum Aurelianenſem, & Gotramnum & Anſcherum Comites, ad Ludovicum apud Viridunum, ut ei offerrent partem de regno Lotharii junioris* (Lotharii Cæſ. F.) *quam Carolus* (Calvus) *contra fratrem ſuum Ludovicum* (Germanicum) *ipſius Ludovici patrem acceperat: ut acceptâ illâ portione Regni in regnum ſuum rediret, & quod reliquum de regno patris ſui Caroli* (Calvi) *Ludovicus* (Balbus) *habuit, filiis ſuis conſentiret. Ludovicus verò & ſui acceptam habentes talem oblationem, cum dedecore Gozlenum & Chuonradum ac complices illorum rejecerunt, & accepta Regni portione ſibi oblata, ad palatium ſuum Franconofurd rediit.* In hunc modum univerſæ Lotharingiæ compos factus eſt Ludovicus ille Ludovici Germanici filius & Pij Cæſaris nepos. Et vero ex eo Hu-

gonem Waldradæ filium compescuit, ipsumq; Cameracum & omnem pagum Hasbanicum, juris antehac Gallici, tenuit; ceu liquet ex verbis Pithœanorum Annalium ad annum 881.

Mansit citra controversiam Lotharingia omnis (si excipias desectum inde anno 888 Burgundiæ Juranæ regnum, de quo sigillatim postea) in ditione Germanicorum Regum usque ad annum 915, si credimus Sigeberto; aut potius 912, ut ex varijs diplomatibus recte colligit Jacobus Sirmondus: quando *Carolus Simplex* Galliæ Rex *virtute suorum Lotharingiam pene omnem recepit*, ut loquitur Æmylius, & ex illo Joannes Tilius in *chronico*. Quod non mirum est accidisse, quia fractæ tunc misere erant per Ungaros & civiles dissensiones Germanici regni vires. Idem verò *Carolus* anno 922 *reddidit Lotharingiam*, (verba sunt itidem Æmylij pariter & Tilij) *Germanorum regi, quo majus ab illo auxiliũ impetraret*. Illam rem hisce verbis narrat Otto Frisingensis l. 6 Chronici sui cap. 18. *Itaq; cum (secundum quod utrosque*, Germanicos sedicet & Gallicos, *scriptores concordare diximus) Henricus cis Rhenum regnaret, & de Belgica cum Carolo disceptaret,*

ptaret, ex voluntate amborum, ad hujus litis scrupulum decidendum, die in oppido Bunne constituta, Belgica Henrico cessit: ac Carolo Celtica tantum & Aquitania, parsque Lugdunensis (Burgundia Regem pro se habente) remansit. Et sic Regnum quod Francorum dicitur, ex paterna hæreditate Belgicam Galliam cum Palatio Aquis & majori parte Franciæ perdidit. Nihil tamen hujus legas in Tabulis fœderis istius, quas post Sirmondum Aubertus Miræus *cap. 25 Codicis donationum* edidit. Nihil etiam ejus habet Frodoardus: imò ex chronico ejus constat, Lotharienses proceres in partes primum Roberti inde Rodulphi, quos factiosi contra Carolum Simplicem reges constituerant, inclinasse. Idem tamen sub finem eorum quæ anno 925 contigere, ita scribit: *Heinrico* (is erat ille Auceps dictus) *cuncti se Lotharienses committunt: & ipse Berdino Dadonis Episcopi nepoti Episcopium Virdunense concedit. Qui & expulso Hugone presbytero, cui Rodulfus illud dederat, ibidem ordinatur Episcopus.* Et vero hoc demum anno ab Heinrico Lotharingiam occupatam, etiam alij Annales

& hiſtorici referunt. Quo pertinent quæ narrat Witikindus *libro 1.* de data Giſelberto in matrimonium ab Henrico Aucupe Gerberga filia: quo ſibi fidam redderet Lotharingiam, novarum aliàs rerum cupidam & turbulentam.

Quanquam autem tunc convenisſet, & quamdiu quidem Henricus vixit ac Rodulphus rex, omnia integra manſerint, h. e. uſque ad annum 936, paulo tamen poſt Ludovicus Tranſmarinus Caroli illius Simplicis filius noluit acquieſcere; ſed contra pacta conventa, ut ipſe fatetur Frodoardus, rebellantes Lotharienſes in clientelam ſuſcepit. Frodoardus anno 939: *Lotharienſes regem ſuum Ottonem* (Magnum) *deſerunt, & ad Ludovicum* (Transmarinum) *regem veniunt: qui eos recipere diſtulit ob amicitiam quæ inter eos, legato ipſius Ottonis & Arnolfo Comite mediante, depacta erat.* Ibidem: *Lotharienſes iterum veniunt ad regem Ludovicum, & proceres ipſius regni, Gislebertus ſc. Dux & Otto Iſaac atque Theodericus Comites, eidem ſe Regi committunt. Epiſcopi vero quoniam Rex Otto eorum detinebat obſidatum,*

tum,

tum, Ludovico Regi ſe committere differunt. Idē verò Frodoardus notavit, ipſo illo anno cum Giſilbertus, caput factionis, Rheno ſubmerſus perijſſet, plæroſque Lotharienſium ad officium & obſequium Ottonis redijſſe: & anno 942 in ſolenni conventu Otthonis & Ludovici regum, procerumqve utriusqve partis, pacem denuò & amicitiam conſtitutam. Ut proinde vel hinc pateat, Ludovicum Tranſmarinum deſijſſe tandē Ottoni Lotharingiæ nomine moleſtus eſſe: deſperatis ſcil. rebus, & quod Ottonis potentiſſimi affinis ope ad ſuos compeſcendos unice indigeret. Itaque & hac vice iterum ex pacto Gallus jus omne quod prætendebat, Germaniæ tranſſcripſit. Æmylii ipſiuſmet verba ſunt: *Francus Rex, affinitate cum Othone juncta* (Gerberga nimirum Othonis ſorore ducta) *Lotharingiæ ſpem amiſit.* Friſingenſis l. 6. c. 29. *Rex Otto rurſum Belgicam ingreditur, totamque in ditionem accepit. Et exhinc provincia illa à Regibus Teutonicorum absque contradictione poſſidetur.* Notatu digna ſunt, quæ iſta de re habent Mejerus & Marchantius hiſtorici Flandrici, l. 2. hiſtoriæ ſuæ. *Otto*

Cæsar, ait Mejerus, *magnum toti Flandriæ incussit terrorem, incendiisque ac rapinis quaquapoßet grassatus, Gandavum populabundus pervenit.* Paulo post: *Ad hoc Cæsar terram Quatuor officiorum occupavit, fossamque Hontam duxit, quam Othoniam dixit ac finem Imperii esse voluit.* Marchantius scribit: *Aßidua Arnolpho Flandro ob limites Flandriæ cum Francis controversia fuit, magnaque contentio cum Ottone I Cæsare, validam arcem Gandavi opponente, fossamque Ottingam ducente, quam Imperii metatorem limitrophum esse voluit.* Est autem Honta vel fossa Othoniana ea quam hodie Scaldem Occidentalem nuncupamus. Quo apparet, insulam Valacras & Sydbevelandiam, controversi antea juris, per fossam hanc Germaniæ accessisse. Meminerunt & alii castri novi Gandæ ab Ottone structi, ejusque primi Comitis Wicmanni. Aubertus Miræus *cap. 35. Codicis donationum* notat ex chronico mſ. Gandensi, huic Comitatui quatuor villas cum appendicijs fuisse subjectas, quæ hodie quatuor Ambacti vulgò (Mejerus *officia* nominabat) vocentur: *Aneda, Bochout,*

Bochout, Axel & Hulst. Ut proinde ultra Scaldim limes Imperii fuerit promotus.

Non tamen vel ita omni ex parte quieta reddita tunc fuit (quod Otto quidem Frisingensis modò dicebat) Lotharingiæ possessio. Lotharius enim Ludovici Transmarini filius bis Lotharingiam infesto exercitu, jura quæ sua credebat repetitum, invasit, semel anno 977, iterum anno 984, Ottone II. & III. Cæsaribus. Gandam quoque Gallico juri redditam ab illo, colligere est ex tribus illis Tabulis quas exhibet Miræus capite 35, 36, & 37 *Codicis donationum piarum.* Wilhelmus Nangius in Annalibus à Pithœo editis, narrat, (si recte eum capio) ita anno 980 rem omnem compositam: ut Cæsar à Gallo in beneficium sive feudum reciperet Lotharingiam. *Lotharius* (ait) *rex Francorum, contra voluntatem Principum regni sui, Remis pacificatus est cum Othone Imperatore, deditque Othoni in beneficium Lotharingiæ ducatum. Quod magis corda prædictorum Principum contristavit, & maximè Hugonem Capicius Parisiensem Comitem, & Heinricum fratrem ejus ducem Bur-*

gundiæ

gundiæ. At vero cum nihil tale vel Æmylius habeat, vel alius aliqvis accuratior rerum iſtarum ſcriptor, manifeſtò patet, monacho illi Gallicano ſequioris ævi, qui demum poſt annum 1300 vixit, adeoque non eſt idoneus teſtis, credendum non eſſe. Tilius diſerte in chronico, anno 980: *Ad Charum fluvium ab Ottone & Rege itur in colloquium, ubi jurejurando ſancitum eſt fœdus.* Iterum anno 984: *Novo Imperatori* (is erat Otto III) *Rex Lotharingiæ ducatum invidebat, quem cum invaſiſſet paulo poſt fœdus inierunt.* Neque vero potentiam Ottonis & imbecillitatem Galli æſtimanti Nangiana illa narratio poterit facilè perſuaderi. Ipſe Nangius ita loquitur: *Anno 885, Lotharius rex videns Othonem Imperatorem, Othonis filium, virtute ſuorum militum proficere, mandatis & apicibus ejus obtemperans, Virdunum urbem reddidit, & Godofridum Comitem de carceribus liberavit, tractatumque concordiæ cum patre ſuo jam pactum, cum eo ſtabilivit.* Quæ totidem penè verbis habet Sigebertus Gemblacenſis in chronico. A quibus tamen diſſentiunt quæ refert Gerbertus

bertus

bertus *epistola 72.* Quid? quod ex Gerberti illius, συγχρόνου scriptoris eoque testis locupletissimi, epistolis liqueat, Lotharium Regem non tam de invadenda Lotharingia anno 984 cogitasse, quàm de illa vindicanda ab Henrici Bavari conatibus, in usum Ottonis III adhuc pueri consobrini & sororij sui filij. Id præclare adeo demonstravit doctissimus Blondellus in suo *Barro Campano-Francico pag. 89,* ut solum illum consulere satis sit.

Henrico II Cæsare Balduinus Flandriæ Comes Gallorum rebus addictus, Valentinianas oppidum nobile aliaq; vicina ignobiliora cum occupasset, Cæsar illum quidem valido exercitu domuit: *sic tamen quoque* ut scribit Æmylius, *in conditiones descensum, ut Augustus non Valentinianas modò Comiti relinqueret, sed & Valacras adderet, isque sese beneficiarium, ejus rei nomine, Cæsaris profiteretur.* Addit paulo post Æmylius: *Pace terris veniaque à numine reddita, Henricus Cæsar Robertusq; Rex* (Hugonis Capeti is erat filius) *super Charum fluvium cum delectissimis Ducibus Comitibusque ad colloquium congressi sunt; pace fida subsecuta inter Regnum Impe-*

riumque. Non multo ante autem scripserat: *Belli inter Francos Germanosque redintegrandi causa fuit, eadem quæ sæpius antea, incertum adhuc Lotharingiæ jus*. Et vero jam tum citra controversiam omne illud Lotharii regnum Germaniæ conjunctum erat.

Qvo loco monendum omnino est: Lotharingiam, cum primum uniretur regno Germaniæ, habitam qvasi sui juris regnum, sub uno eodemqve capite Rege. Recte sane hoc etiam probat is qvem ante laudavimus Blondellus *pag. 26. & 27*. Et vero Otto primus id nominis Imperator diserte sese dixit *Regem Lotharienſium & Francigenum*. Verumtamen & ille hoc titulo rarissime est usus, & post illum forte nemo. Sed & ille ipse Regni titulus sensim exolevit jam tum seculo undecimo. Atqve ita Lotharingia in unum cum Germaniâ corpus magis magisqve concrevit, & communi Imperii Romani titulo cepit appellari.

CAPUT VII.

Ambitus veteris regni Lotharingici ex Tabulis antiquissimis proponitur: simulq́ʒ, Barrum Ducis Regno illi jam olim accensitum esse, ostenditur.

QUemadmodum omne Lotharingiæ regnum, ipsamet Galliâ jus suum cedente, æterno fœdere Germaniæ accesserit, & in unum reipubl corpus coaluerit, hactenus diximus. Videtur vero non abs re futurum, si expressiùs nonnihil indicemus limites ejus contra Galliam; ne qua controversia inde oriatur, aut quæ orta est firmis rationibus munita tollatur è medio. Est autem hodie qvoqve lis non levis de Barri Ducatu: qvem juri suo Gallia vindicat, tanqvam Gallico in solo extra regnum Lotharingiæ situm, Lotharingica Principum domus Germanico Imperio ceu Lotharingici regni portionem asserit. Partes illas utrinqve animose propugnantibus duobus longe harum rerum peritissimis scriptoribus, altero Joanne Jacobo Chiffletio in *Commentario Lothariense*, altero Davide

Blondello in *Barro Campano-Francico*. Etsi enim jam tum capite tertio de finibus illis allata sint in medium testimonia ex antiquissimis monumentis, simul tamen est monitum, scriptores illos ἐν πλάτει quidem omnia definire non exacte tamen; ut solet fieri ab obiter agentibus. Videtur autem universus ambitus Lothariani regni, quale quidem illud fuit anno DCCCLXX, quàm rectissime omnium posse colligi ex Tabulis illis, quas sæpe jam memoravimus, quibus Ludovicus Germanicus & Carolus Calvus fratres duas in partes omne illud regnum divisere. Eòque commodum fuerit illas hoc loco proponere velut cynosuram. Verum enimvero ex Aimoini quidem Appendice illas non nisi perquam mutilas deprompseris: paulò meliores exhibuit ex Bellovacensi & suo codice Petrus Pithœus: remedium felicius attulit Jacobus Sirmondus in *Capitulis Calvi*: sed & hunc superavit, nisi fallor, Aubertus Miræus. Igitur hujus opera utentes dabimus Tabulas illas, quales habentur *capite vicesimo Codicis Donationum piarum*, explicationibus quas addidit Miræus non omissis.

Anno

ANNO Incarnationis Dominicæ DCCCLXX regni CAROLI XXXIII, Indictione III, VI Idus Augusti, inter glorioſos Reges CAROLUM & HLUDOVICUM fuit hæc diviſio regni facta, in Procaſpide ſuper fluvium Moſam.

Et hæc eſt portio, quam ſibi HLUDOVICUS accepit.

COloniam. *Colen*, ad Rhenum.
Treveros. *Trier*, ad Moſellam.
Utrech. *Ultrajectum*, ad veterem Rheni alveum.
Stratsburch. *Argentoratum*, ad Rhenum.
Baſulam. *Baſel*, ibidem.
ABBATIAM Sueſtre. *Suſteren*, in Ducatu Juliacenſi.
Berch. *prope Ruremundam.*
Niu monaſterium. *fortè Huy.*
Caſtellum. *Keſſel*, ad Moſam.
Indam. *S. Cornelii Münſter*, prope Aquaſgrani.
S. Maximini. *prope Treveros.*
Ephternacum. *Echternach*, opidum & Abbatia in Ducatu Luxeburgenſi.
Horreum. *Treverenſe* monaſterium.
S. Gangulfi. *S. Gengoul.*
Faverniacum. *Faverney*, Abb. in Comitatu Burg.
Polemniacum. *Poligny*, opidum ibidem.
Luxovium. *Luxeul*, opidum & Abbatia ibidem.

Luteram. *Lure*, Abbatia in Alſatia.
Balmam. *Baulme les Nonnes.*
Offonis villam. *Vellefaux.*
Megeni Monaſterium. *Meien mouſtier*, Abbatia in Loth.
S. Deodati. *S. Dieij*, in Loth. ad Murtham.
Bodonis monaſterium. *fortè Bodonuille.*
Stiuagium. *Eſtiuay*, Abba. in Loth. ad Murtham.
Romerici montem. *Miremont in Loth.*
Morbach. *Murbacum*, in Alſatia.
S. Gregorii.
Mauri monaſterium. *Maur munſter.*
Eboresheim, *Abbatia.*
Homovva.
Maſonis monaſterium. *Maeſmunſter.*
Homburg.
S. Stephani Stratsburch.
S. Vrſi in Salodoro. *Soleurre.*
Grandi vallem. *Grandvaux.*
Altam petram. *Haulte pierre.*
Juſtinam. *fortè Mont Iuſtin.*
Vallem Cluſæ.
Caſtellum Carnonis. *Chaſtelc chalon.*
Heribodesheim. *Abbatia.*
Abbatiam de Aquis.
Hohenchirche.
Auguſtchirche.
COMITATVM Teſtrebant. *Teyſterbant.*

Batua, *Betuvve*,
Hattuarias, *ad fl Neers* in Geldria.
Masau subterior de ista parte, *Onder Maeslandt*.
Item Masau superior, quod de ista parte est, *Opper Maeslandt*.
Lingas quod est de ista parte, *Liege*.
Districtum Aquense, *Aken, Aix*:
Districtum Tectis seu Tetis, *prope Spa*.
In Ribuariis Comitatus V. *ad Kuram fl*.
Megenensium, *Meyen*, prope Andernacum.
Bedagovva, *Bidburg*, versus *Meyen*.
Nitachovva, *ager ad Nidam* fl. in Lotharingia.
Sarachovva subterior; *ad fl Sar*, in Loth.
Blesitchovva, *Blis*, versus Treueros.
Selme, *Salme*, ad Saram fl.
Albechovva, *Sar alben*.
Suentisium, *Sanctoy* in Lotharingia.
Calmontis, *Chaumont* ad Mosellam in Loth.
Sarachovva superior, *Sargou*.
Odornense, quod Bernardus habuit. *Darney*, in silua Vosego.
Solocense, *Solieu*, in Burgundia.
Basiniacum, *Bassigny*.
Eilschovve, *ager Alisiensis* vel *Elsatius*.
Warasch, *Comitatus de Varesco*.
Scudingum, *Salins*, in Comitatu Burg.
Emaus.

Basal-

Basalchovva, *ager Basileensis.*
In Elisatio Comitatus II. *Elsaten.*
De Frisia duas partes.

DE regno quod HLOTARIUS habuit super istam divisionem, propter pacis & caritatis custodiam, superaddimus istam adjectionem.

Civitatem Mettis, cum Abbatia S. Petri & S. Martini & Comitatu Moslensi, cum omnibus villis in eo consistentibus, tam dominicatis quàm & vasallorum. De Arduenna, sicut flumen Urta surgit, inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit in Mosam: & sicut recta via pergit in Bedensi, secundùm quod communes fideles nostri rectiùs invenerint, excepto quod de Condustro est ad partem Orientis trans Urtam. Et Abbatias Prumiam, & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vasallorum.

Mets. Ourt. Condron. Prum. Stauelo.

Et hac est portio quam CAROLVS de eodem regno sibi accepit.

LVgdunum *Lion.*
Vesontium. *Besancon.*
Viennam. *Vienne.*
Tungris *Tongre.*
Tullum. *Toul.*
Viridunum. *Verduil.*
Camaracum. *Cambray.*

Viuarias

VIVARIAS *Vivarez.*
Vcetia. *Vfez.*
Montem Falconis. *Mont faulcon ad Mosam.*
S. Michelis. *S. Miel* in Lotharingia.
5 Culdini monasterium. *Col moustier.*
S. Mariæ in Bisontione. *Jussanum monasterium.*
S. Murtini. in eodem loco.
S. Eugendi. *S. Oyan de Joux* vulgò *S. Claude.*
S. Marcelli. *à Chalon.*
10 S. Laurentii. *S. Laurens* in Comitatu Burg.
Leudense.
Sennonem. *Senone* Abbatia in Lotharingia.
Abbatiam Mellam.
Melbarium.
15 Laubias. *Lob* ad Sabim.
S. Gaugerici. *prope Cameracum.*
S. Saulii. *prope Valentianas.*
Crispinio. *Crespin*, in Hannonia.
Fossas. *Fosse.* in d. Leodiensi.
Marilias. *Marolles*, in Hannonia,
20 Hunulcurt. *Houncourt*, in diœcesi Camer.
S. Seruatii. *S. Seruas, à Maestricht.*
Malinas. *Malines*, ad Demeram.
Ledi. *Lier*, in Brabantia ad Netam fl.
25 Sunniacum. *Soignii.* in Hannonia.
Antonium. *Antoin*, prope Tornacum.
Condatum. *Condè*, in Hannonia.

Merrebecchi. *Meerbeke*, prope Ninoviam.
Ticlivinni. *Dickelvenne*, prope Gerardi montem.
Luitosa. *Leuse*, in Hannonia.
Calmontis. *Calmons*, in d. Leod.
S. Mariæ in Deonant. *Dinant*.
Echa. *Eyck*, prope Maseicam.
Andana. *Andonne*.
Wasloi. *VVasler*, in Fania.
Altum montem. *Hault mont*.
COMITATUM Texandrum. *Kempenlandt*.
In Brachbanto Comitatus IV. *Brabant*.
Cameracesium. *Pays de Cambresy*.
Hanioum. *Hainau*.
Lomensem. *vers Namur*.
In Hasbanio Comitatus IV. *Hasbaigne*.
Masau superior de ista parte Mosæ. *Maeslandt*.
Masau subterior, quantum de ista parte est.
Liugas, quod de ista parte Mosæ est, & pertinet ad Vesatum. *Liege, Viset*.
Scarbonense. *Scarbonne ad Mosellam in Loth.*
Viridunense, *Le Verdunois*.
Dulminse.
Arlon. *in Ducatu Luxemburg*.
Vaurense Comitatus II. *Terre de la Vajure ad Carum fl.*
Mosminse. *Mouson*.
Castricium.
Condrust. *Condreux*.

De Arduenna ſicut flumen Urta ſurgit inter Biſlanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Moſam: & ſicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Bedenſi, ſecundùm quod Miſſi noſtri rectiùs invenerint.

Tullenſe. *Toul.*
Aliud Ordonenſe, quod Termarus habuit.
Barrenſe. *Barrois.*
Portenſe. *Portian.*
Salmoringum. *Semurre in Ducatu Burg.*
Lugdunenſe. *Le Lionnoys.*
Viennenſe. *Le Viennois.*
Viuarias. *Vivarez.*
Vcetiam. *Vſez.*
De Friſia tertiam partem.

Hactenus Tabulæ & qvidem ex Miræj. editione, ac cum ejuſdem explicatione nominum antiquiorum. Qvamvis enim in multis Miræus haud nobis ſatis faciat: cum tamen inſtituto noſtro parum aut nihil referat, noluimus qvidqvam mutare, in commodiorē forte locum operam iſtam relegantes. Tantùm monemus: in recenſione illa ordinem iſtum obſervatum, ut primo loco Epiſcopatus, ſecundo Monaſteria, tertio Comitatus, veniant. Id

qvod cur ita factum ſit, haud aliam fortaſſe cauſam attuleris, præter inſignem Archiepiſcopalium ac Epiſcopalium locorum, ut & Monaſticorum bonorum præ reliquis tunc dignitatem & pretium: qvodqve ea ætate in omni Lotharii regno nullus Dux aut Marchio reperiretur, primo Duce inſtituto ab Henrico Aucupe. Verum de hiſe pro inſtituto ſatis.

Dicendum nunc etiam eſt de BARRO, qvod Ducis, ad differentiam Barrorum aliorum ad Albam & Sequanam, appellatur, num Lotharingiæ regni pars ſit nec ne. Paucis verò tantum rem proponemus, qvod latius cum alii tum qvos ante laudavi duo illi, præclari ſane ſcriptores, Chiffletius & Blondellus eo de argumento jam diſputaverint. Igitur poſſit forte cui videri Barrum, ſaltim qvo tempore conditæ ſunt Tabulæ, Gallici fuiſſe juris; idqve qvoniam & in Tabulis nulla ejus fit mentio, & qvia à ſcriptoribus antiqvis Moſa limes Gallici & Lotharingici regni perhibetur. At horum quidem nihil merito qvem turbet. Non prius: illa enim tempeſtate qvei potuiſſet Barrum in cenſum

venire,

venire, quum demum arx ibi Barri nomine à Friderico Duce ſit conſtructa, ut recte probat Chiffletius, idque obſervante ipſomet Blondello anno circitur 954? Non poſterius. Nec Moſam, nec Scaldim, nec Rhodanum enim adeo ſtricte omnia finiiſſe, ut nihil in alteram ripam excurrerit, affirmare utiqve nos cogunt ipſæ illæ Tabulæ & alia veteris ævi monumenta: qvod jam tum audivimus. Majus præſidium Galli merito collocant in illis Frodoardi verbis, ad annum 952: *Fridericus Adalberonis Epiſcopi frater, qui filiam Hugonis Principis ſibi deſponderat, in hoc regnum veniens munitionem in loco qui dicitur Banis, inconſulto Rege vel Regina conſtituere cœpit, & loca circumpoſita crebris deprædationibus diripit. Pro qua re valde moleſtus Rex Ludovicus legationem ſuam dirigit ad Othonem &c. Legati Regis Ludovici ab Othone regreſſi, nunciant: nolle imò prohibere Othonem Regem, ne Fridericus vel aliquis ſuorum ullam munitionem in regno habeat, niſi conſenſum Regis Ludovici ſuper hoc ſibi obtinere queat.* Ex quibus verbis fateor equidem manifeſto

conſtare, caſtrum qvod illo anno exſtruxit Dux Fridericus in ſolo Gallico fuiſſe conditum. At Banis illud caſtrum eſſe Barrum, non ſane Gallorum quisqvam probavit hactenus. Imo ipſemet Blondellus pag. 9. *contra communem ſuorum ſententiam*, Fanis ſcribendum exiſtimat, quemadmodum & in mſ. qvodam legi notaverat jam Pithœus: Fanis autem eſſe *Fains*, ubi Renatus Dux anno 1508 deceſit, octavo circiter à Moſa milliari ad Ornæ lævam ſitum, & Barro proxime Septemtrionem adjacens. Blondellus qvidem etiam ex illa vicinitate Barri & Fanis conatur veroſimile reddere, ut Fanem ita & Barrum in ſolo eſſe Francico. Qvis neſcit vero, ea qvæ in confiniis ſunt vicina diverſorum ſæpe jurium eſſe?

Ex adverſo longe complura Barrum Lotharingiæ aſſerunt. *Primo* enim ipſemet Blondellus p. 7 ex Hiſtoria Fundationis Abbat. S. Michaëlis hæc verba adducit de Duce Friderico: *anno 954. de tertia parte poſſeſſionum Abbatiæ S. Michaëlis caſtrum Barrum caſavit.* & pag. 6 repetit producta à Chiffletio ex Brunone

Tul-

Tullenſi & Herculano de primo caſtri illius Barri exſtructione. In quibus omnibus, ut & in Frodoardo aut qvo alio ſcriptore, legere nihil qvidqvam eſt: repugnante id Gallo aut conſenſu ejus impetrato factum eſſe. Audivimus vero jam tum, & Ottonem vetuiſſe arcem à Friderico condi in fundo Gallico, & cum Fanim ille ſtruxiſſet ægre id tuliſſe Gallum, conatus illos improbante ſimul Ottone. Niſi Barrum itaqve fuiſſet in fundo Lotharingico, non profecto illud tuliſſet Gallus Tantum Gerhardus Tullenſis Epiſcopus conqueſtus eſt apud Ottonem, qvod in prædio Tullenſis eccleſiæ Fridericus ſe invito arcem ſtruxiſſet: *à quo Dux ſatis facere juſſus* (verba ſunt Brunonis Tullenſis) *pro pervaſione prædii, mutuæ viciſſitudinis conditione, duas Abbatias Medium monaſterium & Galilæam, cum aliquot villis patrimonii ſui contradidit ei, ut poſſet ipſe pacifice poſſidere quod præſumpſerat ſibi.*

Secundo. Si Barri ſolum non fuiſſet jam tum Lotharingicum, ad Campaniam utiqve pertinuiſſet. Et ſane contendit Blondellus Barrum Campano-Francicum eſſe. At vero diſerte

diſerte ita loquitur Bruno Herculanus Chronici S. Deodati ſcriptor. *Cum Comes Campaniæ Belgicæ incurſionibus & rapinis Lotharingorum agros popularetur, Fridericus Dux Lotharingorum nihil prius habuit, quam in prædio Epiſcopi Tullenſis (cum nullus commodior locus ſeſe offerret) Arcem ſive propugnaculum ſibi conſtruere, & forti munire præſidio, quo non tam facilem aditum, ut prius, Comes ad Lotharingos haberet: quod ampliatum & in oppidum redactum usque hodie Barrum Ducis vocatur.* Cui autem veroſimile fiat, arcem in ſolo Gallico imo ipſa Campania contra Gallos & Campanos ſtructum, illis haud reclamantibus?

Tertio: qvod momenti eſt maximi. Ne quidem à Blondello omnis illius antiqvitatis diligentiſſimo ſcrutatore, vel leviſſimum potuit indicium adferri, non dico exerciti ſed ne quidem prætenſi à Galliæ regibus juris in Barrum, ante annum 1301: qvando Philippus Pulcher Rex Henricum Barri Comitem bello victum vi compulit ad hominium ligium ſibi præſtandum. Utiqve autem per-

integros trecentos & quinquaginta annos saltem aliqvid contigisse par est, qvod dignum memoratu censuissent annales. Adducit quidem ille *pag.17. & 18.* nonnulla; ut, qvod Rex Ludovicus Sanctus seculo decimotertio Henricum Barri Comitem miserit Venetias; & inter Theobaldum Campanum Navarræ regem & Henricum judex sederit. Sed prius qvidem illud nihil ad rem facere, cuivis facile liquet: quidni enim Imperij Princeps poterit esse in ministerio Gallico? Constat vero etiam manifesto ex ipsiusmet Ludovici Regis Tabulis , in Regem à litigantibus fuisse compromissum, adeoq; regem illum non fuisse ordinarium judicem. Eadem illa Blondelliana nihil faciunt ad probandum, Barrum fuisse feudum quondam Campaniæ Comitum: utut ex Regesto veteri chartarum Comitatus Campaniæ adferat verba, qvibus Barri Comes appellatur Campaniæ Comitis *fidelis*. Nec enim ijs indicatur, Barrum ipsum fuisse in illo fidelitatis jure, sed Barri Comitem; qui scil. tenuit quædam simul Campaniæ bona. Imò si Barrum fuisset feudũ Campanicum, quo jure potuit Philippus Pulcher Rex ad ligium homi-

hominium sibi prestandum Barri Comitem anno 1301 compellere; cum tamen Comitatus Campaniæ demum anno 1335 ipsomet Blondello teste p. 19, coronæ Gallicæ sit unitus? Tenuisse autem Barrensem Comitem nonnulla concessione Campanorum, ipse Blondellus *pag. 17* testatur, qvando notat, *anno circiter 1150 Agneti filia Rainaldo Comiti Barrensi nupta Lineium castrum cum territorio adiacente dotis nominè donasse Theobaldum magnum Campaniæ Comitem Palatinum.* Nec verò potuit Blondellus indicium Campanici feudi in Barrensi familia invenire antiquius anno 1224, qvodqve adeo non sit posterius dono illo Theobaldi.

E contrario haud levia in antiqvis monumentis supersunt etiamnum vestigia juris Germano-Lotharingici in Barrum exerciti. Id qvod *Quarto* loco est notandum. Utique enim qui primi struxerunt Barrum & possederunt Lotharingiæ Duces, clientes fuere Regum Germaniæ non Franciæ. Diploma fundationis monasterij S. Michaelis in Barro monte subscripta habet hæc verba: *datum*

anno

anno CMLXXI Indict. XIV anno XXXV Imperii Magni Ottonis, ut refert Chiffletius *pag. 3.* Eſt vero, ut idem indicat, diploma illud ſcriptum Barri: ac proinde locus ille in ditione tum fuit Ottonis. Cum porro Barri caſtrum à Duce Lotharingiæ eſſet in prædio Tullẽſis Eccleſiæ exſtructum, conqueſtus eſt de injuria non apud Francum ſed Cæſarem Ottonem Tullenſis Epiſcopus, & Cæſar coëgit Ducem, Tullenſi, alijs bonis redditis, ſatisfacere: ceu clariſſime liquet ex ijs quæ ex Brunonis Tullenſis & Herculani libellis profert Chiffletius, & negare non auſus eſt Blondellus. Eſt autem omnium conſenſu ejsumodi actus non leve indicium exercitæ jurisdictionis. Quando item anno MXXXVII Odo Campaniæ Gallicæ Comes Barrum vi occupaſſet, ad injuriam ſuam pertinere illud judicavit Cæſar Conradus Saliquus. Diſerte Otho Friſingenſis l. 6. cap. 31: *Otto Comes ſacramento rupto denuo in Gallia Imperatori rebellat: cumque AD IGNOMINIAM EJUS Caſtrum quoddam Barrum nomine obſidione cinxiſſet, à Gothilone Belgarum Duce aliisque Regni fidelibus occiditur.* Wippo

σύγχρονος illi rei ſcriptor in vitâ Conradi Salici ita loquitur: *Eodem anno præfatus Odo de Francia in regno Imperatoris quædam loca invadens, à Gozilone Duce Lotharingorum, & filio ſuo Gothefrido, & Gerhardo Comite, atq; à militia Epiſcopi Metenſis, pugna commiſſa cum illo, fugiendo interfectus eſt.* At vero nihil, qvod qvidem alicujus eſſet momenti, occupaverat Odo præter Barrum: ac proinde fuit illud tum *in regno Imperatoris.* Idem ſubindicant hæc Sigeberti: *Anno 1036 Odo contra Imperatorem rebellans Lotharingiam incurſat, caſtella oppugnat, urbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obſidet, & in nullo temperat furori ſuo. Anno 1037 Odo Barrum caſtrum obſidet & capit. Gothilo Dux ægre ferens inſolentiam Francorum, cum Lotharingis occurrit Odoni, & conſerto prælio apud Barrum Odo perimitur, & Francorum exercitus gravi cæde attritus à Lotharingia fugere compellitur.* Hæc inqvam ſubindicant, Barrum tunc habitum Lotharingiæ partem. Cæſus enim prope Barrum Francorum exercitus Lotharin-

tharingiam fugâ dicitur deseruisse. Blondellus qvidem vult, factam cædem in diœcesi Catalaunensi, adeoq; in Comitatu Campaniæ ipso. Sed is qvem adducit testem Glaber non id scribit: sed tantùm, lacerum Odonis cadaver à Catalaunorum Præsule uxori redditum. Is scil. in loco prælij inter cadavera fecerat illud investigari. Non obscure autem eodem qvo Sigebertus modo loqvitur Paulus Æmylius, negotium hoc omne narrans in Henrico I Rege: ut accurate inspicientibus facile apparebit. Dignum memoratu etiam est, qvod ex Alberico recitat Chiffletius pag. 6: *Imperator Henricus* (anno 1113) *Belgas ingressus Rainoldum Comitem, hostem judicans, bello petiit; quem in castro Barro, in TERMINO REGNI sito, obsidione clausum, ad ultimum cum expugnato castro in deditionem accepit & captivum abduxit.* Idem paulò post: *Intervenientibus pro Comite Barri Rainoldo de toto Regno nobilissimis consanguineis, Imperator eum custodia solvit & cum omnibus suis, ut sibi cognatum, ad propria remisit: tantummodo hominium sibi ab eo suscepit.*

pit. Clarum ſanè eſt *Regni* nomine non Gallicum ſed qvod Imperium alias dicitur intelligi: & tamen diſerte Albericus agnovit, Barrum fuiſſe ſitum *in termino*, non extra Regni terminum. Ad hoc qvia fas fuit Cæſari, Barrum & obſidere & expugnare, Gallo id non ægre ferente: magno ſane hoc indicio eſt juris in Barrum Cæſarij. Porro hominium ſibi à Barri Comite præſtari fecit Cæſar; idqve, ut diſerte ſcribit Waſſeburgius, *pro caſtro Barro*. Rainaldum enim Comitem *libertati ſine pretio aſſertum fuiſſe, interventu precibus & favoribus Principum & nobilium aulæ Cæſareæ, præſtitiſſe tamen hominium & fidem Imperatori pro caſtro Barro, quod in feudum ſe poſſeſſurum promiſit; ut ſcriptum reperitur in hiſtoria civitatis Virdunenſis.* Blondellus *pag. 13.* non admittit Waſſeburgij hoc teſtimonium, ut Francici regni hoſtis ac ſcriptoris nudius tertius nati. Audivimus verò illum ſecure provocare ad Annales Virdunenſes: qvorum auctorem non profecto licuerit illis nominibus à teſtimonii dictione reijcere. Alios jurisdictionis Cæſareæ in Barrum ex veteri illo ævo actus adferre, nihil attinet.

Quinto

Quinto loco haud injuria collocaveris; qvod Barrum jam olim habitum fuerit pars pagi Tullensis, hic autem regni Lotharingici. Posterius liqvet ex Tabulis modò productis: ubi Tullense diserte numeratur inter ea, qvæ Carolo Calvo obvenerunt. Tullense autem Tullensem districtum utiq; significat. Prius verò longe disertissime scribit Glaber Rodulphus, homo Gallus isqve vetus, *l. 3. cap. 9.* sub finem: *Conscendit Odo in Tullensem pagum, quem jam sæpius depopulaverat, IBIQVE oppugnans cœpit Barrense castrum, cum magna direptionis eversione totius provinciæ.*

Mitto alia qvæ argumentum hoc aliàs probare possent: quum ex hisce in medium allatis jam tum neqveat amplius esse obscurum, antiquum Imperii jus in Barrum: utut forte nonnihil illud detrimenti post annum millesimum trecentesimum sit passum.

CAPUT

Caput IIX.

Ipsam Franciam Occidentalem in obsequio quidem fuisse Germaniæ regum, sed non nisi brevi momento & leviter: eoq; in illam Imperio Germanico nihil solidi juris acquisitum esse.

NOn numerabo inter illius temporis acqvisita Germaniæ bona Franciæ ipsiusmet Occidentalis regnum: parum tamen absuisse quin rursus accederet, certum est.

Primùm fere id serio tentatum fuit ab obitu statim Ludovici Balbi Regis: cum is decessisset nondum legitima nata subole, & res Francicæ interim summo in periculo versarentur. Narrat enim Sigebertus, anno 880 Rege illo mortuo, de *Regno illius Francos varie sensisse: aliis illud filiis Ludovici Balbi ex concubina deberi judicantibus: aliis Bosoni Provinciæ regulo ad illud injuste invadendum assentientibus: aliis vero illud regno Germaniæ resociare volentibus.* Jam tum *cap. VI* ex Annalibus Bertinianis narravimus, quosdam procerum Francorum consilia tum agitasse, de tradendo Regno illo Ludovico

dovico Ludovici Germanici filio : Sed hunc receptâ integrâ Lotharingiâ à Francia iſta manum abſtinuiſſe. De illo negotio ita loquitur Abbas Prumienſis : *Ludovicus qui Auſtraſiis imperabat , cognitâ morte æquivoci ſui* (Ludovici Balbi) *regnum illius invadere diſpoſuit, & transvadata Moſa imperii fines occupavit. Cui occurerunt duo memorati fratres* (filij nothi Regis Balbi) *cum valida manu. Sed intercurrentibus viciſſim legationibus nequaquam pugna committitur, ſed pax roboratur. Adoleſcentes, quò impetu fœderatus ab eo recederet Ludovicus, portionem regni Lotharii, quam avus* (Carolus) *paterq;* (Balbus) *tenuerat, ex integro illi conceſſerunt, additâ inſuper Atrebatis Abbatia S. Vedaſti.*

Verum qvod Ludovicus noluit, acceptavit frater ejus Carolus Craſſus : idque non vi, non armis, ſed communi procerum Franciæ illius conſenſu. Sigebertus ita loquitur: *Anno DCCCLXXXV Karlomanno Francorum Rege* (Balbi notho filio) *mortuo, Northmanni Franciam repetunt; dicentes ſe cum Rege Francorum tantùm non cum Francis pacis pegigiſſe*

pactnm. Hinc compulſi Franci, Karolum Imperatorē ad auxiliandum ſibi invitantes, Franciam ei ſubijciunt. Similiter Otto Friſingenſis l. 6. 8: *Occidentales Franci Principibus amiſſis* (Ludovico & Carolomanno filijs Balbi) *Karolum Imperatorem, qui tunc ſolus ex ſtirpe Karolorum ſupereſſe videbatur, ultrò invitant, eique venienti ſubijciuntur.* Supererat tunc quidem adhuc ex Ludovici Balbi filijs Carolus, iſque legitimo natus matrimonio, Simplex qui audit. Verum cum per infantiam rebus eſſet regendis impar, & reſpublica virum fortem quæreret quem Normannis opponeret, vulgòque omnibus tunc eſſet perſuaſum: flagitante reipubl. uſu licere proceribus nullas obſervare regiæ hereditatis leges: meritò dixeris Carolum Craſſum jure optimo Franciæ illius plenum imperium ſibi acquiſiviſſe, quum in electionem ejus omnes conſenſiſſent. Neque enim fit vero ſimile, qvod nonnulli volunt) Carolum illum tutorio tantùm nomine regno iſti præfuiſſe. Unius Alfonſi Delbenej Epiſcopi Albienſis ſcriptoris Gallici ex *l. de gente ac familia Hugonis Capeti*, lubet verba tantum in teſtimo-

testimonium adducere : *Carolus Crassus Regnum per quatuor annos, non tutorio nomine, neque procuratorio, sed summâ potestate administravit.* Propugnavit idem nuper Jacobus Alexander Tenneurius libro Parisiis ante biennium edito, titulo *Veritatis vindicatæ parte 1. cap. 8. art. 1.* Non temere tamen negaverim, Crassum simul Simplicis Caroli tutorem egisse. Ita sane intelligendus videtur & Guido Basochius, de Crasso & Proceribus Gallicanis loquens ad Annum 885 : *Imperatori prædicto Regnum puerumq; committunt.* Item Anno 888 : *Carolus Imperator, levis, animoq; remissus, cum ad gubernandum* Regnum *simulque Imperium se non sufficere metiretur, tutelam pueri, (videlicet Karoli Simplicis) cum Regni procuratione, committit* Odoni *filio* Roberti *Andegavensium Comitis; quia virtute militari præstare cæteris Regni principibus, morumque & corporis elegantia, videretur.*

Crasso dignitatibus omnibus exuto Regē quidem proprium, & quidem illum ipsum à Crasso Cæsare tutorē regni datum, Odonem constituere ausi sunt Francici proceres; non tamen nisi

consensu Arnolphi Germaniæ Regis implorato. Hinc Otho Frisingensis l. 6. cap. 2: *Occidentales Franci Odonem, Roberti filium, virum fortẽ, CONSENSU Arnolphi Regis Regem creant.* Idem cap. 11 de Arnolpho: *Occidentalem Franciam Odo ejus AUTORITATE habuit.* Regino ut & Annales Metenses ad annum 888: *Interea Galliarum populi in unum congregati, cum CONSENSU Arnolphi, Odonem Ducem filium Roberti, virum magnum, cui præ cæteris formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium sapientiæque magnitudo inerat, Regem super se pari consilio & voluntate creant.* Illum Arnolfi consensum tacuit quidem Paulus Æmylius, ita tamen loqvitur: *Arnulfus Augustus salutatus Franciæ quoq; regem se dictabat, resq; pace belloq; gerebat; cum maxima procerum pars, Balduino Flandriæ Comite ac Fulcone Rhemensi Archiepiscopo reclamante, Odonem tutorem Caroli Simplicis regnare jubent.* Alij nonnihil explicatius hæc tradunt. Hermannus Contractus: *Anno 888, Odo Arnolphum Regem Franciam petentem HUMILITER adiens, & benigne susceptus, PERMISSO*

MISSO

MISSO eius invasum retinuit regnum. Annales Francorum Fuldenses Anno 888: *His auditis Rex* (Arnolphus) *Franciam petiit, habitoque ad Franconefurd generali conventu, disposuit adventare Wormatiam. Quod Odo comperiens, salubri utens consilio, contestans se malle Regnum suum cum GRATIA Regis pacifice habere, quam ulla jactantia contra ejus FIDELITATEM superbire; veniensque HUMILITER ad Regem, gratanter recipitur. Rebus ab utraque parte prout placuit prospere dispositis, unusquisque reversus est in sua.* Witichindus Corbejensis l. 1: *Huic* (Arnolfo) *Odo diadema & sceptrum & cætera regalia ornamenta obtulit, imperiumq; domini sui* (Caroli Simplicis, ut accipio) *GRATIA Imperatoris Arnulfi obtinuit.* Et verò mansit in obsequio Arnolphi Odo, nisi quod anno 893 in partes Caroli inclinaverit Arnolfus. Regino: *Carolus vires Odonis ferre non valens patrocinium Arnolfi supplex exposcit. Æstivo siquidem tempore jam dictus Rex conventum publicum Wormatia civitate celebravit: ubi CAROLUS venit, & Arnolfum magnis muneribus sibi conciliat,*

regnumque quod uſurpaverat EX EJUS MANU PERCEPIT. *Juſſum eſt etiam ut Epiſcopi & Comites qui ad Moſam reſidebant, illi auxilium ferrent, & eum in regnum inducentes, in ſede regia inthroniſarent.* Addit: *Sed neutrum horum illi quicquam profuit. &c.* Unde Hermannus Contractus Anno DCCCXCV: *Arnolfus Rex cum Odone Galliarum Rege ad ſe veniente pacem firmat: Caroloque filio Regis Ludovici Balbi non multò pòſt venienti & munera offerenti, auxilium denegat.* Regino item ipſemet: *Odo rex cum magnis muneribus ad Arnolphum venit: à quo honorifice ſuſceptus eſt: omnibusque impetratis pro quibus venerat, in* Regnum *revertitur.*

Verum enimvero hæc quoque Germanici regni reverentia cum Arnolfo rege anno 999 penè interiit. Nec enim ſive Ludovico ſive Conrado Regibus Germanicis obſequium ullum Galli detulerunt. Imo integrum illis Lotharingiæ regnum ſubtraxere, ſui illud juris facientes Caroli Simplicis auſpicijs. De Carolo tamen illo Sigebertus Gemblacenſis ad annum *922*, ſive *23*, potius, ita narrat,

Karo-

Karolus rex Francorum, cum auxilio Lotharienſium, juxta urbem Sueſſionis pugnans contra Robertum fratrem Odonis regis, qui contra ſe regnum Francorum invadebat, cum multis peremit, & SE & FRANCIAM Henrico Regi (Germanico, Aucupi dicto) *SUBMITTIT. In pignus perpetui fœderis & amoris mittit manum pretioſi martyris Dionyſii Pariſienſis, auro gemmiſq; incluſam.* Nihil hujus habet Frodoardus. Id tamen ſatis clare ſignificat: victoriam illam de Roberto perempto inſigniore clade corruptam; uſque adeo averſis à Carolo procerum omnium animis, ut novum regem Rodulphum Burgundum non dubitaverint illi opponere, & fraudibus circumventum Carolum in cuſtodiam dare: adeoque coactum quaſi Carolum poſt dubium illud prælium ultra Moſam ſeſe transferre. Æmylius tantùm hoc refert: A Carolo *oratores miſſos ad Henricum Germanorum regem* (is erat quem Aucupem appellitant) *qui Lotaringiam ei redderent, novaq; auxilia peterent.* Nec Witikindus porrò aut alius aliquis temere, id quod Sigebertus, refert. Eoque vereor ne, ex hoſtium Caroli calumniis

nijs fortaſſe accepta ſit illa Sigeberti narratio. Et vero Æmylius qvoqve docet, amicitiam Henrici Regis noſtri & Caroli in calumnias ejusmodi Gallorum incurriſſe. Æmylij verba ſunt: *Henricus cum Franco rege fœdus icit, eique poſcenti Germanorum copias auxilio miſit contra adverſariam factionem: Germanisque magis quam ſuis ſeſe credebat communiebatque Simplex. Ea res novam illi flammam invidiæ apud Francos conciliavit. Auxitque eam mox, quod credebatur in animum induxiſſe, ſe FRANCIAMQUE Henrico Germanorum Regi ſubijcere, ne bello à Germanis vexaretur, ſed eorum auxiliis ſi opus eſſet juvaretur. Id vero univerſa nobilitas Francorum non ferens, ad æmulum regni Robertum ſtudia vireſque inclinavit.* De prælio ipſo mox agens & præcipue de Roberti rebus: *alterum* (Robertum) *commendabat recens ſacrum, ſua virtus, Odonis fratris memoria, avi mors pro Francorum rebus obita, ac cauſa belli ſuscepta in vulgus jactata, libertas, nomenq́; Francorum hactenus gentibus nobilisſimum, ne Germanis regibus, ne Auguſtis exteris ſervirent.*

Igitur

Igitur ut agitaverit ſorte conſilia ejusmodi Carolus, num tamen Galliam Henrico ſubjecerit, incertum arbitror. Certe caruit res ſucceſſu, reluctantibus omnibus Franciæ proceribus, captivo Carolo ipſo, & Henrico nihil tale moliente ſed ſola Lotharingia contento, dum eam ipſi firmata pace permitteret rex novus Rodulfus.

Haud legas porro, omni ſecuto tempore vel Galliæ regnum in obſequio Germaniæ Cæſarum fuiſſe, vel litem aliqvam hinc Galliæ à Germanis motam. Nec vero moror illa à Chiffletio adducta in Vindicijs Hiſpanicis *pag. 118.* Namq; Otto IV Cæſar à Franco nobiliores Galliæ urbes petiit, ſed promiſſionem ludicram non Imperio ſed ſibi privatim factam prætexens, ſimulqve infelici prælio eſt victus.

Ottonis illud inſolens facinus emendavit longe rectiùs & prudentiùs Fridericus II Cæſar anno 1212. Rigordus Monachus libro de geſtis Philippi Auguſti Franciæ Regis: *Eodem anno celebratum eſt colloquium inter eundem Fridericum, & Philippum, magnanimum Regem Francorũ, apud Vallem Coloris, Metenſi Epiſcopo mediante; cui tamen non interfuit ipſe Rex ſed Ludovicus fi-*

lius ejus primogenitus cum magnatibus Regni. Et percusserunt fœdus inter se, & renovarunt AMICITIAS PERPETUAS, SICUT FUERUNT inter se eorum prædecessores. Fraxineus Francisci Regis ad Ordines Imperii orator, non dubitavit (teste Sleidano l. 24) profiteri fœdus illud perpetuæ amicitiæ inter Imperium & Franciæ Regnum, *Philippum Augustum aureis describi litteris & sanctiore loco reponi jussisse.*

Quod de Henrico VI Rogerus de Hoveden scribit: *Notum erat* Regi *Angliæ, quod prædictus Imperator super omnia desiderabat; ut* Regnum *Franciæ Romanorum Imperio subijceret*: id dubiæ est fidei, certe irriti voti fuit.

Verius & rectius est; à Bonifacio IIX Papa proscriptum *Francorum regnum, velut solio vacuo, juri ditionique Imperii Augustorumque attributum & adjudicatum:* quæ verba pene sunt Pauli Æmylii in Philippi Pulchri historia. At primùm indicat hoc ipsum, Imperio nullum fuisse jus antiquum in Galliam, alioquin enim dono Papali novo haud fuisset opus. Deinde, ab Imperii Ordinibus aut

Cæſare Alberto non fuit munus illud Papale acceptatum. Nec Papæ fas fuit aliena regna pro arbitrio donare & imperia transferre. Itaque nec ex illa Bonifacii liberalitate Germaniæ quidquam accrevit. Quin fertur Alberti & Pulchri tale pactum: *Albertus &c. Nos & Sereniſſimus Philippus D.G. Rex Francorum, amicus noſter chariſſimus, invimus, voluimus, & ad invicem concordavimus, ac etiam promiſimus fide data, nomine juramenti: juraverunt etiam in animas noſtras nobis præſentibus, videlicet pro jam dicto rege Franciæ ſpectabilis vir Comes S. Pauli; pro nobis vero nobilis Burchardus Comes, avunculus noſter chariſſimus: quod ex nunc erimus adinvicem veri & fideles amici, ac in noſtris ac regnorum noſtrorum & Imperii honoribus libertatibus & ſtatibus mutuo conſervandis, contra omnem hominem veri & validi adjutores. Quodque inter nos & heredes, ſucceſſores noſtros, & Francorum Reges & Imperatores, pacis & amicitiæ fœdera, PERPETUIS duratura temporibus ſervabuntur &c. Actum & datum nobis præſentibus apud*

Quatuorvalles, die Martis, octavo mensis Decembr. anno D. 1299. Ind. Regni *vero nostri anno 2.* Imo creditur à nonnullis, hoc Philippi & Alberti pactum esse nobile illud, quod quasi apud Tullum initum pro lege perpetuâ secuta tempestate fuit observatum. In Commentarijs sane Pij II Papæ l. 3, ad annum 1459 ita scribitur. *Philippus* Burgundiæ Dux *indigne agere* Regem Franciæ Carolum IIX *ajebat, qui nonnulla in Ducatu Luxenburgensi, id est in Imperii ditione, oppida occupasset; adversus antiquum fœdus, quod Francorum Reges cum Imperatoribus apud Tullum percussere: in quo cautum sit, IMPERATOR IN REGNO FRANCIÆ, REX IN IMPERIO NE DOMINATUM SIBI VENDICET, etiamsi volentes aliqui se dedant. Injuste* Regem *agere, qui fœdus violet, & oppignoratum sibi Luxenburgensem Ducatum molestare audeat.* Fortassis tamen Tullense illud pactum aliud est ab hoc inter Albertum & Pulchrum icto. Haut dubie verò inter eos pax inita est: Regis Pulchri sorore Blanca in matrimonium

Ru-

Rudolfo Alberti filio collocata, quo amicitia sanctiore copula sibi constaret.

Multo minus est qvod nos turbet Aurea Caroli IV Cæsaris bulla, & recepta consuetudo qva Archiepiscopus Trevirensis Archicancellarius per Galliam solet usurpari. Galliæ enim nomine non ipsa Francia occidentalis, sed sola Belgica in titulo isthoc venit. Eoqve quum anno 1357 Trajecti ad Mosam tabulas aliquas Cæsar ille confici curasset, subscriptum est: *vice Reverendi in Christo patris Boëmundi Trevirensis Archiepiscopi, S. R. Imperii per Galliam & Regnum Arelatense Archicancellarii, recognovi Rodolphus de Fridenberg*: quod refert Gewoldus *l. de Septemviratu n. 74. pag. 112.*

Qvibus omnibus probe expensis haud difficile collectu est: Franciæ regnum brevi quidem momento fuisse in obsequio Germanicorum Regum, solidum autem aliquod jus hinc Imperio haud accrevisse; sed quasi suæ spontis rempubl. tantum non semper ab ipsa Germania nostra regnum illud agnitum esse.

CAPUT IX.

Regnum Italiæ & Imperatoriam dignitatem in perpetuum Germanico Imperio acceſſiſſe.

FElicius ſucceſſerunt omnia Germaniæ in ijs qvæ Lotharij Cæſaris qvondam fuere, quàm in Calvi bonis. Igitur Lotharingiam Langobardicum Italiæ regnum ut & Cæſarea dignitas, (quæ ſeorſim urbis Romæ & reliquiarum veteris Imperij Romani per Italiam Principatum ætate iſthac comprehendebat,) haud longo intervallo ſecuta ſunt.

Tres inter Lotharii Cæſaris filios primo natu Ludovico utrumq; & hereditario qvidem metro jure obtigerat; tranſalpinam omnem Lotharij hereditatem cernentibus duobus filiis reliquis. Ludovico illo poſt fratres ſine liberis anno 876 mortuo, ſi non unicus ſaltim primarius heres utriuſque jure erat patruus major natu Ludovicus Germanicus. Si ſcriptori Appendicis Eutropianæ à Flacio editæ, (eſt autem Ottonibus coævus Italus aliquis) credimus, ab ipſo Ludovico illo Cæſare ſucceſſor dictus fuit

Caro-

Carolomannus Ludovici Germanici filius natu maximus. Sed artibus Joannis IIX Papæ effectum est, ut ad Carolum Calvum Gallicum utraque dignitas perveniret. Verba Eutropianæ Appendicis hæc sunt: *Eo verò* (Ludovico Cæsare) *infirmante & ad extremum propinquante, quia non habebat filium, voluit sibi succedere Carolomannum ad suscipienda Imperialia sceptra. Cum hæc ita geruntur, Romani Pontifices semper per oratores literas mittebãt invitatorias ad Carolum Calvum Regem Francorum, invitantes eum clam: & quia erat in literis quasi philosophus, rogabant illum supervenire B. Petro & de servitutis jugo ad propriã libertatẽ reducere suam Ecclesiam, quasi per vim ab aliquo esset oppressa. Talibus evolutis machinationibus moritur Ludovicus. Mittitur statim citatus à Joanne, qui tunc præerat Papa, legatus ad eundẽ Carolum: qui nullas veniendo faciens moras, ingressus Italiam petiit Romam. Mittitur deniq; alius missus ab uxore Imperatoris Engelberga, vel à suis primatibus, ad Carolomannum, ostendens ei vota defuncti; & quia longius erat noluit tã cito*

venire

venire ut impedire poſſet iter Caroli Calvi. Qui veniens Romam *renovavit pactum cum* Romanis *&c.* Hæc Autor ille. Et verò ex actis ſynodi Romanæ poſt coronationem Calvi habitæ, quæ Pithœus edidit, liquet: Calvum à Papa Romam evocatum. Diſerte enim ita loquitur Papa Joannes de Calvo: *Deinde non hic perpetuus Auguſtus ad tanta faſtigia ſe velut improbus intulit, non tanquam importunus, fraude aliqua, vel prava machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem adſpiravit. Abſit. Neq; enim ſibi honorem præſumptuoſe adſumpſit ut Imperator fieret, ſed tanquam deſideratus, optatus, poſtulatus à nobis, & à Deo vocatus, & honorificatus ad defendendam religionem, humiliter atque obedienter acceſſit.* Regino ita narrat: *Eodem anno Carolus* Romam *perexit, & datis Apoſtolico Joanni &* Romanis *magnis muneribus, Imperator creatus.* Idem ad annum 877: *Carolus ſenior Romam ſecundò profectus, ubi jampridem Imperatoris nomen à præſule Sedis Apoſtolicæ Joanne ingenti pretio emerat.* Sanè munera Caroli Annales quoq; Francici non ſilent: cumprimis

primis

primis vero illa describit Auctor Appendicis Eutropianæ.

PapæRomanorumq; civium exemplum secuti deinde *optimates Regni Italiæ* eundem Calvum, jam Augusti titulo fulgentem, *Regem elegerunt* ut habet eorum epistola ad Calvum; qvam itidem Pithœus primus edidit, & Annalibus suis inseruit ad annū 877 Baronius. Ita tunc temporisGermaniæ reges fraudati sunt successione;& simul per injustā hanc Calvi invasionē Cæsarea regiaq; jura cum aliàs magnam jacturam fecere, tum quæ ante saltim Caroli Magni posteritati hereditaria erant, ab arbitrio Papæ & Italiæ procerum novo modo suspendi cæperunt. Quantum Cæsarijs juribus decesserit, verbis Eutropianæ Appendicis narravimus jam tum *libro de Germanor. Imperio Romano cap. VII.* Quæ heic repetere, atque adeo Regiæ auctoritatis per Italiam ingens decrementum ostendere, extra institutum est.

Non tamen æqvo animo tulere hanc injuriam, & Ludovicus Germanicus pater, & filij ejus, cumprimis Carolomannus: prout constat ex ijs, quæ in Annalibus Fuldensibus

& Reginone memorantur ad annum 875, 876, & 877. Tantum quid ultimo illo anno contigerit huc adducemus. *Carolus Galliæ tyrannus æſtivo tempore cum exercitu Italiam petiit, & Ticini reſidens magnopere niſus eſt, qualiter Carlomanno illuc adventanti aditum denegaret in illam provinciam. Carlomannus vero cum manu valida Noricorum diverſorumque Sclavorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quod cum Carolus comperiſſet, illico juxta conſuetudinem ſuam, fugam iniit. Omnibus enim diebus vitæ ſuæ, ubicunque neceſſe erat adverſariis reſiſtere, aut palam terga vertere, aut clam militibus ſuis effugere ſolebat. Et in eodem itinere dyſenteriæ morbo correptus cum magna periit triſtitia. Carolomannus optimates Italiæ ad ſe venientes ſuſcepit, & diſpoſita prout voluit regione, reverſus eſt in Bajoariam.* Iidem Annales ad annum 818 ita ſcribunt: *Lambertus Witonis filius & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt; & Joanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento optimates Romanorum fidelitatem Carolomanno ſacramento firmare coëge-*

coëgerunt. Quibus inde discedentibus, idem Pontifex domum S. Petri ingressus, omnes thesauros quos ibi reperit ad Lateranos transtulit, & altare S. Petri cilicio cooperuit, & cuncta ostia ejusdem Ecclesiæ clausit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum est: & quod dictu nefas est, omnibus illuc caussa orationis venientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confusa. Memoratus autem Pontifex conscensis navibus per mare Tyrrenum regnum Caroli (Franciam sc. occidentalem) *intravit, ibique per totum pene moratus est annum. Tandem assumpto Bosone Comite, qui propria uxore veneno extincta, filiã Ludovici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit; & cum eo machinari studuit, quomodo regnum Italicum de potestate Carolomanni auferre & ei tuendum committere posset.*

Hæc Annales. Haud abs re fuerit nonnihil aliter disserentem Paulum quoque Æmylium audire. *Fœdus cum Germanis regibus* Ludovicus Balbus Gallicus *ferit, his legibus, ut Lotharingia inter Francos Germanosque æquis*

partibus divideretur; de Imperio neutris jus esset alio loco quam in Italia dimicare. Id triste miserumque Italiæ Pontificique maximo fuit: pati Italiam belli alieni mala, immunibus malorum his inter quos bellum foret. Idcirco antevertit Joannes Pontifex maximus, in Franciamque venit, turbatis etiam in Italia rebus, cum exagitaretur contrariarum factionum de Imperio certaminibus. Ipse Francicarum partium erat; constantiaque ac præjudicii sui esse ducebat, ut cum Carolum Augustum creasset, Balbum filium in eius defuncti locum sufficeret. Joannes à proceribus Galliæ pie officiosissimeque exceptus Balbum Augustum creat coronatque. Simulque in Tricassibus coacto concilio, Lambertum Imbertum ac Formosum, principes adversæ factionis devovit, qui per æqua iniquaque Francorum caussam oppugnabant. Annum in Francia mansit. Coactus est in urbem redire, quod à Sarracenis Italia vexabatur. Carolus Crassus in Barbaros summam virtutem religionemque præstitit. Italiâ defensâ eum Augustum salutatum Joannes pontifex non invitus tandem coronavit. Hæc Æmylius, Carolomanni rebus per-

perperam ſilentio præteritis: cætera non male. Ex qvibus diſcimus, breve admodum fuiſſe illud Calvi Imperium, (Regino ad annum 818 ſcribit de illo: *regnum Italiæ magis in tranſeundo vidit, quam fruendo potitus eſt.*) vindicante numine injuriam Germanicis regibus factam; & fruſtra nitente contra Joanne Papa, Carolomannum rerum per regnum Italicum pariter & ipſam Urbem potitum. Et ſane uſque in annum 880, quo XI Kalend. April. obijt, Carolomannus Italiam omnem tenuit; etſi ab Imperatorio titulo abſtinuerit, eo qvod à Joanne Papa coronatus non eſſet. Superſunt etiamnum tabulæ complures, illius tum auctoritate per Italiam promulgatæ: qvod ipſum Aventinus in *Annal. Bajor.* Carolus Sigonius in *Hiſtoria regni Italiæ*, uterqve *l. 4.* præclare tradiderunt.

Fratri non ſucceſſit tantùm in omnium illorum per Italiam poſſeſſione Carolus Craſſus, ſed etiam nomen Cæſareum impetravit. Regino: *Anno D. I. 881. Carolus de Alemannia egreſſus Langobardorum fines occupavit, ac in paucis diebus totam Italiam in deditionem*

accepit, & Romam perveniens à Præſule Apoſtolicæ ſedis Joanne & Senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria Imperator creatus eſt. Ex adverſo ut Carolus Calvus brevi momento Italiam habuit, ita poſt illum Franciæ regum nemo (nec enim moror Ludovico Balbo obtruſum in Gallia à Joanne Papa Auguſtum nomen) quidqvam juris ſive in regnum Italiæ ſive in Romani Imperii veteris reliqvias Italicas, Franciæ regno aſſeruit.

Excuſſi tamen illa ætate & Germanici Reges, fateor, Italici regni & Romani Imperii poſſeſſione: idque iterum Paparum non levi culpa. Etenim Hadrianus id nominis tertius *inſignia* (verba ſunt Sigonii l. 5. de regno Italiæ) *duo decreta fecit: unum ut pontifex deſignatus conſecrari ſine præſentia Regis aut legatorum ejus poſſet: alterum ut moriente Rege Craſſo ſine filiis, regnum Jtalicis principibus una cum titulo Imperii traderetur.* Hinc cum eodem tempore Italici proceres non minus atque alij, Caroli Craſſi auctoritate abolita, res novas molirentur, qvin imo conjuratione facta po-

ten-

tentissimi illorum Wido Spoletanus & Berengarius Forojuliensis, alter Galliæ alter Italiæ Regnum sibi despondere haud dubitassent, Italia simul & Cæsarea dignitas Francis utrisque erepta ad peregrinos devenit. Bene vero de Italis illis Sigonius l. 6 initio: *Seipsos prorsus una cum Ecclesia perdiderunt, ea tempora in rempublicam inferentes, quibus nulla alia tetriora ac fædiora fuisse Principum nequitiâ, vel populorum insaniâ, in tota antiquitate reperiuntur.* Et sane ipsamet Papalis sedes nunqvam & fœdius sese gessit, & simul majorem vim passa est. Eoqve contra qvam sciverat Hadrianus Papa & Italici conjuraverant, ipsemet ille Berengarius & Formosus Papa Arnolpho Germaniæ nostræ Regi regnum illud pariter ac Cæsaream dignitatem, qvo se ac sua tuerentur ab injuria, tradiderunt. Operæ fuerit pretium omnem hanc rem petere duntaxat ex septimo octavo & nono capitibus libri primi ejus historiæ, quam Luitprandus Ticinensis ætate Ottonis Magni conscripsit. Annales Fuldenses notant, hac jurisjurandi formula populum Ro-

manum

manum Arnolpho sese anno 895 obstrinxisse: *Juro per hæc omnia Dei mysteria, quod salvo honore & lege mea atq; fidelitate domini Formosi Papæ, fidelis sum & ero omnibus diebus vitæ meæ Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine sociabo. &c.*

Exceperunt mox Germaniam Hungaricæ tempestates ac bella civilia. Atque ita Ludovico Conrado & Henrico regibus, Italiæ ac Cæsareæ dignitatis recuperandæ cura seposita est. De Henrico tamen ita sub finem primi libri Witikindus: *Perdomitis cunctis circumquaque gentibus postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus iter intermisit.* De eodem Sigebertus ad annum 937: *Henricus licet in vincendis inimicis gloriosus fuerit, quia tamen pacificus erat nullam operam dederat, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quasi conductitii mercenarii, alter alteri succedentes, Imperium dilaniabant, benedictionem Imperialem accepisset.* Paulò aliter Otto Frisingensis l. 6. chron. c. 18: *Ipse post multa virtutis suæ opera dum ad obtinendum Imperium Ro-*

Romam tenderet, decimoseptimo Regni sui anno diem obiit.

Cæterum Ottonis Magni auspiciis illa felicitas Germaniæ ex voto tandem obtigit. Witikindus l. 3: *Eo tempore usurpato Imperio* (cum ante scilicet fuisset Eporegiæ Marchio) *regnavit in Langobardia homo fortis & avarus; & qui omnem justitiam pecunia venderet Berengarius. Veritus autem singularis prudentia Reginæ virtutem, à Luthovico Rege Italiæ relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus splendoris extingueret, vel certe obscuraret.* Idem paulo post narrat: Ottonem in Italiam cum exercitu profectum, liberata à tyrannide Regina illaque in matrimonium ducta, *cum ea urbem Papiam quæ est sedes regia obtinuisse.* Berengarium quoque in Germaniam secutum, Augustæ Vindelicorum feudi lege ab Ottone Italicum regnum impetrasse. *Interea*, ait, Rex Berengarius Regem *Ottonem alloquitur, in gratiamque Regis ac Reginæ susceptus, deditionis sponsionem dat, fæderis spontanei diem apud Urbem Augustam designans. Ubi quum conventus fieret, Berengarius manus*

nus filii ſui Adelberti ſuis manibus implicans, licet olim, Hugonem Regem fugiens, Regi Ottoni ſubderetur, tunc tamen renovata fide coram omni exercitu familatui Regis ſe cum filio ſubjugavit. Et ita dimiſſus in Italiam remeavit cum gratia & pace. Luitprandus Ticinenſis in Hiſtoria Legationis ſuæ Conſtantinopolitanæ, quam Ottonis Magni juſſu ſuſceperat, teſtatur rem hanc ita Nicephoro Cæſari Græco à ſe narratam. *Palàm eſt quod Berengarius & Adelbertus ſui milites* (i. e. Ottonis vaſalli) *effecti, Regnum Italicum ſceptro aureo ex ejus manu ſuſceperunt, & præſentibus ſervis tuis qui nunc usque ſuperſunt, jurejurando fidem promiſerunt.* Otto Friſingenſis l. 6 Chron. c. 19. *Otto poſt multos triumphos Italiam quoque, quæ per plures jam annos Francis ſeu Germanis alienata fuerat, regno adiicere parat. Hæc eo tempore à Berengario tyranno multipliciter premebatur &c. Ibi* (Auguſtæ) *ex omnibus regni viſceribus multis in unum adunatis, Berengarius humiliter veniens ſe dedidit, ab eoque REGNUM ITALIÆ, excepta Marchia Veronenſium & Aquilegien-*

gienſium, *SUSCEPIT*. Regino: *Eodem anno mediante Auguſto menſe, conventus Francorum, Saxonum, Bavarorum, Alemannorum, & Longobardorum, publicus apud Auguſtanam urbem Rhetiæ provinciæ agitur. Ubi Berengarius cum filio ſuo Adelberto, regiæ ſe per omnia in vaſallum dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia & dono Regis accepit regendã. Marca tantum Veronenſis & Aquilegienſis excipitur, quæ Henrico fratri Regis committitur.* Contigit hoc ipſum anno 952. Eoque ad illum annum ita loqvitur continuator Reginonis: *Berengarius cum filio ſuo Adelberto ſeſe ſubiiciens Ottoni, ab eo ut ſubditus recipit regendam Italiam.* Quibus verbis & Baronius utitur.

Illo rerum ſtatu permanſit Italia uſque in annum 961: quando Papa ipſo, & Epiſcopis Mediolanenſi & Cumano, ut & procerum Italicorum compluribus, de intolerabili tyrannide Berengarii conqverentibus, iterum cum exercitu Italiam ingreſſus Otto, *Berengarium & Adelbertum celeriter regno expulit: dehinc Romam adiens, ibi miro ornatu miroque ap-*

paratu susceptus à Papa Joanne, id nominis duodecimo, functionem suscepit Jmperii. quæ verba fere sunt Luitprandi, qui hanc Ottonis novam invitationem narrat *l. 6 cap. 1.* Baronius ex vetusta Beneventanorum Ducum historia refert, qvo tempore expeditio illa institueretur, Proceres Italiæ ita alloquutos Adelbertum Berengarii filium: *Vellemus Domine, ut Papiam cum paucis pergas, & tuo genitori dicas, quatenus Longobardorum regnum sub vestra ditione committat, quia nos minime sub illius potestate amplius durabimus. Si vobis committit Regnum, nos totis viribus pugnabimus: Sin autem, Italiæ regnum extero Regi committemus.* Cumque à Patre non potuisset hoc impetrare Adelbertus, patrem filiumque ab omnibus esse desertum. *Itaq;* (addit scriptor ille) *Otto Rex sine impedimento in Jtaliam introivit, atque Jtaliæ regnum obtinuit.* Luitprandus in historia legationis suæ Constantinopolitanæ ait: cum *fidem* Ottoni datam Berengarius & Adelbertus *perfide violassent, juste illos quasi defectores & rebelles regno privatos.* Frodoardus recte notat, facta

facta hæc demum anno 962. *Otto Rex Romam pacifice adiit, & amabiliter exceptus, atque honore illic Imperiali sublimatus. Quod Berengarius Italiæ rex indigne ferens, regiones quas regere debebat incendere atq; vastare cœpit.* Et vero incidit illa Cæsarea Ottonis coronatio in anni illius mensem Februarium, diem secundum, feriam primam. Quod magnitudo negotii exacte hic monere nos jubet.

Igitur anno 951 Italicum sive Langobardicum Regnum, Cæsarea jura dignitasque 962 (postqvam nomen illud Imperatorium ab anno 924, qvo Berengarius primus è medio sublatus est, in occidente omni quasi evanuisset) ad Germaniæ Reges devenere. Sopitum tamen bellum illud ultimum demum est anno 964; qvo & Berengarius cum uxore captus, inqve Bavariam est missus, & extincto Joanne Papa perjuro, Leo iterum Ottonis auctoritate sedi sacræ restitutus est. Qvod ipsum in animo fuit fortasse Ottoni Frisingensi l. 6. cap. 22. Chronici sui: quando coronationem qvidem Cæsaream in illum annum perperam conijcit, recte tamen subjun-

git: *Ex hinc regnum Romanorum post Francos & Longobardos ad Teutonicos, vel (ut aliis videtur) rursum ad Francos, unde quodammodo elapsum fuerat, translatum est.* Recte inquam hæc Otto. Illo enim deniqve anno Leo Papa & clerus omnis populusque Romanus æterno pacto Germaniæ Regibus sese ac sua devinxerunt. Id qvod ex capitulo XXIII distinctionis LXIII Gratiani, *libro de Germanorum Imperio cap. X* multis demonstravimus: cum biennio ante non nisi cum Ottone ejusque filio queant videri pepigisse, quantum ex Luitprando colligere est.

Pacti perpetui cum Italiæ proceribus de Regno Italiæ initi, in monumentis quæ hodie superant, memoriam haud forte reperias: ut sunt illa rudia & bonæ frugis inania. Per tamen est verosimile, etiam cum illis non minus arcte tunc fuisse conventum. Nec enim Romanum illud pactum ad Italicum regnum pertinet: utpote quod à Romano Imperio proprie sic dicto plane diversum est; ceu probavimus ejusdem nostri *de Germanorum Romano Imperio libri cap. XII.* Nisi

fortassis

fortaſſis Otto, ſaltim jure belli, in Regnum illud Italicum proprietarium aliqvod jus ſibi poſteriſque deberi crediderit; atque adeo libero aliquo pacto cum Proceribus non fuerit opus. In ijs ſane Tabulis Ottonianis, quas ad annum 962 recitat Baronius, ita legitur: *Inſuper offerimus tibi B. Petre Apoſtole vicarioq́ tuo domno Joanni Papæ, & ſucceſſoribus ejus, pro noſtræ animæ remedio, noſtrique filii & noſtrorum parentum, de PROPRIO NOSTRO REGNO, civitates & oppida cum piſcariis ſuis, id eſt Reatem Amiternum. &c.*

Qvicqvid hujus ſit, id longe eſt certiſſimum & conſtat omnibus: ab illa uſqve Ottoniana occupatione, nunquam fere interruptâ ſerie, (nec enim eſt, quod Creſcentii aut ſimilis farinæ hominum, irritis & momentaniis conatibus poſſeſſionem fractam arbitreris) ſaltim ad ferale illud & perpetuò reipubl. Germanicæ lugendum Friderici II Cæſaris fatum, vim Imperii per Italiæ regnum & Romanas reliqvias, penes Germaniæ reges fuiſſe.

CAPUT X.

Italici regni & Cæsareæ dignitatis quæ ratio quive fines fuerint circa initia; & quemadmodum utrumque ad Friderici II tempora ſeſe habuerit.

NOn videmur ab Italiæ regno & Cæſarea dignitate commode recedere & ad alia poſſe progredi: niſi paulò dilucidius expoſuerimus, quid utroqve nomine intelligi debeat, aut olim fuerit acceptum: addito brevibus, quemadmodum illa ad Friderici uſqve ſecundi, qvæ diximus tempora, ſeſe habuerint.

Igitur primò id notandum; ITALICI REGNI nomen cepiſſe demum poſt Carolum Magnum, non multò tamen poſt: utpote qvod jam tum reperiatur in Epiſtola Italiæ procerum ad Carolum Calvum, ſcripta anno 877. *Nos omnes Epiſcopi, Abbates, Comites ac reliqui, qui nobiſcum convenerunt Italici regni optimates.* Etſi enim haud aliud ſit qvàm id qvod ante audivit *Regnum Langobardorum*, illud tamen priſcum nomen, ex-

tinctâ

tincta gentis illius majestate eaque ad Francos translata, simul videtur abolitum, novo hoc substituto. Ab illo Regno Langobardico distinctum plane qvid, exiguum licet, per Italiam mansit reliquum IMPERII VETERIS ROMANI: idque ex parte ad Francos translatum est, postqvam Cæsar dictus fuit Carolus Magnus; Calabria Sicilia & urbe Venetorum exceptis. Hæc latius libro de *Germanorum Imperio Romano cap. VII & IIX* persequuti sumus. Ubi & id probavimus: utile, ut ita dicamus, hujus dominium, cum aliqua dicundi juris potestate, Pipini & Caroli Magni dono, ad Papas quidem pervenisse: summum principatum autem, sive vim potissimam regendi, cum Cæsareo nomine ad Francorum Reges delatum: & hoc deniq; ipsum illud esse, quod reapse titulo Cæsareo & illi & posteri eorum nacti sunt. Ea hic repetere fuerit actum agere.

Lubet tamen nonnulla adferre in medium, ex antiquissimo scriptore Italo Ottonibus coævo, quæ Eutropii historico libello adjuncta invenit qvondam & publicavit Matthias Flacius; qvo pateat, qualis tum fuerit in ipsam

Urbem Romam Cæſarum auctoritas, ſaltim uſque ad annum 876. *Accipiente Carolo hoc* (Magno) *regnum, profectus eſt Romam, deditq́ꝫ ibi donaria multa: quæ usq́ꝫ hodie Romanum tenet dominium, de regni hujus confinibus. Fecitque pactum cum Romanis, eorumque Pontifice, & de ORDINATIONE PONTIFICIS, ut intereſſet quis Legatus, & ut CONTENTIOSAS LITES ipſe* (ſcil. Legatus) *deliberaret. Conſtituebant autem annalia dona in Papæ palatium perducenda, auri libras decem, argenti centum, pallia optima decem, exceptis privatis donis. Et quando Imperator adveniebat Romam vel ſuus Legatus, mittebantur judices à palatio ſingulis annis, qui per cuncta Romanorum confinia legalia vindicabant placita: compellentes habitatores locorum illorum venire ad placitum, judicantibus eorum judicibus rectam legem in præſentia Imperialium judicum; & ſi alterius gentis invenirentur habitatores, regali judicio judicabantur. Erant denique monaſteria, in ſalinis Domini Salvatoris, & S. Dei genitricis Mariæ, nec non & monaſterium B. Andreæ Apoſtoli juxta mon-*

tem Soractis, seu cætera fiscalia patrimonia intra Romanos fines, ad usum Imperialem. Non solum autem in Italico regno, verum etiam in Franciam proficiscebantur monachi, ferentes vectigalia, vina, & alia donaria juxta virium posse. Paulo post. *Propterea inventum est, ut omnes majores Romæ essent Imperiales homines, tam Episcopi quam laici; & omne vulgus pariter cum his faceret fidelitatem Imperatori; & ut suus Missus omni tempore moraretur Romæ, ad deliberandas litigiosas contentiones. Morabatur quippe in Palatio S. Petri; & erat constitutum, quanta & qualia stipendia de Palatio ei darentur quotidie. Quod autem reliquum erat, de superadictis monasteriis vel patrimoniis deferebatur affluenter. Tanta nempe Imperialis virtus ibi vigebat, ut si in legali judicio minoris vel inscii causa postponeretur, & ille alicujus consilio pedes teneret Legati Imperatoris, petens ab eo justam legem: & Missus adjuraret Principes Romanorum, dicens: Per eam FIDEM, quam Domino Imperatori debetis, facite huic homini justam legem; nemo erat ausus declinare neque ad dexteram neque ad si-*

nistram, etiamsi à propinquis Pontificis illatæ esset injuria. Multotiens verò non ante Apostolicum, sed in judiciali loco ad Lateratum (ubi quidam locus dicitur ad lupam, quæ mater vocabatur Romanorum) ibi judiciariam legem finiebant. Compositiones quoque, quæ solebant à malefactoribus solvi, æqualiter dividebantur Misso Imperatoris & Apostolici. Si autem talis culpa erat, ut res scelerata fisco publico subderetur, non ad Ecclesiasticam transibat subjectionem, nisi per donativum Imperiale præceptum. Si enim aliquis iram incurrebat Imperatoris Episcopus aut Judex Romanus, & placitum esset Cæsari venire Romam, veniebat: sin autē, mittebatur Dux Spoletanus, comprehendebatur offensor, & ducebatur in exilium, domus vero illius signabatur annulo Regis, usque ad eius consultum; ut si quando reverteretur ad gratiam, haberet propria salva: sin aliàs, per Imperialia præcepta distribuebatur militibus. Quod si ad Judicis potestatem reiiciebatur quisquam, & Cæsaris adhæreret clementiæ, mittebatur pro tali negotio Legatus ab Imperatore, qui diligenter examinaret rei veritatem: & si ejectus propriā habe-

haberet culpam, sustineret injuriam. Hæc ille.

Pergit idem auctor: *Hac consuetudine usi sunt Romani usque ad Ludovicum, magnum Imperatorem, Lotharii filium. Hic quia magis Italiam habitare elegit, vicinior factus est Romæ: ubi & ampliore quadam usus est potestate, habens strenuos viros eius Urbis, scientes antiquam Imperatorum consuetudinem, & intimantes Cæsari, qui suggerebant illi repetere antiquam Imperatorum dominationem. Et nisi ob reverentiam beatorum Apostolorum dimitteret, pro certo faceret.* Hæc omnia ille.

Attexit scriptor mox haud pauca de Ludovico illo Cæsare, quemadmodum auctoritatem Cæsaream Romæ illustribus exemplis exercuerit. Quæ omnia huc referre tædiosum fortè fuerit, At quæ de Calvo aliisque Italiæ regibus idem disserit, illa operæ est pretium heic etiam legere. *Carolus Calvus veniens Romam renovavit pactum cum Romanis; perdonans illis iura Regni & consuetudines illius; tribuens illis sumptus de tribus supradictis monasteriis, id est, Domini Salvatoris, &*

Beatæ Mariæ semper virginis in Sabinis, atq; S. Andreæ juxta montem Soractis & de cæteris quam plurimis monasteriis fiscalia patrimonia Patrias autem Samniæ & Calabriæ simul cum omnibus civitatibus Beneventicis contulit: insuper ad dedecorem Regni totum Ducatum Spoletanum cum duabus civitatibus Thusciæ, quod solitus erat habere ipse Dux, id est, Aretium & Clusium; quatenus ut is, qui praerat Regia vice ante Romanis, videretur post esse subjectus. Removit *etiam ab eis* Regias *Legationes, assiduitatem ad præsentiam Apostolicæ electionis. Quid plura? Cuncta illis contulit quæ voluerunt; quemadmodum dantur illa, quæ nec recte acquiruntur nec possessura sperantur. Fugato itaq; isto Carolo præ metu alterius Caroli qui veniebat, infirmatur antequam de regno egrederetur Italico. Egressus namque vix, defunctus est. Ab illo autem die honorificas consuetudines* Regiæ *dignitatis nemo Imperatorum, nemo* Regum *acquisivit: quia aut virtus defuit aut scientia, præ multis* Regni *contentionibus & adsiduis divisionibus. Unde multa prælia, delationes, & rapinæ fuerunt in* Regno.

Hæc

Hæc iterum ille. Quæ vero esse consentanea alibi ostendimus. Et sane post Ludovicum illium Lotharii filium usque ad Ottonem Magnum, eviluit plane per Italiam Cæsarea vis & auctoritas; eoque cùm paucis datus est ille titulus, tùm qvi illum sunt nacti duntaxat nomine fere tenus rebus præfuerunt non re ipsa. Dignum tamen observatu, adhuc anno 904, quum Lampertus Widonis filius dignitate isthac esset conspicuus, in ipsamet Synodo Romana, curante Pontifice Joanne IX, Cæsarea qvædam jura vetera confirmata esse. In actis sane Synodi illius, quæ Cardinalis Baronius Annalibus inseruit, ita loquitur ille Lambertus Imperator: *Si quis Romanus, cujuscunque sit ordinis, sive de clero sive de senatu, seu de quocunque ordine, gratis ad nostram Jmperialem majestatem venire voluerit, aut necessitate compulsus ad nos voluerit proclamare: nullus eis contradicere præsumat, & neque eorum res quispiam invadere vel deprædari, aut eorum personas in eundo vel redeundo vel morando inquietare præsumat: donec liceat Jmperatoria potestati, eorum*

caussas

caussas & personas, aut per Missos nostros, de-
liberare. Qui autem eos inquietare, eundo
redeundo vel morando tentaverit, vel eorum
quidpiam rerum auferre, postquam per nostram
misericordiam se proclamaverint, Imperialis
ultionis indignationem incurrat. Inter duo-
decim capitula eodem tempore constituta
octavum ita sese habet: *Ut pastus Imperato-*
ris ab Episcopis & Comitibus, secundum anti-
quam consuetudinem, solvatur. Quod si novo
tempore Fiscus Comitialis in jus Ecclasiasticum
conversus est, augeatur stipendium Imperiale
ab Ecclesia, juxta quod res publicæ fuerint mino-
ratæ.

Porro id quoque certum est: isthac tem-
pestate, etiamsi interdum nemo Cæsareo ti-
tulo emineret, Urbis tamen Imperium nun-
quam penes Papas, sed alios & quidem Thu-
sciæ Marchiones potissimùm eorumque cli-
entes fuisse. Luitprandus l. 2. c. 13 in hæc verba
loquitur. *Theodora scortum impudens, hujus*
Alberici qui nuper hominem exuit, avia (quod
dictu etiam nefandissimum est) ROMANÆ
civitatis non inviriliter MONARCHIAM
obtine-

obtinebat; quæ diras habuit natas, Maroziam atque Theodoram, sibi non solum æquales, verum etiam Veneris exortivo promptiores. Harum una Marozia ex Papa Sergio, cujus supra fecimus mentionem, Joannem, qui post Joannis Ravennatis obitum sanctæ Romanæ Ecclesiæ obtinuit dignitatem, nefario genuit adulterio: ex Adelberto autē Marchione Albericum: qui nostro tempore Romanæ urbis principatum usurpavit &c. Hæc Luitprandi verba cum recitasset Baronius ad annum 908 in justam indignationem ita prorupit. *Audisti temporis hujus deploratissimum statum, cum Theodora senior nobile scortum monarchiam (ut ita dicam) obtinebat in Urbe? Sed unde infami mulieri tanta dignitas? Erat ista nobilis Romana fœmina senatoriâ orta propagine, excellens pulchritudine, ingenio versutissima, consuetudine Adelberti Tusciæ Marchionis potentissimi reddita procacissima, ex qua etiam quas audisti genuit filias, sicq; ex adulteri potentia etiam sibi peperit monarchiam. Nam cum (ut suo loco inferius dicetur) munitio Sancti Angeli inexpugnabilis reddita ex mole olim Hadriani,*

Augustorum sepulchro, possideretur ab eodem Tusciæ Marchione, qui ea potiretur Urbi quoq; pariter dominari facile posset: hæc pessima fœmina ea arte dominium Urbis est consecuta, possidens arcem, illud in posteros propagare curavit, filias prostituens Pontificibus, Sedis Apostolicæ invasoribus, & Tusciæ Marchionibus; ex quibus tantarum invaluit meretricum imperium, ut pro arbitrio legitime creatos dimoverent Pontifices, & violentos ac nefarios homines illis pulsis intruderent. Hactenus Baronius. Et vero solus Joannes XII Urbis principem egit, à patre Alberico quasi hereditate principatum adeptus, nullius Papalis juris prætextu. Frodoardus ad annum 945: *Alberico Patricio Romanorum defuncto, filius eius Octavianus, cum esset clericus, Principatum adeptus est: qui postea defuncto Agapeto, suggerentibusq; sibi Romanis, Papa Urbis efficitur.*

QUANQUAM præterea amplissima bona, Pipini & Caroli Magni dono, qvondam ad Papas pervenissent, videntur tamen illa sensim ad alios translata: ut tandem Papis nihil

pene

pene rerum fuerit reliquum. In Actis sane Romanæ sive Ravennatensis synodi quæ modò citavimus, Joannes IX Papa exigit, *ut Patrimonia, seu suburbana, atque massæ & coloniæ, nec non civitates, quæ contra rationem quasi per juris præcepta largita sunt, reddantur.* Lambertum ita alloquitur: *Sed hoc scire vos volumus, quoniam Sancta Romana Ecclesia tantum est ad nihilum deducta, quod & eleemosynæ quæ pauperibus pro sospitate vestri Imperii distribui solebant, & stipendia clericorum ac famulorum eius, omnimodis sunt evacuata &c.* Regino ad annum 867 de Ottone Magno Imperatore: *Habita Ravennæ synodo multa ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ adinvenit, & Apostolico Ioanni Urbem & Terram Ravennatium, aliaque complura, MULTIS retro temporibus Romanis Pontificibus ABLATA reddidit.* Eo demum anno scilicet facta est redditio: quoniam bona illa recuperata initio quidē Otto suam in propriam quasi potestatē redegerat. Id quod conquestus fuit Joannes XII, Otto autem ita defendit: *Omnem terram S. Petri, quæ nostræ potestati subjecta est, Ecclesiæ promi-*

ſimus reddere. Quo verò pacto terram hanc ei reddere poſſumus, ſi non prius eam ex violentorum manibus ereptam poteſtati noſtræ ſubdamus? Quæ narrat *Luitprandus lib. 6. c. 1.*

CÆTERUM hunc rerum ſtatum latius perſequi ac deſcribere, non patitur inſtitutum: & proprii hoc eſt argumenti. Tangenda tamen hæc nonnihil fuere, ſaltim ut omnibus fiat manifeſtum, qvale fuerit Urbis Romæ Imperium & quam exigua ac miſera Romanorum Pontificum conditio, quando cum Germania dignitas Cæſarea coaluit. Magis hic locus poſtulat; quoniam modò diximus, Italiæ aliquam partem Romanis Pontificibus ceſſiſſe quidem, iterum verò perditam, atque Ottonis Magni dono ijs reſtitutam: ut explicemus clarius, quidnam juris Pontificii fuerit factum, ſive Ottonis ſive aliorum munere, & inquantum illa quæ ita in ditionem Pontificiam tranſiere Cæſareis juribus fuerint ſubducta. Hoc enim quàm maxime pertinet ad id, ut limites Cæſarii & Papalis Imperii ritè deſcribantur.

Ac Baronius quidem ad annum 962 adfert

Tabulas

TabulasOttonis nomine signatas, qvibus ille Romanæ Sedi multa donat: pars earum heic omnino legenda est. *Spondemus atque promittimus per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi B. Petro principi Apostolorum & clavigero regni cælorum, & per te Vicario tuo Domno Joanni summo Pontifici & Universali XII Papæ, sicut à prædecessoribus vestris usq; nunc in vestra potestate atque ditione tenuistis & disposuistis,* CIVITATEM ROMANAM, CUM DUCATU SUO, *& suburbanis suis, atq; viculis omnibus & territoriis ejus, montanis & maritimis, littoribus atque portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis, Tusciæ partibus. Id est, Portum, Centumcellas, Cerem, Bledam, Maturianum, Sutrium, Nepem, Castellum Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus insulis suis, id est, Majore & Minore, Puloensium, Narniam, & Utriculum cum omnibus finibus ac territoriis ad supra scriptas civitates pertinentibus.* NEC NON EXARCHATUM RAVENNATEM SUB INTEGRITATE, *cum Urbibus, civitatibus, oppidis & castellis; quæ piæ recordationis domnus Pipinus & domnus*

 Karo-

Karolus excellentissimus Imperator, prædecessores videlicet nostri, B. Petro Apostolo & prædecessoribus vestris, jamdudum per donationis paginam contulerunt. Hoc est civitatem Ravennam, & Æmyliam, Bobium, Cæsenam, Forum populi, Forum Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comiaclum, & Hadrianis atque Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis atq; insulis, terra mariq; ad suprascriptas civitates pertinentibus. Simul & PENTAPOLIM; *videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Ameriam, Ausimum, Humanam, Hesium, Forum Sempronii, Montem Feltri, Urbinum, & territorium Balnense, Calles, Luciolos, & Eugubium, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem clivitates pertinẽtibus. Eodem modo* TERRITORIUM SABINENSE: *sicut à domno Carolo Imperatore antecessore nostro beato Petro Apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate. Item* IN PARTIBUS TUSCIÆ LONGOBARDORUM, *Castellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum Regis, Ferentum, Viterbium, Ortem, Martam, Tuscanam, Suanam, Populonium, Rosellas cum suburbanis,*

urbanis,

urbanis, atque viculis omnibus & territoriis, ac maritimis oppidis ac viculis seu finibus omnibus. Itemque Almus cum insula Corsica; deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde Parma, deinde in Regio, exinde in Mantua, atque in monte Silicis atq; provincia Venetiarum & Istria. Nec non & cunctum DUCATUM SPOLETINUM, *seu Beneventanum una cum Ecclesia Sanctæ Christinæ posita prope Papiam juxta Padum, quarto milliario. Item in* PARTIBUS CAMPANIÆ *Seram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam. Nec non* PATRIMONIA *ad potestatem & ditionem vestram pertinentia: sicuti est patrimonium Beneventanum, & patrimonium Neapolitanum, & patrimonium Calabriæ superioris & inferioris.* DE CIVITATE AUTEM NEAPOLITANA *cum castellis & territoriis & finibus & insulis suis sibi pertinentibus, sicut ad easdem respicere videntur, nec non patrimonium* SICILIÆ, *si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo* CIVITATEM CAIETAM ET FUNDUM *cum omnibus earum pertinentiis. Insuper offerimus tibi B. Petre Apostole, Vicarioque tuo domno Joanni*

Papæ,

Papæ & successoribus, pro nostræ animæ remedio, nostriq; filii, & nostrorũ parentum, DE PROPRIO NOSTRO REGNO *civitates & oppida cum piscariis suis, id est, Reatam, Amiternum, Furconem, Nursiam, Baluam, & Marsim, & alibi civitatem Interamnem cum pertinentiis suis. Has omnes supradictas provincias, urbes, civitates, oppida & castella, viculos & territoria, simulq; & patrimonia, pro remedio animæ nostræ & filii nostri, sive parentum nostrorum, ac successorum nostrorum, & pro cuncto à Deo conservato atq; conservando Francorum populo, jam dictæ Ecclesiæ tuæ, beate Petre Apostole, & per te Vicario tuo, spirituali patri nostro domno Joanni summo Pontifici & universali Papæ, ejusq; successoribus, usq; ad finem seculi, eo modo confirmamus, ut in suo detineat jure principatu atq; ditione.*

Hactenus illæ à Baronio adductæ Ottonis Magni Tabulæ. Ac nos quidem alibi jam in dubium vocavimus haud levibus argumentis earum fidem: non est verò qvod nunc illud agamus. Sufficit monuisse, omnia isthæc (si quidem sunt ab Ottone donata,) non tamen Cæsareo Imperio simul subducta esse,

idque disertis earundem Tabularum verbis indicari. Utique enim Ducatus Spoletanus & Tusciæ nonnulla inter dona illa numerantur; cum tamen & seorsim census Regius Spoletani & Tuscani Ducatus Ecclesiæ Romanæ tribuuntur in ijs Tabulis, mox additur: SALVA SUPER EOSDEM DUCATUS NOSTRA IN OMNIBUS DOMINATIONE, ET ILLORUM AD NOSTRAM PARTEM ET FILII NOSTRI SUBIECTIONE. Paulò pòst iterum subjungitur. *Omnium quæ superius leguntur, i. e. provinciæ civitates, urbes, oppida, castella, territoria, patrimonia, atque insulæ, censusque & pensiones ad partem Ecclesiæ B. Petri Apostoli atque Pontificum in sacratissima illius sede residentium, nos inquantum possumus defensores esse testamur, adhoc ut ea in illius ditione, ad utendũ & fruendum atq; disponendũ, firmiter valeant obtineri, SALVA IN OMNIBUS POTESTATE NOSTRA ET FILII NOSTRI POSTERORUNQUE NOSTRORUM: secundum quod in pacto & constitutione, ac promissionis firmitate Eugenii Pontificis succes-*

sorumque illius continetur. Id est, ut omnis clerus, & universa populi Romani nobilitas propter diversas necessitates Pontificum irrationabiles erga populum sibi subjectum asperitates retundendas, sacramento se obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum uniuscujusque intellectus fuerit) canonice & juste fiat: & ut ille qui ad hoc sanctum atque Apostolicum regimen eligitur, nemine consentiente, consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia Missorum nostrorum, vel filii nostri seu universæ generalitatis, faciat promissionem, pro omnium satisfactione atque futura conservatione, qualem domnus & venerandus spiritualis Pater noster Leo (f. Carolo) sponte fecisse dignoscitur. Hæc ipsæ Tabulæ illæ. Unde liquet: etsi ab Ottone concessus sit Papæ *Principatus* aliquis, cautum tamen, ut ipsemet Papa subjectus Imperatori, singulari qvodam sacro promisso obstrictus maneat. Res clarior esset, si Leonis illa *promissio* superesset. Baronium sane ratio fugit, cum scribit ad annum 967. n. 1. Ottonem eo anno quasi remisisse factam sibi à Leone promissionem: cum tamen nullus Leo potuerit

aliquid promiſiſſe Ottoni quando Tabulæ illæ à Baronio productæ confectæ ſunt, Leone IIX ſcilicet pòſt demùm in Joannis locum ſuffecto: cumque laxati Leonis promiſſi nullum in omni ævo veſtigium reperiatur. Gretzerus *l. 2. c. 15. contra Replicator.* ut & alii, de Leone IV ejusque promiſſo illo quod exſtat apud Gratianum *diſt. 10. cap. 9.* ſermonem eſſe, volunt. Sed vero ſimilius eſt, intelligi Leonem III. non autem Eugenio II quem poſteriorem. Nec vero illa quam Gratianus habet Leonis quarti promiſſio, de obſervandis Capitulis Imperialibus à Lothario Cæſare promulgatis, quidquam ad hànc rem facit. Leo III verò tyrannidis in populum exercitæ ſuit accuſatus & à Carolo Magno per ſententiam abſolutus. Is itaque Carolo & Francorum Regibus, in quos Cæſaream dignitatem conferri curaverat, ſine dubio multa de republ. recte adminiſtranda eſt pollicitus.

In ijſdem porro Tabulis etiam hæc notanda ſunt. *Et hoc omnimodis inſtituere placuit; ut qui ſemel ſub ſpeciali defenſione domni Apoſtolici ſive NOSTRA fuerint*

suscepti, impetrata juste utantur defensione. Quodsi quis quempiam illorũ, qui hoc promeruerunt, violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ incursurum. Indicant utique hæc, confirmatam hisce ipsis Tabulis libertatem illam provocandi ad Cæsarem, ejusque defensioni sese subijciendi: quæ jam olim obtinebat: simulque Cæsari superfuisse jus supplicio afficiendi transgressores.

Sed & ultima Tabularum verba Cæsaream jurisdictionem satis aperte loquuntur. *Huic enim institutioni hoc necessariò annectendum esse perspeximus; ut Missi domni Apostolici seu Nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis vel filio nostro renunciare valeant, qualiter singuli Duces ac Judices populo justitiam faciant. Hanc Imperialem constitutionem quomodo observent qui Missi, decernimus: ut primum cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum seu Judicum fuerint inventi, ad notitiam domni Apostolici deferant. Et ipse unum è duobus eligat: aut statim per eosdem Missos fiant ipsæ necessitates emendatæ, aut Misso nostro nobis renunciante, per nostros Missos à nobis directos emendentur.*

Deni-

Denique & hoc cumprimis in Tabulis illis meretur notari; ſeorſim *cunctum Ducatum Spoletanum*, ſeorſim vero *cenſum & penſionem ſeu cœteras dationes quæ annuatim in palatium Regis Longobardorum inferri ſolebant de Ducatu Spoletano*, donari. Hinc ſane manifeſtum eſt; aliud eſſe Urbes & civitates dare, aliud ſimul cenſum regium donare: adeoqve cùm alii cenſus Regii præterquam Tuſciæ & Ducatus Spoletani per Tabulas haſce non ſint donati, reliquas omnes terras in nexu illo relictas. Et vero ipſam Urbem Romam ditionemque Pontificis, centum amplius annis pòſt, adhuc cenſum fiſco Regio ſolviſſe certum eſt. Abbas Urſpergenſis ſeu Swartzhaënſis potius ad annum 1074: *Hanno Colonienſis Epiſcopus & Hermannus Babenbergenſis Romam miſſi ſunt, PECUNIÆ QUÆ REGI DEBEBATUR congregandæ gratia.* Otto Friſingenſis ſcribit miſſos illos Romam, *pro juſtitia Regni*.

Quibus omnibus probè expenſis, nemini non ex ipſis illis Tabulis manifeſtum eſt: haud aliter juris Pontificii amplum illud territo-

rIum fuiſſe factum, quam illâ tempeſtate Ottonis dono paſſim omnibus pene Epiſcopis terrarum *principatus* cedebant: eoque tum quidem temporis intra Imperii Cæſarii limites omne Paparum patrimonium, utut opimum admodum, remanſiſſe.

Non urgebo nunc, novo pacto cum Leone IIX Papa anno 964 inito, majorem ſolito, circa Paparum Epiſcoporumque omnium per omnem Italiam electionem, Ottoni Cæſari ejusqve ſucceſſoribus vim auctoritatemque accreviſſe: Qvod alibi contra Baronium, qvi primus non dubitavit Cæſareum jus, iin ipſum Gratiani Decretum per tot ſecula receptum probatumque, oppugnare, defendimus. De juris illius effectu ita Onuphrius, omni exceptione hac in re major arbiter. *Satis conſtat: Joannem XIII, qui Leoni IIX immediate ſucceſſit, Gregorium V & Sylveſtrem II, Apoſtolicæ ſedi SOLA Imperatorum auctoritate impoſitos fuiſſe, NULLIUS cleri vel populi Romani ſuffragiis expetitis.*

Magni Ottonis Nepos Otto Tertius videtur ipſum Papæ territorium intra anguſtiores

ores multo limites revocasse, priscis illis donationibus ut vitio factis è medio remotis; idque ex consilio ipsiusmet Sylvestri II Papæ. Conquestus enim, Papas ementito Constantini Magni dono, & Caroli Calvi de re aliena prodigalitate, *maximam partem Imperii Apostolatui suo junxisse*; ipsemet S. Petro per Sylvestrum offert Octo Comitatus, *Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Fossabrum, Callium, Hesium, & Ausimum*, nec eos tamen omni Cæsareo juri exemptos, sed *ad incrementa* ut *Apostolatus*, ita & *Imperii*. Tabulas illas Ottonis III ab Baronii Gretzeri & aliorum incursibus aliàs vindicavimus. Neque de Sylvestri Papæ consilio est quod dubitet, qvi noverit quàm Otto illi fuerit ut magistro quondam suo addictus, quamq; Sylvester ille curiæ Romanæ inquitati infestus fuerit. Baronius ad annum 999 n. 2: *Illud omnino possumus affirmare, nullum hactenus in Petri sedem fuisse promotum, qui eandem Sedem suis scriptis ita prosciderit, ut Gerbertus.* Is autem est idem ille Sylvester. Nec audet Baronius profiteri, damnasse Sylvestrum, mutato cum infula animo, quæ

Gerber-

Gerbertus laudaverat : qualem ſe geſſit ex Ænea factus Pius II. Sed & ex ijs quæ ad annum 1002 narrat Baronius de Hugone Hetruriæ Marchione & Duce Urbis Romæ, haud obſcure liquet, magiſtratum illum Ducalem ab Ottone iſthoc Cæſare non à Pontifice Hugoni demandatum. Certe n. 3. deſertis Petri Damiani verbis aſſeritur, Marchiam Camerini cum Spoletano Ducatu ex Imperatoris arbitrio dependiſſe. Unde conſequens utique eſt, illa ab Magno Ottone donata juris iterum Cæſarij facta eſſe.

Qui Ottoni III ſucceſſit, HENRICI SANCTI alias Tabulis ad annum 1014 refert Baronius, ex quatuor exemplaribus hinc inde mutuatus, ipſomet fatente, nullaque addita temporis nota. Ut facile appareat, autographas nec in Vaticano reperiri, & apographa fluxæ admodum fidei eſſe. Alias de ijs plura diximus. Nunc ſatis eſt monuiſſe: diſertis verbis, planè ut in Ottonianis illis prioribus, cautum & ibi eſſe ſummo Cæſarum imperio, nec in Italia quidquam porrò donari præter ea quæ in Ottonis Magni ſunt tabulis, niſi quod addat

auctor:

auctor: *omnem illam terram, quæ inter Narniam, Interamnem vel Spoletum ex regni nostri parte habuimus.* Nec vero vel memorari meretur: Episcopatum Bambergensem, *Fuldense monasterium, atque omnia monasteria curtes & villas quas in ultramontanis partibus S. Petrus habere dignoscitur*, Papæ transcribi. Non enim hoc quoque Cæsareis summis juribus quidquam derogat. Eoque inter Leonem IX & Henricum Nigrum anno 1053 instituta permutatione, pro Germanicis istis Papæ Beneventum quidem cessit, ut diserte habet Leo Ostiensis in Chronico Cassinense l. 2. c. 47. & 48: haud dubie tamen, ut nec hoc tum Imperii omnibus juribus fuerit subductum. Ubi obiter notanda est Gretzeri hallucinatio commissa in Appendice ad c. 2. Commentarii, *de Munificentia Principum in Sedem Apostolicam*, quam Arnoldo suo Brixiensi subjunxit: ubi destrictus Bremensis à Carolo S. Petro factam oblationem, ad Papalia bona ille refert. Quasi vero omnia quæ Apostolorum Principi consecrata sunt, ad Petrum Romanorum pertineant, nec alibi terrarum dicatæ illi Apostolo

ſacræ ædes inveniantur bonis ſuis inſtructæ. Sane & Bremæ quæ eſt Baſilica illi dedicata ab eo nomen ſortita eſt.

Subſequuta multò poſtea eſt MATHILDIS Comitiſſæ, uncti profecto per Tuſciam & Lombardiæ confinia Principatus, donatio. Quod munus licet hodie κατ' ἐξοχὴν S. Petri Patrimonium vulgo audiat, vehementer tamen controverſi eſt juris. Imo non ſatis conſtant muneris illius limites. Carolus Sigonius *l. 9. de Regno Italiæ* donatam affirmat ditionem Lombardiæ & Tuſciæ. Leo Oſtienſis l. 3. c. 48, Baronio laudatus ad annum 1077, narrat Liguriam & Tuſciam in dono fuiſſe. Blondi *dec. 2. l. 4.* verba ſunt hæc: *Mathildam Martinus Polonus, & alii ipſum ſecuti ſcriptores multi, tradunt Hetruriæ partem, hinc à Piſcia agri Senenſis finium tortente, inde à S. Quirino dicti agri etiam finium opido, ad inferum mare quam Patrimonium S. Petri appellant, Pontifici & Romanæ Eccleſiæ donaſſe. Hoſtiarius, qui de omnibus quæ apud Pontificem eius temporis geſta ſunt, & ad ſuperfluitatem multa ſcripſit, nullius loci meminit.*

Quic-

Quicquid ſit: *primum* id certum eſt, jam olim de donationis illius fide inter Cæſarem Papaſque acriter fuiſſe controverſum: eoque tuto vix aliquid certi definire eſt. Arnoldus Lybecenſis ſcriptor σύγχρονος *l.3.c.10*, agens de Friderico I Cæſare & Lucio Papa: *Tractabant inter ſe dominus Papa & Imperator de patrimonio Mathildis matronæ nobiliſſimæ, quod Imperator in poſſeſſione habebat, dicens ab eadem Imperio collatum. Et è converſo dominus Papa Sedi Apoſtolicæ ab ea donatum affirmabat. Cumque in argumentum probandi, teſtamenti ex utraque parte privilegia porrigerentur, nullo fine cauſa terminata eſt.* Et verò confitetur ipſemet Baronius, teſtamentum Mathildis illud quod vivo Henrico Cæſare anno 1097 conditum eſt, jam olim periiſſe: vult tamen in ejus locum aliud teſtamentū ſuffectū Paſchali ſedente Papa, à Mathilde anno 1102, quod ad illum annum exhibet Baronius, & ad calcem Domnizonis Tengnagelius. Cujus fidem proinde Cæſar vocavit in dubium, etiam ipſe ſimili aliquo teſtamento inſtructus.

Secundo, ſero admodum in poſſeſſionem

muneris illius Papæ admissi sunt. Obijt enim quidem Mathildis 1115: at Baronius ipsemet est dubius, num illico tunc Papæ hereditatem illam creverint. Urspergensis verò diserte prodit: mortua Mathilde, *directos ab Italia nuncios, ad defunctæ prædiorum terras amplissimas hereditario jure possidendas, Cæsarem invitasse.* Et sane fecit id sequente anno Henricus V Cæsar. Potuisset & debuisset in eadem jura succedere Lotharius Cæsar: sed ille pro sese & genero suo de terræ illus possessione cum Innocentio II Papa maluit pacisci, in eas conditiones quas recitat Baronius ad annum 1133. Devenit pòst nescio quibus legibus ad Guelphum Ducem Henrici Superbi fratrem. At Fridericus Cæsar nequaquam passus est, in Pontificum jus, plus satis potentium, opes adeo ingentes recidere. Radevicus l. 2. cap. x. de Friderico: *REDITUS quoq; IMPERIALES, qui dicuntur domus Mathildis, à Duce Guelphone, seu ab aliis distractos & dispersos, congregavit: quos postmodum eidem nobilissimo Principi adunatos & melioratos liberali restitutione noscitur reddidisse. Quorum prædiorum magnitudinem,*

eiusq;

eiusque terræ copioſam opulentiam, qui ripas Eridani pervagati ſunt non ignorant. Guntherus l. 9 ita hoc cecinit:

Præterea reditus, cunctis de finibus illis,
Quos famoſa prius poſſederat illa Mathildis,
Pluribus invaſos Rex in SVA jura retraxit.
Inde recollectos, & tanquam corpus in unum
Partibus ex multis quadam gravitate reductos,
Neſcio quid priſci ſe juris habere volenti,
Ac velut heredi, cumulato munere Princeps
Conceßit Catulo: qui Regis avunculus, illo
Tempore Dux validus, felicia caſtra Nepotis
Milite non pauco mentisq́ue vigore juvabat.

Non multo poſt inter alia *totam terram Comitiſſæ Mathildis* Hadrianus quidem Papa per legatos ſuos repetjit à Friderico Cæſare, ut liquet ex Radevico *l. 2. cap. 34.* (Guntherus ait:

Reſtituatur ei Comitiſſæ terra Mathildis)

Sed cum Cæſar rem omnem ſeſe vel judicio vel arbitrio delectorum ſubmiſſurum profiteretur, idque renueret iratus Adrianus, *omnia nutu Ire ſuo cupiens*, ut loquitur Guntherus, morte hujus mox ſubſecura & diuturno

exorto Paparum ſchiſmate,in ipſiuſmetCæſaris poſſeſſione poſt Guelphi ducis obitum terra illa omnis perſtitit: præſertim accedente Alexandri III Papæ in quindecim annos & legitimum cauſſæ judicium aſſenſu: quo tempore pax inter Papam & Cæſarem Venetijs coaluit. Quod liquet ex ijs quæ de vetuſtis monumentis narrat Baronius ad annum 1277 n. 55. Lucio Papæ eandem Mathildis hereditatem repetenti quid oppoſuerit Fridericus idem fortiſſimus Cæſar, jam tum ex Arnoldo Lybecenſe audivimus. Non Fridericus verò tantum tenuit terram illam, ſed & filius ſucceſſorque Henricus Cæſar. Qui teſte Sigonio l. 15. Philippum fratrem Tuſciæ & Terræ Mathildis Ducem creavit. Henrico defuncto Philippus, ut gratiam Papæ mereretur, ceſſit tandem poſſeſſione illa omni, præter Montem Flaſconis; cauſſa tamen ipſa citra dubium in lite manente, jure an injuria poſſeſſio illa ad Papas pertineret. Simulac Otto IV Cæſar Roma digreſſus anno 1209, *ſummis adhibitis jureconſultis jura Regni diligenter inquiſiviſſet* (ut loquitur Sigonius l. 16,) *& quædam*

oppida

oppida à Pontifice, alia vero in Campania à Friderico, modò vacante Imperio, occupata comperiſſet, quæ ad Imperium ſive Regnum pertinere putaret, nulla Pontificis ac ſacramenti habita ratione, militibus protenus immiſſis recepit. Ea inter opida ſuere & illa quæ Mathildis quondam tenuerat. Circumſpecte adeo ſeſe geſſiſſe Ottonem, & nihil non egiſſe ex conſilio *legalium hominum, ſacramento* in id adſtrictorum, ut docerent *jura ad dignitatem Imperialem ſpectantia*, idque quoniam jurejurando promiſiſſet Cæſar, *jura Imperii diſperſa pro poſſibilitate ſua revocare*, locuples teſtis etiam eſt, pene ex ipſo illo ævo Matthæus Pariſius, magna prudentia & uſu rerum prævalens ſcriptor Anglicus. Poſt Ottonem igitur demum Fridericus II, à Papis inductus, reddidit Mathildica: non multò tamen poſt verſo conſilio ſibi & Imperio iterum vindicavit. Quæ omnia utique liquidò docent, ſaltim ad illa uſque tempora hereditatem illam Mathildicam à Cæſaribus potius quam Papis poſſeſſam; nequaquam vero habi-

tum

tum ea ætate, quaſi illa jure ad Pontifices pertineret.

Tertio. etiamſi Mathildis ſua Papis donaverit fortaſſis: id utique tamen vacat dubio, etiam ſic ſummis Imperii legibus minime potuiſſe illa ſubduci: quippe quum Mathildis omnia illis legibus fuerint obnoxia, & res cum ſuis oneribus tranſeant ad alios. Nec vero huic obſtat, quod hereditas illa fuerit *allodium Mathildis*: quo titulo ab Innocentio II nuncupatur in tabulis, quibus eam Lothario Cæſari tranſſcribit. Nam & allodialia legibus Imperii ſubjecta ſunt. Revera autem non niſi in *beneficio* tenuit ſua Mathildis. Hinc ipſemet Onuphrius in vita Gregorii ſeptimi: *Mathildis Bonifacii, maximi per Italiam principis, filia & hæres, Imperatoris Henrici III vim timens, Longobardiæ Tuſciæ & Liguriæ aliquot urbes jure hereditario ad ſe pertinentes Gregorio Papæ & S. R. E. donavit. Hinc odii inter Imperatorem & Pontificem ſeminarium primo exortum; cum Imperator donationem illam in Imperii, cujus Mathildis erat BENEFICIARIA, præjudicium appro-*

approbare nulla ratione voluisset, imo ea omnia occupare, tanquam ad se devoluta, tentaret.

ATQUE HÆ sunt nobiles illæ donationes, quibus ad Papam Imperii bona devenerunt. Quarum nullam ita esse comparatam, ut summo Imperii Principatui per eam sit aliquid derogatum, liquido jam patet omnibus. Quin Tabulas nullas produxeris, in quibus non sit disertè juribus summis Cæsareis cautum. Neque enim isthac ætate auditum cui fuit illud hodiernum Curiæ Romanæ iniquum πολυτρύλλητον: *Donationes, quæ Ecclesiæ Romanæ factæ sunt, esse absolutas, etiamsi donator conditionem adiecerit: cæteris vero Ecclesiis factas, non aliter quam si id donator voluerit.* Et verò omnia veteris illius ævi monumenta inspicientibus non potest esse obscurum, illa Paparum bona non minus fere atque alia Episcoporum, oneribus Imperii fuisse obnoxia, & Cæsaribus eorumque Legatis in Italiam profectis perinde ut alia omnia patuisse. Hinc cum Tiburtinam urbem Pontificii juris Adriano Papæ restitueret Fridericus Cæsar, scriptis ad Tiburtinos literis, quas ex Actis Adri-

ani Baronius ad annum 1155 n 19 publicavit, hæc verba inseruit: *Hadriano Papæ civitatem dimisimus Tiburtinam, salvo tamen super omnia JURE IMPERIALI.* Item: *scientes à juramento fidelitatis, quod nuper fecistis, vos absolutos, salvo in omnibus JURE IMPERIALI.* Cui formulæ assensit utique Adrianus: non facturus, si Petri vocatũ patrimonium ab omni Cæsarum jure credidisset liberum: qvod hodie multis est persuasum. Imo cum in Pontificum urbibus magnam exercerent Regiæ auctoritatis vim Cæsares, haud legas ramen à qvoqvam ea in re Cæsaribus contradictum. Princeps Adrianus ille qvartus per legatos cum Friderico Cæsare expostulavit, cum ille majorum vestigiis insisteret in exigendo fodro, qvod appellant, sive ijs *quæ ad fiscum regalem spectabant*: ceu vocem hanc interpretatur Otto Frisingensis l. 2. cap. 12. Nempe militem in hybernis alens Cæsar, *nuncios pro colligendo fodro per totam Tusciam, & maritima atque Campaniam direxit*, ut loqvitur Radevicus *l. 2. c. 10.* Horum *insolentiam, & castellanorum suorum gravamen* incusavit

Papa, teste *eod. cap. 20.* Guntherus ita hoc expressit l. 9:

Hæc quoq; caussa recēs aderat, quod Regia Missi
Quærere jura viri, dum per castella locosq;
Pontificis summi, mandata fidelius æquo
Publica conficiunt, nimia feritate timendi
Insolito miseros urgebant pondere cives.

Mentem Papæ clarius expresserunt legati; qvi inter alia hæc proposuerunt: *Nuncios ad Urbem, ignorante Apostolico, ab Imperatore non esse mittendos, cum omnis magistratus inibi B. Petri sit cum universis regalibus: De dominicalibus Apostolici fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ.* Unde apparet, ipsum Papam non esse professum, nihil fisco regio se debere. Verum hæc etjam ipsimet Episcopo Babenbergensi, Principi prudentissimo, *durissima* tunc visa sunt. Et de priore postulato ipse Fridericus Cæsar ex tempore ita est locutus: *Legatos ab Imperatore ad Urbē non esse mittendos affirmat, cum omnis magistratus inibi B. Petri sit cum universis Regalibus. Hæc res fateor magna est & gravis, graviorique & maturiori egens consilio. Nam cum*

divina ordinatione ego Romanus Imperator dicar & sim, speciem tantum dominantis effingo, & inane utique porto nomen ac sine re, si Urbis Romæ de manu nostra potestas fuerit excussa. De ultimo nihil actum est: ut & prius postulatum ceu nimis absurdum effectu caruit. Et sane sicuti reliqua multa ita & Roma Papis data est; singulatim hanc magis quam alia Papis esse obnoxiam redditam, adversatur utique omnibus donationum tabulis. Eoq; paulo ante ipsimet Legati Pontificii hisce verbis salutaverunt Augustæ Vindelicorum Fridericum Cæsarem: *Salutant autē vos venerabiles fratres nostri, clerici autem VESTRI, Universi Cardinales, tanquam DOMINUM & Imperatorem URBIS & Orbis.* Quod diserte notavit Radevicus l. 1. c. 22: utut illum hoc nomine perstringat Baronius ad annum 1158. Sed & cum Fridericus ille Cæsar, tum qui eum sunt secuti Henricus VI, Otto IV, Fridericus II strenue jura sua summa Cæsarea in Ecclesiæ quoq; Romanæ patrimonium & Urbem ipsam exercuerunt: quod infinitis exemplis facillimum est ostensu.

Quid

Quid quod, ſaltem ad Gregorium uſq; VII Papam, in ipſos Pontifices vim Imperii graviſſime Cæſares ab Ottone usque exercuerint? Hinc ſane de Gregorio illo Onuphrius: *Huic cum omnes Latinæ Eccleſiæ tum præcipue Romana acceptum referre debet, quod libera ſit & ab Imperatorum manu eruta, cum antea tanquam vilis ancilla non ab Imperatoribus modò ſed à quovis Principe Romani Imperatoris præſidiis fulto, premeretur.* Et vero.

Ex illo fluere & retro collapſa referri

Cæſarum hactenus recepta & omni orbi probata jura. Niſi quod Fridericus primus, exorto in Romana Eccleſia ſchiſmate, judicium cauſſæ ad ſe tanquam Urbis dominum revocans, fugientem Cæſarum auctoritatem nonnihil ſtiterit, irrito licet tandem conatu. Quum nihilominus tamen territorium omne Pontificum legibus Imperii manſerit obnoxium, ceu multis demonſtravimus, manifeſtum eſt quod jam tum diximus; ſaltem ad hæc uſque tempora omne illud Eccleſiæ Romanæ patrimonium intra limites Imperii conſtitiſſe: neque adeo quidquam eſſe cauſſæ, quare

nos qvidem hoc loco de Ecclesiæ illius & Imperii finibus dividundis simus solliciti.

CAPUT XI.

Regni Jtalici fines ad Fridericum usque II integros mansisse, nisi quod per injuriam partem eius decerpserit Neapolitanum Regnum: Simul vero Venetorum urbi libertatem suam relictam.

URbem Romam cum reliqviis qvibusdam veteris Imperii Romani, aliaque nonnulla, utut Ottonis Magni aliorumque Cæsarum dono Romanis Pontificibus cesserint, mansisse in ditione Imperii Germanici, idqve continuata ad Fridericum usqve II possessione, (secus qvam hodie Romana Curia profitetur) cum alibi latius tum proxime breviter, clare tamen, docuimus. Jam tum quoqve, Italici regni nomine illud omne, qvod Langobardicum ante audiebat, dudum venisse, idqve Ottonis Magni armis Germanico Imperio adjectum, ostendimus. Ne qva tamen defuisse Imperii nostri commodo videamur, seorsim Ialici qvoque illius regni fines, quem-

qvemadmodum ad eadem illa uſqve Friderici II tempora ſeſe habuerint, nonnihil explicatius deſcribemus.

Igitur VENETAM urbem ipſam intra Adriaticas aqvas ſubſiſtentem, nos qvidem ingenue fatemur, nunqvam Germanici juris eſſe factam. Illam fœdere æterno inter Carolum Magnum & Conſtantinopolitanos Cæſares inito, Orientali illi Imperio redditam, certe à legibus Imperii Occidentalis abſolutam, jam tum fide Annalium Francicorum profeſſi ſumus. Ex eo ad Ottonis Magni usque tempora, nemo ſive Cæſarum Occidentalium ſive Regum Italiæ, in urbem illam qvidqvam ſibi poteſtatis arrogavit. Certe in monumentis nulla ejus veſtigia apparent. Neqve verò ſine injuria libertati iſti opponuntur, illa Sigonii ex l. 4. *de Regno Jtaliæ* de Carolo Craſſo, qvod *fœdus inter Venetos atq; Jtalicos ſibi ſubjectos in quinquennium renovaverit*: aut, quod Wido Cæſar anno 894 Petro Venetiarum Duci, Hugo Italiæ Rex Urſo Duci anno 927 vetus privilegium *de tuta juſtaq; rerum ſuarum in regno Jtalico poſſeſſione* Venetis firmaverint:

deni-

deniq; Berengarii II pactum anno 950 cum Venetis initum de finibus. Pugnant hæc potius pro libertate Urbis quam quod eam impugnent; dum diserte Urbem illam eximunt, ab Italicis Cæsari subjectis & Regno Italiæ. Quanquam privilegia illa id doceant, in Regno Italiæ bona quædam Venetorum civium fuisse jam tum sita, in continente scilicet: quæ Regni legibus obnoxia fuisse non negamus.

In ea itaque libertate, (si non majore,) reperit Otto Magnus Venetam urbem, in qua Caroli Magni consensu collocata est. Sed nec ille nec sequentium Cæsarum ullus vi Urbem istam adegit in leges Imperii: nec Urbs ipsa sponte sese dedidit. Ne attentata quidem à Cæsaribus nostris libertatis illius signa reperias in vetustis annalibus: sed Duces quidem *Amicorum Imperii*, ipsas autem Venetias *Regni* titulo à Cæsaribus condecoratas. Affert Nicolaus Crassus in suis ad Donati Jannotti de Republ. Veneta aureum sane libellum annotatis, Henrici V Cæsaris Tabulas anno MCXI Veronæ exaratas: quæ clarissime docent illa quæ modo diximus, simulque osten-

ostendunt, continentis terræ omnia Venetorum bona Italici tum fuisse adeoque Imperatorii juris, eximiis licet privilegiis munita, & qvænam insulæ Venetiarum nomine tum venerint, illiusque libertatis fuerint participes. Videtur proinde haud abs re fore, ut saltim partem illam Tabularum heic recitemus, quæ nostro instituto subservit. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus, Divina favente clementia, Quintus, Romanorum Imperator Augustus. Quoniam stabilem Christianorum Principum charitatem operari plurima bona ad multorum utilitatem, evidenter novimus, & virorum sapientes, & disertos Rectores regnorum suorum, notos habere semper & amicos curavimus: Ordelaphum Faletrum Dei donis Christianum & clarum Ducem Veneticorum, quem luce sapientiæ & totius honestatis ubertate prædicabiliter pollere manifestum est, habere notum & amicum ad decus Imperii nostri stabilitate perpetua decrevimus. Ad cujus rei perpetuam confirmationem hoc, quod ipse Dux vir sapiens & honestus fieri exaudibiliter postulavit à nobis, consilio nostrorum Prin-*

cipum digna postulatione impetravit. Hae igitur ratione tantæ dilectionis uniti, nostrā utrinque caritem rationabiliter observavimus, & in multis magnisque negotiis, publicis ac privatis, ejus sinceram dilectionem, & præclaram sapientiam, Imperio nostro & nobis nostrisque fidelibus utilē existere probavimus. Et quia ipsius rei evidentia, & sapientum judicio sapiens ac discretus ipse Dux Venetici REGNI rector existit, & egregiæ voluntas & puræ dilectionis exhibitio, quam semper erga nos habuit & nostrum Imperium, eum nobis in omnibus commendabilem exhibuit, dignus ejus & honestus interventus apud nostram Imperatoriam Majestatem locum charissimi AMICI & viri sapientissimi venerabiliter obtinuit. Igitur ob sinceram & venerabilem ejus dilectionem, veræ charitatis vinculis astrictam, quicquid ipse Dux & Venetici Ducatus Ecclesia & Populus, retro per triginta annos, Imperii nostri potestate, (secundum quod in præcepto nostri patris, & nostrorum prædecessorum, Regum & Imperatorum, continetur, & pacto Othonis Imperatoris legitur) juste & legaliter habuit & tenuit, per hanc

hanc noſtram Imperialem paginam renovamus, atque confirmamus. Hujus autem rei internuntii inter nos & prædictum Ducem noſtrum chariſſimũ AMICUM, viri nobiles extiterunt, Vitalis Faletrus, eius conſobrinus Morocenus, & Stephanus dilectus eiusdem Ducis Capellanus & Cancellarius, atq; Urſo Juſtinianus vir illuſtris: non quod iſtorum gratia vel cujuslibet alterius hoc faceremus, ſed ſolummodo dulci charitate Ducis chariſſimi noſtri, cui indiſſolubiliter uniti ſumus, prout dictum eſt. Hoc egimus ita quidem, ut pars parti nil malignum, aut injuſtum, ſed ſemper quod rectum eſt, in omnibus rationibus rebusque facere præſumat: & ſi, quod abſit,, aliqua malitia vel læſio inter partes commiſſa fuit, per huius fœderis decreta tegatur, ac facta ſatisfactione à rebelli & transgreſſoria parte, ad pactum obſervandum hac ſeries fœderis inviolabiliter ſemper maneat per cuncta annorum curricula, remota contradictione vel impugnatione, tam noſtra quam noſtrorum ſucceſſorum omnium. Quia injuſtum videtur, ut aliquis vel his vel aliis æquis ſanctionibus repugnare nitatur. Et ut maxime ac ſpecialiter

notentur vicini populi, tam ex noſtro Imperio, quàm ex prædicto Ducatu Venetiæ, à quibus omnimodo hanc pactionis inſtitutionem obſervandam eſſe decrevimus, hi ſunt ex noſtro ſcilicet jure. Papienſes, Mediolanenſes, Cremonenſes, Lucenſes, Piſani, Genuenſes, Placentini, Ferrarienſes, Ravennates, Comaclenſes, Florentini, Ariminenſes, Piſaurienſes, Ceſenatenſes, Janenſes, Senogallienſes, Anconenſes, Humanenſes, Fermenſes, Eporienſes, Veronenſes, Monteficenſes, Gautlenſes, Vincentenſes, Paduenſes, Tarviſienſes, Cenetenſes, Forojulienſes, Piſtorienſes, & cuncti de noſtro Italico regno, ſive qui modò ſunt ſive qui impoſterum futuri ſunt. Ex prædicto vero Ducatu Venetiæ ſunt: Rivoaltus, & Matamaucenſes, Cluienſes, Paleſthinenſes, Caputargolenſes, Brintellenſes, Laurentenſes, Babienſes, Murianenſes, Majorbienſes, Trocellienſes, Amianenſes, Burianenſes, Conſtantienſes, Equilienſes, Caprolenſes, Civitatinenſes; Finenſes, Gradenſes, & cuncta generalitas populi Venetiæ, ſive qui modo ſive qui futuri ſunt. Confirmamus itaque, Veneticorum fines à nemine noſtrorum inquietari in-

vadis vel minorari debere; sed libere & absque ullo impulsu, quæ retro ab annis possedere triginta, deinceps possideant. Proprietates vero, & prædia, quæ habere videntur tam ipse Dux, quam suus Patriarcha, nec non & Episcopi, Abbates, & Ecclesiæ sanctæ Dei, & reliquus populus Venetiæ sibi subjectus, infra potestatem Imperii nostri, sive in campis, sive in domibus, pratis, sylvis, vineis, paludibus, salitis, sationibus, piscationibus, quiete possideant, absque cujusquam insultantis machinatione, aut læsione, sive sinistra quapiam tergiversatione: ita ut nemo contrarietatem eis facere præsumat, nec etiam venationem, aut populationm, sine eorum licentia exerceat, neque violentiam ibi residentibus inferat. Pene in extremis earundem tabularum hæc habentur. *Et hoc stetit de capulo, quod Rivaltenses, Olivolenses, Metamaucenses, Albinenses, Torcellenses, Amianenses fecerunt retro ab annis triginta: habeant licẽtiam faciendi secundum antiquam consuetudinem, sive per flumina, sive per mare. Equileienses vero capulare debent in ripa sancti Zenonis, usq; in fossam sancti Metamauci & Gen-*

tionis, secundum consuetudinem; & omnem arborem vehere cum carro aut ad collum, quantum sibi placuerit; & habeant licentiam pecudes in ipsis finibus pascere vel pabulari. De finibus Civitatis Novæ dicimus, ut terminatio, quæ à tempore Liutprandi Regis facta est inter Paulucionem Ducem & Marcellum magistrum militum, deinceps manere debeat: id est, de plave majore usque in plavem siccam, peculium quoque & gregem cum securitate pascere. Capriani vero in sylva Foroiuliana, ubi semper capulaverunt, capulare debeant; similiter Gradenses secundum antiquam consuetudinem in sylvis Foroiulii capulum faciant. Confirmamus etiam Lauretum, ut quantum aqua salsa continet, eius subiaceat potestati. Et nullus Princeps vel pauper aliquem Veneticorum distringere, aut legem facere de aliqua Veneta substantia, aut ad placitum ducere, nisi in præsentia illorum Ducis, aut fodrum tollere de illorum terris, quæ in nostro regno sunt, aut bannum mittere, tam de habitantibus in Venetia, quam de illorum hominibus ubicunq; habitantibus, iustitiam

tiam aliquam accipere præsumat, nisi in præsentia Dominorum suorum.

Hactenus Tabulæ. Ubi inter alia observatu dignum & hoc occurrit, Gradensem insulam Venedico juri adscribi: quam tamen Carolo Magno paruisse olim, certum est & notatum à nobis jam ad Epistolas Leonis III Papæ. Et verò ab illo usque tempore complures à sese insulas occupatas ipsi Veneti fatentur. Non aliter autem de Venetorum urbe sensisse ipsum etiam Fridericum I Cæsarem indicat vel illud, quod cum Papa Alexandro III ea in urbe, tanqvam extra Imperii sui fines, pacem inierit, adversus illam hostili nihilo tentato. Nec enim est quod nos moretur fabula de Ottone Friderici filio à Venetis capto: cui addere aliam solent de Alexandro Papa Cæsari venerabundo proterve illudente. Etenim nihil horum habent omnes illius ævi scriptores: eoque à Jacobo Spigelio *in notis ad Guntherum*, Christoph. Lehmanno *l. 5. Chr. Spirens. cap. 58*, Andrea Dinnero aliisq; nostratium, ab ipso Baronio ad annum 1171, imo qvod caput dixeris, ab ipsomet Urbano IIX Ponti-

fice

fice literatiſſimo ac ſapientiſſimo, quod & Caramueli *n.364. Pacis licitæ* eſt notatum, contempta Venetorum ob id indignatione, jam dudum inter commenta damnatæ fidei omnia iſthæc numerata ſunt.

Nihil proinde ſupereſt dubii, quin Urbs quidem ipſamet Venetiarum extra fines Imperii Germanici habenda ſit. Præter inſulas tamen illas Venetas, quas modo audivimus in Tabulis iſtis enarratas, nec in Adriatico ſinu, nec in Tyrrheno mari, Italiæ quidem vicinæ, inſulæ ullæ fuerunt, quæ non pertinuerint ad jus ſive Imperii veteris ſive Italici Regni, atque adeo non ſimul fuerint juris Imperii novi Germanici. Et vero nullæ in utroque mari viciniores inſulæ memorantur alterius ditionis. Ex adverſo jam audivimus, Romano Pontifici maritima multa utriusque littoris donata cum proximis inſulis: Corſicam item & Sardiniam in donis numeraram. Quin imò certum eſt, ceſſantibus Papis binas haſce inſulas ſibi vindicare, in utramque ab ipſis Cæſaribus manum injectam. Quemadmodum Fridericus I, in utramque inſulam regiæ admi-

adminiſtrationis ergo legatos deſtinaverit, fruſtratus tamen à Piſanis & Genuenſibus, quorum curæ legatos illos commiſerat, Sardinia ab utraque urbe in proprios uſus occupata, narrat Radevicus *l.* 2. *cap.* 9. Fridericum II Cæſarem filium ſuum Enzium, rebus geſtis clarum, Sardiniæ Regem conſtituiſſe, notiſſimum eſt. Siciliam quidem itidem ab Ottone Magno & Henrico II in Tabulis legitur donatam, ſed adjecta diſerte illa clauſulâ: *ſi Deus noſtris illam tradiderit manibus.* Nunquam autem venit in Cæſarum Germanicorum poteſtatem. Nec apparet, quei aliquid juris in inſulam potuerit ijs competere, quum pacto illo æterno inter Carolum Magnum & Nicephorum Calabria ſimul & hæc inſula in perpetuum jus Conſtantinopolitanis ceſſiſſet: nec poſtea novo juri occaſio fuiſſet data. Par eſt ratio inſularum mediterranei maris aliarum.

At in continente ipſa nihil non, ſi Italiæ extrema excipias de quibus poſtea, jam tum Magno Ottoni paruit. Henrico quarto Cæſare jura Regia per bella civilia cæperunt

quidem multum imminui, & ex eo ad libertatem, Urbes cumprimis nonnullæ Longobardicæ, adſpirare, Friderici tamen I felicibus armis, ad priſtinum obſequium omnia pene reducta ſunt. Unius Radevici verbis ex *l. 2. cap. 5. & 6* hoc loco narrabimus, quid de juribus Regiis in Comitiis Roncalienſibus ultro omnes Italiæ Epiſcopi Principes & Urbes fuerint anno 1158 profeſſi. *Deinde ſuper juſtitia Regni & de Regalibus, quæ longo jam tempore, ſeu temeritate pervadentiũ, ſeu neglectu Regum, Imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens,* (Cæſar) *cum nullã poſſent invenire defenſionem excuſationis, tam Epiſcopi, quã Primates & Civitates, uno ore, uno aſſenſu, in manum Principis Regalia reddidere. Primique reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitique de hoc ipſo jure quid eſſet, adjudicaverunt Ducatus, marchias, comitatus, conſulatus, monetas, thelonea, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemque utilitatem ex decurſu fluminum provenientem. Nec de terra tantum, verum etiam de ſuis propriis capitibus cenſus annui redditionem. Hiſq; omnibus in fiſcum ad-*

nu-

numeratis, tanta circa pristinos possessores (Cæsar) *usus est liberalitate: quicunq; donatione Regũ aliquid horum se possiderc instrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc Imperiali beneficio & Regni nomine idipsum perpetuo possideret. Ex his tamen qui nullo jure, sed sola præsumptione de regalibus se intromiserant,* XXX *milia talentorum, plus minusve, redditibus publicis per singulos annos accessere. Præterea & hoc sibi ab omnibus adjudicatum atque recognitum est: in singulis civitatibus potestates, consules, cæterosve magistratus assensu populi per ipsum creari debere, qui fideles simul & prudentes, & Principi honorem, & civibus patriæque debitam justiciam nossent conservare. De his autem omnibus, fideliter & sine fraude recipiendis & observandis, ab omnibus civitatibus, & sacramenta præstita; & vades pro libitu Imperatoris exhibiti sunt.*

Hæc omnia Radevicus. Ubi observandum, ipsos quoque Episcopos Italicos tum agnovisse Regiam in se & sua auctoritatem, nonminus atque alios. Qua de re ne dubitemus faciunt verba etiam Ottonis Murenæ

coævi ſcriptoris à Baronio adducta. Cum enim, Regalia à delectis judicibus indicata eſſe, narraſſet, pergit: *Hoc ſic peracto, Mediolanenſis ARCHIEPISCOPUS una cum Conſulibus Mediolani, omnes alii præſentes Lombardiæ EPISCOPI, Comites, Marchiones, Duces, cæteriq́ Italiæ Principes, & omnium Lombardiæ civitatum Conſules ibi adſtantes, publice, in colloquio ipſo ſurgentes, in manu ipſius Imperatoris omnia, quæ prædicti judices jura Regalia eſſe dixerant, refutaverunt, & ei fidem de ipſis omnibus fecerunt.* Et vero hæc occaſio fuit Hadriano Papæ, denuo (per ſummam tamen injuriam) incandeſcendi. Guntherus l.9. ita narrat de Hadriano:

Præcipue poſtquam ſua jura recognita fiſco
Aſſenſu procerũ per cunctas comperit Urbes,
Indoluit facto: quantumq́ videbat honoris
Acceſſiſſe viro (Cæſari) *tantum Pater ipſe pu-*
Deceſſiſſe ſibi. *(putabat*

Radevicus diſerte l. 2. c. 15 de eodem: *Occaſionem quærens, cum audiſſet quod Regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à Civibus & Proceribus recognita fuere, literas*

ras in fronte quidem leniores, diligentius vero consideratas acriore comminatione plenas, de hoc negocio dirigit. Extat in Appendice Radevici à Nauclero invenra Hadriani ad Cæsarem Epistola, & hujus responsum. In Epistola Papæ hæc leguntur: *Quid dicam de fidelitate B. Petro & nobis à te promissa & jurata? quomodo eam observes, cum ab iis qui dii sunt & filii Excelsi omnes, Episcopis videlicet, homagium requirens fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis.* Cæsar ita rescripsit: *Ab iis autem qui Dii sunt per adoptionem & Regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? cum ille noster & vester institutor ab homine rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, pro se & Petro censum Cæsari persolvit, & exemplum vobis dedit, ut ita faciatis. Doceat vos dicens: quia mitis sum & humilis corde. Aut igitur Regalia nostra dimittant: aut si hæc utilia judicaverint, quæ Dei Deo quæ Cæsaris Cæsari persolvant.* Epistolas subsecuta mox est in eandem seutentiam Pontificia Legatio, & Cæsaris extemporanea responsio. Nam Legati

gati quidem inter alia proposuerunt : *Episcopos Italiæ solum sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere domino Imperatori: Neque nuncios Imperatoris in palatiis Episcoporum recipiendos.* Respondit verò Imperator: *Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium: si tamen & eos de nostris regalibus nihil delectat habere. Qui si gratanter audierint à Romano Præsule : quid Tibi & Regi? Consequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire: quid Tibi & possessioni? Nuncios nostros non esse recipiendos in palatiis Episcoporum asserit, Concedo; si forte aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo, non de nostro, palatium. Si autem in nostro solo & allodio sint palatia Episcoporum, cum profecto omne quod ædificatur solo cedat, nostra sunt & palatia. Injuria ergo esset, si quis Nuncios nostros à Regiis palatiis prohiberet.* Narrat hæc omnia Radevicus, & ut fide digna repetit ex illo Baronius ad annum 1159. Frustra vero fuit Hadrianus. Nam & illum mors abripuit : & Episcopi Italiæ in homagio Cæsari præstando saltim ad Fri-

derici

derici II fata perrexerunt. Quæ obiter duxi heic notanda: ut appareat, cum isthac tempestate Episcoporum quoque sacra bona in Cæsarum fuerint jurisdictione, multo magis omnia alia eidem paruisse. Et vero unice observari & hoc meretur: etsi in epistola conqueratur Papa non de *homagio* tantùm, sed & de *fidelitatis* sacramento, Legatos tamen concedere, fas esse ut *fidelitatem* jurent Cæsaribus Episcopi.

Non multo post quidem Urbes Italiæ complures, primum Hadriani inde Alexandri Pontificum instinctu, facta conjuratione in libertatem sese asserere studuerunt, bellis cum Cæsare Friderico gestis multo acerrimis; tandem tamen anno 1183 Constantiæ pace publica restituta, ita aliquid Urbibus indultum, ut auctoritati Regiæ per conscriptas tabulas sancte simul in futurum cautum sit. Reperiuntur passim Tabulæ illæ de *Pace Constantiæ* vulgo dictæ, & nonnihil sunt prolixiores: eoque non est quur eas hic inseramus. Merito tamen magni faciendæ, ut quæ doceant regia omnia jura, statumque adeo publicum

regni

regni Italici, qualia isthæc inposterum habere se debebant.

INFELICIOR Regni illus fortuna fuit in defendendis finibus Italiæ citerioris. Vexabant Apuliam & Calabriam finitimaque loca Sarraceni pariter & Græci: quos cum Normanni nonnulli ex Gallia Normannica oriundi, qui isthuc terrarum forte appulerant, & prudentia & dexteritate singulari feliciter retudissent, ab ipso Cæsare datæ sunt illis ibi sedes, in Regni præsidium. Diserte Wippo in vita Conradi Salici: *Facta pace inter Romanos & Teutonicos, Imperator in Apuliam processit; & Beneventanum & Capuam ac reliquas civitates illius regionis, sive vi sive voluntaria deditione, sibi subjugavit: & Normannos qui de patria sua, nescio qua necessitate compulsi, in Apuliam confluxerant, ibi habitare licentiam dedit, & ad defendendos terminos Regni adversus Græcorum versutias, eos Principibus suis coadunavit.* Hermannus Contractus id jam Henrico Sancto Cæsare factum narrat ad annum 1022: *Henricus Imperator Campaniam petens, Trojam, Neapolim, Capuam,*

&

& cæteras civitates in deditionem accepit, & Nordmannis quibusdam, qui tempore eius illò confluxerant, quoddam, ut ferunt, in illis partibus territorium concessit; sicque ipse per Romam victor rediit in Italiam. Datum erat jam ante Romano Pontifici in terras illas juris aliquid: Normanni autem isti jam novo numero aucti, Roberto Guiscardo duce, & hæc Imperii occidentalis & alia quæ hactenus Constantinopolitani juris fuerant, excussâ omni Cæsarum Pontificumq; reverentiâ, in suam ditionem redegere. Bertholdus Constantiensis Appendice ad Hermannum Contractum ad annum 1053: *Nordmannorum gens à temporibus prioris Henrici Imperatoris in partes Calabriæ, Samniæ, Campaniæque confluxit. Et quia indigenis, contra Græcorum & Sarracenorum incursiones audacter præliando, auxiliabatur, primo gratanter accipitur. Postea vero pluribus eorum ad uberem terram concurrentibus, viribus adaucti, ipsos indigites & res eorum violenter possedere.* Ut plenius ita asperius ipse Contractus ad eundem annum: *Ea gens à temporibus prioris Henrici Imperatoris in*

Calabriæ Samniæ Campaniæque partes paulatim, ex Gallici Oceani oris adventicia, confluebat. Et quum bellicosior Italicis gentibus videbatur, primò gratanter accepta, crebro indigenis, contra Græcorum & Sarracenorum incursiones audacter pæliando, auxiliabatur. Postea vero pluribus eorum ad uberem terram accurrentibus, viribus adaucti ipsos indigenas bello premere, injustum dominatum invadere, heredibus legitimis castella, prædia, villas, domus, uxores etiam vi auferre, res Ecclesiarum diripere, postremò divina & humana omnia, prout viribus plus poterant, jura confundere; nec jam Pontifici, nec ipsi Imperatori, nisi tantum verbotenus, cedere.

Hæc Contractus. Operæ fuerit pretium audire hic de ipso etiam Roberto Guiscardo disserentem Ottonem Frisingensem l. 1. de gestis Friderici cap. 11. *Robertus iste ex mediocri stirpe in Normannia, ex eorum militum ordine quos Vavassores vulgo ibi dicere solent, in plaga quam Constantiam indigenæ dicunt, editus. Cum Rogerio fratre, tam patri famis tempore morem (ut ajunt) gerens, quam ob locorum steri-*

rili-

rilitatis molestiam à natali solo progressus, multo tempore multas provincias, oportuniorem ad inhabitandum terram quærens, oberravit. Unde & ab oberrandi circuitu, patria lingua Guistardus, tanquam oberrator, vel girator, appellatus est. Cum ergo non paucis, ut dictum est, diebus multarum regionum girator existeret, à citeriori Italia, quæ modo Apulia seu Calabria dicitur, tandem excipitur. Quam dum à Langobardis possessam inertis plebis inhabitatione, tanquam industriæ defensionis vacuam inveniret, remissis in Galliam nunciis, expositaq; locorum idoneitate ac gentis inertia, ad expugnationem earum provinciarum consocios invitavit. Et ne multis detinear, virtute, dolo, arte, ignavi populi victor existens, Campaniæ, Apuliæ, Calabriæ, Siciliæ ad ultimum possessor inventus est. Reliquit autem Rogerio fratri ex parte sui Comitatum Siciliæ tenendum. Ipse vero Ducatum Apuliæ cum Calabria sibi retinuit.

His initiis ortum in Italia Neapolitanum, quod hodie vocatur Regnum: qua ratione Regno Italico omne quod in Calabriam usq; inferiorem, (inde enim Græcorum ditio incipiebat)

à Campaniæ finibus protenditur, deceſſit, Etſi enim iniqui illi invaſores cum Romanis Pontificibus tandem pepigerint, atque ita illis ſaltim aliquatenus fuerit ſatisfactum, Cæſarum tamen diſpar fortuna fuit; præſertim ex quo factionem illam Pontifices Cæſaribus oppoſuere in uſum ſuum. Exercitum, ſed nebulonum potius quam militum, primus contra illos jam ſacris diris devotos duxit, qui primus etiam Romanorum Pontificum, minus laudabili ſane ad poſteritatem exemplo, bellum movit, Leo IX Papa anno 1053: *cum illi*, verba ſunt Contracti, *pacem petentes ſubjectionem ſervitiumq; ipſi promitterent, & quæ prius injuſte ſibi uſurpantes invaſerant, ejus beneficio gratiaq; retinere velle ſe dicerent*. Verum ille ingenti ſtrage victus, coactus inſuper eſt hoſtem victorem communioni Eccleſiæ reſtituere. Sexto anno pòſt, quod recuſavit Leo, acceptavit Nicolaus II, prout docet Baronius ad annum 1059; *divino* id factum *conſilio* judicans, rectius ſi *utili* dixiſſet. Sequuti Nicolai exemplum Pontificum alii. Imo Anacletus Innocentio II oppoſitus Papa, non dubitavit Regio titulo

&

& diademate Rogerium ornare : qua de re idem Baronius legendus ad annum 1130. n. 52. At recte quidem S. Bernhardus censuit epist. 119: *omnis qui in Sicilia se Regem facit, contradicit Cæsari*: ipsemet tamen Innocentius anno 1139 dignitatem illam, Cæsare inconsulto, confirmavit Rogerio. Movit aliquid, in gratiam tamen Romanæ Ecclesiæ potius fortasse quam Imperii, contra Normannos illos Cæsar Lotharius, & minitatus multa est Fridericus I. Frustra vero omnia.

Imo Friderici filius Henricus VI Cæsar, ducta anno 1189 Constantiâ, novi illius regni possessionem quasi in dotem consecutus est. Nec tamen vel sic in ditionem Imperii terræ per vim subductæ redierunt : etsi, certis legibus & illas & universum Siciliæ regnum, Imperio unire studuerit Henricus ille Cæsar. Ea de re, in Collectione magni Chronici Belgici quam Pistorius edidit, Joannes nescio quis monachus ita disserit. *Imperator Henricus videns Regnum Alemanniæ & Imperium Romanum propter frequentes mutationes Imperatorum multa mala perpessum, priusquam vota*

Principum in persona Imperatoris possent convenire, ordinavit: ut amplius electio non fieret, sed per solam sanguinis successionem Imperium conferretur, ita ut qui propinquior Imperatori esset Imperator fieret. Ut autem Henricus à filio suo Friderico, quem de Constantia uxore sua habuit, sumeret exordium, REGNUM SICILIÆ & CALABRIÆ, & Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, quæ filius eius ab avis hæres acceperat, Romano Imperio univit, ut perpetuò terrarum istarum unus dominus esset. De studio Henrici hereditariam successionem Cæsarum revocandi in usum, meminit nonnihil & Gobelinus Persona in Cosmodromio, addens irritum redditum negotium quod Saxonici Principes adversati fuerint: de unione autem Siciliæ cum Imperio silet. Non est tamen vero absimile & hoc. Certe nisi ab initio hereditaria quasi obtinuisset successio Cæsarum Regumque nostrorum, non tot regna in unum reipubl. corpus coaluissent: nec inutile fuisset Henrico, eâ quasi permutatione in familiam suam jus hereditarium Cæsareæ dignitatis transferre.

Quicquid vero hujus ſit, id conſtat: ab Henrici usq; III Cæſaris ætate terras illas nobiliſſimas in ditione fuiſſe Normannorum magis quam Cæſarum; hos tamen perpetua contradictione Imperii jura integra tunc ſervaſſe, nemo meritò negaverit.

CAPUT XII.

Burgundiæ & Arelatenſe Regnum, per injuriam in terris Germanico Imperio debitis enatum, eidem rurſum perpetui fœderis lege ſociatum eſſe; idque qua ratione ſit factum.

DE Italia & Cæſarea dignitate quemadmodum ad Germanos devenerit, propagatâ ad Fridericum usque II poſſeſſione, ſatis eſt dictum. Venimus ad id quod reliquum fuit quondam Lotharii Cæſaris. Ejus filius Carolus Provinciæ ſive Galliæ Narbonenſis cis Rhodanum egit Regem. Si aliis credimus, ceſſerunt eidem & Burgundiæ minoris nonnulla. Verum Carolo mortuo hæc quidem Lotharius Lotharingiæ rex, illam vero Ludovicus Cæſar, ſuperſtites fratres quaſi hereditario

jure

jure creverunt. Jam tum audivimus *cap. VII*, quemadmodum Burgundica illa, quasi portiones Lotharingici regni, initiò Ludovicus Germanicus & Calvus patrui diviserint inter se, inde vero omnia ad Ludovicum Ludovici Germanici filium devenerint.

Ludovico Cæsare Lotharii filio mortuo, ut Italiam cum Cæsarea dignitate, ita & Provinciam solus Calvus, fratri Ludovico Germanico majori natu præcipiens, per injuriam occupavit; sed ita, ut novum ibi regnum vanâ inflatus ambitione conderet. Unus apud illum omnia pene aliquandiu potuerat Judithæ uxoris frater, Bosso aut Boso dictus: hunc Provinciæ regem creavit. Ea de re Regino ad annum 877: *Carolus senior Romam secundò profectus est, ubi jam pridem Imperatoris nomen à Præsule Sedis Apostolicæ Joanne ingenti pretio emerat. Ab Urbe Roma in Longobardiam reversus, Bosoni Hirmingardam, filiam Germanichildis Reginæ & Ludovici Imperatoris in matrimonium jungit. Dedit insuper eidem Bosoni Provinciam, & corona in vertice capitis imposita eum Regem appellari jussit. Ut more priscorum Imperatorum Regibus*

gibus videretur dominari. Æmylius narrat, Bosonem ad regium nomen amplexandum ab uxore Hermengarde majoribus Augustis tumida, *quod negaret jucundam sibi vitam fore nisi virum Regem amplecteretur*, fuisse incitatum. Addit: *Calvus quoque Augustus, ut non Duces modò sed & Reges crearet, eisque jura dicere, uxoris fratrem Provinciæ Regem appellat, quæ Hermengardæ illius uxoris patri avoque Augustis paruisset: ita facilius & sanctiore jure minorique invidia Provinciam ad Francorum imperium redituram.* Haud negaverim, tale aliquod consilium animo Calvi sedisse, observans illum quidem fastum in Calvo ab Annalibus etiam Fuldensibus ad annum 876 notatum: *Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, ut majorem suæ mentis elationem ostenderet, ablato Regis nomine, se Imperatorem & Augustum omnium Regum cis mare consistentium, appellari præcepit.*

Hæc sunt prima initia novi illius Regni, quod ARELATENSE à regia primaria sede solet nuncupari. Bosonem tamen nihilominus non alio quam Comitis titulo frequenter scri-

ptores illius temporis appellitant, quasi regii nominis invasorem eum habentes. Ille vero altiora etiam tentare non dubitavit, uxorii forte juris prætextu. Nam & cum Papa Joanne Italiam intravit regni illius occupandi caussa anno 878, ut habent Annales, spe licet frustratus; & sequente anno Ludovico Balbo defuncto Burgundiæ se regem dixit. Ea de re sic Æmylius: *Erant nobiles inimicitiæ inter Bossonem & Theodericum, quod uterq; Eduensium Comitatum suum esse diceret: eoq; usq; contentiones exarsere, ut Bosso à Pontifice Lugdunensium Regiis insignibus ornaretur sacraretur que, ac Rex non Provinciæ modò sed & Burgundiæ declararetur, ipse primum deinde Ludovicus eius filius. Et Richardus Theoderici filius item se Regem Burgundiæ dictitabat, quod Eduæ quam sibi vindicabat Burgundiæ caput esset.* Paulò post de filiis Ludovici Balbi: *Bossonem eiusq; filium Ludovicum Provinciæ finibus continere se cogunt.* De hoc novo Bossonis conatu operæ fuerit pretium audire etiam differentem Reginonem scriptorem pene σύγχρονον. *Anno dominicæ incarnationis*

tionis DCCCLXXIX. Boso de quo paulo superius mentionem fecimus, audita morte Ludovici,(Balbi scil.) à Provincia egreditur, totamqne Burgundiam occupare nititur. Deniq; nonnullos Episcopos, partim minis, partim suasionibus, in societatis fœdera colligit, & Lugdunum ingressus, ab Auriliano ejusdem Urbis metropolitano, & aliis Pontificibus in regem super præfatum Burgundiæ regnum inungitur, pro nihilo ducens adolescentes filios Ludovici, & velut degeneres (Filii nothi nempe erant Ludovici Balbi) despiciens, eo quod jussu Caroli eorum genetrix spreta atque repudiata fuerit. Quæ res attulit illi magis continuum odium ac periculorum dispendium, quam gloriæ & dignitatis emolumentum. Siquidem jam dicti adolescentes Ludovicus & Carolomannus, industria ac studio Hugonis Abbatis & aliorum procerum in regnum sublimati, & eundem Bosonem diebus vitæ suæ omni instantia sunt persecuti. Nec solum illi, verum etiam alii reges Francorum, per succedentia tempora adeo graviter nomen eius tulerunt atque exosum habuerunt, ut inrecuperabili eius dejectone & mortis exitio, non modo Principes ac Duces, sed etiam eorum satellites sacramentis

& execrationibus obligarentur. Fuit autem tam perſpicacis ingenii, ut cum à multis, ut dictum eſt, regibus & regnis aſſidue inſectatus ſit, à nullo tamen aut capi aut circumveniri aliquando potuerit: tantæ moderationis, ut cum ſibi faventes proſcriptionibus damnarentur, bonisq; omnibus privarentur, nunquam inſidiis ſuorum militum fuerit petitus, neque fraude proditus cum utrumque hoſtes ſæpe ſperaſſent.

Hæc omnia Regino. Diſcere vero hinc eſt, Boſonem invaſiſſe etiam nonnulla quæ Carolo Calvo ex Lotharingiæ regno obvenerant, & deinde filiorum Ludovici Balbi ceſſione Ludovico Ludovici Germanici filio debebantur: ut Lugdunum & Viennam. Et vero hinc ſine dubio hoſtem quoque nactus eſt Boſo Ludovicum illum Regem noſtrum, qui eum anno 880 bello perſecutus eſt, ut tamen ille Vienna urbe ſe tutaretur, quod eſt in Annalibus Fuldenſibus. Iidem Annales ad annum 887. *Mortuo Boſone, parvulus erat ei filius de filia Ludovici Italici Regis. Quem Imperator Carolus Craſſus ad Rhenum villa Chiricheim veniens obviam, honorifice ſuſcepit ad HOMINEM,*

ſibiq;

sibiq; adoptivum filium eum conjunxit. Itaque Ludovicus Bosonis filius reconciliatus procul dubio Regi nostro Crasso, & regnum ejus feudi legibus juris Germanici factum est. Neque verò vel ab Arnolpho successore quidquam in illum inclementer actum. Imo de illius matre diserte Annales ad annum 890: *Ibi ad eum filia Ludovici Italici Regis, vidua Bosonis tyranni, magnis cum muneribus veniens, honorifice suscepta ac ad propria remissa est.* Num tamen præter Provinciæ regnum aliquid Burgundiæ Ludovico illi Bosonis filio obtigerit, haud certò dixeris, in alto monumentorum antiquiorum silentio. Verisimilius est, sponte reddita, vel certe erepta, si non omnia saltim pleraq;, per novum Burgundiæ regnum: quo de nunc etiam aliquid dicendum est.

CUM anno 887, à suis per summum nefas desertus, omni dignitate excidisset Carolus Crassus Imperator, paulòque pòst obijsset, præbita est occasio solvendi prope omnis Francorum Imperii. Regino prudenter ad annum 888: *Post* Caroli *mortem regna quæ eius ditioni paruerant, velut legitimo destituta herede,*

in partes à sua compage resolvuntrr , etiam non naturalem dominum præstolantur , sed unumquodq; suis visceribus regem sici creare disponit. Quæ causa magnos bellorum motus excitavit: non quia Principes Francorum deessent, qui nobilitate, fortitudine, & sapientia regnis imperare possent; sed quia inter ipsos æqualitas generositatis, dignitatis ac potentiæ discordiam augebant, nemine tantum cæteros præcellente, ut eius dominio reliqui se submittere dignarentur. Multos enim idoneos Principes ad regni gubernacula moderanda Francia genuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset. Cum hisce subjunxisset Regino, quemadmodum Italiam Berengarius & Guido , Galliam Odo regia auctoritate occupaverint, pergit in hunc modum. *Per id tempus Rudolphus filius Chunradi,* minoris Burgundiæ Comitis, *nepos Hugonis Abbatis (de quo supra meminimus) provinciam inter Juram & Alpes Penninas occupat, & apud sanctum Mauritium, accitis secum quibusdam primoribus & nonnullis sacerdotibus, coronam sibi imposuit, Regemq; se appellari jussit.*

Post

Post hæc mittit legatos per universum regnum Lotharii, & suasionibus pollicitationibusq; Episcoporum ac nobilium virorum mentes in sui favorem demulcet. Quod cum indicatum esset Arnolfo, illico cum exercitu super eum irruit. Ille per arctissima itinera fuga dilapsus, in tutissimis rupium locis salutis præsidium quæsivit. Omnibusq; diebus vitæ suæ Arnolfus & Zuendiboldus filius eundem Rudolphum persecuti sunt, nec tamen eum lædere potuerunt, quia, ut supra expressum est, loca inaccessabilia, quæ semitis tantum pervia sunt, insequentium confertas acies procul ab ingressu repellebat. Idem Regino ad annum 894 de Arnolpho ex Italia cum exercitu revertente: *Inde conversus per Alpes Penninas, Galliam intravit, & S. usq; Mauritium pervenit, Rudolfo quem quærebat nocere non potuit, quia Montione consedens in tutissimis locis se absconderat. Regionem inter Juram & montem Jovis exercitus graviter attrivit.* Paulo post: *Soluto conventu Wormaciensi cum Loraham idem Princeps Arnolfus venisset, Ludovico filio Bosonis, matre Hirmingarde interveniente, quasdam civitates cum adia-*

adiacentibus pagis, quas Rudolfus tenebat, dedit. Sed & hoc ei in vacuum cessit, quia eas nullo modo de potestate Rudolfi eripere potuit. Hæc ita Regino.

Annales autem Fuldenses ad annum 888 scribunt: *Rex Arnolfus contra Rudolfum Elisaciam progreditur, unde ad eum misso Alemannico exercitu, ipse per Franciam Bajovvariam reversus est. Rudolfus enim, inito consilio cum primoribus Alemannorum, sponte sua ad Regem urbem Ratisbonam usque pervenit, multaq; inter illos convenienter adunata, ipse autem Rex cum pace dimissus sicuti venit ad sua remeavit.* Hermannus etiam Contractus ad eundem annum: *Arnolfus Italiam Burgundiamq; suo regno subiicit.* Franciscus quoque Guillimannus recens quidem tamen accuratus veterum rerum scrutator & scriptor *l. 3. Originum Hapspurgicarum. p. 99* scribit, nescio quo auctore: Anno 896 ad Arnolfum Cæsarem ex Italia reversum & Ratisbonæ regni conventum agitantem Rudolfum quoq; accessisse. *Eo quoq;,* inquit, *cum Rudolfus tetendisset, ejus quod invaserat Burgundiæ regni confirmationem deniq; impetra-*

petravit. Claret autem, quæ in Annalibus ad annum 888 memorantur, à Guillimanno in annum 896 rejecta: omnia vero à Reginone multum dissentire. Num Reginonis aut aliæ illæ narrationes vero magis sint consentaneæ, difficile est dictu, utpote quum uterque Regino & Annalium scriptor illis plane temporibus vixerint.

Id certum est, Rudolfi isthoc novo regno detractum haud parum Germanicis quoq; iis, quæ cum divisione illa solenni inter Ludovicum & Carolum fratres anno 870 jam in possessionem Germaniæ venerant, tum cessione Ludovici Balbi filiorum ei debebantur: adeoque jure merito vel delendum illud regnum fuisse, vel in Germaniæ obsequio retinendum. Recte enim de Rudolfo illo Guillimannus pag. 95: *Rudolfus rex Burgundiæ apud B. Mauritii coronatus continuo in Lotharingiam, Elsatiam, Sequanos misit, qui reliquos proceres ad partes sollicitarent, & traducerent. Et facile Elsatios & Sequanos perpulit, Luitfrido* Comiti Altenburgensi, *& fratri Hugoni subjectos aut amicos, tuendoq; nepoti* (erat sc. Rudolfus

dolfus Luitfridi ex Ermentruda nepos) *omnes opes contulerant, aut rurſus Imperatoris acerbitate iniquos & offenſos. Lotharingios Arnulfus retinuit, filio Zuendibaldo duce conſtituto. Denique brevi tempore regnum Rudolfus ab Rhodano & Arari ad Rhenum & Urſam perduxit, adeoq́ firmavit, ut contra utriusq́, Arnulfi & Zuendibaldi, incurſiones copias & arma fortiter ſervaverit, & ad poſteros feliciter transmiſerit.*

Sive in gratiam Arnolfi receptus tandem ſit Rudolfus, ſive non: poſt ejus obitum, cum nemo eſſet qui jura Germaniæ fortiter tueretur, invalidis per Hungarorum excurſiones & bella civilia Regum noſtrorum rebus, haud dubie Imperii quoq; reverentiam Burgundici illi exuerunt. Princeps Henricus Auceps anno circiter 929, ut numerat Sigebertus, lanceam clavis Dominicis ſacram creditam auſus eſt Rudolfo Burgundo alteri extorquere: nihil tamen præterea tentavit. Alter hic patri ſuo anno 912 ſucceſſit: quem Æmylius aliique nonnulli præſtantes ſcriptores, cum ejuſdem nominis & ætatis ex Burgundiæ duce

anno

anno 923 Francorum rege contra Carolum Simplicem constituto, perperam eundem faciunt. De Burgundo autem illo ita Frodoardus ad annum 922: *Berengario Langobardorum Imperatore, regno ab optimatibus suis deturbato, Rudolfus Cisalpinæ Galliæ Rex ab ipsis in regnum admittitur.* Id prolixius persecutus Luitprandus l. 2. cap. 16 appellat hunc *Regem Burgundionum superbissimum.*

Huic per Italicorum Principum rebellionem substitutus quarto pòst anno in Italiæ regno Hugo, ut à recuperando illo regno Burgundum averteret, cessit quicquid hactenus in Provincia Arelatensi tenuerat. Nam in Provincia quidem illa Arelatensi successerat Bosoni patri, idque consensu Regum nostrorum, Ludovicus filius: verum is cum Italiæ regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus est. Neque satis constat, num & ille Regio titulo fuerit usus: nec enim eum hoc nomine sive Luitprandus *l. 2. c. 16* sive Annalium scriptor, sive quis veterum alius, temere dignatus est. Hujus autem hereditatem videtur crevisse Hugo hic quem Berthæ filium appel-

lant patris nomine dissimulato. Luitprando l. 3. cap. 3 is audit: *potentissimus & sapientissimus Provincialium Comes*; & videtur esse ipse ille qui Frodoardo in Chronico ad annum 924 est Hugo Viennensis. Æmylio dicitur *Arelatensis Rex* perperam tamen, nisi quod Arelaten tenuerit. De hoc itaque Hugone Luitprandus cap. 13. l. 3: *His temporibus Italienses in Burgundiam ad Rudolfum mittunt, ut adveniat. Quod Hugo Rex ut cognovit, nunciis ad eundem directis omnem terram, quam in Gallia ante Regni susceptionem tenuit, Rudolfo dedit: atq; ab eo jusjurandum, ne aliquando in Italiam veniret, accepit.* Similiter Æmylius: *Hugo ut Rudolfum, quem mox mutatis animis revocari ab adversa factione compertum habebat, ab illis consiliis penitus adverteret, cum bello imparem se opibusque sciebat, icto fœdere quicquid ipse in Gallia urbium finiumque obtinebat, ei tradidit, jurejurando adacto, in Italiam deinceps non ducturum se.* Eodem de negocio videtur agere Frodoardus ad annum 828: paulo tamen diversa tradit. *Hugo Rex habens colloquium cum Rudolfo, dedit Heriberto*

Comiti Provinciam Viennensem vice filii sui Odonis. Forte in filiorum aliquem Rudolfi facta est translatio, ut tamen ejus nondum adulti vices interim obiret Heribertus. Guillimannus l. 4. Orig. Habspurgicar. pag. 108 hæc habet: *Rex Burgundus, damnata gentis Italicæ mobilitate, in patrium se regnum recepit, & cum Guidone Arelatensi Comite quem Itali Regem nominarant, transegit, Arelatensis regni titulum primis Burgundiæ Regibus celebratum & quicquid Guido in Provincia habuerat, ab eo accepit: cæterum Italiæ regnum ejuravit.* In quibus per μνημονικὸν ἁμάρτημα, *Guidonis* nomen pro Hugonis adductum esse, nemo non videt. Id certum est, hac ratione Regni Arelatensis dignitatem cum Burgundico conjunctam, & in unum quasi corpus duo regna illa coijsse: cujus fines ex eo, *à monte Jura quem D. Claudii montem vulgo appellant, Rheno Arari & Rhodano, usq; ad Alpes & mare Lugusticum pertinuere*: quod ipsum & Joannes Bodinus *l. 1. de republ. pag. 128* ingenue professus est.

Etsi vero utroque illo Rudolpho Rege

pene avulsa fuerit à Germaniæ corpore Burgundicum hoc regnum, exinde tamen sensim ad officium rediit, initio facto circa annum quadragesimum post nongentesimum. *Rudolfus Jurensis ac Cisalpinæ Galliæ rex obiit: cui filius parvus Conradus in regno succedit:* scribit ad annum 937 Frodoardus. Ætate hujus Conradi abusus, cum regnum ejus ut & Lotharingiam invadere niteretur Ludovicus Transmarinus Gallicus, Otto noster Magnus Rex, qui rerum ea tempestate feliciter potiebatur, prævertendum ratus, cum optimo jure posset, & Regem & Regnum illud suam in potestatem redegit. Witikindus Corbejensis l. 2: *Rex* Otto *de die in diem proficiens, patrio regno nequaquam est contentus, sed abiens Burgundiam, Regem cum Regno in suam accepit potestatem.* Albertus Stadensis iisdem prope verbis usus, notat illud contigisse anno 941. Sed Frodoardus, ætate rei gestæ suppar, refert idipsum ad annum præcedentem quadragesimum. Verba ejus sunt: *Otto Rex Henrico fratri suo regnum Lothariense committit: tumque cum diversarum gentium, quas secum*

adduxerat multitudine, post Ludovicum Francum Regem in Burgundiam proficiscitur, habens secum Conradum filium Rudolfi Regis Jurensis: quem jamdudum dolo captum, sibiq; adductum, retinebat: castraque metatus super Sequanam (forte *Saxonam*) *obsides ab Hugone nigro accepit.* Permissus quidem regnare Conradus: sine dubio tamen haud alio quam fiduciario jure. Etsi enim more suo Annales istius ævi minus explicate rem tantam narrent, potentiam tamen, quæ tunc erat, Imperii Germanici simulque imbecillitatem Conradi, & receptos isthoc ævo regnandi mores, accurate scrutantibus, non potest non idem videri. Si verum est quod traditur à nonnullis, in Allobrogibus Sabaudiæ Comitatum Beraldo Saxoni ab Ottone III beneficiaria lege concessum, testimonio id fuerit magnæ in Regno illo auctoritatis Cæsareæ; utpote quum Allabroges sine dubio ad Regnum illud tum pertinuerint. Sed incerta idipsum fide traditur, fabulæ similius quam historiæ. Et sane alii verisimilius Morienam à Rudolpho Rege da-

tam

tam Beraldo, Sabaudiam vero longè demum pòſt Amadæo conceſſam memorant.

Jam ex eo itaque fuit in clientela Germaniæ Regum illud Burgundiæ regnum. Per Rudolfum id nominis tertium propiùs nobis conjunctum, pars factum eſt reipublicæ. Hermanni Contracti antiquus codex ad annum 994: *Conrado rege Burgundiæ mortuo Rudolfus filius ejus ignavus ſucceſſit.* Hic ille eſt, qui ipſummet utile (ut ita loquar) Burgundiæ illius dominium, cum eſſet ἄπαις, primum Henrico II, iterum Conrado II Regibus noſtris liberrima donatione conceſſit. De priore Dithmarus Mesburgenſis Epiſcopus ætate ſuppar l. 8: *Jam loquar Imperatoris noſtri* (Henrici II) *proſperitatem. Avunculus namque ſuus Burgundionum Rex Rudolfus coronam ſuimet & ſceptrum, cum uxore ſua, privignis & optimatibus univerſis ſibi conceſſit, reiteraturque ſacramendi confirmatio: Actumque eſt iſtud Moguncia.* Jam tum l. 7 notaverat Dithmarus nonnihil de illo Rudolphi dono pag. 92. ubi agit de Cæſaris cum uxore & privignis Rudolphi conventu. *Impera-*

perator sapiente usus consilio, hoc voluit cum his id sibi firmius subdere, quod longe prius Rex prædictus ei sacramento post mortem suam sancierat. Omnem namque Burgundiæ regionis primatum per manus ab avunculo suimet accepit, & de maximis rebus sine ejus consilio non fiendis securitatem firmavit. Et prioris & secundæ donationis meminit in hunc modum Wippo *in vita Conradi Saliqui : Rudolfus Rex Burgundiæ dum in senectute sua regnum molliter tractaret, maximam invidiam apud Principes regni sui comparans, secundum Henricum Imperatorem, filium sororis suæ, in regnum invitavit, eumque post vitam suam Regem Burgundiæ designavit, & Principes Regni jurare sibi fecit. Ad quam rem commodandam Imperator Henricus infinitam pecuniam sæpe & sæpissime consumpsit: sed defuncto Imperatore Henrico Rudolfus Rex promissa sua irrita fieri voluit. Chonradus autem Rex magis augere quam minuere Regnum intentus, antecessoris sui labores metere volens, Basileam sibi subjugavit, ut animadverteret an Rex Rudolfus promissa attenderet. Quos postea Gisela*

regina, filia sororis ipsius regis Rudolfi, bene pacificavit. Paulo ante vero, *Basileam urbem ad Burgundiam pertinere* dixerat. Non multo post, ubi egisset de congressu Cæsaris cum Rudolfo in civitate Basilea, scribit: *Confirmata inter eos pace, Gisela Imperatrice hæc omnia mediante, Regnoque Burgundiæ Imperatori tradito, eodem pacto quemadmodum prius antecessori suo Henrico Imperatori datum fuerat, Rex Rudolfus iterum donis ampliatus reversus est Burgundiam.* Otto Frisingensis aliique non ipsum Conradum sed ejus filium Henricum, qui nobis eo nomine pòst factus fuit Rex tertius, heredem à Rudolfo scriptum referunt. Ille l. 6. c. 30: *Ea tempestate Rudolfus Burgundiæ seu Galliæ Lugdunensis rex, moriens Henrico filio Regis Conradi, nepoti suo, Regnum cum diademate aliisq; insignibus sub testamento reliquit.* Sed idem ille Wippo alibi diserte scribit: *Regnum Burgundiæ Conrado Imperatori, & filio ejus Henrico Regi à Rudolfo rege confirmatum est:* ipsumq; Conradum anno 1033, Henricum vero filium, concessu patris,

anno

anno demum 1038 Regem Burgundiæ coronatum esse narrat.

Quicquid hujus sit, id certum: mortuo Rudolfo Regnum illud (nisi duo malis Regna dicere) Germanico Imperio accessisse, idque anno 1032. Hinc Sigebertus: *Rex Rudolfus Regnum Burgundiæ Conrado Imperatori tradidit: quod à tempore Arnulfi Imperatoris* (i. e. ab obitu Crassi) *per annos plusquam centum triginta gentis suæ Reges tenuerat: sicque Burgundia iterum redacta est in provinciam.* Illam eandem Burgundici regni cum Imperio conjunctionem latè describit *l. 3* Paulus etiam Æmylius, Gallicarum rerum fide & eloquentia præstans scriptor, & quidem ita, ut unum atque alterum ex illa narratione huc adferre, pretium operæ fuerit. *Non parum*, ait ille, *virium Germani proceres accessurum rebus suis ducebant, Burgundionum regno sibi contributo, quod,(excluso Ducatu, qui Franco regi sine controversia parebat) si quis veterem memoriam repetat, Sequanos, Allobrogumq; ac Arelatensium regias urbes complecteretur, ac ab extremis Germanorum finibus ad mediterra-*

neum mare pertineret; opportunum Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, Africæq; rebus consiliisq; expediendis, ac conatibus capiendis, ut Augustum nomen Germaniæ finibus ac angustiâ clausum, prodire in totius orbis terrarum lucem ac pristinam majestatem tandem possit. Idem Æmylius, cum narrasset, quemadmodum Conradus Cæsar, pulso Odone Campano, in Burgundiæ possessionem venisset, subjungit: *Urbium illarum proceres, in quibus & Lugdunensis Pontifex numeratur, dicto audientes sunt, præsidia arcibus recipiunt, & ut fidem suam oppignorent, obsides dant.* Paulo post addit: *Pax inter Francos & Germanos, fraternumq; nomen inviolatum permansit, regniq; Francici jura Imperio, & Imperii Francico regno sancta exstitere.* Ex quibus Æmylii verbis apparet, cum quantum momentum situm fuerit in illius regni possessione, & quam illud late patuerit, tum nihil amplius in illud juris Francorum Reges tunc temporis sibi arrogasse, atque adeo citra omnem controversiam Germaniæ illud optimo jure accessisse.

Ex eo igitur promoti sunt admodum Imperii

fines: Ab Urſa ſcilicet in Helvetiis, & Rheni ripa ac Jura monte, ad Rhodanum usque Mare mediterraneum & Alpes: ita ut Lugdunum etiam, Valentia, Vienna, Avenio, Arelate, Maſſilia, aliæque præclaræ urbes Lugdunenſis & Narbonenſis Galliæ, in nomen & ditionem Imperii Germanici pervenerint.

Non poſſum non addere quæ de Burgundiæ Comitatu, qui tunc maximam Burgundici Regni integri partem abſorpſit, & Arelatenſi regno, Guntherus *l. 5 Ligurini* cecinit, quoniam eleganter faciem univerſæ illius terræ quaſi ob oculos ponunt. Quanquam ille, ut ſolet, paraphraſtem ibi egerit eorum quæ ab Ottone Friſingenſe *l. 2. de vita Friderici c. 29.* diſſeruntur.

Hæc adeo tellus à ſedibus incipit illis,
Quâ Baſilea ſuos vicino flumine muros
Alluit, & Rhenum venientem læta ſalutat:
Innumerosq; tenens populos, hinc Gallica rura
Mordet, at hinc rigidis ſcopuloſæ rupibꝰ Alpis
Arctatur, tractuque pari protenditur, usque
Qua rapidus primas Rhodanus maris influit undas,
Quaque caput Regni ſedesque fuiſſe vetuſti

Fertur, Arelatum priscorum curia regum.
Teque sibi jungens æquo Provincia jure,
Nomen apud veteres Regni titulumq́ gerebat.
Cujus Arelatum sedes, & finis ab illa
Parte ferebatur: donec suprema voluntas
Regis Rudolphi regnis accedere nostris
Jussit, & antiqui detraxit nomen honoris:
Ut jam non regnum, sed sit bona portio regni.
Has ibi metropoles, & primi nominis urbes,
Chrysopolim placidam, Lugdunum, sive Viennam,
Quaque tuos spumante mari Provincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis:
Chrysopolim Dubius, reliquas prælabitur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominatur aquarum.

Caput XIII.

Cæsarum & Imperii in Burgundicum & Arelatense Regnum auctoritatem, cumprimis ubi est per Fridericum I sibi restituta, ad fatale Imperii interregnum usq́, integram mansisse.

De ijs qui Conradi Saliqui Cæsareæ electioni interfuerunt Principibus, ex omnibus Imperii

perii provinciis congregatis disserens Wippo, hisce inter alia verbis utitur: *Burgundia nondum Romano Imperio ita ut nunc acclivis erat. Quod autem subjecta est modò, trium Regum gloriæ adscribitur. Secundus Henricus Imperator primum eam subiicere intendit, & bene in hoc studio perseveravit. Deinde Conradus Imperator animoso impetu Francos* (Odonem sc. Campanium) *hostiliter ex ea ejecit, belloq; eam subjugavit. Ad extremum Rex Henricus tertius, pius, pacificus, lumen justitiæ, bello & pace eamdem Burgundiam temperavit cum magnificentia. Ubi quæ divinâ providentiâ tam pacis quam belli consiliis, conciliis, & conventibus, quibus interdum ipse interfui, peregit, aliàs commemorabo.* Id quod promittit Wippo, num præstiterit incertum. Tantum enim carmen aliquod sive *Tetralogus* ut appellavit, in laudem Henrici tertii, nomine illius hactenus prodijt in lucem, idque unius Henrici Canisii cura in secundo tomo Antiquarum lectionum. In illo vero nihil legas quod huc pertineat, præter illa:

Præterea tibi, Rex, mandat Burgundia: surge
Atque veni. Noviter subjecta vacillant

Inter-

Interdum, domino per tempora multa remoto.
Quamvis nunc pacem teneat Burgundia per
Auctorem pacis tamen in te cernere quærit,(te,
Semper & in Regis ſua lumina paſcere vultu.

Cæterum non etiam eſt hujus inſtituti, res per Burgundiam geſtas enarrare. Satis nobis eſt illud modò adductum Wipponis teſtimonium, de Henrici III Cæſaris in Burgundiam *magnifico*, ut ipſe loquitur, imperio. Et verò ab hoc demum Henrico nonnulli & Morienæ & Albonii, in Arelatenſi ſolo ſiti, Comitatus inſtitutos referunt: quod Regiæ auctoritatis haud leve eſt monumentum. Epiſcopatuum regni illius, perinde ut alibi, collationem ab eodem Henrico tum pependiſſe, luculenter apparet, vel ex uno Halinardi Archiepiſcopi Lugdunenſis exemplo, de quo Albericus in Chronico ad annum 1046. *Abbas Halinardus S. Benigni Divionenſis factus eſt Archiepiſcopus Lugdunenſis: & quia civitas Lugdunenſis tunc erat ſub Imperatore, dominus Halinardus Curiam Imperatoris adiit pro regalibus ſuis accipiendis. Imperator jam erat in procinctu Romani itineris, & voluit ut Archiepiſcopus ſecundum morem, juraret ei fidelitatem:*

tatem: Ille dixit se esse monachum, nec debere facere juramentum. Dictum est, ut vel ad minus se offerret ad juramentum: respondit, se non debere simulationem facere. Tandem, mediantibus Episcopis, Theodorico, antequam moretur Metensi, Brunone Tullensi, Richardo Virdunensi; Imperator pro sua religione juramentum ei quitavit, deinde Romam abiit.

In Henrici IV historiis comparet quidem memoria exercitæ per Burgundiæ regnum Cæsareæ potestatis, rarior tamen: absq; dubio præ multitudine civilium bellorum.

Henrico V Saubdiæ Comitatus originem suam acceptum refert: quod ipsum hoc loco silentio haud prætereundum duxi. Ea de re ita loquitur in Originibus *Sabaudiæ Ducum* Lambertus vander Burch. *Amadæus ejus nominis secundus Mauriennæ Comes Segusianorumq; Marchio (Otto Frisingensis Taurinorum vocat Marchionem) decora juventa, corpore ingens, animi immodicus, dignus Humberto patre, cui successit, filius, primus ab Henrico quinto Imperatore, quod optima fortissimaq; variis bellis illius opera fuerat usus, Sabau-*

diæ (qua Imperii Germanici, inquit Bodinus, provincia, & Imperii feudum antea fuit) creatur Comes, ea lege, titulum hunc cæteris omnibus, quibus præfulgebat, uti præferret, utque clientelari feudalive imposterum jure Imperium Romanum Sabaudia respiceret. Beauioisii quoque ab eodem illo Imperatore dominio donatur. Dependebat quidem (ut obiter hoc dicam) à Burgundiæ olim regno solum Sabaudicum; sed Burgundiâ in Romanorum tandem Imperatorum concedente potestatem, per magistratus ab Imperatoribus missos admistrari Sabaudia cœpit: qui cum superbe ac avare imperarent, bonique publici nullam haberent curam, Henricus tandem Imperator Amadæum hunc provinciæ illi, cum Comitis (uti diximus) titulo præfecit.

Ab eodem Henrico sive Lothario Conradum Zeringensem Burgundiæ Comitem & Ducem constitutum, idq; quoniam Reinholdus, cui post mortem Wilhelmi *hæreditario jure* illa ditio obtigerat, *curias Principis* h. e. comitia à Cæsare indicta, *adire neglexisset*, refert Otto Frisingensis *l. 2. in vita Friderici cap. 29.* Qui tamen simul narrat, Conradum occupasse

passe quidem sibi vicina loca (Tiguro ut reor proxima : illa enim urbe Bertholsum patrem ejus donaverat Henricus IV Cæsar, teste eodem Ottone *l. 1. cap. 8.*) Reinholdum tamen minime cessisse, sed bello utrinque excitato, eximiam Comitatus partem sibi retinuisse, non attenta Cæsarum sententia. De illo negotio ita canit Guntherus l. v.

Proximus agnatus Comitis (Guilhelmi) *Reinaldus & heres*
Legitimus, tanta nactus moderamina summa,
Jure suo nimium & claro sanguine fretus,
Teutonicos reges edictaque sæpe vocatus
Sprevit, & Allabroges aliis sub Regibus esse
Indignum reputans, nimium memor ille vetustæ
LIBERTATIS erat, Regemque superbus agebat.
Donec ob innumeros fastus, sententia tandem
Ultrices in eum depromsit Regia vires,
Ereptamq; viro, regni sub judice, terram,
Nomine Chunrado fisci concessit habendam.
Ut quasi proscripto Regni spretore rebelli,
Proximus extincto succederet ille nepoti.
Qui mox concessos armato milite fines

Irrumpens, regale sibi defendere donum,
Et valida sancire manu tentabat: at ille
A patribus suscepta suis retinere laborans,
Plurima conseruit adverso prælia casu.

Hæc Guntherus. Ubi notandum obiter, illud quod dicit de *vetusta libertate*. Respicit nimirum ille ad tempora Rudolfi ignavi Regis, quando Comites Burgundiæ vix comiter Reges suos venerabantur. De Willhelmi Comitis aliorumq; Burgundiæ procerum protervia, & socordia Rudolphi illius Regis, quæ jam tum Henrico II Cæsare notavit Dithmarus Mersburgensis Episcopus *lib. 7. Chronicor.* illa digna sunt quæ hic recitemus: *Nullus*, inquit de Rudolpho rege, *ut audio est qui sic præsit in regno. Nomen tantum & coronam habet, & Episcopatus his dat, qui à Principibus his eliguntur: ad suam verò utilitatem pauca tenens, ex impensis Antistitum vivit, & hos vel alios in aliquo extrinsecus laborantes eripere nequit. Unde hi manibus complicatis cunctis primatibus velut Regi suo serviunt & sic pace fruuntur. Ob hoc solum talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor invicem vagetur, &*

ne lex nova alterius Regis *ibi adveniat quæ inolitam consetudinem rumpat. Wilhelmus Comes miles est* Regis *in nomine, & dominus terræ re. Et in his partibus nullus vocatur Comes, nisi is qui Ducis honorem possidet. Et ne illius potestas in hac regione paulo minus minueretur, consilio & ductu Imperatoriæ majestati, sicut prædixi*, (memoraverat autem facinus aliquod sane horrendum) *reluctatur.* Ad hujus igitur Wilhelmi exemplum, videtur Reinoldus spreta majestate Regum Germaniæ, ex arbitrio rebus præfuisse, atque ita Imperium ingentem jacturam fecisse auctoritatis suæ.

Et vero illâ præpotentum Comitum rebellione, & Provinciam & optimam Burgundiæ partem Imperio subtractam aliquandiu esse, donec Fridericus I Cæsar, ducta in matrimonium Beatrice ipsiusmet Reinoldi filia & unica herede, collapsam rempublicam præclare erexit, diserte testantur qui vitam magni illins Cæsaris descripserunt, Otto, Radevicus, Guntherus. Otto l. 2. c. 29: *Beatricem Imperator in matrimonio sortitus, non solum*

Burgundiam sed & Provinciam, Imperio JAMDIU ALIENATAS, sub uxoris titulo familiariter possidere cœpit. Radevicus *l. 1. cap. 11* agens de Comitiis Imperii, quæ anno 1157 Vesontione instituerat fortissimus ille Cæsarum nostrorum Fridericus, ita loquitur: *His ita gestis, Fridericus ad ordinanda Imperii negocia in Regno Burgundiæ animum intendit. Cumq; Burgundia aliquando per se fortes Reges habuisset, & per eos suis gentibus præcepta dare solita fuisset, EX APPETITU LIBERTATIS, quæ, ut dicitur, res inæstimabilis est, jamdudum insolentiam & desuetudinem induerat obsequendi. Ea itaq; terra, quæ non nisi multo labore & bellico sudore subigenda putabatur, ita Deo ordinante paruit, quod (nisi alia in Regno disponenda Imperatorem retraxissent) familiariter & cum paucis usque ARELATUM, SEDEM REGNI BURGUNDIÆ, properare potuisset. Denique (quod modò viventium excidit memoriam hominum aliquando contigisse) STEPHANUS Viennensis Archiepiscopus & Archicancellarius de Burgundia, & ERACLIUS Archi-*

Archiepiscopus & Primas Lugdunensis, & ODO Valentinus Episcopus, & GAUFREDUS Avinionensis, & SILVIO magnus Princeps & præpotens de Claria, tunc ad curiam venientes FRIDERICO FIDELITATEM FECERUNT ATQUE HOMINIUM, & beneficia sua de manu illius reverenter susceperunt. Arelatensis autem Episcopus, & alii omnes Archiepiscopi, Episcopi, Primates & Nobiles venissent, idemq́ fecissent, nisi mora Principem adeundi compendio suæ brevitatis præstitisset impedimentum: missis tamen per honestos valde & industrios nuntios literis, OMNIMODAM SUBJECTIONEM ET DEBITAM FIDELITATEM IMPERIO ROMANO compromiserunt. Brevius idem quod Radevicus persecutus est Guntherus l. 6.

Interea magnos proceres Burgundia dives
Pontificesq; suis excitos Sedibus, ultro
Regis in occursum commoverat. Omnia latè
Oppida, seu validis munitæ turribus Urbes,
Excipiunt illum valvis reverenter apertis.
Quaque RELICTA SIBI jam libertate vetusta

Gaude-

Gaudebat tellus, venientem milite pauco
Agnoscit DOMINUM supplex REGEMQUE fatetur.

Hæc tres illi σύγχρονοι. Superſunt verò etiamnum tabulæ variæ Cæſaris illius, ordinatæ ab ipſo perBurgundiam reipublicæ luculenta teſtimonia. Ad Viennenſem Archiepiſcopatum pertinentes recenſet Johannes de Boſco Cœleſtinus cænobita Lugdunenſis in *Viennenſibus Antiquitatibus*, quæ Floriacenſis Bibliothecæ eodem auctore publicatæ lævo xyſto continentur. Quarum duæ cumprimis nobiles ſunt de Archicancellariatu Regni Burgundici Viennenſi Archiepiſcopo commiſſo, alteræ anno 1151 alteræ anno 1176 exaratæ. In prioribus legitur: *Videlicet, ut in Regno Burgundiæ Sacri Palatii noſtri Archicancellarius & ſummus Notariorum ſemper exiſtas, & poſt te ſucceſſores tui.* In poſterioribus: *Viennenſis Eccleſia, ſicut inter cæteras Eccleſias & Metropolitanas ſedes Regni Burgundiæ gloria & honore quaſi clariore ſidere refulget, ita peculiaris gratiæ prærogativa apud Imperialem celſitudinem meruit præeminere, ut metropolitanus ejus*

inter

inter cæteros Archiflamines principalem locum ac dignitatem obtineat, & quia Princeps consilii nostri & Archicancellarius in regno Burgundiæ & primus in aula Regali, & in administratione reipublicæ cæteris excellentiori dignitate præpolleat &c. Similiter Guilhelmus Paradinus *Histor. Lugdunens. l. 2. cap. 35* producit tabulas ejusdem Friderici, qvibus investivit Eraclium Archiepiscopum *de Regalibus Ecclesiæ Lugdunensis, & de omnibus quæ in Lugdunensi Episcopatu ad Imperium pertinent: civitatem Lugdunensem & totum Episcopatum liberum facit ab omni extranea potestate; SALVA per omnia IMPERIALI JUSTITIA. Datum Arbosii Cal. XIV. Decemb. indict. V. anno Dominicæ incarnationis M.C.LVII.* De eodem Friderico *l. 4. Burg. Hist. c. 7* scribit Andreas Chesneus: *Vidi plures chartas hujus Imperatoris pro Ecclesiis, Viennensi, Lugdunensi, Bellicensi, aliisque in Burgundia constitutis; quæ fidem faciunt eum in regno Burgundiæ pro supremo Principe agnitum fuisse.*

De Ottone IV Cæsare Jacobus Spigelius ad l. 5. Guntheri: *Otto eius nomi-*

nis Imperator IV se Arelatensem Regem appellavit, & possedit. Prius illud haud memini alibi à me lectum. Posterius certum est vel ex eo, quod sigillatim Regno illo qui summa cum auctoritate præesset *Marschalli* titulo, constituerit Gervasium Tilberiensem dictum, Henrici II Angliæ Regis nepotem. Hujus sane sui muneris meminit ipsemet Gervasius libro cui titulus *Otium Imperiale* : hactenus quidem quod sciam nondum typis edito, sed qui ms. in bibliotheca Academiæ Juliæ & teste Vossio, Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti reperitur. Theodoro Niemio Gervasius ille *l. 2. de schismate cap. 19* audit: *Orator Arelatensis & Ottonis IV Cancellarius.* Si Arelatense autem Regnum ita fuit in potestate Ottonis, multo id magis verosimile est de Burgundici regni provinciis aliis.

Sunt qvi tradant, ab hoc Ottone datum Petro Sabaudo clientelare dominium in Taurinos, Veragros, Salussios, Vaulxiosque. Sed fugit illos ratio : ut recte notavit in Petri illius historia Lambertus Vander Burch. Verius est, qvod Lambertus idem narrat de

de Thoma Sabaudiæ tertio Comite: *Illum adversus Pontificem Romanum, in Friderici ejus nominiis Imperatoris secundi gratiam, bellum invitum reluctantemq; sucepisse.* Quod est insigne testimonium Imperii in Sabaudum à Friderico illo Cæsare exerciti.

Eidem Cæsari Raimundum Comitem Tolosanum anno 1235 de Marchia Provinciæ hominium fecisse, testis est Andreas Chesneus L. 4. Burg cap. 9. Ab eodem Cæsare Raimundum Berengarium Provinciæ Comitem in equestrem ordinem fuisse ascitum, notavit in Chronico suo Gotfredus S. Pantaleonis monachus Agrippinensis. Inter tabulas Viennenses quas Joannes de Bosco collegit, non unæ exstant hujus Cæsaris; interq; eas cumprimis nobiles sunt anno 1214 exaratæ, qvibus Viennensi Archiepiscopo ejusque successoribus *sacri palatii Archicancellariatus* confirmatur. Provinciæ Comitatum *de Imperio esse*, Comitem Provinciæ *Imperatoris fidelem* fuisse, eodem tempore diserte tradidit Matthæus Paris in Henrico III Angliæ Rege. Ipsemet Ludovicus Sanctus Galliæ rex, *Arelatensis Ecclesia sita est in Im-*

perio, ſcripſit anno 1259 in charta quadam de caſtro Balecrienſi; & conventionis cum Raimundo Toloſæ Comite initæ tabulis paſſus eſt inſeri: *Terram quæ eſt in Imperio citra Rhodanum*: ceu videre eſt apud Cutel. *Hiſtoriæ Toloſanæ l. 1. cap. 4.* Petrus Sabaudus, cum Richardo Anglo, *tanquam Imperatori, Sabaudiæ Mauriennæq́; intuitu fidem ſuam obſtrinxiſſet, in Taurinos, Veragros, Saluſſios, Vaulxiosq; plenum merumq́; pro ſe poſterisq́; ſuisq́; imperium ab eo obtinuit*, teſte Lamberto Van-der Burchio.

Sed fruſtra ſum in colligendis ejusmodi hiſtoriis. Abunde enim vel ex hiſce paucis conſtat, poſt reſtitutam Imperii per Burgundiam & Arelatenſe regnum â Friderico id nominis primo Cæſare reverentiam, fines integros manſiſſe usque ad Rudolphum Habſpurgicum. Qvod nunc quidem demonſtraſſe ſatis eſt pro inſtituto.

Caput

CAPUT XIV.

Regnum Daniæ binis per intervalla vicibus Imperio Germanico fuiſſe obnoxium, ſed libertatem recuperaſſe.

RECte Otto Friſingenſis *l. 6. Chronici c. 35*, cum feciſſet verba de Francorum Imperii, inter Ludovici Pij filios, tres in partes diviſione, ſubjungit: *Ex hinc diviſo regno, Regna modò* (i. e. ſua ætate) *duo Orientale ac Occidentale inveniuntur: quorum alterum* (Orientale) *partem Ludovici ac Lotharii, ſedemq́ Regni Francorum palatium Aquisgrani, ac Imperium Urbis Romæ habet: aliud vero* (Occidentale) *quod adhuc Francorum, eo quod iſtud Romanorum vocatur, appellatur, partem Caroli tenet.* Id quemadmodum factum ſit, quave aliquamdiu fortuna propagati illi ampli fines ſint Imperii Germanici, ſive novi hujus Romani, hactenus. Quoniam vero ne intra illos quidem limites continere ſe potuit Imperii illius majeſtas, nobis quoque ad alia pergendum venit: quamvis plæraque illorum minus firmâ poſſeſſione Reges Cæſaresq; noſtri tenuerint.

Illa inter primo loco DANIA in obſequium flexit, proferente jam Henrico I Aucupe, Danicis incurſionibus & rapinis irritato, ultra Eidoram veterem Saxoniæ limitem, vim Imperii. Iſthac de re Adamus Bremenſis cap. 40. *Henricus Rex cum exercitu ingreſſus Daniam, Worm Regem primo impetu adeo perterruit, ut imperata ſe facere mandaret, & pacem ſupplex depoſceret. Sic Henricus victor apud Schliaſvvich, qua nunc Heideba dicitur, regni terminos ponens, ibi & Marchionem ſtatuit, & Saxonum coloniam habitare præcepit.* Paulo aliter Dithmarus l. 1. *Inſuper Nortmannos & Danos armis ſibi obtemperantes fecit, & ab errore priſtino revocatos cum Rege eorum Cnutone, hos Chriſti jugum portare edocuit.* Superat quidem ætate Adamum Dithmarus: quia tamen ille longe eſt iſto in rebus Septentrionalibus narrandis accuratior, nec Danicæ hiſtoriæ Cnutonem quendam Regem ſed Worm eo tempore agnoſcunt, Adamo potius fidendum eſt. Victoriâ iſtâ Henricus in ipſa Italia inclaruit. Hinc Luitprandus l. 3. c. 5. *Primus etiam hic Danos ſubjugavit, ſibiq; ſervire coëgit,*

ac per hoc nomen suum multis nationibus celebre fecit. Repetit idem c. 13. *Henrici apud Italos nomen tunc maxime clarebat, quod Danos nulli antea subjectos solus ipse debellaret, ac tributarios faceret.* Witekindus l. 1. eam rem ita narrat: *Cum omnes in circuitu nationes subjecisset, Danos, qui navali latrocinio Fresones incursabant, cum exercitu adiit vicitq;, & tributarios faciens regem eorum nomine Nubam baptismum percipere fecit.* Mendum esse in nomine Regio non est dubium. De limitaneo autem magistratu trans Eidoram constituto nihil etiam habet Witikindus. Nec tamen est quod de Adami fide dubitemus, qui sancte affirmat sibi hæc à Danico Episcopo quodam prodita. Erat verò jam tum oppidum illud ad Sliam nobile emporium. Rembertus in *vita S. Anscharii c. 12.* scribit, sua ætate h. e. Ludovico Ludovici Pii filio regnante, *ex omni parte conventum ibi fieri negotiatumq;.* Notat Cypræus in Annalib. Slesvicensib. *l. 1. c. 7*, ab Henrico arcem extructam, *cujus vestigia non longe ab æde Heidebujensi supersint, ut eâ de re dubitare nemo possit, vulgo Oldenburgum vocari.* Ex quibus

quibus liquet: hac Henrici victoria promotis Regni limitibus, accessisse & nobile illud emporium & vicinum agrum usque ad Sleswicum: ita tamen, ut ipsa illa urbs pro termino Regni utriusque esset: quod ultra est Daniæ relicto. Et verò jam audivimus diserte ita limites definientem Adamum: qui idem repetit, ut mox audiemus, *cap. 50.* Quem secutus Helmoldus *c. 9* itidem scribit: *Fines Danorum qui olim fuerunt apud Slesvvic, transgressus Otto.*

Henrico defuncto, cum Dani legatos Ottonis & Marchionem trucidassent, Otto ille Magnus instructo exercitu omnem istam Cimbricam Chersonesum non tantum pervasit, sed & regem Haraldum adegit, cùm Christianam religionem admittere, tum Regnum recipere in feudum. Hoc de Ottone non habet, quod mireris, Witikindus. Itaque juvat iterum audire Adamum Bremensem *c. 50* disserentem. *Otto,* ait ille, *Rex postquam omnia ferme regna quæ post mortem Caroli defecerant, suo Imperio subjugarat, in Danos arma corripuit, quos ante pater ejus bello compressit. Enimvero tunc rebellare*

bellare moliti apud Heidebam, legatos Othonis cum Marchione trucidarunt, omnem Saxonum coloniam funditus exstinguentes. Ad quam rem ulciscendam Rex cum exercitu invasit Daniam, transgressus terminos Danorum apud Schliasvvich olim positos, ferro & igne totam vastavit regionem, usque ad mare novissimum, quod à Danis Nortmannos dirimit, & usque in præsentem diem à victoria Regis Otten Sund dicitur. Cui regredienti Haroldus ap. Sliasvvich occurrens, bellum intulit: in quo utrisq; viriliter certantibus, Saxones victoria potiti, Danos ad naves cedere coëgerunt. Tandem conditionibus ad pacem inclinatis, Haroldus Ottoni subiicitur, REGNUMQUE AB EO SUSCIPIENS Christianitatem in Dania recipere spospondit. Nec mora, ipse Haroldus cum uxore sua Gunhild & filio parvulo baptizatus est: quem filium Rex noster à sacro fonte susceptum Suen Otto vocavit. Eo tempore Dania cismarina, quam Jutland incolæ appellant, in tres divisa Episcopatus, Hamburgensi Episcopatui fuit subjecta. Servantur in Bremensi Ecclesia præcepta Regis; quæ signant, regem Othonem in sua ditione regnum

Danicum tenuiſſe, adeo ut etiam ille Epiſcopatus donaverit. Hactenus Adamus; quem Helmoldus, Albertus Abba Stadenſis, Cranzius & alii ſolent diſſimulato nomine deſcribere. Alibi *cap. 208* ſcribit: Jutiam ab Ottone tributo ſubjectam, & in tres Epiſcopatus diviſam. Illi vero quod ait Adamus, Epiſcopatus Jütiæ ab Ottone definitos, teſtimonium luculentum præbet diploma illud Ottonis I, qvod inter Lindenbrogiana *p. 150* ut & alterum Ottonis III, quod *p. 153* continetur: quæ paulo poſt adducemus.

Non meminit hujus victoriæ, ceu ante dixi, Witekindus (nam Cypræus ineptit, quando *l. 1. c. 8 pag. 5* ab Odone in Gallia contra Danos geſta cum hiſce confundit) ſub finem tamen *l. 3* teſtatur, inter laudes Ottoni Cæſari defuncto à populo dictas jactatum & hoc: quod cum alios *ſuperbos hoſtes*, tum *Danos ſubjugaſſet*: & de Wigmanno rebelle ſcribit, illum ad Haroldum confugiſſe belli redintegrandi contra Ottonem cauſa. Ditmarus quoque ſilentio victoriam illam præterit, Ottonem tamen appellat *Daciæ* h. e. Daniæ *ſalutem*.

Saxo

Saxo Danus patriæ historiæ scriptor sic satis disertus *l. X* bellum illud Ottonis cum Haraldo narrat quidem, sed & caussâ ejus dissimulata, & eventu falsâ narratione plane corrupto. *Sed* (ait de Haraldo) *eo superveniente, Cæsar Jutiam, utpote regio ductu vacuam, nullo resistente permensus, eum Limici sinus* (Lymfiord) *objectu tunc temporis Wendalam aquis claudentis; ulterius excurrere vetaretur, conjectâ in undas lanceâ non solum iter ad Eidoram reflexit, verum & similimum fugæ reditum habuit. Siquidem hastam, cujus usum habebat, maritimos in fluctus relinquendi monumenti gratia jaculatus, suum freto vocabulum indidit. Verum ut impetu gravis, ita exitu vanus apparuit. Haraldus quippe ardentissimo cursu abscedentes hostium reliquias insecutus, Epponem extremi agminis ducem cum iis quos reperit trucidavit.* Hæc ille. Verum, ut aliàs passim ita & heic prodit iniquum in Germanos animum, fidem omnem habens insuper, & per ficta mendacia ac fabulas ineptorum poëtarum fortissimæ genti suæ laudem aliquam conquirere, magno & veritatis dispendio &

ſamæ ſuæ dedecore, nihil penſi habens. Hinc Henrici Aucupis de Wormo Rege victoriam & Marchionatum Sleſwicenſem ab illo conſtitutum ſilentio tegit: cauſam moti ab Ottone belli diſſimulat: imo impudenter audet victoriam Haraldo adſcribere. Verùm Henrici qvidem res Italico etiam teſte locupletiſſimo Luitprando jam probavimus. Ottonis autem victoriam vel illa produnt qvæ mox ſubjungit ipſemet ſui oblitus Saxo. Hacquinum ſcil. Norwegum, *auditis quæ Cæſar apud Jutiam geſſerat, plus opis ac fiduciæ ex Saxonicis armis quam ſuis viribus capientem, tributum Haraldo negaſſe. Haraldum vero rebus cum Imperatore compoſitis, conſortium catholicæ religionis amplexum.* Nec profecto vel Hacqvinus vel Haraldus ita res ſuas compoſuiſſent, ſi Otto turpi fuga ex Jutia ſe recipiens extremum ſuorum agmen Haraldo trucidandum expoſuiſſet. Imo qvei Otto æternum nomen potuiſſet freto Jutico indere, ſi dignitatem ſuam fuga ejusmodi maculaſſet? Enimvero Ottonianæ victoriæ lucu-lenta teſtimonia ſunt hæc ipſa Saxoni narrata, non Haraldinæ.

Cypræus *l.1.c.8* qvatuor mille Danos prælio ad Slesvicum commisso cæsos, memorat longè verosimiliore fide. At quod idem vult Cranzium secutus, Marchionatum Slesvvicensem passum esse Ottonem antiqvari, & Eidoram veterem limitem Regni restitutum, id cùm omni caret ex illo ævo ad fidem idoneo testimonio, tum â vero esse alienum, mox patebit. Cæterùm omnem Jutiam, sive Cimbricam Chersonesum, in ditionem Germanici Imperii venisse Ottonis Magni auspiciis, propagatamqve aliqvandiu eam dignitatem, longe clarissimum argumentum exhibent, quas ante laudavi Tabulæ. Eoque operæ fuerit pretium utrasqve heic integras legere. Priores ipsiusmet Ottonis Magni, novendecim circiter annis post devictum Haraldum (hunc enim baptizatum ferunt anno 946) exaratæ, ita sese habent. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Otto divina favente clementia Imp. Aug. Quum Imperatoriæ dignitatis officium esse constet, ut erga divini cultum officii pervigili cura insistant, & quidquid augmentum sanctæ Christianæ religioni adhibere potuerit, indesinenter in hoc*

ſtudeant: idcirco nos interventu dilecti Archiepiſcopi noſtri Adaldagi, pro proſperitate & incolumitate Imperii noſtri, quidquid proprietatis in marca vel regno Danorum ad Eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus. Et ut Epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum, absq; ulla Comitis vel alicujus FISCI NOSTRI exactoris infeſtatione, ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus. Servos verò & colonos in eisdem proprietatibus habitantes, nulli niſi eisdem Epiſcopis ſervituros ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus, & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Advocatis eſſe volumus. Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & inconvulſum permaneat, hanc chartam conſcribi, annuliq; noſtri impreſſione ſigillari juſſimus, quam & manu propriâ ſubtus firmavimus. Data VI Kalend. Julii. Anno Dominicæ incarnationis D. CCCCLXV Indictione IIX Anno Domini Ottonis Imperii IV, Regni autem XXX. Actum Magadeburch in Dei nomine, Amen.

In

Alteræ hæ sunt. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Otto Dei clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam futurorum piæ devotioni pateat, quomodo nos ob petitionem & interventum dilecti nostri Adaldagi, Bremensis Ecclesiæ videlicet venerabilis Archiepiscopi, ac pro statu & incolumitate regni nostri, quidquid proprietatis in regno Danorum, ad Ecclesias in honorem Dei constructas, videlicet SLIESWICENSEM, RIPENSEM, ARUSENSEM, OTTONESWIGENSEM, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni censu vel servitio nostri juris absolvimus. Et ut Episcopis præscriptarum Ecclesiarum, absq; ulla Comitis, vel alicujus fisci nostri exactoris infestatione, serviant & succumbant, volumus & firmiter jubemus. Insuper concedimus prædictarum Ecclesiarum Episcopis, ut potestatem habeant emendi agros, possessiones, & prædia in omnibus regni nostri partibus, ubicunque velint aut possint. Servos verò & colonos in eorum proprietatibus habitantes, nulli nisi iisdem Episcopis servituros, ab omni etiam nostri juris servitio absolvimus, & sub nullius banno vel*

no vel disciplina illos, nisi sub illarum Ecclesiarum Advocatis esse volumus. Adhoc etiam omnes fideles nostri dignoscant, quod nos Folgberti .... Ecclesiæ Episcopi .... sive qualicunque paratu euntibus in nostri regni finibus, theloneum prorsus perdonavimus. Et ut hoc nostræ auctoritatis præceptum firmum atque inconvulsum permaneat, hanc cartam conscribi, annulique impressione signari jussimus; quam & manu propria ......firmavimus. Data XV Kal. Aprilis, Anno Dominicæ incarnationis D CCC. LXXXIIX. Indictione I. Anno autem III Ottonis regnantis V. Actum Wildeshusen in Dei nomine feliciter, Amen.

Hactenus Tabulæ illæ. De Ottone II ita scribit Dithmarus l. 3. p.28. *Imperator prima expeditione Buschuth civitatem cepit, Danos sibi REBELLES petens ad Silesvvig properavit. Ibi etiam hostes suos foveam, quæ ad defensionem patriæ parata est, & portam quæ Wiglesdor vocatur, armis præoccupari videns, consilio Bernhardi Ducis & avi meimet Henrici Comitis, omnes has munitiones viriliter exuperat.*

Per autem eſt veroſimile, non multò pòſ excuſſam iterum à Danis Germaniæ reveren tiam eſſe: cumprimis ubi Sueno Rex regno avi to reſtitutus eò potentiæ excrevit, ut claſſe An gliam ſibi ſubjicere non dubitaret. Quin ar bitror, Henricum Sueonum Regem, qui Sue none pulſo Daniam occupaverat, jam tal aliquid molitum: ut cujus auſpiciis valida illa piratarum manus Saxoniam & Friſiam affli- xerit; de qva re verba facit Ditmarus *l. 4. pag 40.* Adamus *cap. 40.* Hunc tamen ab Ottone II prælio ſuperatum, idem Adamus teſtatur *cap. 79.* Certe provinciam illam, utpote peninſu- lam atque ita hoſtium appulſibus nauticis expo- ſitam, claſſe valente Dano, quâ Germaniæ Re- ges nunquam inſtructi fuere, difficillimum fuit retinere.

Canuto tamen primùm Suenonis filio, jam non per Daniam duntaxat ſed & Angliam longe potentiſſimo, Imperii parta hactenus jura ceſſit Cunradus Cæſar id nominis ſecundus, filio ſuo Henrico Canuti filia in uxorem ducta. Qua de re diſertis verbis ita teſtatur Adamus *cap. 91* de Cæſare iſto diſſerens. *Cum rege etiam*

Danorum ſive Anglorum, *mediante Archiepiſcopo* (Bremenſi ſcil. qui Unwanus dicebatur) *pacem fecit*; *cujus & filiam filio ſuo depoſcens uxorem*, *dedit ei civitatem Schliaſvich*, *cum Marchia quæ trans* Eidoram *eſt*, *in fœdus amicitiæ*. Et *ex eo tempore fuit Regum Daniæ*. Unde diſcimus: per Ottonem Magnum non fuiſſe ſublatum Marchionatum, ſed Conrado demum Cæſare priſcos limites Daniæ redditos. Quâ occaſione haud dubie omni etiam reliquo per Ottonem in Daniam parto juri renunciatum eſt. Hac de cauſſa Henrici IV ætate in hæc verba locutus eſt idem Adamus cap. 208: *Hanc Daniam à noſtris Nordalbingis flumen Egdora* dirimit. Diuturni verò illius Germanorum in terras illas dominii luculentum teſtimonium præbet vetuſta Saxonum iis in locis & perpetua habitatio. Nec enim firmas adeo ſedes poſuiſſent ibi Saxones, ſi in plenam Danorum ditionem Marchia ipſa jam tum Ottone Cæſare rediiſſet. Sane Helmoldo jam tum audit Sleſwicum, *civitas Saxonum Tranſalbianorum opulentiſſima*.

Verum extincti dudum Marchionatus

argu-

argumentum fortè petas ab eo : qvod Saxone teſte, poſt prælium Haraldi cum Ottone Cæſare , Thyra Wormonis conjux ſive vidua, Haraldi mater, vallo admirandi operis à Slia ad Threnam amnem , qua Hollingſtedum, adjacet, ducto , intra munimentum hoc Danicum urbem Sleſwicum retraxit. Utique enim pro ſigno hoc habendum Danico juri redditi Sleſwici. Sed ut non fraudaverim fœminam animoſi facinoris laude, Saxoni tamen credere non poſſum, tum demum opus illud extructum. Veroſimilius eſt , factum illud eſſe, quum Henrico Aucupe defuncto rebellantes Dani Marchiam deſtruxere. Tunc ſane rerum adhuc potiebatur Rex Wormo ſed oculis captus : cujus proinde vices uxor maſculo animo ſubivit. Haraldo autem Rege ſi opus fuiſſet conditum , laus illa non Thyræ matri ſed filio Haraldo ceſſiſſet. Ab Ottone igitur dirutum ex parte dixeris Danorum illud Hexamilium , totâ inſuper Jutiâ ſubactâ. Obiter advertendum eſt , perperam à Cypræo *cap.10* & aliis credi, idem hoc opus jam à Gotfredo Rege ætate Caroli Magni

inceptum. Gotfredi enim illud ipsam Eidoræ amnis septemtrionalem ripam munivit, ut diserte retulit Aimoinus & Annalium Francorum auctor ad annum 808. Verum hoc obiter: Redeundum ex diverticulo in viam.

Post Conradi Cæsaris tempora in Danos nihil tentatum legas usque ad Lotharium Cæsarem, circa annum 1130. Ea tempestate Magnus Nicolai Regis Daniæ filius patruelem Canutum, pridem Slesvicensium Ducem constitutum, quem Lotharius Sclavorum quoq; Regem creaverat, perfide ac summo scelere interemerat. Itaque in vindictam excitus Lotharius Magnum in gratiam recepit, *si Romani Imperii MILITEM ageret. Qui* (verba sunt ipsiusmet Saxonis) *cupide conditione usus SUPPLEX Lotharium veneratus est. Sed insidias parabat obsequio. Imperatore siquidem* Eidoram *remenso, Adolfum extremos ab eo curare jussum Magnus per insidias adortus, non solùm copiis spoliavit sed etiam arma deformiter abjectantem nando fugam capessere coëgit.* Cæterum illâ perfidiæ notâ immeritò fortassis

tassis affectus à Saxone Magnus est. Enimvero videtur huic scriptori, superbo Germaniæ hosti, fuisse persuasum, subjectionis Imperio juratæ culpam posse à Regibus suis subsecuta perfidia quadam se amoliri. Sane quod de Adolfo cæso narrat, non illâ Lotharii expeditione contigit sed pòst demum, cum ille Erici tutelam contra Magnum suscepisset: qvod diserte memorat Helmoldus *cap. 52* & Albertus Stadensis ad annum 1133 *pag. 159.* Adhoc idem Stadensis ad annum 1134 scribit: *Lotharius Imperator Coloniæ natalem Domini celebravit, Pascha vero Halverstade, ejusq; curiæ affuit Rex* Danorum *Magnus; quem pacifice suscepit, ac cum HONORE ad propria remisit.* Quod profecto haud facile fecisset Lotharius, si perfide adeo fuisset ausus Magnus majestatem ejus lædere. Fingit vero in illa narratione Saxo etiam hoc: tantas fuisse *Nicolai* Dani *copias, ut Imperator cum eo manum conserere formidarit.* Quis credat enim, si illa vis fuit Nicolao, supplicem illum fidelitatem Cæsari jurasse? ille vero non minus ac filius Magnus Cæsari factus fuit supplex. Sed & aliud plane nostri

ſcriptores loquuntur. Helmoldus l. 1. cap. 5: *Magnus virtute Teutonici militis territus, apud Cæſarem immenſo auro & HOMINIO inpunitatem indeptus eſt.* Albertus Stadenſis: *Cæde Canuti audita, Lotharius Imperator uxorq; ejus Rikenza contriſtati ſunt: venitq; cum gravi exercitu prope civitatem Sleſvvich ad vallum Denevverch, ulturus mortem Canuti. Territi igitur Reges Pater & Filius, venerunt SUPPLICITER ad præſentiam Imperatoris, datoq; ſibi immenſo auro, juſtitiam faciendam de interfectione Canuti promittunt.*

Major ſolito Cæſaris Friderici I in Daniam fuit auctoritas. Ipſemet Cæſar quod huc pertinet ita memorat, in Epiſtola ad Ottonem Friſingenſem patruum ſuum. *Poſt primam unctionem Aquisgrani & acceptam coronam Teutonici Regni, generalem curiam Merſeburg in Pentecoſte celebravimus: ubi Rex Danorum Petrus ad curiam noſtram vocatus venit, & HOMINIO ac FIDELITATE nobis facta, coronam Regni de manu noſtra ſuſcepit.* Plenius rem omnem narrat Otto l. 2. de rebus geſtis Friderici cap. V: *Erat illo tempore in Regno Danorum inter duos conſanguineos, Petrum ſcilicet qui & Suenus, & Gunoto-*

notonem de regno gravis controversia. Quos rex ad se venire PRÆCIPIENS, *curiam magnam in civitate Saxoniæ Martinopoli, quæ & Mersebnrg, cum multa Principum frequentia, habuit. Eo præfati juvenes venientes, ejus se* MANDATO HUMILITER SUPPOSUERUNT, *eorumq; ad ultimum causa, judicio seu consilio primatum, sic decisa fuisse dicitur. Gunoto relictis sibi quibusdam provinciis, regium nomen per* PORRECTUM *gladum abdicaret: (Est enim consuetudo Curiæ, ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur) Petrus vero* ACCEPTO AB IPSIUS MANU REGNO, *fidelitate & hominio ei se obligaret. Ita corona regni per manum Principis sibi imposita, in die sanctæ Pentecostes ipse coronatus gladium Regis sub corona incedentis portavit. Gualdemarus etiam, qui ejusdem sanguinis particeps fuit Ducatum quendam Daniæ accepit.* Rem eandem hisce verbis cecinit l. 1 Ligurini Guntherus.

Huc etiam geminos, Petrum simul atq; Guidonē
Danorum proceres; quos inter sanguine junctos
Moverat ejusdem Regni dissensio litem,
Evocat, ac tali causam ratione diremptam

Ter-

Terminat; ut quædam provincia tota Guidoni
Cederet, at Regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo ubi vexillo PARTEM quam diximus ille
Hic autem gladio REGNUM SUSCEPIT ab ipso:
(Hunc etenim longo servatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus,
Regali dextra tulit alti Principis (i. e. Cæsaris) *ensem.*
Præcessitq; sacram brevius diadema coronam.

Breviter Albertus Stadensis ad annum 1152: *Fridericus Pentecoste Mersburg celebravit, ubi Regi Danorum Suenoni regnum confirmavit, & Canutum parte regni & possessionibus suis propriis contentum esse fecit.* Canutus est is quem Guidonis nomine perperam Guntherus & Otto Gunonem appellat. Bella illa civilia Danica Helmoldus *cap. 68, 74. & 85* latius enarrat: omnium plenissime Saxo Danicus, sed hanc de Regno Daniæ per Fridericum collato historiam maligne, more suo. Cum enim omnes tradant, *evocatum ad Curiam* à Cæsare Petrum sive Suenonem Canutumque, Saxo contrà, tantùm *ad colloquium invita-*

invitatum, veteris amicitiæ & commilitii monitum Suenonem, promisso honoris incremento, dolosa charitatis simulatione. Nec Suenonem alia de causa comparuisse Mersburgi, quàm ut *solâ se Germanis famâ cognitum etiam spectandum subiiceret, præsentemq; famæ suæ miratoribus exhiberet.* Quis dubitet autem, Cæsari ipsi & tot alijs rei gestæ coævis scriptoribus potius fidendum, quam Saxoni huic falsimoniæ toties convicto? In clientelarem militiam Cæsari Suenonem se dedisse, negare non audet Saxo. Sed addit: *Reversus in Regnum Sueno, deq; æmulo comitem nactus, remissis e vestigio literis, fidem Cæsaris aperta fraudis exprobratione damnavit, initasq; cum eo pactiones OSSEQVII NEGATIONE subvertit; in eas se conditiones fallaciter adductum affirmans, in quas Danicorum adhuc Regum nemo concesserit.* Hæc num ita gesta sint nec ne, relinquo in medio. Si fecit hoc Sueno, nihil præter solitum egit: ut quem, ceu hominem perfidia plusquam Punica, ipsemet Saxo detestetur. Quo ipso teste licet etiam hoc refellere, quod Danicorum Regum nemo ante Suenonem in clientelare obsequium Cæsarum

concesserit. At verisimilius est, reverenter magis cultum à Suenone Cæsarem: cum ex aula reversus spreto Danico ritu Germanicum amplexus sit, cultuq; Saxonico assumpto & in omnem militiam suam pertracto, uxorem etiam ex Saxonia duxerit, & regno pulsus restitui meruerit per Henricum Leonem. Quæ omnia ipsemet Saxo fatetur.

Verum quicquid egerit Sueno, haud est quare in magno id ponamus discrimine. Qui Suenoni victo & occiso successit anno 1158 Waldemarus I illico quid officii sui esset memor, eidem Friderico Cæsari obsequium detulit. Degebat tunc Cæsar Augustæ Vindelicorum, in Italiam moturus, jamque stans in procinctu. Ea de re ita Radevicus l. 1. cap. 24. *Eodem loco, hisdemq; diebus, nuncii Regis Daciæ nuper electi Principis adeunt præsentiam, postulantes quatenus INVESTITURAM DE REGNO suo Regi mittere, ac electionem de ipso factam ratihabitione confirmare dignaretur. Exaudivit eos Imperator, præbito & accepto ab iis sacramento jurisjurandi, post reditum suum de Italia infra dies quadraginta Re-*

gem

gem ad Curiam venturum, & Regni administrationem de manu Principis, debita FIDELITATIS interposita securitate, suscepturum. Guntherus l. 7.

Jamq; precatores aderant à Rege Dacorum,
Electo nuper populiq; favore creato,
Principis arbitrio sceptrorum jura petentes.
Annuit hoc pacto Rex, ut post bella reversum
Ante quater denos properaret Regulus illum
Cautus adire dies, Regnum sumpturus ab ipso,
Obsequiiq; fidem jurando rite daturus.

Anno demum 1163 in Germaniam reverso Cæsare, Waldemarus ille investitus est. Abbas Stadensis: *Anno Domini M.C.LXIII. Imperator tam Rolandum quam Octavianum vocat ad judicium, curiam indicens Bisunzia. Venit Imperator, venit Rex Daciæ Waldemarus, in cujus comitatu Dux Borius erat, quem ipse postea submersit, quia regnum affectavit. Ibi Waldamarus duo Regna Daciæ & Sueciæ ab Imperatore suscepit.*

Saxo Metis id contigisse fatetur etiam ipse: sed & heic multa admiscet fideî plane absimilia. Primum enim non erubuit Fridericum Cæsarem doli & perfidiæ incusare,

quasi Waldemarum domo pellexerit, tantùm schismatis Pontificii sedandi prætextu, & facta spe totius Slaviæ præfecturæ; â jam pertracto ad sese deniq; præter exspectationem postulaverit, ut in Imperii clientelam Regnum traderet. At verò jampridem ultro id se facturum Waldemarus promiserat, & jam tenebatur investituræ capiendæ ergò Curiæ reducis ex Italia Friderici se sistere: ceu modò audivimus. Ipsemet porro Saxo satis prodit, Waldemarum isthoc animo ad Cæsarem ivisse: scribens Esbernum quendam, hisce verbis ad Regem suum proficiscentem ad Cæsarem usum: *Videri quod liberam gentis suæ cervicem, nullisq; barbarorum* (hoc nomine Saxo Germanos traducit) *obsequiis assuetam per fœdam & ignobilem servitutem miserabili Teutonicorum jugo subigere cupiat. Quid autem stultius, ad deditionem perdurare, summamq; libertatem extrema servitute mutare: insuper Regno precariò quam potenter præesse malle: Itaq; Cæsarem cum Daniam suæ ditionis effecerit, miraturum, quod tam validam gentem ante promissis superaverit, quam armis tentaverit.*

Ad

Ad illum sermonem incanduisse quidem Regem refert Saxo, nullo tamen verbo negasse id sibi esse consilium. Idem narrat, Regi adventanti illico moram & tarditatem à Cæsare exprobratam, *injuriosum esse quod ante non venerit, cum ob Regnum quod Romani Imperii beneficio gerat, sibi servitiorum debitor existeret.* Hæc indigne quidem tulisse Regem, scribit Saxo: ast satis æquo animo à Rege accepta indicat illa mox subsecuta infeudatio. Nec enim speciem veri habet quod addit Saxo, de omni Slavia Waldemaro promissa, quasi illo demum beneficio animum Regis Cæsar mercatus sit: ut capite altero sequente ostendemus. Denique verò addit Saxo de feudo illo quo Dania fuit Imperio tum obstricta: *Cæterum ei non Curiam communi Principum more petere; non in Romani Imperii præsidium copias ductare, solaq; specie non re Cæsari parere, concessum: Filio vero post eum proxime regnaturo liberum fore, paternas conditiones adjicere, ne ad omnem Danorem gentem hereditarium maneret obsequium.* Illa neque affirmare neque negare mihi promptum est. Nisi quod

dubium me nonnihil reddit repetita per Frideri-cum à filio Canuto investitura,& cum fastidire-tur Cæsaris subsecuta indignatio, Et Canuto enim facile fuisset Cæsari petenti homagium,bo-na cum excusatione id negare,& Cæsari nullæ fuissent justæ propterea quidem indignandi caussæ.

De Canuto autem illo Waldemari filio & successore, adhuc sub tutoribus vivente, nar-rat ipsemet Saxo l. 16. *crebris* illum *Cæsaris le-gationibus CURIAM ADIRE*, paternæque amicitiæ successionem EXPETERE JUS-SUM, *quam modestissime rescripsisse, excusa-tionis verbis à regnandi novitate quæsitis. Cui cum Cæsar repturum se Regnum aliiq; datu-rum plenam minarum epistolam respondisset, so-lum hoc rescribere contentum fuisse: quæren-dum Cæsari esse, priusquam sibi Regnum adi-mat, qui Daniam in ejus beneficio reponere cupi-at.* Missum deinde à Cæsare Sigfridum Thu-ringum sororium Canuti, ab Archiepiscopo Absalone, penes quem tum administratio-nis regiæ summa erat, hoc tulisse responsi: *Canuto Cæsariq; æquum regnandi jus esse, nec*

minore

minore cum libertate hunc Danici Regni quàm illum Romani Imperii gubernacula continere; proinde abiret, Imperatoriq; suo perferret, Danorum Regem ne minimam quidem obsequii partem dignitati ejus ac nomini delaturum. A Cæsare ultionem meditante, inductum mox Bogislaum Pomeranum classe Daniam petere, victum autem ab Absalone, coactum sese & sua in clientelarem subjectionem Daniæ Regis tradere. Meminit hujus negati à Canuto homagii & Arnoldus l. 3. cap. 2. Historiæ Sclavorum: *Jam inter Imperatorem & ipsum* (Canutum scilicet) *discordia erat; quia Imperator ab ipso hominium exigebat, quod ei Rex negabat.* Idem cum narrasset cladem Bogislai Pomerani, addit cap. 7: *Hæc autem non sine indignatione Imperatoris facta sunt, qui se dicebat dupliciter à Canuto Rege injuriatum, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slavos Imperio subditos suo dominio per tributum & hominium subdiderit,*

Verum misera tempora mox rempublicam exceperunt, ut Dani quidem ausi fuerint aliquandiu & Slaviam & Nordalbingicam

Saxoni-

Saxoniam redigere in ditionem ſuam, nemo autem Cæſarum ex eo uſque jus aliquod in Daniam prætenderit, multò minus armis vindicaverit. Ac proinde, per annos quadringentos ſeptuaginta amplius, Dania nexu clientelari ſoluta priſtinam ſuæ majeſtatis libertatem conſtanter tenuit, & Imperii Germanici legibus ſubducta eſt. Antea vero non ſolo errore quodam Regum, ſed populi quoque Danici conſenſu, præſtitum eſſe homagium, indicio ſatis manifeſto eſt: cum quod Regibus homagium præſtantibus populus non fuerit refragatus, tum quod ſubjectionem illam detrectans Canutus populi aliquem diſſenſum non attulerit in excuſationem: & tamen in patrimonio Regum pleno nunquam fuerat Dania, eòque nec fas fuit regibus de reipublicæ ſumma populo inconſulto diſponere.

Obiter coarguendus venit Albertus Stadenſis in eo, quod Sueciæ quoque regnum VValdemarum I homagii jure à Cæſare Friderico accepiſſe refert. Nec enim ille ſimul Sueciæ Regem egit, & Cæſarum

rum nemo in Sueciam aliquid uſque huc vel tentaverat. Eoque nihil juris in regnum illud vel VValdemarus petere vel Cæſar dare potuit.

CAPUT XV.

Slevvicenſem & Ducatum & Epiſcopatum jamdudum non Germanici ſed Danici juris fuiſſe nec non eſſe hodieq;.

DAniam omnem jampridem nequaquam amplius Germanici eſſe Imperii partem, ſed ſui arbitrii rempublicam, proxime oſtendimus. Nec arbitror quenquam facile inveniri, id qui hodie in dubium vocet. At ne ſic quidem labore inſtituto defuncti, aut ſatis firmiter limites Germaniæ Daniæque definiiſſe fortaſſis videmur. Sunt enim qui exiſtiment, non integrum quidem Daniæ Regnum, partem tamen ejus aliquam, Ducatum nempe & Epiſcopatum Sleſvvicenſem, Germanico juri deberi. Qui mihi videntur non alio magis eam in ſententiam adducti argumento, quam quod terram illam incolant Germanicæ linguæ homines, quodq; jamdiu non alii quam ſanguinis Germa-

nici Principes Holſatiam & Sleſvvicenſem ducatum rexerint.

Et ſane ſeculo ſuperiore, Epiſcopatus ille Sleſvvicenſis in ipſas Tabulas Ordinum Imperii Germanici, eas quæ anno viceſimo primo in Comitiis ſunt conſcriptæ, ac omnium creditæ fuerunt accuratiſſimæ, eſt redactus; eoque quum Gotſcalcus Epiſcopus fiſco Imperii pro ut erat juſſus haud ſatisfeciſſet, per ſententiam Spirenſis Judicii Regalibus, quæ appellantur, beneficiis eſt privatus anno ſexto poſt viceſimum. Cæterum ille ipſe Epiſcopus illicò, Epiſcopatus ſui bona omnia non Germanici ſed Danici juris eſſe, literis ad Judicium illud Spirenſe exaratis probavit: quas Hiſtor. Sleſvvicenſ. l. 3. cap. v. pag. 423 Cypræus recitavit. Rex ipſemet Daniæ Tabulis illis nomen Epiſcopatus iſtius eximi, ut vitio inſertum, cum poſceret, ab Imperialis Fiſci Advocato mota Chriſtiano III & Friderico II Regi lite, ſecundum Daniæ Regnum in ipſo Spirenſi foro judicatum eſt. Formula ſententiæ cum aliis ad negocium hoc pertinentibus continetur libro primo deciſione undecima

cima operis Decisionum sive Rerum in Camera Imperiali judicatarum, quod collegit editque Adrianus Gylmannns. Quum idem autem Advocatus Christiano III Regi de Ducaru quoque Slesvvicense controversiam moveret, Rex vero de injuria conquestus esset Carolo V Cæsari, jussus est Advocatus rem illam missam facere: prout loco jamjam laudato apud Gylmannum legere est.

Et vero jam à Conrado II Cæsare ad usque Eidoram amnem Regni Danici jus revocatum, adeoque antiquissimum illum limitem rursus confirmatum esse, jam tum supra Adami Bremensis testimonio comprobavimus. Nec reperire est vel levissimum vestigium in omnibus secuti ævi monumentis, novi iterum limitis constituti. Econtra jam tum seculo Christiano duodecimo Helmoldus scripsit l. 2. c. 14: *Egdora est limes regni Danorum.* Helmoldi continuator, ut ita dicam, Arnoldus Lybecensis l. 4. c. 17. *Adolphus Comes cum multitudine gravi transiens Egdoram fluvium, omnem terram Regis vastavit usq; ad Slesvvig.* Saxo Præfatione

 Histor

Histor. Danicæ: *Jutia Teutoniæ finibus admovetur, à cujus complexu fluminis Eidora interrivatione discernitur.* Ejusdem Helmoldi ipso illo citato loco hæc verba sunt: *Rex Danorum misit legatos ad fortissimum Ducem* Saxoniæ Henricum Leonem, *rogans præberi sibi locum familiaris colloquii ad Egdoram.* Rem illam latius persequitur Saxo l. 14 Histor. Danicæ: notans congressos illos in ponte quodam, quum & Rex nihil se indignum committere, & Dux sese Rege nulla parte minorem ostendere vellet. Arnoldus l. 3. cap. 2 narrans quemadmodum Fridericus Cæsar fecerit filio suo sponsam Danicam adduci, scribit: *Venerunt igitur ad Egdoram fluvium legati Imperatoris cum quadringentis equis.* Idem l. 3. c. 15. narrans, matrem Canuti Regis à novo marito Thuringo exceptam: *occurrit ei*, inquit, *Landgrafius ad Egdoram fluvium suscipiens eam de manu Regis & Episcoporum.* Quæ utique manifesto indicant Imperii & Daniæ limitem etiam tunc Eidoram habitum. Rerum omnium septemtrionalium longe peritissimus Crantzius, etsi sub initia superioris

Chri-

Chriſtiani ſeculi floruerit, paſſim tamen Eidoram limitem agnoſcit Danicæ & Saxonicæ nationis. Diſertis id verbis profitetur Saxoniæ l. 1. cap. 6. & l. v. cap. 27. Daniæ l. 7. cap. 5. & cap. 8. Idem lib. 1. cap. 22. Daniæ ita loquitur: *Hic lector attende manifeſtum antiquitatis teſtimonium, quia pugna vel duellum inter Uffonem Regis Daniæ Wermundi filium & Saxoniæ Regem ad Eidoram commiſſum refertur, Holſatiam quæ ab illo fluminè ſumit principium, ſemper Saxoniæ fuiſſe annumeratam, multo ante natum Chriſtum tempore.* Verum huic quidem rei ut Saxonis fabulis tantum innixæ, per me ſive præbeat quis ſive adimat fidem. Poſt Crantzium autem & Chytræus rerum illarum peritia nihilo Crantzio inferior, Chronici Saxoniæ l. 2. & 24 ſcripſit, *Danici juris & Imperii ditionem Eidora fluvio terminari, & ab Holſatia Imperii Romani provincia extrema dirimi.* Alia teſtimonia in cauſa pene non controverſa adderre nihil attinet.

Jam vero Ducatus ipſiusmet Sleſvvicenſis dignitas nunquam à Cæſarum aliquo cui quam eſt attributus ſed à Daniæ Regibus, ad Germa-

 nici

nici ſanguinis Duces ſerius quoque demum pervenit. Princeps ſiquidem illum circa annum 1118 à Nicolao Rege obtinuit Canutus Erici Regis filius, quem per inſidias cæſum ſanctum appellitant. Eundem fratri VValdemaro conceſſit Canutus Rex. Anno 1222 *Abel ducatum Jutiæ accepit*, ut loquitur Ericus Pomeranus Rex in ſuo chronico. Ille autem Iutiæ ducatus etiam Sleſuvicenſem complexus eſt. Cumque viveret tum adhuc pater Abelis VValdemarus Rex, ab hoc utique ad Abelem devenit. Abelis filio VValdemaro Rex Chriſtophorus anno 1253 *tradidit Ducatum cum vexillo apud Koldingan*: ut fere loquitur Rex Ericus. Crantzius l. 7 Daniæ c. 22 refert: *à Chriſtophoro Rege patruo permiſſum eſſe VValdemaro adminiſtrare Ducatum Sleſvvicenſem.* Succeſſerunt Ericus filius & nepotes duo Ericus & VValdemarus; quorum poſtremus Erico Regi hominium præſtans fidelitatem juravit Ducatus ſui nomine. In eaſdem leges ſucceſſerunt Ericus VValdemarus & Henricus. Henrico demum anno 1386 defuncto ad Gerhardum Holſatiæ Comitem

Principem Germanicum Ducatus ille devenit & tamen itidem beneficio Danici Regni. *Multis scilicet Regni Daniæ proceribus astantibus, & rem omnem verbo & opere commendantibus, tradito per manus Regis vexillo* ille est investitus, teste Crantzio l. 7. Daniæ cap. 40. Idem à Margarita anno 1388 confirmatum esse in conventu Nieburgensi *præsentibus omnibus Regni prælatis & proceribus*, testis idem Crantzius est, cap. 41. & l. x. Saxoniæ cap. 9.

Gerhardo à Ditmarsis anno 1404 cæso, Margarita potentissima Regina & ejus successor Ericus Pomeranus Rex, omnem Ducatum filiis Gerhardi Holsati ereptum Regno studuerunt vindicare: idque probante ipsomet Sigismundo Cæsare, in quem arbitrarium judicem utraque pars compromiserat. Partem sententiæ Cæsareæ recitat Cypræus l. 2. c. 21. quam & hic legi ex usu erit, saltim ut eo clarius liqueat, in terras illas Imperio Germanico nihil esse juris. *Nos Sigismundus Rex præfatus arbiter, per dictas partes electus, vigore compromissi in nos facti, dicimus, decernimus, laudamus & arbitramur, & his scriptis pronunciamus:*

ciamus: Totam Jutiam Australem, in qua situata sunt Slesvvick & Gottorp, & alia loca ad ipsam Jutiam pertinentia, una cum sylva Danica, & insula Alsen, & provincia Frisia vulgariter Heerden nominata, cum omnibus juribus & pertinentiis, pertinuisse & pertinere debere jure directi ac utilis domini, ad Regem ac Regnum Daniæ, ipsumq; inducendum fore, & induci debere in possessionem Ducatus supradicti, & terrarum cum suis pertinentiis, ut supra, prænarratarum: & dictis Henrico Adolpho & Gerhardo, Comitibus præfatis, in & super dicto Ducatu & terris suis cum pertinentiis, ut supra, nullum jus ratione Feudi competisse, & adhuc competere. Et ita per hanc nostram arbitralem sententiam, secundum allegata & probata, in his scriptis definimus & arbitramur pro jure, dictis partibus super aliis hinc inde petitis ex causis animum nostrum moventibus, utriq; parti actionem reservantes. In quorum omnium & singulorum præscriptorum fidem, præsentes nostras literas fieri fecimus, sigillisq; nostræ Majestatis appensione muniri.

niri. Data lecta & exhibita est præsens sententia & arbitrium Budæ Anno 1424. 28. Junii.

Summe quidem hæc sententia displicuit Holsatiæ Comitibus, eòque rem ad Pontificem Romanum detulerunt, & armis adversus Danos sua defendere conati sunt. Attamen in controversiam haud vocavere directum, ut loquuntur, Daniæ in Ducatum illum ius: tantum deberi sibi ius utile idque feudi ratione prætenderunt, Regibus id negantibus. Proinde pace composita filijs Gerhardi feudi legibus Ducatus iterum anno 1446 concessus est. Libro XI cap. 31 Saxoniæ Crantzius ejus rei ita meminit: *Adolphus per ea tempora Dux Slesvvicensis & Comes Holsatiæ, qui difficili ac diuturno bello pro eo Ducatu cum Danorum Rege dimicasset, iam Christophoro Bavaro in Regem assumpto Ducatum de manu Regis accepit in feudum, redditaq; sunt ei omnia quæ olim ad Ducatum pertinebant, quæq; longo tempore inquieta fuere à diebus cæsi patris eius: cum primum Margareta Regina, deinde Ericus Rex eius adoptione filius, multa inde per annos supra triginta*

tulissent, de quibus concertatio fuit usq; ad novissima eiusdem Erici *Regis tempora. Limites autem Ducatus sunt ad pontem usq; Coldingen. Quæ tum omnia sunt reddita Adolpho Duci iussu Regis novi Christophori.* Persequitur eandem rem idem Crantzius l. 8. Dan. cap. 18 & *22*, idq; longe uberius: sed nostro instituto hæc satis sunt.

Adolpho anno 1459 sine liberis defuncto, *Ducatus coronæ* Danicæ (verba sunt Crantzij l. 11. Sax. c. 37) *consolidatur: quod diu à Regibus per multos labores erat quæsitum. Sed filii Regis* Christiani *eundem ducatum patre moriente denuo à Corona separatum, inter se, ut Holsatiam, per partes diviserunt.* Ex ijs quæ Chytræus l. 24 Saxoniæ fol. 718 narrat, non vere rediisse tum Ducatum in corpus Regni, adeoq; errore ductum Crantzium apparet quidem: attamen etiam sic liquet, nihil ejus Ducatus Germanicum Imperium sibi vindicasse. Inter Friderici I Regis filios quoque contentiones quidem & multæ & diuturnæ fuerunt de feudi hujus natura, hereditarium sit nec ne, masculinum an fœmininum, liberum vel ser-

vitio

vitio cuidam obnoxium: at de jure ſummi dominii, Daniæ debiti, nunquam fuit dubitatum, ac proinde ſalva Daniæ auctoritate omnia tandem ſunt compoſita. De qua lite merentur legi, quæ refert Chytræus l. 21. & 24 chronici Saxoniæ, unde, ut in quàm multis Germanicis negotiis ſolet, deprompſit Thuanus quæ l. 39 de cauſſa hac commemorat. Subſequuta eſt ſolennis infeudatio per Fridericum II Daniæ Regem anno 1580: & ad noſtra uſque tempora, nunquam reclamante Germania, ſæpius repetita.

Nihili vero eſt argumentum illud quod petitur ab incolarum Sleſvvicenſis terræ lingua & moribus Germanicis. Nec enim limites Imperiorum regnorumque hinc dependent: ideòq; omnibus ſeculis paſſim terrarum diverſæ linguæ variorumq; morum homines in unam tamen rempublicam cojerunt. Ipſum Imperium Germanicum per varias linguas, Germanicam, Gallicam, Italicam, Sclavonicam, alias, diſtinguitur. Sed & per eſt veroſimile Saxonum coloniis habitari illas terras cœpiſſe demum poſt inſtitutum ibi ab Henrico

Aucupe Marchionatum, cumque Sclavorum incursionibus omnis illa regio tantum non in solitudinem redacta Canuti I Ducis auspiciis exculta est, quod ille Germanis cumprimis faveret, populosam Saxoniæ gentem ex eo in vacuos agros oppidaque commigrasse: quem in modum omnem vicinam Sclavoniam numerosis coloniis in linguam & mores suos commutavit.

CAPUT XVI.

Daniæ Reges Venedorum terras & Nordalbingicam Saxoniam aliquando occupasse quidem, sed cum possessione tum omni jure non multo post excidisse.

POssemus jam Daniam cum honore dimittere, nisi ipsa Germaniæ fuisset aliquando molesta & fortassis possit iterum esse molesta juris cujusdam in Venedorum terras & Saxoniam Nordalbingicam prætextu. Nec vero vel hodie abstinent Daniæ Reges nomine Regio Venedorum, sive ut perperam vulgo loquimur, Vandalorum, quum rectius olim Slavorum Reges dicerentur. Nisi autem vehe-

vehementer fallor, & ortum eſt nomen illud & nunc adeo more priſco retinetur, reſpectu regii cujuſdam juris in illas Venedorum terras quæ Albim inter & Balthicum mare ſitæ ſunt. Nordalbingiæ titulus dudum quidem deſiit, olim tamen uſurpatus & Nordalbingia ipſa in ditionem Danicam fuit redacta. Igitur anteaquam pergamus, videbimus, jure an injuria Daniæ utraque vel alterutra tellus hæc etiamnum competat aut olim competierit, initio à NORDALBINGIA facto.

Non movebimus autem illa, quæ ante Caroli Magni ævum acciderunt, utpote quum omnia illa incertâ ad nos fide pervenerint. Enimvero habet quidem multa ejuſmodi Saxo Danicus: ſed quæ ipſa narratione ſtatim refelluntur. Tum vero, ſi quod res eſt velimus fateri, Danis non minus atque aliis Germaniæ populis, ante Chriſtianæ religionis in ſua gente exordia nulla domi geſtarum rerum dubio carentia monumenta fuere Eòque & Saxo in fabuloſis poëtarum Danicorum carminibus & paucis nonnullis rupium quarumdam inſcriptionibus, quæ tamen nihil habeant

quod multum sit memorabile, vetustarum & incredibilium narrationum suarum omne præsidium collocat.

Semotis igitur sive fabulis sive dubiæ fidei narrarionibus, secuti testimonium eorum qui à Caroli Magni ævo sive inter Danos sive apud nos res gestas memoraverunt, id secure possumus affirmare; saltim ad Friderici usque I Cæsaris & Waldemari primi Regis tempora, Nordalbingicam Saxoniam neque ultrò à Germanis traditam Daniæ neque belli aliquo jure ad illam devenisse. Nihil sane hujus legas: sed potius partem Daniæ, imo Daniam universam, in jus Germanicum isthac tempestate concessisse: ceu jam tum capite quartodecimo ostensum est. Friderici demum Cæsaris liberalitate datum esse aliquid juris Dano, non desunt fateor qui memorent. In Chronico quod Erici Regis nomine primùm Erpoldus Lindenbrogius, iterum Stephanus Joannis Stephanius publicaverunt, hæc habentur: *Anno Domini 1181 Rex Waldemarus occurrit Friderico Imperatori apud Thraven, ubi duas filias suas maritavit, unam filio Imperatoris.*

toris, aliam Comiti Sifrido. Ubi ettiam obtinuit ab Imperatore dominium totius Nordalbingiæ, h e. Omnium terrarum ad Aquilonarem partem Albiæ. Super quo habuit literas Imperiales cum bulla aurea, & literas Papales, videlicet Innocentii Papæ tertii de confirmatione dictæ collationis pro iure perpetuo habendæ. Sed has literas post mortem Regis Abel, quædam mulier Teutonica filia Diaboli in odium Danorum destruxit. |Hæc Ericus ille. At vero quum] ducentis amplius annis Waldemaro sit posterior, utique nonnisi auditione hoc acceperit alicunde necessum est: nec meretur proinde hæc illius narratio inter idonea veritatis testimonia referri. Deceprum autem esse Regem argumento mihi certissimo est, quod Saxo omnia quæ in congressu illo Cæsaris Regisque accidere, ab Absalone Archiepiscopo, summo rerum omnium Danicarum tunc administro accepta, ad invidiam usque libro XIV memoret quidem, de donata tamen Nordalbingia habeat nihil. Nec enim ad Nordalbingiam faciunt quæ de promisso Slaviæ dominio ibi commemorantur. Ex adverso narrant illius

ævi ſcriptores, Fridericum Cæſarem illo ipſo plane tempore, pulſo Henrico Leone Duce, Holſatiæ Comitem, cui pleraque Nordalbingiæ competebant, ex beneficiario Saxoniæ Ducis clientem vaſallumque Imperij reddidiſſe, Lybeca oppido inclyto in numerum Imperij urbium recepta. Alios Saxoniæ illius Comites Racesburgenſem, Dannebergenſem, Luchovienſem, Suerinenſem, Bernhardo novo Saxoniæ Duci hominio ſeſe obſtrinxiſſe diſerte teſtatur ſcriptor σύγχρονος Arnoldus Lybecenſis l. 3 c. 1. Nordalbingiæ ſane Dano conceſſæ ne quidem leviſſimum veſtigium deprehendas.

Imo nihil obſervare eſt, quo probes, Waldemarum I Regem quidquam ſibi in Saxoniam arrogaſſe. Illius ſucceſſorem Canutum, tunc demum quando ſororem ipſi remiſit Cæſar Fridericus, (hoc eſt, circa annum 1188) moliri aliquid cœpiſſe, narrat idem quem modò laudavimus ex ævo illo teſtem Arnoldus Lybecenſis. l. 3. Chron. Sclavor. cap. 20. Verba integra hæc ſunt. *Eo autem tempore miſit Imperator ad Canutum regem legatos honora-*

honoratos pro pecunia, quam pater illius Waldemarus cum sua filia ipsius filio socianda pollicitus fuerat, quam etiam idem Canutus partim persolverat. Qui propter occasiones supra dictas, quæ inter Impecatorem & ipsum versabantur, pecuniam persolvere timuit. Imperator verò non propter repudii occasionem, sed propter pactionis immutationem, regi sororem suam intactam cum tali apparatu, quo eam acceperat, restituit. Quod Canutus graviter accipiens, manifestas ex illa die inimicitias contra Imperatorem exercere cœpit, ita ut omnem terram Wagirorum, Holsatorum, Stormariorum, & Polaborum usq; ad Albim sui juris esse diceret, & eam per Slavos, quos sibi ostrinxerat, frequenter vastaret. Mater etiam ejus à Ludovico Landgrafio repudiata, & ad terram nativitatis suæ sine honore reversa, conquesta est in multis se à marito injuriatam. Unde etiam magis instimulatus justam se causam contra Teutonicos habere arbitratus est. Hactenus Arnoldus. Pene eadem habet Crantzius *l. 6. Wandaliæ cap. 27.*

Ubi hæc tandem subjungit. *Quid juris prætenderit Rex in terras memoratas Annales non exponunt: nisi quod conjecturæ promptum est, re-*

cordari illum eorum temporum quæ erant ſub Canuto Obotritorum Rege, qui omnibus his terris præerat, cujus ſucceſſionem Rex præferebat, ut eſſet Albis fluvius limes ſuæ ditionis. Sed quum interceſſiſſent tot anni, legitima tranſibat præſcriptio. Principes vero non legibus ſed armis provincias quærunt. Non inanis cui videatur Crantzij iſthæc conjectura: certe longe eſt veroſimilior, quam illa Erici Regis, de donata VValdemaro Canuti patri Nordalbingia omni, fabula. Fallitur tamen & Crantzius, vel certe Canutus Rex per injuriam hocquidem prætextu Nordalbingiam invaſit. Ne quid enim nunc dicam, Canuto nihil omnino hereditarij juris vel in Obotritos à Lothario Cæſare datum, ut paulo poſt apparebit: conceſſam Nordalbingiam profecto nuſquam legas ſed ſolum Obotritorum Regnum: quod diſerte teſtatur Helmoldus lib. 1 cap. 50 & ipſemet Saxo l. 13. Nec Saxoniam ille Tranſalbinam poſſedit, utpote quæ jam tum magnam partem in ditione erat Adolphi Holſatiæ Comitis, adeoq; Saxoniæ Ducum, in quorum Comes tum vivebat clientela: quod

ſole

ſole clarius eſt vel ex ijs quæ narrat Helmoldus illo ipſo citato capite. VVagriam tenuit quidem Canutus; ſed erat illa tunc pars Obotritorum aut Venedici regni. Auctor quidam incertus Chronici Sclavorum quod Lindenbrogius edidit cap. 21 ſcribit; contendentibus de Regno Suenone Canuto & VValdemaro. Adolphum Holſatum *homagium* feciſſe Canuto: at *homagii* voce non niſi commilitium intelligit, & Canutus ille non fuit filius S.Canuti ſed VValdemarus.

Mihi veriſimilius videtur, Canutum injuriam acceptam cauſſatum injuria compenſare voluiſſe. Et vero fatendum eſt, poſtquam Dithmarſi ſponte ſua in Danorum ditionem perfide conceſſiſſent, hujus Canuti primum, mox fratre anno 1202 defuncto, proprijs auſpicijs VValdemarum Secundum Regem omnem Nordalbingiam debellaſſe. De illo fratri ſuccedente ita etiam ſcribit Arnoldus l. 6. cap. 17: *His ordinatis Rex Waldemarus cum magna gloria & infinita multitudine venit Lybecam, ibiq; cum multa jucunditate REX Danorum & SLAVORVM*

 & NOR-

& NORDALBINGIÆ DOMINVS salutatur. Itaque, si verum dicendum est, non nisi illa gentium lege, qua bello solenni capta jure victoribus cedere creduntur, & Canutus & VValdemarus ille Nordalbingiam quidem possederunt: aliud jus, aut alium juris prætextum, deprehendere non est. Quin autem pari igitur jure Nordalbingiam potuerint amittere Dani, citra dubium est. Est autem non multis pòst annis ipse ille victor VValdemarus omni iterum occupata per vim ditione isthac exutus.

Initium Sazonicæ libertati præbuit Regis captivitas. Qua de re breviter ita Albertus Stadensis. *Anno Domini M. CC. XXIII, Rex Danorum in propria terra à Comite Henrico de Zvverin, cui duras, ut fertur, gratiæ suæ recuperandæ conditiones imposuit, inopinato casu in papilione propria capitur, & Danneburg gravi custodia coarctatur.* Item. *Anno Domini M CC XXV Rex Danorum XLV marcarum millibus se remedit, exceptis clenodiis circa tria millia marcarum æstimatis.* Ad conditiones relaxatæ custodiæ cumprimis pertinet

tinet quod narrat Crantzius l. 7 Wandal. c. 9: *Ferunt Daniæ Regem quum ante hos dies captus teneretur ab Henrico Comite de Zwverino, in sua relaxatione iurejurando firmasse, nunquam se Nordalbingiam repetiturum.* De eadem re ita memorat Hermannus de Lerbeke in chronico Comitum Schawenburgensium, auctor tamen. quod fatemur, minus securæ fidei. *Rex Daciæ de captivitate liberatur, pro quadraginta quinque millibus marcarum, & terram Holsatiæ & omnes terras quas violenter possederat in integrum restituit: pro cujus fide tres filios & multos fideles sui regni obsides posuit.* Auctor incertus Chronici Slavorum ab Erpoldo Lindenbrogio editus: *Reges redempti sunt pro L millibus marcarum, & juraverunt se amplius non venturos in terram Holsatiæ, & reliquerunt obsides potentes.* Vi hujus pacti jam suæ libertati reddita erat Saxonia illa. Cum non staret autem promissis Rex, biennio pòst (ut quidem habet Albertus Stadansis, alij enim referunt in annum 1226) memorabili prælio ad Bornhovedam cæsus omnem existimationem perdidit. Plenius Crantzius &

lii enarrant bellum illud, at breviter Albertus
d annum 1227: *Rex Danorum à Bremensi Archiepiscopo, Duce Saxoniæ Alberto, Comitibus Heinrico de Zvverin & Adolpho de Schovvenburg, Slaviæq; Dominis, in Bornhoveda prælio devincitur. Rex per fugam elabitur, sed Dominus de Lunenburg ab Henrico Comite captivatur.* Crantzius narrat, sequente anno redintegratum à Rege bellum sed infeliciter: quæ tamen contigisse memorat, illa Lerbekius refert in annum vicesimum sextum, idque videtur verisimilius, quia etiam Albertus illo anno testatur partes Transalbinas à Rege invasas: post prælium autem illud ad Bornhovedam nihil tentatum refert.

Quicquid hujus sit, usque adeo fractæ prælio illo fuere Regiæ vires, ut omni Saxoniæ Nordalbingicæ imo & Slaviæ (ut pòst audiemus) possessione exciderit, nec ex eo vel ipse VValdemarus vel ejus successorum aliquis Daniæ recuperare amissa unquam sit molitus. Et vero in id videtur tandem pax iterum constituta. Quanquam enim rudes illius ævi Annalium scriptores hæc & similia silentio prætereant

tereant, attamen firmam perpetuamque inter Danum & Saxoniæ illius Principes pacem mox initam, indicio vel illud mihi est, quod paulò pòst ipsemet Waldemarus oppugnanti Lybecam urbem Adolpho Holsato, hostium antehac præcipuo, suppetias tulerit, teste Crantzio cap. 12 l. 7 Wandaliæ. Cypræi verba sunt hæc pag. 5: cum scripsisset, inter Carolum Magnum & Danos conventum, *ut imposterum fines Daniæ & Saxoniæ Eidora terminarentur*: *quod* inquit, *postea ab Imperatore Friderico anno 1214 confirmatum, Papa Alexander IV ratum habuit anno 1257.* Vero per est simile, pace reddita terminos veteres Cæsarea auctoritate restitutos esse & pro seculi more Pontificis quoque Romani sanctam vim in majus perpetuæ pacis robur accessisse. Mendum autem sic fuerit in annorum nnmero, quando Friderici illa Cæsarea consensio intervenerit. Vtut sit, certe cum VValdemarus Nordalbingiæ dominus audiverit, omnes tamen posteri titulo isthoc abstinuerunt in amissi iuris, si quod fuit, confessionem.

Superioris tamen seculi anno vicesimo primo

primo tantum in affinis Cæsaris Caroli V aulâ potuit Christianus id nominis secundus Rex, ut nulla exigente necessitate, contra Imperii antiquissimum decus, Holsatiæ Ducatus sit jussus in Daniæ obsequium se flectere. Ea de re ita scribit Joannes Meursius l. 3 Histor. Danicæ pag. 231 aut 80 edition. Batavicæ: *Ita subjugata Suecia cum in Daniam rediisset* Christianus Rex, *ad affinem Carolum V sumpta veste peregrina est profectus, ut deinceps feudum Holsati à se acciperent. A quo perbenigne exceptus, cum non difficulter item postulata impetrasset, festinato domum reddit.* Cypræus l. 3 Histor. Slesvvicens. c. 5: *Non multo post ad Imperatorem Carolum V affinem profectionem suscepit. A quo summa pompa, splendore, ac magnificentia, quam honorificentissime exceptus, novoq; insuper honore ac dignitate auctus ac ornatus fuit, collato nimirum ipsi pleno dominio, jure, ac potestate super feudum Holsatiæ: quod ipse nimirum imposterum tanquam legitimus dominus illud conferre, & à se unice peti ac impetrari debeat.* Inter capita à Rege sequente anno Borsholmii patruo Friderico, tum Duci, proposita primum istud

iſtud fuit, ſcribente Meurſio, pag. 237: *Quod à Carolo Jmperatore affine ſuo, Chriſtianus ſingulari indulgentia PRIVILEGIUM accepiſſet, quo Ducatum Holſatiæ alioſq; huic conjunctos, uti ipſe Fridericus ac majores quoq; eius ab Epiſcopo Lybecenſi inſtar beneficii petere conſuevisſent, ita eoſdem in futurum â Chriſtiano REGIBVSQVE SVCCESSVRIS ipſe & hæredes eius deinceps petere iuberentur. Quæ quantumvis hunc in modum ſe haberent, tamen, uti controverſia qualiscunque inter ipſum patruumq; qualicunq; cauſſa orta per ſequeſtros neutri partium obnoxios aut ſuſpectos tolleretur, promptum BENEFICIO renunciare; ea lege, ut contrarias Fridericus literas petat impetretq;, quibus Carolus privilegium pridem indultum revocaret; ſeq; nec laturum ægre nec prohibiturum eſſe.* Hæc Meurſius. Bene vero, quod brevi hæc quidem fœda macula emendata ſit. Etenim Chriſtianus quidem ille Rex cum altero ſtatim pòſt anno regno pelleretur & archiva regni populatus privilegia abduceret, hoc quoque, uti ferunt, ſubduxit. Nec Fridericus jam Rex aut ſucceſſores illud ſibi in Hol-

ſatiam jus arrogaverunt; ſed hodie quidem non minus ipſi atq; agnatorum alij, titulo Ducarus illius, Cæſaribus ſine controverſia hominii ſacramento obſtringuntur.

Quum Ducatus autem illius pars ſit Dithmarſia, obiter non tam perſtringi quam rideri meretur putida & geographo indigna fabula, quam Petrus Bertius refert in Tabulis Geopraph. ubi Ditmarſiam deſcribit, fol. 289: *Dithmarſium* nimirum *Regum Daniæ Jmperio ſubeſſe, & primogenitum Regis filium ibidem ex lege habitare, ut Galliæ Principes in Delphinatu.* Quod recitaſſe jam refutaſſe eſt.

Sed de Saxonia illa Nordalbingica in Imperii ius aſſertta, forraſſe plus ſatis. De Slavorum VENEDORVM, aut ut vulgo minus recte Crantzium auctorem (hic enim videtur popularis erroris princeps auctor) ſecuti loquimur, VANDALORUM terris nunc etiam eſt dicendum, num illas bono titulo quondam tenuerint Dani vel hodieque in illas Regno Daniæ ſolidi quidquam iuris ſuperſit.

Perdubium autem videtur, quæ demum ſit cauſſa Regii de Venedis aſſumpti nominis, quo

quo iam aliquot seculis Dania usa est: si quidem non alij Venedi intelligantur quam illi, qui mari Balthico â Danicis insulis separantur, inter Albim & littora illius maris ad Vistulam usque fluvium protensi, Imperij Germanici cives: quod per est verosimile, cum in Scandinavia alijsque vicinis insulis Venedi nulli vixisse unquam memorentur.

Crantzius non satis quidem sibi hac in re constat, dubius ipse: Videtur tamen caussas tres adferre, sola autem conjectura ductus, non certo subnixus argumento. L. 1 cap. x narrans, fide Saxonis, Venedorum illorum antiquissima cum Danis prælia, scribit. *Volitabat diu incerta victoria, quibus signis inclinaret, Demum Danis cessit, oppresso in acie Rege Wandalorum Sturmicone. Concidente enim Rege sors quoq; Regni concidisse videbatur. Venit iterum in ditionem Daniæ Wandalia. Vnde videri potest, permansisse in hodiernum eum Danorum regibus titulum, ut se Gothorum & Wandalorum Reges inscribant, quamvis nihil in Wandalia à multis diu seculis tenuerint. Sed est posterioribus seculis renovata*

 eius

eius tituli caussa: quod suis locis non silebimus. Hæc prima itaque fuerit origo juris pariter illius & Regii tituli, si Crantzium audimus. Verum enimvero ante omnia observandum est, hanc quidem narrationem universam ex fabulis Saxonis Grammatici desumptam, eoque peresse incertam. Nequidem verò Saxo ipse hinc arcessit originem Regii illius tituli: & fatetur pene iisdem damnis sæpenumero tum à Slavis illis Daniam affectam. Sed & mox ostendemus, titulum illum cœpisse demum Canuti forte ultimis annis aut Waldemaro secundo Rege, adeoque ad illa fabulosa tempora nequaquam pertinere. Ut perinde hæc quidem Crantzij coniectura sit omnino inanis.

Altera longe verosimilior est, atq; ideo plures sectatores invenit, à S. Canuto Obotritorum Rege per Lotharium II Cæsarem constituto petita. Qua de re ille l. 3 Wandal. cap. 30. *Kanutus Obotritorum Rex apud omnes habebatur. Quæ res initium præstabat, (ut est promptum conjecturæ,) nostri seculi Danorum Regibus ut se Danorum Wandalorumq; Reges esferant in titulo: nam moriens Kanutus Re-*

gium

gium titulum transmisit ad posteros. Idem c. 36 de Erico Rege Hasensues per ludibrium dicto, S.Canuti fratre: *Is quum in Dania succederet Regi, fratris quoq; jura ad se devoluta arbitratus, primus* (ut arbitror) *se in titulo præferebat Regem Wandalorum. Unde sumpsisse posteros Reges conjectura est, ut se etiam Wandalorum Reges inscriberent.* Hæc conjectura multis exinde arrisit, eòque illam & Cypræus probat l. 1. cap. 20 & Lyscander Danus Antiquitat. Danicar. serm. IIX. pag. 91. Cæterum Canutum quem sanctum appellant Obotritorum Regem esse creatum à Lothario Cæsare, id quidem constat. At vel Regno Daniæ hinc aliquid juris in *V*enedos illos accessisse, vel Reges Daniæ ab hac origine olim suum illum Regium titulum petiisse, mihi, fateor, persuaderi hactenus non potuit. Ut enim de posteriore dicam prius: si ea fuissent olim in sententia Reges isti, statim post Canuti obitum nomen illud sibi assumpsissent: nemo autem id fecit fortassis ante Waldemarum II, ut nemo ante Canutum Waldemari illius fratrem, florentibus Imperii

 Germa-

Germanici rebus, ausus fuit vel tentare aliquod in Sclavos omnes dominium. Falsum profecto est quod dicebat Crantzius, S. Canutum illum ad posteros titulum Regium transmisisse, & fratrem ejus Ericum Daniæ Regem omnium primo *Regem Wandalorum* se jactasse. Recitat enim utique Cypræus *l. 1 cap. 28* tabulas Kanuti Regis, scriptas anno 1182 insertas tabulis Erici Regis Christophori I filii, in quibus Canutus *Rex Danorum* tantùm audit; Ericus vero ille *Danorum Slavorumq; Rex.* Ut proinde saltem ad illud usque tempus Reges Daniæ titulo isthoc abstinuerit. Nec sanè reperias ejus tituli vestigia in ipsa Saxonis historia, quæ tamen nihil quod ad Danicam gloriam pertinet temere omittit, Danicas autem res persequitur usque ad obitum Bugislai Pomerani, hoc est annum 1188. Similiter nec in Helmoldi nec in Alberti Lybecensis scriptis titulus ille Daniæ Regibus tributus legitur, præterquam quod Waldemarum secundum se ita proclamari fecisse memoret Albertus: & tamen hi res illas Sclavicas satis curiose tradiderunt. Adhoc Helmoldus diserte,

quem

quem Albertus Stadensis exscripsit ad annum 1133, non *Slavorum* sed *Obotritorum* Regem Canutum dictum, testatur l. 1. c. 50. *Adiit*, inquit de Canuto, *Lotharium Imperatorem, emitq; multa pecunia regnum Obotritorum, omnem scilicet potestatem, qua præditus fuerat Henricus. Et posuit Imperator coronam in caput ejus, ut esset REX OBOTRITORUM, recepitq; eum in hominium.* Idem cap. 51 *Circa tempus dierum illorum accidit, ut Canutus REX OBOTRITORUM veniret Slesvvich, habiturus cum patruo suo Nicolao curiale colloquium. Cum autem populus venisset in concionem & Rex senior sedisset in throno indutus cultu regio, Canutus assedit ex opposito, gestans & ipse coronam REGNI OBOTRITORUM.* Longe vero amplior est titulus ille REX SLAVORUM, nec Daniæ Reges Regio Obotritorum titulo unquam audierunt: adeoque suum illud nomen à S. Canuto non accepere. Quid? quod Saxo l. 13 scribat, cum Canutus apud Nicolaum Daniæ Regem male audiret quasi regio nomine pateretur se coli, in excusationem

suam

ſuam hæc inter alia dixiſſe: *Rejice quæſo nugarum auctores mendaciter obſtrepentes, falſaq; huius criminationis figmentum reſpue. Neq; enim injurioſo tibi nomine cenſeri ſuſtineo. HERVM me mei non Regem appellant. Jtaq; cum à Slavis DOMINVS ſalutari conſueverim, ſiniſtri tantæ comitatis interpretes alienæ urbanitatis occaſione inſimulationis materiam aucupantur. Ego vero NON REGNVM, ut aiſti, vocabulo uſurpo, ſed temperata nominis dignitate faſtuoſum ſalutationis decus fugio: invidendum honoris faſtigium ſperno.* Hæc ſi vera ſunt, non ſanè S. Canuti exemplo ad Regium illum de Slavis nomen Daniæ uſupandum Reges olim ſunt invitati: utpote qui Regio nomine abſtinuerit. Regium porro ſuum in Slavos jus nunqvam Daniæ Reges Germanico Imperio iverunt tributum: Canuti autem dignitas illa omnis beneficiaria erat; ut mode audivimus diſſerentem Helmoldum, & diſerte quoque teſtatur Saxo l. 13: ac proinde jus hoc Daniæ Regum ab illo Canuti honore plane aliud quid eſt & diverſi ordinis. Ad ſeſe quoque à Canuto quidquam juris in Slaviæ illam

illam partem derivatum, Regum nemo præ ſe tulit: eoque ſtatim à cæde Canuti teſte Helmoldo l. 1. cap. 53 *ſucceſſerunt in locum ejus Pribezlaus atq; Niclotus bipartito principatu, uno ſcilicet Wagirenſium atq; Polaborum, altero Obotritorum provinciam gubernante.* In illos ipſos adeoque in omnem illam terram, poſt dominatum exercuit Henricus Leo, nemine Regum contradicente. Waldemaro Regi ſpem aliquam factam à Friderico I Cæſare Slaviæ beneficiaria lege ab Imperio conſequendæ, refert quidem Saxo: at tametſi ille eſſet S. Canuti filius, paternum tamen aliquod jus ab illo prætextum Saxo non memorat. Unde & hoc colligere eſt, quicquid datum fuit Canuto, cum ipſo illo ſtatim deſiiſſe, neque adeo hereditarium aliquod jus illi conceſſum. Alioquin ſane urſiſſet hoc Waldemarus ejuſq; filius Canutus: Saxo certe injuriam illam nequaquam diſſimulaſſet, pro eo quo in Germanicos Cæſares fuit animo. Si ad Waldemarum autem Canuti unicum filium nihil devenit juris hereditarij in Slavos, multo minus ad Reges alios à Canuto quidquam ejus eſt profectum.

Longe minus ad ipsum Daniæ Regnum potuit ejus aliquid pervenire: quum Lotharius Imperator non Regnum Daniæ, imo nec aliquem Daniæ Regem, beneficio isthoc affecerit, sed Canutum qui Dux tum erat Sleswicensis.

Tertia à Crantzio adducta caussa mihi omnium videtur verisimillima, subjugatio nempe Venedorum. Imo Crantzio ipsi videtur hæc præplacuisse. Itaque hanc alteri illi de S Canuto semper addit. Hinc illis ex libro 3 Wandaliæ à nobis productis subjungit e vestigio cap. 30: *Sed & multis deinde bellis magna pars Wandaliæ littoralis paruit Regibus Danorum, ut inde quoque titulum mutuati credantur.* cap. 36: *Sed quod ante dixi & suo tempore commemorabitur, etiam posterioribus seculis magnam Wandaliæ partem Danorum Reges suo imperio conjunxerunt. eam videlicet quæ littora maris tangit. Sed nec ipsorum Danorum in Wandalos imperium stabile mansit.* Similiter l. 6 cap. 24 ubi narravisset, Obotritorum Regulos Niclotum & Burevvinum in Canuti Regis hominium deditos: *Hæc*

Hac, inquit, *eſt altera cauſſa cur Daniæ Reges titulum ſibi deſumant, ut ſe Wandalorum quoq; Reges profiteantur. Nam primam ex Canuto Obotritorum Rege ſub Lothario ejus nominis noviſsimo recepere.* Et verò ex eo demum tempore ortus eſt in Dania ille Regius de Venedis ſive Slavis titulus. Ita etiam demum liquet, & nullo Imperii Germanici beneficio illud nomen Danis partum, & haud inani illud fundamento innixum. Armis ſiquidem devicta Slavonia & in provinciam redacta nomen quoque Regium haud immerito ornavit, Germaniâ etiam inconſulta. Sane initio Rugij jam à Waldemaro I Rege ſubacti erant. Canuti vero denique auſpicijs Abſalon Archiepiſcopus Bogislaum Pomeranum ad tributa & hominium, Rugiorum more, Dano præſtandum adegit. Quod utrumque Saxo late deſcribit, libris duobus ultimis Hiſtoriæ ſuæ. Poſtremam victoriam hoc quaſi epiphonemate perſecutus: *Ita Slavicarum rerum dominium aſsiduis Waldemari laboribus negatum, parvulo Canuti negocio contributum eſt, felici ejus mili-*

tia paternam supergrediente fortunam. Pomeranum fraude circumventi Obotritorum bini Principes inter se discordes, eadem fortunâ, non multò pòst secuti sunt. *Rex Daniæ* Canutus ait Crantzius l. 6 Wandal. cap. 24, *qui Burevvinum* in Rugia captum *tenebat, arbiter factus inter dissidentes, ita litem diremit, ut Nicloto Rostockium cum terra Kissinorum, Burevvino vero Ilovv & Magnopolis* (ea est terra Obotritorum) *proveniret, & VTERQVE DE MANU REGIS terram suam recognosceret.* Eadem deinde armorum felicitate per Nordalbingiam omnem excurrente, tandem & inclyta urbs Lybeca in jus Danorum concessit. Quæ postrema cum narrasset sub finem l. 6 & initium 7 Wandaliæ suæ Crantzius, addit: *Hic est interim rerum status, ut unus Canutus Regem se Danorum, Wandalorum & Nordalbingiæ ferat & in titulo scribat. Erat autem tum annus millesimus ducentesimus.* Stadensis tamen Abbas, Adolpho Holsato victo Lybecam anno demum 1201 subactam, scribit. Obijt autem Canutus anno sequente; successorem nactus fratrem

Walde-

Waldemarum, Principem sane multis virtutibus eximium, & si initia spectes fratri armorum felicitate haud imparem. Etiam hic vero simulac in Dania res suas nonnihil composuisset, Lybecam veniens REX DANORUM & SLAVORUM & NORDALBINGIÆ DOMINUS salutatus est; quod non multo ante ex Arnoldi Lybecensis l. 6 cap. 17 jam rum narravimus. Unde confirmatur id quod diximus, subacta illa ad Balthicum mare Slavonia, illud Regium novum nomen Dani titulis accessisse, nullo habitu respectu ad terras alias. Et tamen aliquot annis pòst ab eodem Rege Waldemaro Prussia quoque & Esthonia devicta est. Ericus Rex in chronico: *Anno 1206 Andreas Archiepiscopus duxit exercitum in Revaliam. Anno 1210 expeditio facta est in Pruciam & Samland; Mistvvin Dux Poloniæ factus est homo Regis. Anno Domini 1219 Rex Waldemarus congregato exercitu permaximo, cum mille quingentis longis navibus Estoniam intravit, & post multa bella totam terram illam ad fidem Christi convertit, & Danis subdidit usq; in præsens.*

Igitur haud dubito equidem, non alia ratione natum illud novum nomen, quam cepit alterum illud NORDALBINGIÆ DOMINI, post scilicet bello subactam Slavoniam illam Balthico mari proximam. In justitiam vero armorum si inquiras, illa cum Imperij Germanici injuria conjuncta fuisse, vix quisquam negaverit. Omnes illas Slavorum terras usque ad Vistulam amnem, jam tum à Carolo Magno in obsequium Francici Imperij redactas, ante ostendimus. Cum ab officio recessissent post Ludovici Germanici obitum, Henricus I Rex ut *Bohemos & Sorabos ab aliis Regibus edomitos, ita & cæteros Slavorum populos uno grandi prælio ita percussit, ut cæteri (qui perpauci remanserant) & Regi tributum & Deo Christianitatem ultro promitterent.* Henrico defuncto Slavi novas res affectantes rebellare moliti sunt. Otto autem Rex *quos pater ejus uno grandi bello domuerat, ipse tanta deinceps virtute constrinxit, ut tributum & Christianitatem pro vita simul & patria libenter offerrent victori; baptizatusq; est totus gentilium populus.* Qui quidem ad Oderam

usque

usque habitabat; nam Pomerani trans Oderam armis non Germanicis sed Polonicis flexi iterum sunt, eoque non nisi per Polonos in Imperij Germanici ditionem pervenerunt. Hoc obsequium duravit pene per annos septuaginta amplius. Pene inquam; multa enim illos Slavos etiam Ottonis II ætate molitos, ex Dithmaro constat. Tunc verò Theodoricus Marchio Brandeburgensis & Dux Saxoniæ Bernhardus, quorum alter orientalem alter occidentalem Slavoniam illam possidebat, Venedos istos *tanta crudelitate insectati sunt, ut excusso tandem servitutis jugo libertatem suam armis defendere cogerentur*. Id quod ipsis ex sententia tum successit. *Postquam autem placuit piissimo Cæsari Henrico curiam celebrare in castro Werbene, quod est juxta Albiam, ad experiendos animos Slavorum, venerunt omnes Principes Winithorum in præsentiam Cæsaris, seq; Imperio ad bonum pacis & subjectionis obtemperaturos protestati sunt.* Qui illi successit Conradus *frequentibus præliis Winithos attrivit.* Idquod & Wippo in ejus vita commemorat. Hinc Henrico et-

jam

jam III Cæsare in officio fuerunt. Henrici vero IV ætate, quum omnia Imperij concuterentur, Venedi quoque & religione deserta & excusso jugo in libertatem sese vindicaverunt. Cum hujus filius Henricus V rerum potiretur, quidam Venedicæ prosapiæ sed Christiana religione imbutus præclarus Princeps Henricus Slaviam illam pene omnem debellavit. Duci tamen Saxoniæ *fecit juramentum fidelitatis ac subjectionis.* Hic est Henricus ille de quo Helmoldus: *Servierunt Ranorum* sive Rugiorum *populi sub tributo, quemadmodum Wagiri, Polabi, Obotriti, Cycini, Circipani, Lutici, Pomerani, & universæ Slavorum nationes quæ sunt inter Albiam & mare Balthicum, & longissimo tractu protenduntur usque ad terram Polonorum. Super omnes hos imperavit Henricus, vocatusque est Rex in omni Slavorum & Nordalbingorum porvincia.* Hæc sunt initia Regij per Slaviam illam nominis, populari magis acclamatione quam Cæsarum auctoritate: in hunc modum quoque aliquatenus Slavi isti in Imperij ditionem redierunt. Aliquatenus, dico: tantum enim non libera potestate

potestate Henricus quidem ille rex inter suos usus est, nisi quod ad extremum hujus quoque dominium Rugii excusserint. Defuncto cum filiis Henrico, Canutus Dux Danus *adiit Lotharium Imperatorem emitque multa pecunia Regnum Obotritorum; omnem scilicet potestatem qua præditus fuerat Henricus. Et posuit Imperator coronam in caput eius ut esset Rex Obotritorum, recepitque eum in hominium.* Paulo aliter id refert Saxo: nos autem ut in omni hac narratione ita & heic maluimus uti verbis Helmoldi, ex l. 1 Chronici Slavorum hinc inde petitis.

Canuto non multo pòst cæso, si Rugiam excipias (cujus ut & Pomeraniæ nomine Polonus Lothario Cæsari homagium præstitit, teste Ottone Frising. l. 7 cap. 19) Venedicæ tetræ omnes usque in Pomeraniam sub gravissimo tributo Saxoniæ Ducibus ac Marchionibus paruerunt, imo recusantibus incolis sacra Christianorum admittere, ijsque propterea partim fugatis partim trucidatis, per assidua bella in solitudinem redactæ sunt; donec novis colonijs ex Flandria, Hollandia,

Frisia, Westphalia, Saxoniaque omni, Ducum illorum & Marchionum cura accitis, excoli & habitari iterum cœperunt, Friderico I Cæsare imperante. Ipse ille Imperator Bogislaum & Casimirum Pomeraniæ Principes, quum pulso Henrico Leone Duce, in cujus clientela vixerant, in castris ad Lybecam commoraretur, (agebatur annus 1181) datis solenniter aquilis in numerum Ducum Imperii adscivit, coràm præsente ipso Rege Danorum Waldemaro.

Huc igitur usque, continua pene seculorum aliquot possessione, in jure Imperii Venedorum utique hi populi fuerunt. Soli Rugii possint videri nonnihil præ aliis fuisse soluti Imperii legibus, diuturna rebellione partâ sibi majore aliqua libertate: non minus tamen jura prisca Imperio salva mansere, aut si quæ damnum erant passa integrum Imperio fuit illa iterum vindicare. Daniæ certe nec in Rugios quidquam fuit vel juris vel possessionis jam à seculis compluribus. Debellavit autem illos & in suam ditionem quasi redegit circa annum demum 1168 Rex Waldemarus

rus primus id nominis. Nec tamen vel ea ratione Rugii Imperio plane ſubducti, in ſolius Daniæ dominium conceſſere. Ipſi enim Daniæ Reges in hominio tum fuerunt Cæſarum, adeoq; illa quæ à Regibus iſtis tum occupabantur quaſi in peculium ſimul Imperii venerunt: Adhoc videtur Waldemarus indultu Cæſaris Friderici ejuſq; beneficio arma illa expediviſſe: adeoq; ſalvis haud dubie Imperii ſummis juribꝰ. Datum ſane eſſe Regi Waldemaro, cum homagium præſtaret, à Friderico Cæſare poteſtatis aliquid in Slavos illos Balthici maris accolas, refert diſerte Saxo l. 14: quod itaque factum fuerit quinquennio ante Rugiæ illam occupationem. In partem quoq; victoriæ Henricum Leonem Ducem admiſit Waldemarus, ut ne tota quidem Rugia illa Dano ceſſerit. Helmoldus l. 2 cap. 14: *Occurrit Duci Rex Danorum & exhibuit ſe pronum ad omnem voluntatem Ducis. Et recognovit ei medietatem tributorum & obſidum quæ dederant Râni, & de ærario fani æquam portionem, & ad ſingula quæ Dux indicavit exigenda, devote paruit Rex.*

NON poſſumus non hoc loco animadvertere

tere in Saxonem. Scribit ille, invitatum ad Curiam VValdemarum à Cæsare Friderico, in *præmium itineris una ex Italiæ provinciis cum totius Slaviæ præfectura* proposita. Verba ejus etiam hæc sunt de Friderico Cæsare: *Universos Germaniæ Principes sacramento adactos jurare compulit, se ejus* (VValdemari scil. Regis) *ditioni Slaviam substraturos.* Idem l. xv narrat, Cæsarem eundem orasse VValdemarum Regem, pateretur Pomeraniæ principes Casimirum & Bogislaum à se inter Duces ascisci, se *memorem quid olim Waldemaro de subigenda Slavia pollicitus fuerit, profligato Henrico* Saxoniæ Duce, Pomeraniam *ei subjicere curaturum.* Ita Saxo. Sed in his multa hominis figmenta haud difficulter deprehendas. Quei potuerit enim Cæsar totius Slaviæ præfecturam VValdemaro Regi aut promittere aut concedere, cum bona ejus pars jam multo tempore fuisset juris Ducum Saxoniæ & Marchionum Brandeburgensium? Quei jurarint illi se Slaviam VValdemaro Dano substraturos? Quî hoc fecerit Henricus Leo, is qui ut ostenderet se Rege illo nihilo inferiorem

riorem, quoties cum illo ad Eidoram colloquium aliquod instituit, non nisi in medio ponte illum convenit; id quod ipse Saxo notavit. Quid? quod verum ipse Saxo narret: statim nempe à reditu suo ex Burgundia & Cæsaris aula Waldemarũ *Slavorum orientalium, sibi virium fiducia rebellantium, defectionem expertum* cum Henrico *belli societatem* contraxisse. Ejusdem verba sunt: *Henricus Bugislavi Danorum metu ad se decurrentis obsequium pactus, initam cum Rege societatem, tanquam ineptum & ignobile vinculum, dissicere parvi habuit. Quin etiam apud Crempinum fluvium in colloquium cum eo descendens questus est, quod militem suum Bogislavum coram se non accusatum bello lacessat: quem si iniuriosum existimet, prius accusationibus quam armis aggredi debeat. Contra Rex negare, se ullius potentiæ respectu cessaturum, quo minus acceptas injurias mutuis damnis rependere liberum habeat. Ita perstante controversia fœdus cum colloquio solvitur.* Semel iterumque post inter Henricum & VValdemarum societatem bellicam adversus Slavos æquis conditionibus repeti-

 tam

tam, Slavos etiam interdum adversus vim Danicam ab Henrico Saxoniæ Duce in tutelam susceptos, idem commemorat. Quæ si vera sunt (vera autem esse confirmat Helmoldi historia) non utique sacramento fuere astricti omnes Principes Germaniæ, Waldemaro Dano Slaviam subjicere. Nemo etiam facile crediderit Fridericum Cæsarem Waldemaro adulatum, cui herois illius animus magnus ex rebus præclare gestis non est ignotus. Et quare *oraverit* Cæsar Waldemarum, pateretur Pomeranos illos in suam fidem adigi, cum illi non essent obstricti Dano, & jam tum hominium Duci Henrico Leoni fecissent? Nam quod exprobrat Pomeranis Saxo; quasi Ducum titulis à Cæsare acceptis, *veterem atq; hereditariam patriæ libertatem variis atq; fucosis dignitatum nominibus venditaverint*: id quam sit iniquum ostendunt ipsamet ejus verba. 14: *Interea Casimirus & Bugislaus Danicarum virium metu Henrico se subdunt, regnumq; suum hucusq; liberum Saxonici muneris faciunt. Ergo dum ex hostibus alterum metuunt, alterius jugum sumpserunt, auxili-*

umq;

umq; petendo antiquæ libertatis beneficium amiserunt. Imo jam tum ante in militari clientela Ducis hi fuerant, ceu jam audivimus.

VERUM Saxonis contumelia & figmentis relictis, redeundum est ad propositum. Clarissimum jam autem fecimus, ne quidem Rege Waldemaro ullam Slaviæ partem in pleno Daniæ jure fuisse: sed omnem illam summo merito in Germanici Imperii obsequio degisse. Filius igitur Waldemari Canutus Rex Imperii iura idq; non nisi per vim invasit, dum non Rugiam duntaxat Daniæ omnino vindicavit, sed & Pomeranos & Obotrorum Principes in verba sua sacramento adegit. Prætextus ipse belli ineptus fuit. Ita enim Arnoldus l. 3 cap. 5: *Canutus multam pacem habens in Regno suo, animadvertit quod Slavi in diebus patrum suorum multas calamitates terræ suæ intulissent. Videns etiam eos auxilio Henrici destitutos, qui freno dominii sui maxillas eorum constrinxerat, suscepta adversus eos occasione, bello eos aggressus est. Contra quos tamen, consilio usus Absolonis Archiepiscopi, prudentia magis quam viribus prævalebat.* Fuit mera πρόφασις scil. injuriæ

vete-

veteris ultio : quasi non jamdudum pace constituta omnis damni, quondam hinc inde dati, oblivio sancita simul fuerit. Merito igitur in Canutum excanduit Cæsar. Qua de re ita Arnoldus l 3 c. 7 *Sic humiliata sunt vires Slavorum & servierunt Danis sub tributo. Hac autem non sine indignatione Imperatoris facta sunt: qui se dicebat dupliciter à Canuto Rege iniuriatum, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slavos Imperio subditos suo dominio per tributum & hominium subdiderit.* Merito etiam, ubi licuit, iugo illo iniquo Danico excusso Principes in corpus Imperii redierunt. Idquod factum est statim post prælium illud ad Bornhovedam: quo tempore simul & Nordalbingiam vindicatam, ante diximus.

Vnus victorum erat Burevvinus Obotritorum Princeps. Itaque & sibi ille libertatem peperit, & aliis signum extulit ad eam recuperandam. Crantzius cum prælii illius res memorasset l. 7 Wandaliæ cap. 10 ita scribit: *Per quæ tempora Demynum oppidum orientalis Wandaliæ, quod tum etiam Danorum regi impo-*

imposito paruit præsidio, quum audirent cives, versa Danorum fortuna Lubecam & omnem Nordalbingiam excussisse iugum regis, & ipsi de sua libertate cogitarunt. Interpellavere autem congentiles suos, vicinos Wandalos: & facto impetu in præsidium militum quod rex Daniæ imposuerat, omnes aut ceciderunt aut abegerunt. Nec mansit ex eo die quicquam in fide Regis ex Wandalia præter solam Rugiam: quæ virtute Iaromari sub Regis imperio conquievit. Secuti tamen & Rugiani sunt ejusdem seculi anno sexagesimo exemplum aliorum: imo Iaromarus secundus ejus nominis non satis habens in libertatem se asseruisse, classe infesta Daniâ petitâ, Selandiam omnem devastavit. Qua de re disserit Crantzius l. 7 cap. 28 addens: *Per hæc tempora Dania in illum contemptum pervenit, ut facile à quovis impugnaretur.* Hujus filius Witzlavus III hominium Cæsari Rudolpho præstitit anno 1283. Neque posthæc unquam in Daniæ ditionem ulla Slaviæ pars redijt, qui regni illius infelix diu fuit status. Ericus Rex in Chronico: *Anno Domini 1241 obiit inclytæ rocordationis rex*

Waldemarus II in cœna Domini: in cuius morte vero cecidit corona capitis Danorum. Nam ab illo tempore bellis intestinis & destructioni mutuæ vacantes, omnibus in circuitu nationibus facti sunt in derisum. Sed & terræ quas patres eorum gladio suo gloriose acquisierant, non solum ab eorum dominio recesserunt, verùm & plagas maximas regno intulerunt, & illud miserabiliter confuderunt, principibus regni non resistentibus, sed se invicem lacerantibus & vastantibus. Witzlavo IV ultimo Rugiæ Principe defuncto anno 1325, Regi Daniæ juris pristini prætextu *maior Rugiæ pars*, ut loquitur Crantzius l. 8 cap. 12 Wandaliæ, *concessit*: mox tamen ipse Rex jus suum omne in Rugiam Pomeraniæ Ducibus tradidit. Nec legas, secuto tempore quidquam à Dano vel tentatum esse. Nisi huc trahere velis controversiam à Christiano III Rege Pomeraniæ Ducibus motam, de bonis quibusdam sacris. Nihil enim illa facit ad reipubl. summam: ceu liquet ex ijs quæ narrat Chytræus chron. Saxon. l. 16. Vltimus quoque Rostochij Dominus se quidem Dano submisit: sed
non

non alicujus veteris juris ergo, ſed quod ſibi à Marchione Brandeburgenſi metueret. Et hoc quoque novum jus ſuum Henrico Meklenburgico ceſſit Rex Chriſtophorus ſecundus: teſte Crantzio l. 8 Wandal. cap. 6. Illum Regem cogitaſſe de revocanda aliquando in Danicum jus Lybeca, idem ibidem memorat. Sed ejuſmodi cogitata nihil juris multo minus dominii quidquam tribuunt.

Ut proinde, jam quadringentorum amplius annorum ſpacio Imperium Germanicum & Nordalbingiam & Venedicas ſive Slavicas illas terras à Danis ſibi iterum vindicaverit, priſcis limitibus reſtitutis.

CAPUT XVII.

Hungariæ Regnum in obſequio Imperii aliquamdiu ſed non multo poſt aſſeruiſſe ſeſe in libertatem. Reges quoque Cypri & Armeniæ Imperium Germanorum, brevi tamen duntaxat momento, coluiſſe.

BRevis temporis fuit in Daniam dominium. Minus adhuc duravit Hungariæ obſequium: vix momenti ſpacio Reges Cy-

pri & Armeniæ Cæsares nostros coluerunt. Eòque pene tædet de hisce verba facere: ne quid tamen videamur neglexisse, pauca in medium adferemus, omnia uno capite comprehendentes.

Arnolphus Cæsar imperabat, quando Hungarorum audita primum sunt arma. Nomen ipsum ignotum hactenus, nisi sint Hunugari qui Jornandi *libro de reb. Gothicis* dicuntur, inter Attilæ militantes Scythiæ populos: quod mihi sane per videtur verisimile. Ab Hunnis Avaribus iis quos Carolus Magnus devicerat, plane alios esse, & Arnolphi temporibus demum Pannoniam Daciamque eos occupasse, diserte memorant, qui illi tempestati sunt vicini scriptorum nostrorum præstantissimi. Quibus cum faciunt etiam Regino ad annum 889 & Otto Frisingensis l. 6 Chron. cap. 10: Consentiunt vero & Hungarorum annales, novam tum Scytharum manum duce Cusala in Daciam & vicinas regiones, per varia bella incolis exhaustas, commigrasse. Ut proinde huic sententiæ tutò forte liceat accedere. Hi ubi magnam Moraviæ quoq; partem Arnolpho

nolpho non invito occupassent, eo defuncto proximam Pannoniam, fertilissimam terram, quæ ad Dravum usque (si credimus Aventino l. 4) Bajoariæ tum pars erat, sui juris fecerunt: inde populabundi Germaniam Italiam & Galliam multos annos fœde habuerunt, donec ab Henrico Aucupe primùm repulsi, ab Ottone Magno penitus fracti, intra Pannoniæ proximos limites se recepere. Aventinus de illa ultima clade l. 5 ita loquitur: *Otto adserta Germania, populo Christiano liberato, eaq; cæde perpetrata, ab exercitu Imperator & pater patriæ salutatus est. Porro Ungri qui domi reliqui erant, tantâ suorum ruinâ animo fracti, vallo fossa sudibus contra nos sese in locis palustribus muniunt, nedum fines alienos invadere (sicuti per annos quinque & quinquaginta hactenus continenter factitarant) animo posthac conciperent: contusi viribus territiq; potentia Ottonis, ne mutitare quidem de cætero ausi fuere.* Antonius Bonfinius l. 10 dec. 1: *Hoc bello cum innumera multitudo occubuisset, Ungarorum vires adeo enervatæ sunt & exhaustæ, ut multis annis in Pannonia ab omni se expeditione*

continuerint. Item: *Ungari primi Othonis conflictu enervati, in quiete mansere.*

Idem vero ille Bonfinius Germanis nobis per hic est injurius. *Quin etiam*, inquit, *eo insolentiæ profecta est Germana superbia, ut ob hanc unam calamitosam & cruentam Othonis victoriam, ex Ungaro neq; fuso neq; cedente relatam, imperii quoq; Pannoniæ titulos usurpet. Blandiri sibi potius ex re parva, quam alienam gloriam recensere studet.* Num *parva res* fuerit, qua *innumera multitudo cecidit*, & *Ungarorum vires sunt enervatæ*, quilibet judicet. Tantum abest vero, ut hujus victoriæ ergo titulos Pannonici regni Germania sibi usurpaverit, ut iis nunquam sit usa. Imo, quod sciam, reperitur nostrorum scriptorum nemo, qui hac quidem clade Ungariam asserat in provinciam esse redactam. Factum quidem illud est, sed multo post, Henrico III Cæsare: quo de postea.

Non possum non in medium heic adferre quæ idem Bonfinius narrat de Austria ab Hungaris Rege Guiskone sive Geisa occupata & vicissim Imperio vindicata: quoniam id facit

ad re-

ad rectam limitum notitiam *Bellum*, scribit, *in Austriam tantum aliquanto obstinatius gessit: quam mortuo Rudigerio tyranno occupavit. Sed Henricus primus Cæsar in Germania declaratus, Leopoldo illustri Sueviæ duci, qui sororem eius uxorem duxerat, Austriam Imperio Romano recidentem, ea conditione delegavit, ut si Ungaros hinc eiiceret, ea quæ quondam Orientalis marchia dicebatur, Ducis primus nomine potiretur. Leopoldus expeditionis conditionem accepit, in Geysam comparato exercitu proficiscitur. Ad Mellicum oppidum, quod Danubio prominet, cum hoste congreditur. Cedentibus Ungaris, Geysa, ne rem alienam vi occupatam pervicacius tenere videretur, Austria excedit, & cum Alemannis pacem facit. Henricus ex cognomento Rebellis, Leopoldi filius, post mortem patris in Ducatu successit: sed cum Imperio parere recusaret, dominatus iure privatur. Quod ubi sensere Ungari, ut armis olim parta recuperarent, regnante Aba (quem Albuinum, vel Ovenium Annales pleriq; nominant) ea validissimis copiis repetunt, occupantq;. Sed quum Henricus deposita contumacia*

macia ad Imperii fidem rediisset, ut auxilium pro recuperando Ducatu imploraret, ex Ungarorum manibus eruere nequivit. Demum Albertus eius filius & Leopoldi frater, impetratam ab Henrico divo provinciam, paucis mensibus in potestatem suam redegit: unde cæteri Austriæ Duces ac divus Leopoldus rite profluxere. Hæc Bonfinius. Quæ tamen omnem Hungariam non attinent sed ejus quæ Germaniæ adjacet partem.

UT autem eo rectius pateat ratio limitis illius omnis, operæ fuerit pretium ex Aventino etiam, accuratissimo Bajoaricarum rerum scriptore, referre quæ ille l. 4 pag. 34 recitat, ubi Caroli Magni bellum Hunnicum persequitur. *Arno* (ait) *Archymystes Juvaviensis* (ita appellat Archiepiscopum Salisburgensem) *qui jam ex Italia redierat, & Pipinus filius Magni, jussu regis cum exercitu in Orientalem Bojariæ limitem, quam maturrime infesta intentaq; acie contendunt, Hunnos ac Avares ulciscuntur, gentem excindunt, nomen delent, & rejectis Avaribus, fines Bojoariæ usq; ad Dravi fluenta promovent: ibi colonias Bojorum,*

rum Venedorumq; deducunt. Cæpere itaq; in eo tractu, unde Hunni extrusi fuerant, multiplicari Boii atq; Venedi: qui adhuc ibi mixti Ugris habitant. Atq; is Bojariæ Orientalis limes firmis præsidiis utriusq; gentis munitur. Boiorum præfecti fuere Goteramus, Wernerus, Albericus, & Godofridus. Sed Venedorum ex ipsis rectores fuere Primislaus, Cemicas, Stomarus, Otogerion. Post hos duces & huiusmodi, Venedorum natio, & qui inter fontes Savi Draviq; consident, cum finitimis gentibus, Bojariæ nobilitati commissa est. Porro in rebus divinis religioneque procurandis, eam omnem provinciam à Dravo flumine Anassum versus, unde Hunnos & Avares exactos diximus, Arnoni Pontifici Juvaviensi, eiusq; successoribus, perpetuo addixit Carolus. Idcirco ab Arnone rex sacrificulus creatur Theodericus, qui in ista nuper parta regione templa quidem dedicet, sacerdotes cooptet, populum instituat, rerum cœlestium curam gerat; ritus colendi summum Deum, eiusq; voluntatem condoceat. Verum ipse tamen subditus sit & pareat Pontificibus Juvavensibus. Confectum itaq; est octavo tandem

anno bellum Avarorum, quod & Hunnorum appellant: non sine magno (ut verbis Ludovici Pii Caesaris Augusti, filii Magni, quae refert Reginerio Bataviensi Episcopo, utar) praeliorum labore. Boiariaq; regnum usq; ad Dravum flumen eiusq; ostia prolatum est. Vnde ea regio Osterricha, Austriaq; id est, Orientale Boiorum regnum, ac limes posthac cognominata est. Cuius etiam pars nunc supra Litham flumen ad occiduum solem vergens, Teutonice Osterricha, & facto nomine Austria Latine vocari solet: peculiaribus subiecta Principibus qui iam diu Romano potiuntur Imperio. Infra Litham nunc pars Vngariae est Divus enim Henricus secundus Caesar Augustus, Regulus Boiorum tertius, Stephano Regi, Gisalae sororis suae marito, quo facilius gens effera religionem nostram reciperet, quasdam urbes Boiorum, regniq; Boiariae, quae infra Litham sitae sunt, quasi dotis nomine, tradidisse legitur: Nempe Posonium, Vratislaburgium, Sempronium, Oedenburgium, & alia huiusmodi oppida: alioqui Vgri in principio quoq; regnum Boiariae invaserant, ibiq; sedes locarant. Isthaec omnia ex vetustis

tustis Imperatorum, & Pontificum nostrorum diplomatibus & Epistolis excepimus.

Idem Aventinus l. 5 p. 512 cum narrasset, legatos Hungarorum cum Henrico II Cæsare pacem & perpetuum fœdus composuisse, rectori eorum filio Geizonis, qui obierat anno 996, Henrici Cæsaris sorore Gisala desponsata, ea lege, ut ille explosa falsorum Deorum superstitione Christi cultum cum popularibus reciperet: eaque conditione ab Hungaro Principe accepta, illum baptismo initiatum Stephani nomen accepisse, & A CÆSARE REGEM NVNCVPATVM: Stephanum item suos *à pietate Christiana abhorrentes, in obsequio religionis* vi continuisse, subjungit hæc verba: *Quod ut facilius assequeretur, dotis nomine ei colonia Boiorum, Vratislaburgium, Posonium, infra Phiscam amnem Oedenburgum, Sempronium, Sabaria, & alia pleraq; oppida quondam Boiorum infra Physcam, attribuuntur.* Idem porro Aventinus pag. 529 narrat, Ovonem Regem pacis impetrandæ ergo Henrico tertio Cæsari reddidisse, *quicquid intra amnes Litham Phiscamq; con-*

tinetur, quæ pars quondam Divo Stephano amicitiæ caussa tradita erat.

Si Aventinum itaque audimus, per Carolum Magnum limites Imperii in Pannonia quidem Dravo ſunt definiti. Ut proinde illo bello Hunnico acceſſerit Bajoariæ, omne quod eſt Aniſum inter & Dravum flumina, Hunnis ereptum. Aniſum enim antehac terminum fuiſſe Bajoariæ diſerte teſtantur Annales Francici ad annum 792: *Atq; ſic inchoato itinere prima caſtra ſuper Aniſum poſita ſunt. Nam is fluvius inter Bajoariorum atq; Hunnorum terminos medius currens, certus duorum regnorum limes habebatur.* Hungari porro ſui juris iterum fecerunt & incolis repleverunt omne quod eſt à Dravo uſque ad Litham: ſed viciſſim coacti ſunt recedere ultra Piſcham, donec amicitiæ cauſſa ab Henrico II Cæſare Hungaris omnia ſunt reddita ad Litham uſq;. Hæc ex antiquis tabulis Aventinus cum affirmet ſibi deprompta, nolim equidem in dubium temere vocare. Quum donationem autem illam Henrici non agnoſcant Hungari & parum interſit, non eſt quare nos illam Hungaris

ris moleste exprobremus. Nec tamen Bonfinio etiam assentiri tuto possumus, Henrico primum Cæsare Austriam Hungaris ereptam, etsi forte sit vindicata, Ducis titulum Leopoldo propositum Austriæ caussa, à vero alienum est: Marchiones enim non Duces agnovit terra hæc ad Friderici I Cæsaris tempora, eosque non proxime atq; immediate Imperii sed Bajoariæ Ducum clientes. Ab Ovone Austriam fœde vastatam narrat quidem etiam Aventinus l. 5 pag. 522: sed causam & eventum longe aliter. Verum quum hæc omnem Hungariam non attineant, aut firmam aliquam possessionem sive Hungariæ sive Germaniæ non dederint, nihil est caussæ quare illa nos remorentur.

Stephano Hungariæ Regi Conradus Cæsar bellum quidem intulit: sed nec tum aliquid Hungaricæ majestati decessit. De illo bello ita Wippo in Conradi vita: *Eodem tempore multa dissensiones inter gentem Pannonicam & Bajoarios, caulpa tamen Bajoariorum facta sunt: ita ut Stephanus Rex Ungarorum multas*

incursiones & prædas in regno Noricorum, id est, Bajoariorum faceret: unde commotus Imperator Chuonradus cum grandi exercitu super Ungaros venit. Rex autem Stephanus minime sufficiens adversus Imperatorem, orationibus & jejuniis in universo regno suo indictis, præsidium Domini tantummodo flagitabat. Imperator tam munitum regnum fluviis & sylvis intrare non valens, multis tamen prædationibus & incendiis circa terminos regni injuriam suam satis ulciscens, reversus est: volens tempore opportuniore capta sua peragere. Sed filius suus Rex Henricus adhuc puerulus, Eigelberto Frisingensi Episcopo creditus, legatione Stephani regis pacem rogantis accepta, unico consilio Principum regni, patre nesciente, gratiam conciliationis annuit: juste & sapienter agens, qui regem injuste injuriatum, ultro petentem gratiam, recepit in amicitiam. De hac Conradi expeditione Hermannus Contractus; *Anno 1093 Conradus Imperator Stephanum Regem cum exercitu petit. Anno 1031 Stephanus Rex missis legatis cum Imperatore Conrado pacificatus est.*

Prius

Prius illud etiam Lamberto Schafnaburgensi notatum est.

Hactenus igitur salva Hungariæ libertas. Sed qui Conrado successit Henricus III jam tum Cæsar, majore vi aliquot per annos repetitis bellis, Hungariæ regnum in provinciam demum redegit, quod ante diximus. Hinc Wippo in vita Conradi Cæsaris: *Ungaria, quam idem Rex Heinricus tertius nobili atq; admirabili victoria domuit, & post victoriam sapientissimo consilio sibi & successoribus suis stabilivit, prædicto tempore* (electionis Cunradi Salici) *nec audire nos sustinuit.* Quod si superesset historia rerum Heinrici ab eodem Wippone conscripta, constaret nobis rectius tota gesti negotij ratio. Otto Frisingensis l. 6 chron. cap. 32 ita communius rem omnem narrat. *Ungaros quoq; variis ac diversis præliis premens, Petrum Regem eorum ab Ovone rege fraudulenter pulsum, intercessione Alberti Marchionis,* (Austriæ sc.) *cujus levir erat, exulem suscepit ac cum exercitu Pannonias ingressus, congressu habito, cum paucis incredibilem multitudinem Ungarorum fudit, Petrum regno restituit.*

Unde

Unde est ille rithmus Hermanni Contracti de præfato triumpho, qui sic incipit: Vox hæc malos pangat. Contracti illud carmen, ut & liber de rebus gestis Conradi & Henrici cujus meminit Otto Frisingensis l. 6 cap. 32 forte periit: ex chronico tamen ejus discimus, gesta illa bella ab anno 1042 usque ad 1046 pene quatuor annos continuos.

Haud abs re fuerit saltim eventus varios bellorum istorum ex optimæ fidei scriptoribus hic adscribere. De eo quod anno 1042 gestum est ita Aventinus l. 5: *Cæsar cum fines hostium nemine prohibente intraßet, delectus agit, exercitum lustrat. Dumq; meridionalem Ungariam invadere, munimentum (quod ripæ Rabinissæ ad arcendos nostros Ovo imposuerat) confectis jam machinis post triduum expugnare parat; Ovo mißis nunciis pacem supplex petit, partem Regni ab ostiis & finibus Mari fluminis, ad fines Charionum, & quicquid intra amnes Litham Pischamq; continetur, quæ pars quondam Divo Stephano amicitiæ causa tradita erat, Cæsari reddidit: insuper se quadringenta auri talenta Teutonica, totidem serica pallia, mulctæ nomine*

nomine tributurum, & tanto auri pondere damnum à se datum compensaturum, captivos omnes, Gisalæ Reginæ quæcunq; Petrus ademerat, restituturum pollicetur. Pezilonem ducem, cum septem aliis optimatibus, in quos animadvertendi more majorum, si pactis non staret, & postridie calendas Decembris verba promissa factis non comprobaret, ius foret, obsidem tradit. Unum postremo orat, ut timori suo concedatur, ne in conspectum Cæsaris venire cogatur. Cæsar consilio habito, conditiones accipit: Henricum Boiorum & Uratislaum Boiemiæ rectorem ad Ovonem concedere iubet: coram quibus præeunte sacrificulo Ovo sacramentum dicit, pacta iurisiurandi religione. Hisce confectis Cæsar regione recepta, eaq; in fidem Alberto eiusq; filio commissa, in Sueviam se confert.

Idem Aventinus paulo post pergit: *Interea loci Ovo tanto periculo metuq; liberatus, partem quidem regni quam commemoravi, & ut dixi iam Henrico reddiderat, verum cætera omnia mentitus est, captivos plerosq; at non omnes reddidit, pactam pecuniam die dicto non solvit.* Late deinde persequitur Aventinus,

quemadmodum iterum pertractus Ovonis illa perfidia in Pannoniam Henricus, parva manu ingentem Hungarorum multitudinem straverit, insigni parta victoria, anno salutis 1043 quarto nonas Julii, qui dies inde festus habitus sit. Quibus descriptis addit Aventinus: *Cæsar ob fœtorem cadaverum triduo diverso itinere exercitum victorem circumduxit, Albamq; regiam Ungariæ caput, sedemq; regni (quamobrem Teutones Stuelvveissenburg vocant) cum victricibus signis intrat. Certatim Episcopi, proceres, cives populusq; Ungrorum ad Cæsarem coëunt, ob tam insignem victoriam gratulantur: Cæsaremq; in templum Deiparæ Virginis deducunt, in regio solio collocant, regem consalutant, in verba ejus jurant. Cæsar Ungros Bojorum jure donat, convocatoq; consilio, Petrum cum popularibus in gratiam redigit, proceres illi sacramentum dicere, eundum precario regnare jubet, Boiorum Boiemorumq; copias eidem præsidii causa permittit. Hisce peractis in Occidentalem Boiariam revertitur, Reginoburgiiq; supplicatione decreta, per omnia urbis templa (quæ complura sunt) sacrificia Deo*

facit

facit, Sacerdotes, Monachi, Virgines, populus, frequentes salutatum superos ivere. Breviter de eadem re Sigebertus Gemblacensis: *Henricus Imperator iterum Hungariam ingressus cum paucis Abbonem Regem de bello fugavit, & lanceam insignem Regis recepit. Petrum vero quem Abbo expulerat Hungarorum regno restituit, & Hungariam sibi TRIBUTARIAM fecit.* Idem fere habet Contractus: est autem & hic & ille rei gestæ pene suppar ætate, eoq; non est quare audiamus Bonfinium, quasi in bello illo major Bajoariorum multitudo ceciderit. Etiam ille tamen fatetur victoriam fuisse Henrici, tantum dissimulat Ungariam tributo obnoxiam tunc factam. Sub finem addit: *Dum victor* Cæsar *ex ingenti labore respirat, milesq; aut corpora aut vulnera curat, Ungaricæ reipublicæ legati continuo adfuere: vim, prædam, & agri devastationem deprecantur. Petrum regem repetunt, quem Aba scelere exactum indoluere, proinde veniam exorant, & Cæsaris EDICTA servaturos pollicentur. Benigno hilariq; vultu hos Cæsar admisit, omniaq; postulata ultro præstiturum se recepit. Post hæc una cum Legatis ac exercitu universo*

verso Albam perventum est, ubi in æde divæ Genitricis Petrum regno ejectum his rite restituit, Diadema sceptrum cæteraq; insignia reddidit: & regem Ungaris Ungarosq; regi reconciliavit. Omnesq; antistites & optimates Cæsaris edicto in regis manus ultro jurarunt, se perpetuo ejus imperata facturos, neq; legitima unquam obsequia detrectaturos. Mox rebus compositis, pacataq; Ungaria, Henricus Ratisbonam se recepit. Petrusq; Alemannorum auxilio recuperato regno potitur.

Anno 1045 Petrus rex, quo ferocientem populum in officio contineret; denuo Cæsarem Henricum invitavit. *Cæsar*, ait Aventinus, *in Ungariam navigat Albamq; Regiam petit: ubi honorifice quinquagenalibus excipitur. Ipso die festo Petrus regnum cum hasta aurata reddit, fasces regni ad PEDES Cæsaris deponit cum maximo auri pondere, quod militibus suis Cæsar distribuit. Regio inde luxu convivium initur, cœna dubia apponitur. Cæsar armatus, armatisq; septus ob perfidiam inimicorum, epulatur: septem ibi dies commoratur. Abiturus cunctos acersiri jubet quos idoneos ducebat,*

eorum

eorum consilium habet. Ita more maiorum ex consilii decreto Regnum rursus IN FIDEM Petro tradit; Ungros sacramenta redintegrare imperat, eos non alium Regem præter Petrum & filium eius recepturos: cæterum post horum fata in POTESTATE Cæsarum fore persancte deierare, ritu solenni sancire præcepit. Ita Aventinus. Paulo aliter Bonfinius: *Insequente post restitutum Petrum anno Henricus Ungariam revisit. Quem rex Petrus tam mirifice excepit, ut ab eo regnum, ut revera acciderat, se recepisse ostenderet: cum omnibus optimatum magistratuumque ordinibus obviam prodiit, diadema cum aurata hasta detulit, moxq; munificentissime donatum in Germaniam remisit.* Iterum dissimulat Bonfinius datam Petro *in fidem* sive feudum Hungariam. Ex recentioribus quoque Hungariæ scriptoribus nonnulli plane id negant: quos inter est Petrus à Revva & reipublicæ Ungaricæ descriptor ille in Batavis ab Elzevirio editus pag. 245. Sed cum præter Aventinum optimæ fidei auctores ex ipso illo ævo, Wippo Contractus & Sigebertus, id narrent, licet, nisi fallor, tuto id

 credere

credere. Diſerte Contractus in chronico ad annum 1045: *Petrus Rex Henricum Regem in feſtivitate Pentecoſtes ad ſe invitatum magno paratu ſuſcepit, & maximis muneribus donavit, eiq; regnum Pannoniarum, principibus Hungarorum FIDELITATEM ILLI ET SUCCESSORIBUS EJUS juramento firmantibus, reddidit.*

Fatemur tamen & nos, non ſatis in ſolido fuiſſe collocatum Hungariæ illud obſequium. Nam Petrus ſequente mox anno à ſuis perfide eſt interemptus, electo Andrea Rege, Cæſare in Italia abſente. De illo tamen etiam Andrea Aventinus: *Deinde legatos ad Cæſarem in Italiam proficiſci jubet, qui ipſum muneribus purpuratos donis placarent, docerentq; Petrum domeſticâ ſeditione interemptum, percuſſores omnes pœnas dediſſe, ſe à popularibus regem ſalutatum. Quod ſi Cæſar auctor fieret, ſe TRIBUTUM quotannis penſitaturum, redditurumq; omnes conſpirationis auctores, pollicetur. Se nihil impenſius cupere quam cum amicitia & GRATIA Cæſaris regnare.* Cæſare jam in Germaniam reverſo miſſos iterum legatos ab

Andrea

Andrea refert Aventinus. *Eadem, inquit, tempestate Andreas Ungrorum rector crebro legatos supplex mittit: primo de nece Petri se purgat: deinde se invitum coactumq́ ab Ungaris regnum suscepisse: eos qui adversus Petrum conjurarant partim à se trucidatos, partim in custodia, quos traditurus sit Imperatori, servari docet. Postremo annuum TRIBUTUM pollicetur, se in CLIENTELAM Cæsari dicat, si ejus beneficio auctoritate & pace rerum Ungaricarum potiatur.* Etiam hoc in dubium vocat Bonfinius Sed habet & hoc diserte Contractus ad annum 47. *Andreas qui regnum Petri obtinuit jam crebro legatos supplices miserat, regnum ab Hungaris coactum se suscepisse confirmans: de Petri sese injuriis excusans: quiq; adversus eum conspiraverant partim à se trucidatos partim Imperatori tradendos denuncians, suamq; Imperatori SUBJECTIONEM, annuum censum & devotam SERVITUTEM, si regnum se habere permitteret, mandans. Quibus ex causis dicta expeditio illa.* Etiam alia quammulta de Andreæ hujus cum Henrico Cæsare negotijs aliter Contractus, & huncut videtur quam maxime

xime secutus Aventinus & alii Germanici scriptores, aliter longe Bonfinius & cæteri quidam Hungaricarum partium narrant. Sed nihil attinet illa huc adducere. Non invenio tamen apud nostros, Andream tributum pendisse, aut fidem Cæsari jurasse, perinde ut Petrus fecerat: multo minus id fatentur Hungarici. Fortassis tamen hoc voluit innuere Contractus, ad annum 1059 scribens: *Andreas Pannoniæ Rex cum prius pacem PACTUMQVE per legatos cum Henrico* (loquitur de Henrico IV to) *Rege confirmasset, etiam sororem eius minorem filio suo adhuc puero sponsam obtinuit.* Itaque forte nec Andrea rege Ungaria à promisso obsequio resiliit. At non par status fuit Bela Rege: utpote qui Germanica auxilia adversum se Andreæ missa (non tamen ipsum Cæsarem ut fabulantur Hungari) astu circumventa fame expugnavit.

Cæterùm Bela Rege anno 63 defuncto nonnihil ad officium Hungaria rediit. Lambertus Schafnaburgensis ipsa illa ætate ita scripsit: *Bel qui regnum invaserat Ungariorum, obiit. Joas* (ita appellat quem alii Geizam vocant) *filius*)

filius eius satius putans moderatis opibus in pace perfrui, quam immoderatas ambiendo calamitatem atq; excidium parere genti suæ, mandavit regi Henrico, si sibi apud Salomonem filium Andreæ regis, natalibus & meritis suis condignus honor haberetur, subditum se ei fidelemq; futurum, & malle beneficiis cum eo quam armis, fide quam acie dimicare. Eadem Vngarii omnes assidua legatione pollicebantur. Ita rex Henricus Vngariam cum exercitu ingressus, Salomonem in solium Patris restituit, iuncta ei in coniugium sorore sua; ablatisq; omnibus quæ regi scrupulum movere, vel regni statum labefactare poterant, in pace remeavit ad Gallias. Aliter nonnihil hæc narrat Aventinus. At nec ille nec Schafnaburgensis nos docet, quibus conditionibus Stephanus in clientelam Cæsaris fuerit receptus. Bonfinius vero l. 3 decad 2 longam fingens orationem, qua Hungarorum mores Henricus Cæsar perstrinxerit, inter alia ita locutum illum narrat: *Vos pontifices ac satrapæ, hunc ex more create Regem, ac solemnibus ceremoniis sacrosanctum facite. Ego vero quem vos jusseritis esse re-*

gem, Salomonem, AUGUSTALI AUCTORITATE CONFIRMABO. Addit Bonfinius. *Imperatoris dicta primum à pontificibus & primatibus, deinde ab universa multitudine approbata.* Ipso itaque Bonfinio fatente, Salomon Rex Cæsarea auctoritate regno præfuit. Idem pag. 244 scribit, rebellantes Salomoni Geizam & Ladislaum dixisse: *Ungaricam gentem à Germanorum servitute liberare contendimus.* Quæ verba Germaniæ auctoritatem, quæ tum erat, itidem indicant. Multo maxime vero illa elucet ex querela Salomonis jam regno pulsi, qua usus est apud Henricum IV Cæsarem: quam hisce verbis l. 4 refert Bonfinius. *Eo vehementius*, inquit, *apud Imperatorem Salomon in querelas exarsit, non tam sibi quam Imperatoriæ majestati injuriam illatam esse, subjiciens: quandoquidem AD JUS ROMANI IMPERII spectare dicebat Ungariam. Ubi cum AUGUSTALI AUCTORITATE regnabat, imperata cuncta præstabantur, statuta vectigalia solvebantur, & nil erat quod Cæsareæ ditioni non obtemperaret. Nunc postquam ipse*

regno,

regno, à quibus minime decuit, ejectus esset, legitima abnegari obsequia referebat, nihilq; Cæsareo nomine in Ungaria infestius audiri.

Lambertus Schafnaburgensis narrat, Salomonem tunc, *magnam partem Regni & sex munitissimas Ungariæ civitates, seq; tributarium fore*, si regno per Cæsarem restitueretur obtulisse. *Hac mercede*, pergit Lambertus, *redemptus Cæsar illico missis circumquaq; nunciis Principes in expeditionem solemni indictione evocavit. Sed alii temporis angustias, alii rei familiaris inopiam, pleriq; quod opes suæ bello solemni nimium attritæ fuissent, item alii aliud excusationis genus obtendentes, omnes pariter militiam detrectabant. Ipse tamen, ne tantum reipublicæ commodum casu oblatum sua ignavia corrumperetur, gregario tantum ac privato milite contentus, infesto exercitu ingressus est Ungariam, & nonnullas ejus regiones hostiliter peragravit.* Subjungit tandem, pestilentia & famecompulsum Regem, *nullo insigni facinorn perpetrato Vngaria excessisse*. Contigit autem illa Salomonis expulsio, & hæc Henrici irrita expeditio anno 1074: ut quidem habet

Schafnaburgensis. Sigebertus tamen ad annum sequentem demum notat: *Hungari CONTRA IMPERATOREM suum rebellant, & Regem suum Salomonem sub diuturna custodia excruciant.* Utut sit; breve fuit hoc novum etiam Vngariæ obsequium: ab anno nimirum 1063 ad 74 aut 75, tantum spacio undecim circiter annorum exporrectum. Nec vero pereuntem Imperj gloriam Principum illâ socordiâ & civilibus bellis undique impeditus Henricus Cæsar, potuit quoad vixit recuperare.

NON possumus hoc loco silere insignem injuriam Hildebrandi sive Gregorij septimi Papæ: utpote quem, & Salomone illo Rege & post Rege Geiza, id operam malis artibus dedisse, ut Hungariam Germanico Imperio ereptam, sibi & Pontificibus Romanis subijceret, ipsæmet illius literæ loquantur. In hæc verba enim ad Salomonem quidem epistolam dedit, quæ decimatertia est libri secundi & à Baronio recitatur ad annum 1000 num. 20 & annum 1074 n. 81 *Gregorius servus servorum Dei Salomoni Regi Ungarorum salutem*

salutem & Apostolicam benedictionem. Literæ tuæ ad nos tarde propter moram nuncii tui, allatæ sunt. Quas quidem multo benignius manus nostra suscepißet, si tua in caussa conditio non adeo B. Petrum offendisset. Nam sicut à majoribus patriæ tuæ cognoscere potes, regnum Hungariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano olim beato Petro cum omni jure & potestate sua oblatum, & devote traditum. Propterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem S. Petri regnum illud expugnans, victo Rege, & facta victoria, ad corpus B. Petri lanceam coronamq; trasmisit, & pro gloria triumphi sui illuc regni direxit insignia, quo principatum dignitatis ejus attinere cognovit. Quæ cum ita sint, tu tamen in cæteris quoq; à regia virtute & moribus longe discedens, jus & honorem S. Petri (quantum ad te) imminuisti & alienasti, dum ejus regnum à Rege Teutonicorum in beneficium (sicut audivimus) suscepisti. Quod si verum est, qualiter gratiam B. Petri, aut nostram benevolentiam sperare debeas, tu ipse si justitiam vis attendere, non ignoras: videlicet te non aliter eam habiturum, nec sine

 Aposto-

Apostolica animadversione diu regnaturum, nisi sceptrum regni quod tenes, correcto errore tuo, Apostolicæ non regiæ maiestatis beneficium recognoscas. Neq; enim nos timore vel amore, aut aliqua personali acceptione (quantum Deo adiuvante poterimus) debitum honorem eius, cuius servi sumus, irrequisitum relinquimus. Verum si hæc emendare, & vitam tuam (ut Regem decet) instituere, & Deo miserante adornare volueris; procul dubio dilectionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut matris dilectus filius, & nostram in Christo amicitiam plene habere poteris. Dat. Romæ 5 Kal. Novembr. Indict. 13

Alibi Gregorius ad eundem Salomonem scribit. *Noris de hoc regno, quod cum à barbaris Scythis ac Pannonibus non Christianis fuisset post Constantini tempora occupatum, ereptumque Romano Imperio, cui Ecclesia hæres successit, fuisse à Christianis Regibus Ecclesiæ Romanæ, cui debebatur, restitutum. Quod de Hispania luce clarius est, quæ & ipsa à barbaris occupata cum esset Ecclesiæ restituta à Regibus est.* Idem Hildebrandus in epistola quadam ad Geizam Regem: *Notnm vero tibi esse credimus, Regnum*

gnum Hungariæ & alia nobilissima regna in propriæ libertatis statu debere esse, & nulli Regi alterius Regni subiici, nisi sanctæ & universali matri Ecclesiæ Romanæ: quæ subjectos habet non ut servos, sed ut filios: Quod quia consanguineus tuus (Salomon scil. Rex) *à Rege Teutonico non à Romano Pontifice usurpative obtinuit, dominium ejus, ut credimus, divinum judicium impedivit.* In quadam alia ad eumdem Geizam epistola hæc habentur: *Verum ubi correpto dominio nobili B. Petri Apostolorum Principis, cuius Regnum esse prudentiam tuam non latet, Rex subdidit se Teutonico Regi, & regale nomen obtinuit, Dominus iniuriam suo illatam principi Petro prævidens, potestatem regni sui ad te judicio transtulit. Et ita consanguineꝰ tuus*(Rex Salomon sc.)*quicquid in obtinendo regno juris prius habuit, à se sacrilega usurpatione privavit. Petrus enim à firma petra dicitur, quæ portas inferni constringit, atq; adamãtino rigore destruit & dissipat quicquid obsistit.*

Hæc & similia alia tunc scripsit Hildebrandus. Et Geiziæ quidem rebellionem contra legitimum Regem ac dominum suum ut &

Impe-

Imperium Germanicum, ejusmodi epistolis fuisse confirmatam, & Imperij jura Hungarorum animis contra pacta jurata exempta, prudens quisque facile intelligit. Eandem rebellionem forte haud sine caussa dixeris, statim initio illis epistolis si non motam saltim promotam. Nam prior utique illa ad Salomonem epistola scripta est anno 73 (ut recte notavit Baronius ad annum 1000, non vero 74 ut sui oblitus scribit alibi) qui proxime Geizæ rebellionem antecessit. Quid enim ad motus excitandos esse potuit promptius, quam ubi fuit persuasum populo abipso summo Pontifice, Deo invisam & injustam esse beneficiariam illam clientelam qua tum Salomon Rex Cæsari erat devinctus? Quid ad negandum Imperio obsequium efficacius?

Haud difficile tamen videre est, quàm inique ist hæc tum Hildebrandus exataverit. Etenim si in omnia accurate inquiras, videas Gregorium nunc hoc nunc illud prætendere suo Pontificio in Hungariam juri stabiliendo, & inconstanter admodum: modo scil hereditarium jus Ecclesiæ Romanæ in omnia veteris Imperij Romani;

mani; modo donationem Stephani & Henrici III Cæsaris confessionem, modo regnorum omnium ἀυτοκρατορίαν. Quàm ineptum vero est illud, regnum omne sui arbitrii esse debere & subjectum nulli nisi Romanæ Ecclesiæ? Cui hoc παράδοξον vel auditum unquam fuit? tantum abest ut cui unquam fuerit persuasum. Hereditarium illud jus porro nititur utique sola Constantini Magni donatione: quam turpiter fictam esse jamdudum innotuit, & Baronius ipsemet jam agnovit. A Stephano Rege præterea ejusmodi donationem aliquam factam S. Petro, nusquam alibi legas: ne quidem in sacra Regis illius historia: etsi benedictionem & coronam Regiam Roma sibi impertiri, pro more seculi illius, voluerit. Qui vitam ejus descripsit Gertvitus ita loquitur: *Erat Rex fidelis & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus & addictus: seipsum quoque & regnum suum per votum & oblationem in perpetuæ virginis Mariæ tutelam assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor & gloria tam est celebris apud Hungaros; ut festum assumptionis eius, tacito*

proprio nomine, sua lingua, diem Dominæ appellent. Atq; ut Rex piissimus propensiorem tantæ Virginis defensionem & patrocinium posset promereri, in ipsa regiæ sedis civitate, quam Albam vocant, in ejusdem perpetuæ Virginis laudem & honorem grandem & insignem atq; inprimis celebrem basilicam condidit, opere sane mirifico cælatis chori parietibus, & pavimento marmore strato. S. Virgini itaque devotam à Stephano rege Hungariam dixeris forte: Petro Apostolo non item. Et vero in alicujus singularis erga Deiparam cultus memoriam, ab antiquissimis temporibus non S. Petri sed Virginis imagine signat nummos suos Hungaria, addita hac inscriptione: *Patrona Hungariæ.* Henricum III Cæsarem Ovone devicto lanceam ejus & coronam: pio affectu Romam misisse non negaverim: at illum judicasse Hungariæ Regnum Papis deberi, hoc profecto omni illi repugnat, quod jam ostendimus de Hungaria à Cæsare isto in provinciam redacta. Commenta hæc sunt hominis, qui hoc solum sibi negocij credebat datum, ut Imperium Germanorum everte-

everteret, sibi autem suisque posteris successoribus dominatum aliquem divinum in omnem mundum compararet: qualia proinde de omnibus pene regnis finxit plurima sine rubore.

Num Geizæ illam de Stephano fabulam pesuaserit Hildebrandus, nescio. Bodinus l. 1. de republ. cap. 9 n. 114 ita scribit: *In Actis Vaticanis exstat intercessio Principum Hungariæ adversus Pontificis Romani legatum anno MCCCIIX, cui cum diceret, Stephanum I Hungariæ Regem à Pontifice Romano coronam regiam accepisse, acerrime restiterunt, neq; id Romano Pontifici jus esse denunciarunt.* Sed nostra nihil refert quid Hungari post admiserint, nec ne. Satis est ostendisse, citra Papæ injuriam potuisse & illos in obsequium Imperij venire, & Cæsares nostros Hungaris imperare.

COETERUM post Salomonis illa tempora, non temere observes indicium aliquod superstitis in Hungaros imperii, fractis jam nimium reipubl. nostræ viribus. De Henrico V Cæsare tanquam memorabile narrat Otto l. 7. Chron. cap. 13: *Eo tempore Calomannus Ungarorum rex*

fratrem suum Almum de consortio regni suspectum habens, persequitur. Qui profugus ad regem Henricum veniens injuriamq; suam deplorans, auxilium ejus impetrat. Itaq; condicta Rex expeditione, Vngaros bello petit, sed castrum quod Posonium dicitur inconsulte occupans, parum proficere potuit, sicq; infecto negocio ad propria rediit. Idem cap. 14 de Lothario Saxone: *Ungarorum Rege timore perculso multa & magnifica munera suscepit.* De Friderico I ita scribit idem Otto Frisingensis l. 2 de gestis Friderici c. 6. *Ibi etiam Princeps, eo quod omnibus in proprii Imperii finibus ad ejus voluntatem compositis, virtutem eam, quam intus gerebat, extra ferre disponeret, Hungaris bellum indicere, ipsosq; ad monarchia apicem reducere volebat. Sed cum assensum super hoc Principum, quibusdam de causis latentibus, habere non posset, ad effectum tunc producere, ea qua volvebat mente, non valens, ad opportuniora distulit* Post Fridericum hunc in Hungariam, Imperij quidem Germanici nomini, nihil est vel tentatum.

Vt proinde, quicquid fuit juris id jam dudum

dudum tot ſeculorum decurſu perierit. Quod ipſum non ſemel etiam ultro profeſſi pridem ſunt, idq; in publicis comitiis, Imperii Germanici ordines. Exſtat ejuſmodi confeſſio in Conſtitutionibus Imperii, quæ anno 1566 Auguſtæ in Comitiis fuerunt promulgatæ. Ubi Maximilianus Cæſar ita loquitur: Uber voriges haben uns Churfürſten Fürſten und Stände / in ihrer bedencklichen anzeigen / unter andern auch fürbracht und anlangens gethan. Dieweil ſie nun etliche mahl mehr gedachtem unſerm geliebten Herren und Vater Käyſer Ferdinando hochlöblicher Gedächtnüs ihr mitleidentliche Hülffe / zu rettung des Königreichs Hungarn / gutwillig erzeigt / und ſich mit anſehnlichen contributionen des gemeinen Pfennings / und anderer Reichshülffen beladen / an Gelt und Leuten getreulich zugeſetzt / auch jetzund uns zu allem unterthänigſten Gehorſam / in ein mercklich anſehnlich hohe Reichshülff / abermahls gedachtem Land fürnehmlich zu gutem einlaſſen / da doch ſolche Landſchafft dem heiligen Reich Teutſcher Nation, in nichts nicht verwand / oder zugethan etc. Non negavit hoc Cæſar: tantùm cenſuit, non iniquum videri, ut aliquando Hungaria in ſignum gratitudinis propriùs cum Imperio coëat in

unum corpus. Daß es nicht unziemlich und unbillich/ daß zu einer Danckbarkeit gemelt Landt zu Hungern/ da es durch Göttliche milde Gnade/ von dem Feind errettet / in etwas auffnehmen gedeihe und zu Kräfften keme/ es dem heiligen Reich auch zugewant verbunden und zugethan / auch gegen andern Feinden / wo sichs zutrüge / und als Römischer Käyser/ Churfürsten / Fürsten und Ständen/ behülfflich beyständig sein / auch gleichfals mit in gemeine Reichs contributionen eingezogen werden solte.

Verum de brevi illo Hungariæ obsequio forte justo prolixius jam disseruimus. De cultu quo Imperium & CYPRI & ARMENIÆ Reges aliquando sunt prosequuti, quum ille momentaneus fuerit, erimus eo strictiores. Igitur quo tempore expeditionem sacram in Palæstinam instituebat Henricus VI Imperator, quasi in clientelam Occidentalis Imperii se dedidit Rex CYPRI, coronam à Cæsare nostro imponi sibi expetens. Eam rem ita narrat Arnoldus Lybecensis l. 5 cap. 2; *Circa festum B. Ægidii de Massana civitate profecti ad portum Accon in festo B. Mauricii, cum summa tranquillitate & salute integroq; navium*

numero

numero applicuerunt. Cancellarius tamen Cæsaris Conradus *cum Comite Adolpho aliisq; amicis apud Cyprum adlittavit, Regem ejusdem insulæ coronaturus diademate à Domino Imperatore transmisso. Sane idem Rex sub ditione Constantinopolitani Imperatoris prius subsistens, ad majorem gloriæ suæ dignitatem à gloriosissimo Romanorum Augusto cororari desiderentissimè expetiit: Illuc itaq; gloriose veniens gloriosius excipitur, lautissime detinetur, expletisq; instantis negotii rebus, exquisitissimis ditatus muneribus, omnibusq; suis prout cuiusq; exigebat magnificentia repedatu navibus Accon prospere velificabat.*

Eadem expeditione & ARMENIÆ Rex in clientelam Imperij pari ratione concessit. Narrat etiam hoc idem Arnoldus cap. 5; idque factum refert, jam increbrescente fama de morte Cæsaris, eoque plærisque jam domum redeuntibus. *Remansit*, inquit, *Dominus Moguntinus & Dominus Verdensis, & quidam de nobilioribus cum populo Dei misericordiam ipsius & consolationem expectantes. Moguntinus tamen tunc aberat, in Armenia constitutus*

tutus pro coronando rege ejusdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus fuerat, qui, ut dictum est, in Cypro similia perpetraverat. Sed cum esset apud Baruth, visum est Principibus, ut remanente Cancellario Moguntinus vicem ejus suppleret, & ipsum Regem diademate imposito ad titulum Romani Imperii coronoraret. Ipse enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia Dominus ad ipsorum introitum omnes inimicos eorum terruisset, & quia gloriose multa loca munita obtinuissent, missis nunciis honoratis cum muneribus non paucis, ipsos Principes devote salutavit, & quanto desiderio ipsorum adventum expectaverit, per scripta simul & verba amplissima intimavit: paratissimum se dicens Romano subdi Imperio, si coronam diu desideratam ab ipsius mereretur suscipere nuncio. Glorietur Ecclesia Romana, quæ non solum in spiritualibus, sed etiam favente Christo dilatatur in temporalibus, ut etiam reges transmarini hoc titulo affectent insigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem quam Romani orbis attendunt dilatationem. Moguntinus

tinus igitur, ut diximus, gloriose expleto hoc negotio, ipsum regem Armeniæ & Principem Antiochiæ, ad pacis concordiam reformavit, quorum dissensione non modicum Ecclesia Dei in partibus illis turbata fuerat.

Hæc ita tunc gesta. Num & post repetita per occasionem, aut alia obsequii edita sint indicia, ignoro. Nec fortassis refert, scire illa aut ignorare.

CAPUT XIIX.

Poloniam ab Ottonis Magni ævo ad Friderici II tempora, pene semper, & subjectam & tributariam fuisse Imperio Germanico.

GEntem Polonorum, quorum erga Imperium diuturnam satis reverentiam nunc dicturi sumus, jam illo suo nomine cognitam, videor mihi observare primo omnium apud Jornandem l. de reb. Gothicis c. 4. Vbi ille scribit, Gothos trajecto Vistula amne ex Germania in Scythiæ terras pervenisse *quæ lingua eorum Ojùm vocabantur*, & illico ad gentem SPALORUM profectos, conserto præ-

lio victoriam adeptos, ad extremam Scythiæ partem quæ Pontico mari vicina eſt, properaſſe. Habitaverant ſcil, hactenus Gothi littora maris Balthici, inter Oderam fere & Viſtulam. Circa Thorunium igitur præter propter trajecto Viſtula pervenere in Maſoviam: quæ omnis terra frequentia admodum nomina in Oju aut Ou terminantia habet. Inde Poli aut Spali Gothis occurrerunt. Prout hodieq; ex parte occurrunt. Quibus emenſis ad Ponticum mare jam facilius deſcenditur.

CÆTERVM huic conjecturæ meæ pro ſe quiſque addat ſive demat fidem. Inſtituti noſtri eſt, duntaxat videre, quid in gentem illam juris Imperium aut habuerit olim aut habeat hodieque. Qua in re multum profecto intererit noſtra an Polonica monumenta ſequaris: uſq; adeo à ſe invicem diſſident. Noſtris tamen, iis præſertim quæ rei geſtæ ævo ſunt ſcripta, ab hominibus piis & fidei alias haud ſuſpectæ, niſi vehementer fallor, præ Polonicis fidendum potius. Vtpote quum Polonica omnia recentia admodum ſint, ceu Poloni ipſi fatentur, & excuſſo jam Germaniæ obſequio

quio ſcripta, cum puderet vel memoriam priſtini ſtatus ſupereſſe: noſtra ex adverſo, præterquam quod antiquitate veneranda ſunt, aliorum quoque teſtimoniis corroborentur.

Prima cum Polonis bella Ottonis Magni Cæſaris auſpiciis memorantur geſta. Quo tempore ſola Sileſia Polonia major minorque & Maſovia fortaſſis rempublicam gentis conſtituerunt, præerat certe rector Miſico. Dithmarus, quem Mersburgenſem conſtat Epiſcopum nobili genere natum & inſigni probitate fuiſſe Henrico II Cæſare, ita loquitur l. 2. pag. 28: *Gero orientalium Marchio, Luſitzi & Selpali, MISICONEM quoq; cum ſibi ſubiectis IMPERIALI SUBDIDIT DITIONI.* Miſiconem hunc Micezislai nomine etiam Polonorum annales celebrant, reliqua pene omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. At tributarium illum fuiſſe, diſerte idem prodit Dithmarus pag. 22: *Vdo Marchio Miſiconem IMPERATORI FIDELEM, tributumq; uſq; Vurta fluvium ſolventem, exercitu petivit*

collecto. Hæc nisi fallor ita accipienda sunt: tributariam tum fuisse omnem Misiconis regionem ad Wartam usque à Bohemiæ & Lusatiæ finibus. Idem Dithmarus l. 4 testatur, Ottone II mortuo, cum Henricus Bavarus Imperium ambiret, advolasse inter alios & Misiconem. *Huc Miseco, & Mistui* Obotritus, *& Bolislaus* Bohemus, *Duces cum ceteris ineffabilibus confluebant, auxilium sibi deinceps ut REGI & DOMINO cum juramentis affirmantes.* Ipsomet rerum potiente Ottone III, huic sese Misico dedidit. Dithmarus lib. cit. pag. 36: *In diebus illis Miseco semetipsum Regi dedit, & cum muneribus aliis camelum præsentavit, & duas expeditiones cum eo fecit.* Hoc est illud quod Lambertus notat ad annum 886: *Otto rex puer Mischonem cum muneribus obvium suscepit.* Quam reverenter idem Misico ipsos Germanicos Marchiones habuerit, liquet ex hisce verbis ejusdem Dithmari ex l. 5. pag. 54: *Vivente egregio Udone Marchione, pater istius Bolislai Miseco, domum in qua eum esse sciebat, intrare, vel eo assurgente numquam præsumpsit sedere.* Hic est ille,

quem

quem Witikindus amicum & fidelem Ottonis Magni Cæsaris laudat: defunctus *anno 992 regni tertii Ottonis octavo*, ut quidem diserte refert Dithmarus l. 4 pag. 46; ubi multa alia de illo narrat. Polonorum annales mortem ejus referunt in 999 annum.

Non in alias leges initio quidem patri successit haud dubie Bolislaus; quem Poloni Chrobri cognominant. Cæsarum in Poloniam quod tum erat jus, loquitur, institutus ab Ottone III (qui anno 999 religionis ergo sepulchrum S. Adalberti martyris miraculis clarum visitaturus, in Poloniam ad Bolislaum profectus erat) Archiepiscopatus Gnesnensis. *Fecit*, inquit Dithmarus l. 4 pag. 43, *ibi Archiepiscopatum, committens eundem prædicti martyris fratri Kadimo, eidemq; subjiciens Reinbernum sanctæ Cholbergensis Ecclesiæ Episcopum, Popponem Cracuensem, Joannem Wiotislaensem*, (forte Wratislaensem) *Ungero Posnaniense excepto, factoq; ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Non habent hoc Polonici scriptores: sine dubio autem meretur fidem Dithmarus auctor pene αὐτόπτης, eoque & Ba-

ronius ad annum 999 n. 12 Dithmari fidem ſequi non dubitavit. Poloni vulgo ſic ſatis conſtanter referunt ab Ottone Cæſare tunc corona donatum eſſe & in ordinem Regium cooptatum Bolislaum. Hinc jam ævo barbaro Gnesnæ Bolislai ſepulchro inter alia hoc inſcriptum eſt:

Ob famam bonam tibi contulit Otto coronam.

Argueret etiam hoc Cæſaream auctoritatem, ſi eſſet verum, & deberet Polonia beneficio huic Germanici Cæſaris gratias immortales. At vero nuſquam Dithmaro Bolislaus Regio nomine nuncupatur ſed Dux; & tamen perſecutus ille eſt Bolislai omnia ſic ſatis accurate, ad annum uſque 1018. Paulo poſt etiam audiemus Wipponem narrantem, à Bolislao aſſumptum Regium nomen defuncto demum jam Henrico III. Baronius ad annum uſq; 1018 ex hiſtoria Romualdi à Petro Damiano deſcripta præclare notat, Bolislaum à Romano Pontifice coronam ſibi petiiſſe, ſed fuiſſe impeditum ab Henrico Cæſare: recte hinc colligens, illum ab Ottone III Bolislaum regium titulum non obtinuiſſe. Cartuitus

Hunga-

Hungarus in vita S. Srephani narrat, anno regni quarto Stephanum Roma coronam adeptum, quæ Misicæ Polono erat destinata. Incidit autem ille quartus annus in Christi millesimum: adeoque si vera esset Cartuitu narratio, vel hinc appareret fabulæ illius de donato ab Ottone Regio titulo vanitas. Sed etiam illam fabulosam esse, patet ex eo, quod Misicam Polonum in tempora illa referat: qui dudum erat mortuus, rerum jam potiente per annos complures Bolislao filio. Sed non est quare ejusmodi testimonia in clara veritatis luce advocemus in medium.

NON possumus hoc loco non, levi saltim brachio, tangere & Baronium & Bzovium, quanquam hic scuticam pene meruerit. Baronius ad annum 999, cum narrasset ex Dithmaro iter illud Polonicum, & Archiepiscopatus Gnesnensis ab Ottone instituti primordia; subjungit de suo n. 13, hæc verba: *Porro cum audis tot sacra munia exhibita ab Imperatore, scias male ipsi ut auctori esse tributa, quæ Legatus à latere cum eo missus Archidiaconus Cardinalis S.R.E. sua auctoritate facienda curavit.*

At

At Legatum aliquem à latere Cæſarem in Poloniam uſque comitatum eſſe incertum eſt: & Epiſcopatus Archiepiſcopatuſque illo ævo à Regibus eſſe inſtitutos, tantùm Papali confirmatione requiſita, docent utiquè multæ ad nos uſque translatæ Cæſarum Regumque illius argumenti tabulæ. Bzovius ad eundem annum, licet epitomatorem ſe Baronii profiteatur, in majus figmenta auxit & corrupit. *Otto*, inquit n. 3, *præſente, adeoq; conſentiente Sedis Apoſtolicæ legato S. R. E. Archidiacono Cardinali, tum Regium diadema Bolislao dedit, tum Archiepiſcopalem dignitatem Gnesnenſi Eccleſiæ conceſſam non irritavit. Namq; eo tempore Gnesnenſis Eccleſia metropolitana dignitate ornata non fuit.* Nova hæc ſunt unius Bzovii commenta, Adfuiſſe aliquem à latere legatum & circa Archiepiſcopen Gneſnenſem aliquid actum, à Baronio acceperat; de ſuo: datum Bolislao diadema ab Ottone, conſenſum Legati acceſſiſſe, ad Regii diadematis collationem, item non irritam reddidiſſe Ottonem Archiepiſcopalem dignitatem. Hæc inquam ſunt mere Bzoviana. Illa vero, Eccleſiam Gnesnen-

Gnesnensem fuisse tunc ornatam metropolitana dignitate, & dignitatem tamen illam jam anno 65 cæpisse, quod idem prodit, vel ut hic loquitur fuisse jam Ecclesiæ Gnesnensi *commissam*, sibi mutuo adversantur & falsimoniæ sese coarguunt. Si admittas tamen vel illud quod ait Bzovius, Ottonem dignitatem Archiepiscopalem non removisse, argumento id fuerit Ottonianæ per Poloniam auctoritatis: quippe quum in beneficio numerandum fuerit, quod Otto dignitatem istam non loco moverit.

Stephanus Neugebaverus l. 3. Histor. Polonicæ cap. 53 de eodem negocio scribit: *Volens* Otto *tam splendido hospiti & amico parem referre gratiam, Regem eum appellat sociumq; & amicum Romani Imperii, à tributo & omni jurisdictione Imperatorum immunem: ac diadema suum, Gaudentio Archiepiscopo solemnes ceremonias peragente, ipse imponit, eumq; honorem sempiternum ipsi ac posteris ejus in Polonia regnaturis esse jubet*. Etiam heic autem multa deprehendere est nunquam à quoquam antehac prodita. Ejusmodi sunt: Ottonem

voluisse parem Bolislao referre gratiam: Bolislaum socium & amicum Imperii appellatum: Bolislaum immunem ab omni jurisdictione Imperatorum pronunciatum: diadema Ottonis Bolislao impositum. Immunem à tributis redditum Bolislaum Ottonis beneficio, haud negaverim. Multum ipsi indultum apparet ex Dithmaro, qui ubi dixisset, quam humili cultu Misico Udonem Marchionem fuerit prosequutus, addit: *Dominus indulgeat Imperatori, quod tributarium faciens dominum, ad hoc usq; elevavit, ut oblita sui genitoris regula semper sibi præpositis auderet in subjectione paulatim detrahere, vilisq; simoq; pecuniæ transeuntis inescato hamo, in servitutis libertatisq; detrimentum, capere.* De Ottone enim Imperatore videtur loqui non de Henrico. Utut sit, si immunis à tributo & omni Cæsarea jurisdictione factus est, Bolislaus Ottonis beneficio, obnoxius ille fuerit ante necessum est. Adeoque ipsomet Neugebaujeri indicio intelligimus subjectum antehac fuisse Bolislaum Cæsari: quod tamen ipse

ipse cum Polonicis scriptoribus aliis unice studet dissimulare.

Henrico II Cæsare idem ille Bolislaus hostilia etiam ausus vicinam Germaniam & Bohemiam latronijs atque excursionibus infectam sepe habuit: subinde tamen domitus rediit ad officium. Quæ omnia quemadmodum gesta sint ad annum quidem usque 1018 nemo diligentius & majore fide persequutus est, ac Dithmarus Episcopus sanctimonia vitæ clarus, qui rebus istis frequenter ipse interfuit. Legi cumprimis meretut liber sextus, quo narrat expeditionem sanctissimi Cæsaris adversus Bolislaum, qua ille anno 1005, & Bohemia omni quam occupaverat pulsus, & Posnaniam usque fugatus, aliorum intercessione gratiam Cæsaris denique impetravit, pace iterum constituta. Ibidem legas, cum denuo contra fidem datam rebellaret Bolislaus, & Cæsar rursum in illum ducturus esset, metu coactum pacem rursus petiisse Cæsarique reconciliatum. *Pentecostem*, scribit Dithmarus pag. 11 *nobiscum*, i. e. Mersebutgi egit Rex Henricus. *In cuius vigilia*

Bolizlaus cum securitate obsidum apud se relictorum, venit & optime suscipitur. In die sancto manibus applicatis MILES efficitur, & post sacramenta Regi ad Ecclesiam ornato incedenti ARMIGER habetur. In secunda feria Regem magnis muneribus à se & contectali sua oblatis placavit. Deindeq; Regia largitate his meliora ac multo maiora, cum BENEFICIO diu desiderato suscipit, & obsides suos cum honore & lætitia remisit. Ex quibus verbis liquet, Bolislaum Henrico Regi sacramento militari & feudali tunc obstrictum. Hujus sacramenti vi debuisse Bolislaum comitari Cæsarem in Italiam euntem, liquet ex querela Dithmari, quam non multo post addit. *Ad supplementum hujus itineris Bolizlaus antea invitatus nil aspiravit, & in bene promissis more solito mendax apparuit.*

Victoriæ illius de Bolislao reportatæ meminit ad annum 1004 Marianus Scotus: *Henricus Rex Italiam, Bohemiam & Bolislaum Ducem eum omni Slavorum gente subiugavit.* Totidem verbis usus est Hermannas Contractus, quorum uterque non multo post floruit. Ottonem

nem Frisingensem, Albertum Stadensem aliosque in testimonium vocare nunc nolo cum unus Ditmahrus omni sit exceptione major. Et tamen ea est impudentia Bzovius Polonus, ut Dithmarum dicat hæc somniasse. Ipse ex adverso affirmat, Bolislaum semper & ubique de Bohemis & Saxonibus trophæa retulisse; & mira mox narrat de omni Venedorum terra, usque ad Albim & Salam fluvios & Cimbricam Chersonesum, per Bolislaum in ditionem redacta, Magdeburgo item & Hildeshemo urbibus incensis. Verum hanc hominis insolentiam egregie excepit Hervvartus in Mantissa Lud. IV defcensi pag. 130. Et sane non dissimulat quidem etiam Dithmarus hostiles Boleslai excursiones: plane alia vero tradit & de amplitudine & de eventu conatuum. Vt proinde ad annum usque 1018 nihil tale contigerit. qualia Bzovius narrat post Cromerum aut Dlugossum (cujus historia *quod pleraque sine respectu scripserit, in lucem prodire haud permittitur*, teste ipso Simone Starovolscio l. de script Pol.) civesq; alios suos, homines nuperos. Nihil etiam tale in omnibus aliis Saxoniæ monu-

mentis reperias, quæ damna ab hoste aliquo accepta summa cura referunt. Fabulæ itaque sunt, non minus atque illæ de Lechi amplissimis victoriis, quæ itidem sine ullo idoneo teste contra fidem Francicorum annalium jactitantur.

Haud negaverim tamen, Henrico etiam vivo conatum tandem esse Bolislaum, excussa omni Imperii reverentia, Regium nomen coronamque Roma petere: quod jam tum ex vita Romualdi attulimus. Ast Conrado demum Cæsare Regem se dixisse, diserte testatur Wippo hisce verbis: *Eodem anno quem supra notavimus* (i. e. anno primo Conradi qui est Christi 1025) *Bolislaus Sclavigena Dux Polonorum insignia regalia & Regium nomen in iniuriam Regis Chuonradi sibi aptavit. cuius temeritatem cita mors exinanivit.* Pergit Wippo: *Filius autem eius Misico similiter rebellis fratrem suum Ottonem, quoniam Regis partibus favebat, Ruhbiam* (Russiam forte) *pepulit. Qualiter vero eiusdem Misiconis protervitatem, & cuiusdam Udalrici Ducis Böemia perfidiam, Rex Chuonradus postea compescuerit,*

erit, in loco suo dicam. Albertus Stadensis ad annum 1027 de Misicone hoc Bolislai filio ita scribit: *Conradus Imperator Polonos & Regem eorum Misingum cum virtute perdomuit, & auxiliatores eorum Bohemos cæterosq; Sclavorum populos sub tributum misit.* Ita ille. VVippo autem Bohemicum Sclavicumque illud bellum in annum demum 1034, Polonicum in 3132 rejicit: cui potius ut scriptori συγχρόνῳ credendum, cum præsertim Albertus ille in observandis gestarum rerum annis per sit negligens. Sed de Polonico bello ita loquitur ipsemet VVippo: *Bolislaus Dux Polonorum mortuus reliquit duos filios Misiconem & Ottonem. Misico dum fratrem suum Ottonem persequeretur, expulerat eum in Russiam. Dum ibi aliquantum tempus miserabiliter viveret, cœpit rogare gratiam Imperatoris Cunradi, ut ipso imperante & juvante restititueretur patriæ. Quod dum Imperator facere vellet, decrevit ut ipse cum copiis ex una parte, ex altera frater Otto Misiconem aggrederentur. Hunc impetum Misico ferre non valens fugit in Boëmiam ad Vdalricum Ducem*

cem, cui tunc temporis Imperator iratus fuerat. Sed ille ut ſic placaret Imperatorem, voluit ſibi reddere Miſiconem. Quod factum ſceleratum renuit Cæſar, dicens, ſe nolle inimicum emere ab inimico. Otto reſtitutus patriæ & Dux factus à Cæſare, dum poſt aliquod tempus minus caute ageret, à quodam familiari ſuo clam interfectus eſt. Tum Miſico omnibus modis quærebat gratiam Imperatricis Giſalæ & reliquorum Principum, ut mereretur redire ad gratiam Imperatoris. Cæſar miſericordia motus dedit ſibi veniam, & diviſa provincia Polonorum in tres partes, Miſiconem fecit Tetrarcham: reliquas duas duobus aliis commendavit. Sic imminuta poteſtate minor facta eſt temeritas. Defuncto Miſicone Caſimirus filius eius FIDELITER SERVIEBAT uſq; huc Imperatoribus noſtris.

Hactenus Wippo. Eandem plane rem ita narrat Otto Friſingenſis l. 9 chronici c. 28. *In primordio regni eius* (ſcil. Conradi II) *Boleslaus Polonorum Dux, qui ab anteceſſore ſuo Henrico pariter ſubiectus fuerat, ab Regno* (Teutonico) *dividi, Rexq; per ſe vocari molitur-*

tur. Qui non multo post moriens, Misiconem filium suum successorem reliquit. Is dum patrem imitari cogitaret, insuperq; fratrem suum Ottonem expulisset, rex Conradus tam profugum in patriam reducturus, quam de contumace Misicone regni Germanici injuriam vindicaturus, in Poloniam procinctum movet. Misico regis impetum ferre non valens, fractu quibusdam REGNI INSIGNIBVS ad Vlricum Bohemensium Ducem, qui & ipse tum temporis hostis regni erat, fugit. Paulo post: *Otto vero libere Ducatu potitus, diadema quod pater ejus ad ignominiam regni Germanici illicite facerat, Regi Conrado misit, seque per omnia ditioni ejus subjecit. Ipse vero Otto non multo post fraude armigeri sui vita privatus est. At Misico ab rege exul factus, ad ipsum supplex venit, interventuq; reginæ, divisa in tres partes provincia, tertiam partem ipse obtinuit. Exin provincia illa Poloniæ Regibus nostris sub tributo servire cognoscitur.* Hæc omnia Otto: desumpta fortassis ex historia vitæ Conradi, ab Hermanno Contracto conscripta, quam alibi Otto laudat.

Nihil horum habent Polonici annales, si excipias Bolislai & Misceconis nomina, hujusque infeliciorem statum: Sed non est quod eos moremur. Ipsi tamen etiam narrant, Ducatum Masoviæ per hæc tempora cæpisse, primo Duce Maslao expocillatore Miecizlai sive Misceconis. & Regiam coronam in Germaniam delatam per Rixam Misceconis viduam. Quæ omnia quemadmodum sint gesta, rectius ex nostris discimus. Cæpit scilicet Ducatus Masoviæ ex instituto Cæsaris Conradi; estque ille unus illorum trium in quos divisa tum fuit vetus Poloniæ provincia, longa seculorum serie exinde à Poloniæ κατ' ἐξοχὴν sic dictæ republica separatus. De subjectione & tributo quod ea tempestate pendit Polonia Imperio, exstat memoria in Ungarorum etiam historiis apud Bonfinium l. 2 decad. 2. *Henricus tertius*, inquit ille, *graviter indignatus, quod Poloniam injussu suo devastarit, Udalrico Bohemo filioq; bellum indixit. Quia Romano Imperio Ducatus ille subjectus erat, quotannisq; boves centum & viginti, item argenti pustulati quinquaginta pondo pendere*

dere cogebatur. Sermo autem Bonfinio est de bello quod Bohemo intulit Henricus tertius anno 1041. Quo anno Casimirum sexcentorum equitum præsidio ab Henrico munitum, simulque facta spe Bohemum in officium redigendi & ab illius injuria Poloniam vindicandi, rempublicam monasterio relicto aggressum iterum, ipsimet Poloni referunt. Ut proinde accedente hoc Vngarorum testimonio, de subjectione & tributo Poloniæ minus fas sit amplius dubitare.

Is rerum status mansit ad annum usque 1077. Nam Casimirum quidem servasse fidem Henrico etiam III Cæsari, jam audivimus affirmantem VVipponem. De eodem Contractus loquitur ad annum 1051: *Imperator contra Gazmarum Ducem Polonorum rebellionem molientem expeditionem parat, gravique infirmitate detentus pacem PACTUMQVE eum petentem suscipiens discessit.* Huic autem anno demum 1059 successit filius Bolislaus, quem sui Audacem cognominant. Ad annum 1071 Lambertus Schafnaburgensis, qui tunc temporis floruit, de hoc Polono ejusque ad-

versario Bohemo hæc notavit : *Inter Ducem Polonorum & Ducem Behemiorum infestissima dissensio erat. Propter quod eos Rex Henricus quartus in civitatem Misina autumnali tempore evocatos, durius corripuit, & ut deinceps suis singuli terminis contenti essent, nec se vicissim temerariis incursionibus lacesserent, sub obtentu Regia majestatis pracepit; alioquin se hostem & vindicem experturus foret, qui prior alteri arma tulisset.* Subjectum itaque fuisse tunc Polonum non minus atque Bohemum, clarissimum est. Anno 1075 non nisi Ducis titulo fuisse insignem adhuc Bolislaum, docet epistola Gregorii VII Papæ, quæ est libri tertii septuagesima tertia. Hactenus itaque per Poloniam integra superfuerunt Imperii Germanici jura.

Biennio demum pòst Audax ille Bolislaus altiora spirare cæpit. Ea de re cumprimis notatu digna sunt Lamberti Schaffnaburgensis, scriptoris sane supra seculi captum prudentis, verba. *Anno 1077 Dux*, inquit, *Polonorum qui permultos jam annos Regibus Teutonicis tributarius fuerat, cujusq; regnum jam olim Teu-*

Teutonicorum virtute ſubactum, atque in provinciam redactum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod Principes Teutonicos cerneret domeſticis ſedicionibus occupatos, nequaquam ad inferenda cæteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem regiumq; nomen ſibi uſurpavit, diadema impoſuit, atque ipſo die Natalis Domini à 15 Epiſcopis in regem eſt conſecratus. Quæ brevi poſt comperta Principes Teutonicos, quibus reipubl. dignitas curæ fuit, graviter affecere; ſibiq; invicem ſuccenſebant, quod dum inteſtinis in ſe atq; ſua viſcera odiis ſævirent & digladiarentur, potentiam opesq; barbarorum intantum aluiſſent, ut jam tertiò Dux Bohemicus Regnum Teutonicum ferro & igne populabundus peragraßet, & nunc Dux Polonorum in ignominiam Regni Teutonici contra leges & jura majorum regium nomen regiumque diadema affectaſſet. Mirari ſe ſatis non poſſe, ſcribit Cromerus, hæc ita à Lamberto memoriæ eſſe prodita. *Atqui*, inquit, *plus ſeptuaginta annis ante hoc tempus Polonia regem cum habuiſſet, & quidem Ottonis Ruffi Germani Imperatoris beneficio, per hoc tempus*

habere desiit? Jam vero quindecim episcopos Poloniam non modo tunc sed unquam omnino habuisse, ipsa rei evidentia falsum esse convincitur, Verum fabulosa esse illa ab Ottone III usque repetita tituli Regii Polonici exordia, jam probavimus. Et cum in exprimendo Episcoporum numero zifris quas appellant fuerit usus Lamberti codex, facile error surrepere potuit citra Lamberti culpam.

Hanc Bolislai autem furtim raptam dignitatem Regiam brevi interiisse, ipsimet Poloni commemorant. Cum sceleribus, libidinibus, crudelitate, tandem & cæde immani Stanislai Cracoviensis Episcopi, omnium sibi odium conciliasset, ferunt ipsi, regno pulsum annò 1039 in Vngariam aufugisse, ibique furore correptum mortem sibi ipsi conciviſse; fratre Uladislao Hermanno jam tum usque à Bolislai fuga rerum potiente, & à regio nomine cum illo tum omnibus ad Præmislaum abstinentibus. Tradunt verò simul, à Gregorio septimo Papa toti Poloniæ, ob cædem Stanislai, sacris interdictum, Bolislao regnum abrogatum, & edictum pariter, ne

ne quem Episcopi Regem injussu suo ungerent & coronarent, Nec ego negaverim, Gregorii illius facta intuens alia, tale quid contigisse: dubito tamen, propterea quod nec in antiquis ævi illius monumentis historicis nec in Gregorii epistolis vestigium ejus reperiatur. Religione illâ ductos Polonos Regium nomen haud usurpasse, verosimile non est: utpote quum Uladislaus ille statim initio regiminis relaxationem interdicti impetraverit à Papa, & tamen Rex audire noluerit. Caussa verior est, quod & Uladislaus ille & successores ejus ad Præmislaum usque reverenter coluerint Imperii vim, & injussu Cæsarum haud fuerint ausi nomen illud ostentare. Et verò Uladislaus ille duxit in uxorem Sophiam Henrici IV Cæsaris sororem viduam Stephani Hungarici, eoque in gratia illius fuit. In ejus filium Bolislaum tertium movit tamen Henricus V anno 1109. Abbas Stadensis de bello isthoc ita scribit: *Henricus Rex Poloniam cum exercitu ingreditur, eaq; vastata revertitur.* Urspergensis in huncmodum: *Post hæc ad Polonicam gentem longinquam movit exercitum,*

mul

multoq; ibi diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Cromerus aliique illum secuti Poloni latius bellum hoc describunt, haud ausi negare exactum ab Henrico tributum; at æquis conditionibus pacem ajunt compositam, cum sequente anno Bolislaus ad Cæsarem Bambergam proficisceretur. Sed per illas novas etiam pacis leges non remissum esse tributum, imò bona illud fide à Bolislao expensum usq; ad annum seculi illius vicesimum secundum, haud difficile collectu est ex iis, quæ de Lothario Cæsare narrat Otto Frisingensis l. 7 Chronici sui cap. 19, de reditu Lotharii ex Italia, qui contigit anno 1134, verba faciens. *Inde*, inquit *in Saxoniam divertens Polonorum Ducem cum multis muneribus obviam habuit; quem tamen non ante dignatus est suo conspectui præsentari, quàm tributum duodecim annorum, hoc est, quingentas libras ad singulos annos persolveret, & de Pomeranis & Rugis* (quos sc. ille occupaverat) *homagium sibi faceret, subjectionemq; perpetuam sacramento sibi firmaret.*

Conrado Tertio Cæsare qvid acciderit circa Polonos

od nos in noſtris monumentis haud clare legas. At Poloni fatentur illum anno circiter 50 ab Valdislao, uno Poloniæ Ducum, permotum, Bolislao Criſpo qui fratrem expulerat, bellum minitatum; deſiiſſe tamen, excuſatione Bolislai in caſtris cum ampliſſimis muneribus accepta. Quod argumentum eſt nondum exutæ tunc reverentiæ Imperio debitæ. Imo & tributum non fuiſſe tunc negatum, indicat utique Otto Friſingenſis in Chronici ſui l. 6 c. 28 ſcribens, Poloniam Regibus noſtris ſub tributo ſervire; velut jam audivimus. Eſt autem Chronicon illud conſcriptum anno 1146 ut ipſe teſtatur l. 7. c. 36. Videtur tamen ſenſim Bolislaus ille Criſpus ad libertatem aſpiraſſe, eoque imperata juſto minus eum feciſſe: quantum colligere eſt ex ijs quæ de cauſis belli Polonici à Friderico Cæſare anno 1157 geſti, diſſerit Radevicus l. 1 c. 2 Vbi poſt multa ſub finem capitis ita loquitur. *Acceſſit ad hæc, quod vel debitum fidelitatis ſacramentum offerre, vel ſolitum ſingulis annis tributum quingentarum marcarum publico ærario inferre jam de-*

sueverant. Talibusq; indiciis aperte se ab Imperio descivisse, & non clanculariam sed evidentem rebellionem moliri protestabantur. Guntherus l. 6 scribit:

Nec jurare fidem, nec prisco more tributa
Annua, quingentas curabant pendere marcas.

Historiam belli persequitur Radevicus cap. 2 & illum secutus Guntherus: sed non est hujus loci illam referre. De illius autem belli eventu quæ idem Radevicus disserit c. 4 & 5 digna sunt quæ huc afferantur. *Boleslaus*, inquit, *Dux rebus suis ultimum fatum cernens imminere, cum totam terram populumq; suum periclitari & prope esse ad interitum cerneret, Barones & Principes nostros tum per nuncios, tum in propria persona conveniens, multis precibus, multis lachrymis, multis quoq; promissionibus, ut sub JVGVM ROMANÆ DITIONIS, & in gratiam Principis recipi mereretur, postulavit. Salutare secutus consilium, ante intolerabilem calamitatem rebellionis mutare sententiam: debere autem dedignari dominos humiliores, non eum cujus in potestate sit Romanum Imperium. Imperator jamdudum*

edoctus

edoctus hanc nobilitatem, Parcere proſtratis & debellare ſuperbos, præmaturam, ſubitam, & à Deo datam nolens cruentare victoriam, Ducem ad deditionem recipiendum decrevit. Itaq; in prædicto territorio Epiſcopatus Posnanienſis circa partes Crisgouvæ, præfatus Dux pedibus Imperatoris provolutus, interventu Principum hoc tenore in gratiam receptus eſt. Primo juravit pro ſe & pro omnibus Polonis, quod frater ſuus exul ad ignominiam Romani Imperii non fuerit expulſus. Deinde pollicitus eſt dare duo millia marcarum Imperatori & Principibus mille Imperatrici 20 marcas auri, Curiæ 200 marcas argenti, ob eam negligentiam quod ad Curiam non venerat, nec de terra DEBITAM FECERAT FIDELITATEM. Juravit quoq; Italicam expeditionem. Deinde juravit, ut in proxima Nativitate Domini ad Curiam Magdeburgi celebrandam venire deberet, juxta judicium & ſententiam Bohemorum & Polonorum ſuper querimonia fratris ſui expulſi plenarie reſponſurus. Sicq; jurata Principi FIDELITATE, ſicut mos eſt, & de ſupradictis omnibus fideliter adimplendis acceptis obſidibus, Gazimiro videlicet

fratre Ducis & aliis nobilibus, gloriosam adeptus victoriam, feliciter Deo duce Augustus revertitur. Ipse tamen Dux dolis plenus & acerbam dominationis cupidinem mente ferens, jam suis promissionibus moliebatur insidias. Nam nec ad Curiam venit, nec sufficientes pro se procuratores misit, Italicam quoq; expeditionem violato sacramento mentitus est. Hæc omnia Radevicus. Ex quibus quænam fuerint jura Germaniæ ista quidem ætate in Polonos, pulcherrime est perspicere.

Fatetur Cromerus, tributum postulasse Fridericum & negatum à Bolislao; addit vero inepte, tributum fortè pollicitum fuisse exulem Vladislaum, qui per Cæsarem volebat restitui. Adeo invisum homini est, tributum ex more & lege Imperio pendere Poloniam solitam. Non memorant Annales nostri Bolislaum plene ad officium rediisse. Ego tamen non dubito: quum videam à Friderico Cæsare omni secuto tempore nihil in Poloniam tentatum esse; quem tamen injuriarum impatientissimum, studiosissimumque jurium Imperii, simul vero & à viribus instructissi-

mum

mum fuiſſe, ſatis conſtat. Sed & tradunt Poloni, pacem tandem hiſce legibus conſtitutam: ut Vladislaus exul ad Sileſiæ modò dominatum reſtituatur, cæteris ſe abſtineat: & ut Bolislaus una cum fratribus trecentos haſtatos equites Friderico Imperatori in auxilium ad Mediolanenſe ſive Langobardicum bellum mittat. Et quo firmior pax eſſet, Adeleidam Imperatoris ſororis filiam à Mieczizlao ductam: Cæſarem autem in bello Italico adjutum fuiſſe Polonorum auxilijs. Quæ ſi vera ſunt, nova utique conventio quædam facta, & Bolislaus in gratiam receptus eſt. Iidem Poloni memorant, anno 1163 inſtante apud Bolislaum Friderico Imperatore, cum is ab Italica expeditione capto Medolano revertiſſet, Vladislai jam defuncti filios ab exilio revocatos, Sileſiam omnem quæ continentibus ſylvis à reliqua Polonia dirimitur, uſque ad Bohemorum Misnenſiumque fines in ditionem ſuam accepiſſe, & hac adeo origine Sileſiæ Duces cœpiſſe. Id quod magnum iterum eſt argumentum, ſalvæ in Polonos Cæſareæ auctoritatis. Per eadem tempora conſueto more

ſoluta etiam tributa eſſe, ſignificat Helmoldus, quem circa annum 1170 ſua ſcripſiſſe, ex ultimis duobus capitibus l. 2 ſatis perſpicuum eſt. Is enim de Polonia ita loquitur cap. 1 l. 1 *Polonia magna Slavorum provincia, cujus terminum in Ruzia regnum dicunt connecti: & dividitur in octo Epiſcopatus. Quondam habuit Regem, nunc autem DUCIBUS* (diviſa ſcilicet in partes) *gubernatur. SERVIT & ipſa, ſicut Boëmia, SUB TRIBUTO Imperatoriæ Majeſtati.* Totidem pene verbis hoc habet Auctor chr. Slavor. Lindenbrogianus cap. 2. Feruntur tamen Friderici I Cæſaris tabulæ Reginoburgi anno 1159 conſcriptæ de Regia Bohemo collata dignitate, in quibus tributum, quod hactenus ex Polonia Fiſcus Cæſaris acceperat, Bohemiæ Regibus tribuitur. Germanice verſas exhibet illas Goldaſtus parte 2. Reichßſatzungen pag. 13.

Ne cum Friderico quidem exſtinctam Imperii auctoritatem, argumento mihi eſt, quod Poloni non ſecus atq; Bohemi Ottone IV Cæſare anno 1209 ad Comitia Imperij vocati venerint. Luculente id teſtatur Arnoldus Lybecen-

ſis

sic scriptor σύγχρονος & forte αὐτόπτης l 7 cap. 18. *Sequente anno* (is erat ille quem diximus) *indicta est curia in Aldenburg. Illuc convenerunt Mysnenses & Ciunenses, POLONI quoque, Boiemi, & Ungari : ibique multis negotiis determinatis & pace iurata, quæ in omnibus curiis firmata est, Dominus Rex faciem suam convertit in Brunsvvich.* Ipse Cæsar Fridericus in iis tabulis, quibus Regnum Bohemiæ anno 1212 plurimum ornavit, ita verbis constituit : *De nostræ liberalitatis munificentia statuimus : quod illustris Rex Bohemiæ prædictus vel heredes sui ad nullam curiam nostram venire teneantur, nisi quam nos apud Bamberg vel Nurnberc celebrandam indixerimus, vel si apud Merseburc curiam celebrare decreverimus, ipsi sic venire teneantur. Quod si DUX POLONIÆ VOCATUS accesserit, ipsi* (Reges scil. Bohemiæ) *sibi ducatum præstare debeant, sicut antecessores sui quondam Bohemiæ Reges facere consueverunt, sic tamen ut spacium sex hebdomadarum veniendi ad prædictas eis ante præfigatur.*

Saltim itaque comis reverentia Imperii super-

ſuperſuit in Polonia uſque ad infelicia illa tempora quando cum Friderico II Cæſare priſca Cæſarum auctoritas & Germanici Imperii decus concidit. Et vero poſtea demum auſa eſt Polonia Præmislao auctore Regiam ſibi dignitatem vindicare. Ut proinde jure affirmaveris, Poloniam ab Ottonis Magni ævo uſque ad Fridericum illum ſecundum, tantùm non ſemper & ſubjectam fuiſſe & tributariam Imperio Germanico. Nec enim illam obſequii originem ab Henrico demum III repetendam eſſe, quod facere videtur Otto Friſingenſis, ſatis oſtendimus.

PRIVS hinc quàm abeamus, adferemus Radevici verba ex l. 1 c. 1 de limitibus Polonis, qui tum fuerunt. *Eſt*, inquit, *Polonia quam habiti modo Slavi inhabitant, ſicut placet his qui ſitus terrarum deſcriptionibus notant, in finibus ſuperioris Germaniæ, habens ab occidente Oderam fluvium, ab oriente Viſtulam, à ſeptemtrione Ruthenos & mare Scythicum, à meridie ſylvas Bohemorum.* Unde liquet, Pomeranos aliquos ut & Novæ Marchiæ partem Poloniæ tum accenſita. Mare enim Scythicum eſt illud quod

quod hodie Orientale aut Balthicum audit. Rutheni si Russi sunt haud apparet qui illi à septemtrione Polonos clauserint. Sed videtur Radevico non satis nota terræ illius omnis ratio; quin ipse id indicat: eoque non etiam est, cur illi ut & illum secuto Gunthero, hac in re tutò credamus.

LIBER II.

CAPUT I.

Facta digressione sternuntur fundamenta dijudicandi juris amissarum Imperii possessionum.

HActenus fines Imperii Germanici ita descripsimus, ut quemadmodum quidem se illi ad Friderici II Cæsaris tempora usque habuerint, simus prosequuti: ibi vero quasi subsistentes secutorum temporum nullam pene rationem habuimus. Fecimus vero illud haud temere, aut quod arbitremur satis jam factum officio nostro. Nam utiq; id maxime nobis expediendum censemus, quæ hodie demum sit conditio Imperii finium, & hunc in usum potissimum à prima usque origine omnia arcessivimus; quod scilicet ita denique nostri temporis jura clare omnibu-

pateant, si quibus illa exordiis ceperint, ex tenebris quibus involuta sunt, in apertam lucem fuerit protractum. Desijmus autem in Friderico illo Cæsare, quod ad illum usque prisca Imperii Germanici facies, priscique adeo limites sibi sic satis recte constiterint. Exinde vero non gradu, non cursu, sed præcipite quodam lapsu corruens propemodum respublica simul & fines vehementer turbavit peneubivis, alibi confudit, alibi tantum non omnino perdidit. Sane & si quos acquisivit iterum perdidit. Vt longe sit difficillimum eos hodie citra cujusquam injuriam discernere.

Ea res nos cogit, prius reliqua quam pertexamus, in parte operis præfari nonnihil, & historiæ filo quasi abrupto, in publici juris philosophiam non multis tamen, ut ita loquamur, passibus (nec enim id fas fuerit) sed aliquantulum digredi. Enimvero multis in locis limitum priscorum possessione excidisse Imperium, id quidem vacat controversia; sed num haud supersint recuperandi jura; adeoque an liceatne jure illa vindicare rursum, merito dubites. Jubet autem institutum nostrum,

ut

ut non tantum de poſſeſſione ſed & de ipſis illis poſſidendi juribus ſimus ſolliciti. Eſt vero hoc expeditu nonnihil difficilius: quandoquidem quid in ejuſmodi negotiis juſtū ſit æquumve, præclariſſimorum virorum diſſidentibus ſententijs perquam dubium ancepſque redditum eſt. Operæ itaque pretium facturi videmur, ſi antea quam pergamus brevibus indicemus, quid ipſimet nos juri æquitative omnibus in univerſum ijs in rebus conſentaneum exiſtimemus: ut ad illa directis oculis, procul amore, procul odio, Imperij limites deinceps eo promptius conſtituamus.

I. PRINCIPIO igitur, ut acquirendæ ita & amittendæ poſſeſſionis jura inter liberas civitates ac reſpublicas non alia arbitramur intercedere, quam illa quæ vel natura omnibus hominibus injunxit, vel mutuo quodam conſenſu gentes moratiores pepigere. Argumento eſt, ipſamet omnium qui ſui ſunt juris populorum αὐτονομία: quæ utique ſignificat omnes illos nullis teneri civilibus legibus, niſi inquantum velint. Eoque ne quidem etſi inter ſuos cives populi plures eaſdem obſervent

civiles leges, non tenentur tamen ijdem inter ſe mutuo eaſdem obſervare, niſi ita placeat: utpote cum meri ſit arbitrij inquantum populus aliquis liber civilibus juribus adſtringi velit nec ne. Vnde porro conſequens eſt, Romana etiam jura, (quæ quidem eorum mere ſunt civilia & à naturæ ac gentium aliena inſtitutis,) quanquam in variis ſint rebuſpublicis ad civium uſus recepta, illas ipſas tamen reſpublicas haud obligare, ad controverſias, ſi quæ inter eas ortæ fuerint, decidendas. Non enim Romana jura in univerſum omnia, etſi haud adverſentur naturæ legibus, pari cum legibus illis ſunt auctoritate. Plurima quippe eorum ideo juſta ſunt quod non injuſta, reipublicæ vero Romanæ utilia fuerint, non autem quaſi quæ ab illis abeunt injuſta ſint: ut juſti vox eſt πολύσημος. Nec eadem illa jura pro gentium juribus haberi merentur, ut ridicule nonnulli cenſent. Vtique enim multæ gentes moratiores ipſiuſmet Europæ noſtræ illa in ſuas reſpublicas haud admiſerunt: aliæ omnes non niſi quædàm eorum approbavere & quidem alia atque alia, longe maximam partem rejecerunt: omnes

omnes item sui arbitrii fecerunt mutare admissa in usum si ratio postulet; ac proinde nulla omnino gens hactenus legibus Romanis in universum sese obstrinxit, tantum abest ut in earum observantiam gentes omnes consenserint. Haud me latet, posse hæc videri nonnullis παραδοξότερα: longe tamen esse verissima, pridem observatum est à longe præclarissimis scriptoribus haud paucis: quos inter honoris caussa Ferdinandum Vasquium & Hugonem Grotium, viros summos, nunc laudare satis est pro instituto:

II. Non minus porro quam res alias, integras quoque regiones & populos subditos (si quidem vere in ditione sint,) ab eo penes quem civitatis alicujus summa est potestas, libere per donationes, per venditiones, per simplices permutationes, aliosque receptos modos transferri posse existimamus. Haud desunt, fateor, qui id iniquum censent, propterea quod liberos homines in commercium venire ipsi repugnet libertati. Nonnulli caussantur, quod omnis respublica in populi usum constituta sit ejusmodi autem alienatio-

nes populo summe sint noxiæ ; adeoque nulli potestati fas esse transferre ita populorum regionumque dominia in eorum detrimentum. Cæterum pro nobis facere omni ævo & passim terrarum receptos mores, manifestum est. Nec vero latere id potest quoquam historiæ humanarum rerum perito : imperitiorem uberrime doceant saltim quæ congessit Grotius l. 1 de jure belli ac pacis cap. 3 n. 12. & ad locum illum in Annotatis. QVOD, minimùm juri gentium consentaneam esse transferendi illam facultatem, certo est indicio. Juri vero naturæ etiam haud illam adversari, significat Salomonis factum, qui viginti urbes omnemque adeo terram Chabul & à socero Ægypti Rege dotales accipere & Hiromo Phœnici donare haud dubitavit, non improbante id ipsum divino numine, haud connivere solito ad inhonesta vel, quod perinde est, naturali juri repugnantia facinora. Sed & ratio juris illius haud obscura est, si attendas quod vere in ditione imperantium esse sit idem atque esse in patrimonio eorum aut in plena proprietate ; quæ liberam utique alienandi facultatem

cultatem concedit. Et vero plane sicut homines singuli aut pauci ita & integer aliquis populus in dominio alterius esse potest: nulla sane est ratio quare illud liceat hoc non liceat.

Quod objicitur, liberos homines in commercio non esse, fatemur: at omnem populum liberum esse & sui juris, longe est falsissimum. Liber non est is qui in alterius est ditione: de quo solo tamen nobis sermo est. Etsi enim ille omnis non serviat infimam servitutem, inquantum tamen caret juribus majestatis quadamtenus servit, atque in jure & in potestate est imperantium. Varii nimirum libertatis & servitutis gradus sunt speciesque. Falsissima etiam illa sunt etsi πολυθρύλλητα, omnem rempublicam subjecti populi usum spectare, aut omnem ejusmodi alienationem populo detrimentosam esse. Datur enim civitatis aliquod genus idque haud injustum, quod non nisi per accidens populi commodum quærit, per se vero & potissimum ad imperantium, sive unius sive paucorum sive complurium, facit utilitatem. Imo rempublicam nullam reperias quamvis maxi-

maxime popularem, quæ non alat hujus conditionis homines, eoſque inſigni ſæpe multitudine. Nihil item prohibet, quo minus per alienationem res populi alienati non ſemper fiat deterior. Imo fieri poteſt ut reddatur melior: perinde atque ſervus aliquis dum venditur, dominum durum ſæpe mutat benigno & molli. Qva de cauſſa nonnunquam ſpe meliorum populi integri in aliorum ditionem ſponte ſua concedunt, & quaſi in voluntariam ſe tradunt ſervitutem: puta quod vel ſibi ab hoſte defendendis non ſufficiant, vel diſcordia civili defatigatis interſit parere potius aliis, vel preſſi egeſtate emere quaſi ſpontanea ſervitute ſibi cogantur copiam qua ſe ſuſtentent. Utque interdum noceat populo ejuſmodi alienatio, non propterea etiam iniqua eſt, quoniam non ſemper qui imperant tenentur unice ſubjecti populi commodum quærere. Qvantumvis igitur populi illi qui hujus ſunt conditionis ab alienationibus diſpendii aliquid patiantur, non minus tamen hoc æquo illis animo venit tolerandum atque ſingulari alicui ſervo, ſi domino vendatur plagoſo

goſo

goſo aut iniquo. Nec vero alienantium is ſemper animus eſt, ut ægre faciant populo quem alienant. Sæpe neceſſitas jubet alienare & imperat invitis. Eoque etſi haud ſit fas ultro & ſine cauſſa vel ſervum unum vel populum aliquem in damnum conjicere: ſi aliter tamen non poſſis ſaluti tuæ conſulere, citra tuam culpam damnum illud eſt, præſertim ſi jure non tenearis noxam populi tuæ anteferre, quod omnibus in univerſum herilibus imperiis eſt commune. Imo in ejuſmodi dominiis licet imperantibus commodum ſuum quærere, etiam cum aliquo incommodo ſubjectorum: utpote quum non teneantur illorum utilitatem ſpectare niſi per accidens & propter uſum proprium, adeoque ſubditi iſti ſint jure obſtricti in uſum imperantium perinde atque ſervi dominis. Non idem tamen licet in civitatibus, quæ inſtitutæ ſunt cauſſa eorum qui reguntur non autem eorum qui regunt. Heic enim primario utilitas quæritur populi, ſecundario autem duntaxat & per accidens imperantium. Eoque heic non eſt fas imperantibus cum populi incommodo ſibi ali-

quid lucrari. Ne defendere quidem ita licebit ſua: injuſtum enim fuerit, id quod per accidens duntaxat quæri poterat, ejus quod per ſe & primario petendum eſt damno parare.

III. Hiſce probe expenſis facilior jam eſt definitu illa etiam quæſtio; num talem aliquam alienationem fas ſit inſtituere populo inconſulto, aut etiam non probante. Nam qui alienationem admittunt illorum plærique tamen conſenſum populi requirunt. Quo & Vaſquius propendet *l.* 1 *controverſ. illuſtr. cap.* 5 *n.* 5 & Gailius *l.* 2 *de pace publ. c.* 15 *n.* 13 *&* 14. & quod mireris Grotius ipſe *l.* 2 *de jure belli ac pac. c.* 6 *n.* 4. At vero cum in herilibus quidem rebuſpublicis ea fere ſit imperantium ratio quæ dominorum in ſervos, haud videtur in iis quidem conſenſum populi poſtulari. In iis ſane ne quidem ſpeciem aliquam invenit Grotii argumentatio; voluntarie ſcilicet rempublicam cojiſſe perpetui boni gratia, eoque nec niſi voluntate eorum quorum intereſt dirumpendam ſocietatem. Ipſemet

met ſane agnoſcit illud herilium rerumpublicarum genus *l. 1 c. 3 n. 8*: quas omnes non ita coire, ſed plæraſque ſi non omnes longe aliis legibus, certum eſt. Suſpenſum eſſe ex conſenſu ſubjecti populi, adverſatur ei juri, quo poteſt imperans primariò ſibi conſulere, & non niſi per accidens tenetur commodum quærere ſubditorum. Si herile itaque imperiorum genus juſtum eſt, conſenſum illum negligere etiam haud fuerit injuſtum. Vazquius enim in ipſa quod ajunt janua aberrat: utpote qui pro fundamento quaſi omnium diſputationum ſuarum habet, quod reſpublica omnis cojerit ſpontaneo arbitratu civium in communem utilitatem: quo nihil eſt falſius.

Attamen nec in rebuſpublicis illis melioris ordinis quæ potiſſimum eorum qui parent utilitatem ſibi habent propoſitam, videtur requiri vel prævia cum populo conſultatio vel ejus conſenſio, niſi in ſola democratia. Habent enim & in iis civitatibus hi penes quos eſt τὸ κύρειν liberam agendi facultatem circa omnia quæ ſalus exigit publica. Si hæc itaque poſtulaverit partis alienationem, inſtituere illam

poterunt imperantes ex ſuo arbitratu. Perinde ſcilicet atque pater & oppignorare & vendere filium poteſt, ubi alia ratio illum alendi non ſuppetit: quod apud ipſos Hebræos olim licuit divino jure: & tamen pater filii commodum prius habere debet, ſuum poſtponere, & ex filio ſibi nihil utilitatis niſi per accidens quærere. Qvod ſi tamẽ alienatio non vergat in ſalutem publicam, in illam nihil juris eſt hiſce quidem imperantibus; ideoque, ſi quid tale moliantur, conſenſus ante populi captandus fuerit: cum cives invitos in damnum conjicere haud liceat. Nec vero etſi in perpetuam ſocietatem cojerint populi, huic rei qvidquam obeſt: perpetuum enim omne in his quidem negotiis moraliter accipiendum eſt, cui ſcilicet non obeſt moralis quædam impoſſibilitas, qualis oritur à neceſſitate pereundi niſi ſocietate diſſoluta patiatur pars populi ſeſe alienari. In democratico ſtatu ipſè populus αὐτοκρατορίαν habet, qui quidem vere conſtituit civium ordinem, itaque injuſſu illius nihil effici jure poteſt: incolæ tamen omnes alicujus civitatis utpote cum non ſint veri cives ſed ſubditi, iſthuc haud

peru-

pertinent, eoque nec horum conſenſio opus eſt ut impetretur.

Qvorum autem conſenſione non eſt opus ad contractum, illorum diſſenſio etiam non poteſt contractum reddere irritum. Eapropter non poſſumus Vazquio & Grotio ſubſcribere, qui ſi in contrarium populi voluntas manifeſta ſit nihil actum exiſtimant. Nec huic obſtat, quod regimen civile debeat eſſe in volentes. Intelligendum enim id eſt de voluntate reipublicæ ſcopo conſentanea. Alioquin enim & invitis jure imperat poteſtas publica: perinde ut immorigeris & refractariis liberis bonus & æquus pater.

Perperam idem Vazquius negat, ob neceſſitatem & ſalutem publicam poſſe partem aliquam alienari: quaſi injuſtum ſit ut univerſitatis cauſſa pars damnum faciat. Præterquam enim quod etiam heic ille non diſtinguat herilia imperia ab alteris illis magis civilibus: utique in omni ſocietate, etiam maxime civili, quilibet ſaluti publicæ eſt obſtrictus & re & corpore. Sarcit quidem acceptum damnum reſpublica ſi poteſt, aſt magis in præmium

quam ex debito: itaque si non potest, necessum est ut pars quæque ferat quod mutari non potest, ob reliqui corporis salutem.

IV. QVAMVIS vero ea sit libera alienandi facultas aut penes unum aut penes paucos aut penes multitudinem, si in manu aliqui horum rempublicam teneant: si quasi divisa tamen fuerit majestatis ratio, ut pars ejus sit penes populum pars penes unum aut multos, aut si illi qui in dignitate sunt non nisi magistratu fungantur, nulla tunc injussu populi & aliorum quorum interest fieri alienatio poterit, quippe quum τὸ κοινὸν ad illos quoque pertineat. QVICQUID igitur contra fit, ut & quicquid non fit in rebuspublicis melioribus ad communem usum, id omne ipso jure nullum & irritum est, adeoque populum omnino non obligat.

V. Perimpeditum præterea videtur, num ut expresso ita tacito quodam consensu eorum quorum est summa in republica potestas, bona & jura civitatis amitti queant, ita ut illa jure tandem fiant aliorum: præcipue vero dubites, quibus indiciis ille tacitus consensus significetur. Cæterum id quidem quod derelictum

est

eſt tacite concedi occupantibus, videtur natura omnibus notum. Atque hactenus, tacite amittere poſſe & ſummas poteſtates varia publica bona, non poteſt negari; niſi ejuſmodi bona naturalibus amittendi juribus obnoxia non eſſe dixeris; quod ſane pronunciatu nimis fuerit abſurdum. Obſervandum autem eſt; nos loqui diſerte, de tacito conſenſu eorum quorum vere eſt ſumma poteſtas, non eorum quibus titulo tenus forte ea dignitas tribuitur. Sunt autem illi plane iidem cum ijs, qui in ditione atque adeo quaſi in patrimonio rempublicam tenent; quales non ſemper eſſe illos, qui Reges aut Principes audiunt, ultrò fatemur. Poſſe autem imperia in homines imo populum & urbem regionemque aliquam derelinqui, fatendum utique venit, niſi eadem occupari & acquiri poſſe velis negare. Et vero aperto conſenſu ſæpe integra regna regioneſque latiſſimas ditiſſimaſque alijs relinqui, idque nunc ſponte ac ultrò merà interdum donatione, nunc majoris mali evitandi cauſſa, omnium ſeculorum gentiumque hiſtoriis & uſu paſſim etiamnum recepto

uſque

utique est adeo compertum, ut neminem arbitrer superesse qui vocet in dubium. Posse autem & tacendo nos ita in aliquid consentire itidem natura omnibus est notum. Consequens proinde est, etiam imperium in populos tacendo alijs relinqui interdum posse, nec ad eorum derelictionem expressum consensum semper requiri.

Verum hactenus quidem expedita satis res est: difficilius definitu, quemadmodum fiat illa tacita consensio, & unde ac qua ratione de illa certo nobis queat constare. Nec vero id uno ut ita dicam verbo licet pronunciare: nec à magistris fortasse satis tuto & secure omnia sunt tradita. Nos nonnullis quasi fundamenti loco positis, intricatum negocium brevibus exponere tentabimus. *Primo* igitur notandum, nonnulla quæ possidentur nisi ijs utaris perire statim, alia non item. Illius generis sunt imperia omnia saltim civilia quæ dixeris, h. e. ea, quæ instituta sunt commodo imprimis eorum qui obtemperant. Anima enim quasi talis civitatis est is qui imperat: itaque illo sublato civitas cor-

ruit. At nec herile quidem imperium niſi curante domino poteſt conſiſtere: ſed & ipſum in partes dilabitur peritque. *Secundo*. In rebuſpublicis illis civilioribus quia merito quæritur potius utilitas populi quam dominantis, ſi utrumque ſervari nequeat, jure tenetur dominantis commodum cedere commodo populi. Ex duobus enim malis id quod minimum eſt majori cedere, natura juſtum eſt. Ex adverſo igitur ſeſe res habet in civitatibus herilibus, ubi dominantium utilitas quam maxime attenditur. *Tertio*. Jure naturæ obſtrictus eſt imperans omnis, quoad licet, curare ſive per ſe ſive per alios tantundem valentes rempublicam ſuam. In rebuſpublicis illis melioribus ipſum earum ſcopum tale officium imponere imperantibus, eſt ſole clarius. Cum ſinguli domini etiam debeant ſuis ſervis aliquam curam (nec vero arbitrarium aliquod jus vitæ ac necis in ſervos, niſi illi capitale quid commiſerunt, jus naturæ dominis permittit) quam niſi præſtent injurii in ſervos ſunt; multo magis tenentur imperantes domini ſubditorum rationem habere, utpote quum rariſſime ci-

vitas aliqua infimam fervitutem ferviat, fed earum plæræque in liberatilores leges dominos patiantur, prout varii funt fubjectionis libertatisque gradus. *Quarto.* Id credendum eft, hominem nolle, quod vir bonus ac prudens nolit, non quod improbus aliquis ac ftultus. Etenim viri demum boni & prudentis voluntas naturæ eft juri confentanea : quæ illi adverfatur cupiditas iniqua eft, eoque jure merito haud attendenda. At vir bonus non vult quidquam cum injuria alterius : nec vir prudens aliquid cum fuo majore damno conjunctum. *Quinto.* In re dubia exiftimandum eft, quemlibet id velle aut non nolle quod vir bonus & pudens velit. Hic vero velit utiqve fibi tribui quod fuum eft. Eoq; nec quis temere exiftimandus eft res fuas jactare velle, nifi neceffitate coactus aut alio aliquo commodo inductus: fecus enim agere minus prudentis fuerit.

Hifce pofitis confequens eft *principio* quidem, imperium illarum civitatum, quæ falutis publicæ omnium cauffa coierunt, quando amiffum fuerit, recuperari jure non poffe, fi id fieri nequeat abfque civita-

tum

tum illarum ſummo detrimento, adeoque teneri quemvis illarum recuperandarum curam dimittere, imo exiſtimandum eſt illam dimiſſam eſſe. Alioquin enim commodum dominantis præferretur uſui populi: quod eſt contra naturam illarum civitatum, nec à viro bono probatum. At non licet ita colligere, factam derelictionem in civitatibus herilibus. In ijs enim etiam cum incommodo ſubditorum licet dominantium jura tueri. Atq; eapropter licet illa amiſſa etiam cum eorum noxa recuperare. Si noxa tamen illa conjuncta fuerit cum manifeſto periculo extremi damni omnium ſubditorum, merito derelinquendum eſt imperium illud: nec enim hoc vir bonus ac prudens egerit *Secundo*. Derelinquit ille imperium in civitatem quamvis, qui ſciens volenſque patitur illam perire aut in ſummum diſcrimen adduci, nec in ſalutem ejus quidquam movet dignum memoratu. Nec enim ita ſe gerit erga rem quam pro ſua vendicat vir bonus aut prudens, ſed erga rem alienam. Multo maxime hoc locum habet in civitatibus illis melioribus: utpote cum

[e]arum curam diligentiſſimam ſuo etiam cum [i]ncommodo gerat princeps bonus ac prudens. Quod ſi vero & in herilibus cura ea, qualem dominus prudens & bonus adhibet, plane omittatur, etiam ibi id pro argumento poteſt eſſe derelictæ dominationis. Etiamſi igitur fortaſſis longo pòſt tempore curam velis denuo ſuſcipere: id nimis ſero eſt: utpote cum ratio rerumpublicarum non patiatur ejusmodi (ut ita loquar) ſomnolentiam. *Tertio.* illud imperium eſt derelictum, quod ab alio exercetur te nullo nutu adverſante. Nec enim profecto vir prudens aut bonus vel rem levem ita curavarit, quam ſui juris credit; longe maxima vero cura debetur civitatibus. Sunt qui requirant in illo ita tacente ſcientiam rei & liberam voluntatem. At vero nec ſupina quidem inſcitia tolerabitur in viro prudente. Ideoque ſi neſcias cum poſſis & deberes ſcire, etiam illud pro indicio eſt inſuper habiti adeoque derelicti imperii. Nec vir prudens ac bonus omnino tacebit ad ſuarum rerum occupationem alienam, niſi in eam conſentiat. Et vero ſatis eſt

ut

ut consensio sit mixtæ ut loquuntur voluntatis, quamque expressit majoris vel mali metus, vel boni exspectatio. Nisi enim illæ actiones habeantur pro voluntariis, plerique hominum contractus fuerint irriti, & everteretur societas humana. Si pro derelicto autem habendum est imperium quod penes alium est te haud adversante, multo magis eo censu habendum est illud, super quo inter possessorem & te contractus ineuntur nulla omnino juris tui mentione facta. Nec enim hoc commiserit vir bonus & prudens in rebus exigui momenti, tantum abest ut id fecerit in iis, quorum curatio perpetua exacte ipsa quasi naturæ lege imperatur. *Quarto.* quod ita derelictum est imperium, id tametsi initio bona fide non fuerit occupatum, tamen posteaquam innotuit jam derelictio illa, bona fide potest teneri. Accessit scilicet novus titulus isque bonus. Perinde enim ferme est, atque si illud quod furto fortassis est subductum postea furi dones. Illud enim quod dicitur: *quod ab initio non valet ex post facto convalescere non posse*: verum denique

ſt ſi nova cauſſa juris haud acceſſerit. *Sexto.* lenique manifeſtum ex ſuperioribus eſt, non equiri ad indicium derelicti imperii tempus liquod perlongum: utpote quum reſpublicæ omnes citam & ſedulam poſtulent curationem naturali inſtituto, quæ ſi negligatur ipſa rerumpubl. natura illam ad alium quaſi devolvit. Cumprimis ſane id verum eſt de rebuspublicis illis melioribus. Nec vero centum annis videtur opus ad indicandum illas derelictas eſſe.

IN hunc modum videtur mihi per tacitam derelictionem, jure æquiſſimo & quaſi naturæ lege, ut alias res ita & imperia ad alios transferri. Nec enim poſſum adſentiri illis, qui omnem uſucapionem vel naturali æquitati adverſari, vel ſolo civili Romanorum jure introductum exiſtimant. Et vero cum prius tum poſterius illud neſcio an ulli populo unquam fuerit perſuaſum. Videre enim utique eſt illam moribus gentium quarumvis optimarum approbatam & receptam, idque in ipſiſmet imperiorum controverſiis: ceu innumeris teſtimoniis facile eſt oſtenſu. Uſque

adeo

adeo illud est manifestum, ut hinc tuto colligere sit, si non naturali saltem gentium arbitrario jure, ejusmodi neglectorum imperiorum justam occupationem constitutam & ratam esse redditam. Et sane ut ad cujuslibet civitatis ita etiam ad gentium quietem pertinet, *ne quarundam rerum diu & fere semper incerta dominia sint, & ut aliquis litium sit finis*: id quod unice præstare potest ejusmodi quædam usucapio. Haud ignoro à Romanorum Jurisconsultis, & quidem ab Ulpiano ipso, usucapionem inter positivas civiles acquirendi dominii modos relatam: verum pari ratione ac Donatio in eum ordinem computata est. Nempe non quasi naturali æquitati adversetur, aut quasi natura non permiserit usucapiendi vel donandi facultatem, sed quod Romani hos modos acquirendi peregrinis inviderint, & suis Quiritibus voluerint esse proprios: perinde ut in multis aliis duros sese præbuerunt erga peregrinos, vetita ipsis omni testamenti factione & hereditatis aditione. Usucapione profecto & præscriptione Romani ipsi multorum imperiorum possessionem adver-

adversus alios tutati unice sunt: quod nequaquam justè potuissent, si tantum à civitatis suæ instituto omne illud jus profectum existimassent. In sua vero civitate naturalem illam libertatem multum & varie restrinxerunt, pro commodo suæ reipubl. suorumque civium, quos præ aliis ornari multis prærogativis publice interesse arbitrati sunt. Eoque non est etiam, quare ex Romanorum civilibus institutis jura hæc, populis omnibus ex naturæ & gentium arbitrio communia, æstimemus. Sane cum injuria liberarum gentium fuerit conjunctum, si usucapionem & præscriptionem contra Romanos neges valere, qua Romani in suam utilitatem contra alios populos usi sunt. Id quod tamen multi nimium doctores non dubitarunt profiteri. At vero nobiscum nata non ex Edicto Prætoris orta est naturæ illa lex, Romanis quoque prudentibus prodita: *Quod quisq; juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur.*

VI. Sed de his satis ex proposito. Nonnihil dicendum etiam venit de concessionibus à summa potestate subdito factis, quam vim

vim habeant, num ita obligent, ut revocari jure queant, idque vel ab eo qui conceſſit vel à ſucceſſore. Sunt enim, qui nihil non ejus generis revocabile eſſe cenſeant; propterea quod ſumma quævis poteſtas ſoluta ſit legibus, eaſque figere & refigere poſſit: conceſſiones autem ejuſmodi non niſi vim legum, aut privilegiorum potius, habeant. Sunt qui negent: quia ſumma poteſtas obligatur naturæ juribus, quæ mandant ſervare contractus. Videtur autem perperam ita, nullo facto diſcrimine, pronunciari. Multum diverſa enim ratio eſt & ejus qui concedit, & ejus cui conceditur, & ejus, quod conceditur, & denique modi concedendi: ideoque diſtinctio multiplex venit obſervanda. *Primum* ergo, ſi diſerte additum ſit conceſſioni revocandi arbitrium, ſive ſimpliciter ſive ſub conditione, ſine dubio revocatio juſte inſtitui poteſt. Imo etiamſi illa clauſula addita non ſit, ſi tamen aut lege aut uſu permiſſa ſit arbitraria revocatio ſaltem ſucceſſori, perinde id fuerit quaſi diſerte ſit addita; niſi nova concepta clauſula legi & uſui ſit derogatum. Si lex aut

consuetudo certa non vetet irrevocabilem alienationem; tunc ex ipso concedendi modo quid justum sit decidi non potest, sed aliunde decisio petenda est. Ita alibi lege publica cuivis successori permittitur jus revocandi ea, quæ ab antecessore concessa sunt; ceu apparet in Legibus Suedicis collectis per Ragualdum Ingemundi l. 2 c. 2. Alibi incertum jus est. Ut Romæ Tiberius & eum proxime secuti non aliter rata habuerunt ab antecessoribus concessa, nisi & ipsi in eadem diserte consensissent: Titus & Nerva plane aliter se gesserunt. *Deinde* si is, qui summa potestate fungitur, non pleno jure dominii possidet ea quæ concedit, utique illa concessio, tanquam vitio facta, per se nulla, ac proinde revocabilis est ab eo cujus interest. Sic ubi in commodum populi unice administranda venit respublica, nulli subditorum seorsim in damnum reliquorum ab imperante potest aliquid concedi, quin populo reliquo id liberum sit rescindere: nec enim imperanti, in tali quidem republica, summa licet potestate fungatur, fas est quidquam concedere cum publico da-

mno

mnô. Diversa herilium civitatum ratio: itaque in his illud etiam, quod cum populi noxa concessum est uni vel alteri, non potest tamen a populo revocari. Quæ feudi jure tenentur, illa, si aliis concessa, num possint revocari à successore, non potest ex solis naturæ institutis recte decidi: quoniam omne feudale vinculum est civilis positivi juris; quod observandum esse ab eo, qui eo tenetur, naturalis ést æquitatis. Variant autem feudalia instituta plurimum. Itaque nunc quidem sufficit monuisse, legibus illis, prout ratio exigit, consentanee vivèndum esse. *Tertio*, quæ summa potestas, cum haberet isthæc in pleno patrimonio, subditis sive omnibus sive aliquibus, concedit, si lex aut usus non prohibeant, illa irrevocabiliter possunt concedi. Nec enim rescindi ea possunt à populo, utpote cujus jus non pertingat ad talia: non à successore, quum is nihil habeat juris aliud, quam quantum ejus à superioribus relinquitur: non à scipso, quoniam dominio jam privavit sese. Maximus tamen Grotius *l. 2 de jure bell. ac pac. c. 14 n. 7.* statuit, posse subditis jus et-

iam quæſitum auferti duplici modo : aut in pœnam, aut jure ſupereminentis dominii. Verumenimvero ipſo etiam ſupereminente dominio poteſt à Principe ſubditus ſolvi. Saltim itaque tunc non habebit locum poſterior ille modus. Adhoc, ea quæ ita conceſſa ſunt non aliter Principi amplius obligantur quam aliunde quæſita bona. Si in pœnam itaque aut vi ſupereminentis dominii aliquid petatur, non proprie conceſſæ rei fit revocatio, ſed per accidens, per ſe verò tantum ſubtractio aliqva, qualis etiam jure poſſit fieri rerum aliarum. Si in alia bona Principi tantum juris non ſit, nec in hæc fuerit : utpote quum hæc in eandem cum reliquis conditionem abierint. Vi ſupereminentis dominii autem publicæ utilitatis cauſſa poteſt aliquid in publicum revocari ex privata poſſeſſione, in rebuſpublicis duntaxat melioribus ; in herilibus non item, ubi nulla attenditur publica ſalus niſi ex accidente.

Igitur revera aliter atque aliter ſeſe habet jus conceſſionum facta verè ſubditis à ſumma poteſtate. Falſum enim eſt quod nonnulli

ponunt :

ponunt: omnes concessiones habere tantum vim legum positivarum. Hæ enim subditos tantum adstringunt: at concessiones sive liberaliter ex dono sive ex contractu factæ obligant quoque ipsum regem; eoque non est regii arbitrii ita libere mutare concessiones atque mutat leges positivas. Ex adverso jus naturæ obligat quidem quamlibet etiam summam potestatem humanam: non tamen omnes ejus concessiones irrevocabiles pronunciat, ac proinde nec jubet omnes illas stricte observare.

VII. NON indiget quidem prolixa refutatione: reiicienda tamen verbo hic etiam est Ferdinandi Vazquii illa sententia, quam defendendam suscepit, *l. 2 quæst. illustr. cap. 82.* subditis quibusque, sive illi sponte sive vi adacti in ditionem alterius concesserint, licere in libertatem sese asserere, modo velint & possint, quamvis tempore memoriam omnem excedente in obsequio vixerint. Et sane satis pene est illi rejiciendæ unum illud, quod id qui docuerit præter Vazquium nemo forte reperiatur. Fatetur id ipsemet n. 7, inquiens:

Nullus unquam, in cujus scripta inciderim, sic declaravit: quamquam justis de causis interdum & raro posse imperium excuti, multi affirmaverint; neque nos id negemus. Nec verò temerè id potest rectum esse, quod omnibus sapientibus, uno forte excepto, displicet. Adeo levia porrò sunt argumenta, quibus innititur Vazquius, ut iis nihil sit solutu facilius. Homines scilicet omnes natura liberos natos; eoque fas esse recuperare illam libertatem naturalem, idque vel vi vel mutata subditorum voluntate. Etenim natura non quidem jussit, si aliud nullum hominum factum accesserit vel me vel alium in numero parentium esse: attamen permisit obsequium, & si promissum illud sit jussit promissis stare. Perinde ut de aliis contractibus omnibus nihil est naturali lege jussum, nisi posito quod sint initi: hos nimirum sanctos servandosque jubet naturæ lex, nondum initos permittit iniri, antehac nihil jubet nihil vetat. *Nihil tam naturale esse, quam unumquodque eo modo dissolvi quo colligatum est*, fatemur cum Vazquio & nos. Hinc vero sequitur, quæ mutuo consensu

sensu

ſenſu imperantium & parentium conſtituta ſunt imperia, non niſi utriuſque partis conſenſu, nequaquam vero ex arbitratu unius partis diſſolvi poſſe: atque adeo plane ab eo, quod Vazquius vult, quid diverſiſſimum. Certe etiam illa, quæ ſponte à populo deferuntur, obſequia, non ante imperium aliquod pariunt, quàm is cui deferuntur conſenſerit, & inter utramque partem contractus fuerit ratus ac ſtabilitus. Nam & delata ejuſmodi obſequia poſſunt rejici: quod & vetuſti & noſtri temporis exemplo non ſemel eſt factum. Etiam quæ vi quadam in bello victos conſtituuntur imperia, conſenſione ſubſecuta populi, mutuo tandem contractu roborantur. III Tacebo nunc, quod ſevere omnis injuſta rebellio divina lege ſit prohibita; quodque ſaltim gentium moratiorum cummuni conſenſu ſtabilitis imperiis, arbitraria ejuſmodi dominantium rejectio inter deteſtanda numeretur. Qvo patet, Vazquii illam ſententiam non tantum naturæ ſed & divino & gentium juri adverſari, evertendiſque ferè omnibus rebuſpublicis idoneam eſſe. In civitatibus quæ populi

populi commodum unice ſpectant, ſi imperans plane aliud agat, iniquum jugum excuti jure poſſe: in herilibus rebuſpubl. ſi omnem omnino ſubditorum ſalutem quaſi exciſam velit dominus, à populo utut minus libero fieri idem poſſe, haud diffitemur. At ſi cauſæ etiam illæ deſint, tantum ex arbitrio ſubducere ſe ſubditos ſuis Principibus poſſe, nova eſt & impia doctrina, eoque nec toleranda.

XIII. DE RESTITVTIONE denique in integrum, verbo aliquid annectendum eſt, num illa inter liberos populos aliquando debeat admitti. Et vero ipſe Grotius l. 2 cap. 14 n. 1. Joanni Bodino ſeſe opponit, cenſenti, *iisdem ex cauſis Regem ſive aliena fraude ac dolo ſive errore circumventum, ſive metu, reſtitui poſſe ex quibus ſubditus reſtitueretur tum in iis quæ ad jura majeſtatis imminuta, tum in iis quæ ad privata commoda pertinent.* Negat igitur in actibus Regum vere regiis, non autem privatis, reſtitutionem locum invenire; idque propterea, quod reſtitutio veniat ex jure civili nec à ſuperiore inſtitui poſſit. Cæterum ſi quidem reſtitutio mere civilis eſſet juris, fatemur

eam inter liberos populos non intercedere, quoniam illi talibus inſtitutis non obligantur. Aſt ipſa naturalis æquitas poſtulat, ut unuſquisque fraude ac dolo circumventus in negotiis ubi bona fide agendum erat, reſtituatur in integrum, præſertim cum ejuſmodi circumventiones jure ipſo actus irritos reddant. Par ratio eſt quorundam aliorum, quæ reſtitutioni ſolent cauſam dare. Qvorundam ajo. Nec enim diffitebor, Romano aliarumque gentium civili jure inter reſtitutionis cauſas numerari nonnulla, quæ non adeo *evidens æquitas poſtulat*, quum tamen ipſi Romano Prætori ſola hæc in univerſum credita olim ſit reſtitutionem promovens ratio: quod diſputare hujus fori non eſt. Nos illam ſolam reſtitutionem profitemur locum inter liberos populos reperire, quam *æquitas evidens* exigit: hæc enim tota ab ipſamet natura eſt. Qvapropter etiam tempus intra quod reſtitutio hæc inſtitui debet non definimus ex civilibus Romanorum inſtitutis, ſed ſimpliciter eo, intra quod & potuit & debuit publicæ rei accurata cognitio ab illo cui cura reipublicæ incumbit comparari: de quo

jam tum aliquid dictum est. Si enim illud tempus patiatur quis effluere, indicat is eo ipso negligenter se habere rempublicam & quæ amissa sunt dereliquisse. QUO ipso possessori etiam fraudulento ac malæ fidei novum jus conceditur. Non est verò quare quem turbet, quod restitutio debeat fieri à superiore, qualis rege nemo datur in republica. Id enim non simpliciter, sed tantum inter cives obtinet. Perinde ut inter cives nemo potest esse judex in caussa propria. At si superior desit, tum unus quisque ἀνυπεύθυνος sibi jus dicit, sese vindicat, sese restituit. Nonnemo hæc omnia vult præstari ab uno, cui existimat jure naturæ totius humani generis μοναρχίαν competere. Sed inepte. Fac enim (quo tamen nihil est stultius) talem aliquem à natura esse institutum; si & ipsemet afficiatur injuria: quem inveniet ille judicem vindicem aut restitutorem? Vtique aut nullum aut seipsum.

VERUM hæc & alia id genus pro dignitate persequi, ejus philosophiæ est quæ justum omne naturale exponit. Quod tametsi fortassis haud satis sit factum hactenus, tamen

à nobis

à nobis hoc ſane loco nequaquam eſt exſpectandum. Sufficit nunc pauca tantum hæc produxiſſe, propterea quod argumentum noſtrum propius attingant & tamen impeditiora ſint. Duo hiſce adijcienda ſunt ad publicum jus Imperij pertinentia, ſic ſatis quidem difficilia explicatu, nec itidem hujus loci; quæ tamen non minus atque illa quæ jam attulimus ſumme ſunt neceſſaria ad argumentum noſtrum expediendum, ac proinde ſaltim paucis præmittenda, ut iis tanquam firmis hypotheſibus impoſterum uti liceat. Alterum eſt, quemnam penes ſit τὸ κύριον, adeoque alienandarum Imperii partium juriumque poteſtas ſuprema. Alterum, an illa ſumma poteſtas obligetur, provincias Imperii omnes ad populi vel unice vel maxime commodum adminiſtrare.

Prius quod attinet, nonnulli quidem exiſtimant omnem ſummam Imperii poteſtantem penes unum Cæſarem eſſe: hunc vero propterea quod ſit mundi dominus habere omnia in liberrima poſſeſſione, ac proinde & alienandi facultate eſſe præditum. Ex adverſo

complures, utut Cæſari omnium tribuant plenum dominium, alienandi tamen poteſtatem ipſi denegant, idque eo argumento quod cuncta alienatio cedat in Imperii detrimentum, cum Cæſar omniſqve adeo ſumma poteſtas unice obligetur ad commodum reipublicæ quærendum. Cæterum hæc quidem poſterior ratio levis eſt, & jam ante à nobis falſi convicta ac rejecta. Æque autem elumbe eſt argumentum paulo ante adductum pro Cæſarea alienandi poteſtate. Etenim potiſſimæ Imperii parti cum Ciſalpinæ tum Tranſalpinæ Cæſar imperat, non tam ut Cæſar quam ut Rex aliquis Germanicus; ſi ſane velimus exacte rem omnem definire. Id quod late oſtenſum eſt à nobis libro de Germanorum Imperio Romano. Igitur quamvis Cæſari, in ea quæ ipſi Cæſareo jure proprie ita dicto competunt, dominium plenum fuerit, minime tamen hinc ſequitur in reliqua omnia par illi jus eſſe. Sed nec facile probaveris, Cæſari hodie vi tituli Cæſarei ullum tale plenum dominium convenire. Eſto enim; fuerit illa Cæſarum olim poteſtas: hinc tamen colligere

ligere

ligere non licet, hodieque illam ſupereſſe, etſi ita argumentari videas ſic ſatis multos. Nam utique ut Romanorum omnia, ita etiam Cæſarum jura mutationibus ſunt obnoxia. Nihil in his æternum, perinde ut nec in aliis humanis rebus. Eadem ſane veriſimilitudine collegeris ex eo, quod Germanicorum regum perexigua olim ætate Cornelii Taciti fuerit exiſtimatio, nunc itidem eos duntaxat valere ſuadendi magis auctoritate quam imperandi. Atqui tanto temporis ſpatio etiam hoc mutari potuit.

Certioribus igitur rationibus innixi, *primum* idquidem dubio credimus carere, ſaltim poſt Maximilianum id nominis primum nullam alienandi bona Imperii poteſtatem Cæſaribus ſuperfuiſſe. Diſerte enim id vetitum eſt iis legibus, quas ſecuti omnes ſunt ad Cæſaream dignitatem admiſſi. Nonus Capitulationis, ut vocant, cum Carolo *Vto* initæ paragraphus noſtrate Germanica lingua ita ſeſe habet. **Zu dem und inſonderheit ſollen vnd wollen wir dem heiligen Römiſchen Reich vnd deſſen zugehörigen nicht allein ohn wiſſen willen und zulaſſen gemeldter**

Churfürsten sämptlich / nichts hingeben / verschreiben / verpfänden / versetzen / noch in andern wege vereusseren oder beschweren / sondern uns auch auffs höchste bearbeiten / und allen müglichen fleiß und ernst fürwenden / das jenige so davon kommen / als verfallen Fürstenthumben Herschafften etc / zum fürderligsten wieder darzu bringen zueignen auch dabey bleiben lassen / doch männiglich an seinen gegebenen Privilegien rechten und gerechtigkeiten unschädlichen. In eandem sententiam aliquid legitur in Capitulationibus omnibus eorum qui Carolo successerunt.

Etiam vero dudum ante, etsi non scripta lege, tamen recepta consuetudine id fuisse Imperio probatum saltim à Caroli IV ævo, manifestum fit ex eo libello quo Wenceslao Caroli filio dignitas Cæsarea detracta fuit ab Electoribus. Inter alias enim abdicandi illum causas justas etiam hoc adferunt Electores: *complures urbes terrasq; tam in Germania quam Italia ad Imperium pertinentes alienavit, parum pensi habens ut eas retineret.* Idem insimulant Wenceslaum, *quod pernitiose mutilasset Imperium, & mutilum reddi permisisset, dum ex Vicario Imperii creaverat Ducem Mediolanensem.*

Patrem

Patrem Wenceslai Carolum ob alienationes, *alterum Crassum, Imperii vitricum & dissipatorem,* appellare non dubitavit Maximilianus primus; haud dubie non ita dicturus si liberum alienandi jus Cæsaribus competere judicasset.

Jam seculo tertiodecimo adstringi sacramento solere Cæsares, ne quid patiantur Imperio decedere, indicat Ottonis IV historia. De illo enim ita narrat Matthæus Paris ad annum M CCX. *Circa dies festos istos Otto Romanorum Imperator, memor juramenti, quod fecerat, cum à Papa ad Imperium fuerat sublimatus, quod videlicet DIGNITATES IMPERII CONSERVARET, ET JURA DISPERSA PRO POSSIBILITATE SUA REVOCARET, fecit per sacramentum legalium hominum Imperii, dominica castella sua ad dignitatem Imperialem spectantia perquiri, & quacunque per recognitionem ad jus Imperii spectare didicerat, in usus suos convertere laborabat. Hac autem de caussa orta est dissensio gravissima inter dominum Papam & Imperatorem memoratum.* Idem non multo post addit: *Imperator nunciis Domini*

Papa

Papæ tale perhibetur dedisse responsum. Si, inquit, summus Pontifex Imperii jura injuste possidere desiderat, à sacramento, quod tempore consecrationis meæ ad dignitatem Imperialem me jurare compulit, me absolvat, quod videlicet DISPERSA IMPERII JURA REVOCAREM. Denique cum Papa ipsum Imperatorem à præstito juramento, quod omnes Imperatores in sua consecratione, inspectis sacrosanctis Evangeliis jurare tenentur, absolvere noluit, & Imperator econtra Imperii jura, quæ jam parte maximâ in manu potenti revocaverat, reddere contempsit, idem Papa in ipsum Imperatorem sententiam excommunicationis tulit, & universos tam Alemanniæ quam Imperii Romani magnates ab ejus fidelitate absolvit. Hæc omnia Paris. Cui tuto possumus credere, quoniam & ipso ævo illo floruerit, & valuerit multum prudentia industriaque. Discimus vero hinc præter illud de Ottone, in vulgari juramenti Cæsarei formulâ Romæ tunc usitatâ, fuisse tum illa qvæ Otto juraverat. Ottonem vero tale qvid jurasse, ex Gervasii quoque Tilberiensis, qvem Imperator

Regno Arelatensi præfecerat, admonitione ad Ottonem haud difficile est collectu. Ita enim ille loquitur: *Si times conscientiam tuam, quasi injustitiam propter sacramentum Augustale patiatur, consule famam publicam quæ tibi impinget criminationem de ingratitudine*, in Papam scilicet. Simili si non eodem sacramento devinctum fuisse ab ipsomet Papa Fridericum etiam secundum Ottonis æmulum & hostem, patet ex eo, quod cum Sardiniam occupasset, Papæ ex vi jurisjurandi de Romanæ Ecclesiæ bonis defendendis sibi facti, illam repetenti responderit, *prius se jurasse ad repetendas res Imperii, à quibus cum Sardinia injuste esset abalienata, priori juramento se fortius urgeri.* Quæ omnia plenius narrat Sigonius *octavo decimo libro Histor. Ital.* Hodie tale quid à Cæsaribus coronandis Romæ non exigitur, ceu constat ex Ceremoniali Romano. Fortè etiam post Fridericum illum secundum statim id exigi desiit, quod experimento non uno didicissent Pontifices suis rebus id non satis aptum esse. Videtur vero & in Germania jam tum in simile jusjurandum unumquemque novit . ele-

ctum Regem admissum esse. In Speculi sane Saxonici (quod illa ætate conscriptum esse alibi demonstravimus) l. 3. art. 54. ita legitur: *Cum rex eligetur jurejurando Imperio homagium præstet: & jurare debet, se velle justitiam confortare & destruere injustitiam, & IMPERII secundum suum posse JURA DEFENDERE.* Qui sacramento adstrictus est defendere jura, illius arbitrio non relinquitur alienatio; itaque si & in Germania obtinuit tunc illud sacramentum cujus meminit Auctor Speculi, liquidò patet diserta lege alienandi potestatem Cæsaribus fuisse prohibitam. Pertinet quadamtenus ad morem hunc id quod de Guilielmo Hollando in Cæsarem electo narrat Joannes à Beka *Chronici Episcoporum Vltrajectinor. pag. 77. edit. Trajectinæ*, dum militaris dignitas more illius ævi ante Cæsaream inaugurationem ipsi conferretur, inter regulas illius disciplinæ hanc etiam ipsi sacramento firmandam propositam: *Rempublicam illibatam in vigore permittere, feudalia bona Regni vel Imperii NEQVAQVAM ALIENARE.* Sed

si in has leges juraverunt tum omnes militaris ordinis, utique Cæsares vel hoc juramento fuerunt alienare quidquam prohibiti. Sed non est fortasse cur huic quidem argumento multum innitamur, cum de juramento Cæsareo ipso aliunde constet, saltim ab exordio usque seculi tertii decimi.

Nec vero est cur heic quidem simus solliciti de Cæsarum potestate quæ ante illud ævum obtinuit, quoniam de solis alienationibus, quæ fortè post contigere, nobis agendum veniat, nec hujus sit instituti arduum hunc locum, prout alias fieri par est, nunc aggredi. Hinc ne utemur quidem nunc operosis aliis argumentis, ut ostendamus, nullam fuisse jam ab aliquot seculis Cæsaribus potestatem alienandorum Imperii bonorum: qualia cœteroquin non pauca possunt peti ex illa summæ potestatis ratione quæ in Imperio jamdudum obtinuit. Illam enim nequaquam & olim fuisse & hodie esse in unius Cæsaris manu, sed Imperii Ordines illam semper participasse, more antiquitus pene omnibus Germanicis populis recepto, liquidò est ma-

nifestum. Non multum ante autem demonstravimus, si quando divisa ita est summa potestas, ut illa ex parte quidem sit penes unum sed ex parte penes populum, tunc alienationem injussu populi institui non posse. Verum enimvero, ceu ante diximus, non est necessum ut illis similibusque argumentis nunc utamur, cum seorsim ostenderimus, ipso sacramento hac in re Cæsaris potestatem ab aliquot seculis fuisse circumscriptam, & ab instituto sit alienum operose id nunc agere.

Omnino tamen explicatius definiendum est, si non uni Cæsari, cuinam ergo aut quibus præter Cæsarem alienandi illud jus competat. Itaque hoc ut expediatur, ante omnia accipiendum est, nullam alienationem fieri posse, nisi accedente Cæsaris auctoritate. Cujus rei ratio est, quoniam ille caput est reipublicæ sive Imperii: cujus proinde auctoritas ut ad aliam omnem reipublicæ administrationem, ita sine dubio ad hanc etiam quæ magni adeo est momenti, requiratur. Penes Cæsarem igitur omne omnino alienandi jus potiore ex parte est. Ex alia parte autem & penes

Electo-

Electores esse, saltim à Carolo Vto usque, liquidò patet etiam vel ex illis verbis Capitulationis quam vocant à nobis productis: quæ fere omnia repetita etiam sunt in Capitulationibus Cæsareis reliquis. Non cœpisse vero hoc juris demum cum Carolo quinto, sed jam ante, & quidem ab illo tempore quo à Carolo quarto Aurea quæ dicitur bulla est condita, argumento est magna illa & prope æmula Cæsareæ Electorum in republica potestas, quæ exinde multùm invaluit. Summæ enim potestatis pars eximia inde usque penes Electores fuit utique, ac proinde ad illos non potuit non ex parte alienandi quoque potestas pertinere. Ad hoc certum quoque est, Electores illos sive Officiales inter Principes Germaniæ dudum ante, & quidem etiam tum, qvum illis solis nondum esset electio Cæsarea commissa, primario fuisse loco: Principes vero illos Germaniæ nunquam non in partem venisse non sollicitudinis duntaxat sed auctoritatis etiam Regiæ, cumprimis à seculo usque duodecimo vim auctoritatemque eorum plurimum crevisse, ut nihil magnæ rei po-

tuerit agi in republica niſi de illorum conſenſu. Quamobrem vel hoc titulo apud Electores; & quidem ſemper non levi ex parte, jus illud alienandi fuit.

De Electoribus ſive Officialibus quidem igitur non eſt quod dubitemus, ſaltim à Friderici II Cæſaris ævo uſque, ſine ipſorum conſenſu nihil rite alienari potuiſſe. Incertius eſt, num hoc jus etiam aliis Principibus atque Ordinibus ſit commune; & ſi aliis, num pari jure Italici cum Tranſalpinis & inprimis cum Germanicis gaudeant. Non ſolis Electoribus id juris competere, haud injuria forte ex eo collegeris; quod à primis usque reipubl. noſtræ exordiis, ad omnia pariter ſummæ poteſtatis munia in publicis conventibus proceres omnes ſint tracti, nulla Officialibus qui appellantur aut Electoribus conceſſa prærogativa usque ad ſeculum tertium decimum. Exinde hi prælati quidem ſunt aliis, attamen quarumvis maximarum rerum conſultatio comitiis Imperii publica & communis permanſit. Inter maxima autem omnino numeranda eſt alienandi licentia. Nec vero huic juri ſuo reliqui pro-

ceres unquam renunciaverunt, aperte quidem. Ne agitatum quidem unquam fuit palam, ut illo cederent. Imo ſicubi ab exteris aliisque violata fuerunt Imperii jura, Cæſares identidem injuriam illam conqueſti ſunt non apud ſolos Electores, ſed Ordines Imperii univerſos. Quo ipſo videntur indicaſſe, ad omnium judicium pertinere, ſi quæ fiat Imperii bonis detractio. Quin etiam non adeo pridem cum de alienandis quibuſdam fuit actum inter Cæſarem & Gallum alioſque, delatum id negotium eſt ad conventum publicum, definitumque conſenſu non Electorum duntaxat ſed omnino omnium Ordinum, cum Monaſterii tum Oſnabrugæ. Non ſane exteri quoq; illi ſatis ſibi cautum exiſtimaverunt, niſi ubi & aliorum Ordinum probatio acceſſit.

Ex adverſo dixeris, Electoribus hoc quoque præcipuum deberi; quoniam in Capitulationibus quas appellant, nulla aliorum Principum Ordinumque facta mentione, Electorum conſenſionem ſe ſectaturum Cæſar promittit. Sed fortaſſis non ea mens eſt illarum legum, quaſi ſoli Electores à Cæſare

ſint compellandi, ſed quod hi primario conveniri debeant, ut poſt factã ab his præconſultationem, ex omnium denique arbitrio aliquid conſtituatur. In quem ſenſum & Capitulationum ejusdem notæ omnia ſolent accipi. Si ſane aliunde conſtet, auctoritatem alienandi reliquis quoque Principibus communem eſſe, non poteſt alius ſenſus Capitulationis admitti. Nec enim Electores, quorum eſt lex illa, Principibus aliis jura ſua ereptum ivere: nec ſi vellent, ejuſmodi quidem legibus potuere illis quidquam præjudicare. Vtut ſit, cum in Capitulationes ſerò demum hoc receptum ſit, non licet hinc petere argumentum ejus, quod ante Carolum Vtum obtinuit.

Et vero olim promiſcue ad omnes Principes jus illud pertinuiſſe, non eſt forte quod multum dubitemus. De hodierno tamen ſtatu equidem malo in re dubia nunc ἐπέχειν, arbitrandi facultate aliis relicta. Quod ſi vero ad Principes alios etiam jus illud vel etiamnum pertinet, vel olim pertinuerit, tutius definieris illud, quod itidem conſultandum propoſuimus, num ſcilicet & inquantum ad Italicos Germanicoſque

nicosque Principes jus illud ſpectet. Etenim ſaltim prærogativam deberi Germanicis, & ad hos ex parte ſpectare omnium omnino etiam Italicarum rerum curationem, juſtum utique eſt, utpote qvum horum ſangvine & ſtudio omnia, quæ vel in Gallia vel in Italia Imperialis ſunt juris, fuerint acquiſita & in commune reipublicæ corpus pertracta. Accedit, quod omni ſecuto ævo, quotieſcunque de rebus etiam Italicis conſtituendum aliquid fuit majoris momenti, ſemper ex conſilio & auctoritate Germanicorum etiam Principum omnia geſta fuerint: quod infinitis exemplis facile oſtenſu eſt. Huc facit, quod Italia omnem pene poteſtatem Cæſaris aut Regis conſtituendi, adeoqve ejus qui & Italis omnibus imperandi jus habeat, uni Germaniæ citra omnem controverſiam numquam non conceſſerit, ex qvo ab Othone fuit devicta. Hinc jam olim Friderico I Cæſare Mediolanenſibus ſuis Comes Blandratenſis objecit illa, quæ refert Guntherus l. 8

Reges Alemanniæ nobis
Vrbibus Italicis leges & jura daturos

Mittere rite solet: postquam de partibus illis
Carolus, & magni Regnum surrexit Othonis,
Ausoniaq; frui Reges capere corona
Teutonici.

Apud eundem Guntherum l. 1 ita nescio quis alloquitur Germaniæ proceres.

Ex quo Romanum NOSTRA *virtute redemptum,*
Hostibus expulsis, AD NOS *justissimus ordo*
Transtulit Imperium; Romani gloria Regni
Nos penes est. Quemcunq; sibi Germania Regē
Præficit, hunc dives submisso vertice Roma
Suscipit, & verso Tiberim regit ordine Rheno.

Numquam tamen ita Germaniæ Cisalpina illa fuerunt unita, ut omne omnino reipublicæ suæ arbitrium uni Germaniæ commiserint. Semper enim & illis sua comitia fuerunt, in quibus res majores componerentur: quamdiu quidem prisco more unum reipublicæ corpus unamque rempublicam aluerunt. Ita scilicet illa cum Germanicis aliisque Transalpinis fuerunt unita, ut hisce quidem, præcipuum aliquod jus in omnia datum, illis tamen in sua & proprium aliquod semper superstes manserit. Quod fide ac

testi-

testimonio optimorum monumentorum haud adeo difficile probatu est. Verum Italici aliquamdiu nulla communia comitia instituerunt, huc illuc in partes divisi, adeoq; communis reipublicæ nulla ipsis curatio fuit. Germanicis jura sua integra manserunt, nisi forte illa ad solos Electores transire passi sint. Quicquid vero hujus sit hodie quidem; non videtur citra Germaniæ consensum ullam omnino hactenus Imperii partem potuisse abalienari, ubicunque illa fuerit locorum sita: videtur tamen & Italicorum consensu opus si quid in Italico Regno fuerit alienandum. Burgundici & Lotharingici Regni dispar ratio est; quoniam hæc cum Germanico arctius coaluerunt, & quidem ita ut singularia sibi comitia publica ad modum Italici haud servaverint.

HISCE pro ratione instituti sic expositis, licet jam & *Alterum* illud quod expediendum superest, *Num* scilicet *usum publicum spectet Imperii administratio, an vero Imperantis commodum,* verbo absolvere. Etenim ubicunq; sua est comitiis auctoritas, non solet neq; potest respublica ad eorum usum, qui magistratus officio II.

etiam ſummo funguntur, vel unice, vel etiam potiſſimum inſtitui: ſed ſaltim illorum ſalus quæritur, qui comitiis interſunt, ſi non & aliorum. Igitur cum non uni Germaniæ locus fuerit in comitiis, ſed ad ſua omnia ſemper admiſerit Burgundici & Lotharingici regni proceres, & quidem ex æquo admiſerit: facile patet, horum non minus atque Germaniæ Ordinum ſalutem, nequaquam vero ſolius Cæſaris commodum, Imperio Transalpino propoſitam eſſe. Non diſpar ratio eſt Italici regni: quippe quod magna propriorum etiam comitiorum cum libertate tum auctoritate ſemper olim floruerit. Nec vero eſt, quare velis Germaniæ tribuere in reliqua omnia herile aliquod jus, propterea quod illa victricibus ſuis armis reliqua ſubegerit. Non enim victoriæ ſemper idem ſcopus aut eventus eſt. Alii domiti ſunt ut ſerviant, alii ut pareant, alii ut in communia ſocietatis jura tranſeant. Quibus nullum in Comitiis Imperii ſuffragiorum jus eſt, qva illi vivant conditione, non eſt hujus loci ut vel moneamus, utpote qvum ad noſtrum inſtitutum non attineat. Et vero de omni ſtatu populorum Imperii Ger-

manici

manici, ut & de legibus in quas illi uniti ſunt, proprius diſputandi locus eſt, ubi de Ordinibus & Comitiis Imperii agitur: quod argumentum ampliſſimum quidem eſt ſed à propoſito alienum. Nobis in viam redeundum unde digreſſi ſumus.

CAPUT XX.

Bona Pontificibus Romanis donata non omnino Imperii limitibus excidiſſe per ulla Cæſarum dona.

IN diverſas forte reprehenſiones incurrimus apud eos qui legerunt quæ modo attulimus. Aliis enim illa juſto breviora, aliis prolixiora debito queant videri. Cæterum fatemur ultro, longe exactius illa & poſſe & debere tractari, ſed alibi, & loco ſuo. Hic vero nec omitti plane potuerunt, ne ſalebræ paſſim remorentur inſtitutum noſtrum ſermonem: nec plenius tradi debuere, ne πάρεργον ipſo ἔργῳ fiat majus, quo nobis quidem nihil magis inviſum eſt. Fatemur etiam, potuiſſe multa brevius proponi, imo & omitti potuiſſe omnia, modo lectores plærique ſatis jam tum ab iis inſtructi eſſent. At quoniam in

quam multis multa merito deſideres, defecandum fuit illorum judicium ſaltim aliqua ex parte, prius reliqua illi quam aggrediantur. Quod ſi qui tamen jam inſtructi ſatis acceſſerint, (quales utinam fuerint omnes!) poterunt illi ſine damno ſuo iſthæc prætermittere; modo nobis non ſuccenſeant quod & imperitiorum aliquam rationem habuerimus.

IGITVR quod ſupereſt expedituri, definiemus deinceps limites Imperii, quales illi ab ævo Friderici ſecundi Cæſaris ad nos usque ſeſe habuere. Exordium vero novi operis nobis Italia, & in hac ea pars quæ Papæ ceſſit, merito præbet, quod hanc dignitatem quaſi exigat ſibi Vrbs Roma, nullumque aliud regnum perinde ſit controverſi juris. Principio igitur videndum fuerit, num ea quæ dono Cæſarum poſſidet Papa per Italiam, ſint adhuc intra limites Imperii comprehenſa. Exempta illa eſſe, & unius Pontificii juris, à quamplurimis hodie creditur, & ut ita loquar, γυμνῇ κεφαλῇ aſſeritur. Imo jam tum ab aliquot ſeculis id qui docerent haud defuerunt, iique non infimæ dignitatis aut eruditionis doctores, cum paſ-

ſim terrarum alibi tum in Italia præcipuè & curia Papali. Quorum cum magnus ſplendidusque numerus poſſit produci, vel illo uno tot illuſtrium ſcriptorum teſtimonio videatur illa ſententia jure poſſe adſtrui. Adferuntur vero præterea ad eandem confirmandam & donationes Cæſarum, & longi temporis præſcriptio, & alia denique nonnulla. Quæ nunc ordine examinabimus.

Igitur ad Fridericum qvidem II Cæſarem uſque non ulla donatione, non ulla præſcriptione, regiones illas Imperii fuiſſe juribus ſubductas, ſed in ejus manſiſſe ditione & finibus, ſatis eſt à nobis integro capite decimo jam oſtenſum. RUDOLPHO Habſpurgico Cæſare quoniam primum poſt Fridericum illum repetita aliqua eſt donatio, illa ante omnes excutienda venit. De Rudolpho iſthoc narrat Bzovius ad ann. 1274. num. 13. ex neſcio quo Codice Vaticano, quod per Legatum Epiſcopum Spirenſem in Concilio Lugdunenſi, *omnia jura, privilegia, immunitates, libertates, bona, poſſeſſiones, civitates & provincias Apoſtolicæ Sedi à prædeceſſoribus Imperatoribus, præſertim*

Ottone

Ottone IV & Friderico II datas concessasque, nec non juramentis & tabulis publicis confirmatas, Gregorio X Pontifici confirmaverit & renovaverit. Narrat idem ad annum 1275 num 13, ipsummet Rudolphum illi Gregorio Lausannæ tum degenti coràm omnia illa per tabulas quæ hodie in castro S. Angeli serventur, promisisse, cereo addito sigillo, donec post coronationem aurea bulla omnia signarentur. Idem repetitum esse Romæ anno 1278 per legatum ad Nicolaum III Papam missum, narrat Bzovius in historia illius anni numer. X. In sequentis anni commentario num. 1, tradit Bzovius, in conventu publico Ordinum Imperii Viennæ tabulis aurea bulla obsignatis, quæ exstent in castro S. Angeli, à Rudolpho omnia denique confirmata. Tabularum ipsa verba non exhibet Bzovius, summam tamen earum describit, quam huc non possumus non adducere, rei magnitudine id flagitante, præsertim qvum ad hoc exemplum formatæ dicantur Tabulæ secuta ætate à Cæsaribus exaratæ. *Satis*, inquit, *superque disertis verbis confitebatur*, Rudolphus, *quia ad*

magni.

magnificentiam munerum & gratiosam quodammodo ineffabilem largitatem, quæ Imperatores Romani & prædecessores sui Reges Romanorum de Romanæ matris Ecclesiæ uberibus susceperunt, spectare videbatur, ut & ipsi velut devoti filii faciem gratitudinis erga matrem Ecclesiam converterint: maxime quod eadem Ecclesia ipsos in dulcedine benedictionis prævenerit, Imperiumq; de Græcis in Germanos transferens, eisdem quod illorum fuerat dederit: ut isti quoq; nonnulla eidem Eccl. grati animi caussa concesserint, donaverint, confirmaverint: scilicet totam terram quæ est à Raticofano usque Ceperanum, Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum, Terram Comitissæ Mathildis, Comitatum Bretenorii, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, & Massam Trebariam cum adjacentibus terris possessionibus ac locis; descriptis in privilegiis Imperatorum, à temporibus Ludovici usque ad præsens. Quamobrem & ad se quoque pertinere testabatur, eadem omnia Sedi Apostolicæ non tantum confirmare, verum quantum opus fuisset, de novo concedere, & ut ejus regales actus in omni claritate procederent, & omnis

obscuritas, quam frequenter generalitas consvevit inducere, Imperiali expressione tolleretur, & jura Sedis Apostolicæ per Imperatoriam declarationem, quam perpetuam fore decernebat Rudolphus, solidarentur: recognoscebat, fatebatur, & oraculo præsentis edicti ad æternam memoriam declarabat, præter omnia supra numerata, civitatem Ravennatem, *Æmiliam, Bobium, Cæsenam, Forum Populi, Forum Livium, Faventiam, Immolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Gabellum, Ariminum, Vrbinum, Montem fereti, & territorium Balnense, Provincias, Civitates & loca cum omnibus finibus, territoriis, atque insulis, in terra marique ad prædictas civitates, territoria, & loca supra dicta, quoquomodo pertinentibus, ad B. Petrum Principem Apostolorum & ad eundem Nicolaum III Pontif. Max. successoresque ipsius atque ad ipsam Romanam* Eccles*iam PLENO JURE AC INTEGRE, non solum in spiritualibus, verum etiam in temporalibus spectare, ac ipsorum PLENI J*VRIS, *ditionis ac principatus existere. Insuper ad omnem dubitationis scrupulum inposterum abo-*

abolendum, ut & ipsius Imperialis devotio erga matrem Ecclesiam Romanam innotesceret, prædicta omnia & singula, tam propriis seu specialibus provinciarum, terrarum, civitatum, & locorum expressa vocabulis, quam etiam non expressa, prout melius valere & efficacius intelligi potuisset, B. Petro & ipsi summo Pont. Nicolao III ac Successoribus illius, nec non Romanæ Ecclesiæ LIBERE & PLENARIE, quantum opus erat, de novo concessit contulit & donavit: ut, sublata omni dissensionis & contentionis materia firma pax, & plena concordia, inter Ecclesiam & Imperium jugiter perseveraret. Actum & datum Viennæ XVII Cal. Mart. ann. 1279 Indict. 7. Regni VI, præsentibus consentientibus & diplomati subscribentibus Friderico Archiepiscopo Salizburg. Joan. Chimen & Bernard. Segouen. Episcopis, Rudolpho regiæ Curiæ Cancellario, Magistro Gothifredo Præposito Soliensi Regio Protonotario, Abbate Monten. Archidiac. Tridentino, Alberto & Hermanno fratribus Comitibus & Chiburgen. Comitibus filiis Landgravii Holsatiæ, Friderico Burgravio Nurenbergen. Marchione Othergen. & compluribus aliis.

liis. Subjungit mox Bzovius: omnia illa in tabulis Rudolphinis enumerata, *pleno jure ad Sedem Apoſtolicam ſpectare*, decreviſſe, ſuisque literis teſtatos eſſe Principes Imperii, Henricum Trevirenſem, Suffridum Colonienſem, Wernerum Moguntinum Archiepiſcopos, Ludovicum Comitem Palatinum Rheni, Joannem & Albertum Duces Saxoniæ, Joannem & duos Ottones Marchiones Brandenburgenſes. *Diplomata*, ait, *ſingulorum cereis ſigillis, eodem anno ſignata extant in archæo molis Hadriani.* Addit deinde ipſa diplomatis Principum verba. Vbi poſt alia complura, cumprimis ad antiquam Cæſarum & novam Rudolphi conceſſionem pertinentia, hæc digna notatu occurrunt: *Nos noſtri nomine Principatus in omnibus ac per omnia approbamus & ratificamus, ac iisdem omnibus & ſingulis, & quibuſcunque aliis ſuper eisdem, per eundem Regem quoquomodo factis, & inpoſterum faciendis, voluntatem noſtram, aſſenſum, atque conſenſum unanimiter & concorditer exhibemus; & promittimus, quod contra præmiſſa vel aliquid præmiſſorum nullo unquam tempore veniemus. Sed ea omnia & ſin-*

gula pro posse nostro procurabimus inviolabiliter observari. Et ut hæc nostra voluntas, approbatio, ratificatio, assensus atque promissio, à nobis eisdem Romanis Pontificibus & Ecclesiæ in perpetuum observentur, hoc præsens scriptum inde fieri fecimus, & nostrorum sigillorum munimine roboravimus.

Hæc omnia ita quidem Bzovius. Verumenimvero cum illo quidem non est ut tuto liceat in tenebris micare. Fidem hominis dubiam pridem reddidit doctissimus Hervvartus, ne de aliis nunc dicam. Et vero, utique tabulas illas Rudolphi, quas ita confidenter asservari in archivo ille affirmat, ipse non vidit: alioquin illas produxisset. Subscriptiones porro corruptis nominibus & titulis satis indicant, non descriptas illas ex autographo aliquo. Tabulas Principum itidem non vidit ipse: sed eas jam Baronius recitaverat *tomo X. anno 996 num. 44. & seq.* Cujus verba de literis illis hæc sunt num. 43: *Extant literæ Marchionis Brandeburgensis unius ex Electoribus, quarum hic est titulus Otto Marchio Brandenburgensis universis præsentem paginam inspecturis. Datæ autem, ut in fine*

habetur, *Anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono, pridie Id. Septembr. anno 6 Rudolphi Imperatoris. Alia Joannis & Adalberti Ducum Saxoniæ eodem titulo, datæque eodem anno, die vero & mense diverso, nempe decimoquarto Kalendas Aprilis. Alia Comitis Palatini Rheni, eodem die data & anno. Juxta quam præscriptam ab istis formam & reliqui Electores scripsere. Quibus omnibus pariter confirmant donationes factas, vel innovatas à Rudolpho Romanorum Rege & aliis prædecessoribus Imperatoribus Romanæ Ecclesiæ. Extant ipsæ in scripto codice eodem tempore una cum aliis monumentis, de donationibus & privilegiis à diversis Ecclesiæ Romanæ factis, quæ asservantur seorsim à Vaticana Bibliotheca Romæ in castello S. Angeli, loco tutiore, ubi selecta majoris momenti monumenta recondita habentur, ne pereant.* Hæc Baronius: ex quo uno tabulas illas sine dubio Bzovius deprompsit. Vbi notandum primo occurrit, Baronium fateri descriptas illas ex codice quodam Vaticano, Bzovium id dissimulare: deinde Baronium memorare unum tantum Ottonem Brandenburgicum, Bzovium duos &

Joan-

Joannem nempe Marchionem: tertio Baronium non meminisse disertis quidem verbis trium Electorum Archiepiscoporum, quod facit Bzovius. Qvarto cum expresse fateatur Baronius seorsim & diverso tempore scriptas Brandenburgici & Saxonicorum literas, distinctas quoque fuisse literas Palatini, Bzovius itidem affirmet *singulorum* diplomata asservari: Vterque tamen non dubitavit ita illas producere quasi multi simul easdem condiderint. Nam Baronius ita illas orditur: *Ludovicus Dei gratia Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, Joannes & Adelbertus Duces Saxoniæ, Otto Marchio Brandenburgensis, universis præsentem paginam inspecturis salutem in auctore salutis. Complectens &c.* Bzovius ita: *Nos Principes Imperii universis præsentem paginam inspecturis. Complectens &c.* Vterque porro, Bzovius pariter & Baronius, illas producunt loquentes semper in plurali numero: quod non est conveniens literis, si quidem singuli Electores singulas miserunt. Quæ utique falsimoniæ luculentissima sunt testimonia.

Cæterum esto. Admittantur ut genuinæ.

Pri-

Primum id certum eſt, probari non poſſe, omnes Imperii Ordines iſthac ætate conſenſiſſe in ejuſmodi donationem. Horum autem, non vero ſolorum Electorum, conſilio & approbatione fuiſſe tunc opus ad donationis robur, jam oſtendimus. Narrat quidem Bzovius, *Conſenſu publico* illas Rudolphi literas exaratas, item *præſentibus conſentientibus & diplomati ſubſcribentibus Friderico Archiepiſcopo &c.* At vero ipſa illa paucarum manuum ſubſcriptio ſignificat, vel non veniſſe negotium ad omnium notitiam, vel non omnes conſenſiſſe. Deſideratur enim utique plerorumque & maximorum Principum manus. Nec in ipſis tabulis fit mentio impetrati Principum conſenſus, cum tamen in Friderici II tabulis apud Bzovium ad annum 1213 num. 2. ita legetur: *Omnia ſupradicta, & quæcunque alia pertinent ad Romanam Eccleſiam, de voluntate & conſcientia conſilio & conſenſu Principum Romani Imperii libere illi dimittimus, renunciamus & reſtituimus.*

Secundo, nihil ad Papam hac quoque donatione pervenit præter utile dominium ſummi

ſummi vero Imperii auctoritas tranſlata non eſt. Habetur quidem in illa Tabularum Rudolphinarum Bzoviana Summa, quaſi *plenum jus* ſit conceſſum. Sed incertum eſt num illa verba tabulis ſint inſerta. Nam Bzovius quoque narrat, in tabulis etiam Principum decretum, *pleno jure ad Sedem Apoſtolicam omnia pertinere*: & tamen illa in Tabulis iſtis haud occurrunt. Vtut vero illa verba ibi habeantur, tamen multis modis patet, non ultra dominii utilis limites plenum illud jus extendendum eſſe.

Principio enim cum à Rudolpho nihil aliud flagitaverit antehac Papa qvam confirmationem tabularum Ottonis IV & Friderici ſecundi, nec ille aliud promiſerit, ex horum tabulis etiam hæ interpretandæ veniunt. Jam vero Ottonis IV ad annum 1209 num. 2. Friderici autem ad annum 1213 num. 3. & 4. recitat qvidem Bzovius: & in utrisqve conferuntur Papæ illa bona *cum omni jurisdictione districtu & honore ſuo*, illa tamen etiam verba ad ſolum utile dominium pertinere produnt qvæ ſtatim ſemper ſubjunguntur: *Veruntamen*

cum ad recipiendam coronam Imperii vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato Summi Pontificis recipiemus procurationes sive fodrum ab ipsis. Fodri enim exactio dominii utilis pars est: eamque solam Cæsares exceptam voluerunt recepturi coronam aut Pontificis rogatu venientes. Hactenus scilicet magna pars bonorum istorum, etiam utili aliquo dominio & jurisdictione omni, possidebatur à Cæsaribus, reliqvum omne, non minus ac aliorum Principum Ecclesiasticorum terra aliqua, exactionibus Cæsariis promiscue omnibus obnoxium erat. Qvum illo solo onere itaque levare sese hactenus statuissent Papæ nonnulli, sed frustra; pacis caussa tandem id indultum ipsis est, primum ab Ottone mox à Friderico. Qvorum ille aliter à Cæsarei juris peritis institutus, paulo post dominum utile multorum locorum repetiit: hic terram Mathildis & multa alia demum anno 1221 in manus Nuncii Pontificii resignavit, teste ipso Bzovio, & deinde tamen sibi recuperavit. Denuo itaque cavit Rudolphus Pontifici, nonnullis in eadem jura additis.

ditis.

ditis. Idem vero ex eo quam maxime liquet, quod in Tabulis illis, ut & in ſecutis aliis, ſummo Imperii juri numquam ſit diſertis verbis renunciatum, ex adverſo autem ipſi Pontifices ſummam illam auctoritatem ſemper confeſſi ſint; ut infra pluribus adſtruetur. Huc facit quod Rudolphus anno 1278 Carolo Siculo Regi Senatoris titulo Vrbem Romam gubernanti, dignitate illa interdixerit, idque Pontifice Nicolao approbante, quod late narrat Bzovius ad annum illum num.9. Non potuiſſet autem hoc ullo jure Rudolphus, niſi ſumma Imperatoria auctoritate ſalva. Neque obſtat huic, quod Rudolphus Cancellarii ſui factum, qui in verba Cæſaris jurare fecerat complures urbes Pontificii juris, irritum pronunciaverit, teſte eodem Bzovio *num.12.* Juramentum enim illud pertinuit ad dominium utile & juriſdictionem, quo utroq; Cæſares hactenus fuerant uſi.

Tertio, quamvis nulla clauſula dominio utili aliqua ex parte videatur Imperio conſuluiſſe Rudolphus, illud tamen de fodri exactione ab Ottone & Friderico in Imperii

usum publicum reservatum, non esse remissum docet usus sequentis ævi; utpote qvum Papæ non gravati fuerint coronandis Cæsaribus fodrum illud suppeditare. Qvamvis etiam Rudolphus multa præter morem possidenda Pontifici tradiderit, eoque opima Imperii bona fisco regio fuerint subducta, si tamen scriptoribus aliis credimus, factum id est certis additis conditionibus. Diserte Aventinus *lib. 7. Annal.* cum narrasset, prætextu belli sacri gerendi Gregorium Decimum Papam à clero omni & monachis decimas extorsisse, nisi quod eas nonnulli redemissent, ita pergit: *A cæteris omnibus decimæ superbe atque avare exactæ; & licet Decimus eodem anno animam efflasset, nihilo secius tamen Romani flamines decimas per sex annos, extorta per vim pecuniæ, à Germanis emunxerunt. Rumore dissipabant se suo periculo atque stipendio Palæstinam, Ægyptum, Asiam, Africam, erepturos Turcis Sarracenis Tartaris. Quamobrem & Rudolphus, ILLA LEGE atq; omine primario sacerdoti dono Romam, præfecturas, Ducatus, Vrbes, Regiones Italiæ hactenus Impe-*

Imperatoribus parentes (Romaniolam Martinus vocat) quæ quotannis millia drachmarum auri septingenties pensitarant, concessit. Quemadmodum & Imperator Maximilianus anno abhinc decimo Principibus aperuit, edictoque dato ex Oenobriga 13. Kl. Aug. anno Christi 1511 conquestus est. Dum eodem anno ad Calendas Septembris Pisam adversus Julium secundum Pontif. Max. Senatum Christianum, novem Romani flamines, idem Maximilianus, atque Ludovicus Franciæ Occidentalis Rex convocarent, pro reformatione morum (ut eorum verbis utar) universalis Ecclesiæ in capite & membris plurimum collapsorum, ac emendationi criminum gravissimorum, interiorum, continuorum ac incorrigibilium, universalem Ecclesiam enervantium. Sed ego heic missa faciam: extant hujusmodi diplomata; qui curiosus & ea legere velit, inquirat & ipse. Hæc Aventinus. Quæ si ita sese habent, ne utile quidem dominium Boloniæ & Romandiolæ acceperit Pontifex aliter quam titulo oneroso, idque in commodum insigne totius Imperii.

Nihil hujus habet quidem Bzovius in sua

ſumma: ſed ejus ſilentium non meretur opponi Maximiliani laudatiſſimi Cæſaris voci & querelæ publicæ. Sine dubio non niſi gravi cauſſa permotus, ultra Ottonis & Friderici liberalitatem, bonorum Imperii prodigus adeo fuit Rudolphus. Bzovius tamen tomo 19 in hiſtoria anni 1530, acta coronationis Caroli quinti diſcribens, non dubitavit ea de re num. 3. ita referre: *Rudolphus primus ex Auſtriaca ſtirpe Habsburgia Imperator, accepti gratus beneficii à Gregorio X collati; videlicet quod Paulum Caſtellum Principem Nahartium, habitu Franciſcano (ut res occultior ſecuriorve eſſet) indutum ad ſe miſerit, deque futura electione admonuerit, operamque ſuam omnem ad eam dignitatem conſequendam obtulerit, ut Joannes Baptiſta Collecipolius in Faſtis ſuis memorat; quod, audiens congregatos eſſe Imperii Principes, & petierit & mandaverit, ut ſincera puraque electioni intenderent, ac tam Eccleſiæ quam Imperio providerent, adeoque Rudolphum Imperatorem eligerent, ut Cuſpinianus ſcripſit, quod denique audita electione ipſius, ut res illius conſilio ſuo & opera conſtabiliret, non-*

niſi

nisi eodem Paulo Castello socio & conscio, privatus ad fines Germaniæ usque, occultata alieno habitu majestate Pontificia processerit, eique animum ad res præclare suscipiendas, ut Petrus Messias insinuat, addiderit, adeoque Imperatorem fecerit. Hujus, inquam, beneficii memor Rudolphus, ex Tabula confirmationum seu donationum, quas ANTE SE CVM CERTIS ONERIBVS *Romanæ Ecclesiæ Cæsares offerebant, omnibus his abrogatis, pure, simpliciter, absolute, sine ullis conditionibus aut oneribus, eadem concepit dedit obtulit confirmavit: suadente Paullo Castello Romanæ Sedis studiosissimo.* Ita quidem Bzovius. At non est verisimile, Rudolphum unius privati commodi caussa voluisse reipublicæ juribus multum adeo detrahere: aut in Rudolphi gratiam Electores Principes in illud facinus consensisse, quo haud aliud temere magis iniqvum & venia nulla dignum invenias. Sed & nonnulla eorum, quæ de Gregorii studio in Rudolphum narrantur à Bzovio, fabulis per sunt similia; carent sane testimonio fide digno. Nec vero quisquam forte ante Bzovium de Rudolpho impia adeo suspicatus

catus eſt. Itaque totum hoc videtur deberi Bzovianis commentis. Tutius utique credi poteſt Maximiliano Cæſari, allectum Rudolphum promiſſis illis (etſi vana fuiſſe eventus docuerit) à Papa in ſacrum bellum ſubſidiis, affirmanti. Acceſſit hauddubie petentis Papæ inportunitas, & memoria tot funeſtorum tumultuum, qui inter Cæſares & Papas de bonis hiſce fuerunt ab aliquot ſeculis, cumprimis Ottone quarto & Friderico II regnantibus, exorti. Illa certe anteacti temporis memoria non potuit non terrere in futurum. Vt tranquillitatis publicæ interfuerit, jacturam facere eorum quæ ſervari non poterant contra vim Papalem, niſi cum ſummo reipubl. periculo. Vtut ſit, nec donatio illa vim habet, utpote quæ ab Imperii Principibus non eſt confirmata: nec Imperii ſummæ quidem auctoritati per eam quidquam deceſſit.

Poſt Rudolphum etiam ALBERTVS tabulas aliquas Pontifici Bonifacio IIX fertur dediſſe anno 1303. Meminit quidem illarum Bzovius in illius anni hiſtoria: ſed non niſi paucis verbis earum ſummam attigit.

Baroni-

Baronius partem illarum recitat ad annum 996 num. 4. unde eam transcripsit in sua Goldastus: sed illa nihil facit ad nostrum negotium. Baronius addit: *Confirmat itidem privilegia ab eodem Rudolpho & aliis Imperatoribus eidem Ecclesiæ Romanæ concessa. Ratificat quæ statuta fuerant per Ludovicum Imperatorem Paschali Papæ, & per Ottonem Joanni Pontifici. Et post reverentiam Patri exhibitam, & filialem amorem insinuatum, Ecclesiæ jura defendit, & libertatem ejusdem Ecclesiæ defensurum adversus quoscunque ejusdem perturbatores, adversus quos bella movere, si opus sit, pollicetur, spondens suum cum exercitu in Italiam adventum, si placeret.* Hæc Baronius. Unde discimus, nihil novi ab Alberto datum, sed vetera tantum & patris donum esse ratihabita. Antiqua autem illa Cæsaream auctoritatem plane confirmant: & Rudolphi donum utut nimis sit pingve, summo Cæsareo juri nihil detrahit: itaque nec per Albertum quidquam illi decessit.

HENRICI Septimi tabulas ipsas suo quidem loco itidem non habet Bzovius: at vero reci-

cat ille ad annum 1336 prolixas Ludovici IV Cæſaris literas ad Benedictum XII Papam, quibus reconciliationem ſuam expetiit, & ad 1355 annum Caroli IV tabulas Papæ transmiſſas, quæ utræque inſertas illas Henrici complectuntur. Ne fraudare velle videamur quenquam rerum ejusmodi æqvum & veri cupidum judicem, recitabimus illas hoc loco quales à Bzovio accepimus. Licet enim nonnihil poſſint videri prolixiores, tamen vitandæ ſuſpicionis omnis cauſſa, ne verbulum quidem detrahemus.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri & Domino ſuo, Domino Clementi Sacroſanctæ Romanæ ac Univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, cum reverentia debita, devota pedum oſcula beatorum. Ferventi deſiderio cupientes Sanctitatis veſtræ pedibus, & Apoſtolicæ Sedi toto corde & animo zelum noſtræ reverentiæ, fidei, & devotionis offerre, veſtris ſanctis monitis exhortationibus & mandatis, nos pro viribus coaptando, & honorem veſtrum, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ & aliarum Eccleſiarum jura diligere, & pro poſſe protegere & ſervare; at-

tenden-

tendentes propensius, quod nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe, nihilque est, quod ita nequeat occasui subjicere, quam vera religio: & quod ad Dei timorem servandum, mandataque ejus custodienda factus est omnis homo, sed præcipue Imperialis & Regalis potestas, quæ à Domino Deo est & ad ejus ministerium exequendum, & ad fidem & reverentiam sui nominis dilatandam in omnes regiones & regna: promittimus & obligamus nos cum omni efficacia Deo omnipotenti, Vobisque Domino nostro Clementi summo Pontifici, vestrisque successoribus, & Sacrosanctæ Sedi Apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ, quæ Ecclesiarum omnium est caput & magistra, quod sacrosanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, Fidemque Catholicam fundatam super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso scilicet angulari lapide Christo JEsu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in cujus nomine omne genu flectitur, cœlestium terrestrium & inferorum, nec est nomen aliud sub cœlo in quo salvari oporteat

 creden-

credentes, toto corde & animo, pura fide & sancta intentione conservabimus, reverebimur atque defendemus totis viribus, & toto posse: ac omnem hæresin & schisma, extollentem se contra sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam exterminabimus pro viribus: ac omnes hæreticos cujuscunque sectæ & conditionis existant, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quibus vineam Domini Dei Sabaoth perdere & vastare nituntur, omnesque fautores, adjutores, valitores, & receptatores, ac defensores eorum; & quod nullo tempore conjungemur confœderabimur parentela vel fœdere, vel unione quacunque, cum quocunque Sarraceno vel pagano, vel schismatico Rege, vel Principe, vel quocunque alio, fidei Catholicæ communionem non habente; neque cum aliquo rebelli vel inimico ipsius Romanæ Ecclesiæ, vel eidem manifeste suspecto. Item promittimus & obligamus nos omni efficacia & effectu, quod personam vestram, statum & honorem & successorum vestrorum, contra quemcunque seu quoscunque homines, cujuscunque status præeminentiæ, vel dignitatis existant, conservabimus, defende-

fendemus, manutenebimus: nec non omnia privilegia Regum & Principum & Imperatorum Romanorum prædeceſſorum noſtrorum, cujuscunque tenoris vel continentiæ exiſtant, quocunque tempore, conceſſa Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac Romanis Pontificibus, & Sedi Apoſtolicæ, & quibuscunque Eccleſiaſticis Prælatis & Miniſtris ipſorum, conſervabimus & manutenebimus, nec in aliquo unquam tempore contra veniemus, vel aliquem quantum in nobis erit, venire permittemus, quacunq; occaſione, vel titulo allegato juris vel facti. Imo ad perpetuam rei memoriam, & ſanctæ Eccleſiæ ſecuritatem, atq; cautelam, ipſa privilegia omnia, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris ratificamus, confirmamus, recognoſcimus, innovamus, & denuo concedimus, prout melius & plenius poſſumus, ex certa ſcientia, ac omni efficacia, & effectu: volentes, ac etiam decernentes, quod ipſa generalis ratificatio confirmatio, recognitio, innovatio, & de novo conceſsio perinde robur obtineat perpetuæ firmitatis, ac ſi omnia & ſingula privilegiorum verba ſingulariter, & expreſſe, ac de verbo ad verbum præſentibus inſerta fuiſſent. Specialiter

autem & expresse, cum omni efficacia & effectu supradictis, ratificamus, confirmamus, recognoscimus, innovamus & denuo concedimus omnia privilegia Constantini, Caroli, Henrici, Ottonis quarti, Friderici secundi, atque Rudolphi Regum & Principum seu Imperatorum Romanorum, quocunque tempore concessa super quibuscunque, cujuscunque continentiæ vel tenoris existant, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Romanisque Pontificibus & Apostolicæ sedi. Promittimus etiam & obligamus nos eam omni efficacia & effectu, omni modo & forma, quo melius & efficacius fieri potest, manutere, & conservare omnia privilegia cujuscunq; conditionis, vel tenoris existant; & nullo unquam tempore contravenire, vel aliquem quantum in nobis est venire permittere, quacunq; occasione, vel caussa, vel titulo allegato juris vel facti, per quoscunq; Reges, vel Principes, seu Imperatores Romanos, & præcipue per supra dictos Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fridericum secundum, atque Rudolphum concessa Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac Romanis Pontificibus & Apostolicæ sedi, super recognitione, innovatione,

adnota-

adnotatione, concessione, quietatione, renunciatione, & libera dimissione Terrarum & Provinciarum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ubicunque positarum, præcipue Marchiæ Anconitanæ, cum omnibus civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confinibus suis, integraliter cum omnibus juribus, & jurisdictionibus earundem, Exarchatus Ravennæ & Pentapolis ac Romandiolæ & Bertenorii Comitatus, cum civitate Bononiensi & cum omnibus Civitatibus, Terris, limitibus terminis & confinibus, integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem, Vallis quoque quæ Spoletana dicitur sive Ducatus cum Civitatibus Perusii atq; Castelli, & cum omnibus Civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Massa quoque quæ Trebaria nuncupatur: cum omnibus civitatibus, terris, limitibus & confinibus integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Patrimonium etiam beati Petri in Tuscia, cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ & cum omnibus civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confini-

bus

bus, integraliter cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Comitatibus quoque Sabinæ, civitate Interamnensi: & cum arce Cæsaris & terra quæ dicitur Arnulphorum, cum omnibus Civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Comitatus quoque Campaniæ atque Maritimæ, cum omnibus Civitatibus, Terris, limitibus, terminis & confinibus suis, integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus eorundem. Et ex abundanti, denuo, & ad majorem cautelam, supradictas omnes terras atque Provincias cum omnibus juribus & jurisdictionibus, terminis, limitibus & confinibus eorundem, & jus, & possessionem, & proprietatem ipsorum, cum omni plenitudine recognoscimus, jure plenissimo ad jus & proprietatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ spectare & omnimodo pertinere. Ac ipsas omnes terras atque Provincias adnotamus, innovamus, atq; concedimus, quietamus libere & dimittimus, restituimus & renunciamus. Nec non ad omnem scrupulum removendum, & ut pax & quies, atque tranquillitas inter Ecclesiam & Imperium

jugiter

jugiter vigeat, & futuris dante Domino temporibus feliciter augeatur, & omnis contentionis & dissensionis cujuslibet materia præcidatur, prout melius & efficacius fieri & intelligi potest, concedimus ipsas, conferimus & donamus de novo. Promittentes, & obligantes nos, prout plenius & efficacius possumus, quod nullo unquam tempore occupabimus, vel occupari quantum in nobis est permittemus, Civitates loca, castra, Terras & Provincias supradictas, vel aliquam ipsarum, vel earum partem, nec in ipsis vel aliqua ipsarum, vel earum parte, jurisdictionem aliquam per nos, vel per alium geremus, vel exercebimus, nec jura aliqua, possessiones, vel tenutas habebimus, vel possidebimus in eisdem Terris vel Provinciis, vel aliqua ipsarum, seu parte earum, nec officium aliquod geremus per nos vel per alios Potestariæ vel Capitaniæ, seu quocunque nomine censeantur, in ipsis, vel aliqua ipsarum vel earum parte: & quod tanquam Princeps Catholicus, Advocatus & Defensor S. Romanæ Ecclesiæ, juvabimus ipsam, sibique assistemus contra quoscunque occupantes, invadentes, vel turbantes Provincias ipsas, Civitates,

loca, castra & Terras, vel aliquas ipsarum vel earum partem: & quoscunque inobedientes seu rebelles Ecclesiæ, præcipue in Provinciis, Civitatibus, locis, Castris, & Terris eisdem in nullo fovebimus, vel manutenebimus, seu per quoscunque foveri, seu manuteneri, quantum in nobis est, permittemus; sed contra ipsos assistemus, consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Romanis Pontificibus & Apostolicæ Sedi, quousque rebelles & subditi ad plenam reverentiam & obedientiam reducantur. Promittentes quoque, Sanctam Romanam Ecclesiam, & Ecclesias alias, & libertatem Ecclesiasticam, & bona, jura, Prælatos & Ministros ipsarum manutenere, conservare, & pro viribus defensare: Vasallos quoque Romanæ Ecclesiæ contra justitiam non offendere; & quod devotos & fideles Ecclesiæ, etiam in Imperio constitutos, benigne tractabimus, & contra justitiam non opprimemus, nec per alium, quantum in nobis est, opprimi permittemus, sed conservabimus in juribus & justitiis eorundem. Prædicta autem omnia & singula inviolabiliter observare & observari facere; & nullo unquam

tempore

tempore contra venire, juramus ad sancta Dei Evangelia, facto libro in manibus discreti viri Joannis de Malans Scholastici Ecclesiæ Tullensis, vestri Capellani nomine Romanæ Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ ac vestro, ac de vestro mandato specialiter recipientis, de qua etiam receptione tam per nostras præsentes quam per ipsius recipientis literas seu publicum instrumentum plane constat. Et ad prædictorum omnium perpetuam rei memoriam, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac Sedis Apostolicæ & Romanorum Pontificum securitatem atque cautelam, præsentes literas Regio Majestatis Sigillo munitas fecimus communiri. Promittentes & obligantes nos cum omni efficacia & effectu, quod post Imperialis diadematis coronationem susceptam, prædicta omnia ratificabimus, confirmabimus, & recognoscemus, & faciemus, & servabimus atque jurabimus, & de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes dabimus literas quadruplicatas, harum seriem continentes, ad perpetuam rei memoriam, & ad securitatem, & cautelam vestram, & successorum vestrorum, & S. Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis, Im-

perialis Majestatis typario communitas. Datum Lausannæ V Idus Octobris, Anno Domini Millesimo Trecentesimo Decimo, Regni vero nostri anno secundo.

Hæ sunt tabulæ Henrici illius Luxelburgici Cæsaris, per sane liberales in Romanum Pontificem, & bonorum Imperii multum prodigæ. Verumenimvero parum in iis roboris invenitur, nec Imperium illæ obligant. Non enim Electorum multo minus reliquorum Imperii Principum consensu probatæ sunt: quod ad robur earum unice requiritur. Adhoc certum est Imperatori fuisse dolose impositum à Legatis Pontificiis, quasi tantum juris Papæ competeret per antecedentium Cæsarum liberales donationes. Bzovius utiqve in historia anni 1304 num. 1. notat ex ore Cardinalis Neapolionis Clementis Papæ nomine, Legatos Henrici Avenione *formulam inaugurationis Henrici audiisse & scriptam accepisse, in se recipientes, ut Henricus futurus Imperator verba quædam in præjudicium Apostolicæ Sedis & omnium Ecclesiarum prolata antiquaret.* Et tamen in formulis donationum anteacti

ævi tale quid inveniri, nemo docuerit : præsertim cum & ipsarum plæræque sine dubio ex præscripto Romanæ curiæ fuerint confectæ. Qvid est notius præterea, quam donationem Constantini merum esse curiæ Papalis commentum? & tamen Cæsar inductus est eam hisce suis tabulis, contra morem omnis retro ævi, confirmare. Non tangam fraudulentas dolosasque persvasiones reliquas in clarissima luce. Itaque cum mala adeo fide cum Cæsare fuerit actum, summo merito restitui in integrum jura Imperii debuerunt; si illa imprudente isthac donatione aliqvid detrimenti cœpissent. Et vero vix illas tabulas curaverat confici Henricus, cum meliora edoctus, itinere in Italiam suscepto, minime omnium ex præscripto illarum videndum sibi existimavit : si Bzovio hosti jurium Imperii credimus illa narranti num. 4. 5. & 6. Qvamvis amplissima porro sit donatio isthæc, tamen summam auctoritatem Cæsarum per eam non esse extinctam, argumento luculentissimo est, quod ipsemet Clemens Papa in eam mitem sententiam tabulas illas fuerit interpretatus.

Etenim ipsi Vrbi Romæ Henricus usque in adventum suum, Senatorem sive Præfectum summum dedit Ludovicum Sabaudum quingentis equitibus armatum; ubi advenisset, primores Romanos in fidem suam sacramento adegit, obsides imperavit: hisce inter alia verbis Romanos cives affatus est: *Non longi itineris laborem sibi fuisse gravem, consideranti SUOS se Romanos, amantissimum SIBI populum visurum, cum quo lætos jucundosque dies perageret.* Nihil horum latuit Clementem jam ante coronationem: & tamen per delectos Cardinales Henricum ungi & Imperatorem renunciari curavit, nullo verbo injuriam aliquam conqvestus. Cum peracta coronatione Henricus gravissime tulisset scriptum sibi à Clemente, quasi *sacramentum fidelitatis* præstitisset: Clemens hoc qvidem ad animum revocavit, edita in Concilio Viennensi illa protestatione qvam lib. 2. tit. 9. Clementinarum inedidit Joannes XXII: at ne tum qvidem inclementer qvidqvam in Henricum jam defunctum dixit, qvasi Pontificum jura Romæ invasisset. Non profecto silentio præteriisset

talia

talia Clemens & qvidem offenſus, niſi rite & jure facta illa ab Henrico exiſtimaſſet. Habet hæc omnia ipſe Bzovius ad annum 1310 num. 2 & ſeqventibus, multum qvidem conqverens de Cæſare, ſed ex ſuo perverſo ingenio, non autem quaſi idem fecerint Clemens & delecti ab illo Cardinales.

Henrico defuncto qvi ſucceſſit LVDOVICVS IV Cæſar, cum iniqviſſimis Pontificibus omnem vitam colluctatus, tabulas donationis nullas edidit. Nam etſi in iis literis, quas anno 1336 ad Benedictum XII datas, recitat Bzovius atqve ex illo Hervvartus, longe ampliſſimorum munerum ſpem fecerit, pacis ergo: effectu tamen caruit negotium per inſolentiam ipſiusmet Papæ. Ex adverſo jura vetera Imperii multis modis Ludovicus fortiſſime aſſerta qvaſi poſtliminio recuperaſſe poſſit videri: qvod ſeqvente capite fiet clariſſimum.

Omnibus Cæſaribus qui antecesſerant magis benignum ſe Papis exhibuit CAROLVS qvartus. Hujus autem binæ donationum tabulæ feruntur, alteræ anno 1355 Innocentio

nocentio ſexto, alteræ 1368 Vrbano VIto datæ. Priores ipſas recitat Bzovius num. 8, earum argumentum num. VII. poſteriorum ſummam num. I: ſuo utrumqve anno. Nimis prolixæ ſunt tabulæ ipſæ: ergo ſatis videtur eſſe, ſi ſummas ambarum adferamus, & quidem qvales eas produxit ipſe Bzovius. Priorem hiſce verbis auctor ille una cum coronationis Cæſareæ hiſtoria proponit. *Inter Miſſarum ſolennia, Petrus Oſtienſis Epiſcopus, & Ægidius S. Clementis Cardinales Legati, poſtquam Sacramentum ab eo ex præſcripta formula Eccleſiæ & Summo Pontifici dictum audiviſſent, ſacro oleo inunxerunt, & Imperatorem conſecratum, diademate, ac reliquis inſigniis Imperii ornarunt: cum is omnia, quæ olim V. Cal. Maji, anno 1347. Tridentini, in manibus Gerardi Archidiaconi Sedis Apoſtolicæ Nuncii, nunc Epiſcopi Tridentini, ad inſtar Henrici VII promiſerat* (de qvibus videatur Bzovius ad annum illum) *tum ante, tum poſt coronationem confirmaſſet, innovaſſet, conceſſiſſetque Romanæ Eccleſiæ; datis litteris, in quibus Henrici VII diploma datum Lauſannæ V Idus Octob. inſeruit, & ad*

& ad cuius instar, Romanum Ducatum, Marchiam Anconitanam, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, Romandiolam, Comitatum Bretenorii, Civitatem Bononiensem, Vallem Spoletanam cum toto Ducatu, Comitatum Perusii & Castelli, Massam Trebariam, Patrimonium Beati Petri in Thuscia cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ, Comitatum Sabinæ, Civitatem Interamnem, Arcem Cæsarum cum terra Arnulphorum, Campaniam & Maritimam cum omnibus civitatibus, Romam & Ferrariam cum omnibus ad eam spectantibus, Regnum Siciliæ cis & ultra Pharum, Sardiniam & Corsicam, Comitatum Venusinum, civitatem Avinionem, & omnia alia bona ac jura Ecclesiæ, Pontifici Romano ab Imperatoribus olim data approbavit, & aurea bulla quatuor diplomata ejus approbationis, innovationis & concessionis signata, Legato Sedis Apostolicæ dedit Laterani Nonis Aprilis, Anno Domini M CCC LV, Regnorum IX Imperii I. Inter alia Carolus juravit, quod 1. In Italia, nullos Vicarios Urbibus Imperialibus præficeret, sine scitu Pontificis. 2. Vi-

cariis quos urbibus præficeret, necessitatem jurisjurandi imponeret, ut Ecclesiam Romanam adversus quosvis hostes tuerentur. 3. Ipse pro Ecclesiæ bonis ac juribus, propriis sumptibus tamdiu militaret, quoad illa ab iniquis possessoribus vindicaret. 4. Pontificiarum partium homines à Gibellinis tueretur, neq; illos opprimi sineret. 5. Ægidium Cardinalem Legatum adversus tyrannos laborantem juvaret. 6. Processus ab Henrico avo contra Florentinos & Robertum Siciliæ Regem factos abrogaret. 7. Universitatibus, communitatibus, ac singulis personis in Italia omnes injurias antecessoribus Imperatoribus & sibi quoquo modo factas remitteret. 8. Ex eo, quod propter absentiam Pontificis, formula antiqua inaugurationis Imperatorum, in eis consecratione servata non fuit, nihil contra recens in litteris Legatorum præscriptam opponeret, aut privilegiis Apostolicæ Sedis derogaret; quominus ejus inposterum successor, aut non possit à Romano Pontifice coronari, aut eidem Romano Pontifici ea omnia obsequia præstare, quæ in antiqua formula præscripta sunt. 9. Romana urbe statim à coronatione

discede-

discederet, neque invito Pontifice reverteretur. Extat in libr. 3. privileg. Rom. Eccles. pag. 132. 234 328. & autographum in mole Hadriani. De posterioribus Bzovius ita loquitur. *Carolus antequam Italiam intraret, Gerardum Naumburgensem Episcopum Oratorem misit qui Pontifici adventum Imperatoris inprimis renunciaret: deinde solitum diploma Imperiale confirmationis jurium Ecclesiæ Romanæ, & obedientiæ debitæ deferret. In eo, ad 3 Idus Aprilis, bulla aurea signato & jurejurando affirmat, se pro dignitate Sedis Apostolicæ in Italiam venire: neque velle iuribus & libertatibus illius quicquam detrahere: quin potius tyrannos adversus eam sævientes, bonaque illius usurpantes & occupantes reprimere, neque vel minimum ei eripere, quod exemplo antecedentium Imperatorum, & præsertim HENRICI avi (cujus diploma suo diplomati inseruit) præsenti instrumento, consentientibus Imperii Principibus, Romanæ Ecclesiæ confirmaret omnia jura privilegia, bona, urbes, terras, provincias, regna olim ab Imperatoribus Christianis, Constantino Magno, Ottone, Carolo, & reliquis seu donata seu*

probata : & præcipue Marchiam Anconitanam, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, Romandiolam, Comitatum Bretenorii, Civitatem Bononiensem, Vallem Spoletanam cum totô Ducatu, Comitatum Perusii & Castelli, Massam Trebariam; Patrimonium B. PETRI in Tuscia, cum civitatibus Tuderti, Narnia, Vrbis veteris & Reatæ, Comitatum Sabinæ, Civitatem Interamnensem, Arcem Cæsarum cum tera Arnulphorum, Campaniam & Maritimam cum omnibus civitatibus, Romam & Ferrariam cum omnibus ad eam spectantibus, Regnum Siciliæ cis & ultra Pharum, Sardiniam & Corsicam, Civitatem Beneventi, Comitatum Venusinum, Civitatem Avinionensem cum omnibus pertinentibus. Hæc Carolus quartus Romanæ Ecclesiæ instrumento publico, & Sacramento confirmabat, insertis literis Henrici VII. Imperatoris datis Lausannæ. Præsentibus testibus, quorum hæc sunt nomina. Albertus Pataviensis, Lambertus Spirensis, Joan. Brixiensis, Gerardus Naumburgensis, & Otto Mindensis Ecclesiarum Episcopi. Illustres, Albertus & Leopoldus fratres, Austriæ, Stiriæ & Carin-

thia

thiæ Duces: Johannes & Jodocus Imperatoris filii, Marchiones Moraviæ. Spectabiles, Joannes de Habesburg: Burchardus Burgravius Magdeburgenſis, Joannes & Burchardus de Retz Comites: Nobiles Vlricus de Boczkovicz, Sdenco & Albertus fratres de Sterenbergh, Rudolphus de Eckertſon, Stephanus de Lembergh, Conradus de Baccendorff, & alii quamplures Comites, Nobites, Imperatoris & Imperii Sacri fideles. Extat diploma authographum in mole Adriani.

Hæc ita Bzovius. Cujus fides licet multum ſit ſuſpecta, nunc tamen in dubium illam non vocabimus, qvum à moribus Caroli illius nihil alienum hic deprehendamus. Obſervandum autem venit, priores tabulas à poſterioribus longe diverſas eſſe. Nam in prioribus quidem fœda multa & indigna promiſit Carolus: qvorum in poſterioribus memoria nulla repetitur. Nec tamen in ulla earum alia bona Papæ donantur, præter illa quæ præcedentium Cæſarum tabulis jam continebantur: ſi Comitatum Venuſinum & Avenionenſem urbem excipias, de qvibus infra

 agen-

agendum erit in Regni Burgundici rebus. Laborant vero utræqve tabulæ hæ non minus qvam illæ Henrici. Nec enim ulla harum conſenſu Electorum, multo minus aliorum Principum roborata eſt. Hinc in prioribus nulla omnino fit conſenſus illius mentio. In poſterioribus legas qvidem illa: *conſentientibus Imperii Principibus*: ſed Principum nomine non Electores aut omnium Principum ordo intelligitur, ſed ſoli hi, qvi teſtes ſcribendo adſuerunt, pauci illi & minime primarii. In fœda certe illa priorum tabularum promiſſa nemo Principum conſenſit. Eoque neutræ harum tabularum magni momenti; priores plane nauci ſunt. Nec tamen hiſce etiam tabulis exhauſta eſt univerſa Imperii in Papalia bona auctoritas: ſed omnia reſtringenda ſunt intra limites dominii utilis pleni. Hinc ſtatim à coronatione, ſimul ac Tibur conceſſiſſet Cæſar, *Severiſſimum MANDATUM dedit, ut finem tandem Romani mutandis novandisque rebus imponerent, memores ſacramenti apud Romanum Pontificem ſemel depoſiti; quod ſi violatum iverint, aut ſi Legato e-*

tiam Pontificis rebelles fuerint, perfidiam illorum se armis vindicaturum: qvæ ipsissima sunt verba Bzovii num.9 ad annum 1555. Nihil vero mandare ille potuisset Romanis, & quidem Papa non repugnanre, (ut hoc sane fecit ipso petente) nisi aliquam Cæsaream auctoritatem credidisset Cæsar in Romanos sibi superesse. Quod enim noluerit Romanis illis assentiri, *qui urgebant ut Urbis possessionem invaderet, & Romanos in antiqvum statum restitueret*, (qvod heic refert Bzovius) id pro indicio omnis Cæsareæ auctoritatis depositæ, minime accipi debet; utpote qvum Romanorum illud desiderium tenderit ad exuendam omnem Papalem jurisdictionem, qvam tollere non sane fas erat, & licebat integram tueri salvis Imperii summis juribus.

QVI Carolum secuti sunt Cæsares, num & ipsi omnes confectis tabulis aut vetera confirmaverint Pontificibus, aut dederint nova, non satis compertum habeo. Nec enim tabulæ illæ hactenus quod sciam prodierunt in lucem. Ex Bzovii Annalium tomis viginti tamen deprehendere est, non

tantum

tantum ab iis qvi à Papis coronati sunt, sed etiam ab aliis ad Ferdinandum primum usque, tabulas aliqvas profectas esse, in confirmationem donationum priorum. Num quid à nonnullis sit additum demptumve, me, fateor, latet. Additum nihil esse, videtur significare juramenti à Sigismundo Cæsare præstiti formula, qvam in historia anni 1433 recitat Bzovius. Inseremus illam heic etiam nos in majorem fidem. *Hoc ipsò die, tum ante tum peracta inauguratione, Sigismundus, juramenta, quæ per literas & Oratores Eugenio & Sedi Apostolicæ aliquoties scripserat, feceratque, tum voce in coram omnibus quorum intererat, tactis Evangeliis, Cruce, & Sanctorum Reliquiis innovavit, tum datis signatisque ex more quatuor diplomatibus confirmavit juravitque, scilicet Ecclesiam & Fidem Catholicam pura fide totis viribus conservare reverenter ac etiam defendere; omnem hæresin & scisma & hæreticos quoslibet, fautoresq; & receptatores, ac etiam defensores eorum exterminare pro posse; nunquam cum Saraceno, pagano, hæretico, schismatico, seu alio quolibet communionem Catholicæ Fidei non*

non habente; aut cum aliquo alio Romanæ & universalis Ecclesiæ inimico, vel rebelli, seu eidem manifeste suspecto, unionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inire; sed tam Eugenii quam ejus successorum Rom. Pontificum personas, honorem, & statum manutenere, defendere, ac conservare contra omnes homines, cujuscunque existerent præeminentiæ dignitatis aut status: privilegia omnia per prædecessores suos Reges & Imperatores Romanorum, Romanæ Ecclesiæ ac aliis quibuslibet Ecclesiis, quocunque tempore concessa, & cujuscunque continentiæ, specialiter per Constantinum & Carolum Magnos, per Henricum, Ottonem IV, Wenceslaum & Rupertum prædecessores ipsius, præsertim super concessione advocatione, recognitione, quietatione, & libera admissione terrarum & provinciarum Romanæ Ecclesiæ ubilibet positarum, præcipue Marchiæ Anconitanæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus terminis & confinibus suis integraliter, cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Exarchatus Ravennæ & Pentapolis, ac Romandiolæ, & Bertenorii Comitatus, cum Civitate Bononiensi, & cum

omnibus Civitatibus, terris, limitibus terminis & confinibus, integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem; vallis quoque quæ Spoletana dicitur sive Ducatus, cum Civitatibus Perusii atque Castelli, & cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus, integraliter & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Massæ quoque quæ Trebaria nuncupatur, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus, integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem: Patrimonii etiam Beati Petri in Thuscia, cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbis veteris, & Reatæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus, integraliter cum omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem. Comitatus quoque Sabinæ, cum Civitate Interamnensi, & cum arce Cæsaris & terra quæ dicitur Arnulphorum, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus & cum omnibus juribus & jurisdictionibus eorundem. Comitatus quoque Campaniæ atque Maritimæ, Urbis Romæ, Ferrariæ, regnorum Siciliæ, Sardiniæ & Corsicæ, Comitatus

Venay-

Venaysini, cum omnibus Provinciis, Ducatibus, Comitatibus, Civitatibus, oppidis, castris, locis, terris, limitibus, & territoriis ubilibet positis, Sedi Apostolicæ Romanisque Pontificibus sub quocunque tenore concessis, confirmare, & ex certa scientia innovare, ac etiam quatenus opus est, de novo concedere, eaque omnia ad proprietatem ipsius Ecclesiæ pertinentia esse recognoscere; quemadmodum de facto per diplomata data, signataque, recognovit, concessit, innovavit, confirmavitque; addito jurejurando, quod ipsas, nullo, inquit, unquam tempore occupabimus vel occupari, quantum in nobis est permittemus, civitates, loca, castra, terras, regna, & provincias supra dictas, vel aliquas ipsarum, vel earum partem; nec in ipsis, vel aliqua ipsarum vel earum parte jurisdictionem aliquam per nos vel per alium geremus, vel exercebimus: nec jura aliqua possessiones, vel tenutas habebimus, vel possidebimus in eisdem terris vel provinciis, vel aliqua ipsarum, seu parte earum: nec officium aliquod geremus per nos, vel per alios, Potestaria, vel Capitania, seu quocunque nomine censentur, in ipsis vel aliqua ipsarum, vel earum

parte: & quod tanquam Princeps Catholicus, Advocatus, & Defensor Sanctæ Romanæ Ecclesiæ juvabimus ipsam, sibique assistemus, contra quoscunque occupantes, invadentes vel turbantes, provincias ipsas, civitates, loca, castra, & terras, vel aliquas ipsarum, vel earum partem: & quoscunque inobedientes, seu rebelles Ecclesiæ, præcipue in provinciis, civitatibus, locis, castris, & terris, eisdem in nullo favebimus, vel manutenebimus, seu per quoscunque faveri, seu manuteneri, quantum in nobis est, permittemus; sed contra ipsos assistemus, consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac Romanis Pontificibus, & Apostolicæ Sedi, quousque rebelles & subditi, ad plenam reverentiam & obedientiam reducantur. Promittentes quoque, Sanctam Romanam Ecclesiam, & Ecclesias, & libertatem Ecclesiasticam, & bona, jura, prælatos, & ministros ipsarum manutenere, conservare, & pro viribus defensare, Vasallos quoque Romanæ Ecclesiæ, contra justitiam non offendere: & quod devotos, & fideles Ecclesiæ, etiam in Imperio constitutos benigne tractabimus, & contra justitiam non opprimemus,

nec per alium quantum in nobis est opprimi permittemus, sed conservabimus in juribus & justitiis eorundem. Prædicta autem omnia & singula inviolabiliter observare, & observari facere, & nullo unquam tempore contra venire juramus ad Sancta Dei Evangelia, &c. Datum Romæ pridie Kalendi Junii. anno Domini M CCCC XXXIII.

Heic nihil additum observare est; imo Avenionis nulla fit mentio præter morem, vitio tamen forte descriptoris. Carolo V Cæsare Parmam & Placentiam novo dono Pontificibus accessisse sunt qui memorent. Et vero Cæsar ipse in literis ex Hispania ad Cardinales anno 36 missis, in quibus de Papa Clemente VII vehementer conqveritur, hisce inter alia verbis utitur: *Parmam & Placentiam à Romani Imperii feudo disjunctas, Sedi Romanæ nullo jure coacti possidendas restituimus.* Id qvando & quemadmodum sit factum, haud constat: nisi quod suspicet, quo tempore Carolus primum Cæsar dictus est, illum ad hæc donanda inductum. Jam tum scilicet anno 1512 qvum Gallis Mediolano pulsis

utraque urbs illa Julio Pontifici ultro ſeſe dediſſet, hic illas ut partem Exarchatus Ravennatenſis Pontificio juri aſſerere niſus eſt, ſed vehementer conatibus illis adverſante Maximiliano primo Cæſare: quod ex Guiccardini libro decimo & undecimo manifeſtum eſt. An noviter electo itaque Cæſari Carolo, nondum ſatis Imperii jurium perito, per malas artes aliquid extortum eſt? In iis tabulis quas Bononiæ in ſolemnibus coronationis ſuæ Clementi exhibuit, idem eſſe repetitum, ab omni eſt veroſimilitudine alienum. Plane alio animo fuiſſe, quando Bononiam Carolus tenderet, teſtis eſt Surius in hiſtoria anni 1529: *Hoc etiam*, inquit ille, *anno Clemens Pontifex adventanti è Genua Cæſari, & Placentiam contendenti tres legatos obviam miſit, qui à Pontificiæ ditionis fines intrante ſolitum jusjurandum acciperent, nunquam ipſum Pontificis libertatem violaturum. Juravit Cæſar verbis rite conceptis, ſed ita tamen ut ſe de ſuo jure nihil remiſſurum teſtaretur. Quod putant quidam ideo eum feciſſe, quod Placentiam & Parmam Mediolanenſi Imperio antiquitus attri-*

butas

butas repeteret, quandoquidem Mediolanense dominium Imperatorum semper beneficiarium fuisset. Hæc Surius: aut potius Paulus Jovius, qui hæc totidem pene verbis narrat *lib. 27.* Quinimo jam tum anno 1526 Carolus ad ipsum Clementem VII Papam hisce verbis usus est in literis illis apologeticis ex Hispania, tum quando aliæ ad Cardinales mitterentur, curatis, §. 39: *In quem usum non tam exagitandum videretur, si nostri duces & milites, qui sua virtute ac viribus Parmam & Placentiam Ecclesiæ reddidere, ac ab hostium finibus evulsere totiensque tutati sunt, ut illis victum quærerent, ac de his, prout de reliquis ab hostibus recuperatis disponendum censerent. Potissimum cum ita hæ civitates essent ex fœdere Leonis consignatæ, tenendæ duntaxat eo jure quo ante per ipsum Leonem tentæ fuerant. Quod jus tamen nullum erat, quandoquidem ad feudum pertinerent Imperii, essentq; pars Ducatus Mediolani: & illis nullum Ecclesia Romana titulum validum, nec ab Imperio, nec ab eo qui dare posset obtinuerit.* Vtcumque vero hæc sese habeant, id certum est, Cæsarem Carolum

lum diu post, utramque urbem illam, summe licet indignante Paulo III Farnesio, qui illas filio suo Petro Aloisio Romanæ Ecclesiæ nomine dederat, tanquam Cæsarii juris urbes & partes Mediolanensis Ducatus, vindicasse; imo Placentiam à Cæsare occupatam, sero demum & post gravissimum bellum, Farnesiis redditam. Quam rem cum alii tum inprimis præclare persecutus est historicorum ævi nostri princeps Jacobus Augustus Thuanus libris quarto sexto & octavo. Non disputabo heic, utrum urbes illæ ad Ravennatem Exarchatum, an ad Ducatum Mediolanensem jure pertineant, quamvis alias non fuerit probatu difficile, saltim unam illarum non fuisse antehac Pontificii juris: Ex iis tamen quæ modo attulimus id patet, ægre Cæsarem Carolum tandem illas urbes Pontifici concessisse: nec id quidem factum prævio Ordinum Imperii consilio: quod fieri par erat, si robore aliquo valere debeat Cæsaris cessio. Papam certe Paulum III propriis juribus diffisum, & Carolum agnovisse non competere sibi alienandi arbitrium, argumento est quod donationem

tionem filio ſuo factam Papa à Cæſare ratihaberi petierit: Cæſar vero id recuſaverit, eo prætextu, *ſi illa civitates ad Imperium pertinerent, non poſſe ſe in ditionis ac dignitatis Imperialis præjudicium eas alienare.* Quæ cum narret Thuanus lib. 4, non eqvidem dubito ita tandem conceſſiſſe illas urbes Carolum, ut juribus Imperii ſatis caverit. Et vero proculdubio non in aliud jus tranſierunt illæ urbes, qvam qvo tenentur à Pontificibus reliqua omnia: hoc eſt ſalva ſumma auctoritate Imperii: qvam ſalutarem clauſulam omni donationi Cæſarum tacite ſubeſſe, ſæpius jam tum monuimus.

POST Carolum num quid novatum ſit in tabulis Cæſarum, eqvidem neſcio. Id conſtat, Ordinum Imperii conſenſu nihil præter ſolitum Pontificibus acceſſiſſe. Ex quibus omnibus liquido patet id quod probandum initio ſuſcepimus: aperto aliquo & expreſſis verbis concepto dono, Imperii limitibus Pontificum bona hactenus ſubducta non eſſe.

Claudemus hunc omnem ſermonem verbis magni Juriſconſulti Antonii de Roſellis,

 deſum-

desumptis ex libro cui fecit quondam titulum *de Monarchia.* Etsi enim liber ille per sacrum prohibitorum librorum indicem patrum memoria proscribi cœperit: quoniam tamen ætatem habet, & multa est doctrina refertus, nec alia qua culpa sævam illam meruerit Pontificiam pœnam, qvam qvod juribus Cæsarum plus justo visus sit favere, non est fortasse quod nunc quidem illa censura moti, omnem verbis ejus auctoritatem detrahamus. *Pontifex,* inquit, *in dictis bonis donatis summi Principis exequitur potestatem, quasi significet, quod exercitium habet jurisdictionis & potestatis. Et sic utile dominium jurisdictionis habet: quia directum est penes Cæsarem quod non poterat nec potest in perpetuum ab ejus ossibus separari. Habet ergo Papa executionem potestatis, & non dominium potestatis, id est, jurisdictionis, quia jurisdictio est potestas de publico introducta, l. 1. ff. de jur. omn. iud. Unde infero, quod quoad directum & utile dominium ipsarum rerum donatio tenuit, sicut tenuisset alia particularis alienatio rerum particularium: sed quoad jurisdictionem, dico quod quantum*

tum

tum ad utilem juriſdictionem, non directam, adhuc teneat alienatio. Sicut videmus quod cottidie Princeps Ducatus, Comitatus, & Regna elargitur; & tamen retinet in habitu & directo dominio ipſam juriſdictionem & jus Imperii in bonis aliis commiſſis. Ut in cap. 1. de feud. March. Ducat. & Comit. & in iuribus ſupra illis. Ita & in his bonis Eccleſiæ donatis jus Imperii & iuriſdictionem retinuit atq; retinet, quamvis utile dominium, eius etiam exercitium Pontifici commiſerit.

CAPUT XXI.

Terras Pontificum Romanorum, non præſcriptione vel alio aliquo titulo, Imperii ditione & iuribus excidiſſe.

CVm dono Cæſarum non ſublata eſſe ſumma Imperii jura in Paparum bona, jam pateat; conſequens eſt, uti videamus num id factum ſit titulo quodam alio: aut ſi nondum ſit factum num merito id fieri debeat. Et quidem præſcriptione longi temporis amiſſa illa ſumma jura, ſunt qui cenſeant. Quos ab aliis fateor minus recte confutari eo argu-

mento, quasi præscriptio adversus Imperii auctoritatem locum non inveniat, propterea quod unice illa valeat ex arbitrio legum civilium Romanarum. Etenim jam tum asseruimus, ut usucapionem ita & præscriptionem aliquam ex ipso naturæ instituto vim habere. Ergo non omnino improbanda sunt illa Bellarmini lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 9 de bonis Pontificum: *Etiamsi nihil horum* (donationum Cæsarearum scilicet) *exstaret, abunde sufficeret præscriptio DCCC annorum, Nam etiam regna & imperia per latrocinium acquisita, tandem longo tempore fiunt legitima. Alioqui enim quo iure Julius Cæsar occupavit Romanorum Imperium? & tamen tempore Tiberii Christus ait Matth. 22 reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Quo iure Franci Galliam, Saxones Britanniam, Gothi Hispaniam invaserunt? & tamen quis hoc tempore Regna ab illis constituta illegitima esse diceret?* Vt ingenue etiam ita non omnino male Paulus III, *cum de summa ipsius potestate aliquando inter familiares mentio incideret, ridere solitus est ut scholasticos & rerum rudes, qui à Christo eam tam anxie repeterent,*

terent, cujus se possessionem vel solam optimum & firmissimum titulum habere dicebat, quam viribus opibusque summis, civitatibus munitissimis, & potentissimorum Principum sibi conjurantium auxilio tueri ac defendere possit. Quæ alicubi refert Petrus Pithœus. Hæc inquam non omnino rejicula sunt, si de potestate sermo sit non illa divinarum rerum & quæ creditur cœlitus collata, quam scilicet nulla usucapio potest tueri; ut quæ in rebus mere humanis tantum valeat: nec de omni exceptione majore aliqua vi in bona Pontificia, quæ Imperatoriam excludat; huic enim nondum esse præscriptum, jam demonstrabimus. Admittimus igitur & nos, si dudum nemine Imperii causam agente, Pontifices in terris suis omnem excluserunt Imperii auctoritatem, illum unum tacitum consensum sufficere Pontificibus posse ad omnimodo plenam bonorum suorum possessionem, nullo licet alio jure suffultam. Verum enimvero aliter se rem habere, nisi fallor, liquido probabimus.

Principio enim constat apud omnes, ad hæc usque tempora Regibus Germaniæ no-

men Cæsarum Romanorum illibatum man-
sisse. Idque non tantum quod ipsi soli hoc
sibi nominis fortassis dederint, sed quia &
omnes populi reges ac principes extra Impe-
rii limites positi, & ipsimet Romani Ponti-
fices ultro ac communi quodam consensu idi-
psum, nemine dissentiente, hactenus semper
approbaverint. Nec vero cuiquam alii in omni
orbe Christiano Augustum illud nomen à
quoquam tribuitur. Involavit quidem bar-
bara ambitione Russorum Princeps in Cæsa-
reum nomen, eoque Czar vult audire, quasi
major Regia dignitate: non Romanorum
tamen sed Russorum Czar, cupit ipsemet cen-
seri. Hispanorum etiam nonnulli Reges Im-
peratorium titulum affectaverunt inani qua-
dam arrogantia: sed à prudentioribus ca-
stigata superbia, intra justos modestiæ fines ti-
tulus illorum dudum rediit. Nec quisquam
tamen eo vecordiæ processit ut Romano-
rum se Imperatorem diceret: Hispaniæ vel
simpliciter Imperatorio nomine, quamvis
fastu turgidi, fuere contenti. Qvum Ferdi-
nandus id nominis primus Castellæ rex Im-
perato-

peratorem ſe feciſſet appellari, & Cæſar noſter Henricus III ac Victor Papa, acriter eum perſtrinxerunt: quam rem late perſeqvutus eſt Joannes Mariana accuratiſſimus omnium Hiſpaniæ hiſtoricorum *lib. 9. cap. 5.* Ipſemet Mariana de Alfonſo VI ita loquitur: *Omnino ex hoc tempore Alfonſus Rex Imperatoris (JURE AN INJURIA non diſputo) ſed nomen tamen deſumpſit Imperii.* Idem de Alfonſo Arragonio lib. X cap. 8: *Alfonſus ſoceri exemplo ſe Hiſpaniæ Imperatorem dicit, ſi amplitudinem ditionis conſideres haud temere, cum Regum potentiſſimus evaſiſſet omnium qui poſt Hiſpaniæ cladem extiterunt: IMPRUDENTER tamen, cum ex alieni juris ditione atque temporario imperio tantos ſumeret ſpiritus.* Ex quibus diſcimus, non Reges tantum Hiſpaniæ ſed & alios quoſque Hiſpanos prudentiores ipſos arrogatum temere nomen improbaſſe. Certe Romani Imperatoris nomen etiam ipſi illi Regibus noſtræ Germaniæ non fecere controverſum. At vero non eſt Romanus Imperator niſi cui ſummum ſaltim jus competit in Vrbem Romam. Recte enim

jam

jam olim Fridericus I Cæſar legatis Adriani Papæ reſpondit: *Cum divina ordinatione ego Romanus Imperator dicar & ſim, ſpeciem tantum dominantis effingo, & inane ubique porto nomen ac ſine re, ſi Urbis Romæ de manu noſtra poteſtas fuerit excuſſa.* Non negaverim, regalia quæ appellantur Pontifici competere, nec hactenus bene argumentatum Fridericum Cæſarem, quaſi regalia illa ſi ſint Pontificis, ipſe non ſit Romanus Imperator: ſatis enim eſt ad Cæſareum nomen tuendum ſumma poteſtas, unde regalia illa Pontificum dependeant. Hac vero etiam ſublata, inane fore nomen illud, ultro fatemur. Cum jure igitur & merito nomen illud convenire Regibus noſtris fateantur ipſi Pontifices, apertiſſimum eſt, ſummam poteſtatem hodieq; Cæſaribus noſtris ſupereſſe. Quoniam ipſius Vrbis Romæ autem illa eſt conditio, multo magis & reliqua in ditione eſſe Imperii, vel uno illo titulo Cæſareo innuitur, atque extra omnem controverſiam collocatur.

Illius ſummæ poteſtatis perpetuo ſuperſtitem poſſeſſionem, indicat quam maxime

præte-

præterea, jus illud Regum nostrorum coronæ Romani Imperii in ipsa Vrbe sibi sumendæ, idq; itidem omni carens controversia. Nec enim alicui fas fuerit coronam capere, nisi ubi eidem summa potestas competit. Etsi vero non omnes Cæsares nostri patiantur Romæ se coronari, in omnium tamen arbitrio id fuisse positum & positum esse etiamnum, longe est certissimum.

Haut fuerit absque pretio operæ, recitare heic nonnullas sacras preces, quibus ipse Pontifex Cæsarem coronaturus Deum obtestatur, repetitas ex opere illo sacrarum ceremoniarum Romanæ Ecclesiæ, quod Christophorus Marcellus Corcyrensis Archiepiscopus Leoni X inscriptum publicavit. *Oremus. Deus regnorum omnium & Christiani maxime protector Imperii, da servo tuo N. IMPERATORI NOSTRO triumphum virtutis tuæ scienter recolere, ut qui tua constitutione sit Princeps, tuo semper munere sit potens.* Post communionem ante solennia coronationis: *Deus qui ad prædicandum æterni regni Evangelium Romanum Imperium præparasti, prætende famulo tuo IMPERA-*

TORI NOSTRO N. arma cælestia, ut pax Ecclesiæ nulla turbetur tempestate bellorum, per Dominum nostrum JEsum Christum. Finita jam coronatione: *Benedic quæsumus Domine hunc PRINCIPEM NOSTRUM N. quem ad salutem POPULI NOBIS à te credimus esse concessum. Fac annis esse multiplicem, salubri corporis robore vigentem, ad senectutem optatam pervenire felicem. Sit nobis fiducia obtinere gratiam populo, quam Aaron in tabernaculo.* Similes preces & in libro isto & in Pontificali ut & Ceremoniali Romano, etiam illis quæ ex Clementis IIX recensione prodierunt, habentur passim; in quibus identidem legas illud IMPERATORI NOSTRO. Non adferam huc verba quibus Papa utitur gladium, pomum, sceptrum & coronam Cæsari tradens: ne videar quasi pulvisculum congerere velle. Observatu tamen unice dignum est, pene eadem esse cum iis, quibus in Pontificali jubentur Archiepiscopi uti in solemnibur coronationum Regiarum, per orbem Christianum. Cum hæc vero omnia peragantur à Papa in conspectu quasi Dei Opt.

Maxi-

Maximi, ſine dubio non ludicrus aliquis, ſed ſerius ſenſus ſubeſt & dicto & facto omni usque adeo ſancto. Conſequens proinde eſt, agnoſci ab ipſo Papa Cæſaris illud ſupremum jus in Romam & reliqua veteris Imperii Romani bona, quæ à Romanis Pontificibus hodie poſſidentur. Sane id niſi ponas, fatearis neceſſum eſt, in ipſis ſacris ludum ab illo agi: quod vel dictu nefas eſt. Non me latet, in Pontificali Romano, dum præſcribitur *ordo ad recipiendum proceſſionaliter Regem aut Principem magnæ potentiæ*, itidem in formulis precum haberi illud *Regi noſtro, & Principi noſtro*: ſed niſi vehementer fallor, illa verba pronuncianda ſunt in locis qui Regibus aut Principibus iſtis ſunt ſubditi. Et vero in opere Chriſtophori Marcelli, ubi l. 1. ſect. 3. cap. 2. accurate deſcribitur, quibus ritibus Rex ad Urbem veniens excipi ſoleat, in omnibus precum formulis vox illa NOSTRI regio nomini haud additur. Utcumque ſit; ſaltim omnis reliqua benedictionis & coronationis Cæſareæ cerimonia, ſummam Cæſarum auctoritatem in Romam & alias Romani Imperii provincias ſatis indicat.

Arguit porro confeſſionem ſummæ Cæſareæ poteſtatis etiam id, quod Papæ curent à Cæſaribus recens electis aut ad Urbem proficiſcentibus novis ſibi tabulis demortuorum Cæſarum donationes confirmari: perinde ut alii ſibi de privilegiis antiquis caveri faciunt. Nec enim iis opus foret, ſi illa bona nullo amplius nexu Imperatoribus devincta eſſent. Certe id ſi exiſtimarent Pontifices, non ſollicite adeo caveri ſibi curarent. Huc pertinet etiam fides, quam Romanis civibus dat coronandus Cæſar, Urbem mox introiturus. Ea de re ita legitur in libro Marcelli. *conſueverunt etiam electi Imperatores hac die* (pridie ſcilicet adventus) *antequam ponticulum, qui primus ante ingreſſum Urbis poſt deſcenſum montem occurrit, pertranſeant, præſtare juramentum Romanis in hanc formam: Ego Carolus Rex Romanorum futurus Imperator, juro me ſervaturum Romanis bonas conſuetudines ſuas: ſic me DEUS adjuvet.* Nec vero Regum aliquis cui in Urbem nihil eſt juris, tali ſacramento Urbano populo ſolet cavere.

Indicium ſuperſtitis & à Pontificibus ipſis confeſſi ſummi juris præſtat quoque illa Equitum auratorum creatio, quam Cæſares, Romæ & aliis in locis Papali jurisdictioni ſubditis degentes, ſolent inſtituere ipſis Papis applaudentibus. Imo dum Comites ſacri Palatii Lateranenſis Cæſares inſtituunt, produnt eo ipſo ſuam in media Roma ſuperſtitem auctoritatem: Pontificibus itidem tamen annuentibus. Eodem facit, quod Cæſares, Pontificibus minime reclamantibus, privilegia & immunitates terris Papalibus ſoleant nonnunquam concedere. Sic de Eccleſia & Schola Bononienſi in hiſtoria anni 1365 num. 13. ſcribit Bzovius: *Eodem anno Vrbanus à Carolo Imperatore impetravit confirmationem privilegiorum Eccleſiæ & Studii Bononienſis, quæ alii Imperatores & præſertim Fridericus ſecundus conceſſerat. Dedit ea de re diploma Pragæ 4. Id. Februarii anno Dominii 1365. Imperii anno X Regnorum XIX.* De eadem Schola Middendorpius l. 4. *Carolus quintus Romanorum Imperator ad bene merendum de republica Chriſtiana natus Princeps, cum à*

Clemente Pontifice Bononiæ coronaretur, optimis eam privilegiis, ne quidquam ejus gloriæ deeſſe videretur, ornavit. Et vero Bononienſes illi Caroli V tabulas hodieque maxime jactant, tanquam ille ſcholam illam vera demum libertate atque immunitate ornaverit. Ad ſignum ejuſdem juris Cæſarii merito referas, quod Præfectus Urbis Romæ Cæſari creato enſem præferat; imo ipſa illa Præfectura ex parte credatur Cæſarii juris. Quamplures actus ſummæ poteſtatis, exercitos ab Rudolpho Henrico Carolo quarto & aliis jam memoravimus capite præcedente. Quibus omnibus nullus Paparum itidem interceſſit.

Ludovico IV Cæſari cum ſui ævi Papis plus fuit litium: eoque ejus actibus reclamatum quidem à Curia fuit Pontificia; interim & ipſum Cæſarem illum nunquam ſatis laudandum, & Proceres cum Germaniæ omnis tum Italiæ, imo tantum non populum univerſum Imperii, cum cis tum trans Alpes, illa ætate judicaſſe, Cæſari Romano in omnia Pontificum bona illa integrum ſupereſſe jus ſummum, plurima utique ſignificant, quæ cum applau-

applauſu publico & auxilio Epiſcoporum & Principum præcipuorum à Cæſare illo Romæ & alibi geſta ſunt, quæ heic recenſere nimis prolixum fuerit. Cumprimis verò lectu & accurata obſervatione digna ſunt geſta anni 1326 & duorum ſequentium, ut & anni 1342, qualia illa ad nos per ejus ævi ſcriptores devenere, & non ita pridem accurato apologetico contra Bzovium defenſa ab Joanne Georgio Hervvarto, prudentis ſtili facundia ornata ſunt à Nicolao Burgundo, viris longe præclariſſimis, idque cura & auſpiciis Maximiliani Sereniſſimi Bavariæ Ducis & Imperii Electoris Potentiſſimi. Bzovius fatetur in hiſtoria anni 1327 num. 2. perſuaſum Cæſari & aliis tum fuiſſe: *Chriſtum adeoque etiam ſummum Pontificem & reliquos Eccleſiaſticos Imperatori terreno ſubjectos: Imperatorem poſſe Papam inſtituere & deſtituere ſeu deponere: Papam & Epiſcopos amplitudinem jurisdictionis non à Chriſto ſed ab Imperatore obtinere: Papam in Imperatorem nullam poteſtatem habere: Papam nullum dominium in Imperio in temporalibus poſſidere,* quod ſcilicet non ſit legibus Imperii obno-

xium

xium ad inſtar bonorum aliorum: *Imperialem dignitatem immediate ab ipſo ſolo Deo eſſe, neque quicquam in eam Pontificem Romanum aut Eccleſiam poſſe: Joannem Pontificem notorium hæreticum debere cenſeri.* Ut proinde non ſit mirum, auctoritatem Cæſaream præclare adeo à Ludovico illo Cæſare tum fuiſſe aſſertam. Hinc ſane ille & Præfectum Urbi dedit Caſtrucium, iis tabulis quas Notis ad Petrum de Andlo inſeruit Marquardus Freherus. Hinc multis aliis Pontificiæ ditionis oppidis Principes Cæſarum vicarios præfecit: idque quoniam Papæ ſuis inſanis motibus donata ſibi à Cæſaribus jura in illa loca perdidiſſent. Et vero usque adeo juſtum illud tunc eſt viſum, ut nullis minis aut cenſuris paſſi illi ſint, à Papis iterum arrepta poſſeſſione ſe excuti: nec novis tabulis juſſi ſunt Pontificia auctoritate opida illa retinere. Nec vero hos inviſos ſibi Principatus tollere licuit Pontificibus, prius quam Alexandri ſexti & Cæſaris Borgiæ ſcelere vi illorum fracta, Julio tandem ſecundo integrum fuit Papalem omnem illam ditionem unum in corpus revocare;

iis ar-

iis artibus, quas Nicolaus Machiavellus *l. de Principe cap. XI.* prudenter & ſic accurate ſatis prodidit. Hinc porro idem ille Ludovicus Joannem viceſimum ſecundum Papam, ceu multis facinoribus & hæreſi infamem, dignitate exui, & Petrum de Corbonia nomine Nicolai Vti curavit Pontificia dignitate in media Roma ornari. Haud fuerit absque operæ pretio, recitare hoc loco, quæ de illa Joannis Papæ Cæſarea abdicatione, ipſe Bzovius, ut hoſtis Ludovici ita Pontificum adulator maximus, narrat in hiſtoria anni 1328 num. 5: quamvis nonnihil poſſint videri juſto prolixiora. *Ludovicus inde quatuor poſt diebus, omnibus qui Joannem Pontificem oderant, quique eum ſtudio partium diverſarum ſequebantur, comitatus, Imperatorio cultu ſupra gradus Baſilicæ Vaticanæ in throno ſuperius elevato reſplendens, impoſito omnibus ſilentio, Fratri Nicolao Fabrianenſi Ordinem D. Auguſtini Eremitarum profeſſo, trina vociferatione inquirere & percuntari juſſit, num aliquis in tanto numero eſſet, qui Jacobum Cadurcenſem (ita Joannem per contumeliam nominabat) ſummi Pontificatus uſur-*

patorem defendere proponeret. Nullo usquam respondente, Abbas aliquis ex Germanis, omnibus cæteris procacior, propositis illis verbis sacræ scripturæ, Hæc est dies boni nuncii; multa in summum Pontificem Joannem dicteria scommata & maledicta evomuit: deinde sententiam depositionis omnium iniquissimam, cujus initium est. Gloriosus Deus sublimis Dominantium Dominus, impudentissima temeritate, adversus eundem Joannem summum Antistitem divulgavit: nec non Robertum Siciliæ Regem una cum eo inter Patarenos hæreticos prædamnatum, multis cum derisionibus & contumeliis per calumniam & imposturas, ignibus utrumque addixit seculariq; potestati tradidit puniendos. Summa criminationum fuerat in sententia convitiorum & maledictorum plena. Fingebat Ludovicus, quasi Joannem Pontificem clerus populusque Romanus missis Syndicis & literis accusaret, quòd is 1. Romanam sedem, à Christo principe pastorum, maximis Pontificibus Romæ erectum, desereret, neque præcepto Christi, neque Petri Principis Apostolorum exemplo, de residentia Romana satisfaceret, aut unquam

Avi-

Avinione Romam reverti, quanquam ab universis & singulis interpellaretur, cogitaret. 2. Pecuniarum acervos per impositiones seu decimationes iniquas non tantum à clero, verum etiam ab universo Christiano populo per speciem belli sacri extorqueret. 3. Sacra pecunia, non adversus Saracenos, sed adversum ipsos Christi fideles, recens adversus Gibellinos in Italia suscepto bello, abuteretur. 4. Crucem sanctam, indulgentias & remissiones peccatorum, gratias & thesauros spirituales, in stipendia homicidiorum, schismatum, & sacri Romani Imperii rebellionum, tum prædicaret, tum largiretur. 5. Romanos, Mediolanenses, & reliquos, utroque gladio ob id solum persequeretur, quòd Romano Imperio fideles essent. 6. Copias à Rege Galliarum & reliquis Principibus Christianis in subsidia Regis Armeniorum contra Saracenos missa, pars in Romanos, pars in Genuenses, pars in Brandeburgicos submiserit; unde tanta occidio, stupra, & rerum Deo sacratarum violatio, ut Saraceni inter cætera Crucem Christi configentes improperarent: Ecce Deus Christianorum. *7. Preces & gemitus Armeniorum Christi fidelium totis quin-*

que annis auxilia implorantium, tanquam aspis surda non exaudierit, adeoq; illos gladiis barbarorum objecerit. 8. Cathedrales Ecclesias, nullo jure aut merito jure electionis privaverit. 9. Beneficiorum Ecclesiasticorum distributionem, præter jus & fas sibi de facto reservet, seu usurpet. 10. Dignitates Ecclesiasticas personis, nec ætate, nec moribus, nec doctrina præstantibus, sed prorsus immeritis ac indignis conferat ac concedat. 11. Per Simoniacam pravitatem beneficia & bona Ecclesiastica vendat atque largiatur. 12. Potentia auxilio & consilio novi Joab Principis militiæ, & novi Abiathar sacerdotis, scilicet Roberti Regis Siciliæ & Ursini Cardinalis Legati, fretus, schismata pestifera in Ecclesia Dei suscitet, dum astutis ac dolosis utens inventionibus, rebellionem in sacro Imperio contra Imperatorem legitimum commovet, & in effusionem sanguinis ovium Christi sceleratos armat: & velut ille in Apocal. præsignatus, equo rufo insidens, gladioq; ancipiti præcinctus pacem tollit de terra, cruoremq; innocentem miscet ac bibit, duobus usus Antichristi præcursoribus, Roberto & Neapoleone. 13. Patriar-

chas,

chas, Cardinales, Archiepiscopos Episcopos & cæteros Ecclesiæ prælatos, potestate sua & suorum premat, ut subjugo servitutis gemant, & voluntati ejus in omnibus dictis & factis mancipati, neque verbum mutire audeant aut valeant. 14. Non ad seriem Evangelicæ veritatis aut Apostolicæ traditionis, sed ad suum reprobum (ita reprobus Bavarus pronunciabat) *sensum, tanquam magister erroris & hæresiarcha notorius, doctrinam Christi & Apostolorum verba de superioritate ac dominio temporali Imperatorum super omnes traditam subvertat, adeoq; contra illa verba: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, prævaricetur, ac prævaricationem coloratis verbis & sententiis excusans, Evangelicæ veritatis & potestatis impugnator & subversor, inter hæresiarchas censeatur. 15. Imperialem simul cum sacerdotali potestate dignitateq;, à Christo & Apostolis in diversa supposita distinctam, confundat sibiq; usurpet: cum tamen Christus & fugeret eo tempore, quo turbæ illum voluissent facere Regem, & regnum suum dixerit non esse de hoc mundo, & recusaverit simul regia ac sacerdotali auctoritate præstare. 16. Jus & admi-*

nistrationem temporalium, quod soli Imperatori, à solo Deo immediatè collatum est, sibi arroget, temereque Vicarios Imperii instituat. 17. Præter officium & æquitatem Romanos & Romano Imperio fideles processibus infamet, anathemate percellat, sacrorum justitio affligat, ac non nisi impudenter & cognitionem sibi de electione Imperatoris, & auctoritatem in confirmatione aut reprobatione electi, & potestatem in dissolvendis juramentis fidelitatis, ac reliquis in processibus contra Bavarum expressis attribuat. 18. De paupertate Christi & Apostolorum, non ex sensu Catholico definitionem evulgarit, sed inter hæreticos notorios propter eam opinionem se rejecerit, adeoque se ipsum is ipse lapsus Pontificatu maximo privum fecerit.

Hactenus Bzovius. Jure an injuria tot nominibus accusatus damnatusque fuerit Joannes Papa, jam non disputo. Nihil pro defendendo illo adfert Bzovius præter convitia & querelas: Hervvartus vero omnium pene illum convincit reum. A me uni huic fini isthæc allata jam sunt, quo liquidum omnibus fiat, illa etiam ætate, qua superstitiosus Paparum cultus religionis

specie

specie tantum non omnibus imposuerat & Imperii excusserat veterem reverentiam, vera & antiqua Cæsarum in ipsos Papas jura, exemplo ad omnem posteritatem memorabili, fuisse exercita: multumque adeo abesse, ut isthac ætate Cæsares omnes tacito & ignavo quodam consensu Cæsaream in bona Paparum vim auctoritatemque remiserint. Ubi non possumus non & hoc monere qvum defuncto Ludovico Imperatore excommunicatos ejus fautores, Urbium Imperialium cives, Papa isthoc vinculo solvi non nisi his conditionibus jussisset: ut jurarent 1. *se credere, quod non spectat ad Imperatorem Papam deponere, & oppositum esse hæreticum. 2. Nulli deinceps ut Imperatori se velle obedire, nisi prius per Ecclesiam ille fuerit approbatus*, quod ex Rebdorfio ad annum 1347 narrat Bzovius: nusquam fuisse in id absolutionem admissam: ceu præclare in historia ejusdem anni ostendit Hervvartus. Vsque adeo scilicet plane aliud tunc passim fuit persuasum de Cæsarum juribus. Sed de Ludovico Cæsare satis.

ANTE hosce centum annos avorum memoria, quemadmodum occupata per vim ipsamet

Urbe

Urbe Roma, & Papa Clemente septimo quasi in custodiam dato, Cæsaream auctoritatem vindicaverit Carolus quintus Cæsar: nemini est ignotum. Quid alii fecerint dignum memoratu, præter ea quorum jam tum meminimus, non attinet recensere: quandoquidem jam tum, probe expensis iis quæ modo attulimus, satis nemini non liqueat, nequaquam Cæsaribus fuisse hactenus animo, Imperii jura omnia Pontificibus concedere, sed usque huc illos supremam saltim potestatem integram illibatamque studio eximio conservasse.

ERGO id quidem jam evicimus, pleni & à Cæsaribus omnino liberi dominii possessione nondum reapse potitos Pontifices. Non deberi idipsum etiam illis ullo aliquo titulo, sed Cæsares ac Imperii Ordines, jure meritoque nixos, id quod reliqvum est auctoritatis Cæsareæ tueri, minus operosâ indiget probatione. Sufficit unum illud pro argumento, quod nullus juris titulus queat produci, quo illimitata illa potestas Pontificibus adseratur. Etsi enim alia atque alia soleant in id adferri, ea tamen sunt, ut ne quidem digna censeas recitatione.

Omnia collimant ad illam quæ divinitus creditur commiſſa Pontificibus ſummi fluminis vicariam in terris poteſtatem. Quæ dignitas videtur tanta, ut ab omni obſequii vilitate Pontificem eximat: perinde atque moribus Romanis antiquis magiſtratus ſervo conceſſus, illum ſervitutis nexu liberabat. Vt habetur *l. Barbarius ff. de off. prætor. l. 2. cod. de juriſdict. omn. judic.* Verumenimvero ut admittas, illam dignitatem Papæ divini eſſe inſtituti, non tamen ſequitur omnia Papæ bona eſſe nemini obſtricta. Tum demum nempe id ſequeretur, ſi omnia bona ab eodem illo divino inſtituto Papæ eſſent conceſſa ad dignitatem iſtam tuendam. Sic ſi Princeps jubeat ſervum ſuum gerere magiſtratum, quem ſolis liberis licet aſſequi, eo ipſo illum tacite manumittit. Si ſervo alieno illum committat, diſpar eſt ratio: niſi dominus conſentiat. Nec enim moribus Romanis antiquis de aliena libertate ſive Principi ſive populo fas fuit ſtatuere *l. quæ religioſ. in finib. de rei vindicatione*, eoque & Barbarius ille poſt à domino eſt vindicatus & in priſtinam ſervitutem redactus teſte Suida *in voce Barbarius.*

barius. Quod ſi omnia ſane Paparum bona illius divinæ dignitatis cauſſa ab omni ſunt nexu libera, nullum Papæ æs alienum contrahere, nihil ſolvere cuiquam, teneantur. At vero nulla omnino bona Papæ iſthoc quidem titulo poſſident: ne quidem id illi præ ſe ſerunt. Certe iſta de quibus modo nobis ſermo eſt, ipſimet Papæ liberalitati Cæſarum ferunt accepta. Et in univerſum *omnia quæ ad vitam terrenam ſpectant ſubjecta ſunt terrenæ poteſtati*, ut dicebat Hugo de S. Victore. Scite Ambroſius: *Non vis obnoxius eſſe Cæſari, noli habere quæ ſunt mundi.* & Auguſtinus: *Noli dicere, quid mihi & Regi? quid tibi ergo & poſſeſſioni?* Ipſi Pontifices Clericos quidem juriſdictioni civili divina quadam benignitate volunt exemptos, ſi quod tamen feudum poſſident, patiuntur eos ſectari forum laicorum: idque paſſim terrarum ſolet obſervari. Et vero ex communi Doctorum ſententia, etiam ipſi Papæ tenentur feudalibus juribus, & ſi feudum velint ſibi acquirere tenentur præſtare ad quæ alii adſtringuntur, niſi dominus jure ſuo velit cedere.

Veroſi-

Verosimilius pro Pontificibus forte adferas, quod Papæ cum habeant jus Cæsares confirmandi, etiam in bona Imperii summam quasi habeant potestatem. Cæterum illa confirmandi auctoritas per est controversa, imo, ut alibi demonstratur, fictitia & nulla. Utque competat Papæ, atque adeo quadamtenus illi jus aliquod sit in bona Imperii, non tamen hinc jure colligas, bona isthæc Cæsarum jurisdictioni esse exempta. Habent enim & Electores instituendi Cæsares potestatem, nec minus tamen bona Electorum subsunt Cæsarum legibus. Et possit Papa aliquis in Regno Neapolitano quædam possidere obnoxia regni legibus, etsi regnum ipsum feudum sit Papale. Et vero in libera republica constituendorum magistratuum jus penes cives est, qui tamen legibus reipublicæ propterea soluti non sunt: potestque unus idemque ratione una esse sui juris altera subditus.

Nec vero est quod quem terreat & à vero seducat, multitudo Doctorum Pontificibus adulantium, & nihil non iis tribuentium. Fatemur enim eorum numerum sat magnum

esse. At vero totidem, si non plures, ex ipsa Italia, in facili est adducere, qui Cæsari in omnem mundum aliquod æternum, & nullo tempore, nulla alienatione, nulla usucapione aut præscriptione, violabile jus adscribant. Firmis hos rationibus pugnare non dixerim: imo illos, jam alibi affirmavi, minus bene niti dictis nonnullis, petitis ex Juris Romani Corpore Justinianeo. Æque infirmæ vero sunt Canonistarum ratiocinationes & perinde ridiculæ, ex Decretalibus Pontificum plerumque desumptæ: quasi jactabundæ hominum voces in propria caussa argumentum juris præbeant. Et verò ipsa illa Pontificia volumina de Cæsarum auctoritate non satis sibi constant. Eoque jam Ludovico IV Cæsare prudentiores, teste N. Burgundo l. 2. Historiæ Bavaricæ, *ajebant, majestatis Cæsareæ magnitudinem non æstimandam esse ex Pontificum Decretis: nihil enim illis hac in parte inconstantius, nihil incertius: modo supra Pontificem Imperatores extollere, modo longe infra deprimere, prout expedìisset tempori servientibus: Recentiores constitutiones ambitu plenissimas tum maxime illusisse Imperio, cum adversus publi-*

publicas injurias nemo ſe auderet invidiæ offerre: nihil tamen faſtigio potuiſſe detrahi inconſultis & invitis Ordinibus.

Hoc in primis dignum eſt obſervatu, quod in ipſis Pontificum Decretalibus nuſquam diſertis verbis, illa Paparum bona omnimodæ jurisdictioni Cæſarum ſubducta eſſe, affirmetur: quantumvis multa in iis deprehendere ſit Cæſarum & Imperii juribus periniqua. Ne quidem derogat, diſerte quidem, juribus Cæſaris illa excommunicatio quæ *l.6. De elect. cap. fundamenta* detonatur in uſurpatores dignitatum ſeu officiorum Urbis Romæ, *absque licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius Sedis literas conceſſionem licentiæ hujusmodi ſpecialiter exprimentes.* Fatemur enim, niſi Papa indignum ſe præbeat conceſſis privilegiis, haud par eſſe Cæſari, invito Papa Romæ obtrudere magiſtratus Urbanos. Nec in Proceſſu Cænæ Dominicæ fulmen intenditur in Cæſarem ſuprema jura ſibi vindicantem, ſed omnino alios. Verba ipſa id indicant. *Excommunicamus & anathematizamus omnes illos qui per ſe vel alium ſeu alios directe vel indirecte ſub quoque*

titulo vel colore occupant, detinent, vel hoſtiliter deſtruunt ſeu invadunt, aut occupare, detinere vel deſtruere aut invadere hoſtiliter præſumunt in totum vel in partem, almam Urbem, regna Siciliæ ſeu Trinacriæ, inſulas Sardiniæ & Corſicæ, terram citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Tuſcia, ducatum Spoletanum, Comitatum Venayſinum, Sabinenſem, Marchiæ Anchonitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimæ provincias, ac terras ſpecialis commiſſionis Arnulphorum, civitatesque noſtras, Bononiam, Ferrariam, Beneventum, Peruſium, Avinionem, civitatem Caſtelli, Tudertum, & alias civitates, terras & loca, vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam ſpectantia & adhærentia, ac fautores & defenſores eorum, ſeu in his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

QVum omnia ergo hæc ita ſeſe habeant, jam amplius nihil ſupereſt, quare non aperte ac libere pronunciemus: omnes Romani Pontificis terras, ſaltim Italicas, eſſe limitibus Imperii adhuc comprehenſas, adeoque ipſum Papam, ratione utique illorum bonorum, ſubdi-

ſubditum Cæſaris eſſe. Subditum inquam: nec enim cum Joanne Bodino auſim illum Vaſallum Cæſaris appellare: quod ille non dubitavit *l.1. de Republ. cap. X. n. 136.* profiteri. Ratione etiam dico bonorum illorum: quoniam hujus loci non eſt diſputare, num etiam Papa ipſe, in quantum eſt Romanus Epiſcopus, Cæſarum ſit legibus obnoxius: multo minus idipſum heic à nobis demonſtratum eſt.

CAPUT XXII.

Terras Italicas Pontificum Romanorum beneficiarias, videri etiam hodie pertinere ad ditionem Imperii.

POntificum Romanorum terras, & reapſe & ſummo jure, etiamnum intra limites Imperii contineri, oſtendimus. Proximum eſt, uti inveſtigemus, quemadmodum habeant ſeſe Italiæ reliqua. Horum autem quædam à Pontificibus beneficiaria lege aliis ſunt conceſſa: quædam diverſis conditionibus tenentur. Quæ citra controverſiam ſemper in Tabulis Cæſariis nominatim traduntur conceſſa Papis, (cujusmodi ſunt ipſa etiam Sardinia &

Corſica

Corsica) illa tametsi ab aliis feudi aliquo jure possideantur, omnino & ipsa non excidisse Imperii juribus, existimandum est. Cum enim non diversa conditione sese habeant, atque alia Pontificibus donata, utique non minus hæc atque illa finibus Imperii nequaquam exempta sunt. Nec vero exemptionis alicujus singularis ullum licet indicium observare.

Terras omnes, quæ (si Calabriam inferiorem excipias) uno Regni Neapolitani nomine veniunt, Juris Cæsarii fuisse, & Cæsarum dono ad Pontifices cœpisse pertinere, idque ad seculum usque tertiumdecimum, Normannorum vero nullum fuisse in eas jus recte quidem partum, prolixe demonstravimus capite XI. Etiam sequente tempestate omni, jus suum in terras istas à Cæsaribus per Tabulas publicas curasse Pontifices sibi confirmari, manifestum est ex iis quæ cap. 20 in medium allata sunt. Quamobrem non fortassis etiam licet dubitare, de superstite in illa quidem loca, ut in Pontificia alia, Imperii summa auctoritate. In quibusdam vero Tabularum illarum comparet nomen simpliciter Regni

Siciliæ,

Siciliæ, imo diserte memoratur, *Regnum Siciliæ cis & ultra pharum*: ceu jam vidimus. Et tamen Insula Siciliæ qui sit juris Imperii Occidentalis Francici quod penes Germanos est, non facile apparet: ut nec illud, qui Regnum quod Siciliæ & Neapolitanum dicitur, omnibus suis partibus sit itidem intra Imperii limites, cum Calabria inferior ab ipsius Caroli Magni ævo usque extra fines illos censita sit. Nec tamen est cur credas, temere illa nomina in Tabulas nonnullas irrepsisse, utpote qvum omnes illæ ex præscripto Curiæ Pontificiæ sint exaratæ. Papas hoc ipso sibi aliquid quæsivisse, quis dubitaverit? Ast partum simul aliquid veri ac solidi juris ipsimet Imperio, haud videtur. Sane in Siciliæ insulam Reges Arragoniæ ne Pontifici quidem hodie quidquam concedunt, frustra illo ringente. Notum est, quam acriter Pontificiam causam egerit Cardinalis Baronius undecimo Annalium tomo, quantumque illi sese opposuerit Rex Hispanus. Nos ut incertis rationibus Imperio quidquam arrogemus, adduci non possumus.

At non poſſumus ſilentio præterire: Cæſares noſtros dudum poſt Fridericum ſecundum non ſemel vi ſummæ ſuæ poteſtatis uſos in Neapolitanos Reges Imperii rebus adverſos. A Ludovico IV Cæſare, anno 1328, non minus Robertum Regem proſcriptum eſſe atque Joannem Papam, jam tum patuit ex breviario illo ſententiæ Cæſareæ, quod ex Bzovio præcedente capite recitavimus. Proſcripſerat vero eundem Regem jam anno 1311 Henricus Luzelburgius Cæſar, tanquam reum læſæ Majeſtatis, ac *privationis omnium dignitatum quocunque comprehenſarum titulo* illum damnaverat. In ejus defenſionem, defuncto jam Henrico, Viennæ in Concilio promulgavit quidem bullam aliquam Clemens V Papa, cujus pars potior hodie conſtituit cap. ſecundum tit. XI. libri ſecundi Clementinarum; inter alia prætendens, Regem, quo tempore citatus fuit, extra Imperii territorium in Regno ſuo degiſſe. Sed non eſt quare ejuſmodi nudis aſſertionibus in damnum Imperii credamus: cum ſuppetant rationes plurimæ pro Cæſarum juribus. Niſi fortaſſis degerit tum Robertus Rex in Ca-

labria

labria inferiore. Certe perinde injuſta eſt excuſatio illa, atque illud quod perſvadere conatur Clemens, neminem rite in judicium citari poſſe tum quando vivit extra citantis territorium: in adverſam ſententiam tanquam juſtiorem pene omni orbe conſpirante. Caroli Molinęi in Animadverſionibus ad Clementinam illam verba hęc ſunt: *Hanc Decretalem Baldus in l. liberti libertaque col. V. c. de oper. libert. arguit de injuſtitia, dicens quod in hoc cap. ſunt quadam dicta quæ ſapiunt, & quadam quæ non ſapiunt, & quadam quæ non ſapiunt veritatem juris.* Cęterum Henrici illam in Regem Robertum latam ſententiam recitat Albericus de Roſate JCtus in *l. quiſquis ad Leg. Jul. Majeſtat.* & Goldaſtus tomo uno Conſtitutionum Imperial. pag. 321 & in Annalibus ſuis Abrahamus Bzovius. Poſtulat magnitudo rei, hoc quoque loco ſententiam adeo memorabilem legi: itaque lectoribus illam non invidebimus. *Henricus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Deus judex juſtus fortis & longani-*

mis omnes secundum merita sua judicans, superbientem illum spiritum, qui ante suum thronum demens se gloria & honore ornatum conspiciens, sedem suam ad Aquilonem, ut esset similis Altissimo, ponere cogitavit; de altis cœlorum fastibus ad inferiora terræ in opprobria sempiterna demergens, ipsum omni gratia & spe minime condigne privando duxit æternalibus ultionibus exponendum. Sic ad præsens justitiam respiciat, & æquitatem videat ipse cœlestium, terrestrium, & infernorum Dominus, qui novit occulta cordium, & ante cujus tribunal cessat omnis calumnia, & veritas nullius nequitiæ tenebris obscuratur. Deponat & nunc de sede potentem, qui tentavit & exacerbavit ipsum, & concitavit eum in iram: perdat eum qui male quærit, & dat illi qui obstinato animo viam innocentiæ refugit, & gloriatur in malitia, opprobrium sempiternum: faciat in eum judicium conscriptum, & sit gloria omnibus sanctis ejus. Nequitiæ siquidem & proditionis alumnus Robertus, natus claræ memoriæ Caroli secundi, qui se Siciliæ Regem intitulat, & Imperii Romani adipe impinguatus incras-

satus

ſatus & dilatatus, contra illud (cui etiam cauſa feudorum multorum & bonorum ipſius Imperii, quæ hactenus tenuit, & quæ injuſte principaliter occupat, humiliter obedire debet) vitiis & iniquitatibus eminens, odia dolos & fraudes pro fidelitate retribuens, ex deteſtando ingratitudinis vitio calcaneum rebellionis reſumpſit erigere: & contra ſtimulum indurata nequitia recalcitrare non ceſſat, nefandaq; ſuperbia tumefactus ſedem ab Aquilone, hoc eſt ab oppoſito Majeſtatis Cæſareæ, quam ejus dominam & magiſtram revereri & honorare tenetur, ſupponere ſatagens, ipſam convitiis & contumeliis provocavit hactenus, & continuo animo protervo continue provocare præſumit. Ipſe namque inter cæteros ſuæ malignitatis conatus, licet antequam Imperialis coronationis cauſa proficiſceremur ad Urbem, per ſuas litteras ſpeciales pluries culmini noſtro ſcripſiſſet, quod ipſe (ſicut ex cauſa prædicta debebat, & nos qui nec opere, nec verbo gravavimus, nec gravare ſed potius gratioſe tractare intendebamus, eundem ex gravitate conſcientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reverentiam & honorem, tam indi-

in dicta coronatione quam alibi intendebat, & ad id pro viribus se parabat: confœderationes tamen, conspirationes, uniones & ligas in offensam & impedimentum processus Cæsarei una cum Florentinis, Lucanis, Senensibus, & aliis nostri Imperii Romani subditis per Lombardiam, & ut eos in rebellionis præcipitium excitatos foveat, omne contrarium (sicut expresse dignoscitur) per se suosque procuratos nuncios & ambasiatores, in nostræ Majestatis injuriam & offensam, & impedimentum processus Cæsarei, facere procuravit & fecit. Tractavit etiam, quod civitas Cremonæ Parmæ & Rhegii, quæ sub nostra obedientia consistebant, contra nos & Imperium rebellarent, inducendo tam communia ipsarum Civitatum, quam subditos nostros prædictos ad rebellionem hujusmodi, & eis ad id pollicendo auxilium consilium & favorem. Et nihilominus dicti Roberti fulti favoribus, suaque nequitiæ conscii & ministri civitatis Assensis, & castra Valentiæ, Casalis, S. Evasii, & alias nonnullas Civitates & castra Provinciæ Lombardiæ, quæ mandata nostra juraverant, & nos in eorum Dominum recognoverant, & officiales

nostros receperant & habebant, officialibus ipsis violenter ejectis, nequiter occupatis, & occupatas, & occupata pro Roberto detinent suprascripti. Denique Robertus Joannem fratrem & stipendiarios Romam, videlicet ea intentione transmisit, ut Vrbe (si posset) sua proditioni dolose subjecta, vel saltem turbata, in ejus periculo nefandæ seditionis immissio dictæ coronationis impediret solemnia. Prout dicti Ioannis & stipendiariorum in ingressu nostro in Urbem prædictam, quamdiu in partibus illis moram traximus, efficaciter operum argumento probantes, una cum copiosa subditorum dictorum multitudine, quæ per instigationem dicti Roberti submissi sibi subsidii & defensionis fiducia cum armis & equis ad opponendum se nobis, & exercendum per excogitatam malitiam, simul cum Joanne stipendiariisque prædictis convenit, ibidem contra nos & gentes nostras hostiliter posuerunt insidias, fecerunt insultus, spoliationes, violentias, & homicidia perpetraverunt, viasque publicas & loca per quæ ad tendendam Basilicam Principis Apostolorum de Urbe omnibus religionem profitentibus Christianam liber aditus patere debebat, bel-

licosis

licosis apparatibus claudere nobis ac gentibus nostris ad basilicam ipsam, ne ipsa coronatio celebrari valeret, accessum totis viribus prohibere, ac aliàs omni modo quo poterat Majestatem nostram offendere procurarunt. Aliaque præfatus Robertus committebat, & erat in situ contra nos committendi omnia, quæ ad nostri Imperii damnum tenderent, & ad ea modis omnibus, quibus poterat nitebatur. Hæc siquidem crescente clamore notorio, & in pluribus rerum experientia edocente, licet ipsa tam publica & notoria essent, quod nulla possent tergiversatione celari, & nos qui subjecti non sumus, contra dictum Robertum propter præmissa eo irrequisito potuissemus procedere: tamen ex Augusta clementia (quæ libentius emendat in subditis pœnas, quã puniat, nec exercet ferrum in eos quos sanare potest lenitas medicinæ) post secessum nostrum de Urbe prædicta, super dicto notorio, & prædictis per ipsum Robertum contra nostram Majestatem commissis, ad inquisitionem descendimus, quam, ut fidei vel amoris scintilla (si qua forsitan remansit in eo) ipsius viscera tangeret, & ipse interim spatium ad cor redeundi haberet,

usq;

usque in præsens deliberationibus rationis duximus protrahendam, Robertum prædictum citari legitime fecimus, ut comparere curaret, suam (si posset) innocentiam ostensurus. Verum idem Robertus in sua protervia perseverans, in terminis sibi ad hoc præfixis, vel eorum aliquo, vel per se vel per alium comparere contumaciter non curavit. Quare nos super præmissis in ipsius Roberti contumacia fide dignis & sufficientibus receptis testibus, & eorum dictis in scriptis redactis, & per nos solemniter publicatis, & de mandato nostro à proceribus nostri Palatii cũ diligentia recensitis, & facta nobis de ipsis & per ipsos relatione fideli, per ea quæ probata fuerunt, prædicta omnia & singula publica & notoria esse, in scriptis interloquendo pronunciavimus & declaravimus exigente justitia & postmodum eum requiri & citari sufficienter & peremptorie fecimus, ut certo termino jam elapso coram nobis (ubicumque essemus) ad hanc nostram sententiam audiendam comparere curaret. Quod ipse præscius, & diffusus injuriis & offensis in sua obstinatione & contumacia & fraudibus perniciosis induratus, facere prætermisit.

Quia igitur de præmissis omnibus & singulis (prout apertius in inquisitione continetur) specialiter per dictos testes plenarie nobis constat, nos prædictos & alios prædicti Roberti excessus nefarios & opera detestanda maturo & justo librantes examine, ac illud notissimum nullatenus omittentes, quod ipse Robertus dum in Urbe prædicta causâ prædictæ coronationis essemus, dilectissimi nostri Pisani (qui inter ceteros nostros subditos, fidelitatis ac opinionis sinceritate, galeas ac gentes ad nostrum servitium & honorem Romam miserant) galeas ipsas in nostræ Majestatis injuriam invadi, spoliari & gentes prædictas capi & incarcerari & in carcere detineri mandavit & fecit; & nihilominus in hujusmodi continuationis terminis perseverando mala malis addendo, & pejora continue committendo, dum contra rebelles nostros direximus signa Cæsarea, rebellibus ipsis (sicut publicum & notorium est, & facti evidentia docebat & docet) misit plures armatorum in subsidium, ut eos diutius in eorum rebellionis erroribus confoveret; & attendens, quod dum ipse potuit pacem

pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem expectare, ad nostram benevolentiam & dilectionem, quam sibi ex animi sinceritate paraveramus obtinere, noluit, bella quæsivit, iniquitates exercuit, & pro posse curavit, sicut etiam procurare non cessat in Imperii populos seminare zizania, suscitare odia, immittere scandala, concitare tumultus, nutrire schismata, & fovere discordias; & sine intermissione in actu committendi continuandique perstare contra nostrum Imperium non omisit, non solum in nostri Imperii contemptum, Reique publicæ detrimentum, sed etiam in perturbationem prosperitatis Ecclesiasticæ, quæ ad Imperii statum plurimum dignoscitur tendere, & in retardationem negotii Terræ sanctæ, ad quod (teste Deo qui omnia novit) totis conatibus & affectibus anhelamus, & videntes aperte, quod dictus Robertus irrevocabiliter in signum erroris prolapsus, & obstinatus in dolis, viam veritatis expiavit omnino, & tanquam aspis surda non obtinens auditum, nec mandata nostra nec legis pœnam, in quam suis culpis (nam omne quod est ex Deo vincit mundum, & hæc est victo-

ria, quæ vincit mundum fides nostra) incidisse ac incidere noscitur, nec etiam Imperatoriæ plenitudinem potestatis veretur, sed quotidie cervicis durioris efficitur, & quantum ipsum ad pœnitudinem expectamus, tanto majorem assumit audaciam malignandi. Considerantes etiam, quod ipse Robertus de Imperii crapulatus pinguedine dilatatur, & ex illicitis sibi laxatis habenis furit, & nobis pro obedientia rebellionem, & pro fidelitatis debito injurias refert, nosque ac quoscumque fideles Imperii nobis obedientes pro posse impugnare conatur, ejusque pravitas non in ædificationem, sed in destructionem, non ad fructum & juvamen, sed ad pestem esse dignoscitur: & volentes præmissis injuriis & ipsius fraudibus obviare, & Evangelicam sequi doctrinam, quæ nos monet, quod omnis arbor quæ fructum non fert bonum, abscindatur & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in suorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus & gratiosis favoribus prosequamur, tamen ut culpa supplicium timeat, & virtus retributionem expectet, Robertum prædictum, cujus elegimus domare superbiam, &

præ-

præsumptionem erectam conterere; ipsumque à statu suo quantumcunque sublimi deponere, cum propter præmissa Majestatis criminis reus sit, universis & singulis dignitatibus quocumque titulo comprehensis, quibus se intitulat & decorat, auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus & privilegiis, provinciis, comitatibus, civitatibus, castris, terris, villis & aliis feudis, vasallis, bonis, rebus, juribus & jurisdictionibus universis tam perpetuis quam temporalibus, quos quas & quæ habet, tenet & possidet, vel quasi, seu habuerunt & possederunt hacten9 quomodo libet ipse vel sui prædecessores, privamus: eundem Robertum rebellem, proditorem & hostem Imperii, dictæq; Majestatis crimine reum, de toto prædicto Imperio exbannimus & diffidamus: Ipsum, si quo tempore in nostram & Imperii fortiam pervenerit, vita, per capitis mutilationem privandum, in his scriptis sententialiter condemnamus. Statuentes & mandantes, quod nulla persona cujuscumque nobilitatis, excellentiæ, status, vel conditionis existat, nullaque civitas, castrum, villa, vel universitas eidem contra nos & Imperium præbeat publice vel occulte consi-

lium, auxilium, vel favorem, sub pœna centum librarum auri, pro qualibet civitate libras 50, pro quolibet castro, villa, Marchione, Duce, Comite, Barone & quolibet nobili, viginti librarum auri, & pro qualibet singulari alia persona, pro vice qualibet qua contra fecerint, committenda: quodque cuilibet liceat impune, Cives, Incolas, habitatores Civitatum, Castrorum, Villarum, & quaslibet alias singulares personas, cujuscunque status vel conditionis existant, quæ contra nostrum honorem obediant ei, vel darent consilium auxilium vel favorem, publice vel occulte offendere in persona rebus & juribus; & ipsos, & ea capere, & arrestare, & retinere. Inhibentes etiam & præcipientes expresse, ne aliqui debitores ipsius Roberti, de bonis in quibus ei tenentur in aliquo satisfaciant, vel reddere quomodolibet præsumant, sed alioquin tantundem Cameræ nostræ persolvant, & ad hæc sine strepitu & figura judicii compellantur. Adhæc universitates & provincias nostras, Civitates, Villas, & singulares personas cujuscunq; praeminentiæ vel excellentiæ, etiamsi Regia dignitate, vel cujuscun-

juscunq; alterius dignitatis conditionis vel status existant, quæ ex aliquo pacto vel promissione seu obligatione dicto Roberto, aut prædecessoris sui facto, pacto, vel pœna sub qualicunq; forma comprehenso, vel comprehensi sint, ratione, causa vel titulo, & specialiter de aliquo servitio faciendo, vel hominum armatorum aliudque subsidium dando, per mare vel per terram, teneretur eidem Roberto: ab ipsis, pacto, promissione, obligatione & pœna apposita Vasallos quoq; & feudatarios, omnes & singulos, qui eidem fidelitatis vinculo, vel aliâ quacunq; ratione vel causa, ad aliqua servitia realia vel personalia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, subjectionis & obedientiæ ei vel suis heredibus faciendis absolvimus penitus & in totum, ita quod nec civitates, castra, villæ, universitates & personæ prædictæ, pacto vel obligatione prædictorum, aut Vasalli, aut feudatarii præfati cives, fidelitatis, subjectionis & obedientiæ, ratione, causa vel titulo, sibi vel suis heredibus quomodolibet teneantur. Ipsas etiam Contratas, Civitates, Castra, Villas, feudatarios, Vasallos, bona, res, jurisdictiones, servitia & jura, & quæcunq; alia sub nostra contenta priva-

tione & absolutione hujusmodi confiscamus. Demum omnibus & singulis militibus, Auditoribus, Judicibus, Jurisperitis & Notariis, qui ejusdem Roberti domestici seu familiares existunt, sive aliis qui in ejus servitio esse noscuntur, & quibusvis aliis, districte pracipiendo mandamus, quod ab ipsius Roberti familiaritate, consiliis, directione, & obsequiis quibuscunque, infra duorum mensium spatium ab hodie computandum, cum effectu recedant, & nunquam ad ejus servitium vel consilium accedere publice vel occulte præsumant: alioqui ipsos milites honore ac dignitate militiæ, judices adjudicandi & assidendi omnibus & singulis privilegiis & immunitatibus, ac Notarios Notariatus officio: eos videlicet ex dictis militibus, Auditoribus, Judicibus, Jurisperitis, Notariis, qui hujusmodi mandato nostro non paruerint cum effectu, exnunc prout extunc, privamus termino suprascripto, & inhabiles & infames reddimus: ita quod elapsis mensibus supradictis, ad nullos actus legitimos quocunque tempore postmodum admittantur. Hujusmodi autem privationis, confiscationis, exbannitionis, diffidationis, condemnationis & abso-

absolutionis sententias in his scriptis fecimus, & omnia alia singula facta & incerta facimus existente justitia, & bono Reipublicæ requirente, ac ex certa scientia & plenitudine potestatis, supplentes omnem defectum, si quis forsan in inquisitione prædicta, de quibuscunque processibus propterea habitis, ob aliquam juris solennitatem omissam esset habitus. Non obstantibus aliquibus legibus, constitutionibus contrariis, vel privilegiis sub quacunque forma verborum concessis: etiamsi oporteret de ipsis de verbum in præsentibus fieri mentionem: quæ contra præmissa vel præmissorum aliquid possent quomodolibet aliquid objici, seu opponi, quibus specialiter derogamus. Actum Pisis in præsentia nostrorum Principum & Baronum, ac populi multitudine copiosa 7 Kal. Maji, Regni nostri anno quinto, Imperii vero anno primo.

CAPUT XXIII.

Quod reliquum est Italiæ, præter bona Pontificia, paucissimis exceptis, hodieque ad Regni Italici adeoque Imperii, ditionem pertinere.

VIndicata illa Italiæ parte quæ Romano

Pontifici paret, aut ejus beneficio poſſidetur, fortaſſis haud adeo difficile fuerit Imperii jura in id quod Italiæ reliqvum eſt, ab interitu quem minatur, defendere. Etiam hic tamen vehementer turbatur à ſcriptoribus non Italicis ſolum ſed Germanicis etiam, quod mireris. In id enim velut ex compacto videas multos eorum eosque longe præclariſſimos conſentire, quaſi cum Friderico II regnum omne Italiæ, quod primus Otto felicibus armis Germaniæ aſſeruerat, conciderit; illum ſcilicet Italiæ Regum fuiſſe ultimum, qui ſucceſſerunt vero in Italiam nihil habuiſſe juris, ſaltim nunc ejus nihil quicquam ſupereſſe. Hinc ſane politiſſimus ſcriptor Carolus Sigonius ſuum de Regno Italiæ opus Friderici illius temporibus fere definivit. *Oportunam*, ait poſtumorum operis illius librorum editor Alexander Caprara, *claudendæ hiſtoriæ rationem adinvenit. cum enim poſt perniciosum & Eccleſiæ Romanæ infeſtum Friderici II principatum, per viginti circiter annos Imperium interregno laboraſſet, ita Regni Italiæ poteſtas delibata eſt, ut ſequentes Imperatores ejus poſſeſ-*

ſionem

ſionem aut omiſiſſe, aut amiſiſſe, viſi fuerint; vix certe ejus Regni in Italia nomen adhuc extat. ad hoc igitur usque tempus hiſtoriam perduci placuit, ad quod, unius quaſi auſpiciis, in Italia dominante Imperatore, omnia gerebantur. Iisdem de cauſſis Fridericus idem Cæſarum ultimus audit Onuphrio Panvinio, magni ſane judicii viro.

Cæterum etſi non abnuam ſplendorem Regiæ dignitatis cum Friderico fere extinctum: ipſam tamen illam ne nunc quidem omnino interiiſſe, ſuperſtite ſcilicet etiamnum ſaltim parte ſumma Regiorum jurium, liquidum facere jam conabor: idque illo argumento, quod nec aperte nec tacite juribus illis Germania hactenus renunciaverit, eoque ne quidem longi temporis aliqua præſcriptione integram libertatem ſibi Italia pepererit.

APERTE id factum non eſſe ex eo colligo, quoniam ſi excipias id quod pacis publicæ tabulis nuper Galliæ eſt conceſſum, nihil reperire licet ſolenni quodam contractu alienatum. Rudolphum tamen Habſpurgicum Cæſarem pretio accepto Italiæ Urbes poten-

tiores quasque plena donaſſe libertate, non deſunt qui memorent. Carolus Sigonius *l. 20. de Regno Italiæ* colophonem toti illi operi impoſiturus quæ hac de re adfert, digna ſunt quæ heic legantur. *Hujus,* inquit, *Regni jura ſuperioribus temporibus conſtanti populorum contumacia immutata, ut primus ultrò alienaſſe Rodulphus Cæſar* DICITUR, *ſic primus etiam viam aperuiſſe ipſius Regni excidio* EXISTIMATUR. *Etenim Guelfas civitates ad obſequium redigere priſtinum cupiens, ut in Italiam ad coronam Imperii accipiendam non venire oportunis viribus deſtitutus decrevit, quod diceret, ſe ineuntium Italiam veſtigia cernere, exeuntium non videre; ſequenti anno Princivallem Fliſcum Genuenſem, Vicarium Imperii generalem à ſe conſtitutum hujus officii gratia deſtinavit: cum ejus adventus omnium in ſe animos convertiſſet, ipſe in Etruriam progreſſus Florentiæ trans Arnum ad S. Gregorii ædem conſedit, ac magiſtratus ad ſe civitatum publico edicto vocavit. Qui ubi venerunt, Rodulfi nomine antiquum ac regibus præberi ſolitum fidelitatis ab eis ſacramentum popoſcit. Quod illa, vetere jam pridem*

pridem usurpatæ libertate prælata, disertissime præstituras esse negarunt. Qua re audita ira incensus, extemplo Florentia se proripuit, atque Aretium profectus, Florentinos, Senenses, Lucenses, Pistorienses, cæterosque populos contumaces pronunciavit, ac solemni edicto proscripsit. Inde cum se à Guelfis desertum, Gibellinis vero suspectum esse, quia cum Guelfis aliquando senserat, ac propterea parum rei ulli administrandæ idoneum esse videret; protinus ad Rodulfum in Germaniam se recepit, ac difficultates oblatas revocandæ ad regiam auctoritatem Etruriæ rettulit. Quibus Rodulfus permotus, atque opibus suis, si arma vellet adhibere, diffisus; vetus ei obsequium remittere, atque integram Italiæ libertatem concedere statuit, si certam, qua maxime egebat, pecuniam pependissent; atque eundem cum his mandatis in Italiam se referre præcepit. Is profectus populos regiæ voluntatis ac gratiæ statim admonuit, quaque ipse potestate instructus redisset, edocuit. Quod ubi illi cognoverunt, confestim singuli, qui luce libertatis aliqua fruebantur, indictam pecuniæ summam solverunt; ac liber-

tate redempta, præcipua ad eam rem privilegia elicuerunt. Hoc vero non solum Italici sed etiam Germanici scriptores memoriæ commendarunt.

Hæc quidem Sigonius. At illis fidem nemo prudens adhibuerit. Etenim id *primo* observandum, cum tantæ res soleant in robur & memoriam tabulis publicis comprehendi, in universa Italia tamen nullas reperiri hujus argumenti, & proinde vel hinc fabulæ incerto rumori subnixæ ineptias non posse non patere. Tabulas sese nullas nancisci potuisse, disertis verbis ac ingenue ipse ille fatetur mox Sigoniui, eòque in testimonium rei maximi ponderis pro tabulis verba adfert Blondi, Platinæ, Tritthemii, Cuspiniani, Crantzii & Naucleri. Is vero est Sigonius, qui epistola qua ad Jacobum Boncompagnum in opus illud suum est præfatus, non dubitavit affirmare, *sese vetera Italiæ & maxime Lombardiæ tabularia perlustrasse, atque omnia fere quæ apud civitates, ecclesias, monasteria, Pontificum, Regum atq; Imperatorum diplomata residebant, aut præsentem inspexisse, aut certe absentem be-*

neficio amicorum hoſpitumque cognoviſſe. Etſi etiam controverſiæ de libertate & privilegiis motæ ſint florentiſſimis Italiæ Urbibus, à ſequentium ſeculorum Imperatoribus, nulla tamen illatum tabulam aliquam Rudolphi pro cauſſa ſua adduxit: certiſſimo indicio nullam ejuſmodi tabulam reperiri. In graviſſima illa lite cum Marchione Finalienſi, ipſamet Genua provocare tantum potuit ad Caroli V aliquod diploma.

Obſtat *Secundo* multum, quo minus Sigonianæ illi narrationi credas, quod nemo etiam hiſtoricorum ætati Rudolphinæ propinquorum tale quid memoriæ prodiderit. Antiquiſſimus enim eorum quos in teſtes citare potuit Sigonius, eſt Flavius Blondus ducentis amplius annis Rodolpho junior. Et tamen Sigonius ad ſcribendam hiſtoriam ſuam *ſingularum etiam Chronica civitatum, quæ poſt milleſimum à Chriſto annum confici in Italia cœpta, apud privatas nunc etiam familias aſſervantur, adjunxiſſe* ſeſe, gloriatur nec vane. Quid quod ex Blondo Sabellicus & Platina; ex Italis iſtis Germani noſtri, auctâ, ut ſolet, nonnihil famâ,

nar-

narrationem hanc omnem deſumpſerint, ipſomet Sigonio obſervante? Ut merito dixeris omnem ejus fidem unius Blondi auctoritate niti: ceu qui primus hanc fabulam terrarum orbi paſſim prodidit. Quod itidem magnum eſt indicium incertitudinis, ſi non falſitatis.

Id *Tertio* loco etiam venit cumprimis notandum, quod Sigonius affirmet quidem, à Rudolpho *integram Italiæ libertatem conceſſam*, Platina item & hunc ſecuti Sabellicus Tritthemius Nauclerus dicant, Lucenſes Florentinosque *ſtatim omnino liberos* factos eſſe: Blondus tamen & qui hunc deſcripſere Cuſpinianus & Crantzius caute teſtentur, pretio accepto Lucenſes Florentinos aliosque *in libertate quidem dimiſſos*, ſimul tamen *Imperii fideles*, à Cæſare iſthoc eſſe *pronunciatos*. Ut proinde ipſomet primo narratore Blondo fatente, nequaquam in plenam aut integram libertatem Italici qui populi ſint aſſerti, per Cæſarem Rudolphum. Nec enim qui fidelis Imperii eſſe cogitur is integram libertatim nactus eſt. Porro diſerte dicit Platina: *Rudolphus Imperator comparandæ pecuniæ ſtudioſus,*

diosus, Cancellarium suum è gente Flisca in Etruriam misit, qui populos omnes liberos faceret. Nauclerus idem iisdem verbis reperit, nisi quod explicatius dicat, missum Cancellarium: *qui populos in Etruria omnes liberos faceret.* Verba etiam Blondi sunt: *Principvallis in Italiam remissus omnes qui pecuniam attribuerunt, in libertate dimissos IMPERII FIDELES pronunciavit.* Nec vel Blondus, vel Platina, vel Sabellicus, vel Tritthemius, vel Crantzius, vel Nauclerus, nominatim quidem, alios quam Lucenses & Florentinos memorant, qui libertatem ita sint conseqvuti. Solus Cuspinianus addit Bononienses & Genuenses: quem falli certum est: utpote quum saltim Bononia Rudolphi auctoritate in Pontificum ditionem concesserit; ceu jam tum præcedente est capite dictum. Igitur si audiendi etiam fuerint Blondus & qui eum sunt secuti, ipsis illis testibus constabit, non Italiæ omni sed solis Hetruriæ aliquot populis, nec integram sed minutam aliquam libertatem à Rudolpho impetratam: atque adeo sese rem habere, fer-

me prout de Rudolpho *l. de Comit. Imperialib. cap. 6* loquitur Onuphrius: Rudolphus omnibus *Urbibus, quæ juris Imperii in Tuscia erant, libertatem multis aureorum millibus vendidit: quo mercatu eis paulatim ab Imperio desciscendi occasionem dedit.* Quibus verbis judicio præstantissimus Onuphrius indicat, solas Hetruriæ urbes beneficio quodam libertatis, solito quidem majoris & quæ ansam dederit sibi captandi pleniorem, affectas, tum temporis tamen Imperii omnibus juribus solutas non fuisse.

Quarto ex historia omnis secuti ævi constat liquido, nullam urbium Italici regni omne obsequium, statim à Rudolphi ævo, negasse Cæsaribus; sed non comiter tantum verum etiam humili modestia Dominos illos observasse, aperuisse adventantibus plærisque portas, obtulisse claves, imperatam pecuniam ministrasse, detulisse illis sæpenumero suas controversias, & sententiæ dictæ paruisse: modo ad clavum urbium sederent Gibellini qui appellabantur. Si quid enim secius interdum accidit, uni Guelphicæ factioni adscribendum est, quæ non-

nonnunquam prævalebat. Omnes certe cives nunquam obedientiam Cæsaribus denegavere, etsi & ipsi libertatis essent studiosissimi: neque temere patriam Cæsaribus iterum subjecissent, si quidem illis de omnimoda quadam libertate à Rudolpho concessa constitisset.

Repugnant scilicet hæc omnia Sigonianæ isti narrationi: atque adeo sole clarius indicant, si quid datum fuit libertatis à Rudolpho, id omne exigui fuisse momenti. Quid? quod ipse Sigonius eodem libro vicesimo ita loquatur de Cæsare illo, anni septuagesimi septimi decimitertii seculi historiam describens: *Rudolphus Cæsar Rudolphum Vicarium Imperii in Hetruriam misit, qui sacramenta ab amicis & in fide manentibus civitatibus posceret, ac jura quæ relinquebantur Regni sive Imperii retineret. A quo Gerardus præfectus monachorum Camaldulensium XV Kal. Septembr. confirmationem privilegiorum veterum impetravit.* Ad hoc certum est, vel ex iis quæ Bzovius narrat, & jam ante Rudolphum ægerrime tulisse Carolo Siculo tributum à Pontificibus Vicariatus Imperii per Etruriam titulum, & demum ipsomet

curante Nicolao III Papa anno 1278, armorum minis Carolo invito principatum illum Imperii majestati adversum extorsisse. Antoninus Florentinus summæ historial. tit. 20 cap. 4 § 4 in hæc verba scribit: *Anno Domini MCCLXXXI Rodulphus Rex Romanorum, à pluribus annis electus etsi non coronatus, in Alemannia moram trahens, ad requisitionem Gibellinorum Tusciæ, destinavit ex Alemannia quendam Comitem cum trecentis militibus in Etruriam, ut Tusci jurarent fidelitatem Imperatori & sibi obedirent. Sed nulla civitas ei obedivit* (prævalente scilicet factione Guelphica) *aut se subjecit, exceptis Pisanis & Castro S. Miniatis, quod vulgariter dicitur Altedescho. Et residentiam dictus Comes faciens in S. Miniate, cum copiis suis & adjutorio Pisanorum bellare cœpit contra Florentinos & Lucenses, & alias civitates adhærentes parti Guelphæ. Demum compositione facta & pace cum Florentinis, reversus est in regionem suam.* Hæc Antoninus. quæ tantum non totidem verbis repetiit Sigonius ante recitato ejusdem anni commentario. Omnia autem cum item

multum

multum ſint diverſa ab altera illa Sigoniana narratione, utique illam ſi non manifeſti arguunt erroris ſaltim ſuſpectam reddunt.

Advertendum *denique* eſt, ipſummet Sigonium iis verbis uti, quæ oſtendunt illum non ſatis ſibi fiſum. Subdubitantis enim utique verba illa ſunt: *Regni jura primus ultro alienaſſe Rudolfus Cæſar DICITUR, primus etiam viam aperuiſſe Regni excidio EXISTIMATUR.*

Quibus omnibus probe, ut par eſt, expenſis, haud temere ſane prudentior aliquis amplius perſvaderi ſibi patietur, illam vulgo receptam hodie fabulam de vendita Italis à Rudolfo integra libertate. Datum aliquid pertinacibus illis Urbibus, in ea virium Imperii debilitate, haud equidem negaverim: non ignarus, tenues Rudolphi res etiam in Germania eum adegiſſe, ad ſolito majora privilegia Urbibus paſſim ſpe pretii concedenda. Refert ſane Spigelius Cæſaris hujus epiſtolam, qua in gratiam Principum de injuria ſibi facta conqueſtorum, revocavit & irrita reddidit nimis prodige de alieno facta beneficia.

At vero quidnam tandem Hetruriæ illis urbibus concessum sit, ignoramus. Nec vero vel id satis constat, quod Blondus Platina & alii videntur dicere, auctoritate recenter ita partæ libertatis, Florentinos novam regiminis formam instituisse, opificum plebi loco in ea concesso. Id enim jam ante ibi factum Manfredo Rege, notat Machiavellus *l. 2. Histor. Florentinæ.* Leonardus Aretinus l. 4. & hunc secutus Antoninus illa quidem Rudolfi ætate id institutum narrat, at de aliqua nova per Rodulphum accepta libertate altum apud utrumque, ut & apud Machiavellum, est silentium. Bodino si liceret credere, res expedita fortassis esset. Is enim *l. 1. de Republ. cap. X n. 123.* testatur, quo tempore Maximilianus Cæsar junctis Ludovici Galliæ Regis legionibus Italiæ Urbes terruit, *Florentinos legatos ad Cæsarem misisse, ut obsequium præstarent, & imperāta facerent. Ille,* inquit, *acceptis aureorum quadraginta millibus, beneficia à Rudolpho indulta confirmavit, ut scilicet sua reipublica statum gubernare ac regere sibi PRECARIO liceret.* Verum meminit quidem legationis missæ à

sæ à Florentinis, & privilegiorum juriumq; confirmationis à Cæsare factæ etiam Guicciardinus l. 8, Rudolfinarum tamen donationum nulla facta mentione. Est proinde etiam id incertum, numquam pecuniam Lucenses aut Florentini Rodolfo dederint, aut quem in finem dederint si quam dedere. Nec vero inanis fortassean est Joannis Bodini eodem quem ante laudavimus loco perscripta suspicio: *eas pecunias quæ à civitatibus Italiæ pro libertate adipiscenda exactæ fuerunt, tributi aut pensionis nomine solutas fuisse.* Nihil tamen in re dubia certi definimus.

Cæterum fac ita esse. Vendiderit ita Italicis quibusdam Urbibus imo Italiæ universæ libertatem integram Rudolfus: omni tamen jure & omni proinde vi destituitur contractus, quoniam is utique non ex consensu Imperii Ordinum est initus, quo uno alienandi stat arbitrium. Bene enim Bodinus: *Jura majestatis Imperii Germanici venalia non sunt; nec si essent, ab Imperatoribus sine Principum Germanicorum consensione distrahi potuerunt.* Et vero magna Imperium injuria affecisset Rudolfus,

si pre-

si pretio inductus jura Imperii, quæ tueri sarta tecta debebat, prodidisset. Eoque non sine caussa effusæ à suspicacibus animis in illum essent duræ & asperæ increpationes. Merito scilicet factum illud Rodolfi Platina, *rem tanto Principe indignam*: Tritthemius *rem Principi turpem*: Cuspinianus *gravem Imperii jacturam*, appellassent. Recte etiam in hæc verba erupisset Albertus Crantzius l. 8 Metropol. *Hic nostrorum Imperatorum primus Italiam pro deserta videtur habuisse. Quamvis nonnulli ex successoribus sint illis colluctati, nullus tamen hanc civitatibus vendidit libertatem. Fecit quod solent qui rebus melioribus desperatis, non quod volunt sed quod velle coguntur faciunt. Aliquanto tamen melius erat, si nihil ille armorum pro recuperandis Imperii juribus intentare voluit, caussam tamen ipsam integram servare successoribus.* Cæterum nos & Rudolphum Cæsarem & simul Imperii Ordines hactenus, nisi fallor, ab ejusmodi malignis suspicionibus satis vindicavimus.

NON desunt porro, qui & Henricum Lucelburgium & Carolum IV. Cæsares ejusdem

criminis

criminis insimulent. Hinc Bodinus cum de Rudolfo egisset addit: *Lucenses ac Senenses eadem libertate donati sunt; cum Henrico V* (scribendum vero VI aut VII) *Cæsari pretium libertatis, hi decem, illi duodecim florenorum millibus solvissent. Totidem Petrus Gambacurtius Carolo IV Cæsari numeravit, ut summam in Pisanos potestatem adipisceretur.* At vero Lucensibus Blondus, Platina, Sabellicus, Tritthemius, Cuspinianus, Crantzius, à Rudolfo isthoc pretio libertatem emptam tradunt. Nec est alius antiquior fide dignus scriptor, qui tanto facinore Henricum magnanimum Cæsarem sese maculasse affirmet. Carolum Imperii jurium prodigum fuisse modò suis rebus studeret, notum quidem est. At nec illum quis omnia Imperii in Pisanos jura Gambacurtio cessisse memorat. In fabulis igitur etiam hæc numeranda, aut mitius certe interpretanda sunt. Utque indignum ejusmodi quod facinus horum aliquis commiserit, salva nihilominus manent Imperii jura, Cæsarum ejusmodi venditionibus nequaquam obnoxia.

POST illos Cæsares aliorum nemini aliquid vel tribuitur quidem. Ut proinde jam appareat, verum esse id quod diximus, aperta quidem alienatione nihil Regni Italici veteris, omni Imperii ditioni esse subductum, præter id quod nuper admodum in Galliæ potestatem communi auctoritate Cæsaris & Ordinum devenit. Quid vero translatum nuper sit in Gallum, non aliunde quam ex ipsis Tabulis pacis publicæ cum Ludovico Rege initæ rectius potest peti. Verba earũ quæ huc faciunt, ita sese habent: *Secundo Imperator & Imperium cedunt transferuntque in Regem Christianissimum ejusque in Regno successores, jus directi dominii, superioritatis, & quodcunque aliud sibi & Romano Imperio hactenus in Pinarolum competebat, & competere poterat.* Alibi in iisdem Tabulis, de Montisferratensis Ducatus locis inter Sabaudum & Mantuanum controversis, facto sermone, ita legas: *Conventum est, quod Tractatus Cherasci 6 April. 1609, cum subsecuta super eodem Ducatu Montisferratensi executione, firmus stabilisque in omnibus suis articulis in perpetuum manebit, excepto tamen Pinarolo*

rolo

rolo ac pertinentiis, inter Suam Majestatem Christianissimam ac Dominum Ducem Sabaudiæ definitis, & Christianissimo Regi Regnoque Galliæ acquisitis per peculiares tractatus, qui eadem stabilitate & firmitate consistent in iis omnibus quæ translationem aut cessionem Pinaroli & pertinentium concernunt. Hactenus Tabulæ. Ex quibus de alienato Pinarolo quidem satis liquet: num vero & in alia illa, de quibus convenit inter Sabaudum & Gallum, perdiderit Imperium superioritatis jura, multum meritò forte dubites. Imo illa mansisse integra, & Gallo confirmatum duntaxat esse per Tabulas dominium locorum illorum utile, per cui fiat verosimile ex eo, quod disertis quid verbis de solo Pinarolo id sit expressum, nec fas sit prodiga quadam interpretatione uti in negotiis minus favorabilibus, ubi literæ, ut ajunt, stricte est inhærendum.

Aperte quidem igitur & rite Cæsar ac Imperii Ordines nihil Regni Italici præter unum Pinarolum alienavere. Quid TACITO consensu in aliorum jura transierit, proximum jam est, videamus. Vbi initiò observandum

venit: ut ante ita & post Fridericum II complures Cæsarum corona Regni Italici insigniri se curasse, aliis omnibus id integrum fuisse hactenus & esse hodieque. Id quod unum certo est argumento, & superesse etiamnum Regnum illud, & esse illud juris Cæsarum Germanicorum. Eoque nec Germaniam sua in Regnum illud jura tacito quidem consensu perire passam, nec Italiam non agnoscere amplius id quod debet obseqvium. Quod si excutiantur monumenta gestarum in Italia rerum post Fridericum illum, jam etiam haud difficulter perspicere fuerit, quemadmodum perpetuo quodam tractu ad nostra usque tempora, Regia in Italiam vis & auctoritas Germanicorum Cæsarum perduraverit. Verum operosius id est quam instituti ferat ratio. Itaque nunc duntaxat paucis ostendemus, quemadmodum hodie Regni illius res sese habeant, initio facto à Principatibus, interque hos à MAGNO qui appellatur HETRURIÆ DVCATV.

Atque hic quidem binas in partes vulgo solet dividi, Dominium vetus scilicet & novum: quorum illud Florentinæ Pisanæque urbis

omnia,

omnia, hoc Senenſem urbem aliaque noviter Magnis Ducibus acquiſita comprehendit. Jam vero inter nova illa Filaterra & alii Marchionatus, olim à Malaſpinis poſſeſſi, citra controverſiam feuda ſunt Imperii, & hactenus vaſallum ſe Imperii Magnus Dux ultro profitetur, paſſim recepta ſcilicet vaſallagii lege Cæſari eâ in re obſtrictus. Raticoſanum & Burgum S. Sepulchri in Umbria, à Pontifice accepit cum pignori tum beneficio. Itaque cum Pontificia omnia ſint ſummæ poteſtati Cæſarum obnoxia, ut proxime quidem Magnus ille Dux horum ergo in Pontificis ſit clientela, tamen hactenus etiam Imperii legibus tenetur. Regis Hiſpaniæ beneficiario jure poſſidetur Senenſium reſpublica & Iluæ dominium. Utriusque autem nomine Hiſpanus ipſe agnoſcit ſeſe Imperii vaſallum: ut proinde etſi non proxime, ſubvaſallus (liceat ſic loqui) tamen ſit Imperii horum etiam locorum ergo Magnus ille Dux. Et vero Senas quod attinet, notiſſimum eſt conſtanti fama ſi non aliunde, ſemper eam urbem fuiſſe Cæſarii juris, morigeram etiam; niſi ſi quando rebelles

Guelphi prævalerent. Non alio etiam prætextu præsidium in eam induxit; mutavitque ejus rempublicam, iterumque cepit eam aut in filium Philippum Hispaniarum Regem transtulit Cæsar Carolus quintus. Inter conditiones, in quas anno 1555 post gravem obsidionem dedita urbs est, prima fuit (verba sunt Thuani l.15) *Ut Cæsar civitatem ac Rempubl. Senensium in fidem suam & Imperii acciperet.* Eodem anno cum missus à Cæsare Toletanus Senensibus persvasisset, ut se & omnia sua Cæsaris & Philippi arbitrio aut voluntati sine conditione & exceptione permitterent, *novum Cæsar instrumentum confici mandavit, quo ditionem Senensium* (verba iterum sunt Thuani) *jure Imperii ad se devolutam Philippo filio concessit.* Jam ante, cum Cæsareum Hispanorum præsidium urbe ejecissent arce diruta, Senenses *instigante Cæsare & Imperiali Camera proscripti erant*: ceu apud eundem Thuanum refert Monlucius. Par est Iluæ ratio: *quam ad Cæsaream jurisdictionem pertinere, non ambigitur*, ut idem Thuanus loquitur l.5 quo loco prolixe persequitur, quemadmo-

dum eam cum Plombino Carolus V ſui juris reddere cœperit Apianis ereptam.

Vetus dominium quod vocant abſolutum & liberum à quam multis creditur, nullique obnoxium, libertate illa à pluribus Imperatoribus jam olim impetrata. At vero jam ante à nobis oſtenſum eſt, fabuloſum eſſe id omne quod refertur vulgo, de empta à Rudolpho Cæſare Florentinæ urbis integra libertate, certe momenti nullius; & tamen huic fabulæ unice innititur illa quorundam perſvaſio. Ut propioris temporis acta nunc tantum expendamus, nemini non conſtat, Urbem illam à Cæſare Carolo quinto acri bello ad officium revocatam, anno ſeculi ſuperioris triceſimo. Quo in bello Cæſarem uſum eſſe non alio quam Cęſareo jure, idque ultro petente & conſentiente Clemente VII Papa, adeoque omni Medicea familia, negari non poteſt. Utemur nunc tantum teſtimonio fere unius Pauli Jovii, quo nemo alius omnem hanc rem majore eſt diligentia perſeqvutus. Ille l. 27 leges fœderis inter Clementem & Carolum initi recenſens, *Adjectum eſt*, inquit, *ut poſtquam Florenti-*

renti-

rentini adversum Cæsarem, confisi incertæ Gallorum victoriæ, arma tulissent, majestatis rei facti, libertate & antiquis superiorum Cæsarum concessis immunitatibus severe privarentur, obiterque civitati Principem Alexandrum adolescentem imponeret. Florentinorum legatis imperata omnia cives facturos promittentibus, *modò urbem vetere consuetudine liberam, sua qua potiti erant libertate frui pateretur*, eoque *ut civitati parcendum duceret demisse postulantibus*, respondisse Cæsarem, narrat idem, *Florentinos inexpiabili delicto superiorum Cæsarum concessas libertates immunitates vel ingrate vel perfidiose corrupisse, se tamen noxam & totum eorum majestatis crimen pro sua humanitate magnitudineque animi remissurum, si Pontificem eundemque civem suum, quem imprudenter patria ejecissent, conversis voluntatibus reciperent.* Guicciardinus l. 19 itidem scribit, responsum à Cæsare Legatis: *Civitatem ob fœdus cum Cæsaris hostibus initum & copias contra ipsum missas, privilegia amisisse, atque ad Imperium recidisse, ideoque Cæsarem de ea quicquid vellet statuendi potestatem habere.* Inter leges porro deditionis prima fuit teste

Jovio

Jovio l. 29: *Ante omnia constituendæ atque ordinandæ reipubl. facultas arbitrio Cæsaris permittitor.* Guicciardinus l. 20 habet: *Pontifex & civitas Cæsari, quanam esse debeat reipubl. forma, intra menses tres constituendi potestatem dato.*

Cumprimis vero digna memoratu & expensione sunt, quæ Jovius ille narrat de Cęsareo diplomate, quo respublica in futurum fuit tunc ordinata, & Mediceæ familiæ Principatui subjecta; simul addens, quemadmodum diploma illud Florentiæ exceptum, & ad illam formulam omnia instituta fuerint. Quamvis enim nonnihil possint videri prolixiora; quoniam tamen ad hoc argumentum nostrum unice pertinent, & clarissime ostendunt, sola Cæsarea auctoritate illum, qui hodie Florentiæ obtinet Mediceæ familiæ Principatum, & cepisse & in universum niti, operæ facturi pretium videmur si illa omnia huc adducamus. *Per hunc modum temperatæ severitatis urbe perniciosis civibus repurgata, advenere ab Augusta Vindelicia decreti Cæsarei diplomata, solennibus lata membrana codicillis perscripta, obsignataque*

aureo sigillo. Quibus Cæsar diserte explicabat, se idcirco ab Hispania venisse in Italiam, ut sublatis bellis certam atque optimam pacem afflictis Italiæ rebus apportaret, contentiones tolleret, partâque cum omnibus, quibuscum antea armis contendisset, concordiâ, sacrum bellum contra barbaros Turcas indiceret, quo nihil sibi antiquius atque nobilius vel Christianis utilius fore existimaret. Vnos omnium vero repertos esse Florentinos, qui pacis & tranquillitatis nomen odissent, animos feroces iniquissime retinerent, & cum privato tum publico commodo obstinatius adversarentur. Utpote qui antea rebelles animos induerint: Mediceam familiam, à qua privatim & publice commoda atque ornamenta ingentia omnibus temporibus accepissent, patria pepulerint: oblitique prorsus beneficiorum, & immunitatum, quas superiorum Cæsarum indulgentia liberalitateque retulissent, ab ipsius demum autoritate desciverint: ipsorum copias & duces adversum se Neapolim miserint: adventantique exercitui suo portas occluserint. Quas multiplicis injuriæ contumelias, quum pati non posset, & suæ dignitatis esse

statu-

ſtatueret rebellem civitatem perdomare, coactum fuiſſe inferre arma: poſtquam tentata ſæpe concordia, atque æquiſſimis oblatis conditionibus, vel vitio temporum vel pertinacium quorundam civium malignitate corrupta, à pace ſe prorſus alienam oſtendiſſet, proptereaque integrum ferè annum obſederit. Se tamen quum armis fameque perdomitam jure optimo expugnare, atque militibus diripiendam tradere poſſet: nihilo ſecius Cæſareæ clementiæ nunquam oblitum, populi reſipiſcentis pœnitentiâ fuiſſe contentum: atque ipſam Pontificis maxime precibus adductum conſervare voluiſſe. Quum vero, ſicuti ex deditionis conditionibus liqueret, ipſius Auguſtæ poteſtatis Imperatoriique arbitrii ſit leges condere & rempublicam ordinare, ideo optimum fore exiſtimabat, quod perpetuam civitatis tranquillitatem reſpicere videatur, Mediceam familiam reduci, atq; reſtitui in priſtinam dignitatem. Et quoniam præclare manifeſteq; conſtat, in liberis civitatibus nunquam vigere concordiam propter diverſa diſſidentium facile civium ſtudia, easque improſpere ſemper atq; infeliciter regi, niſi ſtabili perpetuoque reipublicæ

capite gubernentur, declarat Alexandrum Medicem, quem ſibi generum aſciverit, Reipublicæ caput: cujus ſinguli magiſtratus authoritatem ſequantur: eaq; dignitas ad liberos ejus legitimos pertineat: atq; his deficientibus, ad proximiores Medicæ ſtirpis totius ejus praeminentiæ & dignitatis jura devolvantur. Subindeq; Cæſar cuncta veterum beneficiorum atque immunitatum privilegia, quæ alias promeruerint, ſincero affectu confirmat. Hæc ut perpetuo ſerventur imperat, & his qui violaverint decem myriadum puri auri mulctam indicit. Hujus diplomatis ſententias, quæ Latine præſcriptæ erant, Italica loquutus lingua, ut ab omnibus intelligeretur, vertit, & promulgavit Antonius Muſettola Neapolitanus jureconſultus, qui tum Cæſaris legati munere fungebatur: membranam explicatam, aureoque ſigillo & manu Cæſaris ſubſcriptam ſæpe oſtendens, & legendam his qui vellent, libentiſſime præbens. Ipſo autem Muſettola perorante aſſurrexit Dictator Benedictus Bondelmontes, qui nuper eductus fuerat è Volaterranæ turris carcere, in quem antea populares relegarant. Is juxta aſſidebat, hisque verbis reſpondit. Grata

nobis

nobis atque lætissima erit hodiernæ diei recordatio inomnem ævi posteritatisque memoriam: quandoquidem præclaro magni numinis munere, & invictissimi Cæsaris beneficio, optimè constitutæ reipublicæ ac duraturæ tranquillitatis initium auspicamur. Quod igitur felix faustumq́ sit Florentino populo, leges nobis latas à Cæsare, ad non dubium hujus recte atque apposite ordinati status incrementum suscipio, venerorq́, servaturumque polliceor, ac pari studio atq; obsequio magistratus, cunctiq; civitatis ordines qui præsentes adsunt, suscipient, atque optima fide servabunt. Tum vero ad Dictatorem, Legatumq́; simul à dextris assidentem singuli magistratus viritim accesserunt, tactoque diplomate, atq; honoris causa inclinatis capitibus, quæ dixerat Dictator approbarunt. Primi fuere decuriones, octoviri, & decemviri, qui ab integritate judicis, famaque probitatis boniviri vocantur. Ad hos tres Guelpharum partium duces defensoresque, qui magistratus in urbe vetustissimus habetur: itemque octoviri qui belli & pacis negotio præsunt, ideoque Practici nuncupantur. Hos subsequuti sunt octoviri, qui summam vitæ & necis

habent potestatem. Cum his iere quinqueviri, qui ærario præsunt: itemque septemviri, conservatores legum appellati. Post hos triumviri fisco præpositi, & secundum hos mercaturæ sextumviratus, & quartumviri urbis muniendæ curatores. Postremo duodecemviri, quibus ab initio ordinandæ reipublicæ munus fuerat demandatum. His accesserunt ex Mediceorum amicissimis viginti & septem primores. Ita ut universim centum & viginti primatium civium numerum implerent.

Hæc omnia Jovius. Gvicciardinus notat, Cæsareo illo diplomate Carolum *civitati omnia privilegia, aliàs à se atque aliis Cæsaribus concessa, restituisse, sed ea lege, ut quotiescunque aliquid contra Mediceæ familiæ amplitudinem molirentur, ea privilegia amitterent.* Addit de suo, sed quasi ægro animo: *In hac autem constitutione hujusmodi verba, quæ ipsorum jura non modo potestate sibi à partibus concessa, verum etiam Cæsarea auctoritate dignitateque niti ostenderent, passim inseruit.* Testatur Thuanus l.1: Alexandrum primum Ducem *accusatum à civibus apud Cæsarem*, frustra tamen,

quod

quod contra præſcriptum ab ipſo ordinem rempublicam adminiſtraret.

Quibus omnibus probe expenſis haud ſane video, qui poſſit ullo amplius juris prætextu aſſeri, dominium antiqvum Cæſaribus obnoxium non eſſe. Eſto enim, fuerit Florentia in libertatem plenam extinctis Cæſarum juribus antehac aſſerta, (quod probari tamen non poteſt:) utique & familia omnis Medicea & ipſi cives Florentini, faſſi ſunt excidiſſe Florentiam illo priſtino ſtatu, & Cæſari licuiſſe rempublicam ex arbitrio ordinare, & nunc adeo pœnis obnoxios cives niſi præſcriptis à Cæſare legibus pareant: faſſi imo ſunt, etiam olim non niſi ex Cæſarum privilegio immunitatibus ornatos fuiſſe Florentinos, & quidem mutabili ob admiſſam culpam. Adhoc nemini non apparet, Mediceos novum illum Principatum ſuum non urbi & civibus ſuis ſed ſoli Cæſari debere, atque auctoritate Cæſarea cum Alexandrum tum omnes ſucceſſores Florentinis præeſſe.

Hæc qvum ſint clariſſimæ veritatis, mirum ſane, ſtatim Alexandri ſucceſſorem Coſmum, à Pontifice creari ſe Magnum Hetruriæ

Ducem

Ducem, addita regali corona, passum anno 1569 idque caussatum, *quod Florentina respublica sui juris esset, neque ad Imperium pertineret: administratio ipsius ex fœdere cum Carolo V inito à Clemente VII ordinata esset; Mediceos illius Principes Ducum titulum à se non Cæsarum auctoritate sibi sumpsisse*: ceu loquitur Thuanus l. 46. Sed bene est, quod illam ignominiam Imperii juribus fieri, nequaquam permiserit Cæsar Maximilianus Secundus, & ad meliorem sententiam redierit Cosmi successor Ferdinandus. Nam Cæsar quidem primum ipsis ceremoniis illis Pontificiis per oratores suos intercessit: deinde lite Cosmo intentata ab Alphonso Ferrariense Duce, nihil motus vel Pontificis legationibus vel protestatione Florentini, Cosmum *tanquam Imperii beneficiarium* (verba sunt Thuani l. 54) citavit ad dicendam causam, Cosmo judicio se sistere coacto, eo eventu quem his verbis narrat Thuanus l. 60, ad annum 1574: *Joannes Baptista Concinus jam multoties ad Maximilianum Cæsarem, ob concessum à Pio V Magni Hetruriæ Ducis titulum, Cosmo & Francisco, qui*

soro-

sororem ipsius in matrimonio habebat, succensentem, missus, tandem obtinuit, ut hi Francisco tituli TANQVAM IMPERII BENEFICIARIO confirmarentur, eaque de re amplissimum à Cæsare diploma impetravit. Quæ faciunt, ut nunc quidem amplius, de jure Imperii in Magnum illum Ducatum, non liceat sine aliqua sive inscitiæ sive malitiæ nota dubitare.

Multo minus fas est quempiam ambigere de MVTINÆ & REGII Principatu. Sigonius l.20 de Regno Italiæ sub finem, cum disseruisset de illa à Rudolpho Urbibus Italiæ concessa libertate: *Triennio post*, inquit, *Opizo Marchio Atestinus Mutinam & Regium sibi, eodem permittente Rodulpho, subjecit.* Tradit idem Joan. Baptista Pigna l. 3 Historiæ Atestinæ. Ex quo discere etiam est: Anno 1312 Franciscum Picum Mirandulanum ab Henrico *VII* Imperatore Vicarium Mutinæ esse constitutum; *sic tamen ut integrum Urbis jus Imperator sibi reservaret*: inde Passarinum & Butironem Boneculsium tyrannos Mutinam invasisse ad annum 1327: quadriennio post Manfredum

Pium à Johanne Bohemiæ Rege Vicarium Imperii conſtitutum Principis nomine aſſumpto ab hoc urbem Opizoni ſecundo Ferrariæ Marchioni conceſſam anno 1336 & in familiæ illius Ateſtinæ ditione permanſiſſe, donec anno 1510 Julius *II* Papa à ſe captam Maximiliano ceſſit: hunc vero illam quarto poſt anno Leoni X Papæ decem (Guicciardinus l.12 ſcribit *quadraginta*) aureorum millibus pignori dediſſe, ſed iterum ab Alfonſo Ateſtino illam recuperatam anno 1527, poſſeſſione per auctoritatem & ſententiam Caroli V Cęſaris confirmata, multum licet fremente Clemente *VII* Papa, & ex ſententia Cæſaris oblatam à Ferrarienſe pecuniam repudiante. Per idem tempus Càrolus Cæſar *ſexcentis* (verba ſunt Guicciardini l. 20) *auri libris à Ferrarienſum Duce acceptis, ei Carporum oppidum in perpetuum beneficium conceſſit.* Jovius in vita Alfonſi Ferrarienſis ita refert. *Alio quoque ingente Cæſaris beneficio Alfonſus cumulate eſt auctus: nam Carpum oppidum, de quo diuturna lite cum Alberto Pio contenderat, ei ceſſit legitimæque poſſeſſionis jura peramplis Cæſaris codicillis eſt conſecutus,*

quoniam Albertus Gallicis addictus partibus, proptereaque majestatis reus factus, de jure totius fere decidisset. Ex hac benignitate centum millia aureorum nummum, honorarii muneris nomine, ab Alfonso persoluta sunt, ut in ærarium Cæsaris pervenirent. Hæc proinde Imperialis juris opida, cum Alfonso *II* Duce Ferrariense sine liberis anno 1597 mortuo cætera Clemens *IIX* Papali ditioni reddidisset, Cæsari Estensi ejusque posteris â Maximiliano *II* primum, deinde & à Rudolfo Cæsaribus facta gratia, remanserunt sed jure fiduciario. Auctor Commentarii de Principatibus Italiæ à Thoma Segetho editi testatur, pro jure illo impetrando numerata Imperatori ducenta millia scutatorum, fœnori à Genuatibus sumpta, ut hodieque cogatur Dux sedecim millia scutatorum quotannis in usuram pendere.

De PARMA & PLACENTIA, quam hodie Farnesii Principes tenent, complura pro juribus Cæsariis, jam cap. vicesimo diximus: eoque nunc nihil addimus quam hoc tantum, qvum Placentia à Cæsare redderetur Octavio

Farnesio, diserte adjectum, *manerent Imperio salvæ rationes, quas in Parmensi ditione habet.* Etsi vero etiam Principatus illius omnia à Pontifice dependeant proxime, fuerit tamen totus Cæsarei juris saltim remote, prout omnia Pontificum clientibus possessa.

Citra controversiam MANTVÆ & MONTIS FERRATI Ducatus clientelari jure Imperio obstricti sunt: idque fatentur utriusque possessores Gonzagæ. Primus ejus familiæ Mantuanæ capitaneus dominusque, & Vicarius Romani Imperii perpetuus, auctoritate publica institutus est Ludovicus, qui anno 1369 rerum potiri cœpit. Ejus nepotem Joannem Franciscum Sigismundus Imperator anno 1432 Marchionem dixit: quemadmodum Carolus quintus Fridericum Gonzagam, anno seculi superioris tricesimo, Ducem nominavit, qvum Cęsarem Bononiæ coronatum Gonzaga splendidissimo hospitio excepisset. Ducatus hujus quondam partes fuere, quæ cesserunt minoribus natu; ut Guastella, Novellaria, S. Martino, Berrolo, Guazzado, alia cum opidis & castellis. Sed qui illa tenent *non agnoscunt Ducem superiorem:*

quin & dicunt directe ſe Cæſaris eſſe vaſallos: quod etiam in Commentario Sigethiano eſt annotatum.

Mantuano MONTISFERRATENSIS Ducatus junctus eſt, idque primum beneficio Caroli V Cæſaris. *Nam cum Joan. Georgius Palæologus* (verba ſunt Thuani l. 1) *qui Bonifacio Montisferratenſi Marchioni Wilelmi fratris filio ſucceſſerat, ſine liberis deceſſiſſet, & Fridericus qui Margaritam Bonifacii ſororem in matrimonio habebat, hereditatem adire vellet, contra Sabaudo & Saluciarum Principe tendentibus, Cæſar oppida & arces impoſito præſidio ſequeſtris jure occupavit, & poſtea tradita poſſeſſione ſecundum Fridericum pronunciavit.* Alibi Thuanus ſcribit: *Cum poſtea Guilielmus Gonzaga Friderici fil. idem ſibi jus à Ferdinando Cæſare confirmari peteret, non primo tenuit, obreptum Carolo fratri contendentibus qui circa eum erant.* At vero idem ille Guilielmus à Maximiliano *II* Imperatore ex Marchione in Ducem Montisferrati electus, & magnis privilegiis eſt ornatus anno 1573. Pertinet huc Caſale S. Evaſii. *Id quondam* (verba iterum

sunt Thuani *variis & amplis privilegiis & immunitatibus ab Imperatoribus ornatum, ac postremo meri ac mixti imperii jurisdictione donatum fuit à Friderico I, anno salutis sexto supra millesimum octogesimum: quam & gratiam illis CXXV.II annis post confirmavit Henricus. Sed cum postea Casalenses tanti beneficii immemores cum Ticino, Alba Pompeia, Vercellis & Valentia contra Henricum ipsum conspirassent, universæ illæ urbes privilegiis & gratia à Cæsaribus concessa exciderunt, indicto etiam Imperiali exilio, ut Albericus Rosatensis illius temporis JCtus loquitur, h.e. tanquam perduelles edicto Cæsareo proscriptæ sunt. Hujus edicti severitatem veriti Casalenses in patrocinium Andronici Palæologi Orientis Imperatoris confugerunt, cujus filius Theodorus Montisferrati Principatum tenebat.* Hoc Theodoro natus Joannes Palæologus à Carolo *IV* Cæsare in fidem publico instrumento tanquam Montisferrati & Casalii Marchio acceptus est, eique ac successoribus Casalenses, annuum tributum pacti, juxta diploma Cæsareum, jurejurando fidem obstrinxerunt Itaque

que cum Caſalenſes in libertatem ſe aſſeri peterent à Cæſaribus Carolo Ferdinando &Maximiliano *II*, non auditi primum, denique Montisferrati Principatui per ſententiam Cæſaream addicti ſunt.

Igitur non obſequii tantum ſed etiam beneficiario jure, utrumque Ducatum illum, Mantuanum inquam & Montisferratenſem, Imperio obnoxium eſſe manifeſtum eſt. Et vero usque id adeo eſt certum, ut cum non adeo pridem Sabaudus, Gallicis armis adjutus, partem Montisferratenſis provinciæ tanquam ſibi debitam occupaſſet, per leges transactionis Cheraſci anno 1631 inſtitutæ & poſt Tabulis pacis Imperii cum Gallo initæ confirmatæ, Sabaudus feudali vinculo ſeſe Cæſari obſtringere horum quoq; locorum ergo, ſit adactus. Adducam nunc tantum verba Tabularum iſtarum quæ huc faciunt. *Cæſarea Majeſtas decenter requiſita concedet Domino Duci Sabaudiæ, unà cum inveſtitura antiquorum Feudorum & ſtatuum, qualem inclytæ memoriæ Ferdinandus II Duci Sabaudiæ Victori Amedæo conceſſerat, Inveſtituram quoque locorum, ditionum, ſtatuum, omniumque jurium Mon-*

Montisferrati, cum appertinentiis, quæ illi vigore prædicti Tractatus Cherascensis, nec non executionis inde subsecutæ, decreta & remissa fuerunt, sicuti quoque feudorum Novelli Monfortis, Sinii, Moncherii, & Castelletti cum appertinentiis, juxta tenorem Instrumenti acquisitionis, ab eodem Duce Victore Amedæo factæ sub decimo tertio Octobris Anni Millesimi sexcentesimi trigesimi quarti, & congruenter concessionibus seu permissionibus, nec non approbationibus Cæsareæ Majestatis, cum confirmatione quoque omnium & quorumcumque privilegiorum, quæ Sabaudiæ Ducibus hactenus indulta fuerunt, quotiescunque à Domino Duce Sabaudiæ requirentur & postulabuntur. In iisdem Tabulis cautum aliquid est ad feudum Mantuanum pertinens, quod proinde itidem adscribemus. *Similiter declarabit Imperator, in Investitura Ducatus Mantuæ comprehendi Castra Reggioli & Luzzaræ cum suis territoriis & dependentiis, quorum possionem Dux Guastallæ Duci Mantuæ restituere teneatur, reservatis tamen eidem juribus pro sex millibus scutatorum annuorum quæ prætendit; de quibus agere & ju-*

dicio

dicio experiri coram sua Cæsarea Majestate valeat adversus Ducem Mantuæ.

Pervenimus ad Ducatum MEDIOLANENSEM. Rudolphus Cæsar *Napum suo Augustali jure præsidem procuratoremque in Insubribus constituit, alamque Germanorum equitum mirificam ad eum præsidii causa misit*: ut loquitur Jovius in vita Othonis Vicecomitis. Adolphus Nassavius Cæsar Matthæum Vicecomitem vicaria potestate iisdem Mediolanensibus præfecit: eundemque loco à Turrianis pulsum Henricus Lucelburgius Imperii nomine restituit. Successit patri in easdem leges Galeacius: sed qvum ad Pontificias partes Cæsari inimicas inclinaret, à Marco fratre accusatus, cum Actio filio & duobus fratribus in carcerem conjectus est à Ludovico Bavaro Cæsare. Jovius *in Galeacio* testatur, Canem Scaligerum, *oblata ingenti pecunia petiisse tum à Cæsare, ut Mediolani Augustali jure princeps diceretur.* Marcum item Galeacii fratrem dixisse, *si Cæsar impetrari à miseris civibus æqui juris libertatem pateretur, Mediolanenses quantam oporteret in stipendium pe-*

cuniam præbituros, nec à fide atque amicitia Cæsarum ullo unquam tempore discessuros. Cæsaris consilio viros insignes viginti quatuor à singulis tribubus regendæ reipublicæ creatos, imperata pecunia honorarii subsidii nomine: nec multò pòst qui summæ rerum præesset cum Germanorum manu delectum Guilielmum Monfortium: Galeacium denique cum suis jussu Ludovici Cæsaris à Castruccio exorati carcere liberatum. Volunt alii eundem pristino loco restitutum, sed id Jovius non habet. Galeacii filius *Actius* (verba iterum sunt Jovii in Actio) *ad Cæsarem Pisas profectus, post multa colloquia, egregie navante operam Marco patruo, Cæsaris animum inflexit, promissaque pecunia ad summam quindecim myriadum, ut paterni imperii princeps appellaretur, impetravit.* Erat autem nomen dignitatis illud, ut Vicarius Imperii audiret: isque titulus mansit ad Wenceslai (Jovius perperam Ladislaum vocat) Cæsaris ætatem, qui Joannem Galeacium sceptro pileoque transmissis Ducem nuncupavit. Id quod ægre adeo tulerunt tunc Electores, ut inter alia hoc quoque ju-

stam

ſtam crediderint cauſam Wenceslai abdicandi. In tabulis abdicationis, *Mutilaſti*, inquiunt Electores, *Imperium Mediolano & provincia Langobardiæ, quæ juris ſacri Romani Imperii fuerant, redeuntibus inde ad Imperium ampliſſimis emolumentis, in qua ditione Mediolanenſis veluti miniſter Sacri Imperii partibus fungebatur; eum tu, contra quam tuam ſublimitatem & dignitatem decebat, accepta pecunia Mediolani Ducem & Comitem Papienſem creaſti.* Et vero illis quidem verbis ſubindicari videtur, hactenus aliquam proventuum partem fiſco Cæſareo ceſſiſſe: nonnihil ſcilicet ejus quod olim Cæſaribus depenſum fuit. Quo de ita loquitur Philippus Cominæus l. 1 de bello Neapolitano: *Quo tempore Mediolanenſem provinciam Cæſares adminiſtrabant, magna erat populi libertas, & ſingulæ domus aureum ſolummodo pendebant annuum.* Quicquid hujus fuerit, in Joannis Galeacii duobus filiis Joanne Maria & Philippo, quorum alter alteri ſucceſſit, ſtirps illa legitime natorum Vicecomitum interiit. Inde cum Carolus Aurelianenſis Joannis Galeacii ex filia Valentina

nepos, & Franciſcus Sfortia Blancæ ſpuriæ maritus, ſibi opimum illum Ducatum vindicarent, atque ille niteretur tabulis dotalitiis quibus matri, fratribus ſine prole maſcula defunctis; jus ſuccedendi erat datum, intercesſit Fridericus III Cæſar, & ceu caducum ex feudorum legibus Imperio aſſeruit, idque quoniam in dotalitias illas tabulas non Cæſarum aliquis ſed Pontifex tantum, cujus in talia nullum jus eſt, conſenſiſſet, & Blanca natalium infamia à ſuccedendi jure arceretur. Etſi vero omnem illam provinciam in poteſtatem ſuam redegerit, eximia armorum felicitate, Franciſcus Sfortia: *pacatis tamen rebus* (verba iterum ſunt Pauli Jovii in hiſtorica narratione Mediolanenſis hæreditatis) *ut imperium armis partum Cæſaris auctoritate ſtabiliret, per legatos poſtulavit à Cæſare, ut quod adoptionis jure conſecutus eſſet, Auguſtali diplomate confirmaretur.* Nec ille tamen nec filius Galeacius, quod neuter imperatos ſumptus vellet facere, gratiam Cæſarum impetraverunt. Ludovicus tamen Galeacii frater, quem Morum falſe cognominant, quater centum millibus au-

reis

reis nummis à Cæsare Maximiliano primo, sibi suisque legitime natis successoribus, consecutus est. Cum hunc captum omni ditione exuisset Ludovicus XII Galliæ Rex, justum se hæredem ferens, quod armis vindicaverat *auctoritate tamen Cæsaris corroborandum existimavit. Igitur* (ait Jovius) *cum Maximiliano Cæsare, qui ex Tridentinis Alpibus ad Benaci lacus forte pervenerat, numerata pecunia transactum est, in hanc formulam: Ut Ludovicus ejusque gener ex Claudia filia Franciscus Angolismorum regulus, liberique demum ejus posteri successores beneficiario jure Mediolani Duces appellarentur.* Sed caute additum erat, id fieri, *salvo jure tertii.* Itaque non multo post, quod Sfortiis jura integra crederentur relicta, Julii Pontificis cura, ut Maximilianus Sfortia in paternum principatum reduceretur, laboratum est. Et vero Gallî tandem omni illa Italię parte iterum ejecti sunt, restitutis Sfortiis. Quibus extinctis, Carolus Cæsar, quod Franciscus Rex Galliæ juribus, si quæ habuisset, reddidisset se indignum, universum Mediolanensem Duca-

um, tanquam feudum Imperii vacuum, jure Cæſareo occupavit, & mox in filium Philippum ejusque poſteros tranſcripſit, beneficiaria lege ab Imperio acceptandum. Ex eo Hiſpaniæ Reges & hunc Ducarum, & Marchionatum Finalienſem, & Senas, & Plombinum n Italia clientelari jure poſſident. Vt proinde clariſſimum ſit, jam pene à Rudolphi temporibus usque, citra controverſiam Principatum illum Mediolanenſem in Imperii fuiſſe obſequio; perinde ut ante inſtitutum Principatum terræ illæ omnes Imperii legibus paruerunt.

Poſt Mediolanenſia de Pedemontanis diſſerendum eſſet. Quandoquidem vero illa Sabaudiæ Ducem agnoſcunt dominum, de hujus vero rebus inter Burgundica eſt agendum, in id usque Pedemontana quoque differre, haud inconſultum arbitramur. Non videtur etiam ex re fore, ut de aliis minutioribus Italiæ Principatibus ſingulatim hoc loco tractemus, qvum præcipuos illos & potentiores jam aſſeruerimus Imperii ditioni. Et vero plærosque illorum clientelari jure teneri

neri ab Imperio, partim proxime, partim quasi in subfeudo, constat. Si qui sunt allodiales, Imperii tamen legibus tenentur, haud secus ac bona alia ejusdem notæ. Nec enim vel aperto vel tacito quodam Imperii consensu hactenus integram & exceptione carentem libertatem sese consequutum, eorum quisquam vel probare conatus est: & tamen nihil est certius, quam omnia illa in universum, florentibus Italici Regni rebus, & omnimoda salva adhuc prisca Germanicorum Cæsarum majestate, Imperii leges devote audivisse.

Sunt qui de MIRANDULÆ Principibus dubitant, eo quod seculo superiore, primum Ludovicus fratrem Joannem Franciscum maximum natu Mirandulæ possessione ejecerit, inde restitutum Ludovici filius Galeottus miserrime obtruncaverit, Mirandula in Henrici *II* Galliæ Regis manus tradita, acceptaque in Gallia ex regio patrimonio compensatione, sed mox regio beneficio Mirandula Galeotto reddita. Cæterum Picorum gentem, jam à temporibus Ludovici *IV* Bavari, in clientela fuisse Cæsarum, & Fridericum *III* Cæsarem adjecisse Comitatum

Con-

Concordiæ, vacat dubio. A Ludovico porro *violatum jus gentium*, & hujus filium Galeotum *immani parricidio* in patruum sæviisse, & *per summum scelus Mirandula potitum*, ingenue fatetur magnus, Gallicis tamen partibus addictus: scriptor, Thuanus l. 8. Sed & abunde liquet, nec Galeotto fuisse fas Mirandulam Gallo cedere, nec Gallo defendendam illam sibi capere. Jamdudum vero etiam ad justum obseqvium Pici redierunt, & nunc adeo, ut olim, *Principatum fiduciario jure ab Imperatore agnoscunt*: ut recte observavit auctor commentarii illius, quem Segetho nos debere non semel jam diximus.

Ergo de Principatibus Italicis hæc fortasse nunc sufficiunt. Adjicienda nonnulla etiam sunt de URBIBUS hodieque LIBERIS, hoc est, Principis alicujus imperio non obnoxiis. Has inter LUCAM sibi nummo comparasse libertatem integram ab *I*mperatore Rudolpho, vulgo qvidem fertur, eoque & Socinus junior consil. 83 in pr. vol. 4. non dubitat illam nulli superiori addictam pronunciare. Verum illam fabulam jam supra falsi

falſi convicimus. Sed & ex hiſtoria abunde conſtat, etiam non multo poſt Rudolphum, aliam plane fuiſſe illius urbis conditionem. Et vero ſaltim id nemini temere eſt ignotum, Caſtruccium Lucenſibus auctoritate Cæſarea præfuiſſe, Ludovico IV imperante, qui illum Ducem Lucenſem & Lunenſem appellavit. Hujus ſucceſſor Carolus IV Vicarium eidem Vrbi præfecit Cardinalem quendam Gallum; quem tamen, acceptis 25000 aureis, deſeruiſſe provinciam demandatam, refert Leander Albertus in deſcriptione Italiæ, ubi de Tuſcia agitur. Ex eo ſibi quidem & ſuæ libertati fuit relicta Vrbs, tamen & ipſa haud illubenter Vrbs Imperii hodienum audit, nec à Cæſaribus aut vulgo etiam illa aliis ſolet titulis uſurpari: eoque & Carolum Cæſarem excepit prout dominum excipere par erat, quod vel ex Jovii l. 26 abunde notum eſt.

GENVÆ item plena libertas & ab Imperii legibus exemtio à quammultis vulgo tribui ſolet: imo ipſa non obſcure illam ſatis diu jam affectavit. Qua in aſſerenda riſui ſeſe hiſtoriæ peritorum hominum exponere non

dubitarunt præclari aliquot Romani Juris doctores. Quos inter Menochius in Responso in causa Finaliensi pro Genuensibus conscripto art. 1 n. 46. asserit, Genuam plena semper libertate eminuisse, non tantum florentibus Francorum & Germanorum Cæsarum rebus, sed etiam rerum adhuc potientibus Romanis: idque probat testimonio Episcopi Nebiensis (is autem est Aupustinus Justinianus) & Leandri Alberti: quorum neutri fortassis unquam hoc in mentem venit. Verum hæc narrasse refutasse est. Citra controversiam enim ponendum esse, Genuam Imperii Germanici legibus paruisse usque ad Rudolphum, cuivis monumentorum veterum paulo peritiori, non potest non constare. A Rudolpho Genuensibus non esse concessam libertatem, jam tum demonstravimus. Quantum illa non multò pòst coluerit Henricum Cæsarem, dignum est, quod ex Conradi Vecerii libro de rebus gestis Imperatoris illius, hic memoretur. *Cæsar*, ait, *ad diem undecimum Calendarum Octobrium maximo apparatu Genuam est invectus. PRINCIPEM DOMINUMQVE*

QVE solenni more appellantibus: mox componenda discordiæ ratio habita. Itaque Opicino Spinolæ sociisq; jampridem exulantibus conferta restitutio. Quæ res ingentem illi dilectionem civium pepererunt. Ipsi millia aureorum dono data centum, Regiæ vero conjugi viginti. Sed & à nemine Cæsarum plenum rerum suarum arbitrium Genuenses impetrasse, luculento argumento est id, quod in nobilissima illa caussa Finaliensi tabulas nullas potuerint pro asserenda illa sua libertate producere, præterquam Caroli V Cæsaris, quæ plane aliud liquido præ se ferunt. In illis videlicet multum quidem Vrbi illi indulit Carolus, sed diserte addita salutari illa clausula: *salvo jure Imperii*; ita etiam, ut non semel inserta tabulis sint illa verba: *Civitas NOSTRA Genua.* Vtique enim pronomen illud *nostrum* dominium arguit; quod apud omnes est in confesso, ne sit necessum ad *l. id quod nostrum de R. J.* aliaque testimonia provocare: & qui jus Impeerii salvum excipit contra privilegiorum auctoritatem, agnoscit profecto esse ipsis privilegiis majora Imperii jura. Asseruit ita-

que potius Imperii vim Carolus, quam prodiderit. Imo dum ejusmodi Tabulas tradi sibi fecerunt Genuenses, non uno modo ipsi agnoverunt Imperii superioritatem: cum per illas clausulas & inserta quæ diximus verba, tum petita à Cæsare immunitatem libertatumque suarum, non quæ extra urbem debeant observari, sed quæ ipsam rempublicam tangunt, confirmatione. Ea Imperii majestas eluxit etjam Ferdinando I & Maximiliano Cæsaribus in negotio Finaliensi. A variis illud scriptoribus agitatum est, qui alterutrius partis defensionem susceperunt: narratum etiam est à non uno historicorum, breviter à Thuano l. 36 initio. QVæ scripta sunt in medio. Contenti nunc erimus uno Joanne Bodino, cujus hæc sunt verba l. 1. de republ. cap. x n.124: *Tametsi Genuenses minus quam cœteræ civitates Italicæ Imperatorum jussa antea fecerint: cum tamen à Marchione Finaliensi, quem domo expulerant, ac bonis omnibus spoliatum ejecerant, ad Imperatoris Maximiliani II tribunal vocarentur, sese judicio stiterunt 1559, & cum arbitrum putarent non judicem, Imperator tamen judicem se fe-*

se ferens, Genuenses antea vocatos citari jussit, ac post edicta peremptoria, cum abessent, vadimonium deseruisse pronunciavit, hoc addito, nisi feciali suo parerent, urbem & agrum Genuensem sese proscripturum. Paulo post: *Itaque cum Genuenses à sententia interlocutoria Maximiliani Pontificem Romanum appellassent, appellatione deserta judicato paruerunt. Ac tandem Imperator pro Marchione pronunciavit, cum se Imperii Germanici Vasallum profiteretur, Genuenses verò quasi suum vindicarent. Nec multo post ab eodem Imperatore, alio judicio damnati sunt, cum in exilium egissent Antonium Fliscum, qui provocatione ad Cæsarem vicit.* Hæc omnia Bodinus.

Cum VENETIS nihil heic nobis rei esset; si illi intra littora & insulas suas, quemadmodum antea sese continuissent: jam tum enim fassi sumus, in ipsam illorum civitatem nihil juris Germanico Imperio competere. Anonymus ille auctor Scrutinii quod appellavit, conatur quidem ostendere, Venetos ante annuum millesimum trecentesimum pro liberis sese nunquam gassisse. Verum illa quæ antecedunt Fri-

dericum II tempora, cur nunc attingamus, nihil refert. Attamen nec Rudolpho imperante inclytam Vrbem illam integra fuisse libertate, verosimile videtur reddi eo, quod auctor ille *cap. 16* §. *49* referat ex Sansovino, verba quædam privilegii producti de cudenda moneta, à Rudolfo Cæsare concessi, traditiqve in manus Mediolanensis Dominici Metamaucensis Episcopi, & Venetorum Legati Stephani Caleprimi. Et vero fidem Sansovini, nec is qui Auctori illi Anonymo sese objecit singulari libro pro libertate Veneta, Theodorus Grasvvinckelius ausus fuit in dubium vocare; tantum conatus est persvadere, talem cudendæ monetæ concessionem, non esse argumentum alicujus Cæsarei in Venetos superstitis juris: utpote quum ejusmodi concessio nullum arguat superioritatis jus, in eum cui conceditur. Verum hoc ipsum haud ita in universum est verum; sed tunc demum, si quando concessum sit cudere monetam, quæ alibi extra territorium debeat valere. Alias vero non video, quî talis concessio non arguat, & illum, cui tale quid conceditur,

propria auctoritate jus monetæ cudendæ non habere, adeoque destitui saltim aliqua parte αὐτεξουσίας, & illum qui concedit isthoc loco supremi aliquid juris obtinere. Videtur autem, consecutos Venetos à Rudolfo monetæ jus, non simpliciter, sed ejus quæ in Regni Italici vicinis locis possit & debeat valere. Quæ domi (Venetiis nimirum) valeant, fuit illis jam olim liberum ex usu suæ reipubl. cudere; non tamen ille idem nummus etiam alibi valuit, in Regno Italiæ videlicet, nisi auctoritate Cæsarea accedente. Interfuit autem Venetorum, quod cum in illa continenti Italiæ parte sibi frequentissima atque opulentissima commercia intercederent, nummo uti, cui & in illis Regni Italici locis, auctoritate publica Imperii, de pretio esset autum. Hanc mentem esse privilegii illius Cæsarii à Sansovino in lucem producti, videntur non obscure ipsa illa verba indicare: *simulq; eis nummi monetam concedimus, secundum quod eorum Duces à priscis temporibus habuerunt.* Quapropter in eundem sensum accipienda etiam sunt, si fidem

meren-

merentur, quæ Petri Participatii Venetorum Ducis imagini subscripta sunt.

Multa Berengarius mihi privilegia fecit.
Et nunc monetam cudere posse dedit.

Nec vero Berengario in Venetias quidpiam utique fuit juris.

Quicquid sit, saltim Rudolfum aut ejus ætatis Cæsares, in Venetos ipsos nihil sibi arrogasse, clarum adeo est, ut putidum sit velle id negare. Non ignoro, Albericum de Rosate, magni quondam nominis Jurisconsulsultum, testari ad *l. cunctos populos Cod. de sancta trinitate*: *Vidisse se privilegium exemptionis, concessum Duci & civitati Venetiarum, bullatum bulla aurea: & per illam dicunt* (inquit) *se Imperio non debere subesse, & ita etiam videtur sentire magister Joannes Parisiensis.* At vero vidit fortassis ille aliquam tabulam Cæsaream, sed in confessionem libertatis confectam, non in testimonium à Cæsare quodam factæ exemptionis: quæ inter ingens discrimen est. Vtque viderit Albericus quod vidisse sese existimavit, non addit tamen, fuerit ne illud documentum impetratæ libertatis.

Vtq;

Vtq; demum ab anno ſupra milleſimum trecenteſimo integram ſibi libertatem Veneti adſcripſerint: cum tanto temporis ſpacio nemo id vocarit in dubium (ut nemo fortaſſis vocavit) etiam ita libertati illius Urbis ab Imperio jam ſatis fuerit cautum.

At de iis quæ Veneti in Italiæ continente ora occupaverunt, multum diſpar eſt ratio. Nec enim vel ipſi negaverint, illa fuiſſe in ditione Regni Italici, ſaltim etiamnum Rodolfo Cæſare. Adhuc autem Henrico VII Cæſare, anno MCCCXI, tributum illos ex more veteri ſolviſſe, locuples auctor eſt Conradus Vecerius I. de rebus geſtis Cæſaris illius. Ejus verba ſunt hæc de Epiſcopo Genevenſi Cæſaris Legato: *Idem Antiſtes profectus Venetias, TRIBVTVM PRO VETERE CONSVETUDINE poſtulavit. Appulſo honor ingens habitus, adnumerataque in tiaram Romanam talenta Veneta mille.* Hæc ſine dubio data fuerunt earum terrarum cauſſa quæ Regno Italico tum adhuc accenſebantur, à Venetis licet poſſiderentur. Ex eo demum ſuorum ſaltim plæraque poſſeſſione Imperii excidiſſe, Veneti ipſimet

ultro fatentur. Et tamen hodie Marchiam omnem Tarvisinam, Forum Julium, Istriam, Lombardiæ transpadanæ partem, territorium nimirum Brixiense Bergomense & Veronense, Cremam deniq; in regone Cenomannorum tenent. Multa alia per Italiam jam tenuerunt: quorum bona pars Pontificibus & Mediolani Ducibus potentioribus reddita quidem, hæc tamen in ditione illorum ita permansere, quasi Cæsarum juribus extinctis, extra Imperii territorium jam sint collocata.

Verum enimvero aut justo aliquo bello cum Imperio gesto illa Venetis cesserunt; ut solent belli jure ea quæ devicta sunt in victorum potestatem pervenire, atque ita armis & vi vetere dominio exciderunt: aut accessit aliqua Imperii consensio sive aperta sive tacita. Bello pleraque occupata haud negaverim. Nullum autem cum Imperio bellum est gestum, ast cum Scaligeris, Cararis, Vicecomitibus, aliis, quorum nemini integra fuit in bona sua potestas, sed Imperio obnoxia. Itaque ut illi Venetorum hostes jure suis exciderint (nec enim hoc nunc disputo) illo tamen belli, jure Imperium summam

suam

ſuam majeſtatem non perdidit. Numquam etiam Imperium, aperte quidem & non diſſimulanter, juribus ſuis in vetus illud ſuum patrimonium renunciavit.

Majus dubium eſt, an non tacite conſenſerit, quando nunquam illud ſibi iterum vindicaverit. At vero non qui rem ſibi non vindicat conſentit in poſſeſſionem alienam: eſt enim ut prohibeatur recuperare deſiderata. Sed & Maximilianus Cæſar magnam partem occupatarum à Venetis urbium aſſeruit quondam Imperio, inprimis, Patavium, Vicentiam, Veronam: etſi viciſſitudine fortunæ rurſum amiſerit. Cumprimis lectu digna eſt accuſatio publica Cæſaris illius, qua tanquam per fecialem Venetis, initio anni 1509, bellum indixit, poſt fœdus Cameracenſe: quapropter illam heic, ſaltim potiore ex parte, recitabimus, ut omnibus appareat, tunc temporis utique, non diſſimulato diſſenſu, turbatam Imperii nomine Venetorum quietam aliquamdiu poſſeſſionem. *Maximilianus divina favente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Rex Germaniæ, & Hungariæ, Archidux Auſtriæ,*

Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Styriæ, & Carinthiæ, ac Marchio Sac. Rom. Imperii &c. Recognoſcimus, & præſentium tenore notum eſſe volumus univerſis, quod quum ſanctiſſimus in Chriſto Pater & Dominus, Julius, divina providentia Sacroſanctæ Romanæ Univerſalis Eccleſiæ Summus Pontifex, Dominus noſter Reverendiſſimus, ſæpius & repetitis vicibus, nos pariter & Sereniſſimum atque Excellentiſſimum Principem, Dominum Ludovicum Regem Franciæ, fratrem noſtrum chariſſimum, aliosque Chriſtianos Principes inſtantiſſime admonuerit, ut tanquam veri & devoti filii Eccleſiæ, vellemus ad conſervationem Chriſtianæ reipublicæ intendere, quæ indies à truculentiſſimis Turcis, & cæteris infidelibus maximas jacturas patitur, ac etiam ad conſervationem jurium & bonorum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, atque Beatitudini ſuæ totis viribus aſſiſtere, ad recuperationem eorum, quæ poſtpoſita fide, omni religione contempta, nulla habita ratione æqui honeſti & juſti, Veneti, pluribus jam annis de Beati Petri Sanctæ Romanæ Eccleſiæ patrimonio tyrannice invaſerunt, uſurparunt,

& oc-

& occuparunt, ac de præsenti nullo justo titulo indebite occupant & detinent. Cui exhortationi Sanctissimi Domini Nostri, Nos Imperator præfatus, pro sincera nostra in Sedem Apostolicam observantia, (ut par est) parere volentes, hujusmodi defensionem & conservationem Reipublicæ Christianæ, nec non incrementum Sanctæ Sedis Apostolicæ, juxta majorum nostrorum vestigia & exempla, tanquam etiam illius Advocatus & Protector, cum summo desiderio amplecti & suscipere fuimus semper ex animo inclinati. Considerantes etiam gravissimas jacturas injurias rapinas & damna, quæ præfati Veneti nedum Sacrosanctæ Sedi Apostolicæ, sed & Sacro Romano Imperio, domui Austriæ, Ducibus Mediolani, Regibus Neapolitanis, & aliis multis Principibus, violenter intulerunt, illorum bona, possessiones, civitates, oppida, perinde ac si in communem omnium perniciem conspirassent, tyrannice occupando & usurpando. Propter quod non solum salubre utile & honorificum, sed omnibus prædictis necessarium esse existimamus, ut omnibus ad justam vindictam excitatis, tandem ad re-

strin-

tringendum *insatiabilem Venetorum cupidita-em, & dominandi libidinem, tanquam ad com-nune incendium accurratur, junctisque viribus & armis, bona per eosdem Venetos ablata, & ccupata recuperentur & redintegrentur. Eaque de causa nuper Illustrissimam Principissam, Margaritham Archiducissam Austriæ, Ducissam Burgundiæ, relictam viduam Sabaudiæ, filiam nostram charissimam, ad civitatem nostram Imperialem Cameracensem misimus, quæ vigore pleni & sufficientis mandati nostri, tanquam specialis nostra in hac parte procuratrix, post conclusam generalem pacem inter Nos, supranominatum Serenissimum fratrem nostrum Regem Franciæ, cum Reverendissimo in Christo patre, D. Georgio de Ambosia tit. V Sixti Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero Cardinale Rothomagensi, ac Sedis Apostolicæ per Franciam à Latere Legato, faciente se in hac parte fortem nomine Sanctissimi Domini Nostri, & etiam jam dicti Serenissimi Regis Franciæ fratris nostri ad hæc deputato Procuratore, ac cum spectabili Jacobo de Albion milite Serenissimi Regis Arragonum Oratore, & ad hæc etiam spe-*

ciali

ciali procuratore; tractavit, fecit, conclusit, & juravit, ac litteris suis roboravit fœdus, confœderationem, unionem & ligam, contra ipsos infideles ac etiam contra Venetos, juxta capitula, puncta & articulos: quarum litterarum capitulorum punctorum & articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis &c. Imprimis, quia hodie nos cum præfato Domino Cardinali Rothomagensi Legato, & ex prædictorum Sacratissimi Domini Imperatoris & Christianissimi Francorum Regis nominibus, inivimus, & conclusimus pacem generalem, atque confœderationem, in qua etiam inter cætera Sanctissimum in Christo patrem & Dominum, D. Julium II divina providentia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Summum Pontificem, Dominum nostrum observandissimum, & Serenissimum Arragoniæ Regem inclusimus, atque utrique parti adhuc facultatem reservavimus, infra quatuor menses posse alios suos confœderatos nominare, & eidem paci, seu confœderationi includere. Et quoniam Veneti in maximum præjudicium Sanctæ Sedis Apostolicæ, Sacrique Romani Imperii, & Dominorum Au-

striæ

striæ, ac Christianissimi Regis Franciæ, ad causam Ducatus Mediolani, ipsiusque Serenissimi Regis Arragoniæ ad causam Regni Neapolitani, jamdudum tyrannice & violenter occuparunt, detinuerunt, & præsentialiter usurpant: occupant & detinent quamplurimas provincias, urbes, & dominia, ipsis Sacratissimo Domino Imperatori, & Regibus prænominatis, singula singulis referendo pleno jure pertinentia: Tractatum & conventum est, intes nos nominibus antedictis, quod nec Sacratissimus Dominus Imperator Romanorum, nec Christianissimus Francorum Rex, debeant nec possint Ducem & Dominium Venetorum, aut eorum subditos, nec alios communes hostes, contra quos est movendum bellum, pro confœderato vel confœderatis suis nominare, seu huic paci seu confœderationi hodie factæ qualitercunque includere: quinimo præfatus Dux & Dominium Venetorum, atque eorum subditi, à præfata pace & confœderatione prorsus debeant excludi. Item actum est & conventum, quod sit una specialis liga unio amicitia & confœderatio, inter Sanctissimum Dominum nostrum Papam, & inter

prædi-

prædictos sacratissimum D. Imperatorem Romanorum & Serenissimum Franciæ & Arragoniæ Reges, contra ipsum Ducem, & Dominium Venetorum, atque ipsorum subditos, pro recuperatione, seu redintegratione omnium deperditorum. Item pro celeriori hujus rei expeditione actum & conventum est, quod ipsi Sanctissimus Dominus Noster, Serenissimi Franciæ & Arragoniæ Reges, & ipsorum quilibet cum sufficienti militum, & peditum exercitu, ac cum artellaria necessaria, teneantur infra diem primam Aprilis proxime venturam, pro recuperatione antedicta, communibus armis eosdem Venetos hostiliter invadere: nec prius à prædicta invasione, seu guerra, aut armis per aliquem eorum desistetur, quam omnino & integre Apostolica Sedes recuperaverit Ravennam, Cerviam, Faventiam & Ariminum eorumque districtus, ac alia oppida Imolæ & Casenæ, cum omnibus earum juribus & pertinentiis, ac omnia alia, quæ de statu & juribus Ecclesiæ Romanæ dicti Veneti occupant & detinent: & præfatus Sacratissimus Dominus Imperator recuperaverit Roveretum, Veronam, Paduam, Vicen-

tiam, Tarvisium, Forum Julium, cum territoriis ac pertinentiis eorum: nec non Patriarchatum Aquilegiensem, cum singulis suis pertinantiis, omniaque alia loca & dominia, per ipsos Venetos in hoc ultimo bello capta, & occupata, ex terris & dominiis domus Austriæ. Et pari modo ipse Christianissimus Francorum Rex recuperaverit totaliter Brixiam, Bergomum, Cremam, Cremonam, Geradactam, cum singulis ipsorum locorum districtibus, territoriis ac pertinentiis, & generaliter omnia ea quæ fuerunt antiquitus de Ducatu & dominio Mediolani, ac prædecessorum ipsius Christianissimi Regis in eodem Ducatu. Et similiter ipse Serenissimus Rex Aragonum recuperaverit ea omnia, quæ ipsi Veneti de regno Neapolitano & ex prædecessoribus in ipso regno quovis modo abstulerunt, & usurparunt, ac de præsenti quovis colore usurpant detinent & occupant, videlicet Tranum, Brundusium, Otrantum, & Gallipolim, ac omnia alia quæ de regno Neopolitano per eos occupantur. Item poterunt etiam illustris Dux Sabaudiæ pro regno Cypri & Marchio Mantuæ pro recuperatione eorum, quæ dicti Veneti eis de-

eis detinent & occupant, se huic ligæ adjungere, & in hanc confœderatione se includere. Item quod etiam sit facultas Serenissimo Regi Angliæ se includendi in hac confœderatione & liga, sive ad offensionem, sive ad defensionem tantum, sive ad utrumque, prout ei melius videbitur.

Hactenus Cæsar Maximilianus. Non minus digna memoratu est oratio, quam post infelix ad Abduam prælium, eodem anno Antonius Justinianus, Venetorum tunc legatus, coram Cæsare habuit, qualem illam l. 8 Guicciardinus refert. Sane probe expendi illam, argumenti hujus plurimum interest. *Veteres Philosophos, atque summos illis temporibus viros, Invictissimos Cæsar, cum eam gloriam quæ ex sui ipsius victoria comparatur, veram, firmam, æternam, immortatemque esse affirmarunt, eamque super omnia regna trophea atque triumphos extulerunt, minime errasse manifestum certumque est. Hæc Scipioni majori tot victoriis claro, majorem splendorem quam Africa devicta & Carthago domita dedit. Nonne hæc eadem res magnum illum Macedonem immortalitate donavit? cum Darius maximo prælio ab illo vi-*

ctus, Deos immortales, ut regnum suum stabilirent, precatus est: quod si secus statuissent, se non alium successorem, quam tam benignum hostem, tam mansuetum victorem ab illis petere. Cæsar ille dictator, à quo Cæsaris cognomentum habes, & cujus fortunam, liberalitatem, magnificentiam, aliasque virtutes obtines, nonne concedendo, remittendo, condonando, qui in Deorum numerum referretur, dignus est judicatus? Denique Senatus populusque Romanus, ille mundi domitor, cujus imperium in terris in te solo est, cujusque amplitudo & majestas in te conspicitur, nonne plures populos atque provincias, clementia, æquitate & mansuetudine quam bello armisque imperio suo subjecit? Quæ cum ita sint, minime inter postremas laudes id tibi adscribetur, Cæsar, si cum victoriam adversus Venetos in potestate tua habeas, quam humanæ res caducæ sint memor, ea moderate uti noveris, magis ad pacis studia, quam ad dubios belli eventus propensus. Quanta enim rerum humanarum inconstantia sit, quam incerti casus, quam dubius, varius, fallax, obnoxiusque periculis sit mortalium status, externis priscisque e-

xemplis

xemplis ostendere non est opus. Satis superque Veneta Respublica docet, quæ paulo ante florens, splendens, clara atque ita potens erat, ut ejus nomen & fama non jam Europæ finibus contineretur, sed egregia pompa Africam Asiamque percurreret, atque in extremis orbis terræ terminis magno cum plausu resonaret: hæc eadem nunc, unico eoque levi adverso prælio, rerum gestarum gloria orbata, opibus spoliata, lacerata, conculcata, atque eversa, omnium rerum ac præsertim consilii egens ita corruit, ut omnis pristinæ virtutis imago consenuerit, omnisque armorum ardor deferbuerit. Sed falluntur procul dubio, falluntur Galli, si hæc propriæ virtuti tribuunt. Antehac enim Veneti gravioribus incommodis agitati, maximis detrimentis cladibusque perculsi atque attriti, nunquam animum abjecerunt, ne tum quidem, cum ingenti periculo cum sævissimo Turcarum tyranno multos annos bella gesserunt: imo semper ex victis victores facti sunt. Idem & nunc sperassent, nisi Majestatis tuæ tremendo nomine, copiarumq; tuarum vivida invictaque virtute audita, ita omnium animi concidissent, ut nulla non modo

vincendi, sed ne obsistendi quidem nobis spes relicta fuerit. Quocirca armis abjectis, in Majestatis tuæ incredibili clementia, vel potius divina pietate spem omnem locavimus, quam nos rebus nostris perditis inventuras minime diffidimus. Itaque Principis, Senatus, populique Veneti nomine, humili devotione supplices oramus, obtestamur, atque obsecramus, ut clementiæ oculis res nostras afflictas respicere digneris, iisq; salutarem medicinam afferre. Omnes pacis leges quas tu nobis imposueris amplectemur: omnes justas, honestas & ab æquitate rationeq; minime alienas ducemus. Sed fortasse qui nobis ipsis mulctam inponamus digni sumus. Ad te VERUM & legitimum Principem omnia quæcunq; majores nostri sacro Imperio & Austriæ Ducatui ademerunt, redeant: quæ ut decentius veniant, omnia quæcunq; in Continenti possidemus adjungimus, quarum rerum juribus quocumque modo partis cedimus. Præterea quotannis tuæ majestati, & legitimis Imperii successoribus in perpetuum quingenta auri pondo tributi nomine pendemus. Imperiis, decretis, legibus præceptisq; tuis libenter obtemperabimus. Defende nos

quæso ab illorum cum quibus paulo ante arma nostra conjunximus, insolentia: quos nunc sævissimos hostes experimur: qui nihil aliud expetunt, quam Veneti nominis interitum. Tua ista clementia conservati, te Vrbis nostræ parentem, genitorem, conditoremque appellabimus: ingentia beneficia tua in annales referemus: liberis nostris perpetuo memorabimus. Nec vero parva hæc erit ad tuas laudes accessio, te primum esse ad cujus pedes Veneta Respublica supplex se humi prosternat, cui cervices supponat, quæ velut Deum cœlo delapsum colat, revereatur, observet. Si Deus Opt. Max. eam mentem majoribus nostris dedisset, ut res aliorum attingere non studuissent, jam nostra Respublica gloriæ plena reliquas Europæ civitates longe superaret: quæ nunc in squalore & fœtore languescens, ignominia probroque deformis, ludibrio atque contumelia referta, unico momento omnium victoriarum laudem amisit. Sed ut unde incepit, eo mea revertatur oratio: in tua potestate est Cæsar, Venetis tuis ignoscendo & condonando nomen laudemque comparare, quam nemo unquam vincendo majorem splendidioremque

adeptus

adeptus est. Hoc monumentum nulla vetustas, nulla antiquitas, nullus temporum cursus ex mortalium mentibus delebit: sed omnia secula te pium, clementem, omnium Principum gloriosissimum prædicabunt, appellabunt, confitebuntur. Nos tui Veneti, quod vivemus, quod auras cœlestes carpemus, quod hominum commercio fruemur, id omne tuæ virtuti, felicitati, clementiæque tribuemus.

Hactenus oratio Legati Veneti. Ex quo illud tantum addisci nunc cupio, quod Veneti eorum quæ in Continenti Imperio abstulerunt, verum & legitimum dominum Imperatorem agnoverint, eoque omni Continentis possessione cedere ultro fuerint parati. Sunt qui omnem illam orationem in dubium vocent: sed satis fortiter fidem ejus defendit anonymus Scrutinii auctor, nequicquam hic sudante doctissimo Grasvvinkelio. Injurius tamen ille idem anonymus est in eo, dum orationem istam ita interpretatur, quasi Veneti ipsammet etiam urbem suam Maximiliani imperio obtulerint: hactenusque eos strenue defendit & recte Grasvvinkelius. Utcumque sese oratio illa

illa habeat fatemur, Venetos pace tandem conſtituta, vix ſperata felicitate omnia recuperaſſe. An ex eo tempore Imperii nomine Venetis controverſia ſit mota, non ſatis compertum habeo: quamobrem non meum quoque eſt definire, num longi temporis præſcriptione, per diuturnum Imperii ſilentium, Veneti firmum ſibi jus acquiverint in continentem, an vero etiamnum Imperii jura integra superſint. Certe ante hoſce centum circiter annos, non ſatis cauſſæ ſuæ adhuc fiſos Venetos, eoque à Germanis, ſi quidem illi in unum conſpirent cumprimis, ſibi vehementer tum metuiſſe, non obſcure ſignificavit apud Jannottum l. de repub. Veneta Tryphon Gabrielius Senator. *Germaniæ vires, inquit, quantumvis magnæ cum diſtractæ ſint, hoc tempore non videntur valde formidandæ, & qui res illius rationesque teneat facillime cognoſcere poteſt, ægre eas admodum in unum contrahendas eſſe. Quæ ſi diſſociatæ non exiſterent atque diſſipatæ, nulli dubium eſt, quin multo plus terroris atque adeo periculi impenderet ab iis Italiæ, quam ab ipſis Turcis.*

SED de Venetorum atque adeo de liberarum Italiæ urbium rebus, inquantum illæ ſint Imperii juribus obſtrictæ, pro inſtituti ratione ſatis. Nec enim libet adferre pro Imperii cauſſa quaſi vice argumenti numerum magnum Doctorum, qui illam omnem, quę Tabulis Pacis, inter Fridericum I. & Italiæ Urbes tum fœderatas initæ Conſtantiæque conſcriptis adverſatur, libertatem Urbium, iniquam arbitrantur. Poteſt enim æque magnus numerus diſſentientium opponi; & hi pro fundamento ſententiæ ſuæ habent nihil aliud, quam quod Tabulæ illæ in Juris corpus receptæ vulgo ſint. quod ſane ridiculum magis eſt quam dignum confutatione: quaſi ſcilicet res humanæ non ſint viciſſitudinibus obnoxiæ, quæ jura populorum utique multum immutant. Abſit igitur ut inepto ejusmodi argumento nos quidem Imperio patrocinemur. Et vero (niſi vehementer fallimur) ſic ſatis rite intra limites antiquos Imperii Urbes illas Italiæ jam revocavimus. Imo haud dubitamus, omnibus quæ

in medium adduximus cum cura expenſis, liquidum jam eſſe, id quod hoc capite ſumpſimus demonſtrandum, & in fronte ſtatim collocavimus: *Quod reliqvum eſt Italiæ præter bona Pontificia, pauciſſimis exceptis, hodieque ad Regni Italici, adeoque Imperii ditionem pertinere.* Quod ſi & præcedentium aliquot capitum doctrina, de Pontificum ditione addatur, ſimul jam in propatulo eſt, quam juſtis de cauſſis per ſacras Imperii leges Ferdinando ſecundo tertio & quarto, Auguſtis Cæſaribus & Regibus noſtris, diſertis verbis id ab Electoribus datum negotii fuerit, ut ſerio & diligenter Imperii per Italiam jura ab interitu vindicent, ne quid hinc detrimenti reſpublica capiat. Ecquis enim non dixerit nefas, ingentem adeo theſaurum Imperii, à majoribus, quorum virtute & ſangvine eſt comparatus, ad poſteros translatum, ſi non ignavia ſaltim incuria & negligentia perdere?

CAPUT XXIV.

Quæ Reges Galliæ poſſident in Regno Burgundico vel Arelatenſi, ea paucis exceptis etiamnum ad Imperii ditionem pertinere, haud eſſe vero abſimile.

LVſtratis Italiæ rebus licet jam trans Alpes proficiſci, & quæ propius Imperii ſunt Germanici percurrere. Italiæ ſcilicet & ſua ſemper propria corona Regia atque Imperatoria, & ſua quondam propria comitia fuerunt: Transalpina vero omnia in unam magis rempublic. coierunt, obſervatis communibus comitiis, & abolitis dudum propriis diadematibus Burgundici & Lotharingici regni, una ſuperſtite omnibus communi corona, quæ aliquot jam ſeculis Norimbergæ media in Germania ex lege publica adſervatur. Servabimus tamen nos priſcum ordinem, ſeorſim de iis quæ ad Burgundicum aut Lotharingicum regnum quondam pertinuerunt, dicturi, inde demum commeaturi in Germaniam, ſive regnum ut vulgo loqvuntur Teutonicum. Objicit ſeſe autem primum Italia egreſſis BVRGVNDICVM regnum, cuj9 potiora

cum

cum hodie Reges Galliæ teneant, in illa ante omnia inquirendum venit, exciderint ne omnino Imperii juribus, nec ne.

Ac supra quidem cap. XIII multis evicimus, adhuc Friderico *II* Cæsare Galliæ regibus trans Rhodanum, sive (ut nostro more loquamur) cis Rhodanum, nihil juris, illudque flumen Imperio & Galliæ regno pro certo fuisse limite. Jacobus Augustus Thuanus l. 2 etiam nunc memoriam rei illius fatetur superesse in ipso sermone vulgi. *Regnum Arelatense,* inquit, *antequam in potestatem Regum nostrorum veniret, sub Imperio fuit : cujus rei memoria post sublatam Imperii jurisdictionem aboleri non potuit; nam & hodie in sermone vulgari ulterior Rhodani ripa IMPERII, citerior REGNI indigitatur.* In ea tamen quæ possident Galliæ Reges, summa quæque sibi adscribunt hodie, omni Imperii reverentia excussa : idque competere illis vetere Cæsarum beneficio, præclaris auctoribus asseritur. Cæterum si excipias illa quæ nuperrime Gallo cesserunt, hactenus equidem nihil vidi, quo liquido ostendi queat, sive Imperii Or-

dinum omnium, sive quorundam Cæsarum prodiga ejusmodi in Galliæ Regem liberalitas, etiamsi non de omnibus, sed de aliquibus solummodo Gallicanis possessionibus moveatur controversia.

Idipsum uti omnibus fiat manifestum, producam primo varias nonnullorum narrationes, inde examine instituto quid veri falsive subsit, definiemus. Alberti Argentinensis verba sunt: *Circa idem tempus Rex Arelatensis sine hæredibus moritur, & hæreditas ad Regnum devolvitur Romanorum. Rudolfus tunc temporis Rex extitit Romanorum: qui propter nimias occupationes quas habuit in Teutonia, ad Arelatense regnum non potuit pervenire, ut in potestatem traheret. Intelligens hoc Rex Franciæ, mandavit Baronibus quibus Rex regnum Arelatense commiserat custodiendum, ut sibi regnum in potestatem suam darent, alioquin totum regnum cum armatis hominibus devastaret.* Addit mox, re à proceribus ad Rudolfum delata, respondisse hunc, *quod se defenderent, vel cum Rege Franciæ componerent sicut possent, quia secundum tem-*

poris

poris statum non possit eis in aliquo subvenire. Goldastus vero in epistola dedicatoria operis cui titulus Reichshandlungen ita loquitur: Es seynd noch aber Königliche diplomata verhanden/ darinnen sich befindet / daß der Römische König Wilhelm aus Holland anno 1251 alle seine Gerechtigkeit/ Renten/ Gülten / Einkommen und Nutzbarkeiten/ so er als Römischer König im Königreich Arles und den Reichs Stätten Bisantz und Losannen hatte/ den Grafen in Burguud um zehentausend Marck Silbers versetzet und verpfendet hat. Doch ist es bald nach Keyser Wilhelms Tod durch Reicharden aus Engeland erwehltem Römischen König wieder abgelöset / und darnach von Rudolffen von Habspurg auch erwehlten Römischen König / mit Hülff und Beystand der Fürsten Herrn und Städte in Oberland/ zu des Reichs Händen mit Gewalt erobert und wiederbracht worden. Als aber der König in Franckreich in Zwytracht und Uneinigkeit der Teutschen Fürsten die Gelegenheit bey den Haaren erhascht / und den besten Theil dieses herrlichen Königreichs unter seinen Klauen mit Hülff und zuthun des Papsts von Rom gerissen / that Keyser Adolph von Nassau anno 1295 den Frantzosen in seine und des Reichs Acht / zoge drauff mit einem Teutschen Heer/ sonderlich der Oberlandischen Fürsten Herrn und Städten/ in Franckreich den König zu bekriegen

und

und daß Königreich Arles wiederum zu dem Helligen Reich als desselben getreuen Voget und Geehab/ zu bringen. Aber der Pabst verschaffet so viel durch Königs Albrechts Anhang / daß Keyser Adolph von seinem Heldenmuth und Heroischen Fürnehmen müste abstehen/ die Heeresfart quitiren/ und seinem Feind in Teutschland begegnen. Nach Keysers Adolphen Niederlag / als Albrecht im Keyserthumb confirmiert und bestetigt worden / soll er haben einen Reichs-Tag in Lothringen außgeschrieben / auff welchen auch der König in Franckreich beruffen und erschienen sey. Da schreibt man/ sey die Erbeinung zwischen den Teutschen und Frantzosen erneuert/ und der Spann beyder Reichen und Marchen auff folgende manier entschieden/ daß nemlich der König von Franckreich behalten und haben soll alle Fürstenthum Land und Herrschafften/ die seine Vorfahren und Er in dem Königreich Arles dem Teutschen Reich abgenommen und entzogen: hergegen soll der Keyser für sich eigenthümlich besitzen und herrschen alle Fürstenthüm Städ und Herrschafften in Lothringen und Elsas gelegen / zu welchen der Frantzoß vermeint anspruch und Gerechtigkeit zu haben. Hæc omnia Goldastus. Qui etiam addit nonnulla, sed quæ heic nunc repetere nihil attinet: partim etiam infra commodiorem locum [illegible] nancis-

nanciſcentur. Diſcimus autem hinc, primum Albertum Auſtriacum credi nonnullis, donaſſe Imperii in Arelatenſe regnum jura Gallorum regi.

Joannes Bodinus l.1 de republ. cap.9. n.128 initium jurium Gallicorum in Regnum Arelatenſe, videtur adſcribere contractui cuidam emptionis & venditionis, inter Henricum Cæſarem & Philippum Valeſium inito. Verba ejus ſunt. *Philippus Valeſius Caroli VI proavus Arelatenſis Regni ditionem univerſam ac jura majeſtatis ſibi coëmit ab Henrico V Cæſare: qui argenti pondo ducenta millia pretii nomine ſolvit: coëmptionem vero Imperii Ordines ratam habuerunt; cujus ratihabitionis prædem dedit Cæſar Johannem Bohemiæ regem. Emptionum tabulæ & ſolutionis & ratihabitionis exſtant in archivis Regum noſtrorum; quas legi decuiſſet ab iis, qui ab Rege Henrico legati ad Allobrogum Ducem ad controverſias utriusque Principis componendas miſſi ſunt anno M D LXII. Illud autem animadverſione dignum mihi viſum eſt, quod emptionum tabulis omnia jura majeſtatis comprehenſa ſunt, quæ*

Imperatores Germani sibi tribuunt in omnes Arelatensis regni regiones, quibus continentur Allobroges, Belloioci, Provinciales, Burgundia libera, quam Carolus IV Cæsar Philippo Audaci Burgundiæ Duci, prole mascula Comitum extincta, Imperiali jure fruendam dedit. Idem Bodinus paulo ante, Regum Gallicorum jura illa derivaverat, à *perpetuo* quodam *vicariatu*, quem Carolus IV Cæsar Carolo VI Viennensium Delphinati concesserit. *Carolus*, inquit, *IV Imperator Carolum VI Viennensium Delphinatem Vicarium perpetuum creavit anno MCCCLXXVIII: & quia nondum excesserat ex ephebis adjecit ætatis beneficium copiosissimo & gratiosissimo diplomate, unde aurea sigilla dependent, quod in archivis Regum nostrorum me legisse memini. Vicarium autem perpetuum Arelatensi Regno præfecit (excepta Sabaudia) eique jus vitæ ac necis in Imperii subditos, ac potestatem quæ à Regia proxime abesset concessit: id est, ut capite damnatos supplicio eximere, tributa imperare, vectigalia indicere, vacationes munerum concedere, beneficia ac munera publica largiri, bellum*

decer-

decernere ac finire, leges jubere aut latas antiquare, provocationes ad Cæsarem disceptare, & id genus alia efficere possit: quæ inepte provinciarum præsidi seu Vicario ab Imperatore tributa videmus. Mox subjungit: *Provinciæ Comites ab Imperio Germanico jampridem seipsos exemerunt. Inter quos extitit Raimundus postremus, cujus filia altera Ludovico IX Francorum Regi, altera Carolo Duci Andium nupsit: hinc ad Comites Andium Provincia, inde ad Reges nostros Renati Comitis largitione delata est.* Hæc cum ita ὕστερον πρότερον more suo attulisset Bodinus, tandem concludit: *Ex quo planum fit, Reges Francorum in omnes Arelatensis regni populos jura majestatis habere; nec Imperii Germanorum fiduciarios esse.*

Porro Joannes etiam Aventinus, & dudum ante illum Theodoricus de Niem, Germani scriptores, alienationem Arelatensis Regni per Carolum IV Imperatorem factam esse, & agnoverunt & graviter conquesti sunt. Hujus hæc sunt verba: *Ecce Carolus IV Augustus & Bohemorum Rex,*

 hypo-

hypocrita insignis, & avaritia alter Crassus, cum quali pertinacia & calliditate ad Imperii culmen ascendit? Ecce quales fructus attulit illi? Nam quondam Ludovico Andegavensi Caroli Francorum Regis germano, simulq; hæredibus, pro uno prandio solenni, sibi apud Villam novam prope Avenionem præparato, Regnum Arelatense, ab Imperio dimembrando seu separando concessit. Aventinus in huncmodum loquitur l. 4. Annal. Bojoar. de Carolo IV Cæsare verba faciens: *Galliam Narbonensem, quam Viennæ principatum, Delphinatum, Regnum Arelatense vocamus, ab Imperio abalienavit, Joanni sororis suæ marito ejusque filio Carolo V Regi occidentalis Franciæ tribuit. Sigismundus filius ejus, qui post rerum potitus est, adprobavit. Diploma in Bibliotheca Parisiensium amplissima, quæ in templo suburbano D. Victori dedicata exstat, legi anno abhinc decimo octavo, cum Lutetiæ Philosophiæ operam darem.* Idem ab aliis proditur. Quibus tamen sese opponunt recentiores quidam Gallici scriptores, quorum alii non dubitant asserere, ne quidem in Delphinatum à Cæsare Carolo quidquam

juris

juris datum esse Gallo, quoniam ille Principatus jam tum multis retro temporibus fuerit sui juris. Illos inter Scipio du Pleix Historiæ general. Franciceæ tomo 2. pag. 484 num. 6 & 7. cum multis fuisset invectus in Niemium, & qui eum seqvuntur Germanos, in hæc verba suæ linguæ prorumpit : *Tout cela est notorement supposé, puisque long temps auparavant il y avoit en des Seigneurs particulieurs, qui possedoient en proprieté le pais du Daulphiné. Lequel par l'union qui en à esté faicte à la couronne de France, est cense de mesme nature, & portant independant que de Dieú, & le espée royale.*

Hæc autem tametsi ita à variis vulgò tradantur, in quammultis tamen à vero fortassis abeunt : ac proinde nostrum jam est, heic etiam ingenue, procul amore & odio, sententiam nostram in medium depromere.

Principio igitur etiam atq; etiam duco observandum : Galliæ Reges nunquam hisce quinque proximis seculis, vel rerum potitos per omne Regnum Burgundicum, vel in omnes ejus partes jus aliquod summum sibi arrogasse. Utrumque ex historiis est notissimum. De priore

certe nemo dubitat. Sed nec in Sabaudiam, nec in Burgundiam minorem, nec in Helvetios, aliosque Burgundici regni incolas, hactenus Gallicorum regum quisquam, tanquam sibi jure subditos quid tentavit. Et vero juris, quod in Arelatense regnum sibi competere volunt, nomine videas plærumque non intelligere eos aliud, quam supremam in Provinciam potestatem. Quodipsum usque est adeo notum, ut non dubitaverit diserte idem affirmare ipsemet Nicolaus Vignierius Gallus, parte tertia Bibliothecæ historicæ quam appellavit, ubi de juribus Christianissimi Regis sui in Regnum Arelatense disputat. Verba enim de illo faciens subnectit sua lingva: *l'entendens encor ce droit sur la Provence soulement: car les Rois de France a' ont iamais cherchè aucun droit sur les autres provinces du Royaume d'Arles.* Unde obiter patet, perperam ab Aventino pronunciatum, quasi Gallia Narbonensis, Viennæ Principatus, & Regnum Arelatense idem significent: quamvis haud negem Arelatensis regni vocem Viennæ illum Principatum sive Delphina-

phina-

phinatum ut & alia quam multa ſolere olim comprehendere.

Notandum *Secundo*, neutiquam admitti poſſe, quod de Delphinatus & Provinciæ Principibus antiquis Bodinus Scipio & alii tradunt, illos dudum in libertatem aſſertos Imperii leges non audiviſſe. Nos certe jam tum cap. XIII cum de aliis, tum diſerte de Provinciæ dominis, longe alia probavimus. Sed & non multo poſt liquido oſtendemus, ipſos Gallicæ familiæ Regiæ Principes aliquot, ſimulac in bona iſta ſucceſſerunt, ultro in clientelam ſeſe Imperii dediſſe, Cæſaribus nonnullis difficulter eos admittentibus. Quod profecto haud feciſſent, ſi terras illas Imperii finibus jam tunc antehac excidiſſe fuiſſent arbitrati, ſive Cæſares ſive Regii illi Principes. Et vero videas Bodinum & alios ſine ullo teſte hæc ita aſſerere, idque in gratiam Regum ſuorum, quo illos omnibus Imperii juribus eximant.

Id *Tertio* dignum eſt obſervatu, Rudolfo Cæſare Provinciam in poteſtatem Regiæ familiæ Gallicæ quidem perveniſſe, non alio tamen quam fiduciario jure à Rudolfo collato. Nugatur

gatur ſane Albertus ille Argentinenſis narrans, obiiſſe tunc ultimum Regem Arelatenſem, atque ita regnum illud per vim à Galliæ rege occupatum, Rudolfo fruſtra indignante. Nec enim illa tempeſtate rex aliquis Rex Arelatenſis vixit. Fabula vero nata eſt inde, quod ſine maſculis hæredibus defuncto tunc Raimundo Berengario, ultimo familiæ ſuæ longe tamen potentiſſimo Provinciæ Comite, generi illius duo, Ludovicus IX Rex ejusque frater Carolus Andegavenſis poſt Siciliæ Rex, uxorum ſuarum nomine hæreditatem illam creviſſent. Id initio proceres illius regionis ægre tuliſſe, ut qui maluerint mollibus Imperii habenis regi; nec placuiſſe Rudolfo, utpote cum novo exemplo in tam amplum patrimonium Imperii, familia Regia, æmula ſemper Imperii rebus, tum perveniret; haud quiſquam negaverit. Nec tamen in Gallicarum rerum diligentiſſimis ſcriptoribus, quales utique ſunt Gaguinus & Æmylius, de Regni Arelatenſis illa occupatione quidquam legas: idque quantum arbitror, quod tum temporis non tam Regibus Galliæ illa poſſeſſio ceſſerit quam

Carolo ejusque poſteris Siciliæ Regibus. Nec temere item reperias in ejus ævi monumentis, id quod Goldaſtum audivimus memorantem, à Rudolfo per vim aſſertum Imperio Arelatenſe Regnum: itaque vix eſt ut huic fidem tuto ea in re adhibeas.

At vero à Rudolfo conceſſam fiduciario jure regionem illam Carolo Siculo, indubitatis licet teſtimoniis probare: imo ex iiſdem per fit veroſimile, ipſum Ludovicum Sanctum Galliæ Regem, vel certe uxorem ejus Margaritam Raimundi filiam, illo nexu fuiſſe Imperio obſtrictum. Provocabo nunc duntaxat ad unius Nicolaï III Papæ epiſtolas: quoniam vero illæ & numero complures ſunt & prolixiores, quam ut commode huc queant adferri, contentus nunc ero hiſtoria, quam ex illis Bzovius confecit, & rebus anni cum ſeptuageſimi noni tum octogeſimi poſt milleſimum ducenteſimum, decimotertio Annalium Eccleſiaſticorum tomo inſeruit. Priora hæc ſunt num. 3 *Per id tempus nondum erant pacata omnia, Rudolfum inter & Carolum Siciliæ Regem.* Is autem eſt Andegavenſis ille, alter gener defuncti

Raimundi Comitis Provincialis. *Margareta Divi Ludovici* Galliæ regis id nominis IX itidem jam defuncti, *relicta jus in Provinciæ Comitatum atque Folcaquerii provinciam prætendebat: seque* BENEFICIARIO TITULO (erat igitur jam in clientelari jure Cæsaris Rudolphi Provincia) *isthæc possidere asserens, Rudolphum rerum ad Imperium spectantium vindicem implorabat, adeoque contra Carolum possessorem incitabat. Negotium proinde Carolo Rudolphus facessebat, & armis contra susceptis, possessione exuere cogitabat. Intercessit Nicolaus Pontifex ne ferro inter se decernerent, sed arbitrio Sedis Apost. totum negotium permitterent, huicque rei nuncios ad subsellia Romana destinarent. Quamobrem tam Rudolpho quam Carolo ad pacis consilia inclinante, & auxilia à Nicolao implorante, is Reginæ Margaritæ scripsit, authorque fuit dissidii dirimendi atque concordiæ ineundæ: misso ad eandem Simone Cardin. tit. S. Ceciliæ, tunc Legato in Galliis. Ad Rudolphum quoque misit Episcopum Tripolitanum, qui capitula & articulos conventionis illi proponeret atque exponeret, ut tandem pax atq; concordia*

inter

inter Reges ſtabiliretur: inter quas præcipuæ fuerat conditio, ut Rudolphus Clementiam filiam Carolo Principi Salernitano, Caroli Regis Siciliæ primogenito, in matrimonium collocaret, dotisque nomine Comitatum Provinciæ & Folcaquerii concederet, ſeque moleſtia inutili liberaret, ac inſuper eadem ratione finem controverſiis inter Margaritam & Carolum imponeret. Cumque Carolus Rex Petrum Epiſcopum Caputaquenſem, Lucam de S. Aniano, & Richardum Ayrolam, milites conſiliarioſque ſuos primum ad Nicol. Pontif. deinde ad Rudolphum ire nuncios in eo negotio juſſiſſet, Nicolaus illos remittens ad Rudolphum majorem in modum commendavit. Plenius & accuratius omnia traduntur in hiſtoria anni octogeſimi num. 2 & quidem hunc in modum. *Cum hæc in Italia agerentur, non intermiſit Nicolaus majora & gravia odia componere, inter Rudolphum Regem Romanorum & Carolum Siciliæ jam pridem exorta. Jam dignitatem Senatoriam, & poteſtatem Vicariam Carolus depoſuerat. Comitatus Provinciæ & Folcaquerii poſſeſſio in controverſiam vertebatur. Rudolphus ad Im-*

perii jura pertinere, asserebat; Carolus Rex & Margarita D. Ludovici relicta, altrinsecus contendebant, præstantiamque juris beneficiarii obtendebant. Nicolaus itaque Pontifex, arbitrio partium arbiter factus, Matthæo Ursino tituli S. Mariæ in Porticu Cardinali, & Benedicto Anagnino Notario Apostolico, id quicquid erat controversiæ commisit, ut cognoscerent & dissidentes animos conciliarent. Convenit, ut Carolus utramque Provinciam jure beneficiario retineret, Rudolphus Clementiam filiam Carolo Principi Salernitano in matrimonium daret: Nicolaus id quicquid impedimenti, ex eo quod Clementia Andreæ Fratri Regis Hungariæ, avunculo Caroli Principis, promissa, atque ipsi Carolo Gotta Clementiæ Soror desponsa jam fuerat, tolleret; Margarita si quid juris se habere existimaret, apud subsellia Rudolphi Romanor. Regis proponeret, declarationem autem & sententiam, quam ajunt, definitivam à Sede Apostolica exspectaret, Carolus Rex & Princeps, ex formula à Rudolpho Rege præscripta, Regi & Imperio homagium ligium præstarent, atque Sacramento se obligarent. Rudolphus literas in

forma

forma privilegii omnium transactorum concederet: & ad extremum Nicolaus Legatum à Sede Apostolicæ destinaret, qui non solum præsens omnibus actionibus interesset, verum etiam omnia auctoritate Apostolica stabiliret. Misit in eam rem Nicolaus Pontifex Hieronymum tit. Pudentianæ Presbyterum Cardinalem Legatum, qui pacem inter Reges Rudolphum & Carolum conciliavit. Nicolaus quoque ipse, ut desideratum matrimonium contraheretur, omne impedimentum tulit; atque ut quam citissime sponsalitia accelerarentur, omnino præcepit. Rudolphus porro ex pactis conventis utramque Provinciam Carolo ejusque hæredibus & descendentibus in perpetuum, jure quod vocant fiduciario concessit; & Margaritæ Reginæ, ne vel ipsa vel aliquis alius nomine suo, impedimentum Carolo præstaret edixit: ac si quid juris se habere putaret, ut ad se deferret, atque declarationem à Sede Apostolicæ expectaret, præscripsit. Hactenus Bzovius. Cui tuto possumus utique credere hac in re, cum literæ Pontificis Nicolai, unde hæc deprompsit, passim vulgatæ sint. Quin imo extant inter illas Nicolai epi-

ſtolas tertio anno ſcriptas, loco ſeptimo decimo, ipſius Rudolphi Cæſaris literę beneficiariæ, Carolo Siculo tunc conceſſæ: id quod Bzovius quoque jam monuit.

Quarto præterea hoc quoque meretur notari, etſi in illum modum in ditionem familiæ Regiæ Gallicanæ fiduciario titulo Provincia devenerit, viſam tamen rem illam indignam & minime ferendam ſucceſſori Rudolphi Adolfo Naſſavio. Veriſſimum ſcilicet eſt quod audivimus Goldaſtum narrantem de Adolpho, Provinciam illam Gallis eripere conato. Hinc etiam Eberhardus Ratisbonenſis Archidiaconus in chronico ad annum 1294 annotavit: *Orta eſt controverſia inter Regem Franciæ* (is erat Philippus Pulcher) *ex una parte & Eduardum Regem Angliæ ex altera. Et Adolfus Romanorum Rex plus favens Regi Angliæ, repetivit à Rege Franciæ Regnum Arelatenſe, & quaſdam alias terras, quas dicebat, eſſe Imperii, easque quod in manu forti vellet requirere demandavit.*

Albertum Auſtriacum Cæſarem cum Philippo Pulchro anno MCCXCIX firmam pacem

cem & concordiam pactum esse, haud videtur quidem negari posse: jamque tum cap. 8 in id conditas tabulas produximus. Nec negaverim, à patre in Gallos collatum beneficium circa Arelatensem Provinciam, quod impugnaverat Adolfus, ab illo confirmatum esse. At vero (id quod *Quinto* loco est observandum) Imperialia omnia jura illum alienasse, neutiquam fit verosimile. Vtique enim in tabulis illis quas attulimus, quibusque pax tunc publica constituta est, nihil ejusmodi reperias. Sed & repugnat huic narrationi usus subsecuti temporis: qui liquido ostendit, Imperialem summam potestatem in Arelatensia isthæc, diu etiam post, Gallo haud repugnante, fuisse superstitem: ceu mox demonstrabitur. Quî vero id contigerit, si ea prodigalitate Imperii omnia isthæc jura Gallo cessissent? Ad hoc usque adeo de Alberti illo dono Galli inter se dissident, ut ipsum illud dissidium fabulam omnem suspectam reddat. Quid, quod eorum nonnulli adeo impudenter nugentur, ut à prudentioribus aliis vapulent? Ejusmodi sane est commentum Willhelmi Nangiaci & aliorum con-

cessum

cessum ab Alberto, *ut Regnum Franciæ, quod solummodo usque ad Mosam fluvium, illis in partibus se extendebat, de cætero usque ad Rhenum potestatis suæ terminos dilataret.* Præclare enim in illud animadvertit Bellesorestius *tomo 1. l. 4. cap. 43.* docens, *Philippum Pulchrum & successores ejus Franciæ Reges illa nunquam potitos jurisdictione; quinimo fluvium Mosam semper fuisse limitem Regni Franciæ: quæ ultra Mosam sunt ad Rhenum usque à supremo Imperii jure dependisse.* Vignierius satis habuit Nangæi narrationem illam attulisse: minime probavit. Producam illius de Albertino illo dono sententiam, qualem illam ex Gallico Latine vertit diligentissimus Limnæus in Addition. ad l. 1. c. 9. Juris Publici; quoniam digna sunt quæ memorentur. *Imperator Albertus Austriacus & Rex Galliæ Philippus convenerunt Vocoloribus in Lotharingia, magno Principum & Prælatorum tam Germanorum quam Gallorum comitatu. Ubi pacto inito & renovatione antiqui fœderis facta, Imperator renunciavit juri, quod nomine Imperii habere poterat in* Regnum *Arelatense, cujus*

possessio-

possessionem Reges Galliæ post mortem Imperatoris Friderici invaserant. Rex autem Galliæ cessit in emolumentum Rudolfi filii primogeniti Imperatoris, favore matrimonii, quod cum Blanca sorore Regis contraxerat, anno autem insequenti consummavit, omne illud quod sibi competere arbitrabatur, tam in Lotharingia quam in Comitatu Aussensi & districtu Friburgensi. Vti scriptum vidi in copia transactionis hac de re confectæ, & in quadam historia Archiepiscoporum Trevirensium nondum impressa. Quod (ut eadem historia refert) maxime displicuit Archiepiscopis Trevirensi Moguntino & Coloniensi, sic ut Imperator postea fuerit coactus se apud ipsos excusare, prout refert Cuspinianus. Licet Annales Wilhelmi de Nangiaco & Annales Galliæ etiam hoc addant; eodem pacto fuisse concessum, ut limites potestas & jurisdictio Regni Galliæ, quæ antea Mosella terminabantur, imposterum ad Rhenum usque se extenderent. Hæc Vignierius. Qui si legit Tabulas illas Alberti, & quidem usque adeo liberales, quare non vulgavit eas & omnium examini exposuit? Certe quo-

niam hoc neglexit, etiam ipso illo fides illius suspecta redditur. Jam vero subjungit mox Vignierius, Henricum Lucelburgium vendidisse Imperii jura Gallo: quod profecto fieri non potuit, si paulo ante Alberti illa donatio fuisset instituta. Quod si porro Electores Principes Alberti illud donum improbavere, non accessit utique, ipsomet Vignierio teste, consensus Principum: quo uno stat robur Cæsareorum munerum. Non dicit vero id Cuspinianus, quod Vignierius illius testimonio vult probare, sed hoc: Blancam Philippi Regis sororem Rudolfo filio in matrimonium datam esse, *id Moguntino & Coloniensi Episcopis displicuisse, easque ob nuptias Alberto dehinc invisos ac rebelles fuisse.* De donato à Cæsare Areiatensi regno, ne quidem verbulum aliquod memoravit Cuspinianus.

Veluti autem Alberti donatio ita fabulosa & commentitia est quoque Henrici Lucelburgii venditio. quod *Sexto* observandum venit. Etiam huic enim repugnant secuti temporis acta, quæ loqvuntur superstitem Cæsarum auctoritatem in Regni Arelatensis populos regionesque.

que. Imo ipsemet ille Henricus paulo ante obitum, sententia illa qua Robertum Siculum proscripsit, non tantum *Regno illum paterno* sed etiam *Comitatu Provinciali excidisse pronunciavit*, ut diserte in vita Cæsaris illius scribit Conradus Vecerius. Nec tamen etsi Pontifex sententiam illam improbaverit, caussatus est vendita Imperii jura : quod merito objici potuit Henrico , si illa venditio fuit instituta. Quî vendidisset porro Henricus Gallo Imperii jura, cum constet fuisse illum infesto in Galliæ Regem animo, & quidem usque adeo, ut nonnulli memorent agitasse illum consilia de Gallia omni subjuganda in obsequium Imperii? Fuisse illum sane jurium Imperii eximium vindicem, monumenta omnia loqvuntur. Adhoc ante Bodinum nemo memoravit illam Henrici venditionem : non Æmylius, non Gaguinus, non quisquam alius eorum etiam , qui majore cura res Gallicas tradere aggressi sunt. Num vero tacituri fuissent rem magni adeo momenti, si illæ tabulæ ad quas provocat Bodinus , in regiis tabulariis tum comparuissent? Quid? quod & nuperi propugnatores Regio-

rum jurium unius Bodini fide hac in re nitantur Magno utique argumento, nuſquam hodie tabulas illas amplius reperiri. Viderit vero illas Bodinus: non dubitandum tamen eſt à falſaria manu profectas, viro docto, at nimium forte Regiarum partium ſtudioſo, in facili credulitate impoſuiſſe. Præcipiti ſane judicio illas à Bodino probatas vel illud indicat, quod ſcribat; contractum initum inter Henricum V Cæſarem & Philippum Valeſium Caroli VI proavum. Quæ plane ſunt ἀσύστατα. Valeſius enim ille rerum potitus eſt, ab anno viceſimo octavo poſt milleſimum trecenteſimum usque ad quinquageſimum: interea vero temporis nullus Henricus Imperii rebus præfuit, ſed Ludovicus IV Cæſar, cui cum Valleſio tantum non capitales inimicitiæ interceſſerunt. Nec integro illo ſeculo Henricus aliquis quintus, ſed id nominis ſeptimus Cæſarem egit. Par ἀβλεψία eſt Caſſani, ſtrenui ſcilicet illius Gallicorum jurium propugnatoris, qui Cæſarem hunc, cui adſcribit famoſam iſtam venditionem, *l. 2. cap. 2.* nunc Conradum nunc Henricum appellat; conji-

conjiciens contractum illum in annum MCCC tricesimum, quo nec Conradus aliquis nec Henricus imperavit. Quam ineptum porro est illud Bodini! Ordines Imperii consensisse in contractum illum, & Regem Bohemiæ Joannem constitutum prædem. Quid opus enim præde illo, si Ordines consensissent? Jam vero Johannes ille Henrici Cæsaris filius Bohemiæ Regem cœpit agere demum anno MCCCXII, eo plane tempore quo gravissimum dissidium erat inter Cæsarem & Robertum Siciliæ Regem qui tunc erat Provinciæ Comes, Gallici ut sangvinis ita partis. Cui fiat verosimile, illo tempore multum adeò à Cæsare isthoc Gallis indultum? Quam penè ridiculum etiam illud: Arelatensia omnia emisse ab Henrico Philippum Valesium, & tamen anno septuagesimo octavo ejusdem seculi curasse Carolum Regem filio suo à Cæsare Carolo IV conferri Vicariatum Imperii in Regno Arelatensi & quidem excepta Sabaudia, quæ tamen diserte in Tabulis emptionis jam ante Gallo cesserat. Taceo nunc, nunquam Galliæ Reges in omne Burgundicum regnum

quidpiam sibi juris arrogasse, & tamen à Bodino asseri, *tabulis emptionum comprehensa esse omnia jura majestatis, quæ Imperatores Germani sibi retribuunt, in omnes Arelatensis regni regiones, quibus continentur Allobroges, Belgojoci, Provinciales, Burgundia libera.* Adeone videlicet Reges immemores fuere illius contractus, nec quisquam eorum, qui à consiliis sunt adhibiti, in memoriam præclara adeo jura illis revocaverunt? Quin igitur inepti (adeo commenti propugnatores illos meritò potius pudeat.

Cæterum Ludovico IV Cæsare Delphinatum Humberti ultimi suæ familiæ Principis concessu, in Galliæ Regum potestatem certis legibus devenisse, notum est. Ea de re ita Paulus Æmylius l.9. in historia Philippi Valesii: *Ad solatium rerum adversarum, Vmbertus Delphinatium Princeps, dolore amissi unici filii, statuebat cœnobio Prædicatorum se sacrare, dominatumque suum, cujus caput est Vienna Allobrogum, Ecclesiæ ac Pontificibus Maximis, non magno pretio addicere. Gentis ejus nobilitas Regum quam Pontificum signa sequi malebat:*

malebat: & quod à Comitibus Sabaudis bello (ut inter finitima imperia assolet) continenter vexaretur, persuasere, ut Francorum fidei tutelaque traderentur. Placuit, filii Regum, ut quisque in proximam spem Regni suscepti essent, Delphini vocarentur, juraque Delphinatibus redderent. Ita quidem Æmylius, de Cæsareis juribus nihil addens. At vero Philippum Valesium Regem, qui tum regno præerat, à Ludovico Cæsare ratihaberi hanc Delphinatus translationem petiisse, cumque id non impetraret, curasse illum sibi à Pontificibus Romanis confirmari, fortassis haud difficulter probari potest luculentis testimoniis: id quod in hoc negotio cumprimis, & quidem loco *Septimo*, notandum ducimus. Vtemur nunc duntaxat testimoniis Villani & Pauli Jovii. Ille l. XI cap. 54 ubi res anni MCCCXXXVI enarrat, cum dixisset de Ludovico Cæsare recipiendo fuisse jam cum Papa Benedicto conventum, subjungit: *Rex Galliæ literis suis & Oratoribus, ad Papam & Cardinales missis, turbavit hanc conventionem, quia pro filio REGNVM ARELA-*

TENSE

TENSE VIENNÆ habere volebat. Papirius Maſſonus l. 4 hiſt. Franc. ita quidem loquitur: *Edoardus* Angliæ Rex *per ſeſe impar, fœdus cum Ludovico Bavaro, qui Cæſarem agebat, iniit, Philippi inimico: quod pacem, quam à Pontifice & collegio Cardinalium impetraturus fuerat, impediſſet; rem ut videbatur iniquam petens, ut Cæſar Regno Arelatenſium filium ejus donaret.* Verumtamen decepit memoria Maſſonum: nec enim univerſum Arelatenſe Regnum, ſed illud tantum, cujus caput Vienna erat, hoc eſt Delphinatum petiit filio ſuo Philippus, ut diſerte dicit Villanus, ex quo tamen omnia hæc ſua hauſiſſe ipſe Maſſonus mox addit. Itaque Villani teſtimonio jam ſcimus, & petiiſſe Regem à Cæſare quaſi ratihaberi Delphinatus illam ab Humberto factam translationem, & à Cæſare id Gallo negatum, acerrimis hinc inimicitiis exortis. Paulus Jovius autem in illo libello, quo argumentum devoluti ad Aurelianenſium Principum domum Mediolanenſis Ducatus exponit, cum narraſſet: Italos nonnullos, factam à Pontificibus Romanis in

Gallos

Gallos collationem Mediolanensium rerum, vehementer improbasse, *quod nullum omnino jus Pontifici esse videretur, in transferendis adjudicandisque regnorum feudis.* Subjungit mox pro Gallis, quæ hauddubie ex illorum scriptis hauserat, hæc verba: *Verum hac aliquanto cavillosius quam probum juris professorem deceret, inducta, vel hoc uno vividæ rationis exemplo falsissima Aureliani censere: quum & Delphinatus, perampla veterum Allobrogum ditio, & Arelatensis Provinciæ regnum, auctoritate Pontificia, non dubio tum sed certo jure, translata atque adjudicata fuisse constet.* Ex hoc Jovii testimonio jam etiam alterum illud discimus. Et vero ea tempestate Pontifices volebant credi, Ludovicum Cæsarem vitio esse creatum, ac vacare proinde Imperiale munus, sui vero juris esse vacante Imperio reipublicæ administrationem. A Pontifice itaque, tanquam Imperialis auctoritatis vicario curari fecit Gallus, quod negaverat ipsemet Cæsar. Huc pertinet id quod Cuspinianus testatur, Valesium Regem inter alia à Pontifice Benedicto postulasse: *ut filium primogenitum Regem Viennæ*

crearet. Ex quibus liquidum est omnibus, tunc temporis utique non fuisse creditum ipsis etiam Galliæ Regibus, quæ hodie Gallicani quidam scriptores & sibi & aliis conantur persuadere; nempe universa Imperii jura in Regnum omne Burgundicum ab Alberto & Henrico Cæsaribus fuisse translata ad Gallos, vel verò Delphinatus Principes sui fuisse juris, ut Cæsaribus inconsultis potuerint terram illam Gallo reddere. Quorum posterius etiam inde refutaveris, quod Henricum Lucelburgium Romam coronæ acceptandæ caussa proficiscentem, officii gratia, inter alios clientes Principes, comitati sint Guido Viennensis Delphini frater, & ipse Viennæ Comes Robertus: quod in vita Henrici memorat Conradus Vecerius.

Carolum IV Cæsarem in Gallum Regem solito benigniorem fuisse fatemur: illum tamen Cæsarea jura Gallo in perpetuum cessisse, falsum est: fitque ea in re à Niemio Aventino & aliis Cæsari illi ingens injuria; quod nunc quasi *Septimo loco* demonstrabimus, ubi nonnulla præmiserimus ad rem o-

mnem plenius cognoscendam facientia, quæ annum septuagesimum octavum illius seculi antecessere. Etenim Melchior Goldastus quidem, Carolum Galliæ Regis filium, in Comitiis Imperii Metensibus, Delphinatus nomine Carolo IV Cæsari homagium præstitisse, non dubitavit affirmare, illo quem supra indicavimus loco. Verba ejus hæc sunt. Keyser Maximilianus Außschreiben wider den Frantzosen lehret mich / daß der König in Franckreich mehr benante Fürstenthumb und Herrschafften vom Römischen Keyser und dem Heil. Reich zu rechtem ordentlichen Lehen empfangen. Und soll mit Namen Carolus Delphin aus Franckreich / als ein Fürst des Reichs / auff den Reichs-Tag gen Metz Anno 1356 beruffen / seinen Sitz und Ort neben andere Fürsten des Reichs vertretten / und Keyser Carolo dem Vierten / in Gegenwart aller Chur und Fürsten des Reichs und Bäpstlichen Legaten / den Lehen-Eyd offentlich geleistet / und die Regalia der Hertzogthumb Wien oder Delphinat / Provintzen rc. von Ihrer Majestat / als ordentlichen Lehen-Herren / empfangen haben. Die Lehen-brieff sollen noch vorhanden seyn / und im Kloster S. Victors bey Pariß zu finden. Hæc Goldastus: quæ quoniam alibi mihi lecta non sunt in medio relinquo. Et vero Cuspinianus

nianus tantum habet, interfuisse Metensi conventui *Delphinum Viennæ Ducem, primogenitum Joannis Regis Franciæ*: imo cum addit, adfuisse etiam Episcodos Senonensem ac Rothomagensem, Ducem item Britanniæ ac Comitem Pictaviæ, quorum nemo inter Ordines Imperii meruit censeri, multo minus ex Cuspiniani narratione isthac, certi aliquid de Delphini subjectione possumus colligere. Ast de Carolo IV Cæstre in Ceremoniali Romanæ Ecclesiæ l.1. sect. 5. cap. de triplici Imperatoris corona, tradit Christophorus Marcellus: coronatum illum esse Arelatæ anuo 1365. *Legimus* (inquit) *& in aliis historiis, quosdam Imperatores Arelate etiam coronam suscepisse de Regno Arelatensi, & alibi alios pro aliis Regnis. Nam & Carolus quartus Avenionem venit ad Urbanum quinctum Anno salutis millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, multo ante jussu Innocentii Sexti Romæ Imperator coronatus. Qui rebus, quarum gratia ad Pontificem venerat, absolutis, Arelate profectus est.* Quod profecto magnum fuerit argumentum, nondum adhuc perditi Cæsarei juris in Arelatense Regnum.

gnum.

gnum. Cum porro jam ante, anno quadrageſimo octavo, Avenionem ſibi emiſſet, partem Provinciæ Arelatenſis, Romanus Pontifex, ratihaberi id fecit ſibi à Carolo Cæſare: non facturus utique, ſi Cæſarum in Provinciam jura jam extincta eſſe agnoviſſet. In celeberrima denique illa conſtitutione de Electoribus, quam vulgo κατ' ἐξοχὴν, Auream bullam nuncupamus, anno quinquageſimo ſexto idem ille Cæſar pronunciavit Trevirenſem Archiepiſcopum Archicancellarium Imperii per Regnum Arelatenſe; quod tunc nondum erat factum.

Saltim hactenus itaque citra controverſiam, & Cæſares & alii, ſummam Imperii in Regnum illud Arelatenſe poteſtatem agnoverunt. Quæ præterea de alienato per Carolum Cæſarem Regno illo narrat Theodorus de Niem, illa profecto non conſentiunt illius ævi monumentis: utpote cum non utique Ludovico Andegavenſi, ſed Carolo tum Delphino pòſt ſexto id nominis dicto Regi ceſſerint Caroli Cęſaris dona, ut alii quidem omnes conſentiunt. Nec quis alius memorat ſolenne aliquod prandium, quo Cæſar à Gallo ſit exceptus

apud Villam Novam: quanquam haud taceant, quam splendide Cæsarem illum ejusque filium Wenceslaum Parisiis Carolus quintus Rex habuerit. Aventinum memoria falsum vel inde patet, quoniam vult in Joannem Regem ejusque filium alienationem Regni Arelatensis factam esse, & tamen mox apparebit in Caroli quinti filium aliquid collatum esse sed non nisi temporarium, ac Vicariæ conditionis. Sed & Golnitzius in Itinerario suo Belgico Gallico, ubi de Vienna agit, cum fecisset verba de Delphinatus in Gallum translatione, subjungit nescio quo auctore: *Quod sub Joanne Rege anno 1349. etiam factum: cujus filius Carolus fuit Delphinus primus, assentiente Imperatore Carolo quarto, MODO Delphinus ille & primogenitus Regis feudum illud ab Imperio susciperet.* Bodinus semetipsum confutat. Agnoscit enim anno MCCCLXXIIX Carolo Delphino ætatis beneficium datum à Cæsare simulque Vicariam potestatem in Regnum Arelatense, excepta tamen Sabaudia. Hinc enim utique sole est clarius, antehac Regno Galliæ non fu-

isse

isse plenum aliquod jus in Regnum illud, imo tale ne quidem tunc datum. Vicaria enim potestas non profecto summa est, sed minor utique ea cujus est vicaria. Ergo si à Cæsare perpetua quædam Vicaria potestas fuit data Gallorum Regibus, non sane eo ipso omnia Imperii jura alienata sunt, sed summa majestas Imperio relicta.

Cæterum Carolo quidem Delphino datum fuisse ejusmodi quoddam jus, & perpetuum quidem, fatemur: non hereditarium tamen, aut transferendum in omnes Galliæ Reges, sed cum vita illius Caroli finiendum. Hinc Robertus Gaguinus l. 9. ubi Caroli quinti Regis historiam persequitur, narrans quemadmodum ille Cæsarem Parisiis exceperit: *Traditum*, inquit, *à Gallis scriptoribus comperio, Imperatorem quibusdam castellis terræ Delphinatus donasse Delphinum, eumque in Arelatensi Regno Imperii Vicarium instituisse. Arelatem enim Regni Burgundiorum primariam civitatem & caput fuisse, Imperioque paruisse, certum est.* Apertius id fatentur alii scriptores Gallicani.[l] Vignierius tractatu quem supra jam

lauda-

laudavimus, interprete Limnæo: *Duci Andegavensi donavit Cæsar Carolus reliquias, quæ superfuerant Imperatoribus in Delphinatu, h. e. Pompam & Charnacum, & simul eum constituit AD TEMPUS VITÆ (la vie durant) irrevocabilem Majestatis suæ vicarium, ejus quod tenebat in Regno Arelatensi.* Similiter pene loquitur Belleforestus l. 5 Annalium: *Le faisant Vicaire irrevocabile de l'Empire sa vie durant.* Agnoscit idem diserte Theodorus Gothofredus v. c. Advocatus Parisiensis, in libello quo Principum illorum congressum descripsit. Datum scilicet Vicariatum illum, *à la vie du dit Dauphin.* Præclarissime omnium universam hanc rem quoniam memoriæ mandavit nobilissima virgo, Christiana Pisana in historia Caroli V Regis, producemus hoc loco ejus verba, quemadmodum ex manuscripto codice regio Bruxellensi Vindiciis suis Hispanicis inseruit illa doctissimus Chifletius. *Imperator* (ait virgo) *motu proprio in gratiam Regis, & filii ejus natu majoris Delphini, constituit, & fecit LOCUM TENENTEM*

SUUM

SUUM & VICARIUM GENERALEM IN REGNO ARELATENSI DICTUM DELPHINUM, voluitque idem obtinere AD VITAM DICTI DELPHINI irrevocabiliter: & ea de re literas suas sigillo aureo munivit tanta tamque ampla cum facultate, quanta concedi potest, quaque antea dari minime solita fuit. Et pariter eundem LOCUM TENENTEM ET VICARIUM SUUM GENERALEM creavit aliis quibusdam literis pari modo sigillatis, parique cum facultate in DELPHINATU feudisque immediatis & mediatis, & aliis quibuscumque clientelis, sine ulla exceptione. Deditque & concessit CASTELLUM POMPETI SUPRA VIENNAM, alteramque domum in dicta Urbe CHAMAUX appellatam. Similiter eidem BENEFICIUM ÆTATIS impertivit, & alia omnia SUPPLEVIT, quæ OB ÆTATIS DEFECTUM dicto Delphino dictis gratiis & præfecturis obtinendis impedito esse possent. Quæ quidem ut rite perficerentur, & alia nonnulla, in gratiam & emolumen-

tum Regis, ejusque liberorum, CANCELLARIUM SUUM PARISIIS *triduum aut quatriduum à suo discessu reliquit, literis suis obsignandus tradendisque.* Subdit deinde post pauca: *Ubi Rex Parisios reversus est, Cancellarius Imperatoris Delphino, qui apud Regem erat, attulit obtulitque literas gratiarum ipsi ab Imperatore concessarum sigillo munitas. Unde Imperatori grates egit, & Cancellario in hospitio suo versanti misit dono pateram elegantem argenteam, bene & accurate inauratam, viginti besses pendentem: insuperque intra doni calicem mille Francos aureos, quos illi Delphinus in suscepti pro se laboris mercedem concessit.* Hactenus Gallicani illi. Ut droinde jam nefas fuerit affirmare, per Carolum universá Imperii jura Arelatensia in Gallos translata: qvum summa potestas Imperio non sit derogata, & Vicaria illa ita tantum data, ut mortuo Carolo illo sexto, qui obiit MCCCCXX, Cæsaribus restitui debuerit.

Quæ omnia ita sese habere confirmatur etiam secuti temporis historia. Id quod *octa-*

vo loco

vo loco memorabile occurrit. Etenim Carolo ſexto Rege anno MCCCXCII inſania correpto, & reipublicæ adminiſtratione patruis ejus commiſſa, credidiſſe Rupertum Cæſarem Palatinum videtur, Imperii intereſſe, Regno Arelatenſi alium aliquem idoneum gerendis rebus præficere, eoque in Italiam profecturus filium ſuum Ludovicum ibi Vicarium creavit. Diploma ipſum Cæſaris exhibuit nobis Marquardus Freherus l.I cap. XVI ex tabulariis Palatinis, ſcriptum anno MCCCCI: quod quia prolixius eſt & multa aliena continet, non eſt quod in medium producamus.

Ruperto qui ſucceſſit Sigiſmundus Cæſar approbavit à patre Carolo factam conceſſionem: quod audivimus dicentem Aventinum. At non ſatis conſtat, num Vicariatum Imperii probaverit an verò Delphinatus poſſeſſionem: nec enim Aventinus ſatis id explicat. Si autem confirmavit tantum ea quæ à patre ſunt acta; per utique eſt veriſimile, confirmatum Vicariatum Imperii Carolo VI Regi quoad viveret; quem videlicet Rupertus Imperator filio ſuo erat largitus contra quam Carolo illi ſexto pro-

miserat Cæsar Carolus quartus. Et vero invisit Sigismundus Parisiis Carolum illum sextum anno MCCCCXVI componendæ pacis caussa inter illum & Henricum Anglum. Quicquid hujus sit, Sigismundi illa probatio certissimo est argumento, etiamnum initio seculi decimiquinti non tantum Cæsares sed ipsos etiam Galliæ Reges summam Imperii potestatem in Regnum Arelatense & Delphinatum agnovisse. Nec vero hi curassent sibi possessionis suæ jura confirmari per Cæsares, nisi utique agnovissent, plenum jus sibi nequaquam competere.

Num Caroli sexti successores Galliæ Reges ab Imperatoribus nostris curaverint eodem sibi modo caveri, equidem nescio. Observo tamen in tabulis Caroli VII ut & in annalibus Ludovici XI, studiose Delphinatum à Regni Galliæ provinciis semper distinctum esse, secus quam postea fieri solitum. Saltim itaque his etiam Regibus fuit agnitum, non Regio sed singulari alio aliquo jure Delphinatum possideri, nec posse illum in corpus Regni Gallici jure coalescere. Æque olim Provinciæ Comitatus

mitatus à Gallico regno divisus fuit, utpote qui in patrimonio fuerit Siciliæ Regum ad Joannam usque Reginam, inde ad Andegavenses translatus, demum Ludovico XI Regi à Renato Andegavensi fuit donatus. Etiam ille itaque hactenus non potuit Regni Gallici provinciis accenseri, nec est accensitus.

Interea vero usque ad nostra hæc tempora, perpetuò, Archiepiscopis Trevirensibus, nullo Gallicorum Regum adversante, Archicancellarii per Regnum Arelatense titulus solennis fuit: atque ita saltim perpetua ac solennis quidem memoria mansit jurium Imperii, imo illa tantum non semper quasi renovata est. De Friderico etiam III Cæsare illo sæpius laudato loco Goldastus ita scribit: Mir ist nicht weiters eröffnet und bekandt/ denn daß Anno 1444 Keyser Friderich/ als die Eyd-genossen die Stadt Zürich belägert / ließ Ludwig den Delphin aus Franckreich/ als dem Heiligen Reich Verwandten und Vicari, aufmahnen/ und zur Hülff und Entschüttung der belagerten Stadt des Reichs zu Arles begeren In Cæsaris Maximiliani querelis super injuria Gallorum, frequens fit mentio, per injuriam

denegati Imperii homagii, Delphinatus & Regni Arelatensis nomine. *Delphinatum esse Imperii terram* (verba sunt Chifletii in Vindiciis Hispanicis pag. 123.) *asseruit seculo præterito Carolus V Imperator. Cum enim apud Likercanum, Lombecæ Vicecomitem, ejus Legatum, FRANCISCUS I Franciæ Rex conquestus fuisset, quod Cæsar Marchionem Saluciarum in judicium vocasset, quem Rex causâ Delphinatus asserebat esse Vasallum suum; scripsit Likercano Carolus Imperator, literis datis in Astensi civitate XIIX Junii anni MDXXXVI, dictum Marchionem vel ex ipsa Francisci Regis confessione esse Imperii clientem, cum certum esset terram Delphinatem pendere ab Imperio; addens insuper, à Francisco Rege Ducem Sabaudiæ injuste bello lacessiri, qui & Princeps Imperii & Cæsareæ Majestatis Vasallus esset.*

Quid postea pro Imperii juribus sit gestum, non satis mihi esse exploratum, fateor, Itaque etsi secure fortassis pronunciare possim; hactenus nullo aperto consensu, sive Cæsaris alicujus sive Imperii, ea quæ Galliæ Reges hodie in

die in Burgundico Regno possident, Imperii juribus subducta esse; num tamen non per neglectum & silentium nostrum iis aliquid detractum sit; & longi temporis pręscriptione illa perierint, aliis rerum Imperii peritioribus dijudicandum relinquo. Certe, si præscriptionis titulo non potest, nullo forte jure Rex Galliæ, saltim summam potestatem, sibi poterit vindicare. Et vero jam supra audivimus Thuanum ipsum fatentem, non obstitisse hactenus diuturnam Regum possessionem, quominus more prisco ripa Rhodani ulterior Imperio à vulgo adjudicetur. Sed & prudentiores nonnulli Gallicorum scriptorum, vi veritatis adacti, infirmitatem Regiorum prætextuum, non ausi sunt diffiteri. In historia vitæ Nicolai Fabri Pereskii l. 4 Petrus Gassendus de Petri Saxii opere cui titulus: *Pontificium Arelatense*, hæc notavit, digna quæ à nobis etiam heic commemorentur. *Tandem legit per id tempus* Peireskius, *quod tum è prælo primum prodibat, Arelatense Pontificium, auctore Petro Saxio ejus Ecclesiæ Canonico. Plurimum vero fuit indignatus, quod ille stu-*

dio

dio nescio quo, affectasset elevare Principum nostrorum jura, & non modo non reposuisset quæ opponi poterant, sed interdum etiam tentasset præter fas illa enervare. Quamobrem non interquievit, donec placito Curiæ evulgatio libri prohibita fuit. Hæc ille: quæ simul nobis possunt certo esse argumento, plura ejusmodi proditura forte in lucem Gallicis auctoribus, si vis abesset. Oliverium Marcanum diserte scribere, Bressiæ Comitatum *terram Imperii esse*, testatur Chifletius in Vindiciis Hispanicis. Is qui clarissimo Chifletio sese opposuit Gallicarum partium vindex Jacobus Alexander Tenneurius, in Aquitanico Vectigalium Senatu Consiliarius Regius, extremum finem partis secundæ *Veritatis* quam appellat, *vindicatæ* hisce verbis claudit. *Idem sane dicendum ad ea, quæ de Imperatoris jure in varias jamdiu à Regibus nostris possessas ditiones, temere effutiit Chifletius. Præterquam enim quod illas legitime ad eos pervenisse facile ostendi potest: etiamsi ab iis primum injuste occupatas fuisse constaret, optimo tamen jure jamdudum ab iis possideri, nemo infitiabitur, propter varia nimirum inter ipsos*

ipsos & Imperatores inita pacta (præcipue autem Monasteriense nuperrimum) quibus omnes inter eos controversia, non modo utrinque sopita, sed & penitus decisa & definita fuerunt, aureaque pax Summi Numinis beneficio, verbis, scriptis factis, perfecte stabilita firmataque tandem est. Hæc omnia Tenneurius, vir multæ eruditionis & acerrimi judicii. Etsi vero dicat ille: *facile ostendi posse* legitimam possessionem Regum; facile tamen apparet, illum multo potius ad præscriptionem & nuper initæ pacis leges (quæ tamen non loqvuntur de Arelatensibus aliisque id generis) provocare, quam illis *ostensionibus*, quibus popularium suorum plerique vulgo nituntur, fidere.

LONGE manifestiore titulo, posteaquam sane ita convenit, possident plena omnia majestatis jura Galliæ Reges, quæ ipsis Cæsar & Imperii Ordines in Alsatia cesserunt. Fuit & illa regio, saltim magnam partem, olim portio Burgundici Regni: itaque quid de illa cautum sit, opportunum est hoc loco adjicere. *Tertio, Imperator pro se totaque Serenissima Domo Au-*

ſtriaca, itemque Imperium, cedunt omnibus juribus, proprietatibus, dominiis, poſſeſſionibus ac juriſdictionibus, quæ hactenus ſibi Imperio & Familiæ Auſtriacæ competebant in oppidum Briſacum, Landgraviatum ſuperioris & inferioris Alſatiæ, Suntgoviam, Præfecturamque provincialem Decem civitatum Imperialium in Alſatia ſitarum, ſcilicet Hagenavv, Colmar, Schlettſtat, Weiſenburg, Landavv, Oberenhaim, Rosheim, Münſter in Valle S. Gregorii, Kaiſersberg, Turinghaim, omneſque pagos & alia quæcunq; jura, quæ à dicta Præfectura dependent, eaque omnia & ſingula in Regem Chriſtianiſſimum Regnumque Galliarum transferunt: ita ut dictum oppidum Briſacum cum Villis Hachſtatt, Niederrimſing, Harten & Acharren, ad communitatem civitatis Briſacenſis pertinentibus, cumque omni Territorio & banno quatenus ſe ab antiquo extendit, ſalvis tamen ejuſdem civitatis privilegiis & immunitatibus ante hac à Domo Auſtriaca obtentis & impetratis. Itemq; dictus Landgraviatus utriusq; Alſatiæ & Suntgovia, tum etiam Præfectura Provincialis in

dictas

dictas Decem Civitates & loca dependentia, itemque omnes Vasalli, Landsassii, subditi, homines, oppida, castra, villæ, arces, sylvæ, forestæ, auri argenti aliorumque mineralium fodinæ, flumina, rivi, pascua, omniaque jura, Regalia & appertinentiæ, absque ulla reservatione, cum omnimoda jurisdictione & superioritate, supremoque dominio, à modò in perpetuum ad Regem Christianissimum Coronamque Galliæ pertineant, & dictæ Coronæ incorporata intelligantur, absque Cæsaris, Imperii, Domusque Austriacæ vel cujuscunque alterius contradictione. Adeo ut nullus omnino Imperator aut Familiæ Austriacæ Princeps quicquam juris aut potestatis in eis præmemoratis partibus cis & ultra Rhenum sitis, ullo unquam tempore prætendere vel usurpare possit aut debeat. Sit tamen Rex obligatus in eis omnibus & singulis locis Catholicam servare Religionem, quemadmodum sub Austriacis Principibus conservata fuit, omnesque quæ durante hoc bello novitates irrepserunt removere.

Hactenus Tabulæ publicæ: quarum sententiam quamvis gravem & Imperii rebus de-

trimentosam, absit ut impugnemus. Quamobrem non etiam est, cur de Gallicis per hoc regnum possessionibus amplius nos hoc loco disceptemus.

CAPUT XXV.

Reliqua plerasque Burgundici regni partes videri Imperii finibus jure meritoque etiamnum comprehendi.

PErgimus ad reliquas Burgundici olim Regni partes. Quas inter merito lustranda loco primo venit Pontificum Romanorum ditio, cum ob dignitatem possidentis domini, tum quod ditio ipsa quondam partim in patrimonio Provinciæ Comitum, omnino Provinciæ terminis comprehensa, de Provincia autem proxime à nobis actum fuerit. Duo autem tenent heic loci Pontifices, Comitatum nempe Venaysinum & Avenionem. Quemadmodum vero utrumque ad Pontifices devenerit ante omnia forte est præmittendum.

Abrahamus Bzovius ad annum MCCCIX num. x ita scribit: *Quod Comitatum Venaysinum attinet, fuit is olim Raimundi Comitis Tolo-*

Tolosani, ejus contra quem D. Dominicus Prædicatorum Ordinis conditor una cum Simone Montio sacram militiam pugnabat. Albigensium hæreticorum patronum & fautorem Innocentius III diris devoverat, eique subditos omnes vinculo sacramenti exsolverat: insuper & Cruce signatorum exercitum contra refractarium submiserat. Feliciter piam militiam professis successerat. Namque multis victoriis divinitus partis, plurima de eo receperant. Illo extincto filius cognominis successit. Cum quo tandem pace per Cardinalem S. Angeli Legatum Anno 1228 mense Aprili inita, convenit, ut Raymundus junior, omne jus quod ultra Rhodanum in Regno Galliarum potuisset prætexere, & in his Comitatum Tholosanum, Provinciam linguæ Occitanæ, Comitatum Venaysinum, Sedi Apostolicæ resignaret inque manibus Ludovici Regis Galliarum deponeret; qui eas Provincias & Comitatus, nomine Apostolicæ Sedis administraret. Fuerunt ea omnia in potestate Romani Pontificis, sed à Regibus Galliarum administrata, usque ad Gregorii X Pontificatum. Qui Concilio Oecumenico Lugduni convocato

cum cætera pro dignitate, & libertatibus egisset, tum præcipue Comitatum Venayssinum, Ecclesiæ Romanæ addictum, à Rege Galliarum vindicavit. Idem Bzovius ad annum MCCCXLIIX num. x recitat tabulas, sive instrumentum publicum ex archivo Vaticano depromptum, quod illa tempestate tabellio confecit, super contractu emptæ per Pontificem Clementem VI à Joanna Regina Neapolitana Avenionis, pretio octaginta mille florenorum aureorum.

Accuratius tamen rem hanc omnem novisse quibusdam visus est, vir sane eximius & ut in Provincia illustri genere natus, ita Regius quondam Aquæsextiensis Senator, Nicolaus Fabricius Peirescius. Quapropter ejus etiam sententiam producemus, qualem illam memoriæ mandavit in vita viri præclarissimi doctissimus Petrus Gassendus l.2. *Incidit*, inquit, *sermo de tempore deque titulis, quibus Avenio Comitatusque Venascinus ad Pontificem maximum pervenit. Cumque alii nihil scirent aliud, quam factam à Joanna Regina Clementi sexto venditionem, anno supra millesimum trecentesimo quadragesimo octavo, ac die nona Junii,*

pretio

pretio Florenorum octuagies mille; retexuit ipse totam historiam ab anno usque ducentesimo nono, quo Raymundus tertius Tolosatum Comes hæreseos Albigensium fautor, & Legati interfecti auctor creditus, fuit ab Innocentio tertio iterum excommunicatus. Inde enim cœpit ditione spoliari, ac post annos novemdecim transactio Parisiis sic fuit inita, ut Alfonso illius filio sola urbs Tolosa cum paucis adjacentibus cesserit; cætera ultra Rhodanum loca ad Regem attinuerint, quæ citra vero possidebantur, ad Pontificem spectarint. Cum homines autem ejusce regionis non satis lubentes id ferrent, quod Romam passim provocarentur, ac ideo Alfonsi partibus faverent, Bonifacius quidem octavus provocationes illas remisit, Clemens vero quintus, ut amplius demereretur animos, etiam sedere illic voluit; & cum, post Joannem vigesimum secundum, Clemens sextus Pontifex foret, facta est venditio eorum jurium, quæ Comitis Provinciæ erant, à partitione usque facta inter Raymondum Berengarium Comitem Provinciæ & Alphonsum Comitem Tolosæ, anno supra millesimum centesimo vigesimo quinto.

Hacte-

Hactenus Gassendus. Cæterum Bzoviana dixerim ego in plærisque vero magis esse consentanea. Avenionem enim ante annum 1348 non fuisse juris Pontificii, videtur ex Tabulis à Bzovio adductis posse tuto colligi: utpote cum in iis juris alicujus, quod hactenus in eam Pontifici competierit, nullo verbulo fiat mentio: ex adverso Joanna audiat: *Provincia & Fontal querii Comitissa & Domina civitatis Avenionis*, ac merum mixtumque imperium in Urbem dicatur tum vendere. Jam tunc verò Comitatum Venaysinum possidebant Pontifices. Utique enim jam anno MCCCIX Clemens V Papa Comitatui isti Rectorem dedit Raimundum Guillermi de Rudas: ceu liquet ex illis binis diplomatibus Pontificiis quæ recitat Bzovius in historia illius anni num. IX & XI. Itaque id quidem Peirescio concesserim, per transactionem Parisiis institutam Comitatum Venaysinum Tolosano ereptum Pontifici cessisse, idq; circa annum MCCXXIIX ut recte notavit Peirescius & Bzovius; at ipsam Avenionem urbem simul tunc factam juris Pontificii, fefellit memoria virum doctum

doctum; nec enim urbs illa in ditione Tolosani fuit unquam. Recte etiam hoc Peirescius: Tolosani bona quæ ultra Rhodanum erant sita, facta fuisse juris Regii. Non enim in illa Pontifices quidquam sibi arrogaverunt: & errat Bzovius scribens, omnia etiam illa ad Pontificem translata esse. Et vero idem Bzovius manifesti erroris potest convinci etiam in eo, quod Comitatum Venaysinum numerat inter ea quæ Comes Tolosanus in *Regno Galliæ* possederat; cum tamen illum intra limites Imperii cis Rhodanum comprehensum tunc fuisse, nemo unquam negaverit. Credere tamen Bzovio possumus, Comitatum illum concessu Pontificis à Gallo Rege administratum esse, donec eum Sedi Romanæ Gregorius X vindicavit.

Verum hæc accuratius excutere non est nostri instituti. Videndum potius est, num illæ terræ finibus Imperii exciderint. Ac Bzovius quidem, cum recitasset tabulas emptionis circa Avenionem institutæ, mox subjungit hæc verba num. XI: *Hoc anno Carolus Rex Romanorum Aliotum Lucensem Canonicum*

Narnienſem, Clementis Pontificis Nuncium, ea qua par erat benignitate audivit, & dato aureo diplomate, juri omni, ſi quod in Urbem Avenionenſem titulo Imperii habere poſſet, Sedi Apoſtolicæ & Romano Pontifici volens lubens ceſſit, datis literis in opida Görlitzio, Calendis Novembris anno Chriſti 1348 Regni ejus anno tertio. Addit ſibi id depromptum, ex *Archeo Vaticano & Molis* Adriani, *& epiſtola Clementis hoc anno ſcripta num. 85 128 & 658.* At vero ex iis ſane quæ modo diſputavimus, liquido apparuit utique, Provinciæ univerſum Comitatum ea tempeſtate fuiſſe juribus Imperii obnoxium: non itaque potuit illis ſoluta tum eſſe Avenio. Quod ſi etiam Pontifex Clemens VI credidiſſet in illam Imperialis juris nihil ſupereſſe, non profecto, miſſo Legato, Caroli IV Cæſaris tabulas ſtudioſe adeo ſuper illo contractu exegiſſet. Quid Carolus Pontifici promiſerit non auſim decernere, cum nec Bzovio liceat tuto credere, nec tabulæ Cæſareæ ex latebris ſuis in lucem ſint protractæ. Certe haud parum ſuſpectam facit Bzovii fidem, quod edere illas noluerit, cum & res id exigeret ipſorumme

Pon

Pontificum, quorum maxime causam agit in Annalibus suis, & facile potuissent ab illo produci, si vera narrat. Jam vero quicquid promiserit etiam Carolus ille, cum nullus accesserit Ordinum Imperii consensus, invalidum id omne esse, nemini non liquet. Illum vero non accessisse, ex silentio Bzoviano licet secure colligere. Ex eo in tabulas istas, quibus Cæsares solent Pontificibus Romanis de bonis cavere, Comitatum Venusinum & Avenionem transiisse, jam notavimus capite vicesimo. Cum vero & illo & sequente capite simul ostensum jam sit à nobis, vi tabularum istarum nihil illorum bonorum omnium Imperii juribus esse subductum, jam tum simul etiam probatum dedimus, Arelatensia quoque isthæc juribus illis adhuc esse obnoxia, utpote qvum horum par cum reliquis illis sit conditio. Ac proinde non etiam est, cur iterum seorsim hoc negotium nunc agitemus. Fabulosum tamen fortassis est quod Merula scribit parte 2. Cosmogr. l. 3 c. 42. *loca non pauca Comitatus Venusini Cameræ Imperialis jurisdictionem hodieque agnoscere.*

Pars etiam Provinciæ ARAVSIO est. Illius Principatum saltim ad Rudolfi ætatem Imperii leges audivisse, & post demum in fidem Comitum Provinciæ concessisse, non alio nunc teste probabimus quam unico, qui tamen pro multis est, viro fide & doctrina illustri Jacobo Augusto Thuano, quem Gallum esse ignorat nemo. Is libro trigesimo primo historiæ suæ de Arausione ita commentatus est. *Arausio Imperio Franco-Germanico olim subjecta fuit, ut ex bulla aurea Academiæ ejus institutionem complectente constat: aliaque præterea, quæ privilegiorum Ecclesiæ primariæ à Friderico II anno CIↃ CCXXV concessorum confirmationem sanxit: ex moneta item quæ cum Imperii insignibus cudebatur: & tabellionum privilegiis, qui auctoritate Imperiali instrumenta publica conficiebant. Postea Imperii per Galliam nostram infracta potentia, peculiares Principes Provinciam tenuere, & cum ea Arausionensem Principatum; qui tandem ad Bausciorum regulorum familiam, seu successione sive alio titulo devolutus est, eadem prærogativa ac immunitate, quibus hodie Imperii Principes fruuntur.*

de qui-

de quibus instrumentum fuit confectum à Bertrando Bauscio anno CIↃ CCXLII *eid. Decembr. In eo Principatu & partem habebant Hierosolymitani Equites, à Principibus, ut vero sit simile, in societatem asciti, ob virtutis famam & præcipuum belli adversus Saracenos gerendi, cui illi destinati erant, ea ætate studium; ut à Rigensi episcopo in Livonia alibi factum memoravimus. Idque ex nummis plerisque patet, quibus in antica parte Arausionensis principis, in postica Hierosolymitani Ordinis insignia visuntur insculpta. Et ita res in eo Principatu fuerunt usque ad ann.* CIↃ CCLVI: *quo Carolus Andinus Ludovici IX frater, qui Beatricem Raimundi Berengarii, ultimi ex Barcinonensium Comitum illustri familia Provinciæ Comitis, Filiam uxorem duxerat, eam ditionem crevit, & Guilielmum Bauscium Arausionis Principem tanquam beneficiarium in fidem accepit, per Odonem Fortenarium, magnum Provinciæ Seneschallum. Carolo Carolus II Filius successit; qui tot regulorum suspectam potentiam habens, ab Hierosolymitanis Equitibus permutationis titulo partem, quam in Arausionensi Principatu habebant*

bebant, comparavit, anno CIↃ CCCVII, XI *Kal. Novembris, eamque mox Bertrando Bausco attribuit, lege adjecta, ut ipse posterique ejus de Principatu universo, tanquam beneficiarii, Provinciæ Comitibus fidem deinceps præstare tenerentur. Ea de re instrumentum confectum anno sequenti* XI Kal. *April.*

Persequitur deinceps Thuanus res Arausionensium Principum, ad Ludovicum Cabilonum matre Maria Bausca genitum. De hoc vero subjungit. *Ludovicus Cabilonus*, inquit, *à Renato Siciliæ Rege in fidem acceptus est, eique quindecim millia librarum commodavit, anno MCCCCXXXVI, dum captivus Divione à Philippo Burgundione detineretur, Vicissim Renatus, ut iis de hujus summæ restitutione caveret, jus supremi imperii quod ipse in Principatu habebat, obligavit. Cumque carcere liberatus æs illud dissolvere paratum se ostenderet, Cabiloni tergiversatione effectum est, ut negocium exitu caruerit.* Addit, quemadmodum Ludovici filius Guilielmus, postquam licentiose cum injuria subditorum suorum summo imperio esset usus, pacto cum Ludovico

vico XI Rege, qui jam rerum in Provincia potiebatur, inito, in beneficiariam clientelam Delphinatus Viennensis concesserit; quo nexu tamen Ludovicus XII Rex Joannem Guilielmi filium liberaverit. Franciscum Regem revocata illa gratia, Philibertum Guilielmi filium in fidem iterum accepisse, sed qui huic successit Renatum Nassavium Austriacas partes secutum, Igitur post Ticinensem cladem Madritiana pacificatione fuisse cautum ita, *ut nulla habita juris, quod Regibus competebat, ratione, Arausionensis Principatus cum summo imperio ipsis restitueretur. Et quanquam*, pergit Thuanus, *bellis postea inter Carolum V & Henricum II subortis, Regii magistratus manum in Principatum injecissent, & Gratianopolitanus senatus per id tempus de appellationibus cognovisset, tandem pacificatione ultima anni* CIↃ IↃ LIX, *rursus supremum Arausionensis Principatus imperium, Nassaviis juxta Madritiana pacta restitutum est: & Guilielmus Guilielmi F. Renati frater patruelis praefectum Urbi imposuit, & magistratus denuo instituit, qui citra provocationem cum summa*

ma potestate jus dicerent. Hæc omnia Thuanus.

Creditur vero hodie is Principatus Imperii quoque legibus omnimodo solutus, atque adeo uni obnoxius Deo. Cæterum *Principio* quidem observandum arbitror id, quod Thuanum audivimus fatentem: donec in clientelam devenit Provinciæ Comitum, citra controversiam Principatum illum juris Cæsarii fuisse, & intra terminos Imperii collocatum. *Secundo* id quoque existimo vacare controversia, quod nemo Cæsarum auctoritate publica solverit Principatum illum Imperii legibus. Nec enim Madritianâ pactione absoluta omni ex parte potestas Arausionensi concessa, sed inductum duntaxat est illud clientelare jus illaque jurisdictio quam sibi in Principatum istum Galliæ Reges asserebant. Utque fortassis aliquid tale concessisset Nassavio Carolus, Imperio illa privata prodigalitate non potuit præjudicari. *Tertio* cum ad Ludovici Duodecimi Regis tempora Principatus ille ab anno usque CIↃ CCLVI fuerit perpetuo in fide & clientela vel Provinciæ Comitatus; vel

vel Delphinatus Viennensis, uterque autem saltim ad eandem usque tempestatem intra Imperii fuerint fines, quod præcedente capite probavimus: utique hactenus etiam Arausionem extra Imperii limites non fuisse, existimandum est. Num ex eo tempore Cæsares nostri neglexerint, summæ suæ potestatis indicium aliquod Arausionensibus ostendere, nec ne, non habeo dicere. Nisi tamen memoria me fallit legi, auctoritate Cęsarea à Carolo V & ratihabitatum Renati Nassavii testamentum, & Guilielmum in possessionem missum esse. Quod fuerit magnum argumentum exercitæ tunc Cæsareæ summæ potestatis.

Ad Auraicorum Principum patrimonium pertinet quoque CABILONENSIS Principatus, minoris Burgundię pars inquantum est; ipsam enim Urbem Cabiloneum in ripa Gallica Araris & Burgundia Ducali situm esse certum est. De quo multo minus dubitandum est; num intra Imperii sit fines constitutus, qvum superioris seculi anno vicesimo, auctoritate Caroli V Cæsaris, is qui tum rerum ibi potiebatur Philibertus, in album seu matriculam eorum, qui Im-

perii Germanici comitiis intersunt ejusque onera publica ferunt, recipi sese fecerit. Etsi enim ex eo tempore Principes illi comitiis non interfuerint forte, nec indictos sumptus penderint; ex matricula tamen publica nomen eorum non est expunctum: adeoque etiam hactenus integra aliquo modo supersunt Imperii jura, multo magis ea quæ ad fines pertinent.

De Comitatu illo amplissimo BVRGVNDIÆ ita loquitur Bodinus l. 1 cap. x n. 120: *Tametsi variis fœderibus nostri Principes Flandriæ & Artesiæ Principatum Carolo Cæsari concesserint: adhuc tamen restat Burgundiæ regio, quam appellant Carolium comitatum. Cujus quidem proprietas ad Regem Hispaniarum, dominatus ad Regem Francorum pertinet: & fiduciario jure ab Hispano Rege possidetur: ut in eo ipso se Regis nostri Vasallum profiteatur.* Sed cum ratio, tum memoria Bodinum vehementer fefellit. Nunquam enim Comitatus ille vel in dominio vel in clientela Regum Franciæ fuit: etsi eam aliquamdiu possederint Burgundiæ Duces Regia Gallorum familia nati. Ipsemet Bodinus eodem capite n. 128 rectius docet, quemadmodum Comita-

mitatus iste ad Duces illos pervenerit. *Burgundiam,* inquit, *liberam Carolus IV Cæsar Philippo Audaci Burgundiæ Duci, prole mascula Comitum extincta, IMPERIALI JURE fruendam dedit.* Quod si tabulæ ipsæ forent ad manus, multo clarius id ipsum omnibus pateret. Earum loco producimus ejusdem Caroli tabulas, quibus beneficium ætatis Philippo isti contulit. Protulit eas ex Archivo Divionensi Chiffletius in *Vindiciis Hispanicis cap. 13 p. 28.* in argumentum, quod Burgundiæ Ducatus Imperii majestatem observaverit: frustra tamen: testantur vero Philippum illum saltim ut Burgundiæ Comitem Imperii legibus fuisse obnoxium; utpote cum ætatis venia concedi nequeat nisi ab eo qui jus habet supremi dominii. Tabulæ istæ habent sese in hunc modum. *Carolus Quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex, Illustri Philippo Duci & COMITI Burgundiæ, Principi & Consanguineo nostro Dilecto, gratiam nostram & omne bonum. Imperialem decet magnificentiam sic pro SUBDITORUM commodis adaugendis (illorum præser-*

tim qui radiantes generis claritate, & communione sanguinis ac aliis virtutum exercitiis se charos efficiunt) interdum illis uti remediis sic illis vius etiam dirigi in agendis, ut rigorem juris dispensationis gratia temperet, & pro necessitate temporis à lege prohibita de speciali gratia facienda relaxet. Sane pro parte tua Celsitudini nostræ extitit CUM INSTANTIA SUPPLICATUM, *ut cum tibi* PRO TE & TERRA TUA, *in pluribus prætoriis, & civilibus negotiis exercendis, majorum eorum, qui ætatem legitimam attigerunt, sit beneficium opportunum, & præpediente ætatis defectu, ex eo quod minor annis existis, ad gerenda exercenda & facienda hujusmodi negotia inhabilis reputeris, super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur considerantes magnificum statum tuum, & negotiorum qualitates, quibus intendere cum utilitate teneris; & volentes* TE *super præmissis de speciali gratia reddere consolatum,* TIBI AUCTORITATE NOSTRA, ET DE PLENITUDINE IMPERATORIÆ POTESTATIS, *veniam ætatis & beneficium majorum*

rum & majorennium damus & concedimus gratiose: tecum super defectum ætatis seu minorennitatis, quem pateris, etiam dispensantes. Volentes & EDICTO IMPERIALI decernentes omnino, ut omnia, & singula facta, & negotia civilia & prætoria, in judicio & extra, ubique locorum, & quibuscunque personis, Ecclesiasticis vel mundanis, agere, facere & exercere libere valeas atque possis, non obstante defectu prædicto. Et per te acta facta & gesta perinde valeant & teneant, ac si major annis & majorum fultus beneficio existeres de præsenti. Nos enim juribus & sententiis omnibus & singulis, scriptis & municipalibus, de quibus in genere vel specie in contrarium facientibus oporteret specialem in præsentibus fieri mentionem, expresse & ex certa scientia derogamus præsentium, sub nostræ Imperialis majestatis sigillo, testimonio litterarum. Datum Pragæ anno Domini MCCCLV. Indictione IIX. XII. Kalend. Sept. Regnorum nostrorum, Romani anno X. Bohem. IX. Imperii vero I. P. D. Cancellarius Jacobus Augustini. Hucusque illæ Tabulæ. Consentiunt porro in hoc omnes Burgundica-

rum rerum ſcriptores, etiam qui partibus ſuorum Principum plus nimio favent, à priſcis usque temporibus ſemper Imperialis juris fuiſſe Burgundiam illam: itaque nihil eſt quod dubitemus. Non eſt etiam quod multis probemus, etiamnum Burgundiam illam ab ipſo poſſeſſore Hiſpano haberi Imperii regionem, cum diſerte ita cautum ſit in eo pacto, quod Carolus V cum Imperii Ordinibus de omnibus regionibus, quæ Circuli Burgundici nomine ſolent uſurpari, inivit. Tabulas illas recitabimus ubi de Lotharienſis Regni provinciis, quas hodie Hiſpaniæ Reges tenent, acturi ſumus.

Burgundici quondam Regni pars etiam fuit SABAUDIA. At hodie non deſunt qui illam omnibus Imperii juribus exutam, Principemque ejus ſui omnino eſſe juris & arbitrentur & pronuncient. Fortaſſis vero ſatis eſt unum audire Joannem Bodinum Gallum hominem, quem vis veritatis adegit apologiam quaſi ſcribere pro Imperio, adverſus iniquos ejus detractores. *Ducem* (ait ille loco iſthoc ſæpius laudato num. 129.) *Allobrogum jura majeſtatis habere, una voce tradunt*

Italorum Jurisconsulti juniores (provocat vero in margine libri ad Socin. Conſ. 4. l. 3. Caſtrenſ. conſil. 196. Brev. conſil. 45. Jaſonem conſil. 227. lib. 2.) *idque in ſuprema Curia Allobrogum judicatum eſſe: quæ omnino cum Vicarii ac Vaſalli munere pugnant. Ac etiam Ozaſcus Taurini præſes* (in deciſ. Pedemontana 155 & deciſ. 101.) *ſcribit Allobrogum Duces ſummam illam ac plane Imperialem poteſtatem ab Imperatoribus adeptos eſſe. Quæ certe poteſtas Imperatoris Vicario tribui non poteſt: ut veriſſime Felinus, optimus juris interpres ſcriptum reliquit. Quid enim majeſtati tam contrarium, quam ſe Legatum (id enim appellatione Vicarii ſignificatur) profiteri, à quo jura majeſtatis habere te putes, in ea ipſa provincia cui præſis? At enim Allobroges ipſi confitentur, totaque eorum hiſtoria declarat, hanc Imperii Germanici provinciam, quæ nunc Sabaudia dicitur, Imperii feudum exſtitiſſe, & Duces ab Henricho V fiduciarios Comitum dignitatem aſſecutos; ac tandem Duces Sigiſmundi Cæſaris beneficio appellatos fuiſſe. Certe quidem antea ſemper Duces, nec ita pridem Carolum patriæ reſtitutum,*

Impe-

Imperatori fidem dedisse constat. Biennio post, id est M DLXI. procuratorias tabulas ad Aricarum Comitem Cæsaris cubicularium a Duce missas legi, ut novam fiduciæ formulam ab Imperatore suo nomine postularet; quia non satis copiosa illa sibi videretur quam Augustæ acceperat. Id tamen effici non potest, cum Vicarii munus jura majestatis ejus provinciæ, cui præfectus sit, non admittat; at ne fiduciarium quidem aut feudatarium esse patiatur ejus provinciæ, cujus summam habeat potestatem. Rex Hispanus quidem in universa Insubria, Hetruria; Duces item Saxoniæ & Palatini Comites, Imperatoris Vicarii sunt ac Legati perpetui, ut jurisdictionem absente Cæsare exerceant, si qua civitatibus aut Principibus inter ipsos aut etiam contra Cæsarem ipsum controversia intercedat: quod quidem munus personale est, non prædicatorium; nec vero potest quisquam fiduciarius esse ejus prædii, cui præficiatur. Necesse igitur est, Ducem Allobrogum Imperatoris Vicarium esse, extra fines suæ ditionis; quod nec Helvetii, nec Rex Hispanus, multo minus etiam Rex Francorum ferre possit. Hæc Bodinus. Contra quem

quem Antonius Tessaurus in præfatione decis. n. 13 & 14. pro Sabaudi summa potestate disputat: sed, ne quid gravius dicam, frustra & inique. Vt tamen nihil dissimulem; id quidem certissimum est, Vicariam potestatem neutiquam esse omnibus numeris absolutam & sui juris, idque ipsa illa voce indicari, hactenusque recte ac probe Bodinum ratiocinari: attamen fortassis haud volunt hoc ipsum qui jura illa amplissima Sabaudo attributum eunt. Solent enim & aliis Germaniæ Principibus jura Imperatoria quadamtenus adscribi; idem enim illos in suo territorio valere quantum valet Imperator: sed non alio sensu, quam regalibus juribus maximis Principes beneficio Cæsarum valere, non autem aliqua auctoritate minoris momenti. Quod si igitur nihil aliud voluerunt illi Sabaudici laudatores, non est quare in eos acriter animadvertatur. Non videtur autem Bodinus etiam id jure merito affirmasse: Sabaudum in sua ditione non posse vicarium Cæsaris agere: cum omnis Imperii vasallus, qui quidem regalia quæ appellantur, beneficio Cæsarum tenet, reapse non nisi vicaria

quadam gaudeat potestate. Notandum etiam, antiquo quidem more Comitis & Ducis jura non absorbere omnia quæ appellantur regalia, sed ea licet possiderentur, multo tamen maxima Cæsaribus in regionibus illis fuisse reliqua: itaque Dux etiam aut Comes Vicariam illam Cæsaris potestatem adipiscens, in sua quoque ditione nova quondam & longe majora consequutus est. Hac sane de caussa ipse Philippus Hispaniæ Rex Vicarii illam auctoritatem in propriam ditionem Burgundici circuli à Ferdinando Cæsare conferri sibi petiit. Adhoc Sabaudus Vicariam illam suam potestatem etiam in alia extendit quæ extra territorium Ducatus sunt, vel certe olim fuerunt: etsi paulatim prætextu etiam Vicariatus in ditionem suam illa traxerit. Luculente id mox apparebit, ex iis quæ de urbe Geneva dicturi sumus.

Cæterum præter Bodinum etiam Cassanus, famosus ille Regiorum Galliæ jurium præco, in defensor. l. 2 cap. 2 pag. 46 negat, Sabaudum posse simul Vicarium esse Imperii & Vasallum. Verba hujus ex Gallico ita vertit

Claris-

Clarissimus Limnæus in Additionibus ad l. V cap. 14 num. 4. *Titulus quo Duces Sabaudiæ se prædicant perpetuos Imperii Vicarios, ab Imperatore Carolo IV anno 1366. Amedeo IV qui Comes Viridis dictus, concessus, ejusque posteris ab Impp. Maximiliano I & Carolo V confirmatus fuit. Ex eodem autem satis apparet, quod male affirment, se ab Imperatore feuda sua tenere. Fuit enim hic titulus postea, ad instantiam & querelam Andrucii Episcopi Genevensis, cum cognitione causæ per eundem Carolum IV Anno 1383 revocatus, simulque prohibitum, ne sub pœna mille marcarum revocationi huic contraveniretur. Illud vero maxime perpendi debet, quod titulus, Vicarii perpetui, incompatibilis est cum juramento, quod præstant Imperatori. Necessarium enim omnino est, ut qui nomen habet Vicarii, aut locum tenentis, non sit Vasallus ejus cujus locum tenet. Quia potestas absoluta, quam accipit Vicarius, non potest simul stare cum submissione quam debet Vasallus Domino: alias enim sibimet ipsi juramentum fidelitatis facere posset, quod maxime absurdum.* Hæc quidem ille, Bodinum ut videtur secutus. Etiam

hæc vero perinepte ita asseruntur: utpote qvum ipsa illa Vicaria dignitas feudi conditione possit teneri; quomodo illam tenent Saxo & Palatinus Electores, ne quid dicam de aliis. Sed & quidni una in re sis Vasallus, in alia titulo diverso Vicarius Cæsaris? Tricæ igitur tantum hæ sunt sciolorum, usui ipsi communi repugnantes.

Non est autem quare iis nunc immoremur, qvum ad nostrum argumentum non ita proxime pertineant. Sabaudiam vero Imperii hodieque limitibus contineri, usque est adeo notum omnibus, ut ipsemet Thuanus l. 2 historiæ suæ, enarrans Imperii omnem rationem, nihil dubitaverit in hæc verba prorumpere: *Sabaudia & Allobroges Imperio ac legibus Imperii parent.* Jam ante scilicet audivimus disserentem Bodinum, quemadmodum ipsa Ducalis dignitas, Sigismundi denique Cæsaris beneficio Principibus Sabaudiæ sit primum concessa: imo à Carolo etiam V Cæsare clientelari lege Carolo Duci attributa. Sane ipsi ferunt sese non nisi Cæsarum Vicarios. Nomen Sabaudi porro matriculæ Imperii inter Principes inser-

insertum esse addito onere in expeditiones quidem publicas Imperii mille octingentorum ac viginti octo, in sustentationem vero Judicii Spirensis annuorum trecentorum florenorum, notum est omnibus. Sed & diserte idem Princeps in Constitutionibus Imperii passim audit Princeps & Vasallus Imperii: **Der Hertzog von Saffoia ist des Heilligen Reichs Fürst und Lehnman.** Eundem à Spirensi judicio, anno seculi superioris vicesimo primo, die octavo decimo Decembris, delicti caussa per sententiam proscriptum esse, notatur in *Symphoremate Præjudiciorum Cameralium voce Bannum pag. 56.*

Non tantum vero Sabaudia ipsa à Principe illo tenetur fiduciario jure, sed etiam in Italia PEDEMONTIUM, quod anno MCCCLXIII pulsa Joanna Neapolitana in ditionem suam majores illius redegerunt. Comitatum ASTENSEM etiam & Marchionatum CERÆ iisdem Principibus eodem jure Carolus V Imperator concessit. Quorum feudorum disertam mentionem facit etiam Clarissimus Jureconsultus Cacheranus *Consil. 9 n. 39. & Consil. 27 n. 21.* De iis

quæ ex Montisferratensi regione nuper adeo ipsis cesserunt, & tabulis Pacis publicæ sunt confirmata, præcedente jam capite dictum est.

Possit tamen videri, hisce in locis à Sabaudo teneri quædam, absoluta omnino potestate, omnique adeo Imperii lege exempta. Et vero tale quid ipsissimet Tabulis pacis cum Gallo Monasterii initæ videtur diserte confessum esse. Verba hæc sunt: *Conventum est quod Dux Sabaudiæ, hæredes & successores ejus, nullatenus turbentur aut inquietentur in Superioritate, seu jure superioritatis, quod habent in Feudis Rocheverani Olni & Casolæ cum appertinentiis, quæ à Romano Imperio NULLATENUS dependent: & revocatis annullatisque donationibus & investituris, in dictorum Feudorum possessione seu quasi, dominus Dux manuteneatur, & quatenus opus sit redintegretur. Parique ratione ejusdem Vasallus Comes Veruæ, quoad eadem Feuda Olmi & Casolæ, & quarta partis Rocheverani, suæ possessioni seu quasi restituatur, & in eadem plenissime cum fructibus omnibus redintegretur.* Verum enimvero fortassis hæc verba non alio sunt sensu accipienda, quam,

quam, terrarum illarum clientelare jus non dependere proxime ab Imperio & Cæsare ut existimabatur, sed ab uno Sabaudiæ Duce. In universum enim illas Imperii esse legibus exemptas, non ex illis quidem verbis sit verosimile. Citra enim controversiam nihil in omni illa vicinia non fuit, saltem quondam, juris Imperialis, ut jam tunc est notum. Habet itaque, ut in foro loqvuntur, Imperium in illa etiam fundatam intentionem. Atque adeo probanda Sabaudo venit omni exceptione clarioribus argumentis omnimoda illa libertas: quod tamen hactenus factum non est; nec fortassis fieri potest. Fac enim feudi legibus isthæc à Sabaudo non teneri, non tutò tamen hinc colligas Imperii etiam finibus excidisse: nec enim sola feuda legibus Imperii obnoxia sunt, sed alia etiam numero plurima.

Post Sabaudiam ut nonnihil statim de GENEVA urbe dicamus, monet quod cum illa urbe Sabaudo est dissidium: præsertim cum à quammultis existimetur & illa Urbs extra Imperii fines hodie collocata. Et verò Geneva Henrico III Rege in clientelam Gal-

licam suscepta est, Gallis id fœdus ad Regni sui securitatem utile existimantibus: *quod clausura, qua iter tutissimum & compendiosissimum auxiliaribus Helvetiis ab illa parte venientibus patet, non aliter in potestate haberi possit, quam si Genevenses amicos habeant.* Cæterum ab antiquo Urbem illam Imperii leges audivisse, non Gallicas, certum est, & produnt hodieque id insignia Urbis suâ aquilâ. Non opus sane est quo multis id demonstrem: ut tamen eo magis omnibus pateant, adferam in medium nonnulla ex lib. CXXV Historiarum Thuani excerpta, ubi præclarissimus ille Historicus recitat breviter, quę utrinque à partibus, in dissidio illo Sabaudi & Genevensium, in jurium defensionem sunt per id tempus edita. Ex his enim multo plurima licet petere de Imperii perpetuo in Urbem illam jure; & hactenus etiam tantùm, nos illa attingemus. *Geneva,* inquit ille, *quam ex veteri inscriptione equestrem civitatem olim dictam volunt, post eversum Imperium Romanum & novum à Franco-Gallis nostris in occidente fundatum sub ejus patrocinio diu libertatem servavit, bicipitis*

Aquila,

Aquilæ, cujus imago etiam nunc pro valvis majoris templi visitur, & ad Caroli Magni tempora refertur, aliis veluti defensa, quousque exortis in Imperio discordiis civilibus, cum à Cæsaribus desereretur, ad Episcopos, quorum tunc etiam in iis quæ ad civilem jurisdictionem spectabant magna auctoritas erat, confugit. Dein nova inter Episcopos ipsos & vicinos Sabaudiæ Comites suborta dissidia urbem miseram, semel atque iterum incendio vastatam varia peste destruxerunt. Juris autem quod Sabaudus sibi arrogat, hæc fere testimonia & argumenta ante triennium, statim post pacificationem Veruinensem, cum Octobri mense Hermancæ ab utraque parte conventus indictus esset, ejus delegati in medium afferebant. Petrum videlicet ex antiquo Genevensium Comitum stipite ultimum, anno CIↃ CCC XCII, XXIV Martii, heredem universalem instituisse Humbertum Villarii Comitem ex sorore nepotem, qui post avunculi mortem Genevensem Comitatum crevit, & ejus investituram à Wenceslao Cæsare tertio post anno exeunte obtinuit. Humbertum dein CIↃ CCCC post anno mense Martio morientem, cum nullos

ex se natos haberet, postumos instituisse, & iis deficientibus Odonem Villanium patruum; qui cum hereditatem anno sequenti adiisset; V Augusti mox Comitatum Genevensem titulo venditionis in Amadæum Sabaudum transtulisse. Amadæum autem, ut emptionem à se factam novo jure confirmaret, ejusdem Comitatus denuo investituram à Sigismundo Cæsare impetravisse anno CIↃ CCCCXXII, X Kal. Septembr. Cum vero de Comitatu Genevensi, quasi morte Petri ad Imperium devoluto, ab Imperiali Syndico controversia Amadæo facta esset, & Arausionensis Princeps eundem Comitatum, quasi Petri ab intestato heres vindicaret, Sigismundum apocha secreta Amadæo cavisse, si sententia secundum Imperialem fiscum ferretur, fore, ut jus omne quod in Comitatum Genevensem tanquam Imperii beneficiarium ipsi competebat, ei successoribusque ejus bona fide attribueret. Quod cum contigisset, Sigismundum post sententiam latam novo instrumento apocham ratam habuisse, & anno sequenti IX Kal. Nov. Comitatum Genevensem Amadæo concessisse, & Arausionensi interdixisse ne Comitis Gene-

vensis

vensis titulos Sabaudo attributos sibi imposterum arrogaret. Ea de re publicum instrumentum confectum anno CIↃ CCCCXXIV, IV Kal. Jun. Jam vero ante Sabaudiæ Principes omne supremum dominium, jurisdictionem, ac jura regia, quæ Imperio in eo competebant, à Cæsaribus habuisse; & Vicarios Imperii constitutos, Episcopo Genevensi mandandum curavisse, ut Principes Sabaudiæ tanquam perpetuos Imperii Vicarios coleret. Id à Carolo IV anno CIↃ CCC LVI decretum: cum jam ante, anno ejusdem seculi LVI, idem Carolus constituisset, ut appellationes à Genevensibus interpositæ coram Sabaudiæ Duce tanquam Imperii vicario disceptarentur. Id jus à Maximiliano Cæsare in Comitatum Genevensem & nominatim in civitatem Genevam ejusque territorium Sabaudiæ Duci concessum esse, diplomate ea de re condito III Eid. Maj. anno CIↃ IↃ XIX. Secundum hæc anno decimo post prid. Non Xbr. à Carolo V mandatum Genevæ civitati ejusque Episcopo fuisse, ut omne obsequium Carolo Sabaudiæ Duci deferrent. Quod & idem Carolus anno sequenti, cum Vicarii titulo aliisque juribus ple-

nius designatis confirmavit, instrumento ea de re facto III Eid. Mart. Idem juris sub Ferdinando & Rodolpho Cæsaribus fuisse.

Hactenus pro suis, imo pro Imperii juribus, Sabaudum audivimus. Si Genevenses ipsi quoque producantur; non minus in liquido sunt Imperii in Urbem illam jura. Eodem enim Thuano teste, sese *semper liberam & Imperialem urbem fuisse* affirmaverunt: id patere ex diplomate quodam Friderici Ænobarbi Cæsaris & secutorum temporum actis: eoque sibi non obstare Wenceslai Sigismundi & Caroli V rescripta, ut vitio & obreptitia fraude impetrata. Carolum ipsum cum suam Sabaudo Principi factam concessionem Imperio summe detrimentosam agnosceret, contrario rescripto dignitatem Vicarii Sabaudiæ Comiti abrogasse, juribus pristinis tam Episcopo quam oppido, quod *nobile Imperii membrum* vocet, competentibus confirmatis. Sigismundum Imperatorem Amadæo Sabaudo enixe imperasse, ne quid contra jura regalia & libertates Ecclesiæ Genevensis, quam itidem *insigne Imperii membrum* appellat, attentare præsumeret.

Caro-

Carolum V Cæsarem anno MDXXX monuisse Genevenses, ne quid in perniciem, Episcopi Ecclesiæ ac Civitatis, à Sabaudiæ Ducibus inducti, facerent, atque decimo anno post eos denuo monuisse, ut pristinam jurisdictionem & libertates à decessoribus suis Genevæ, *tanquam civitati Imperiali* concessas, tuerentur. Temporibus Petri Balmæ Episcopi fœdus ab oppidanis ictum esse cum Bernatibus & Friburgi pago: itaq; Henricū III Regem Gallię anno MDLXXIX renovato cum Bernatibus & Soloturnensibus fœdere, in eo rempublic. Genevensem comprehendisse, ejusque patrocinium ab eo tempore Reges Christianissimos suscepisse. Mitto alia.

Cum hæc vero ita sint in utramque partem disputata anno post millesimum sexcentesimo, manifestum utique id est, saltim illo etiam tempore, Genevam urbem non à Sabaudo, non à Gallo, non à suis civibus habitam tanquam sit extra Imperii limites, etsi in patrocinio degeret Gallico. Nec vero urbs illa hactenus desiit Aquila Imperiali exornare insignia sua, in argumentum Imperialis subjectionis. Num vero una cum

liis fœderatis Helvetiis ipſa hæc urbs per tabu-
as Pacis publicæ nuperas mutaverit conditio-
nem, non ſatis novi, eoque nihil etiam definire
udeo.

Re igitur illa in medio relicta, in HEL-
VETIOS fœderatos jam inquiremus. Et
vero maxima eorum pars intra veteris Regni
Burgundici fines continetur, ut qui ad Rhe-
num & Urſam usque amnes fuerint extenſi,
ceu ſupra probavimus. Merito igitur hoc loco
de iis agendum, trahente ſecum huc majore
parte eam quæ tenuior eſt. Omnem igitur
Helvetiam illam Imperii fuiſſe ditionem, ante-
quam in fœdus aliquod populi illi coaluerunt,
usque eſt adeo palam in omnibus, etiam do-
meſticis illorum annalibus proditum, ut de-
mens ſim id ſi tentem teſtimoniis probare.
Ne id quidem in controverſia eſt, an ſtatim
ab icto fœdere in plenam illi libertatem ſint
aſſerti. Refragantur enim omnia itidem monu-
menta, & fœderati ipſi immunitates plærasq; ad-
ſcribunt demum privilegiis Cæſarum Adolphi,
Henrici ſeptimi, Ludovici quarti, Caroli quarti,
Wenceslai, Ruperti & Sigiſmundi. Fride-
rico

rico III Cæſare in Comitiis Reginoburgenſibus anno MCCCCLXXI in bellum Turcicum juſſi ſunt Helvetii conferre auxilia: excipientibus tamen eorum qui aderant legatis, id conceſſis genti privilegiis repugnare; jureq́ an injuria, alibi diſputatur: ſatis eſt hic obſervaſſe quod & Comitiorum Imperii partem tum fecerint, & juſſi ſint ferre onera reipublicæ. Comitiorum illorum decretum ita ſeſe habet: Item/ ſo ſollen die Eidgenoſſen von Bern/ Lucern/ Zürich/ Solothurn/ Freyburg in Uchtland und andere/ ſo in Einung mit ihn ſeyn/ haben 100 zu Roſſe/ 900 zu Fuſſe. Doch ſollen die Apt/ Prælaten/ Graven/ Herrn und Städt / die als hievor ſtehet/ angeſchlagen und in der Eidgenoſſen Land beſeſſen/ nicht in der nechſtgemelden Summa begriffen ſeyn/ ſonder bey dem Anſchlag bleiben/ der auf jeden/ wie hievor von ihn geſchrieben ſtehet/ inſonderheit geſatzt iſt. Interfuere Helvetiorum Legati & Comitiis Baſileenſibus anno MCCCCLXXIV. Nonnulli fœderatorum etiam legibus ibi conſtitutis teneri ſeſe arbitrati, auxilia juſſa exercitui Imperii ad Nuſſiam contra Carolum Burgundum ſubmiſerunt: Alii noluerunt quidem videri legibus

legibus illis obstricti, officium tamen suum fecerunt, diserte Imperii se membra profitentes. Verba literarum fecialium, quibus hi Carolo isti Burgundo bellum tunc indixere, sunt notatu digna: *Illustrissimo Principi ac Domino Carolo Duci Burgundiæ vel ejusdem Vicariis & Officialibus, quibuscunque nominibus nuncupentur, ubicunque resederint, insinuamus nos Burgimaistri, Sculteti, Ammanni, Consules & Communitates magnæ Ligæ Alemanniæ superioris, videlicet* Zürich/Bern/Lucern/Underwalden/Uri/Zug/Glaris *& oppidi* Solothurn/ *hoc tempore in oppido Lucernæ congregati, quod nos ad grandes exhortationes, & requisitiones invictissimi & Serenissimi Herois nostri gratiosissimi, cui TANQVAM S. IMPERII MEMBRA NON INJURIA OBEDIENTER PAREMUS &c.*

Maximiliano Cæsare anno MCCCCXCVI jussi fœderati omnes more aliorum Imperii Ordinum legibus publicis obsequi, & subire communia onera, recusarunt id quidem, & bello hinc exorto, quam sibi deberi credebant libertatem fortiter tutati sunt: pace tamen

men deinde confecta non niſi privilegiorum ſuorum confirmationem, exemtionem item à judicio Aulico, Camerali, & Rotvvilenſi, libertatem fœderum, & immunitatem ab omnibus oneribus realibus Imperio debitis impetraverunt, ea inſuper addita lege, ut evocati ab Imperio adverſus vim peregrinam juſtis auxiliis eam arcere ſint obſtricti. Ita enim cautum eſſe, cum Baſileæ anno MCCCCXCIX tum Conſtantiæ ſequentis ſeculi anno undecimo & tertiodecimo, & fama id communi ferri, teſtatur Goldaſtus, vir & gente Helvetius & hujusmodi rerum diligentiſſimus indagator, epiſtola dedicatoria quam operi, cui **Reichshandlung** fecit titulum, præfixit. Ubi ſimul ingenue fatetur, illa quæ Maximiliano Cæſari oblata ſunt Helvetiorum privilegia, à quodam ſacerdote Nicolao Schradino & Petermanno Etterlino Lucernæ publicata, usque adeo putide fabuloſa eſſe, ut nemo prudens poſſit ſatis mirari, eâ fuiſſe tum Helvetios ſimplicitate, ut ejuſmodi anilia commenta non dubitaverint privilegiorum titulo producere.

Sunt qui referant, Julium II Papam Hel-

vetios anno MDX populum liberum & omni Imperii reverentia ſolutum declaraſſe; ſed fide incerta. Utque id fecerit Papa, nihil juvat libertatem Helvetiorum factum hominis qui diſponendi de Imperii rebus poteſtate deſtituitur. Sed & ipſimet Helvetii Leone X Papa, anno MDXIX, non diſſimulanter Imperii ſe membra profeſſi ſunt. Id liquet ex epiſtolis binis, altera ad Leonem ipſum, altera ad Albertum Cardinalem & Moguntinum Archiepiſcopum per id tempus perſcripta, quam utramque exhibet Goldaſtus in laudato illo opere Actorum Imperii ſive Reichshandlungen fol. 101. & 403. & ex parte inſeruit ſuæ pro Imperio Replicationi cap. 41. ex quibus etiam hic nobis omnino quædam ſunt repetenda. In epiſtola ad Papam ipſum ita loqvuntur: Und wer Jemants / wer der wäre / der Eur Heiligkeit bereden oder fürtragen würde / daß wir einen König oder Käyſer / der nicht auß Teutſcher Nation wäre / bewilliget oder gefallens hätten / dem wolle Eur Hochwürdigkeit nicht Glauben geben. Dann wir als Glieder mit ſampt andern des Heiligen Reichs Ständen / ſo Teutſcher Nation

Nation seynd / keinen so nicht unser Nation Käyser wäre/ leiden noch gedulden würden.

Magis adhuc clare exprimunt hanc suam mentem in epistola ad Moguntinum Cardinalem hisce verbis: Und das bemeldter König von Franckreich/ auch Eur Hochwürdigkeit und E. K. G. möcht unterstehen zu bewegen/ in dem daß Er mag fürgeben/ Er hab guten Willen bey etlichen Ständen des Reichs/ und nehmlich bey uns Eydgenossen / damit dann Eur Hochwürdigkeit und F. G. unserer Herren und Oberen Willen und Meinung verstahn/ berichten wir sie deß / daß wir Eydgenossen also sind herkommen/ daß wir uns von den zweyen Hauptständen / von dem heiligen Stul zu Rome / und dem Heiligen Römischen Reich nie haben gesundert/ besonder denen/ als dann billich und recht ist/ und auch zu thun schuldig und pflichtig gewesen/ und auch noch sind/ und auch allweg hinfür thun wollen / mit unserm Gut und Leib beygestanden. So ist kundbar und offenbare wir seyen / setzen zu wellichem Herren der ist/ zu dem wir uns verbundẽ haben/ gegen weme daß sey/ so haben wir allweg außgelassen und vorbehalten/ daß Heilig Römisch Reich / und nicht unbillich: Dieweil wir von dem unsere höchste und beste Freyheiten/ haben den Adler und das Reich ob unsern Schilten führende/ berühmbt und gebrauchen / sind auch Glieder/ und deß gäntzlichen Ehr und Lobe ha-

ben wöllen/ wir andere Stände und Glieder. Solte nun solche höchste Ehre und Würde des weltlichen Schatzs / das Keyserthum / ꝛc. in andere frembde Nation und Sprache gewendt werden / und besonder die Franckreichischen / die lang darnach gedürst und gestelt hat / wäre uns fürwar von wegen unserer Herren und Obern / als einem dapffern Glied des Reichs / leyde / und gedencken nichts gewißlichers / dann daß unsere Herren und Obern / mit sambt andern Gliedern und Ständen des Heil. Reichs / die dann nicht minder damit beschwärt werden / in solcher Wahl gar nicht verwilligen / noch der statt thun / sondern mit Hülffe GOtt des Allmächtigen / und mit der Teutschen Nation solches wenden und wehren nach allem Vermögen. In fine epistolæ; Datum und mit unser getreuen lieben Aydgenossen von Zürch Stadt auffgedruckten Secret Insiegel beschlossen / in Ihrer und aller unser Namen / 1519. &c. Subscriptio.

Hactenus ipsi Helvetii. Quorum hanc professionem, illi ævo familiarem, liceret aliàs etiam ex Wimphelingii & Bebelii, qui tum floruerunt doctrinæ laude, testimoniis petere. Nam ille quidem in suo Soliloquio pro pace Christianorum hisce verbis utitur: *Recognoscunt Suitenses*

Impe-

Imperium Romanum. Item: *Dicunt ſe Imperio Romano deferre.* Item: *Dicunt ſe obedire Imperio.* Bebelius in ſua cohortatione ad Helvetios: *Poſtquam nuper acceperam, Conſtantiæ,* inquit, *Viri Helvetii fortes, vos communi conſenſu paribusque ſtudiis & voluntate rediiſſe in corpus ſacri Imperii.* Item: *Cum dicere ſoleatis, paratos eſſe obedire Cæſari, dum contra Turcas & infideles eatis.* Item: *Aquilam ubique & Romanum Imperium præfertis.* Item: *Libere profitemini, vos membra eſſe Imperii.* Operæ fuerit pretium, quæ in Replicatione iſthac de ſuo adjicit Goldaſtus, huc referre. *Electo deinde* (inquit) *Carolo Quinto Imperatori, Principi Germano ex familia Auſtriaca potentiſſimo, univerſi Helvetiorum Ordines, una pariter cum Rhætis Curienſibus & Valleſianis fidem ac obedientiam præſtiterunt, ab eoque in Comitiis Wormatienſibus anno 1521 confirmationem omnium ſuorum privilegiorum in genere; & deinde privilegiati & exempti Pagi in ſpecie pro ſe & ſuis territoriis, ſeparatim Tigurini, quorum quinque diplomata confirmationum variarum vidi tum ab Imperatore impetrata; Item*

Solodurani, Bernates, Friburgenses Nuchtonium, & cæteri, quos Veteres pagos dicunt, acceperunt. Qui vero immunitatem & exemptionem demonstrare non potuerunt, in Matriculam Imperii cum aliis Statibus sub indicto censu relati sunt. Et quidem in Circulo Suevico nominantur, Episcopi Constantiensis & Curiensis; Archiabbas Sanctigallensis: Abbates, Schaphusianus, Stainensis ad Rhenum, Petershusanus, Crucilinganus, Eremitanus sive Einsidelensis, Sancti Johannis in Turtalia: Civitates, Constantia Schaphusia Sanctigallum. In Circulo Rhenano ponuntur Episcopi, Basiliensis, Sedunensis in Valesia, Genevensis & Lausannensis: Magister Johannitarum: Civitates, Basilea & Mulhusium. Hi Ordines hodieque in Matricula Imperii comprehenduntur, & à Fiscali Cæsareo pro collecta imposita & subventionibus publicis compellari solent.

Hæc omnia Goldastus. Qui paulo post subjungit literas Nurembergensis Senatus, quibus anno MDXXII testati sunt, Abbatem S. Galli solvisse quod in Comitiis Imperii tribuere erat jussus. Quas itidem non possumus non hic repetere.

Wir

Wir Burgermeister und Rähte der Stadt Nürnberg verlehen offentlich mit diesem Brieff/ daß im Namen und von wegen des Hochwürdigen Fürsten und Herrn/ Herrn Gotharden/ Abte des Gottshaus zu Sanct Gallen/ unsers gnädigen Herrn/ auff Dato diß Brieffs bey uns erlegt und bezahlt sind hundert und zwantzig Gülden in Gold/ so seinen Gnaden in vermög des Abschieds jüngst gehaltens Reichs-Tags zu Wurms / für den gantzen Theil seiner Gnaden aufferlegten gepürung zu unterhaltung des Reichs verordenten Regiments und Cammer-Gerichts die nechst vergangen Franckfurter Herbst- und Fasten-Meß/ als bede fristen des ersten Jahrs zu erlegen gepurt hat: Die wir also angenommen und empfangen/ der Meynung / obgemeltem Regiment damit zu gewarten. Und haben des zu Bekäntnüß unser Stadt Secret Insiegel zu Rück auff diesen Brieff thun drucken/ der geben ist am Donnerstag nach unser lieben Frauen Tag Visitationis genant/ als man zahlt nach Christi Geburt unsers lieben Herrn 1522. Jahrn.

A Ferdinando porro I Cæsare Helvetii, missis communi nomine legatis ad Augustana Comitia, privilegiorum suorum confirmationem expetierunt. Atque adeo hactenus eo ipso sese subditos Imperii ultro professi sunt.

Verum hæc quidem ita tunc sese habuerunt. Ex quo autem fœderibus Gallicis fuere subnixi Helvetii, sensim ad majorem libertatem aspiraverunt. Nec tamen unquam remissionem omnium suorum jurium ab Imperatore & Ordinibus nancisci potuerunt, ipso Camerali judicio frequenter cumprimis eos impetente. Per tabulas tamen Pacis nuperæ videntur denique in plenam libertatem asserti, expressa simul ejus publica confessione. Quarum partem proinde non possumus non heic adferre. *Cum item Cæsarea Majestas ad querelas, nomine civitatis Basileensis & universæ Helvetiæ, coram ipsius plenipotentiariis ad præsentes congressus deputatis propositas, super nonnullis processibus & mandatis executivis à Camera Imperiali contra dictam civitatem aliosque Helvetiorum unitos Cantones eorumque cives & subditos emanatis, requisitâ Ordinum Imperii sententia & consilio, singulari decreto die XIV Mens. Maji Anno proxime præterito declaraverit, prædictam Civitatem Basileam cæterosque Helvetiorum Cantones in possessione vel quasi plenæ libertatis & exemptionis ab*

Imperio

Imperio esse ac nullatenus ejusdem Imperii dicasteriis & judiciis subjectos; placuit hoc idem publicæ huic pacificationis conventioni inserere, ratumque & firmum manere, atque idcirco ejusmodi processus una cum arrestis, eorum occasione quandocunque decretis, prorsus cassos & irritos esse debere. Hæc Tabulæ illæ. Possis tamen forte dubitare, an non illa *possessionis* confessio multum diversa sit à jurium remissione. Sed non est quare hoc ipsum ipsum heic disputemus.

QUICQUID vero præter ea de quibus egimus hactenus in Burgundico regno superest, illud omne jam citra controversiam hodieque Imperio paret. Quapropter operam quoque perdiderimus si Imperii in illa omnia vim & jura velimus multis ex omni ævo adductis testimoniis hoc loco approbare. Abrumpemus igitur tandem hanc telam, ad alia properantes, ubi nonnulla adduxerimus ex diplomate quodam Caroli IV Cæsaris in gratiam Vesontinorum confecto, anno MCCCLXIV: quo pateat quantum, fatentibus ipsismet Vesontinis, Cæsari tum in Urbem illam licuerit. *Sane, cum honorabilis univer-*

sitas Bisontina Nobis & Romano Imperio immediate subjecta, post diuturni temporis lapsum accurate considerans quod pace & commodo sub amœna tranquillitate non posset gaudere felicius, nec habitu securiori progredi, ac in statu honestatis suæ persistere, quam sub Imperio ultimo & ordinario sibi domino, ad magnificentiam Cæsaris & honores sacri Imperii vehementer aspirans, animo deliberato & singulorum, quos illud censebat prospicere, connato consilio, nec per errorem aut improvide, sed de certa scientia, missis ad hoc notabilibus & famosis nunciis, ut ea, quæ transacti temporis neglexit curriculum, ad debita status incrementa felicia restaurentur, Imperialia jura quæ Nobis & Imperio sacro in & super civitate Bisuntina prædicta competierunt & competunt, distinguenda publicanda & declaranda duxerunt: votis communibus publice profitentes, inprimis quod sedes & Regio, quæ usitato vocabulo Regalia nominatur, ad Nos & S.R.I. rite pertinuerit, & pertineat ab antiquo, quodque dicta sedes præfato nomine nuncupata sit, & esse debeat superior justitia civita-

vitatis, & ab ea aliæ justitiæ particulares & jurisdictiones loci, ipsius nominatim Vicecomitatus & Majora in feudum dependeant, & quod quilibet gravatum se sentiens à prædictis duobus, Vicecomitatu & Majora, & singulis aliis jurisdictionibus ab ante dicta Regia in sedem nostram, quæ Regalia dicitur, sicut & ab antiquo factum extitit, valeat appellare: Et quod ipsi & eorum universitas dudum, & à tempore, cujus contrarium in hominum non extat memoria, reputatione veraci tenuerunt, & firmiter teneant, Civitatem Bisantium prædictam nostram & sacri Romani Imperii fore absque ullo medio: quodque Nobis & successoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus, dum & quoties Nos ibidem venire contingeret, claves portarum & valvarum civitatis assignare & tradere velint & debeant, atque sine omni resistentia tenentur. Quodque ad mandatum nostrum Vicariis, quos Celsitudo Cæsarea statuendos duxerit, portas ipsas ad exitum & introitum eorum pro Imperialibus honoribus, juribus & negotiis, gerendum, disponendum & prosequendum, manutenere, custodire & observare,

velint & debeant, & eis quos ad regendum nostram sedem Regiam in Civitate prædicta, quæ Regalia dicitur, destinando duxerimus, & nulli alteri obedire velint & debeant fideliter & parate. Et quod dum præsentes fuerimus in loco prædicto, licite possumus pro nostro beneplacito, auri, argenti & alterius cujuscunque metalli, fabricare monetas, ad quarum receptionem obligabuntur omnes & singuli, quamdiu nostra Serenitas ibi dignabitur demorari.

Verum hæc hactenus.

CAPUT XXVI.

Quæ Reges Galliæ in Regno Lotharingico possident, illorum magnam partem finibus Imperii jam fortassis excidisse.

PEragrato Burgundico Regno, ducit nos ordo in Lotharingicum. Hujus autem alia quidem citra omnem controversiam intra Imperii limites continentur, utpote quæ & onera ejus publica ferant, & audiant leges, & pareant judiciis. Nonnulla vero dubii sunt juris, certe opinionibus hominum varias

in

in partes differuntur: qualia ſunt, quæ Galliæ ac Hiſpaniæ Reges tenent, & in Ducum Lotharingiæ patrimonio cenſentur. De quibus ſolis proinde nunc diſputabimus, initio à Gallicis facto.

Ac GALLIÆ quidem Reges ab Ottonum usque temporibus in omne illud Regnum per complura ſecula nihil ſibi arrogaverunt, & pax inter Regnum illud & Imperium firma, limitesque rati & certi ſibi conſtiterunt. Hoc ſtatu ſane omnia ad Fridericum usque Secundum Cæſarem perducta eſſe, à nobis capitibus VI & VII luculente oſtenſum eſt.

Unum tamen hic addemus, quod ibi docere intermiſimus. Nempe à Cæſaribus noſtris ultra antiquos Regni Lotharingici limites vim Imperii fuiſſe protenſam in Campaniam Gallicam. Non auſim cum doctiſſimo Chifletio repetere illius juris originem ab anno MXXXVI quo Odo Campanus *ſacramento* ſe obſtrinxit Henrico III. Illud enim duntaxat pertinuit ad non offendendum amplius, ſecus quam fecerat Odo. Diſerte Otto Friſingenſis l. 6 cap. 31: *Auguſtus contu-*

contumacia Odonis audita Gallias ingressus est, vastataque per tres continuos dies Odonis terra, ille supplex venire compellitur, interpositoque jurejurando, ne amplius REGNUM PRÆFATUM Lotharingiæ *quoquomodo lacesseret, Imperator revertitur.* Verisimilius deduxeris ab Theobaldo II Odonis illius filio Campaniæ itidem Comite: quo de ita Hermannus Contractus. *Anno MLIV Imperator Henricus Moguntiæ Paschale festum celebravit, ubi Theobaldus Othonis de Galliis veniens, & MILES EJUS effectus, auxilium suum ipsi pollicitus est.* Notat Chifletius ex Andreæ Chesnei libri de Urbibus Franciæ cap. I Theobaldum hunc II ab Henrico Imperatore titulum *Comitis Palatini Imperii* accepisse. Id quod in medio relinquo, qvum videam Petrum Pithœum, quo nemo majore judicio & candore in ejusmodi argumento est versatus, l. I de Comitibus Campaniȩ ita loqvutum: *Primum quem invenio se palam in chartis Palatinum nominasse, fuit Theobaldus Magnus, qui Ludovicum Crassum Regem & ejus patrem bellis continuo lacessivit.* Hic vero cen-

tum

tum annis junior est Theobaldo, illo Odonis filio.

Verùm

Verum utut illud sese habeat, saltim hunc Magnum Theobaldum in clientela fuisse Imperii, videtur pene vacare controversia: utpote

utpote qvum ille Palatini titulus non nisi ab Imperatore profectus sit. Diserte Pithœus: *Palatini appellatio generalis est & communis iis omnibus, qui munus aliquod habent in Palatio Imperatoris.* Item paulo post: *Id me compellit ut dicam, nostros Campaniæ Comites illam Palatini dignitatem non obtinuisse à Rege Franciæ, attento vel maxime, quod cum primum illum titulum assumpserunt, non in bona Regis gratia, sed aperti ejus hostes erant.* Iterum alibi: *Comites nostri cum Regem Franciæ haberent hostem, ut se fortiores exhiberent, acceperunt ab Imperatore illum Palatini suæ regionis titulum.* Chifletius ita scribit: *In chartis antiquis apud Nicolaum Camuzarium Tricassinum Henricus Comes Campaniæ anno MCLXXX inscribitur Trecensis Comes Palatinus: Theobaldus item anno MCCXXIV nec non & Henricus alter anno MCCLXXIII Campaniæ & Briæ Comes Palatinus.* Idem Chifletius præclare observavit, inter epistolas Friderici I Cæsaris binas sic incipere: *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, dilecto FIDELI & consanguineo nostro Henrico Co-*

miti Trecarum, (i. e. Campano) *gratiam suam & omne bonum.* Idem adducit verba hæc Petri Sanjuliani Decani Cabilonensis ex libro Antiquitatum Cabilonensium: *Toparcha Jonevillæ in Historia Regis Ludovici satis ostendit, Comitatum Campaniæ non fuisse obnoxium Coronæ Franciæ, seque Marschallum Campaniæ hæreditarium non fuisse Regis Franciæ decretum.* Et vero Jonevillæus parte 2. Histor. S. Ludovici agens de apparatu illius Regis, quem anno 1248 in sacram expeditionem instituit, diserte dicit, se Regi jurare noluisse, *quia*, inquit, *ego cliens ejus non eram.* Attamen non fortassis hinc firma collectione deduxeris, Campaniæ omnem Comitatum Regibus Galliæ non fuisse obnoxium.

Fortius argumentum traxeris ab eo, quod nec Theobaldus Rex Navarræ nec ejus filius, ubi Campaniam hæreditate crevissent, Regum Galliæ beneficiarios ut se agnoscerent compelli se sint passi, Imperii majestatem observantes: modo verum sit quod ita ab aliis refertur. Id certum est, Comitatum hunc in patrimonium Regum Galliæ anno demum MCCCXXXV

fuisse cooptatum, rerum potiente Philippo Valesio.

Nolui hæc qvum supra agerem de finibus Lotharingici regni, movere: quod existimem, rebellione potius quadam hæc ita contigisse quam jure subnixa, utpote qvum de finibus æterno pacto aliter fuerit Regibus Galliæ ab Imperio cautum. Nec vero ipsi Cæsares nostri videntur Campaniam Imperio subductam olim quidem inter damna à Gallis illata numerasse. Notat enim ex Alberto Argentinate quidem Chifletius, Ludovicum Bavarum Imperatorem anno MCCCXXXVI literis Philippum Gallum admonuisse: *ut ab occupatione terrarum Imperii desisteret*, id existimans pertinere ad occupatam Campaniam. At vero nos jam tunc cap. 24 ostendimus, Delphinatus præcipue occupati caussa Ludovicum succensuisse. Videtur nimirum facinus illud Campanorum pene geminum illi Flandrię Comitis Guidonis, qui teste Mejero l. x literis datis apud Malcam anno MCCXCVI, *propter malefacta & infidelitatem Philippi Regis Franciæ, declaravit se LI-*

BERUM, & absolutum ab omnibus legibus, fœderibus, obligationibus, conventionibus & pactis, quibus ipsi antea fuerat devinctus & obligatus, quocunque modo, & per quamcunq; caussam id fuerit. In veteri ms. Flandriæ Chronico legi, notatum est Chifletio Alsatiæ Vindicatæ cap. XI, *eumdem Guidonem de Comitatu Flandria tunc fecisse HOMINIUM Adolpho Imperatori; qui illud admisit, eique opem & auxilium, adversus noxios omnes pollicitus est.* Nec vero etiam homagium ejusmodi admittere debuit forte Adolphus, nec à secutorum Cæsarum quoquam id exactum est; ac proinde juribus Imperii certis liquidisque ejusmodi quædam connumerari non merentur: quamvis alioquin ad Regnum Lotharingicum merito pertinerent. Vt vero aliquid juris in Campaniam aut Flandriam Imperio accreverit, id omne dudum utique periit: cùm intra hosce trecentos quinquaginta annos nemo Cæsarum Imperii nomine à Gallo terras illas vel ferro vel calamo repetierit, tantum abest ut quisquam vindicaverit. Nec enim tanti est querela unius Maximiliani primi

Cæsaris, qui inter injurias à Gallis Imperio illatas, occupatam Campaniam recensuit.

DE IIS igitur tantum nunc agemus, quæ hodie Galliæ Reges possident, etsi æterno pacto cum omni Lotharingico Regno quondam Imperio cesserint, & dubio carentibus priscis Regni ejus finibus contineantur. Illa vero, ut compendium faciamus, possunt tres in classes quasi dividi. In ea scilicet quæ ad Maximilianum usque primum Cæsarem tenuerunt, in ea quæ secuta usque ad proximum ferale Germaniæ bellum, & denique in ea quæ nuper accesserunt.

PRIMA quæ diximus quod attinet, jam statim à seculo usque decimotertio, post lapsas cum Friderico *II* Imperii vires, videntur Galli Reges, ut in Regnum Burgundicum, ita & in Lotharingicum sensim magis magisque involasse: plura hauddubie occupaturi, si domi res fuissent tranquillæ, & primum ab Anglis inde à Burgundicis Principibus æmulis, non fuisset violentis conatibus repagulum injectum. Et vero jam tunc Ludovicus IV Edoardum Anglum Vicarium Imperii instituit,

contra Regem Galliæ, hostem judicatum, *quod oppida Imperii Romani obtinere eum diceret, in queis Cameracum circumjectosque fines*, ut scribit Æmilius. Frossardus ita loquitur: *Quod Casar Ludovicus tanto honore Anglum urgebat, præcipua fuit causa, ut hac occasione inter cæteros tumultus bellicos recuperare posset Cameracum: quæ quidem civitas cum sit Imperio conjuncta tamen à Gallis fuit occupata bello.* Alber. Argentinas testatur, Ludovicum Cæsarē, cum Philippum Regem monuisset *ut ab occupatione terrarum Imperii desisteret*, mentionem simul fecisse, *feudorum quæ Rex Franciæ tenebat ab Imperio, neque illas recognoverat.* Maximiliani ætate Gallum adhuc sic satis multa Lotharingici Regni tenuisse, idque visum cum Imperii injuria fieri, quandoquidem quasi indiculo quodam est comprehensum in illa charta, quam ex manuscripto plenæ auctoritatis exhibet Clarissimus Chifletius in Vindiciis Hispanicis cap. XIII pag. 126, operæ fuerit pretium illam cum sua inscriptione huc adferre. Quanquam enim & alia comprehendat quæ ad Burgundiam pertinent plæraq; tamen Lotharingico Regno sunt erepta.

Excer-

Excerptum è juridica disquisitione tempore Maximiliani I Imperatoris facta, de terris Imperii intra Gallias.

Bapalmis in Artesia, versus Truncum Berengarii, TRIBUTUM QVODDAM VINARIUM, quod vernacule TRAVERS appellant, ab Normannico mari, ad Ardennam usque exigebatur: à quo nullus nisi Imperio subditus eximebatur: si quis peregrinus id fraudasset, jure in eum agere vel in ipso Imperio poterat exactor; & justa repetens obtinebat.

In Cameracensium & Veromanduorum confinio quidam HUNECURTENSEM VICUM, jure nexi suum, ad Favellæ Dynasten jure dominii spectare aliquando professus est. Favellam postea superior ille Dynastes Comiti Blesensi vendidit: hic suo Guisiæ Comitatui addixit, eoque Francicam reddidit.

Petrus Bellomontii Baro BEAUVOISIENSEM clientelæ suæ agrum, olim alienatum, ab emptore redemit, & Franciæ primus accensuit. Hoc tractu Franci plus quam septem leucarum agros Imperio avulserunt.

Ab Cœnobio Fervaquio Imperii fines in adversum ÆSIAM protenduntur, ad Hutrinium usque pontem. Huic Monachorum Prioratus adhæret, Caroli Magni Regis & Imperatoris privilegiis nobilis. In eo multa finium Imperii & Regni monimenta superesse dicuntur.

Hutrinio ad eam Laudunensis civitatis portam qua Ardennam spectat Imperii ora producitur, quo tractu Aubentonium usque crebra sylva : eaque olim Imperii, late sternuntur. Sed AUBENTONIUM Terasciæ oppidum, jure nexi suum, vicinus Dynasta Ruminiacensis Francici juris effecit, tametsi antea merum Imperii esset allodium. Sic ROSOII BARO, illi vicinus, Imperii ab antiquo cliens, Francorum se Regno adjunxit.

Idem RUMINIACI DYNASTA suam ipsam ditionem, Campaniæ & Imperii semper feudum, in Francorum jura transtulit.

Ab dicta Ardennensi Laudani porta Imperium porro in NOVUM CASTELLUM ad AXONAM, inde adverso amne CONDARETUM, Castrum PORCIANENSE RE-

TELI-

TELIAMQVE procurrit. Ea regione quidquid Axonam & Ardennam intercipit (licet hodierna Campaniæ adſcribatur) purum Imperii allodium eſt: eoque titulo à Campaniæ quondam Comitibus poſſeſſum.

ISTIUS COMITATUS hereditatem Theobaldus Rex Navarræ aliquando adivit, nec Franciæ tamen Regem, velut ejus beneficiarius, umquam agnovit; tametſi eo nomine ſæpius appellatus. Filius ejus natu maximus, ejus in illo Comitatu juxta & Regno hæres, quantumvis Regis Franciæ filiam uxorem accepiſſet, nunquam tamen Comitatum à Francia, ſed ab Imperio habuit: frater ejus ceu improlis ſucceſſor, primus eum in Franciæ clientelam invexit. Ante illum nulla unquam, ultra Caſtrum Porcianenſe, Francicorum adminiſtrorum acta viſa vel audita. RELIÆ GRANDIPRATIq; eo tractu Comites terras ſuas ejuſdem naturæ profitentur.

Retelii Comes MASERIAM, ſuum ad Moſam oppidum, à Franciæ quidem Rege recepit, ſed novo jure, quod ab omni prius ævo erat juris Imperii.

Ad eundem fluvium, paulo superius, DONCHERY oppidum aliud est pleno jure Cæsaris; tametsi jam ibi Franci publica munia obeant: quia scilicet ad Suessionense sancti Medardi Monasterium attinet.

Ceterum in Campaniæ Comitatu Castellum nomine HAYS visitur Ducis Barrensis, jurium adhuc hodie Imperialium: quod quia à Franco recipere non vult, ingentes ab eo molestias patitur. Postea ad COMMERCY, municipium Mosæ superius adsitum, inde ad aliud ejusdem fluminis adversi, nomine VAUCOULEUR, pergit Imperium: inde fere secundum Ararim in Burgundiæ urbem Ausonnam, ac denique Rhodanum, communem Imperii Franciaque ad mediterraneum usque mare limitem. Unde patet, Lugdunum, Viennam, Valentiam, Arausicam, Avenionem cum Venascino Comitatu, Tarasconem, Arelatum, Massiliam juris esse Cæsarei: qui terrarum ingens tractus est, novaque Francicarum virium accessio, urbium, hominum, procerumque, plus quam M D numero, ac potentia maxime æstimanda.

Tanti mali origo à Francis maxime manasse

videtur Episcopis Imperio conterminis. Hi quippe cum decimæ exactionem Regi Francorum à Papa indultam jussu Regis urgent, eamdem à Diœcesanis omnibus suis, etiam Imperio jure profano subditis exigunt. Quod dum Cæsar & ejus administri dissimulant, factum ut Episcopatuum istorum Cæsareæ partes Franciæ haberi cœperint. Quod à vero procul abest.

Successione porro non acquiritur, sed electione Imperium: quare nec vendere, nec oppignorare, nec alienare quidquam potest Imperator. Recipiendi vindicandique jus semper est successori & Electoribus.

Quod quia jam pridem negligit Imperator, munera omnia pacate jam & publice obeunt Franci: nulla juris antiqui, pactorum aut sacramentorum toties iteratorum habita ratione. Providere dignetur bonus Deus.

Hactenus illa charta. Et quidem de iis quæ ad Burgundicum Regnum pertinent jam ante dictum est. Lotharingico Regno, perinde ut hic audivimus, nullo justo titulo ea quæ hic recensita sunt subtracta esse per Gallum, non est forte quod dubitemus. Attamen etiam illud vacat du-

bio, hactenus neminem Cæsarum illa in ditionem Imperii revocasse. Et vero à primo fere Maximiliano variæ querelæ super ea re publice privatimque fusæ sunt. Num à successoribus idem sit factum, numve serio à Gallis isthæc quis repetierit, fateor me ignorare. Itaque nec definire audeo, num quadam longi temporis præscriptione tueri se Gallus possit, & usu diuturno per vim occupata fecerit sua.

AVORUM memoria in eodem Lotharingico Regno Henricus II Rex Metim Tullum & Virodunum in potestatem suam redegit. Quas urbes qui secuti sunt Reges studiose sibi servaverunt, frustra illas repetentibus & Cæsaribus & omnium Imperii Ordinum delegatis. Nec tamen adeo difficilis ostensu fuit retentionis illius iniquitas, si attendas ad ea quibus Gallici patroni Regum suorum caussam tutari conati sunt.

Alii enim leges fœderis cum Mauritio pacti prætexerunt. Sed ne quid dicam de robore illius fœderis, cum ipsa formula pacti à Gallis illis non soleat adduci, & plærique aliis maluerint prætextibus uti, per est verosimile, nihil

ejus-

ejuſmodi tabulis illius fœderis contineri. Et vero ipſe Thuanus l.8 ita ſcribit: *Adjectum conventionibus, videri è re omnium eſſe, ut Rex quamprimum Cameracum, ſi poſſit, Divodurum ſive MetimTullum & Virodunum Lotharingiæ civitates occupet, & præſidio firmatas VICARII IMPERII nomine inpoſterum teneat.* Et tamen Reges Galliæ plenam omnino poteſtatem in urbes illas ſibi arrogaverunt. Adhoc Henricus Rex publicis literis profeſſus eſt, ut ſcribit Sleidanus l. 24, ſe toto in negotio nullum privatum compendium atque fructum, ſed hoc ſolum ſpectare, ut reſtituta ſuis juribus Germania, liberato Saxoniæ Duce & Landgravio, laudem atque gloriam immortalem conſequatur.

Thuanus l.ix cum dixiſſet, *præter fœdus cum Mauritio initum, non defuiſſe rationes, quibus id jure ſibi licuiſſe ſui contenderent*, ſubjungit: *Ac primum quidem à naturali Galliarum limite argumentum ducitur. Quem etſi Germani longius protulerunt, & in Gallias effuſa multitudine etiam citra Rhenum Germanicam linguam ſecum intulerunt, nunquam tamen trans*

Mosam se extenderunt. Ridicule sane. Quasi vero limites gentibus possessionum suarum natura ipsa in hisce terris discreverit: & non verissimum sit Horatii illud

– Propriæ telluris herum natura nec illum
Nec me nec quenquam statuit.

Et si Germani ad Mosam usque à Rheno omnia sua fecerunt, satis utiq; hoc fuerit ad Lotharingicarum illarum urbium possessionem jure servandam. Quî vero Germani non ultra Mosam se extenderint, cum vel soli Franci universam Galliam in ditionem suam redegerint? Nec illi qui ibi rerum potiuntur Reges, in Galliam quatenus est Gallia, aut jure aliquo veteri Galliæ competente, imperant, sed quatenus Reges sunt Francorum, quibus facta divisione tertia pars cessit Imperii universi Francorum Carolini.

Diffisum ineptæ illi argumentationi virum eximium, indicant quæ subjicit verba: *Sed validiora sunt quæ ab antiquitate petuntur jura hujus caussæ.* Sunt autem æque imbecillia, imo jugulant omnino causam Regiam. Postquam enim narrasset, quemadmodum Austrasia ad Caroli Magni posteritatem devenerit,

venerit, fatetur eam denique Carolo Craſſo & Arnolpho obtigiſſe, qui utique Germaniæ Reges fuerunt. Imo addit, à Carolo Simplice Auſtraſiam Henrico Saxoni conceſſam & ab Ottone Magno vindicatam. *Carolus*, inquit, *cum poſtea procerum factione regno Galliæ depulſus eſſet, Henrici Saxonis, qui Conrado in Imperio ſucceſſerat, ope in regnum reſtitutus, remunerationis loco Auſtraſiam ipſi permiſit, atque in ejus gratiam jure ſuo ceſſit, anno Salutis* ıↄccccxx. *Henrico Otho Magnus ſucceſſit, cui facile fuit, captivo Carolo & in carcere Peronæ mortuo, jus à patre in ea provincia acceptum firmare.* Non multò pòſt addit: *Hugo Capetus tertiæ ſtirpis, quæ hodie feliciter imperat, princeps, nuper in Regno conſtitutus, cum Othonem potentiſſimum Principem placatum habere vellet injuriam Regno potius quam ſibi factam diſſimulavit & poſteritati vindicandam reliquit.* Hæc inquam ſubruunt omnino fundamenta cauſſę Gallicæ. Si enim jam Henrico Aucupi ſponte conceſſa eſt, ab illo qui omnium Francici Regni per Galliam erat heres & legitimus dominus, Auſtraſia, ſi illam

Germa-

Germaniæ Reges quieta possessione ab anno usque DCCCCXX tenuerunt, quid juris Capetanæ stirpis Regibus potest superesse vi Gallici sui ultra Mosam Regni, quod à Lotharingico statim ab obitu Ludovici Pii fuit divisum? Non omnia ista satis exacte à Thuano recensita esse, patet quidem ex iis quæ nos supra disputavimus: Ipsa tamen hæc sufficiunt propugnandis Imperii juribus. Hugonem Capetum *reliquisse posteris vindicandam* Lotharingiam: nullo potest idoneo testimonio probari. Nos ex adverso cap. VI adduximus Æmylium confitentem, ab Hugonis filio Roberto, compositis Lotharingiæ rebus, *pacem fidam* inter Regnum Imperiumque cum Henrico II Cæsare esse initam.

Aut vehementer fallor, aut ipse Thuanus ignaviam & imbecillitatem suæ disputationis agnovit. Illa enim finita, addit hæc verba: *Has Lotharingiæ civitates, SIVE jure antiquo ad Galliæ regnum pertinentes, SIVE ex fœdere nuper cum sociis Germaniæ Principibus inito sibi concessas, SIVE ne in hostis potestatem devenirent, occupatas, alioqui tutando Campaniæ li-*

miti

miti necessarias, rex cum retinere decrevisset &c. Hæc sane verba animum produnt ambiguum & non satis sibi fidentem, quique adeo voluit quidem aliquid pro Regia caussa dicere sed non potuit: quorum illud ut sit boni civis, boni tamen viri est caussam injustam vanis coloribus non fucare.

Antequam à Thuano heic abeamus, verbo obiter animadvertendum est in ejusdem sermonem quem ibi interserit de Metensibus. *Adelberto*, inquit, *mortuo cum Theodericus Othoni proximus creatus esset Episcopus, primariis civibus auctor fuit, ut rejecto unius qui persæpe aut durus aut incertus esset, dominatu sub Imperii nomine libertatem imposterum colere mallent. Quorum exemplo Basileenses, Argentinenses, Spirenses ac denique Colonienses libertatis dulcedine inescati, legitimum dominorum jugum, Cæsarum patrocinio freti, excusserunt, & Senatu constituto rempublicam ordinaverunt. Ita Metim & reliquas illas Lotharingiæ civitates Otho I à Francorum imperio divulsit.* His sane commentis nihil est futilius; nec enim vix verbulum hic reperias veritati consonum.

Longe enim ſerius cæpit illa Urbium libertas & quidem demum ſeculo duodecimo, ut alibi demonſtravimus. Spira nunquam Lotharingici regni pars fuit, ſed in ditione Germanici regni ac anno usque 842, adeoque à trina illa partitione Imperii Francorum Carolini. Argentoratus & Colonia ſemper fuerunt itidem in ditione noſtrorum Regum ab anno usque 870. Baſilea ætate Othonis Magni urbs erat Burgundici regni non Lotharingici, & demum longe poſt Othonem Magnum nobis ceſſit. Nec Imperii Romani ulla erat trans Alpes reverentia aut mentio quo tempore Otho Lotharingiam vindicavit. Quæ omnia ex iis quæ jam ſupra narravimus manifeſta ſunt. Sed & ipſe Thuanus jam narraverat, univerſam Lotharingiam ab Henrico Othonis patre occupatam; inque eandem poteſtatem ſucceſſiſſe Othonem: qui ergo Otho voluerit demum urbes illas, propoſito libertatis pretio ineſcatas, à Gallis divellere?

Verum non eſt quare hiſce fabulis (quibus tamen & alii vulgo Gallici ſcriptores in tanti momenti cauſſa, uti hactenus ſolent) confutandis

tandis immoremur. Et vero prudentiores quique silere maluerunt, quam Regiam caussam in illum modum prodere. Sed & in ipsis Tabulis publicæ pacis non dissimularunt nuper Regii Legati, Imperii in Urbes & regiones illas jura HACTENUS fuisse integra, uti paulo post apparebit.

Ultimo porro hoc bello plenius jus Galli, non tantum in tres illas Urbes, sed & Episcopatuum cognominum omnem districtum, ut & jus præsidii collocandi in Philippiburgo, Cæsaris & Imperii Ordinum consensu impetraverunt. Iidem Bullionensem oppido Sedanensi, Lotharingiæ vero Ducem omni exuerunt ditione, & Regi Hispaniæ similiter multa eripuerunt, quæ ille hactenus possedit jure Imperii. Adeoque eximiam Lotharingici Regni partem in possessionem suam redegerunt. Cæterum fervente adhuc cum Hispano & Lotharingio alea belli, non est quod de Imperii juribus in ista quidem loca heic disputemus. Sed & cum de his tum de aliis constitutum jam est & conventum. Adeoque res exigit ut quæ huc faciunt, ex Tabulis pacis publicæ Monaste-

riensibus deprompta in medium adferamus, & quidem primo de iis quæ jam pleno jure Gallo sunt cessa, deinde de Hispanicis & Lotharingicis.

Verba hæc sunt. *Quo magis autem dicta Pax atque amicitia inter Imperatorem & Christianissimum Regem firmari possit, & securitati publicæ melius prospiciatur, ideo de consensu consilio & voluntate Electorum Principum & Statuum Imperii, pro bono pacis conventum est. Primo, quod supremum Dominium, jura Superioritatis aliaque omnia in Episcopatus Metensem Tullensem & Virodunensem, Urbesque cognomines eorumque Episcopatuum destrictus, & nominatim Moyenuicum, eo modo quo hactenus ad Romanum spectabant Imperium, imposterum ad Coronam Galliæ spectare, eique incorporari debeant in perpetuum & irrevocabiliter, reservato tamen jure Metropolitano ad Archiepiscopatum Trevirensem pertinente. Quarto Christianissimæ Majestati ejusque in Regno successoribus de consensu Imperatoris totiusque Imperii perpetuum jus sit tenendi præsidium in Castro Philipsburg protectionis ergo, ad conve-*

convenientem tamen numerum restrictum, qui Vicinis justam suspicionis causam præbere non possit, sumptibus duntaxat Coronæ Galliæ sustentandum. Patere etiam debebit Regi liber transitus per terras & aquas Imperii ad inducendos milites, commeatum & cætera omnia, quibus & quoties opus fuerit. Rex tamen protectionem præsidium & transitum in dictum Castrum Philipsburg, nihil ulterius, prætendet, sed ipsa proprietas, omnimoda jurisdictio, possessio, omniaque emolumenta, fructus, accessiones, jura, Regalia, servitutes, homines, subditi, vasalli, & quicquid omnino antiquitus ibidem, & in totius Episcopatus Spirensis, Ecclesiarumque illi incorporatarum destrictu Episcopo & Capitulo Spirensi competebat & competere poterat, eisdem in posterum quoque salva, integra & illæsa, excepto tamen jure protectionis, permaneant.

De Hispanicis & Lotharingicis earundem tabularum initio sic cavetur: *CIRCULUS quidem BURGUNDICUS sit maneatq; membrum Imperii, post controversias inter Galliam Hispaniamque sopitas, hac pacificatione compre-*

ensus. Bellis tamen in eo jam vertentibus, nec mperator nec ullus Imperii Status se immisceat. In futurum vero, si inter ea Regna controversiæ oriantur, firma semper maneat inter universum Imperium & Reges regnumque Galliæ de mutuis hostibus non juvandis, supra dictæ reciprocæ obligationis necessitas: singulis tamen Statibus liberum sit huic illive Regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen aliter quam secundum Imperii constitutiones. CONTROVERSIA LOTHARINGICA vel arbitris utrinque nominandis submittatur, vel Tractatu Gallo-Hispanico, vel alia amicabili via componatur: liberumque sit tam Imperatori, quam Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii, ejus compositionem amicabili interpositione, aliisque pacificis officiis juvare ac promovere, non tamen armis aut bellicis mediis.

CAPUT XXVII.

Quæ in Lotharingico Regno Duces Lotharingiæ tenent, illa pene omnia hodieque juris esse Imperialis Germanici.

Expeditis Regum Galliæ rebus, pergemus ad Lotharingiæ Ducum patrimonium, quo-

quoniam & illa hodie Rex Galliæ tenet, & de Barrensi Ducatu non calamis tantum sed etiam armis disceptatur, Gallis illum suæ ditioni Ducibus Imperio vindicantibus.

Continentur autem patrimonio illo varia: quæve ut nunc quidem sese res habent, non una sunt conditione Imperio obnoxia. Alia quippe feudi vinculo adstricta sunt, eoque de iis quidem quin jure sint intra Imperii limites collocata, non est forte quod dubitemus. Ipsum Ducatum Lotharingiæ liberum plane & sui juris, legibusque Imperii omnino solutum nonnulli arbitrantur: est autem ille pars patrimonii istius potissima. Non exigui ettiam pretii inter membra patrimonii illius est Ducatus Barrensis · quo de nunc acriter adeo contendi, paulo ante diximus. De utroque igitur illo nobis agendum potissimum venit, initio à Barrensi facto; qua occasione simul disputabitur de feudalibus bonis.

Ac Castrum quidem ipsum BARRI non Gallico sed Imperii solo accensitum, & Comites Barrenses, castri quidem illius caussa, non Campaniæ Comitum sed Imperii in clientela vixisse,

usque

usque ad ſeculum quartum decimum, niſi vehementer fallimur, clare probatum eſt à nobis capite ſeptimo. Quid exinde contigerit, jam docuimus, ſine amore & odio, quorum & cauſas procul habemus.

Igitur Henricum Barri Comitem, quod Joannæ Reginæ terras Campanicas incurſaſſet, armis domitum, à Philippo Pulchro Rege anno MCCCI ad ligium hominium ſibi præſtandum compulſum eſſe, id ante omnia arbitror extra omnem eſſe controverſiam collocandum. Et vero non tantum fatetur id Chifletius Lotharingicus ὑπερασπιστὴς, ſed etiam teſtimoniis variis confirmat in *Commentario Lotharienſi cap. 2.*

Id *porro* ſine ullo exemplo tum primò factum, non negat ipſe qui Chifletio accurata diſputatione ſeſe pro partibus Regiis oppoſuit doctiſſimus vir David Blondellus. Diſerte enim pag. 20. libri cui titulus eſt : *Barrum Campano-Francicum*, ſcribit de illo Pulchro Rege : *Regum omnium primus Barri Comitem (cujus majores non Regum ſed Campaniæ Comitum vaſalli erant) hominem nullo medio*

habuit

habuit. Fatente ergo Blondello, tum primum Barri Comes factus est Regius vasallus, sed ejus majores nullo tali nexu Regibus istis fuere obstricti. Quod vero addit, fuisse illos vasallos Campaniæ Comitum id non negamus: Barri tamen caussa non fuisse in tali clientela, jam tum supra ostendimus, & in ipsis illis Henrici Barrensis tabulis, quas Blondellus ex Andrea Chesneo eadem pagina producit, tantum non diserte adfirmatur: ceu mox patebit.

Observandum *tertio* venit, multa tunc quidem jam fuisse in patrimonio Barri Comitum, non tamen à Rege jure fiduciario aliud Henrico Comiti datum, quam solum *Barri castrum & castellaniam Barrensem, cum omnibus quæ Henricus ante citra Mosam fluvium ex franco allodio tenuerat.* Notat scilicet ipsemet Blondellus, anno MXXVII Barro adjunctum fuisse Moncionis Comitatum: *ei* (inquit pag. 17.) A. D MCXXIV *Dunum Castrum, Rouretum, Malaudi, Mons S. Luciæ, & Curticellæ, cum rusticis de Armincort & Domino Remigio, Henrico Virdunensium Episcopo*

donante, accrevere: anno MCXXXI Clarus Mons, Hans, & Vienna, cedente Alberto Episcopo, accessere. Anno vero circiter MCL, Agneti, filio Rainaldi II nupta, Lincium castrum cum territorio adjacenti, dotis nomine donavit Theobaldus Magnus *Campaniæ Comes Palatinus*: Non omnia vero illa, sed sola isthæc quæ modò diximus in feudi legem Henrico data esse, sole clarius paret ex ipsis Henrici laudatis ante tabulis. Adferemus illas ipsas in medium, quales ex Chesneo produxit Blondellus. *Nous Henris Cuens de Bar, faisons cognoissant à tous, que treitiei de pais a esté eus, accordés, & firmeiz, & sommes venus â pais à nostre treschier Seigneur, Philippe par la grace de Dieu Roy de France, en la forme & en la maniere qui s' ensuit. Premierement nous avons fait (hommage lige) audit nostre Seigneur le Roy, pour luy, & pour son hoir Roy de France; de Bar & de la Chastellerie de Bar, de tout ce que nous y teniens en franc allué par deça la Mueze.* Multisque interjectis. *Encores est accordé que les Chasteaux, & les Chastelleries de Conslans, de Chastillon, & de la Marche, & tous*

tous les accommodemens, fiéz, arriere fiéz, demaines, jouſtices, droiz, droitures, & Seigneuries, quelconque il ſoyent, demorent perpetuellement à noſtre Seigneur le Roy, à ſes hoirs, & ſes ſucceſſeurs &c. avons donné pleges & principaux reſpondeurs, & enterins à noſtre Seigneur le Roy, Monſeigneur Tuibaut, & Monſeigneur Jean de Bar nos freres, Monſeigneur Jeffroy Seigneur de Aſpremont, & Monſeigneur Liebaut Seigneur de Beffremont &c. fait à Bruges l'an de grace 1301 le iour des Octaves de la Trinité.

Hactenus illæ tabulæ. Ex quibus ſimul diſcimus, ceſſiſſe Henricum Regi Pulchro caſtra & caſtellanias de Caſtellione, Confluentia & Marchia. Verum hæc Eduardo I Henrici filio à Philippo Valeſio reddita. Donatam porro eidem à Rege illo anno MCCCVII Gundricuriam ex Cheſneo probat idem Blondellus pag. 21. Et quidem Gundricuriam feudi lege datam, clariſſimum eſt ex diplomate Valeſii Regis, quod ibidem Blondellus adfert. Non alia conditione vero & reliqua reddita, per ſit veroſi-

mile ex tertiis tabulis Theobaldi Leodienſium Præſulis, quas eodem loco teſtes laudat Blondellus, tum ex eo quod hæc nominatim ſoleant numerari à Regibus inter feuda ſua.

Quarto loco igitur notandum venit, hæc fortaſſis omnia quæ diximus, à Regibus Galliæ ſecutis temporibus pro feudis Regiis habita quidem, reliqua autem quæ Ducatus Barrenſis titulo hodie veniunt, & partes Ducatus creduntur, nunquam in cenſum iſtum veniſſe. Quam multa nimirum Ducatui illi hodie adſcribantur, docet nos accurate Chifletius cap. XXI & repetit ex illo Blondellus pag. 99. At vero cum in quatuor præfecturas & appendices aliquot omnis provincia hodie dividatur, nihil earum præfecturarum aut appendicum pertinet ad feuda illa Regia; in prima & quarta præfectura demum illa occurrunt aliis addita. Jam vero pauca illa denique, clientelaria ſua bona credita eſſe à Galliæ Regibus, liquido patet cum ex pacto Bolonienſi inter Carolum IX Regem & Carolum Lotharingium anno 1571 inito, tum ex diplomate

mate Henrici III Regis conscripto Parisiis anno 1575, quorum illud cap. XIII hoc cap. XIX. ex Archivo Barrensi recitat Chifletius. In pacto hæc verba habentur: *Nimirum ad pacandas & finiendas lites, controversiasque omnes cum natas tum nascituras ratione dictorum jurium Regalium & summæ potestatis, dictus Rex annuit concessitque suo & successorum Regum Franciæ nomine, dicto Duci Lotharingiæ & Barri, Sororio suo, ut tum ipse, tum ejus posteri, qui terras infra designatas possidebunt, fruantur utanturque libere & quiete juribus regalibus, legibusque summæ potestatis, in* TERRIS PRÆTORII BARRENSIS, PRÆPOSTURA MARCHIENSI, CASTILLIONENSI, CONFLUENTINA, GONDRECURTENSI, DICTO REGI SUBJECTIS, *de quibus dictus Dux ipsi fidem & homagium ligium facit.* In Diplomate Henrici III Regis legitur: *Quod ad summam Potestatem, Jura Regalia, & jurisdictionem attinet:* IN PRÆTORIO BARRENSI, IN PRÆFECTURIS MARCHIENSI, CONFLUENTINA, CASTILLIONENSI & GONDRECURTENSI,

originem clientelari ratione à Nobis trahentia &c. Nec de aliis possunt intelligi literæ Caroli VI Franciæ Regis à Chesnæo ex nescio quo commentariolo editæ, in quibus ait Chifletius cap. 7. pag. 28. *declarat Rex, avunculum suum Barri Ducem sibi fecisse fidem & homagium ligium de castro & castellania Barrensi, deque aliis quibusdam castellaniis citra Mosam.* Sintne illæ literæ genuinæ nec ne, non disputo: sufficit quod nec illæ doceant quid, ab eo quod diximus alienum ac diversum.

Observandum *quinto* loco venit, illa quæ Galliæ Reges suo juri vindicant feuda, haud numerari inter ea quæ Transactione Noribergense cum Cæsare & Electoribus inita, Antonius Dux Lotharingiæ Imperio se debere professus est, & Cæsar atque Ordines intra Imperii fines quasi receperunt. Multo minus illa pertinent ad ea quæ Duces Lotharingiæ à Cæsaribus fiduciaria solent lege accipere. Frustra certe Transactionem illam in argumentum adducit Chifletius cap. 9. In illa enim (ut ipse fatetur cap. x.) *agitur de Duca-*

tu Lo-

tu Lotharingiæ, ne Barrensi quidem nominato. Cavetur etiam de solo Lotharingiæ Ducatu ejusque appenditiis, Albimonte, Mussiponte & similibus. Chifletius conatur quidem nobis persvadere, Barrensem Ducatum universum Lotharingici Ducatus titulo involvi. Verum Barrensis Ducatus aut Comitatus semper fuit distinctus à Lotharingico: distinctos initio dominos habuit, & tanquam geminæ dignitates splendent hodieque in Ducum titulo. Nec vero fas fuit in re adeo seria ludos agi, à Cæsare, Electoribus, aut Antonio Duce. Hinc vero jam liquet, saltim ultra centum annos Barrum aliaque illa, quasi finibus Imperii exclusa esse, Cæsaris & Ordinum non minus quam ipsorum Ducum consensu. Jam ante vero & interea temporis in clientelari obsequio Regum Galliæ isthæc fuerunt. Quamvis igitur ante centum amplius annos fuerint juris Germanici, tanti temporis tamen spacio q[illegible]n sint derelicta, fortassis vel ideo merito videantur Imperii potestate excidisse.

Est autem ex iis, quæ jam tertio loco monuimus, manifestum, Gundricuriam Castellionem

lionem Confluentiam & Marchiam à Philippo Valesio Rege, ante hos trecentos annos jam fuisse in clientela Regni Gallici. Nec video ullum aliquod certum indicium, quo ostendi possit hæc fuisse unquam Imperii finibus comprehensa. De uno Barro nos quidem probavimus, fuisse illud quondam in ditione Imperii, ad usque initium seculi quartidecimi. Postquam vero illud in clientelam Gallicam est receptum à Philippo Pulchro, num vindicatum rursum fuerit Imperio, per est incertum. Quo tempore sane Marchionatum Pontensem instituit Carolus IV Anno sc. 1354, creditum fuisse, Barrum juris esse Gallici, verosimile mihi facit ipsa illa Marchionatus institutio. Voluit scilicet Cæsar Robertum Barri Comitem consangvineum suum in Principum ordinem referre, nec tamen invenit commodiorem locum in omni ejus ditione, unde titulus adderetur præter Villam Moncionem; quam proinde limitaneo Principatui novo metropolim esse jussit. Commodius autem Barro potuisset tum illa dignitas conferri, ut quæ jamdudum inclaruisset, & magis in limite Impe-

Imperii eſſet collocata. Id magis confirmatur ex iis quæ Cheſnicum ſecutus diſputat clariſſimus Blondellus pag. 30. Nempe anno 1352. ætatis veniam Roberto illi Comiti, ſequente anno eidem proviſionem aſſignavit Rex Joannes: adeoque cliens ille tum habitus fuit Regni Galliæ. Poſt hæc Comitatui Barrenſi dignitas quidem collata eſt Ducalis: ſed incertum, à Carolo Cæſare an à Rege Joanne, In neutram enim partem ſuppetunt diplomata: quod & Chifletius pariter & Blondellus confitentur: & in utramque partem non deſunt cum teſtimonia ſcriptorum, tum veriſimiles rationes. Ut vero à Carolo IV dignitas illa tandem ſit profecta, hoc ipſo tamen non fuerit clientelare jus Gallicum everſum, ſed tantum ſuprema poteſtas vindicata. Nec reperias tamen quenquam Cæſarum qui poſt Carolum quartum vel eam curam Barri cauſſa impenderit: omni ſcilicet illa cauſſa neglecta. Illa ipſa Caroli ætate autem Galliæ Reges inter fideles ſuos numeraſſe Duces Barri, vel ex uno illo diplomate Caroli V Regis, ſcripto anno 1564 quod capiti XII Luminum Sa-

Salicorum inſeruit ipſe ille Chifletius, manifeſtum eſt. Quibus omnibus expenſis, videtur ſecure pronunciari poſſe; non eſſe, quamobrem intra fines Imperii Gundricuria quidem, Caſtellio, Confluentia & Marchia, merito poſſint revocari: imo talem conatum cum injuria fore conjunctum. Cum Barrum porro ipſum vel nunquam vel non niſi leviter trecentorum annorum ſpacio ſit Imperio vindicatum, etiam illud potius videri inter ea quæ dudum perdita ſunt, numerandum eſſe. Id quod *ſexto* loco notandum ducimus.

ETSI vero hunc in modum expedita fortaſſe res ſit de feudis illis Gallicis, minime tamen hinc ſequitur, in univerſum omnia quæ hodie Barrenſi Ducatui accenſentur, itidem juris Gallici eſſe & Imperii finibus excludenda. Perinde enim atque ex eo, quod Moncionis & Hattonis Caſtri Marchionatus, ut & Comitatus Clarimontis, in feudum Lotharingiæ Ducibus Imperii nomine à Cæſaribus hactenus ſint conceſſi, & tamen cenſeantur in præſens Ducatus Barrenſis membra, non obtinetur, Ducatum illum univerſum in Imperii eſſe di-

tione:

tione: ita nec ex eo quod Ducatus caput aliaque nonnulla Gallici ſint juris, de univerſo Ducatu ſeqvius quid preſumendum eſt. Solent nimirum ſæpenumero unum in corpus, commodioris regiminis cauſſa, conjungi, quæ diverſiſſimæ alias ſunt conditionis: nihilque ineptius fuerit & iniqvius, quam ſi ex unius partis ſtatu de reliquis omnibus velis judicare. Et verò video doctiſſimum Blondellum ab ejuſmodi argumentationibus prudenter abſtinere, ſecus quam fit ab aliis permultis.

Ille tamen aliis rationibus & Clarimontis dominium, & Hattonis caſtri, & Moncionis ditiones, imo & Albimontem ac Belliſteinium aliaque conatur juribus Gallicis vindicare. Recitabimus ſummi viri ipſa verba qualia habentur pag. 82. *Cum Clarimontis dominium in Barri Comites anno 1131 ab Alberone de Chiſneir Virdunenſium præſule translatum, inter Moſam, communem Lotharingici & Francici regnorum limitem, & Axonam jaceat, nec Imperii Germanici membrum cenſeri, nec à Germanicis Imperatoribus in feudum recipi jure potuit; Moſam autem Lotharingici regni limi-*

tem occidentalem fuiſſe docent, inveſtiturarum â te prolata diplomata, quibus tota Lotharingiæ Ducum poteſtas Rheno & Moſa concluditur. Hattonis Caſtri, Albimontis, Moncionis, & Belliſtheinii ditiones, cum Advocatia Tulli & Romarici montis, etiamſi inter Moſam & Rhenum poſita, ab Imperio Germano Lotharingico pependiſſe videantur; ex quo Metenſis, Tullenſis, & Virdunenſis diœceſes, quarum membra ſunt, ſupremumque in eas jus, communi Ordinum Monaſterienſia pacta confirmantium decreto, Francico regno accrevere, In eandem partem inclinare debent. Hactenus Blondellus, qui mox ſubjungit verba quædam Tabularum Pacis præcedente capite à nobis producta.

Videtur autem forte haud difficile dictu eſſe, in hac re quid ſit ſtatuendum. Quod Clarimontis enim dominium attinet, eſt quidem illud ultra Moſam ſitum. At non ultra fluvium illum jura Imperii Germanici extendi debere, eumque fluvium præciſe in limitem Imperii & Regni Gallici eſſe olim conſtitutum, non probavit Blondellus, nec unquam

quam quis probaverit. Quo de jam cap. sexto à nobis actum est. Adhoc si Clarimons Gallici juris fuisset habitus olim à Galliæ Regibus, utique & hujus dominium sui fecissent juris. Vindicarunt autem sibi de ultra-Mosanis Barrensis Ducatus partibus solam præfecturam Barrensem. Itaque ipsorum propria & per omnia secula hactenus continuata confessione, nihil juris in Clarimontem Regno Gallico competit. Si porro Virdunensium Præsul jam anno 1131 Clarimontem in Barrenses Comites transtulit, quod fatetur Blondellus, pro argumento id potest esse Imperialis juris. Illo quippe tempore Regibus Galliæ non fuit obstrictus Barrensis Comes: quod jam ostensum est: & quando Virdunum Germaniæ accessit, simul & pagus Virdunensis factus est juris Germanici, cujus pars ab antiquo fuit Clarimontense dominium. Non fugit denique Galliæ Reges, Clarimontanum illud dominium inter alia clientelari lege Lotharingios Duces jamdudum à Cæsaribus accepisse. Et tamen nemo eorum quisquam contradixit, nemo vel ęgre tulit. Non

tacituri profecto, niſi ad ſe dominium illud non pertinere, veritate ipſa fuiſſent convicti. Et vero etiamſi jure quondam fuiſſet in ditione Gallorum, dudum tamen vel ſola diuturni temporis uſucapione, & perpetua Gallorum negligentia, in Imperii illud jura tranſiiſſet. Igitur inique profecto nunc demum, neſcio cujus antiquati juris prætextu, Clarimons Imperii finibus ſubduceretur.

Hattonis Caſtrum Moncionem aliaque illa Regno Galliæ conceſſa eſſe vi pactorum Monaſterienſium, non ſane hominum quiſquam probaverit, cum de iis ne quidem actum fuerit. *Diœceſin* univerſam Metenſium Tullenſium & Virdunenſium ceſſam, non profecto in Tabulis legitur, ſed *Epiſcopatuum illorum diſtrictus*: quibus vocibus territoria tantum indicari, uſus docet. Longius ſane voces illæ extendi nequeunt absq; injuria recepti moris loquendi.

Sed non eſt quare de his prolixius nunc diſſeramus. LOTHARINGIÆ Ducatum, ex quo univerſum Regnum illud Germanici eſt juris factum, perpetuo fuiſſe finibus Imperii

in

inclusum, saltim usque ad Transactionem Norimbergensem, nemo effrons adeo repertus est hactenus, qui ausus sit negare. Nihil sane fuerit facilius, quam perpetum exercitium jurium superioritatis Imperii in regionem illam, per septingentos amplius annos deducere. In Formula Transactionis Norimbergensis fateor hæc verba haberi: *Ducatus Lotharingiæ cum suis appertinentiis LIBER ET NON INCORPORABILIS DUCATUS erit & manebit semper: & à Cæsarea Majestate, Nobis, & Electoribus, Principibus atque Statibus Imperii, pro LIBERO ET NON INCORPORABILI DUCATU, Superioritate & Principatu recognoscetur, nominabitur & habebitur semper.* Horum autem verborum non alius est sensus quam ille quem doctissimus Chifletius attulit cap. 8. *Lotharingiæ Masculinæ pag. 31. Principum*, inquit, *Imperii vacuæ hæreditates ordinario caduci jure ad Imperatorem tanquam ad supremum Dominum devolvuntur, rursumque incorporantur Imperio à quo primitus emanarunt, in aliam familiam, si lubet transferendæ. At Norimber-*

gica

gica pactione Duci Lotharingiæ indultum eſt, ut ejus Ducatus eſſet membrum Jmperii liberum, Jmperio nunquam incorporabile, hoc eſt ut perpetuo tranſiret ad heredes, ita ut ab ejus ſangvinis ſtipite non recederet. Idem in Commentario Lotharienſe cap. x. pag. 42. *Libertatem* Ducatus illius, recte interpretatur de exemptione à *proceſſibus mandatis & judiciis ſacri Romani Jmperii tam in prima quam aliis inſtantiis*, prout diſerte habetur in Tabulis illis Norimbergenſibus. Dabimus paulo poſt illas Tabulas integras. Interim expendat pro ſe quiſque tantum illa Tabularum verba: *Pro ſolutione talium collectarum & contributionum, pro conſervatione publicæ Pacis erectæ in Jmperio, pro ſecuritate & ſalvo conductu, Cæſareæ Majeſtati & Nobis, Romanorum Regibus & Imperatoribus, qui quoque tempore erunt, SACRO ROMANO JMPERIO EJUSDEMQVE JURISDICTIONI SUBERUNT.*

Non utemur in re liquida alio interprete, quam conſiliario arcaniorum negotiorum ipſius Franciſci II Lotharingiæ Ducis. Eſt ille

Fran-

Franciſcus Thouveninus vir ſane doctus & ingenioſus: qui Apologetico quem pro heri ſui juribus Gallice ſcripſit de Norimbergenſi pactione in hæc verba diſſerit, ut quidem illa ex Gallico vertit Chifletius, & capiti x Commentarii Lotharienſis inſeruit. *Verum eſt, LOTHARINGIÆ DUCES poſtremis temporibus conatos fuiſſe plenam obtinere ab Imperio libertatem; ſed, qualicumque cura adhibita manſerunt ſemper tali obligatione Imperio obſtricti, ut nullo modo ſe à veris clientelæ officiis liberare potuerint. Pactum quo majorem acquiſivere immunitatem, fuit tranſactio Norinbergæ inita anno MDXLII, inter Ferdinandum Romanorum Regem, fratris ſui Caroli V Imperatoris nomine, & Ducem ANTONIUM. Abſolvuntur Duces à reſumptione & hominio ſui Ducatus: prohibetur appellari ab eorum ſententiis ad Cameram Imperialem: in ſumma declarantur PRINCIPES LIBERI: obligantur nihilominus ad ſolutionem ſubſidiarii Imperialis tributi, inita proportione duarum tertiarum ad ratam partem unius Principis Electoris: obſtringuntur ad obſerva-*

tionem publicæ Pacis sancitæ in Imperio, & ad salvos conductus, quos Germani vocant GLEIDES; horumque ratione respondere debent, & Cameræ Imperialis jurisdictionem subire. Hæ profecto prærogativæ insignes sunt & præcellentes, cum pauci Principes sint in Imperio, si Belgicos excipias, qui tales usquam sunt adepti, Verum non absolvuntur nec liberantur Duces à FIDE quam Cliens debet Domino suo, in qua vera & unica Feudi essentialis forma consistit, quandoquidem obligantur ad observationem edicti publicæ Pacis, vulgo LANTFRID; quæ nihil est aliud quam merus fidelitatis effectus; quemadmodum ejusdem pacis infractio est fidei violatio. Præterea non eximuntur Duces à feudali obsequio, quandoquidem obstricti sunt ad solutionem subsidii pecuniarii; vulgo GLEIDES, quod unusquisque Vasallus Imperii conferre solet pro subsistentia exercitus Imperialis, proque sumptibus comitatus Imperatorii, quando Cæsares causa Coronationis Romam proficiscuntur. Quam subsidii præstationem omnes Jurisconsulti ponunt in primo ordine debitorũ feudalium.

Vltra

Vltra quod, quia per dictam transactionem dicitur, permansuros Duces sub Imperii protectione, altero fidelitatis vinculo eo ipso sunt obstricti: illud enim de fide simplicis protectionis non est intelligendum, sed de fidelitate feudali. Ratio est, quia persona simpliciter protecta nihil habet à suo protectore, nec ipsi aliam debet fidem quam pro securitate defensionis & auxilii, quod ab eo sperat & expectat. Contra vasallus fidem debet Domino suo causa Feudi, quod ab ipso accepit. In cujus possessione & fruitione tenetur eum tutari & conservare. Est porro manifestum, fidelitatem Imperatori à Lotharingiæ Ducibus observari debere, non ratione simplicis protectionis duntaxat, sed etiam caussa ipsius Ducatus, qui alias à Cæsaribus ipsis datus est & infeudatus. Hæc Thouveninus. Quæ cum Tabulis illis Norimbergensibus quam accuratissime consentire, nemo negaverit nisi partium studio excœcatus.

Confirmatur porro illa subjectio haud parum sacramento isto, quo more aliorum Principum Dux Lotharingius Cæsari devinctus est. Nec enim illud ad sola feuda perti-

nec: imo ab investitura quodammodo distinguitur. Perspicere id est ex iis, quæ adfert Chifletius cap. xi ejusdem Lothariensis Commentarii, petita ex Cancellaria Imperiali. Francisco nimirum I defuncto, cum Legati Lotharingici ad Carolum V Cæsarem missi essent, rogaturi, ut Carolus Dux Francisci filius adhuc pupillus à præstatione homagii aliquamdiu excusaretur, in Consilio decretum est: *quod tutores ejusdem Illustrissimi Caroli Ducis SECUNDUM MOREM IMPERII, debeant pro pupillo PRÆSTARE JURAMENTUM ET ACCIPERE INVESTITURAM de feudis ab Imperio dependentibus. Ubi autem pupillus ad ætatem legitimam pervenerit, ipsemet renovare tenebitur.* Formula porro præstiti juramenti hæc fuit. *Ego NICOLAUS à Lotharingia, tam quam tutor illustrissimi Principis D. CAROLI DUCIS LOTHARINGIÆ ET BARRI, nomine tutorio tam pro me quam Illustrissima Domina CHRISTIERNA à DANIA Ducissa Lotharingiæ ac Mediolani vidua, tam quam contutrice, constitutus ab ea ad negotium legiti-*

legitimus actor & procurator, promitto & juro ad hæc sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod Nos eo nomine ex nunc in antea fideles & obedientes erimus, Vobis Serenissimo Principi & Domino Nostro CAROLO *Romanorum Imperatori semper Augusto, Domino nostro clementissimo, & omnibus Majestatis vestræ successoribus Romanorum Impp. & Regibus legitime intrantibus, & Sacro Romano Imperio contra omnes homines: & non erimus in consilio, participatione, vel tractatu, ubi quidquam agatur contra personam, honorem, aut statum Majestatis vestræ, & Sacri Romani Imperii, neque in id ullo modo consentiemus: sed bonum utilitatem & honorem Majestatis vestræ & S. Romani Imperii fideliter promovebimus: & si quid tractari cognoverimus contra* Majestatis *vestræ personam honorem & statum, huic pro virili obstabimus, &* Majestatem *vestram incunctanter admonebimus; omniaque alia & singula faciemus, ad quæ fideles Principes & Vasalli Imperii Domino suo Romanorum Imperatori & Sacro Romano Imperio de jure vel consuetudine tenentur, dolo &*

fraude penitus semotis. Ita me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Hactenus juramenti illa formula. Cui in argumentum subjectionis Lotharingicæ alia adjicere fuerit, nisi fallor, facem in meridie accendere. Itaque iis sepositis, annectemus duntaxat Transactionem illam Norimbergensem integram, & tabulas fiduciarias quas Henrico Lotharingico Cæsar Rudolfus tradi jussit, qualia omnia illa ex Archivo Imperii deprompta publicavit ille quem sæpe laudavimus Chifletius in Commentario Lothariensi, nono & duodecimo capitibus. *Nos Carolus Quintus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus: Rex Germaniæ, Castellæ, Arragoniæ, Legionis, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valenciæ, Galliciæ, Majoricarum, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corsicæ, Murciæ, Giennis, Algeroniæ, Algericæ, Gibraltarii, Insularum Canariæ, Balearium, & Indiarum, ac Terræ firmæ maris Oceani: Archidux Austriæ: Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Geldriæ, Cala-*

briæ,

bria, Athenarum, Neopatriæ & Wirtembergæ: Comes Hapsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Gorciæ, Barcinonæ, Artesiæ, Burgundiæ: Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferreti, Kiburgi, Namurci, Rossilionis, Cerinthaniæ & Zutphaniæ: Landgravius Alsatiæ: Marchio Burgoviæ, Oristani & Gotziani: PRINCEPS SACRI ROMANI IMPERII, Sueviæ, Cataloniæ, Asturiæ: Dominus Frisiæ, Marchiæ Schlavoniæ, Portus Naonis, Biscayæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis & Mechliniæ &c, Certificamus per præsentes pro Nobis & nostris in Imperio successoribus, & notum facimus universis: quod cum Illustrissimus DUX LOTHARINGIÆ, ANTONIUS, consanguineus, & PRINCEPS NOSTER, Nobis repræsentasset pactum & tractatum perpetuum, qui (post multas propositiones, allegationes & negotiationes, ratione eorum quæ Nos & Sacrum Romanum Imperium tangunt in DUCATU LOTHARINGIÆ ET IN EJUS DEPENDENTIIS, VELUTI ALBO MONTE, MUSSI PONTE & similibus) initus fuit, adæquatus & conclusus in ultimis Comitiis anni

MDXLII

MDXLII in nostra & Imperiali Civitate NORINBERGA, *inter Serenissimum & potentissimum Principem, Dominum* FERDINANDUM, *Romanorum Hungariæ & Bohemiæ Regem, Archiducem Austriæ, & Comitem Tyrolis, nostrum fratrem dilectissimum, nostro nomine, ex una, & dictum nostrum consanguineum* DUCEM LOTHARINGIÆ ANTONIUM, *ex altera partibus; de scientia consilio & assensu nostrorum & Sacri Imperii* ELECTORUM, *Principum & Ordinum, in dictis Comitiis congregatorum, nec non Ambasciatorum eorum qui absunt; in eo quod inposterum debebit observari cum Dilectione suâ ejus heredibus & Ducatu* LOTHARINGIÆ, CUM SUIS DEPENDENTIIS *(uti supra dictum est) in futuris taxis, negotiationibus & causis tam fiscalibus quam aliis. Qui tractatus de verbo ad verbum est tenoris sequentis.*

FERDINANDUS I ROMANORUM REX.

Nos Ferdinandus Dei gratia Rex Romanorum semper Augustus, Rex Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Slavoniæ: Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ,

Braban-

Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ: Princeps Wirtembergæ, Sueviæ; MARCHIO SACRI ROMANI IMPERII, *Burgoviæ, Moraviæ, Superioris & Inferioris Lusatiæ; Vicecomes, Habspurgi, Tirolis, Ferreti, Kiburgi & Goriciæ: Landgravius Alsatiæ: Dominus Marchiæ Schlavonicæ, Portus Naonis, & Salinarum &c. Certificamus per præsentes, & notum facimus universis; quod cum Illustrissimus Dux* LOTHARINGIÆ *per suos Legatos repræsentasset Sacræ Cæsariæ Majestati, dilecto* FRATRI NOSTRO *ac Domino, nec non Electoribus Principibus & Ordinibus Sacri Imperii, in quibusdam præteritis Comitiis, & nominatim in postremis Ratisponæ & Spiræ celebratis; quod non obstante, quod ejus* DUCATUS LOTHARINGIÆ *esset status liber & nemini subjectus; tantum quod ipse feudatarius erat, & ad suam Majestatem Cæsaream, & Sacrum Imperium attinebat, ratione quarundam ditionum particularium sui Ducatus, ipse tamen & subditi ejus frequenter molestabantur collectis Imperialibus & litibus fiscalibus Judicum & Assessorum Cameræ Imperialis, in caussis appellationum, mandatorum*

& aliis: id quod nunquam antea fuerat factum, ut ipſe confidebat ſe poſſe ſufficienter oſtendere, ſi eſſet neceſſarium. Quod illo non obſtante, atque ut ſua Majeſtas Cæſarea, Electores, Principes & Ordines Imperii manifeſte cognoſcerent, quod ipſe magis cupiebat vivere in quiete & pace cum ſua Majeſtate & Statibus Sacri Romani Imperii, quam in diſcordia, rogabat, ut ipſe cum Cæſarea Majeſtate, Electoribus, Principibus, & Ordinibus Sacri Imperii ad pactionem & rerum adæquationem admitteretur, etſi nulla obligatione obſtrictus eſſet: offerebatque, quod ratione Feudorum Particularium, quæ pauca erant, conſentiret annis ſingulis juſtam & congruentem ſummam pro ſuſtentatione Cameræ Imperialis perſolvere; nec non & alias taxationes & collectas, quæ inter S. R. I. Ordines Generales exæquari ſolent; cum ea tamen conditione, quod ipſe volebat illud onus ſupra ſe ſuſcipere, & illud perferre non tantum ratione FEUDORUM PARTICULARIUM, ſed & propterea quod illa incorporata erant in ſuo Ducatu, ut etiam IPSE & totus LOTHARINGIÆ Ducatus protegerentur, & defen-

derentur

derentur eodem modo & forma quo cæteri Ducatus & Status Sacri Imperii protegi ac defendi solent; sub conditione etiam, quod ratæ partes, quas ipse deberet persolvere, moderatæ essent, ita ut ipse & ejus heredes illas ferre & pati possent; cum TERRÆ ipsius FEUDALES, quas relevarat à Sacro Imperio ex Feudo & Feudo subalterno, tam tenuis annui reditus essent, ut in multis annis non possent adæquari cum rata parte unius Principis Electoris.

Contra quæ fuit replicatum, quod Nos & Ordines Imperii Generales ex facta inquisitione credebamus, & existimabamus DUCATUM LOTHARINGIÆ *esse, & de jure esse debere subditum Sacro Imperio, habita ratione, quod Duces Lotharingiæ temporibus præteritis & huc usq; comprehensi sunt & fuerunt in taxationibus Imperii, quemadmodum probari posset; præter alia in hanc rem haud minimi momenti argumenta.*

Nihilominus visa & cognita bona & propensa voluntate, quam dictus Illustrissimus Dux habet erga Sacrum Imperium, Nos ex parte suæ Majestatis Cæsareæ dilecti nostri Fratris & Domini & pro Nobis ipsis ad ulteriorem confe-

rentiam transivimus cum ejus Legatis, scilicet Claudio de Pilliers, Baillivo Spinalli, Domino de Jandelencourt, Dominico Champenoys Jurium Doctore supplicum libellorum Magistro, Nicolao de Lescut, & Joachimo Groninger Jurium Doctore: & illi reciproce Nobiscum nomine dicti sui Heri DUCIS LOTHARINGIÆ, virtute litterarum credentiæ & potestatis sufficientis, quas in hunc effectum producebant, cum scientia consilio & consensu Electorum Principum Ordinum & pro absentibus Legatorum: postque multas propositiones allegationes & negotiationes ex utraque parte, tandem inter nos convenimus virtute præsentis instrumenti meliori forma, pactione & modo, quo id fieri debet & potest; ita ut dictus noster consanguineus, DUX LOTHARINGIÆ ANTONIUS & ipsius heredes, non tantum cum MEMBRIS aut STATIBUS PARTICULARIBUS DEPENDENTIBUS EX FEUDO & FEUDO SUBALTERNO AB IMPERIO, verum etiam cum DUCATU LOTHARINGIÆ & iis QVÆ AD ILLUM PERTINENT tanquam ad Ducatum, nempe ALBUM-

MONTEM, MUSSIPONTEM, & similia, manere debeant inposterum & in perpetuum sub tutela & defensione Imperatoris, Regis Romanorũ, & Sacri Imperii, defendiq; ac protegi eodem modo quo alii Ducatus & Status Sacri Imperii; uti virtute præsentis pacti ex parte Cæsareæ Majestatis per Nos ipsos, recipimus dictum nostrum consanguineum Ducem ANTONIUM & ejus heredes, nec non & DUCATUM LOTHARINGIÆ sub protectione tutela & defensione Cæsareæ Majestatis, Nostra & Sacri Imperii.

Cujus rei caussa offert DUX ANTONIUS pro se & suis heredibus ferre & persolvere ratam suam portionem de omnibus & qualibuscunque taxis & contributionibus, quæ imponentur, aut concedentur à Statibus Generalibus Sacri Imperii, quod est tertia parte minus eo, quod uni Principi Electori imponitur: ita ut si alicui Electori trecenti floreni collectæ loco imponuntur, prædictus DUX ANTONIUS ejusque heredes ducentos florenos solvant; atq; ita etiam in majoribus & minoribus collectis computando. Præterea pro solutione talium collectarum & contributionum, pro conservatione publicæ pacis erecta

erecta in Imperio, pro securitate & salvo conductu, Cæsareæ Majestati & Nobis, Romanis Imperatoribus & Regibus, qui quoque tempore erunt, Sacro Romano Imperio ejusdemque jurisdictioni suberunt, & ad idspectabunt. Aliàs autem ipsi cum Ducatu Lotharingiæ ejusdemque subditis, ab omnibus processibus, mandatis & judiciis Sacri Romani Imperii, tam in prima quam aliis instantiis, LIBERI *& exempti erunt. Nullisque processibus, mandatis, citationibus, appellationibus acceptandis, aliisq; negotiis quocumq; sub titulo, nullo excepto (nisi iis quæ ad solutionem collectarum & impositionum, ad manutenentiam Pacis publicæ, & ad securitatem & salvum conductum, uti prædictum est, spectabunt) reliquentur immunes; DUCATUSq; LOTHARINGIÆ CUM SUIS APPERTINENTIIS, LIBER ET NON INCORPORABILIS DUCATUS ERIT, ET MANEBIT SEMPER, & à Cæsarea Majestate, Nobis & Electoribus, Principibus atque Statibus Sacri Imperii, pro libero & non incorporabili Ducatu, Superioritate, & Principatu recognoscetur nominabitur & habebitur. Quidquid*

autem

autem prædicti nostri consanguinei Ducis ANTONII Majores LOTHARINGIÆ DUCES, & ipse hactenus à Romanis Imperatoribus, Regibus & Sacro Romano Imperio alias in Feudum habuerunt receperunt ac tulerunt, idem ipse DUX ANTONIUS ejusque successores in futurum eodem modo in Feudum habebunt, & decenti modo recipient, & ferent: in hoc tamen excepto LOTHARINGIÆ DUCATU, qui liber & non incorporabilis Ducatus erit, & manebit semper. Et quia prætactus DUX ANTONIUS pro se suisq; heredibus istum tractatum & compositionem agnovit, & acceptavit, promittimus & assecuramus nomine Rom. Cæsareæ Majestatis, & pro Nobis ipsis, vigore harum litterarum, quod sua Majestas uti Romanus Imperator, Nos omnesque nostri successores in Imperio, prædictum Ducem ANTONIUM ejusq; & Ducatus Lotharingiæ successores, ad instar aliorum Sacri Rom. Imperii Ducatuum & Statuum tuebimur, & defensabimus, neque ulterius, quam pro iis quæ spectant ad impositiones, pacem publicam, securitatem & salvum conductum, ut supra, in Nostram & Sacri Im-

perii

perii subjectionem & jurisdictionem trahemus, aut cogemus.

Cujus accommodationis gratia, ex parte Cæsareæ Majestatis & Nostra absoluta potestate Imperiali & Regia omnibus & quibuscumque Electoribus, Principibus, Prælatis, Ecclesiasticis & Sæcularibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Præfectis civitatum & oppidorum, Judicibus, maxime Assessoribus Cæsareis & Nostris in Camera Imperiali, Aulicis Consiliariis, Justitiæ Rotvvillensi, & cunctis aliis Judicibus, Tribunalibus, Burgensibus, Communitatibus, omnibusq; subditis et fidelibis Nostris et Sacri Imperii, cujuscumq; dignitatis status aut conditionis existant, serio mandamus et jubemus, ne inposterum molestent vel perturbent dictum consanguineum nostrum ANTONIUM, ejus heredes aut subditos, vel DUCATUM LOTHARINGIÆ contra hunc nostrum tractatum, pactionem & transactionem; imo quod eos in illa manuteneant, tueantur & protegant ex parte Cæsareæ Majestatis, Nostra & Sacri Imperii, permittendo illis libertate & concessione ista penitus gaudere; ita ut iis non fiat aut fieri permit-

permittatur quidvis in contrarium. Pari modo ex supra dicta potestate mens Nostra ordo & voluntas est, ut imposterum dictus DUX ANTONIUS, ejus heredes & Successores DUCES LOTHARINGIÆ & subditi eorum, tam partiatim quam generatim, nulla molestia afficiantur, neque per Fiscalem Cæsareæ Majestatis in Camera Spirensi, neque per ullum alium, ratione taxationum & contributionum, quæ ante diem harum litterarum efflagitatæ fuerint, vel concessæ in Sacro Imperio, neque pro trium annorum subsidio quod ad resistendum Turco concessum fuit in ultimis Comitiis Augustæ, Ratisponæ & Spiræ, ita ut nullo modo pro eo molestia iis inferatur, neq; procedatur aut formetur ulla prætensio contra illos, sive in judicio sive extra: quandoquidem illos & eorum heredes declaramus omnimodo ab eo liberos immunes & exemptos. Annullamus virtute harum litterarum omnes lites sententias & judicationes, quæ ob hanc causam & in hanc usque diem factæ fuerunt vel declaratæ.

Declaramus insuper jubemus & volumus ex certa scientia & ex prædicta potestate, ut quicquid fuerit intentatum factum vel obten-

tum contra præsens pactum nostrum & capitulationem, aut in posterum facturum sit vel intentaturum, nullius sit effectus, quemadmodum hisce litteris ex parte Cæsareæ Majestatis & Nobismetipsis, potestate Cæsarea ac motu nostro proprio, pro nullo habemus, quodque valorem nullum habeat aut vigorem; volumusque ut sit & maneat integre conservatus in hoc tractatu nostro transactione & pacto, & quod præcise & sine fraude observetur. In cujus rei fidem Regium nostrum sigillum hisce litteris apponi mandavimus.

PRINCIPES ELECTORES.

Et Nos ALBERTUS Dei gratia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, tituli S. Petri ad Vincula, & Sanctæ Sedis Apostolicæ Legatus natus in Moguntia, & in Episcopatu Magdeburgensi, Primas, Archiepiscopus Moguntinus, Administrator Halberstadiensis, Marchio Brandeburgi, Dux Stetini, Pomeraniæ, Cassuborum & Wandalorum, Burgravius Norinbergæ, Princeps Rugiæ, Sacri Romani Imperii Archicancellarius per Germaniam; JOHANNES LUDOVICUS electus & confirmatus Archiepiscopus Treverensis S.R.I. Archicancellarius per Galliam & regnum Arelatense;

HER-

HERMANNUS Archiepiſcopus Colonienſis Dux Weſtphaliæ & Angriæ, Adminiſtrator Paderbornenſis, S.R.I. Archicancellarius per Italiam; LUDOVICUS Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, S.R. Imperii Archidapifer, omnes Electores, fatemur virtute harum litterarum, quod ſupra dicta omnis negotiatio transactio et pactio, jam ante ventilatæ fuerant in Imperialibus Comitiis Spirenſibus per ſuam Majeſtatem Romanorum Regem, Dominum Noſtrum clementisſimum, nomine & ex parte Cæſareæ Maieſtatis, Noſtri item Domini clementiſſimi; & nunc iterum tranſactæ fuerunt & concluſæ in his ultimis Comitiis Norimbergenſibus cum ſupradictis conſiliariis & Legatis Illuſtriſſimi Principis ANTHONII DUCIS LOTHARINGIÆ Noſtri dilectiſſimi Avunculi, cognati & amici, coram Noſtris conſiliariis & aliorum Principum Electorum, cum maturo conſilio, bona notitia & voluntate illorum, nec non aliorum Principum & Ordinum Imperii, ac Legatorum pro abſentibus, ad dicta Comitia Norimbergenſia congregatorum. Cui pacto nos conſentimus, illud ratificamus & confirmamus per præſentes in

omnibus & quibuscumq; punctis & articulis pro Nobis, nostris successoribus & heredibus. In cujus rei fidem Nos & Collegæ Nostri, & absentium Legati in hac Norimbergensi Civitate congregati, ad instantiam & requisitionem Legatorum dicti Ducis, singuli Nostra sigilla præsentibus litteris apposuimus, cum sigillo suæ Majestatis Regiæ Romanæ. Actum in Nostra & Imperiali Civitate Norimbergensi die XXVI mensis Augusti anni gratiæ MDXLII, Regnorum Nostrorum, Romani duodecimo, aliorum decimo sexto.

CAROLUS QVINTUS IMPERATOR.

Cum autem à Nobis *humiliter postulasset DUX ANTONIUS, ut* Nobis *placeret confirmare & ratificare transactionem istam secundum suam formam & tenorem, prout supra descripta est, attenta humili ejus petitione, continuoque amore & affectu, quo sua Dilectio fertur erga* Nos *& Sacrum Imperium, confirmavimus & ratificavimus ex certa scientia, animo deliberato & maturo consilio, supra dictum tractatum in omnibus suis punctis clausulis & articulis juxta suum tenorem, partium intentionem, & contenta in illo, confirmamus illum & ratificamus*

plena-

plenaria potestate Cæsarea per præsentes: estque Nostra intentio declaratio & voluntas, ut dicta transactio exacte observetur & vigorem habeat in omnibus suis punctis, ut ante est dictum; & quod dictus DUX ANTONIUS *ejusque heredes & subditi illorum,* DUCATUS LOTHARINGIÆ ET DEPENDENTIÆ *illius, ea inposterum uti frui & gaudere possint absq; ullo impedimento per Nos aut successores nostros aut quemvis alium. Promittimus etiam, ut ante dictum est, virtute præsentium, quod dictum* DUCEM ANTONIUM, *ejus heredes, & eorum subditos,* DUCATUM LOTHARINGIÆ ET EJUS DEPENDENTIAS *sinemus illa gaudere & frui: & quod manebunt integre cum illa sine impedimento Nostro successorum nostrorum & heredum & quorumvis aliorum: & quod illum conservabimus, tuebimur & defensabimus in hac transactione & pacto; in quo si inveniatur aliquis error aut defectus, suppleri volumus & emendari supra dicta Nostra Cæsarea & plenaria potestate, non obstantibus quibusvis mandatis, consuetudinibus, usibus, aut exemptionibus, in contrarium, quibus omnibus in hoc casu volumus*

esse derogatum. Et idcirco omnibus & quibuscumq; Electoribus, Principibus, Ecclesiasticis & Secularibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Capitaneis, & aliis Officialibus, Præfectis Civitatum & Oppidorum, Judicibus & Justitiis, præsertim vero Judici Nostro & Assessoribus Cameræ nostræ Imperialis, Rotvvilensis, & aliis omnibus Judicibus, Justitiis, Consiliariis, Burgensibus, Communitatibus, aliisque Nostris & Imperii fidelibus subditis, cujuscumque status qualitatis conditionis existant, serio injungimus, ne dicto DUCI ANTONIO, ejus heredibus, aut eorum subditis, neq; etiam DUCATUI LOTHARINGIÆ, CUM EJUS DEPENDENTIIS ullum impedimentum adferant in ista transactione & pacto, neq; in hac Nostra illius confirmatione; quin imo illos tueantur & defendant ex Nostra & Imperii parte, sinendo illos in sua fruitione consueta, absq; ulla re in contrarium attentata nec attentari permissa: neq; Noster Cameræ Procurator Generalis Cæsareus, nec alius, in rebus contentis in prædicto pacto lites movere possit contra dictum DUCEM ANTONIUM, ejus heredes, & eorũ subditos, & Ducatum

Lotha-

Lotharingiæ, neque procedere, aut actum ullum contra illos formare in judicio aut extra, neque gravare, aut molestiam illis quovis modo inferre. Quia talis est expressa voluntas Nostra, harum testimonio litterarum manu Nostra propria subscriptarum, & sigillo Nostro Imperiali munitarum. Actum in Nostra & Imperiali Civitate Spirensi XXIIX die mensis Julii anni MDXLIII *Regnorum nostrorum XXIIX.*

Hucusque Transactio. Sequitur jam Investituræ formula. *Rudolphus SECUNDUS divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Schlavoniæ &c. Rex; Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; Marchio Moraviæ; Dux Luxemburgiæ, ac Superioris & Inferioris Silesiæ, Wirtembergæ, & Teckæ; Princeps Sueviæ; Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi & Goritiæ; Landgravius Alsatiæ, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviæ ac Superioris & Inferioris Lusatiæ; Dominus Marchiæ Schlavonicæ, Portus Naonis & Salinarum, &c. Ad perpetuam rei memoriam Recognoscimus*

mus & notum facimus tenore præsentium universis, quod cum Nobis *Illustris* HENRICVS DVX LOTHARINGIÆ ET BARRI, *Marchio Pontismontis Comes Provinciæ Vaudemontis & Albimontis, consangvineus &* PRINCEPS NOSTER *charissimus, per Magnificum* FIDELEM *Nobis dilectum Elisæum ab Haraucort, Gubernatorem* Nanceianum, *Consiliarium & Oratorem suum, ad* Nos *ablegatum, demisse* Nobis *exponi curavit, patrem quondam suum Illustrem* CAROLVM, LOTHARINGIÆ ET BARRI DVCEM, *Marchionatum* PONTIS MONTENSEM, *Comitatum de Blankenberg, sive* ALBIMONTIS BELLISTHEIN *&* CLARIMONTIS, *Marchionatum* HATTONIS CASTRI, *cum universis & singulis illorum pertinentiis, item Advocatiam Civitatis in Tolleia, & Monasterii in Rumelsberg Diœcesis Tullensis, aliaque nonnulla jura à sacro Romano Imperio in Feudum recognovisse, deque illis omnibus & singulis à Serenissimo & Potentissimo quondam Principe Maximiliano Secundo Electo Romanorum Imperatore, Augustæ memoriæ, Domino & genitore*

nostro

nostro observantissimo legitime INVESTITUM fuisse, ac necessarias desuper & opportunas investituræ litteras de data anni MDLXVII impetrasse, quarum nobis exemplum in authentica & fide digna forma fuit exhibitum, earundemq; contenta hic pro insertis haberi voluimus: nunc porro prænominato ILLUSTRI quondam CAROLO patre suo vita functo, suppliciter nos rogarit, ut ipsum de prædictis castris, terris, locis, juribus, omnibusque & singulis eorum pertinentiis, ad se tanquam primogenitum illius filium & heredem devolutis, quemadmodum Illustris quondam CAROLUS LOTHARINGIÆ ET BARRI DUX ea omnia tenuit & possedit, ipseque Illustris HENRICUS jam nunc tenet & possidet, clementer investire, atque REGALIA hujusmodi castrorum & terrarum auctoritate nostra Cæsarea ipsi benigne concedere dignaremur. Nos sane perpendentes fidelia atque utilia obsequia non minus ab ipsomet Illustri HENRICO LOTHARINGIÆ ET BARRI DUCE, quam illius Majoribus Nobis ac sacro Romano Imperio, totique Reipublicæ Christianæ, sæpe hactenus strenue fortiterq; præ-

stita, quæq; etiamnum indies non sine magna heroicæ virtutis à majoribus suis velut per manus sibi tradita commendatione præstat, ac in posterum non minori cura atque studio præstiturum esse confidimus, humilibus ejusmodi precibus ipsius clementer annuendum duxerimus, uti vigore præsentis Nostri Diplomatis annuimus. Ac proinde ex certa Nostra scientia, animo bene deliberato, sano ac maturo accedente consilio, & de Cæsareæ potestatis Nostræ plenitudine, ac aliàs omni meliori modo, via, jure & forma, quibus validius & efficacius fieri potest & debet, eundem Illustrem PRINCIPEM & consanguineum NOSTRUM HENRICUM LOTHARINGIÆ ET BARRI DUCEM, de prædictis castris terris & locis, ac nominatim de Marchionatu Pontis-Montis & de Comitatu Blanckenberg, seu ALBI-MONTIS BELLISTHEIN et CLARIMONTIS, item de Marchionatu HATTONIS CASTRI, cum omnibus & singulis eorum honoribus, homagiis, gratiis, juribus, libertatibus, ac pertinentiis universis, item de Advocatia Civitatis in Tolleia & Monasterii in RUMELSPERG, Diœcesis Tullensis, & aliis certis

tis juribus in dicto Monasterio ei competentibus, item de conductu in terris & aquis partium suarum, ac villa YVE, cum MONETA quam in jam dicta villa potest cudi facere, una cum jure quod ipse Dux prætendit antiquitus ad se spectare, & ad prædecessores suos spectasse; nempe quod quicumq; in terra inter Rhenum & Mosam DUELLARE voluerit, quod hujusmodi DVELLA coram eo fieri debeant & non alibi consummari, & quod filii Clericorum, qui in terris suis nascuntur, ad ipsum debeant pertinere, clementer INVESTIVIMUS & in Feudum concessimus, ac tenore præsentium INVESTIVIMUS & in Feudum concedimus. Recepta tamen prius à supra nominato ipsius Ducis Consiliario ac Legitimo Procuratore sufficienti ad id mandato instructo, magnifico, FIDELI, Nobis dilecto, Elisæo ab Haraucourt Gubernatore Nanceyano, in prædicti Ducis animam debito & consveto fidelitatis, subjectionis & obedientiæ juramento: reservato Nobis quoque & Imperio Sacro ratione Feudi HATTONIS CASTRI jure proprietatis directi dominii ac resortus; & similiter quo ad reliqua supra dicta bona & jura, aliis etiam qui-

buscumque Nostris ac Sacri Imperii ac quorumlibet juribus semper salvis. Quocirca mandamus universis ac singulis Principibus Ecclesiasticis & Secularibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus Capitaneis, Magistratibus, Communitatibus, Rectoribus, & locum tenentibus eorundem, ac ceteris Nostris & Sacri Imperii subditis & fidelibus, cujuscumque dignitatis, præeminentiæ, status, gradus, ordinis & conditionis existant: ut prædictum Illustrem DUCEM HENRICUM in hac Nostra infeudatione concessione & gratia non impediant, nec perturbent, sed illis libere uti frui & gaudere permittant, & contrarium non faciant, nec fieri procurent quovis modo: quatenus Nostram & Imperii Sacri indignationem gravissimam, & pœnam quadraginta marcarum auri puri, pro una dimidia in fisco Nostro Imperiali, & pro altera dimidia injuriam passi vel passorum usibus irremissibiliter applicandam, toties quoties contra factum fuerit, incurrere formidant; harum testimonio litterarum manu Nostra subscriptarum, & sigilli Nostri Cæsarei appensione munitarum. Datum

in

in arce nostra Regia Praga die nona mensis Septembris, anno millesimo sexcentesimo nono, Regnorum nostror: m Romani trigesimo quarto, Hungarici trigesimo septimo, & Bohemici itidem trigesimo quarto.

CAPUT XXIIX.

Quas partes Lotharingici Regni Hispania Rex possidet, eas hodieq; finibus Imperii comprehendi Fœderatas autem septem Belgico Germanicas provincias in plenam libertatem esse assertas.

RESTAT ut de iis quæ in Lotharingico Regno Reges Hispaniæ obtinuerunt, nunc differamus. Quoniam vero illorum imperium etiam cis Rhenum in ea, quæ proprie dicti Germanici Regni quondam fuere partes habitæ, sese extendit, cujusmodi est Hollandia & Selandia ex parte, Frisia, Geldria, Transisulania, Trajectensis & Groningensis ditio, ipsa vicinia & par omnium conditio nos invitat, ut simul de iis quoque agamus.

ATQVE ista quidem sine discrimine omnia ad tempora usque Friderici II Cæsaris ab Henrici Aucupis ætate in Imperii fuisse obsequio,

non est forte quod dubitemus. Etiam multo post, saltim donec ad Burgundicæ familiæ Principes isthæc devenerunt, omnia Imperii fuisse habita membra, pene vacat controversia. HANNONES tamen & HOLLANDI, jamdiu nonnihil turbavere. Nec adeo pridem Hollandorum patrocinium suscepit in aureo pleraque libello de Antiquitate Reipubl. Batavicæ Hugo Grotius cap. v, levioribus tamen argumentis quam exigit rei dignitas. Controversia orta inter Brabantinos & Hollandos, Carolo V Cæsare dixisse hos, *se & Comites suos summam potestatem nulli quicquam debentem, & omnis generis jurisdictionem habere antiquitus, ex quo Didericus primus terram nulli regno obnoxiam, barbarorum ereptam manu recuperasset: Eosdem Comites ab omni ævo pari potestate fuisse in Comitatu suo qua essent Imperatores in Germania aut Italia, neque ullo obstrictos feudi vinculo: multo minus Imperii Germanici leges unquam in Hollandia publicatas, aut ulla in parte iis ipsis legibus obtemperatum: Sed neque caussas aut Comitum aut Ordinum à Germanico senatu unquam*

dijudi-

dijudicatas. Hæc inquam ab iis dicta non negaverim. Dixerit etiam Philippus Leidius, *Comitem Hollandiæ Imperatorem esse in sua ditione*. Indubitatis tamen monumentis facile hæc possunt falsi convinci.

Non tangam nunc fabulas illas de Diderico ejusque proximis successoribus: ipse Wilhelmus Comes, qui Cæsaream dignitatem indeptus est, ejusque posteri saltim ad Burgundos usque, Imperio se obnoxios ultro agnovere & professi sunt. Diserte Joannes de Beka in Chronico Episcoporum. Ultrajectinorum testatur, Wilhelmum in ipsa formula juramenti militaris hisce verbis usum: *Ego Wilhelmus Hollandiensis militiæ Princeps, sacrique Imperii vasallus liber.* Idem Beka in vita Theoderici secundi Episcopi expresse scribit de Wilhelmo I Comite: *Wilhelmus Comes post obitum Adæ neptis suæ Comitatum Hollandiæ de manu Friderici Cæsaris* (is erat primus id nominis Barbarossa dictus) *in feudum accepit.* Erat Ada illa primæ stirpis Comitum quasi ultima, nec sine controversia reipublicæ præfuit, etsi maritum sibi accepisset Comitem

mitem Lossensem, quod scilicet sequior sexus à regimine tum arceretur. Guilielmus itaque primus Adæ patruus quasi novæ stirpis auctor Cæsaris beneficio dignitatem illam impetravit. Fuit autem ille Guilhelmus alterius Guilhelmi Romani Cæsaris avus, Etiam vero hæc stirps in mascula prole extincta est, cum Joanne Comite id nominis primo. Ac proinde etsi Hollandiam tum occupasset Joannes Hannonius filius Adelheidis sororis Wilhelmi Regis Romani, Imperio tamen deberi illam censuit Albertus Cæsar, nec quievit controversia, donec Joannes ille Hannonius à Cæsare feudo Comitatus investiretur. Ea de re ita scribit Beka in vita Wilhelmi XLI Episcopi. *Joannes de Renes devictus transfugit ad Albertum Romanorum Regem pro subsidio, asserens, quod Comitatus Hollandiæ post obitum Domicelli Joannis Romano vacaret Imperio. Albertus ergo Rex descendens ad Hollandiam, destinavit hujusmodi literas per universam Provinciam: Noverint universi, quod Albertus Rom. Rex invictus vacantem Hollandiæ Principatum Romano potenter incorporabit Imperio, quem Ca-*

rolus

rolus Rex Theodorico Comiti donavit in feudo. Igitur Albertus Rex Anno Domini MCCC descendit usque Noviomagium, ad subjugandum Comitatum Hollandiæ: adducens secum Moguntinensem, Treverensem & Coloniensem Archiepiscopos, cum plerisque primatibus Regni Alemaniæ. Econtra vero Joannes Comes armipotenter advenit in Bonswerd, ubi metatis castris super alveum Wale, assidue cœpit investigare, qualiter ad expugnandum Regis exercitum magis commode posset pertransire. Sed ecce Rex multitudinem vexillorum, pulchritudinem castrorum, & fortitudinem armigerorum Hollandiensis exercitus à cacumine turris procul intuens, & se delusum à Zelandis æstimans, retrocessit ad Cranenburgiam, ut altera die repatriaret in Austriam. Archiepiscopus vero Coloniensis pro Regis honore conservando pacem extunc elaborare studuit, qui tandem sub hac forma compositionis arbitrium suum edidit: quatenus ipse Domino Regi fidelitatis præstaret homagium; quo facto, primates extemplo reversi sunt ad propria.

Ad hunc Bekæ locum Arnoldus Buchelius

Batavus, vir ingenuus & antiqvitatum patriæ suæ si quis alius peritissimus, hæc verba annotavit edition. Tltrajectinæ pag. 204: *Hic si jure disceptandum foret, Imperatoris caussa prævaleret. Wilhelmus enim primus hunc Comitatum à Friderico Imperatore in feudum accepit, teste Beka in superioribus: sicut postea Margarita à Ludovico IV Imperatore. Sed cum ipse Imperator parum valeret, & Comitatus possessores loci commoditate gauderent, Imperatorium simul ac Episcopale jus paulatim evanuit. Verum hæc brevibus notis includi non possunt, & dabitur forsan, si Deus mihi vitam prorogaverit, alias commodior dicendi locus.* Hæc ille, candide & prout decet scriptorem vera professum: nec tamen forte quæ promisit unquam præstitit, huic ipsi Bekæ editioni immortuus. Meminerunt vero illius Cæsareæ expeditionis etiam Annales Colmarienses, Albertus Argentinensis, & Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi: sed in testimonium verba illorum huc adducere non est pretium operæ.

Stirpi huic Hannonicæ etiam deficienti-

bus

bus masculis in nepote Wilhelmo; quid contigerit, iterum non alio quam Beka teste narrabimus. Cui tuto sane licet credere, qvvm illo ipso tempore vixerit Canonicus Vltrajectinæ Ecclesiæ, & Hollandiæ Principi opus suum inscripserit. *Ludovicus*, inquit, *Imperator audita jam nece Wilhelmi Comitis, pro tribunali sedens in ornamentis Imperialibus, exqnisivit æquirectam justitiam à plærisque Romani Regni Principibus. Quorum dictante sententia, decretum est, quod Hollandiæ principatus Romano vacet Imperio, pro eo, quod Wilhelmus Comes absque liberis discessit à seculo. Quem extunc Principatum idem Cæsar donavit Imperatrici Margaritæ suæ conjugi, quæ germana fuit eidem Wilhelmo Comiti. His itaque gestis, eadem Imperatrix apparatu pulcherrimo mox ad Hollandiam descendit, fidelitatem cunctis incolis juravit, homagium de vasallis suis accepit, libertates & gratias omnibus ampliavit, benevolas treugas cum Trajectensibus fecit, & in Bavariam exinde rediens, Comitatus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Fresiæ gubernandos Wilhelmo Duci Palatino suo*

filio commendavit. Hæc Beka. Imò in hisce verbis finit ille Chronicon suum; quòd & Tritthemius notavit, & observatum fuit in manuscripto Suffridi Petri, ut fatetur Furmerius, & in manuscripto codice Bibliothecæ nostræ Juliæ nos itidem observavimus.

Quin hactenus itaque saltim Comitiva dignitas in clientelari jure Imperii fuerit, non est dubitandum. Aliquamdiu post etiam integrum mansisse hoc jus ad Burgundicos usque, docet nos Historia Jacobæ, quæ patre Guilhelmo defuncto rempublicam hereditario quasi jure conata est arripere. Adducemus hoc loco tantum illa quæ ipse Petrus Scriverius, parum æqvus Imperii jurium arbiter, annotavit ad Grotii illum libellum pag. 131 editionis Leidensis. *Cum anno* MCCCCXIIX. *Joannis Bavarus, electus Leodiensis, sed sacerdotio initiari nolens, Joannem Brabantiæ Ducem, maritum Jacobæ, Hollandia cæterisque uxoris opibus potiri fremeret, ducta Elisabetha Ducis noverca, & fœdere, cum Sigismundo Imperatore inito, Hollandiam Zelandiam*

landiam ac Hannoniam beneficiario jure ab eo possidendas accepit: quasi ad Imperium, mortuo Guilielmo Comite sine mascula prole, devolutas. Et tum pariter interdicta Joanni Brabanto earundem regionum administratio, datis literis Constantiæ, XXIX Martii. *Quarum literarum munimini fisus Bavarus, cum jam Hollandiæ Zelandiæ ac Hannoniæ oppida sollicitaret, hoc responsum tulit:* Regiones *has neque Feudum Imperii esse, nec ad mares solos devolvi; cum certissimo experimento constet, Valtrudem Carolomanni Austrasiæ Principis neptem, Richildim quoque Comitatum Hannoniæ. Adam ac Margaretam Comitatum Hollandiæ, maritis dotales attulisse, &c. quæ refert Petrus Divæus rerum Brabanticarum lib. XIIX. quem suadeo, legas.*

Hæc omnia Scriverius: is enim est notarum illarum auctor. Joannes Dinterus l. 6 cap. 159. ab Hannoniis scribit anno MCDIIX ita responsum Joanni illi Bavaro: *Se multum admirari, quod Romanorum Rex prætendebat aliquod jus habere ad terras Hollandiæ & Zelandiæ, attento quod ipsi viderunt antiquas literas*

per quas Ludovicus IV tunc Romanorum Rex, *recognovit, quod in dictis terris Hollandiæ ac Zelandiæ nullum jus sibi competiit, quam solum homagium. Viderunt etiam sub Bulla aurea alias literas ejusdem Ludovici IV tunc* Roma*norum Imperatoris, per quas de suorum Principum consensu supradictas literas confirmavit.* Cæterum hæc ita tum affirmata esse, non quidem negaverim: quam falso autem & quanta cum Imperii injuria ita affirmata hæc sint, non obscurum amplius est ex iis quæ in medium attulimus. Bene tamen, quod etiam tunc fassi sint omnes, & extra controversiam fuerit positum, saltim HOMINII nexu Hollandiæ Comites hactenus Imperio fuisse obnoxios: id quod ad tuendos Imperii fines nobis in præsens sufficit.

Non latuit hæc antiquorum Comitum clientela Grotium: alium itaque libertati æternæ quærens colorem, scribit: *Quod si qui Comitum adducti necessitate temporum aut propriis de causis Imperatoribus obnoxii, eorum patrocinium invocaverunt, id tamen ipsum, præcipue Ordinibus in factum non consentientibus,* *nec*

nec reipubl. nec posterorum Principum jus deterius potuit reddere. At vero Ordines unquam hactenus dissensisse, nullo diserto indicio quisquam probaverit : ne nunc dicam Ordinum consensu ad talia olim non fuisse opus. Sed & audivimus, per aliquot secula Comitatum perpetuo feudi nexu fuisse Imperio obstrictum. Utut igitur fortassis aliquando in illo nexu non fuisset (quod tamen itidem ostendi non potest) saltim à Friderici Barbarossæ ævo libertate illa perdita, jus clientelare Imperio accrevisset.

Falsum proinde est, quod dixerat secutus alios Grotius, Comitivam Hollandiæ dignitatem nunquam feudi vinculo Imperatoribus paruisse. Comitum porro caussas à Senatu Imperii ac Cæsare non fuisse dijudicatas, itidem falso asseri à Grotio, ex ipso Beka jam intelleximus. Privilegia Brabantinorum non esse promulgata aut publicata in Hollandia, non arguit Hollandiam Imperii legibus non teneri : nec enim privilegia solent passim promulgari. Nec quod Philippus Leidius dixit, facit ad probandam omnimodam libertatem : solet enim

hoc

hoc pronunciari de omnibus Imperii Principibus, quibus Regalia potissima à Cæsaribus concessa sunt.

Veriora sunt quæ subjungit Grotius: *Burgundos & Austriacos principes, quorum certior memoria est, compertum satis habemus, Cæsaribus fidem pro Hollandia non dedisse. Legibus autem judiciisque Cæsarum & Imperii, quod præcipuum est, subjectam non esse Hollandiam, Germani etiam ipsi confitentur.* Ita scilicet est. Primi Burgundi Principes non de Hollandia, non de aliis provinciis per Lotharingicum regnum longe lateque occupatis, fidem Cæsaribus juraverunt, ingente Imperii jurium dispendio. Sed & legibus ac judiciis Imperii, communibus quidem, una cum aliis Hollandia etiam soluta est. Forte tamen non ante transactionem cum Carolo V initam: de qua paulo post. At vero non debuisset Grotius præterire, quod ipsi Burgundi & Austriaci Principes fassi semper sint ultrò, Hollandiam cum Zelandia non minus ac reliqua illa Imperii esse membra, atque adeo Imperii finibus inclusa, etsi magnam liberta-

tem

tem conſeqvuta. Vt proinde nequaquam audiendi ſint qui Hollandiam & Zelandiam antiqvuitus jam extra Imperii limites fuiſſe poſitam jactitant, & vulgo perſvadere annituntur.

Eſt autem par & HANNONIÆ ratio. Nam refert quidem Dinterus, eo quem ſupra laudavimus loco, ab Hannoniis Joanni Bavaro anno 1408 reſponſum eſſe, *quod Romanorum Regi ſeu Imperatori in terra Hannonienſi nullum jus penitus competit, nec unquam competiit: quamvis verum ſit quod in Romanorum Imperio eſt ſituata.* Vulgo etiam jactitant illi Hannones: *Hannonia Dominus Deus & Sol.* Verum ipſa vocum abſurditas illos ineptiarum convincit. Vtique enim addicte ſemper coluerunt hactenus ſuos Principes: præter Deum itaque & Solem ſaltim Principes ſuos Dominos agnoſcunt. Jam ſi Hannonia eſt intra fines Romanorum Imperii, ut ipſi fatentur, utique ſaltim aliquid juris in Hannoniam competit Cæſari capiti Romani Imperii. Non difficile vero eſſet ex monumentis omnis ævi deducere perpetuum jus clien-

telare Imperii in Principes Hannonienſes non minus ac modo in Hollandiæ Comites id demonſtravimus. ſi opus foret. Verum ſatis eſt inſtituto noſtro, quod ipſi hodieque Reges Hiſpaniæ, Hannoniæ perinde atque aliarum provinciarum nomine Imperio ſeſe obſtrictos fateantur: ceu mox patebit.

IN univerſum igitur licet pronunciare id quod ante profeſſi ſumus, omnes illas Belgicas provincias quæ in patrimonium Hiſpaniæ Regum denique pervenere, ſaltim donec Burgundos Principes acceperunt, in obſequio fuiſſe Imperii. Quamvis vero hi potentia ſua freti Imperii jura multum debilitaverint, ſolito majore ſibi libertate per vim parta: à Cæſaribus tamen & Imperii Ordinibus nihil eſt juriun Burgundis remiſſum, quin imo hi in morium aliorum Principum ad Comitia Imperii eos vocavere, & Carolum Audacem turbantem res Imperii non dubitaverunt proſcribere. Sed & Philippus quem Bonum ſui Cocognominaverunt, vocatus ad aliquot Comitia Imperialia, aliis ipſe interfuit, ad alia miſit Legatos. Carolus à Cæſare petiit ſe Regem

gem Belgii declarari; non facturus, si existimasset Cæsari & Imperio regiones illas obnoxias non esse: quo erat elato animo. Quod Austriacos Principes attinet, usque adeo illi agnoverunt Imperii jura, ut Maximilianus Cæsar studiose id egerit, quo omnes illę regiones uno Burgundici circuli (ut loqvuntur) titulo in corpus Imperii cooptarentur, constituta certa summa oneris in publicum conferendi, etsi vivo Cæsare non plene hoc omne fuerit constitutum. Non enim ex vero sed quodam ex odio potius, cum defuncto Maximiliano de successore Cæsaris deliberaretur, dixit Trevirensis Elector id quod apud Sleidanum legitur: *Cur autem ad nos magnopere Belgium pertinere putemus non video. Sunt quidem nobis vicini, sed societatem nobiscum aut fœdus nullum habent, nec Imperii leges ad se quidquam pertinere ducunt, nec ad publicos usus quicquam contribuunt, non magis quam Britanni vel Scoti.* Ex affectu hæc inquam profluxerunt. Certum vero est, Carolo etiam Cæsare *nomine et ex parte Domus Burgundicæ* (quatenus Belgis scil. illa imperabat) *ordinatas et ob-*

latas esse personas tam ad Regimen Imperii quam ad Cameram Imperialem, quibus interdum vel per Carolum ipsum vel per ipsius majores subsidium et tributa sicut aliis Statibus imperata fuerunt, ut in pluribus recessibus et registris Imperii invenitur: quod Ordines Imperii, teste Carolo ipso, affirmavere, & bona profecto fide.

Quamvis porro Cæsare Carolo, plus solito libertatis indultum sit ab Imperio Belgicis illis provinciis, nec ita tamen plane sui sunt juris factæ. Id haud potest rectius disci, quam ex Tabulis pacti inter Carolum Cæsarem & Imperii Ordines initi, anno seculi superioris post quadragesimum octavo. Et vero sunt illæ omnium superstitum hodie Imperii jurium unicum fundamentum. Eoque ut ratio finium tanto rectius sibi constet, inseremus nunc illas hoc loco, quamvis prolixiores possint videri, quæ huc debeant transferri. Verba illarum in hunc sese habent modum.

I. Nos *CAROLUS Quintus, Divina clementia Romanorum Imperator, semper Augustus; Rex Germaniæ, Castellæ, Legionis, utri-*

usque

usque Siciliæ, Jerusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valenciæ, Galliciæ, Majoricarum, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corsicæ, Giennis, Algarbiæ, Algeziriæ, Gibraltar, Insularum Canariæ, et Indiarum, ac terræ firmæ maris Oceani; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ. Carinthiæ, Carniolæ, Limburgi, Luxemburgi, Geldriæ, Calabriæ, Athenarum, Neopatriæ, Wirtenbergæ, etc. Comes Habsburgi, Flandriæ, Tirolis, Goritiæ, Barcinonis, Artesiæ, Burgundiæ, Comes Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferretis, Kiburgi, Namurci, Rossilionis, Carinthaniæ et Zutphaniæ: Lantgravius Alsatiæ: Marchio Burgoviæ Oristani, Gotziani, et Sacri Imperii; Princeps Sueviæ, Cataloniæ, Asturiæ, etc. Dominus Frisiæ, Marchiæ Slavonicæ, Portus Naonis, Biscaiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis et Mechliniæ, etc.

II. Notum facimus universis, in præsentibus comitiis Imperialibus, habitis in Civitate hac Augustana, inter cœtera urgentia S.R.I. negotia, significata nobis fuisse, scriptoque exhibita à à Principibus Electoribus atq; communibus Sta-

tibus ac Deputatis absentium, ea quæ à Consiliariis Circulorum circa negotium moderationis taxæ in ultimis Comitiis Imperialibus Wormatiæ habitis discussa actaq; sunt; atque inter alia mentionem in iis fieri, celeberrimæ felicissimæq; recordationis Imperatorem Maximilianum, quondam Avum nostrum, instituisse Circulum Burgundiæ, eumque cæteris dicti S.R.J. Circulis inseruisse, eumq; sua taxa, quæ tunc definita et constituta fuit, inscribi curasse (prout hodieq; in Registris dicti S.R.J. reperitur) atque etiam nomine Provinciarum nostrarum Inferiorum atque Burgundiæ, consenserit certam taxam imponi iis, quæ à dicto S.R.I. dependent, atque ad illud spectare debent; quemadmodum id fusius declararunt atque diductius explicarunt.

III. Item tempore felicissimæ recordationis Friderici, quondam Imperatoris, Philippum Ducem Burgundiæ, tanquam Principem Imperii, convocatum esse ad aliquot Comitia Imperialia, ad quorum una miserit suum Cancellarium, in aliis ipse personaliter comparuerit. Præterea nomine & ex parte dictæ Domus Burgundicæ ordinatas & oblatas esse personas, tam ad Re-

gimen

gimen dicti Imperii, quam ad Cameram Imperialem, quibus interdum vel per Nos, vel per Majores noſtros ſubſidium & contributionem, ſicut aliis Statibus, imperata fuerint, ut in pluribus receſſibus & regiſtris dicti Imperii invenitur. Propterea ſupplicare dictos Status, ut dictum Circulum Burgundicum, cum ſubſidiis & contributionibus S. R. I. dari ſolitis, in ſuo ſtatu tanquam MEMBRUM dicti Imperii benigne velimus relinquere.

IV. Præterea, cum Ducatus Geldriæ, cum Comitatu Zutphaniæ, plane ab Imperio dependeant, cumque iidem in aliquibus regiſtris contributionum dicti Imperii inveniantur, Nobis placeat clementer eis concedere, ut in tales contributiones ipſi conſentiant.

V. Similiter faciamus cum Statibus Vltrajectenſis patriæ; ut, quoniam ea ſine contradictione ad dictum S.R.I. ſpectat, ab eoque ex antiquo dependet, ſolvant ultimam exactionem Imperii contra Turcam: item ut ſolvant communem pecuniam, & participent aliis contributionibus dicti Imperii, quandoquidem duæ hæ provinciæ, Geldria & Ultrajectum, comprehendantur in

Circulo

Circulo Westphaliæ; prout hæc omnia Nobis repræsentata sunt cum ampliori allegatione plurium rationum.

VI. Sed contra, neque assentimur, neque assentiri possumas iis, quæ per communes Status dicto modo Nobis proposita sunt: ac potius curavimus eis claram dari informationem Status dictarum nostrarum Provinciarum Belgicarum & Burgundiæ; & inter cœtera, non posse ostendi aut probari, fuisse unquam ex parte Provinciarum patrimonialium Belgicarum aut Burgundiæ datas ullas contributiones; quinimo illas ab omni tempore tum à dictis contributionibus, tum à constitutionibus ordinationibus jurisdictione & processibus dicti Imperii exemptas fuisse; dictumque Circulum Burgundicum ad exitum perductum non fuisse.

VII. Et quamvis dictus Philippus Burgundiæ Dux, tempore dicti Friderici Imperatoris, Legatos suos ad comitia Imperialia miserit; ac ipsemet in aliis quibusdam comitiis comparuerit: id tamen factum esse ab eo voluntate libera non autem ex obligatione aut debito seu munere; ac potius ut satisfaceret solemni voto subveniendi Provin-

Provinciis Chriſtianorum contra fidei noſtræ hoſtem, amiſſa antiqua & Imperiali Civitate ac reſidentia Conſtantinopolitana; atque etiam ut capita nationis Germanicæ incitaret ad ſubſidium aliquod notabile pro recuperanda dicta Civitate Conſtantinopolitana, liberandiſque bonis Chriſtianis Græcæ nationis; atque hac in cauſſa ſeſe quanta maxima fieri potuit diligentia uſum, prout hæc aliaq; huc ſpectantia, ſi opus foret, demonſtrari poſſent.

IIX. Et quoad Ducatum Gelriæ jam Nos oſtendiſſe Statibus communibus, agnoſcere Nos eum eſſe Imperii, & priuſquam eum haud ita pridem ad obedientiam noſtram reduxiſſemus, Nos eum in feudum accepiſſe ab Avo noſtro bonæ memoriæ Maximiliano Imperatore. Verum quoad contributionem à dictis Statibus dicti Ducatus Gelriæ, petitione communium Statuum Imperii ſcripto alias ipſis facta, ſolvendam, Nos declaraſſe, ejuſmodi contributiones nunquam antehac ab iis fuiſſe petitas, & multo minus ſolutas: contra fuiſſe eos ſemper exemptos, nullam unquam ea de cauſſa moleſtiam paſſos; rogantes, quandoquidem ſe nobis ea conditione

subdidissent, ut eorum libertatem & immunitatem conservaremus; sineremusque eos pacifice in possessione earumdem permanere.

IX. Idem Nobis ex parte provinciæ Ultrajectensis significatum est; præsertim, nullum unquam subsidium, quo tempore Episcopi temporale dominium habebant, ab iis petitum, aut saltem acceptum, & juxta sua privilegia & veteres consuetudines se ad hoc minime teneri.

X. Et quamvis reperiretur, Ducatum Geldriæ cum Provincia Ultrajectensi fuisse in Circulo Westphaliæ comprehensum, iidemque Ducatus & Provinciæ recenseantur in contributionibus & matriculis Imperii, non ideo tamen sequitur, teneri & obligari ad solvendas dictas contributiones; quandoquidem tales Circuli initio tantum excogitati sunt ad personas Cameræ Imperiali nominandas & præsentandas, Imperiumque nunquam fuisse in possessione aut usu cognoscendi rem qualemcunque aut nomen dicti Circuli.

XI. Ac præter hæc, dictas Provincias patrimoniales ab omni antiquitate fuisse liberas & exemptas à jurisdictione Imperii, ita ut illæ non minus quam cæteræ nostræ Provinciæ Belgicæ,

in

in suis necessitatibus & indigentia nunquam, usq; in præsens, protectionem, tuitionem, aut auxilium ullum à dicto S.R.I. habuerint, quemadmodum rationabiliter habent alii Imperii Status.

XII. Unde concludi facile potest, dictas nostras Provincias non teneri suscipere in se, aut solvere ullas contributiones Imperii, & secundum æquitatem in antiquis libertatibus & exemptionibus relinquendas esse.

XIII. Nihilominus pro singulari Nostro affectu erga S. R. Imperium nationis hujus Germanicæ, & quia mens Nostra nunquam fuit rem ullam ipsi adimere, at potius idipsum augere atque amplificare; illis significavimus, ad fovendum cum iis amicitiæ bonæq; vicinitatis commercium, Nos contentos fore, ut omnes Provinciæ nostræ patrimoniales, simul cum Ducatu Gelriæ, Comitatu Zutphaniæ, & Temporalitate Ultrajectina, cæterisque eo spectantibus Vasallis & Dominiis dictarum Provinciarum, quemadmodum jam à Nobis possidentur, omnes conjunctim Sub uno Circulo comprehendantur, aliquamq; pecuniæ summam contribuant; tantam nimirum, quanta esse potest contributio duorum

Principum Electorum, at ne ultra hanc onerentur: & ut vicissim suscipiantur in protectionem, tutelam, conservationemq; S.R. Imperii, dummodo ipsæ in rebus aliis maneant in omnibus suis Libertatibus, Juribus, appellationum & jurisdictionis Exemptionibus.

XIV. Super qua ita fundata informatione, & clementibus oblationibus, Electores, Principes, & communes Status, etiam Consiliarii & Deputati absentium, ulteriores conferentias Nobiscum iniverunt: & post varia utrimque scripta, informationes, tractatus, Nobiscum sub conditionibus modisq; sequentibus concordarunt, capitularunt, transegerunt, Nosq; cum illis in virtute præsentium harum litterarum, meliori & validiori forma, modoque, quo fieri jure aut consuetudine posset, concordamus, capitulamus, & transigimus.

XV. Nimirum Nos veros heredstarios & supremos Dominos dictarum nostrarum Provinciarum patrimonialium Belgicarum, pro Nobis, nostris heredibus & successoribus, simul dictæ nostræ provinciæ patrimoniales Belgicæ, nominatim Ducatus Lotharingiæ, Brabantiæ,

Lim-

Limburgi, Luxemburgi, Gelriæ; Comitatus Flandriæ, Artesiæ, Burgundiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Zutphaniæ; Marchionatus Sacri Romani Imperii; Dominia Frisiæ, Ultrajecti, Transisalaniæ, Groningæ, Falcomontis, Dalhemii, Salinis, Mechliniæ & Trajecti, una cum omnibus eorum appendicibus & incorporationibus, mediate & immediate, tam Ecclesiasticis quam Secularibus, Principatibus, Prælaturis, Dignitatibus, Comitatibus, Baroniis, & Dominiis ad ea pertinentibus, Vasallis & Appendicibus, futuros imposterum & semper sub protectione, custodia, conservatione & auxilio Imperatorum, & Regum Romanorum, & S.R.I. eosque fruituros Libertatibus & Juribus ejusdem, & per dictos Imperatores & Reges Romanorum & Status dicti S.R.I. semper, sicut alii Principes, Status & membra ejusdem Imperii, defendendos, conservandos, fovendos, & fideliter juvandos.

XVI. Item, convocabuntur ad omnes conventus & Comitia Imperialia, ut cum aliis Statibus compareant, aut Deputatos suos, si eis visum fuerit, mittant. Dabitur etiam illis, nostrisque heredibus & successoribus vel Nobis, horumque

Deputatis, sessio & suffragium nomine dictarum Provinciarum tanquam Archiduci Austriæ.

XVII. Vicissim Nostro, dictarumq; Provinciarum nostrarum, subditorum & posterorum eorum consensu, debebunt dictæ omnes Provinciæ, cum ad conservationem & bonum S.R.I. atque etiam ad fovendam pacem & Justitiam necessarium erit, in omnibus communibus tributis quæ quovis tempore à Statibus communibus Imperii concessa decretaq; fuerint, præstare & contribuere tantum, quanta duorum Principum Electorum contributio esse potest. Adeo, ut cum Elector unus præstabit ad contributionem centum florenos; aut cum centum equites & centum pedites mittet, Nos, heredes & successores nostri tenebimur pendere ducentos florenos, & ducentos equites, centosq; pedites submittere; idemq; in magnis & parvis subsidiis, augendo minuendoque cum proportione, servabitur, Nisi tamen casu aliquo Nos, aut dictæ nostræ Provinciæ hereditariæ, ipsi milite indigeremus, aut alias consultius foret loco militum accipere pecuniam; quæ eo casu, loco dictorum militum, prout subsidium concessum magnum parvumque fuerit, singulis mensibus persol-

persolvetur eo modo, quo Electores pro tempore militem, Capitaneos & Officiarios stipendio duplici, aut aliis solutionibus cæterisq; rebus alent.

XIIX. Tali quoque expressâ conditione, ut si citius seriusve contingeret dictos Status S. R. I. concedere pro majore aut minore subsidio, exigi communem aut certam pecuniam; Nos tamen & dictæ nostræ Provinciæ Patrimoniales, earumque subditi non teneantur, nec obligati sint, exigere aut præstare dictam communem pecuniam; sed Nos nomine dictarum nostrarum Provinciarum patrimonialium Inferiorum præstemus tantum quantum duo Principes Electores Rheni (qui quoque tempore à dictis Statibus denominabuntur (exigent & colligent, cum omnibus suis Provinciis subditis & adhærentibus, atque ad nihil amplius quod ad dictam communem pecuniam spectat, per restitutionem ullã aut recessum, verbis clausulis aut derogationibus, vel in genere, vel in specie, quocunque modo aut quocumq; nomine, ulterius ullatenus tenebimur, sine consensu nostro dictarumq; nostrarum Provinciarum; nisi conveniret, generalem expeditionem contra Turcam suscipere. Quo casu, Nos, dictæq;

nostræ

nostræ Provinciæ tenebuntur præstare pro subsidio nostro non minus quam tres Electores, qui singulis viribus per communes Status Nobis denominabuntur & significabuntur.

XIX. Vicissim Nos, heredes & successores nostri, & supradictæ nostræ Provinciæ, una cum omnibus Principibus, Prælatis, Comitibus & Vasallis ad eos pertinentibus, qui hucusque sub iis comprehensi fuerunt, nihilque S.R.I. solverunt, proprium Circulum habebunt, dictum, Circulum Provinciarum Patrimonialium Burgundiæ, sub quo omnes comprehendentur, etiamsi aliqui eorum antehac constituti & attributi fuerint aliis quibusdam Circulis.

XX. Item casu quo Provinciæ nostræ patrimoniales Inferiores deessent dictæ contributionis solutioni, eamve differrent, nec præstarent, aut solverent tempore præfixo, ob fatalem nostræ solutionis & præstationis defectum; respondebunt in Camera Imperiali, ibiq; contra eos, sicut contra alios Status S.R.I. procedetur, ad cogendum ut solvant quod debent: sed excepto casu dictæ contributionis, dictæ nostræ Provinciæ earumque subditi, manent omnino in pacifica possessione

omni-

omnium & quarumcumque libertatum suarum, jurium, exemptionum, appellationum & jurisdictionum, nullo modo ad contraria coacti: nec gravabuntur aut molestabuntur subditi aut adhærentes dictarum Provinciarum per mandata, citationes, admissiones appellationum, & aliorum processuum, omnium aliarum, cujuscumque sint nominis, materiarum, nulla excepta, nisi in caussa dictæ contributionis; eruntque exempti & liberi à dicta jurisdictione nostra & S.R.I. sive in prima sive in secunda instantia.

XXI. Item, dictæ Provinciæ nostræ patrimoniales inferioris Burgundiæ, cum suis pertinentiis, erunt manebuntque perpetuo Provinciæ & Principatus omnino liberi, & non subditi, ac à Nobis tanquam ab Imperatore, atque ab aliis omnibus futuris Imperatoribus ac Regibus Romanorum, ab Electoribus etiam Principibus & Statibus S.R.I. agnoscentur pro Provinciis Principatibus, & Supremitatibus liberis, & non subditis; ita ut deinde pro adeptione dictarum contributionum, sicut hic supra & infra scriptum est, non trahantur, nec vocentur ad jus & jurisdictionem S.R.I. Similiter, ut in nulla re ad or-

dinationes, constitutiones, recessus S. R. I. ulterius quam hic supra & infra dictum est, obligentur; dummodo tamen dicti Principatus & Provinciæ, in quantum earum aliqua dependent à Feudo S.R.I. imposterum debite recognoscantur, & releventur, & in feudum à S.R.I. ut ex ante in præsens factum est, recipiantur.

XXII. Ulterius, status & subditi omnium nostrarum Provinciarum patrimonialium tenebuntur observare, & manutenere constitutionem pacis publicæ, dictam Landfried. *Quique ad S.R.I. attinent, cùm in Provincias nostras Inferiores venerint, suave bona in iis possederint aut habuerint, comprehendentur in protectione patrocinio & libertatibus earum, & conformiter cæteris dictarum Provinciarum subditis manutenebuntur & servabuntur, & ad jus æquumq; obtinendum juvabuntur.*

XXIII. Et vicissim incolæ dictarum Provinciarum nostrarum Inferiorum protectionem & patrocinium habebunt in dicto S. R. I. sicut Status & subditi ejus. Ita, ut si cui ex Imperio, acit ex dictis Principatibus & Provinciis, & earum subditis, aliquid contra dictam Landfried *eveni-*

veniret; aut si quis aliis quibuscumq; rebus prætenderet habere in alium actionem: is tum tenebitur eum, ut oportet, coram superioritate Ordinaria, & in foro ejus, qui pacem fregit, aut ejus qui postulatur, reum agere; debetq; ibi jus suum persequi; jusq; ei ibidem prompte recteq; dicetur, atque ita utrimque æqualitas servabitur.

XXIV. Modo quo dictum est, Nos nomine supradictarum aliarumq; nostrarum Provinciarum Patrimonialium, cum Electoribus, Principibus, & communibus Statibus S.R.I. clementissime, iiq; Nobiscum nomine S.R.I. matura & plena deliberatione humiliter concordarunt, capitularunt, & transegerunt. In quam transactionem Nos quoq; per Nos & Provincias nostras Patrimoniales, liberos quoq; nostros, eorundemq; successores: similiterq; per dictos Electores, Principes & communes S.R.I. Status, nomine dicti S.R.I. consentientes, eamque acceptantes, promittentesq; eam servare, definimus, promittimusq; juxta hæc, verbo Imperatoris, pro Nobis, liberis nostris, & successoribus, & pro omnibus nostris Provinciis patrimonialibus Inferioribus & Burgundia, Nos dictam transactionem, concor-

dationem, & capitulationem in omnibus & singulis suis articulis & capitulis, in ea contentis, Nosq; & nostros concernentibus, debere, & velle rata firma & stabilia habere, & inviolabiliter observare & adimplere, sine contraventione ulla, nec permittere ut nostri iis contra veniant. Et quicquid contra supradictam tractationem vel capitulationem factum, ordinatum, statutum, aut impetratum fuit, vel in futurum fiet, ordinabitur, statuetur, obtinebitur, aut impetrabitur, non poterit allegari, nec usui esse in contrarium; sed erit manebitq; sine ullo vigore.

XXV. Similiter omnes postulationes, quas Nos, aut status nostri habere prætendimus, ratione subsidiorum & contributionum præteritarum, mortua, sopita, exstincta & sine ulla vi; nulla, & nullius effectus erunt; sicut etiam Nos, consultu & consensu supradicto nostrorum Principum Electorum, Principum & Statuum, eas per has de certa nostra scientia & plenaria potestate Imperiali declaramus, vim nullam & nullum vigorem habere, sed cassas nullas & nullius effectus permanere debere.

XXVI. Et vicissim pro majori securitate,

S.R.I. & Statuum ejusdem promittimus Nos, ratificationem & consensum, dictarum nostrarum Provinciarum Patrimonialium Inferiorum & Burgundiæ, dictis Statibus Imperii, aut eorum nomine, Reverendissimo nostro S.R.I. Principi Electori, & Archiepiscopo Moguntino tanquam ArchiCancellario, sub sigillis quatuor præcipuorum Prælatorum, dictarum nostrarum Provinciarum patrimonialium, quatuor item præcipuorum Dominorum, & quatuor præcipuarum Urbium, nomine omnium Provinciarum, & eas attinentium, intra annum ut quam maxime sero, post datas præsentes præbituros.

XXVII. Et Nos Electores, Principes, & Status communes, S.R.I. Consiliarii item & Deputati absentium, prout omnes comparuimus in hisce comitiis Imperialibus, & Denominati, Specificati sumus in recessu eorum, fatemur pro Nobis posteris & successoribus nostris, similiter pro Dominis & Principalibus nostris, posteris & successoribus eorum, dicta, concordatum, capitulationem & transactionem, facta esse de scientia & consensu nostro; ideoque promittimus pro Nobis, posteris & successoribus nostris, sub honore & verbo Prin-

bo Principis & fide bona, omnes & singulos Articulos, & capita in iis contenta, quæ Nos & dictum S.R.I. concernunt, Nos fideliter & firmiter tenturos, observaturos, & impleturos sine contradictione, nec contra facturos aut molituros; nec ullatenus ut id alii faciant, passuros; id reservantes, ut præsens tractatus & consensus non importet præjudicium, nec per eum quidquam S.R.Imperio, quoad terras quæ antehac ad illud pertinuerunt, neque quoad communes & particulares Status ejusdem; Similiter nec Provinciis Patrimonialibus Inferioribus & Subditis Caroli Imperatoris; excepto eo quod præsenti tractatu continetur, & omnibus aliis modis, qui eorum supremitates, dominia, libertates, jura, antiquas consuetudines & usus concernunt.

XXIIX. In quorum testimonium Nos Carolus Imperator, tam nomine Imperatoris Romanorum, quam etiam nomine veri & supremi Domini dictarum nostrarum Provinciarum patrimonialium, sigillum nostris his apponendum cura curavimus; quarum duæ ad unum exemplum facta sunt.

XXIX. Et Nos Sebastianus D.G. Archiep. Mogun-

Meguntinus, Archicancellarius S. R. I. Et Fridericus Comes Palatinus Rheni Dux Bavariæ, Archi Dapifer S. R. I. ambo Principes Electores pro Nobis & reliquis Electoribus; & Nos Ernestus confirmatus Archiepiscopus Argentinensis, & Wilhelmus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ superioris & inferioris, pro Nobis & aliis Principibus tam Ecclesiasticis quam Secularibus, Gervvinus Abbas Vingartensis, &c. pro nobis & aliis Prælatis; Fridericus Comes de Furstenberg, &c. pro nobis & Comitibus & Baronibus. Et nos Consul & Consiliarii Civitatis Augustanæ pro nobis & aliis Urbibus liberis & Imperialibus, ad requisitionem & preces Nobis per Electores Principes & Status S R.I. factas, nostra quoque sigilla poni & affigi curavimus præsentibus hisce litteris datis in Urbe nostra Augustana die Martis 26 Mensis Junii Anno à nativitate Domini MDXLIIX & Imperii nostri anno XXIIX. Regnorum nostrorum XXXIII. Ita signatum: Carolus. Sebastianus Archiepiscopus Moguntinus per Germaniam ArchiCancellarius, & per ordinationem Imperatoris I. Obernburger.

Hacte-

Hactenus illæ Tabulæ : quæ anno ejuſdem ſeculi LX ſunt confirmatæ. Quoniam vero nonnulla in iis reperire eſt quæ videri controverſa queant , fuerit haud abs re ex Paulo Matthia Wehnero audire , quid hodie cum alibi tum in Spirenſi ſummo Imperii judicio obſervetur. Habentur illa tomo ſexto Symphorematis ſupplicationum cap. ſecundo fol. 39. *Ducatus Burgundiæ non modo peculiaris circulus eſt Sacri Romani Imperii* der Burgundiſche Kreis / Reichs-Abſchied zu Nürenberg *de Anno 1522. fol. 3. ſed & ipſe Dux Burgundiæ ſub tutela & membris Imperii comprehenſus in Comitiis ſeſſionem atque votum habet, ſicut Archidux Auſtriæ.* Er iſt aber den gemeinen Pfennig zu ſänden nicht ſchuldig / *ſed tantum contribuit quantum duo Electores. In expeditione contra Turcam tantum præſtat, quantum tres Electores. Si ceſſat contribuere, poteſt contra eum in Camera Imperiali per Fiſcalem procedi : in reliquis à Cameræ juriſdictione immunis ac exemptus eſt. Imperii tamen feuda ab eodem recognoſcere & conſtitutionem de pace publica ſervare tenetur. Nam Dux Burgundiæ*

pro

pro sua persona tanquam vasallus Imperii Romani non est exemtus, si delinquat & frangat pacem publicam contra statum Imperii. Ideo contra eum & officiales ejus in Camera Imperiali processus decerni possunt. Tilman. de Benign. in Apospasm. 90 inter observ. suppl. cent. obs. 64. fol. 13. Vide transactionem Burgundicam in magnis Comitiis Augustæ Vindelicorum, Anno 1548. inter Carolum V Imp. & Status Imperii editam ac erectam, & postea anno 1560 confirmatam. Juxta quæ pacta & transactionem etiam subditi Regis Catholici Hispaniarum, quoad constitutionem pacis publicæ, jurisdictioni Cameræ Imperialis sunt subjecti. Gilman. to. 2. Sympho part. 3. tit. 4 suppl. 3. fol. 78. pr. Nec obstat, quod Mynsingerus cent. 5. obs. 58. num. 2. Gail. l. 1. de pace publ. c. 11. n. 6. Gilhaus. in Arb. jud. c. 4. ram. 1. §. 13. n. 3. f. 163. & alii quidam solam domum Burgundicam etiam in hoc casu cum suis Ducatibus & dominiis liberam adserant, ex privilegio d. Concordiæ A. 1548. erectæ, qua cautum ut subditi Ducis Brabantiæ in causa violatæ pacis à loco domicilii non evocentur, sed coram judice loci ordinario ad pœnam banni

*& juris communis conveniantur. Quia hoc ad-
miratione satis dignum & iniquum videtur.
Petr. Frider. Mindan. l.1. de process. in Camer.
extrah. cap. 22. n. 1. Quid enim aliud est à le-
gibus pacis publicæ eximere, quam in communis
Reipublicæ socios armare, & quasi fenestram
aperire ad vis publicæ exercitium? Et exemplo
pernitiosum videtur, publicæ tranquillitatis tur-
batores, tanquam communis patriæ hostes, à Cæ-
sarei Numinis jurisdictione eximere, fori privi-
legiis muniendo. Unde etiam Principes istam
Concordiam aliquoties impugnarunt, & in Ca-
mera contra Regem Hispaniarum tanquam
Burgundiæ Ducem mandata de non offendendo
decreta. Ut, ultra supra dicta in causa,* Dieterich
von Gellern *contra d. Regem ubi cum Referens
mandatum de non offendendo* bey einer namhaff-
ten Pein *decernendum diceret, alius dominus
communi forma decernendum evincebat: se
enim Anno 1550 interfuisse* dem Fürsten-Rath/ da
die Burgundischen Verträge nicht allein *impugni-*
ret sondern gar für nichtig gehalten. *Cui alii adde-
bant, utut transactio valeret, eam de subditis
Ducis saltem intelligendam. Burgundiæ vero*

Ducem

Ducem pro sua persona tamquam Imperii vasallum, non esse exemptum, idque recte. Nam & in eam sententiam, quod pacem publ. servare teneatur, prædicta transactio Anno 1560 confirmata, ut supra dictum, & notavit Frid. d.n. 1. Ac, quod dicta transactio Burgũdica de subditis Burgundiæ intelligenda sit, quodq; agat tantum de mere personalibus non realibus, scribit Tilman de Benign. loco supra allegato fol. 15. Ex constitutione tamen pignorationis contra Domum Burgundicam, processus in Camera non decernuntur, ex speciali transactione Ducis Burgundiæ cum Romano Imperio: quæ hodie etiamnum in Camera in viridi observantia habetur. Tilman. de Benign. in Apospasm. vi de Impetr. process. observ. 4. fol. 50.

Hæc omnia Wehnerus. Et vero hunc in modum hodieque regiones illæ, quæ quidem parent Hispano, sese habent. Memorat Thuanus l. XVI, Carolum Cæsarem cum Ferdinando fratre egisse, *ut ipse & Maximilianus filius Philippum Caroli filium Imperii per Italiam & Belgium cum plena potestate Vicarium constituerent; sed hos non assensos, quod dixerint,*

tantum de Cæsarea dignitate ac majestate, quam integram & illibatam tueri recepissent, decessurum, quantum ex ea alteri concessissent. Quod hoc loco repetere fortassis haud est alienum.

QUAMVIS vero ita olim cautum fuerit Imperio, & huc usque ea qua diximus ratione habeant sese regiones illæ Belgicæ quibus etiamnum Hispanus imperat: post Carolum tamen Cæsarem ea tempestas Belgium illud excepit, ut denique septem longe nobilissimæ & potentissimæ provinciæ, sceptro Hispanico abjecto, in libertatem ita sese asseruerint, ut simul etiam omne exuerint Imperii obseqvium: Hollandia scilicet, Zelandia, Geldria cum Comitatu Zutphaniensi, Westfrisia, Trajectina regio, Transisalania, & Groningensis ditio. Nec enim post annum superioris seculi octogesimum primum, quo Hispano sese subduxerunt, Imperio se quidquam amplius debere videri voluerunt, suntque passim per omnem terrarum orbem à potentissimis Regibus habitæ & cultæ quasi sui sint juris, nec ulli Principi superiori obnoxiæ. Hinc ne à Cæsare quidem titulum *di-*

lecto-

lectorum fidelium dari ſibi paſſi ſunt amplius, nec à Principibus Imperii æſtimari ullo indicio in cenſu eorum qui Imperio ſunt obnoxii. Idque obtentu vel priſcæ exemptionis ab Imperio, vel armis ſibi partæ libertatis interim dum ab Imperio deſererentur. Quod tamen fortaſſis mirere, inter eos nonnullæ urbes nummos ſuos Imperii aquila & Cæſareo nomine, perinde ut olim fecerunt, etiamnum inſigniri curant. Sed & non adeo pridem, Hiſpano plene jamdudum exacto, ſeriò in Provinciarum conciliis deliberatum, de reditu in corpus Imperii Germanici. Qua de re prudens epiſtola ſummi viri Hugonis Grotii, inter opuſcula ante biennium Amſtelodami curante Iſaaco Grutero publicata, comparet. Cæterum in univerſum omnes ab Imperii obſequio ſeſe liberos, illo quem diximus obtentu, venditare, certum eſt. Ab Hiſpano ipſomet confeſſionem remiſſi omnis juris quod in provincias illas quondam habuit, tandem impetratam eſſe, notum jam itidem in vulgus eſt. Nec enim eſt cur amplius attendantur tabulæ illæ ambiguæ pactarum induciarum, quæ ſeculi

hujus anno nono in duodecim annos fuerunt initæ: posteaquam nuper adeo Monasterii Westphalorum claris & perspicuis verbis id pactis æternæ pacis pronunciatum est. Promisit porro Rex Hispanus in iisdem chartis capitulo quinquagesimo tertio, sese daturum operam, ut tam Cæsar quam Ordines Imperii declarent amicitiam & bonam vicinitatem cum Provinciis illis fœderatis sese observaturos. Est autem talis professio simul tacita fortassis quædam omnium superioritatis jurium renunciatio. More sane gentium receptum est, vicinitatem & amicitiam colere non nisi cum eo in quem nihil tibi superioris juris est. Et vero Cæsar noster declarationem ejusmodi ipso anno constitutæ pacis edidit. Factum fortassis idem jam est ab Imperii Ordinibus: nec tamen certo affirmaverim. Si sane & Ordines in id consenserint, jam fortasse septem illæ nobilissimæ Provinciæ finibus Imperii subductæ sunt, nec est qvur amplius disputemus, jure an injuria ab Imperii obsequio illæ desciverint.

Tantum

Tantum obsignabimus igitur hanc disquisitionem literis Augustissimi Cæsaris nostri, quæ ad omnem posteritatem sane sunt memorabiles. Sunt autem hæ. *Ferdinandus Tertius, divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Schlavoniæ &c. Rex; Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; Marchio Moraviæ; Dux Luxemburgiæ, ac Superioris & Inferioris Silesiæ, Wirtembergæ, & Teckæ; Princeps Sueviæ; Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi & Goritiæ; Landgravius Alsatiæ, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviæ ac Superioris & Inferioris Lusatiæ; Dominus Marchiæ Schlavonicæ, Portus Naonis & Salinarum. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium universis; Quod, cum Nobis ex parte Serenissimi Hispaniarum Regis Catholici & Consobrini, Generi & Fratris Nostri Charissimi, demisse fuerit expositum, in pace nuper inter Serenitatem suam ex una atque Status & Ordines Generales Fœderatarum Belgii Provinciarum ex altera parte, Deo bene juvante,*

con-

conclusa ac publicata, inter alia contineri Articulum, ordine quinquagesimum tertium, hujus, qui sequitur, ex Gallico in Latinum translati tenoris.

Dictus Dominus Rex obligat se effective „ ad procurationem continuationis & observatio- „ nis Neutralitatis, Amicitiæ & bonæ vicinitatis ex parte suæ Cæsareæ Majestatis & Imperii, „ cum dictis Dominis Ordinibus: ad quam conti- „ nuationem & observationem prædicti Domini Ordines reciproce pariter se obligant. Sequeturq; „ super eo confirmatio suæ Cæsareæ Majestatis intra spacium duorum mensium, ex parte vero „ Imperii intra annum à conclusione & ratifica- „ tione præsentis Tractatus.

Ac proinde supplicatum, ut Nos pro nostra parte dictum Articulum clementer approbare, ratum habere atq; confirmare dignaremur. Nos re mature ac diligenter deliberata, pro singulari ac propensissimo nostro in pacem quaqua versum promovendam ac propagandam studio, in ejusmodi petitionem clementer annuerimus, dictumque Articulum ejusque contenta quatenus ea ad Nos pertinent, pro Nostra part

parte approbaverimus, ratificaverimus & confirmaverimus, prout hisce ex certa scientia, authoritate nostra Imperiali approbamus, ratificamus & confirmamus. Eadem authoritate & scientia volentes declarantes & statuentes, quod non modo Nos contra eundem Articulum ejusque contenta, quatenus ea ad Nos pertinent, directe vel indirecte nihil committere, sed nec ab aliis fieri vel committere velimus. In cujus rei fidem præsentes manu nostra subscripsimus, & sigilli nostri Cæsarei appensione communiri fecimus; quæ dabantur in Arce Nostra Linzii: sexta Julii; anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo; Regnorum Nostrorum Romani Duodecimo, Hungarici Vigesimo tertio, Bohemici vero Vigesimo primo.

Ferdinandus.

Ferdinandus Comes Curtius.

Vt.

Ad mandatum Sacræ Cæs. Majestatis proprium, signatum erat

J. Walderode.

Hactenus literæ Cæsareæ: quas per Antonium Brynium Legatum Hispanicum Ordinarium, Hagæ Hollandorum, Concilio Ordinum Generalium fœderatarum provinciarum, anno sequente, post quadragesimum nono die XXII Octobris oblatas esse, in libro Concilii illius Actorum publico annotatum est.

CAPUT XXIX.

Bohemiæ Regnum cum Silesia Moravia & Lusatia Finibus Imperii hodieq; includi: Poloniam vero Masoviam Prussiam & Livoniam videri illis excidisse.

TRes in partes inter filios totidem Ludovici Pii omne quod tunc erat Francorum Imperium divisum,& præter eam quæ Ludovico cessit illam etiam quæ Lotharii fuerat in ditionem Imperii Germanici transiisse, pene sub initium operis diximus. Proxime nunc Italici, Burgundici, & Lotharingici Regni, simulque proprie ita dicti Romani Imperii Francorum, sive ejus quæ Lothario quondam obtigit partis limites, quales illi à temporibus Friderici II. Cæsaris usque huc sese

habue-

habuerint, perluſtravimus. Conſequens igitur eſt, ut tandem aliquando in Ludovici patrimonium, atque adeo Germanicum, ſive (ut olim fuit appellatum) Orientale Francorum Regnum reverſi, in hujus quoque fines, ab eadem Friderici Cæſaris ætate repetito negotio, inquiramus. Audivimus vero jam tum, Germanorum induſtria, cum ante Fridericum tum circa illius ætatem, ut & paulo poſt, Regno huic multa adjecta, & vim ejus longe lateque porrectam, ea tamen fortuna, ut Dania & Hungaria jam ante Fridericum ſuo ſint juri redditæ, in ſolam Poloniam nonnihilo noviter partæ auctoritatis adhuc ſuperſtite. Commode ergo partiri ita diſputatio poterit, ut ante omnia quidem ea quæ jam olim à Francis poſſeſſa, inde ea quæ ante Friderici ævum, & denique ea quæ illius ævo aut paulo poſt in ditionem Imperii ſunt redacta, quibus finibus contineantur, inveſtigemus.

Ut de iis quæ primi ſunt ordinis multum agamus, neceſſum non eſt. Si enim excipias de quibus modò verba fecimus, Belgico-Germanicas fœderatas, & quæ cis Urſam & Rhenum

amnes ſunt Helvetici & Rhætici fœderis provincias, citra controverſiam pene omnia & legibus & oneribus iiſdem publicis obnoxia ſunt, unumque reipublicæ ac civitatis corpus propiùs conſtituunt. Nam & illa quæ nuperrime Regno Sueciæ æterno pacto aſſerta ſunt, intra limites tamen Imperii & illius quod dixi communis corporis permanſere: quod cum ex Tabulis Pacis initæ, tum aliunde omnibus hodie eſt notiſſimum. Unum BOHEMIÆ Regnum cum annexa ſibi Sileſia Moravia & Luſatia, quoniam ab oneribus reliquæ Germaniæ ferendis eſt ſolutum & præ aliis magis ſuæ ſpontis, nonnihil heic turbat: quibuſdam Bohemorum auſis plenam & ab Imperio non dependentem Regno illi libertatem adſcribere. Itaque de uno illo paucis diſputandum fuerit.

At vero Bohemorum illa tempora quæ Fridericum II Cæſarem anteceſſerunt, non eſt quod nos multum morentur. Uſque enim adeo certum pariter notumque eſt, ſaltim ad illam ætatem, à Carolo Magno uſque, Bohemiam omnem tributariam fuiſſe Imperio, & Principes illorum Imperatori Germanico fuiſſe

obno-

obnoxios, ut id probare ſupervacuum ſupra duxerimus. Tantum igitur ſatis eſt, breviter nunc ex monumentis antiquis quædam in memoriam quaſi revocare, quo major lux affulgeat iis quæ poſt Fridericum II contigere. *Primum*, itaque Caroli Magni auſpiciis ſeculo nono à filio ejus Carolo devicti ſunt uſque adeo Bohemi, ut annuum tributum pendere more aliorum Slavorum coacti ſint. Et vero id præſtiterunt florente familiæ illius Carolinæ potentia. Illa deficiente & tandem emortua, denuo ſub idem jugum redacti ab Henrico Aucupe & filio ejus Ottone Magno: nec onere hoc ſoluti ſunt niſi per Fridericum II Cæſarem ſeculo tertiodecimo: quo de paulò pòſt. Huc ſane pertinet quod Brzetislaus I anno 1042 cum Conſiliariis ſuis & Primatibus Bohemicis provinciam illam totam Imperatorium fiſcum eſſe confeſſus eſt. *Secundo* Bohemorum Duces ad Cæſarum juſſa non minus atque alii Principes Imperii arma expediverunt, aut commeatu juverunt Imperii exercitus. Poſterius enim factum jam eſt Carolo Magno Cæſare. Militaverunt vero

cum alii tum inprimis Sobieslaus Conrado in Saxonia, Vladislaus & alter Sobieslaus Friderico I in Insubria, Brzetislaus Henrico VI in Lusatia, Wenceslaus II denique Friderico II Cæsaribus. *Tertio* Iidem Duces Germanicos Cæsares Dominorum titulo semper honoraverunt: idque disertim memoratur de Boleslao Sævo, utroque Brzetislao, & Friderico, postquam ad officium redierunt domiti à Cæsaribus. *Quarto* vocati iidem Duces ad curiam Cęsaream comparuerunt, caussas suas dicturi. Sic Ludovico Pio adfuit Francofurti cum muneribus Neclanus, Ratisbonæ Henrico Aucupi Wenceslaus quem Sanctum cognominant, Iaromirus & Uldricus Henrico II, Sobieslaus I Bambergæ Lothario Saxoni, Vladislaus Roncaliis Friderico I, Eidem Norimbergæ Fridericus, Przemislus Philippo Moguntiæ, & Friderico II Basileæ Wenceslaus II. *Quinto* Multi Ducum, invitis etiam & reluctantibus Bohemis à Cæsaribus dati sunt, donec populo eligendi facultas per Philippum reddita, sed confirmandi investiendique auctoritate Cæsaribus superstiti-

perſtite. Ita enim Vldricus *I* ab Henrico *II*, Borzvvogus *II* Vldricus *II* & Vladislaus ab Henrico V Cæſare, Vladislaus poſtea Rex à Conrado, Sobieslaus *II* & Fridericus à Friderico Barbaroſſa, Henricus Brzetislaus ab Henrico *VI*, Wenceslaus *I* à Friderico *II* creati ſunt. *Sexto* Ipſum Regium nomen ſolo Germanicorum Cęſarum beneficio Bohemis obtigit, & quidem ita ut primum perſonalis duntaxat illa dignitas fuerit, à Cæſarum nutu dependens, donec eam perpetuam fecit Cæſar Philippus anno MCXCIX. Nec vero antehac nomen illud impetravere, niſi ab Henrico *I* (ſi fas eſt credere) Wenceslaus Sanctus, ab Henrico *IV* Wratislaus Juſtus, à Friderico *I* Wladislaus. Quæ omnia non tantum Germanicorum ſed & Bohemicorum ſcriptorum veterum teſtimoniis probare in facili eſt, & jam tum cum ab aliis tum à Goldaſto pręclare oſtenſum. Sole autem clarius utique exhibent hæc Imperii in Bohemiam, ſaltim ad Fridericum usque *II* perpetua jura.

Bohemiæ vero fortunam MORAVIA hauddubie comitatur. Etenim Moravorum

omne

omne Regnum jam à Carolo Magno leges accepiſſe, & Arnolphi Cæſaris juſſu proſcripto ultimo Rege Zuentepolco, in partes diſcerptum à Polonis & Vngaris aliisque occupatum eſſe, jam tum ſupra narravimus. Quod hodie quoque nomine illo audit non niſi illud eſt quod Polonis tum occupatoribus ceſſit. Id vero ſeculo undecimo Vldricus & Brzetislaus Duces, faventibus Cæſaribus, ereptum Polonis Bohemiæ vindicaverunt, atque ita Moravia iſta Bohemorum quaſi provincia facta fuit. Quo de ne dubitemus, effecit conſenſus Bohemicorum pariter & Polonicorum ſcriptorum.

LUSATIAM itidem omnem à Carolo Magno ſubactam eſſe, jam tum diximus. Illius ea pars quam Inferiorem appellitant qvum in Germanici ſangvinis Principum dudum fuiſſet poteſtate ex Cæſarum beneficio, anno 1075 Cæſaris Henrici *IV* dono, in præmium navatę variis bellis operæ, Wratislao Bohemorum tum Regi & Bohemis in perpetuum jus eſt tradita: atque adeo nec ipſa Imperii finibus excidit. Quinimo cum ab aliis aliquandiu fuiſſet occupata, Ludovici IV Cæſaris

bene-

beneficio Joanni Regi eſt reddita. Superior, ſive Hexapolis, Bohemici juris fuit uſque ad annum ſeculi decimi ſexageſimum quintum, quando in dotem Miſeconi Polono ceſſit. Ab iis ad Brandeburgicos Marchiones devenit, & Joanne demum Rege, itidem Ludovici IV Cæſaris auctoritate, ſeculo quartodecimo rediit in Bohemicum corpus. Hautdubie itaq; & Luſatia ſaltim ad Fridericum II Cæſarem, ab ævo usque Caroli Magni finibus Imperii fuit comprehenſa.

Igitur ſi Bohemia una cum Moravia & Luſatia deſiit eſſe in ditione Imperii, id factum fuerit oportet à ſeculo usque tertiodecimo. Et vero una cum titulo illo perpetuo Regio integram libertatem Bohemiæ redditam, ſunt qui affirment. Verum enim vero tametſi ſolito majorem dignitatem Bohemiæ Reges acceperint à Philippo & Friderico Cæſaribus, tamen vel ipſæ illæ tabulæ Friderici II Cæſaris anno MCCXII exaratæ ſatis roborant Imperii jura. Diſerte ſiquidem in illis eſt cautum: *Quicunque ab ipſis* (Bohemis ſcilicet) *in Regem electus fuerit, ad Imperatorem accedat REGALIA DE-*

BITO MODO RECEPTURUS. Quotiescunque etiam Comitia Imperii fuerint instituta Bambergæ, Norimbergæ, & Mersburgi, Reges teneri in Curia comparere si vocentur: trecentos itidem cataphractos submitti à Regibus debere, Romam Coronæ Cæsareæ caussa profecturis electis Imperatoribus. Quicquid præterea ipsis immunitatum à Friderico est datum, privilegii tantum modo illis concedi, proditur: quod ipsum à pleno jure multum est diversum. Jam vero notum est nec negare possunt Bohemici, ab ipso illo Friderico Cæsare anno MCCXXVI Wenceslaum primum, Ottocarum secundum à Richardo anno MCCLXII, iterum à Rudolpho anno MCCLXXVI, Wenceslaum secundum anno MCCXCII ab Adolpho, Joannem ab Henrico VII patre anno MCCCX, Georgium anno MCCCCLIX, & Vladislaum anno MCCCCLXXVII, Ferdinandum I à fratre Carolo V anno MDXLI, Matthiam à Rudolpho II fratre anno MDCIIX, Ferdinandum secundum anno MDCXVII à Matthia Cæsare, alios ab aliis, Regalibus beneficiis investitos esse.

Hinc

Hinc ipso illo seculo tertiodecimo & gloriati sunt ipsimet Reges titulo Principum Imperii, & à Cæsaribus illo affecti. Refert Gevvoldus *l.* de Septemviratu cap.9. Tabulas Rudolphi I. Cæsaris scriptas Erphordiæ anno MCCXC quæ & alibi passim produci solent, de dignitate Pincernatus : ubi Cæsar Wenceslaum Regem appellat *Principem & filium carissimum*. Ipse Wenceslaus in illis Tabulis ab eodem Gevvoldo ex autographo descriptis sese nuncupat : *Sacri Romani Imperii Principem & Pincernam.* Quo pertinent & illa à Gevvoldo annotata: *Principem Imperii & Germaniæ Statum esse Regem Bohemiæ, docent inter cætera, Imperatorum documenta, quæ in Bohemia concepta vice Archiepiscopi Moguntinensis, Archicancellarii Germaniæ, subscripta & recognita fuerunt, & adhuc hodie recognoscuntur & subscribuntur à Vicecancellariis aulæ Cæsareæ.* Spectans huc & Carolus IV Cæsar, iis tabulis, quibus Tabulas Friderici II auctoritate Cæsarea confirmavit , Regnum Bohemiæ professus est esse *nobilius S. R. Imperii membrum.* Adhoc, dum & Cæsar Carolus IV & Proceres

Bohemiæ auctoritate Imperii Principum fecerunt anno MCCCXLVIII Tabulas Friderici II confirmari: agnoverunt utique eo ipso Imperii in Bohemiam jura. At vero nonnulli Cæsarum Friderici illas tabulas non habuerunt ratas, quantum videtur: ut nec ipse Carolus videtur illas omni ex parte probasse. Et quidem cum Albertus tum Henricus VII Cæsar, extincta Regia familia mascula, in Imperii recidisse potestatem Regnum illud, nulla habita ratione electionis popularis, crediderunt, si monumentis fidendum est. Sane Crantzius l. 7. Wandal. cap. 46, notat, Wenceslao III Rege cæso *pervenisse Regnum jure feudi ad Romanum Imperium*, atque ita ab Alberto Cæsare filium veluti *Romani Regni feudatarium in Regnum profectum esse.* Eandem rem describens Gerhardus de Roo Histor. Austr. l. 1 cap. 5. tradit: *Boiemiæ proceres extincta in Wenceslao Regum familia virilis seminis, de novo creando Rege consilia Pragæ iniisse, dissidentibusque, in Rudolpho Alberti Cæsaris filio & Henrico Carinthio Procerum studiis, Wenceslai filias Annam & Elizabetham in*

in Comitia venisse, ut sui ratio haberetur orasse. Fuisse itaque Henricum Annæ maritum in Regem electum. Cæsarem vero electionem NON ACCEDENTE JMPERII AVCTORITATE FACTAM, nullius momenti esse docuisse. Inseruit Goldastus tomo II operis cui fecit titulum Reichs Satzung pag. 29. historiam Senatusconsulti Procerum aliquot Imperii coram Henrico VII Cæsare instituti, ubi Cæsar scribitur in hæc locutus verba: Das Königreich Bohemen welches erbloß worden achten wirs dafür / daß es an den Römischen Käyser gefallen sey / und wir haben es Macht zu geben worhin es uns gefällig. Proceres hanc pronunciant sententiam: Das der Heinrich aus Kärnten / welcher ihme das Königreich Böhmen dem Heiligen Römischen Käyserthum zu wider / selbst muthwilliger weise zugeeignet und noch besitzt / durch diese That alle sein Recht bey diesem Königreich sampt seines Gemahels anfällen verlohren habe. Denn es ist unbillich / daß der jenige der sich wider die Käyserliche Rechte aufflehnet / ein König / noch der so das Lehen vom Käyser nicht empfangen ein Fürst genennet werden soll. Derhalben wollen

Eure Keyserliche Majestät ihme das Königreich Böhmen samt dem Fürstenthum Kärnten nehmen/ und dieselben anderweit versehen. Porro & Carolum IV electionem populo Bohemiæ, tantum familia Regia omnino extincta, permisisse clarissimum est: ut proinde etiam ipse crediderit, juris Cæsarii esse privilegium à Friderico concessum, cum Imperio esset detrimentosum, nonnihil restringere.

Arguit præterea Imperii in Bohemos auctoritatem hodieque ipsa illa dignitas Pincernatus & Electoralis, qua Reges gaudent. Nec vero leve indicium est subjectionis, quod Reges teneantur Cæsari in Comitiis Imperatoriis in prandio aut cœna primum poculum ministrare: etsi ex privilegio Alberti Cæsaris aliorumque, nulla corona tecti præstare idipsum illis sit indultum. Quid quod non desint, qui etiam nunc judicio Imperii Reges teneri libere profiteantur? Goldastus sane ita loquitur l. 4. de Regno Bohem. cap. XIII. num. X: *Licet subditi sint exempti, ipse tamen Rex Bohemiæ, quia est immediatus Imperii Princeps, recte riteque potest in Camera conveniri*

niri, in causis primæ instantiæ ad judicium Cameræ pertinentibus. Et hæc est communior Interpretum opinio, exemplis & præjudiciis Saxonis, Brandenburgici, Austrii, Burgundi, Lotharingi, & Sabaudi firmata. Idem Goldastus l.2. cap. 16. operose nititur probare, teneri adhuc Bohemos ad onera Imperii ferenda. Nec me latet in quammultis Imperii Comitiis acriter ea de re disputatum esse, ab Imperii Ordinibus. Verum quoniam res illa est controversi juris, nolo ego hinc in re liquida pro auctoritate Imperii argumentum capere. Cum tamen forte extra dubium sit, teneri Reges hodieque in iter Romanum comitari Cæsares, submissis aliquot centum cataphractis (etsi enim illo se onere solvi quondam voluerint, Reges, minime tamen in id ab Electoribus esse consensum, constat ex libro Hartmanni Mauri de coronatione Caroli V Cæsaris & iis quæ recitat Goldastus tom. 2. Reichs Saz. pag. 178) possit hoc in signum subjectionis adferri certissimum. Cæterum Imperii Finibus Bohemiæ Regnum includi, qvum jam abunde ostenderimus,

rimus, ne huic quidem aut simili argumentationi immorabimur.

Quæ Bohemiæ eadem & SILESIÆ conditio est. Pars hæc quondam Poloniæ : eoque ad Fridericum II Cæsarem usque, prout universa Polonia, & ipsa sinedubio in obsequio fuit Imperii. Concidente vero cum Friderico Imperii auctoritate, reverentiam exuit quidem Polonia plæraque, ut mox audiemus, Silesia tamen rediit intra Imperii limites. Nec vero nisi auctoritate Cæsarea & Imperii Ordinum consensu Bohemiæ unita est. Quo de ne dubitemus (etsi aliàs apud historicorum vulgus imo & apud alios doctiores, ceu liquet ex Nicolai Henelii *Silesiographia cap.* VII, altum ea sit de re silentium) efficiunt Tabulę Cæsarum, quarum apographa hodie in medio sunt, ipsa autographa apud Bohemos hodieque in archivis integra detinentur. Germanice versas illarum aliquot publicavit Melchior Goldastus tomo secundo operis sui cui nomen **Reichs-Satzungen** : alibi Latine prodierunt & quidem non semel. Eas inter primo merito loco memorabiles sunt Tabulę à Rudolpho

dolpho Cæsare anno MCCXC conscriptæ; quas proinde non possumus non hoc loco inserere saltim Germanice versas. Wir Rudolph von Gottes Gnaden Römischer König/ allezeit Mehrer des Reichs/ entbieten allen unsern des Römischen Reichs Getreuen/ denen dieser Brieff vorkompt/ unsere Gnade/ und alles Gutes. Und thun Euch zu wissen/ daß wir die Ordnung und Vertrag/ wie es mit dem Breslischen oder Schlesischen Fürstenthumb/ so uns und dem Keyserthum unters Lehen gehörig/ künfftig gehalten werden solte/ besiegelt gesehen: als nemlich/ wann unser Herre GOtt den Durchleuchtigen Heinrichen/ Hertzog in Schlesien/ Todes halben abfodern würde/ daß der Durchleuchtigste Ottogarus König in Böhmen/ oder sein Erbe und nachfolgende Böhmische Könige/ Ihme die gantze Landschafft Schlesien erblich einnehmen und besetzen möchte. Dieweil dann dieses Recht auff dießmal Könige Wenceslao, unserm allerliebsten Sohne/ angefallen/ und Er sich dessen anmassen will/ so thun wir ihme solches hiemit in Krafft unsers Römischen Königreichs bestättiget übergeben. Datum Erdfurt Anno 1290 den 25. Septembr. unsers Reichs im 17. Jahre.

Argumentum integrum harum literarum repetiit Carolus IV Cæsar in Tabulis scriptis

Pragæ anno MCCCLV: facta mentione & aliarum quarumdam literarum cum Rudolphi illius tum Friderici II Cæsaris, quibus similiter Bohemiæ Regibus jus in Poloniæ illas partes auctoritate Cæsarea est attributum. Dabimus illas integras: qvum sint nostro instituto cumprimis utiles: & quidem emendatas nonnihil ex Gerlaci Archiepiscopi Moguntini Tabulis: quas simul cum Carolinis Goldastus Tomo 1 Constitutionum Imperialium pag. 346 & sequentibus ut & post illum alii ediderunt.

In nomine Domini Sanctæ & individuæ Trinitatis. Carolus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus &c. ad perpetuam rei memoriam. Insignes laudabilis famæ titulos moderni temporis meretur gloriosa posteritas, si quod prædecessorum Illustrium circumspecta pridem instauravit provisio, vigilanti cura prosequitur, & gratæ solicitudinis munit officio, ut fructuosi laboris solertia perenni successorum commendentur memoriæ, & ex perfectione bonorum operum, quasi ex relucenti speculo vetustatis surgat de felicibus mortuis felix memoria rediviva.

1. Sane licet pridem recolendæ memoriæ Di-

vus FRIDERICUS Romanorum Imperator Augustus, prædecessor noster, de singulari suæ benignitatis munere, claræ recordationis Illustri Vladislao quondam Bohemiæ Duci, qui regnum Bohemiæ ante coronationem suam regebat, & suis heredibus Bohemiæ regibus censum de TERRA POLONIÆ; QVEM ANTECESSORES EJUS DUCES BOHEMIÆ *à* POLONIA MULTIS TEMPORIBUS ACCIPERE CONSVEVERANT, QVEMQ; POLONIÆ ET SILESIÆ DUCES SACRO IMPERIO SOLVERE TENEBANTUR, *prout in literis Imperatoris præfati evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum, ipsi quoq; Duces Poloniæ & Silesiæ eundem censum Illustribus progenitoribus & prædictis nostris Bohemiæ Regibus in signum subjectionis debitæ, & in recognitionem sui superioris dominii rite persolverint, multis temporibus retroactis; tamen ad abundantius cautelæ præsidium tractu temporis* DICTI DUCES *suorum heredum & successorum nomine atq; vice, Principatus Terras ac Dominia sua à claræ memoriæ Illustri Joanne quondam Bohemiæ Rege, genitore nostro cari-*

 rissi-

rissimo dum viveret, & demum præfato genitore nostro defuncto à nobis & à Corona Regni Bohemiæ, in feudum cum solemnitate debita susceperunt, nobisq; ac nostro genitori dum viveret, tanquam Bohemiæ Regibus, & Coronæ Regni Bohemiæ præstiterunt solemniter, obedientiæ, homagii, subjectionis & fidelitatis debita juramenta corporalia.

2. Et licet insignis DUCATUS VRATISLAVIENSIS & SILESIÆ, cum suis omnibus pertinentiis, ad utile & immediatum dominium illustrium quondam Bohemiæ regum, progenitorum & prædecessorum nostrorum, & Coronam Regni Bohemiæ spectaverit ab antiquo, sicut hoc literæ recolendæ memoriæ Domini Rudolphi Romanorum regis prædecessoris nostri ostendunt. In quarum prima quandam ordinationem inter Illustrem Ottocarum quondam Bohemiæ Regem, proavum nostrum charissimum ex una, & Henricum Ducem Vratislaviensem parte ex altera: videlicet quod dictus Ottocarus Rex eidem Henrico Vratislaviensi & Silesiæ Duci, in casu, si Ducem præmori contigerit, in præmisso Ducatu Vratislaviensi & Silesia, terris, & omnibus suis

Domi-

Dominiis deberet succedere, pro se factum adserit: Et in secunda ipsarum, dicto Henrico Duceliam sublato de medio, prædictum Regem Ottocarum, heredes & successores suos, Reges Bohemiæ, de Ducatu Vratislaviensi & Silesiæ, terris & Dominiis præfatis, tanquam ACTU VACANTIBUS, propter multa grata servitia, quæ Illustres Bohemiæ Reges Sacro Romano Imperio fecerant, SOLENNITER JNVESTIVIT, lucidius attestatur. Tamen Illustris quondam Joannes Boemiæ Rex, genitor noster præfatus, cum Henrico septimo & ultimo Vratislaviæ & Silesiæ Duce, sororio nostro, dum uterq; ipsorum vitam ageret in humanis, quandam ordinationem iniit & tractavit; videlicet quod dictus Dux Henricus TERRAM & DISTRICTUM GLACENSEM cum vasallagiis, feudis, dominiis & aliis omnibus pertinentiis suis, de consensu dicti genitoris nostri, ad vitæ duntaxat tempora habere deberet, ut tamen moriente, DUCATUS SUI (PUTA VRATISLAVIENSIS & SILESIÆ) AC PRÆDICTū GLACENSE Dominium ad usum & possessionem genitoris nostri, heredum & successorum

ipsius Regum & Coronæ Regni Bohemiæ, sine difficultate qualibet revenirent: Sicut hoc processu dierum ad finem devenit intentum. Eoq; dictus progenitor noster, dum viveret, moriente Duce præfato, Ducatum Vratislaviensem & terram Glacensem præfatam tenuit & possedit, & Nos utrumque de præsenti velut Bohemiæ Rex in possessione tenentes, utrobilibet dominamur.

3. Et quamvis MARCHIA BUDISINENSIS & GORLICENSIS, quæ cum cæteris civitatibus oppidis & pertinentiis suis ad Regnum & Coronam Bohemiæ ab antiquo pertinuerunt, per Illustrem Ottocarum quondam Regem Bohemiæ, proavum nostrum, in personas quondam Illustrium Brandenburgensium Marchionum, ex certis causis & rationibus alienatæ fuerint: aliquando tamen Marchionibus prædictis, absque sexus masculini heredibus decedentibus ex hac vita, Nobiles, Milites, Clientes cives, universique incolæ Marchiæ Budisinensis & Gorlicensis præfatæ, animadversione debita cognoscentes, qualiter ad Coronam & Regnum Bohemiæ, tanquam ad immediatum & naturalem Dominum dudũ pertinuerant, ad subjectionem & obedientiam Illu-

Illustris Joannis quondam Bohemiæ Regis genitoris nostri, tanquam ad ordinarium legitimum et naturalem dominum suum & ad Coronam Regni Bohemiæ de cujus gremio jamdudum constiterant, ut præscribitur, deliberatione non improvida redierunt.

4. Nos igitur indefessam solicitudinis operam, & diligentiam exquisitam, quam sæpedicti proavus, pater, ac progenitores nostri carissimi, quondam Bohemiæ Reges, ad obtinendum subjectionis vasallagium, & obedientiam Illustrium Silesiæ & Poloniæ Ducum, videlicet LIGNICENSIS, BRIGENSIS, MUNSTERBERGENSIS, OLSNENSIS, GLOGAVIENSIS, SAGANENSIS, OPPOLIENSIS, FALCKENBERGENSIS, STRELICENSIS, TESCHINENSIS, TOLNENSIS, BRVTHVNIENSIS, STENAVIENSIS, OSACTIENSIS: PRINCIPATVS MASOVIÆ, ET DVCATVS IN PLOTZKA, *Principum & fidelium nostrorum, Principatus seu Ducatus Vratislaviensis & Silesiæ: nec non Civitates, videlicet Vratislaviam, Novum forum, Franckenstain, Stinaviam Gorauu & mediam partem Glogoviæ, Namslaviam & pertinentiarum ipsius: &*

etiam

etiam Budisinensem & Gorlicensem Marchiam, ut præfertur, non absq; magnis impensis & infinitis laboribus habuerunt: in nostræ Majestatis acie continuo revolventes, ut virtutum ipsorum frequentia, & solicitudo laborum præterita, sub felice nostro regimine solidetur: sicut dudum de plenitudine Romanæ Regiæ potestatis statuendum diximus, ita & nunc ex certa scientia STATUIMUS DE NOSTRÆ IMPERIALIS PLENITUDINE POTESTATIS, quod omnes supradictæ sententiæ & clausulæ Imperialium & regalium literarum, quas ad probationem dictarum intentionum adduximus, semper & ubique in judicio & extra, & in singulis actibus publicis & privatis, quotiens tenorem præsentium legi & publicari contigerit, ejusdem efficaciæ vigoris & auctoritatis existant, ac si in signis propriis originalia viderentur. Et præcipue cum eadem originalia per nos & nonnullos sacri Imperii Principes, Barones, Proceres, auscultata & examinata fuerunt diligenter. Et demum communicato super omnibus præmissis, nonnullorum Sacri Imperii Principum, Baronum & Nobilium consilio speciali, prædictis omnibus

bus de verbo ad verbum, prout superius exprimitur intellectis, & in examine deliberatæ & providæ discussionis adductis, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet, nostris heredibus & successorum nostrorum Regum Bohemiæ, & Coronæ Regni ejusdem, juribus, honoribus & statui valeat imposterum derogari: AUCTORITATE IMPERIALI dictos Silesiæ Poloniæ & cæteros prædictos Duces, nostros Principes & Vasallos, cum Principatibus feudis & vasallagiis ipsorum, præsertim cum à Corona Regni præfati immediate dependeant: dictum quoque Ducatum Vratislaviensem, cum civitate Vratislavia, Noviforensi, Franckenstain, Stinaviensi, Gorensi, Glogoviensi & cæteris oppidis ibidem: nec non Marchiam Budisinensem & Gorlicensem, cum vasallis, vasallagiis, feudis, feudatariis, utilitatibus, fructibus, obventionibus, jurisdictionibus, judiciis, honoribus, juribus, consuetudinibus & omnibus dictorum Ducatuum & Marchiæ pertinentiis, velut utile & immediatum dominium nostrum & Regni Bohemiæ præfati, eidem Regno & ejus felici Coronæ, IN PERPETVVM ADJUNGIMUS, incorporamus,

invisceramus, adscribimus, adpropriamus, & indivisibiliter & inseparabiliter counimus.

5. Speciali etiam ex nomine interpretamur, pronunciamus, diffinimus, protestamur, & dicimus, ac de certa nostra scientia declaramus, quod præfati Duces Silesiæ & Poloniæ heredes & successores ipsorum in perpetuum, quotiens Ducatus eosdem aut alterum ex iis vacare contigerit, ipsos vel ipsum à nobis heredibus & successoribus nostris Boëmiæ Regibus & Coronæ Regni ejusdem, homagii, obedientiæ, fidelitatis & subjectionis debitæ teneantur ac debeant præstare & facere corporalia juramenta; SUPPLENTES OMNEM DEFECTUM, si quis in literis vel privilegiis dictorum Imperatorum & Regum Romanorum memoriæ recolendæ, aut etiam in ordinatione seu tractatu dicti genitoris nostri, quem cum præfato Henrico septimo & ultimo Vratislaviensi & Silesiæ Duce habuisse dignoscitur, seu in reditu Nobilium, militum, clientum, civium & incolarum Budisinensis & Gorlicensis Marchiæ, qui ad Regnum Bohemiæ, ut præmittitur, ex causis legitimis redierant: vel in præsentibus nostris litteris verborum defectus,

inter-

interpretatione dubia, sententiarum obscuritate, vel alia quavis occasione, compertus fuerit; de certa nostra scientia, ac de prædicta IMPERIALIS PLENITUDINE POTESTATIS, *non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observantiis, juribus, municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, publicis vel privatis, factis & editis in contrarium, quibuscunq; quas & quæ, quantum adhæc, ac si nominatim de verbo ad verbum præsentibus inscripta & inserta consisterent, etiamsi de his jure vel consuetudine deberet fieri mentio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annihilamus, & de prædicta Imperialis potestatis plenitudine decrevimus firmiter, fore nullius penitus momenti.*

6. *Nulli ergo hominum liceat hanc nostræ adjunctionis, appropriationis, conjunctionis, incorporationis, invisceratonis, adscriptionis, interpretationis, pronunciationis, diffinitionis, protestationis, declarationis, discreti defectus suppletionis, revocationis, cassationis, irritationis & annihilationis paginam infringere. Contraria vero facientes si qui fuerint, (quod absit) ultra indignationem nostræ Celsitudinis, quam ob hoc*

ſe noverint incurſuros, mille marcas auri puri noſtro & ROMANI REGNI FISCO componant: ipſarum videlicet medietatem noſtræ ſeu ſucceſſorum noſtrorum Curiæ ſeu Cameræ, reliquam pasſis injuriam irremisſibiliter applicandam.

Signum Sereniſſimi Principis ac Domini, Domini CAROLI Quarti, Romanorum Imperatoris Semper Auguſti.

Teſtes hujus ſunt: Venerabilis Erneſtus Pragenſis Archiepiſcopus. Illuſtris Rudolphus Senior Dux Saxoniæ, Sacri Imperii Archimarſchallus, avunculus noſter. Ac venerabiles Pretzlaus Vratislavienſis, Cancellarius Aulæ noſtræ. Johannes Olmicenſis, Johannes Luthonienſis, Theodoricus Mindenſis, Henricus Lamudenſis, Epiſcopi.

Illuſtres Rudolphus Junior Saxoniæ & Joannes Opaviæ Duces. Spectabiles Burghardus Magiſter Curiæ noſter, Burggravius Magdeburgenſis & Albertus de Anchtal Comites.

Et Nobiles Johannes de Roſenberg, Johannes de Sternberg, Ztrincko de Haſſenberg, Gonslaus de Schvvanberg, Batzcko de Conſtat, Dionyſius de

de Romnitz, & Vlricus de Visa: & alii quamplures nostri fideles, præsentium sub Bulla Aurea. Datum Pragæ, Anno Domini 1355, Indictione octava 7. Idus Octobr.

Hactenus Tabulæ Carolinæ. Docent vero nos illæ, Friderici II Cæsaris beneficio deberi exordium omnium jurium quod in Silesiam Bohemiæ Reges sibi comparaverunt: & feudi demum lege Vratislaviensem Ducatum ex concessione Cæsaris Rudolphi ad Bohemum transiisse: Carolum porro ipsum Bohemiæ Regem Proceresque Bohemicos agnovisse summa Imperii jura in omnem Silesiam, ac proinde auctoritate Cæsarea possessionem ejus Bohemiæ Regno transcripsisse mulcta additá, cujus pars Imperii fisco cedat; & haud obscure facto indicio, absque illa Cæsarea foret auctoritate, jus Regum in Silesiam justa controversia haud cariturum. Vsque adeo sane suspexit Cæsar ille Imperii superioritatem in Silesiam, ut qvum forte vereretur ne suæ Tabulæ, quasi in propria caussa scriptæ, minus fidei & roboris mererentur, fecerit illas à Moguntino Archiepiscopo tanquam Imperii per Germaniam Archicancellario confirmari. Exhibent

illud Moguntinum diploma, ceu ante diximus, cum Goldastus, tum alii: neque attinet illud integrum hoc loco recitare, qvum occupetur magnam partem in argumento literarum Carolinarum recensendo: operæ tamen fuerit pretium saltim ultimam ejus clausulam & exordium heic expendere.

NOS GERLACUS Dei gratia sanctæ Moguntinensis Sedis Archiepiscopus, & Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, ad perpetuam rei memoriam. Serenissimus ac invictissimus Princeps & Dominus, Dominus CAROLUS divina favente clementia Roman. Imper. semper Augustus & Boemiæ Rex, *Dominus noster gratiosus, provida sua circumspectione advertens; qualiter insignes & laudabiles famæ titulos moderni temporis meretur gloriosa posteritas, quod prædecessorum Illustrium circumspecta pridem instauravit provisio, vigilanti cura prosequitur, ac grata solicitudinis munit officio, ut fructuosi laboris solertia perenni successorum commendetur memoriæ, & ex consequentia bonorum operum, quasi ex relucenti speculo vetustatis, resurgat de felicibus mortuis felix memoria rediviva.*

Hacte-

Hactenus exordium. Quæ ſub finem annectuntur auctoritatem Imperii luculentius demonſtrant. Habent vero illa ſeſe hunc in modum. *Nos igitur, qui ſupra, Gerlacus Sedis Moguntinenſis Archiepiſcopus, ex eiſdem rationabilibus & evidentibus cauſis quibus ante dictus Sereniſſimus Princeps, Dominus noſter Imperator CAROLUS, circumſpecta ſua providentia motus dignoſcitur, & ex omnibus prædictis tanquam ex motivis legitimis, Sacri Romani Imperii ſtatum & augmentum proſpicientibus, propenſius animati, ſupradictis adjunctioni, incorporationi, inviſcerationi, adſcriptioni, adpropriationi, communioni, interpretationi, pronunciationi, diffinitioni, proteſtationi, declarationi, decreto, defectuum ſuppletioni, revocationi, caſſationi, irritationi, annihilationi, pœnarum adjectioni, & omnibus aliis, quæ expreſſantur, aut ſunt expreſſata ſuperius, VELUT Archiepiſcopus Moguntinenſis, Sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, & Princeps Elector, animo deliberato, & ſano procedente conſilio noſtrum benevolum conſenſum & aſſenſum præſentibus adhibemus; ac ſupradicta omnia &*

eorum

eorum quodlibet, singulaq́, in omnibus suis tenoribus, sententiis, punctis & clausulis, de verbo ad verbum, prout supra evidenter expressa, ex officii nostri debito, laudamus, approbamus, & de certa nostra scientia confirmamus, plenissime perpetuis temporibus valitura, præsentium sub nostro sigillo testimonio literarum. Datum in Nurnberg, anno Domini MCCCLV in die beatæ Luciæ Virginis.

Ex hisce verbis Moguntinarum Tabularum jam luce meridiana clarius patet, vera esse quæ de Imperii in Silesiam juribus diximus. Non latuit vero res illa etiam auctorem magni Chronici Norimbergensis quod anno MCCCCXCIII editum est, ut qui teste Henelio memoriæ prodiderit, Reges Bohemiæ Silesiam clientelari jure Imperatorum beneficio tenere. Nec fortassis aliunde orta est fabula illa vetus de Vicariatibus quatuor Imperii, quorum unus sit penes Silesiam. Fabulam ajo: nec enim universa illa in quaterniones Germanici Imperii divisio quidquam trahit ex vero, sed pictoris alicujus aut poetæ otiosi inane commentum est.

Hæc quamvis ita sese habeant, *hærent tamen*

men quidam ex Bohemis, uti quidem refert Paulus Stransky Reipubl. Bojemæ cap. VII, *& quærunt, quo jure ſubnixi Rudolphus I vel Carolus IV Imperatores, in Sileſiam Provinciam nuper alioquin Polonis non Imperio obnoxiam, quamq; aliis titulis quam ipſorum beneficio Reges Boiemi ſuam jam ante fecerant, non dubitarint poteſtatis Imperatoriæ plenitudinem exercere, idque adeo, quod nec in deceſſorum, nec in ſua ditione unquam fuiſſe norant, aliis vel dare vel occupatam confirmare.* Verum enimvero hæſitationem hanc vel ignorantiam arguere eorum qui ita hærent, vel nominis Germanici impotens odium, (quo vitioſe etiam laborare Stransky, nimium prodit) ex ijs quæ jam attulimus in medium ſatis apparet. Fuit ſcilicet Polonia atq; adeo & Sileſia jam à multis ſeculis in ditione Imperij, & ſervivit tributaria. Poſtquam Friderico I Cæſare annitente ceſſit Sileſiā patria quaſi per vim pulſis Vladislai filijs, inq; eam terram coloniæ Germanicæ tranſierunt, ſolito magis videtur terra illa omnis Cæſaribus obnoxia reddita. Et vero quū Rudolphus Cæſar diſerte feudi jura ſibi in terram illā adſcribat, eaque ultro agnoverint tot illuſtres

Bohemiæ pocretes & cumprimis ipse Carolus IV, si quis alius vafer & suarum rerum privatarum studiosus, quei mordet illa cura aut invidia hodie demum homines nuperos, infimæ sortis, & rerum veterum parum gnaros?

Silesia igitur vindicata licet jam nobis POLONIAM, sigillatim hoc nomine ita appellatam, invisere. Illam vero universam non minus atque Bohemiam Imperii leges audivisse ad Friderici Secundi Cæsaris ætatem, supra capite decimo octavo ostendimus. Cum minus dicto esset obediens, ab eodem Cæsare censum Imperiali fisco debitum esse Bohemiæ Regibus concessum, modò audivimus Carolum IV affirmantem. Secuta tempestate fractis multum Imperii rebus, Polonia magis magisque Imperii sese obsequio subduxit, & ad plenam libertatem aspiravit. Cujus conatus ingens indicium orbi prodidit anno circiter MCCXCV Præmislus Dux majoris Poloniæ, Sendomiriensi & Cracoviensi Principatu sibi addito adeo tumidus, ut non dubitaverit, inconsulto Cæsare Regium diadema titulumque sibi attribuere: cujus exemplum successores omnes sunt imitati. Etsi enim

ſi enim non deſint qui narrent, Vladislaum Locticum auctoritate Ludovici IV Cæſaris anno MCCCXX eſſe coronatum, cumque illo defuncto Caſimirus, quem ſui Magnum nuncupant, idem minime admitteret, hunc eodem Cæſare publico Imperij decreto eſſe proſcriptum; refragantur tamen huic narrationi non tantum Polonorum ſed & Germanorum illius ævi monumenta. Diſerte Crantzius l. IIX VVandaliæ cap. 2. *Poloni ſicut & Bohemi Reges habuere, per intervalla creatos à Romanis Imperatoribus: ſed quum illos tæderet geminæ ſubjectionis omiſſis regibus duces creavere. Lakoldus* (ita appellatur Crantzio Vladislaus ille Locticus) *hac tempeſtate dux erat Cracoviæ, & qui per omnem Poloniam facile principaretur. Hic à Joanne Pontifice Romano ſuſcepit coronam, quod Ludovicum, quem execrabatur Papa, non duceret legitimum Imperatorem, evitans etiam ne per eam occaſionem ſubjectus Romano Imperio cenſeretur. Jam enim Pontifices in eam venerant maieſtatem (quam Principes ſeculares dicunt præſumptionem)*

nem) ut Reges crearent, citantes verbum pri- mi post Christum Pontificis: Ecce (inquit Pe- trus) duo gladii hic. &c. Lakoldus autem à Pontifice Rex nominatus & consecratus, ut vi- deretur Ecclesiæ gratus, omne regnum fecit beatos Petro tributarium: ut per singula quot annis capi- ta solvatur nummus unus, qui appellatur S. Pe- tri. Eadem de re ita scribit is qui Ludovici IV Cæsaris historiam summa prudentiæ, eloquen- tiæ, & παῤῥησίας laude nostra ætate est persequu- tus Nicolaus Burgundus l. 2, de Joanne Papa ver- ba faciens: *Deniq; Vladislaum Locticum Polo- niæ Ducem AVULSURUS à CORPORE IMPERII, misso diademate Regem appellat, fide accepta, quod in tanti beneficii gratiam propelleret ille in provinciam Brandeburgensem Lituanos, qui Cæsarem detinerent in Germa- nia occupatum bello domestico. Cæterum Litua- ni ea tempestate Christiana sacra nec dum acce- perant, cum Teutonico Ordine continenter bel- lare soliti: at tum quidem Pontifex Magi- strum Ordinis ad duorum annorum inducias compulerat, quo liberius barbari grassarentur.* Hæc illi.

Ita-

Itaque non eſt quidem quod dubitemus. ſaltim à Præmisli illius conatibus Polonos obſequium omne Imperio, jam per annos trecentos quinquaginta amplius inolitum detrectaſſe. Sed & id certum eſt, tanto temporis ſpacio pro juribus Imperii tuendis, vi quidem & armis in Poloniam nihil eſſe tentatum. A nonnullis Imperatoribus aliquo tamen modo (quo uno ſcil. poterant) aliquamdiu cautum eſt fugitivæ Imperij dignitati. Sic quum anno milleſimo trecenteſimo VVenceslaus Bohemiæ Rex, pulſo Vladislao Loctico, à Polonis in Regem eſſet electus, Albertus Cæſar clientelari jure Imperij nomine Poloniam poſſidendam eidem conceſſit. Edidit Cæſaris literas Germanico idiomate Goldaſtus parte ſecunda operis cui nomen Reichs-Satzungen pag. XXIV: & merentur huc à nobis transferri, quales ſunt editæ. Albertus Von Gottes Gnaden Römiſcher König / allezeit Mehrer des Reichs: dem Durchleuchtigen Großmächtigen Fürſten Wenceslao Könige in Böhmen / unſerm liebſten Bruder / unſere Gnad und alles Guts. Die unzweiffelhafftige Auffrichtigkeit deines getrewen Gemühts / welche gegen uns und dem Keyſer-

thumb von dir / vor allen Königen und des Römischen Keyserthumbs Fürsten / zuspüren / beweget und führet uns dahin / daß wir das Jenige / was zur Erweiterung deiner Ehren dienlich / nicht unterlassen mögen. Derentwegen vergönnen und verleihen wir dir / in Krafft des Römischen Keyserthumbs / das du sampt deinen Erben und nachkommen den Königen in Böhmen / die Länder welche du nachm Hertzogen Vladislao in groß Polen erlanget und inne hast / erweitern / und nach gestalt der Lehenrechten / jetzt und in künfftigen ewigen Zeiten halten mögest. Dessen zu Uhrkund haben wir diesen Brief mit unserm Insiegel bekräfftigen und verfertigen lassen. Datum zu Maintz im Julio, Anno 1300. Unsers Reichs aber im andern Jahre.

Ab Henrico VI Cæsare quidquam actum pro servanda Imperij in Poloniam auctoritate, haud reperio. Nec satis certa fide traduntur, quæ à nonnullis de Ludovico IV Cæsare memorari, paulo ante monuimus. Tantum fatentur Polonorum Annales, lite orta inter Cruciferos & Casimirum Polonum, auctoritate sua interposita vetuisse Cæsarem illum, ne apud alios judices caussa isthæc disceptaretur præter assensum suum. Sed hoc non tam pertinet ad res Polonicas quam Prussicas. Carolum

lum IV Regium nomen non detuliſſe Polonorum Principibus (haud dubie memoria veterum Imperij jurium) obſervare quidem eſt, at pro Imperij illis juribus aliud quidquam conatum haud legas. Multo minus ſuccedentium Cæſarum quiſquam vel in controverſiam vocavit Polonicam libertatem. Imo jam amplius ducentos annos Regium nomen Polonis, quaſi jure partum, ſponte conceſſum eſt; & multi contractus cum ijs initi tanquam cum vere liberis populis. Quæ res (niſi vehementer fallor) certo eſt indicio, vetera Imperij jura derelictione, ut ita loquar, & tacito Cæſarum Ordinumque conſenſu dudum exſpiraſſe; atque ita Poloniam omnem Imperij finibus non amplius ut olim comprehendi.

Quæ Poloniæ eadem & MASOVIÆ fortuna fuit. Accepit illa Duces proprios (perinde atq; hodie à Polonico regno peculiari Ducatus titulo eſt diviſa) ex inſtituto Conradi II Cæſaris, Imperio unice non autem Poloniæ proprie ſic dictæ obnoxios; ceu jam tum ſupra cap. XIIX monuimus. Poſt ſeculum tertium decimum inclinare cœpit

etiam

etiam isthæc Imperij reverentia. Itaque seculi quartidecimi anno vicesimo nono Joannes Rex Bohemiæ, pretexens tamen Imperij auctoritatem, VVenceslaum Ducem gentis adegit in verba sua jurare. At vero Casimiro secundo Rege, à Polonis provincia isthæc in fidem recepta est. Ea de re ita loquitur Cromerum, ut solet, describens Salomon Neugebaverus l. 3. Histor. Polonicæ. *Accessit eodem anno Masovia ad societatem cæteræ Poloniæ, Ziemovico Duce iis pactis in Regni Regisq; potestatem se submittente, ut totius quidem Masoviæ dominatum ipse obtineret, verum non hereditario jure sed regia munificentia, & in feudum se eam habere, Regisque majestatem se cum posteris suis comiter conservaturum, & contra quosvis hostes, barbaros juxta ac Christianos, auxilio Polonis semper affuturum, nec cum ullo fœdus ullum inconsulto Rege sanciturum, solenni ritu ac jurejurando profiteretur. Acta sunt hæc Calissii ad sextum Calendas Januarii, anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto,* Et ex eo tempore fuere Masoviæ

Duces in clientela Polonica, donec anno MDXXVI repente non sine suspicione veneni è medio sublatis duobus fratribus, omnis illa familia expiravit, & ditio isthæc integra Poloniæ addita est. Nec vero fortassis pro juribus Imperii in provinciam illam quidquam auctoritate est publica actum: nisi quod in Tabulis illis Carolinis, quas paulo ante recitavimus, Bohemiæ Regno Masoviæ etiam Duces adscripti sint, & in matriculam Imperii Ordinum seculo superiore relati certo iis censu indicto. Hi enim sunt illi Hertzogen von der Mass dicti: quo nomine alii alios intelligunt. Ne verbulo autem occupanti terram illam Sigismundo Regi Polono ab Imperio forte est contradictum: imo ne quidem jam ante, cum pene omnem sibi subjiceret Joannes Albertus Rex, Imperii in gratiam quisquam est reluctatus: tametsi cum Sigismundus Rex illam dotalem esse jussisset Bonæ uxori suæ, noluerint Ordines Regni in id consentire, quod *vererentur ne quo casu Masovia à Polonia separaretur*, quod discimus ex l. 1. Annalium Orichovii: nondum scil. firmatis tum in eam

provinciam Poloniæ viribus. Multo minus ex eo Masovia à nostris repetita est. Ac proinde & illa sic satis lata Sarmatica ditio Imperii finibus excessit.

Vtinam haud pari successu PRVSSIAM quoque & LIVONIAM amisissemus: cum utraq; sine exemplo à seculo decimotertio demum in Imperii jura transierit, & quidem à Germanis occupata Germanos incolas acceperit, inque mores nostros transmutata, plenius quam unquam Polonia, Imperii dignitatem coluerit defenderitque!

Vistula amne ad Balthicum mare à Caroli Magni ævo usque terminabatur Imperium Germanicum: Vlteriora proxime PRVZII dicti populi aut Sembi tenebant. Horum simplices & probos mores, quales erant ætate Henrici IV Cæsaris, miris laudibus prosequitur Adamus Bremensis; sed cum tractu temporis mutavissent, nec exemplo vicinarum gentium sacra Christianorum observaret populus, sed odio potius religionis ductus vicinis gravis esset, cumprimis vero Masovios infestaret, horum Dux Conradus hostibus impar-

impar, Culmenſem terram ereptam ſibi dolens, in auxilium Ordinem ſacrum militum Germanicorum, qui & Mariani, & Crucigeri, & Milites domus hoſpitalis in Hieruſalem appellantur, præcipua tum virtute & geſtarum rerum fama, advocavit. Cœperat ille Ordo in caſtris ad Ptolemaida non adeo pridem, circa annum ſeculi duodecimi nonageſimum: cumque iſthac tempeſtate crederetur, Chriſtianis in omnes à ſacris illis alienos juſtum & æterna mercede dignum bellum eſſe, vocati mox Culmenſi provincia Pruſſos ejecerunt. Num dono Conradi plene ceſſerit ipſis illa terra, an vero conventum ſit, quod Poloni tradunt, ut debellatis Pruſſis Culmavia Maſovio Poloniſque redderetur, nihil attinet nunc diſputare. At vero Friderici II Cæſaris beneficio, non ſolum terræ Culmenſis, ſed totius Boruſſiæ, omniumque terrarum, in quas ejectis barbaris religionem Chriſtianam propagaturi eſſent Crucigeri, poſſeſſio ac dominium ipſis ac eorum ſucceſſoribus decretum & confirmatum eſt: ceu tabulæ Cæſaris ſuperſtites loquuntur. Sic brevi ab anno

circiter MCCXX, rara armorum felicitate, Borussia universa usq; ad mare Balthicum & Lithuaniæ fines, priscis incolis, non laudando instituto tamen, extinctis partim, partim in miseram servitutem pariter & Christiana sacra vi adactis, Imperii provinciis accessit: & quidem saltim hactenus non immerito, quod & auctoritate Imperii & bonis Germaniæ publicis Ordo universus niteretur. Haud multo post pari successu Gedanum cum vicina Pomerellia trans Vistulam occasum versus Poloniæ regibus, versus orientem Samogitia Lithuanis erepta est. Quo & Polonorum & Lithuanorum perpetua fere odia in Ordinem sunt concitata. Post varias tamen contentiones, cum Casimiro quidem secundo Polonorum Rege transactum est æquissimis conditionibus. Eam rem hisce verbis enarrat post Cromerum Neugebauerus *l. 3 histor. Pol. pag. 201: Lite cum Cruciferis ad extremum perducta, cum ii diris devoti, nil tamen auctoritate Pontificia moverentur, ut judicata facerent, facile Casimirus concessit petentibus, ut jure omni, quodcunq; ipsi à majoribus suis haberent in Pomerania*

merania

merania, Culmensi, & Mechaloviensi ditione, sese posterosq; suos, jurejurando interposito, & literarum monumentis consignatis abdicaret, ac de sigillo etiam, quo diplomata regia signantur, Pomeraniæ nomen eraderet, Cuiaviam ac Dobrinensem ditionem ab eis reciperet. Itaq; constituto cum Magistro Cruciferorum congressu Inouladislaviæ, ad vigesimum secundum diem mensis Julii comitia quoq; suis indixit. Vbi abdicatio illa promulgata, Calissiæ vero non modo Regis, sed etiam Ziemoviti Visnensium, Ziemoviti Cirnensium, ac Boleslai Plocensium, Masoviorum, & primariarum civitatum, nempe Cracoviensis, Posnaniensis, Sendomiriensis, Sandecensis, Calissiensis, Vladulaviensis, ac Brestensis diplomatis consignata est. Episcopi neq; ut signarent, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuere. Annus, quo hæc acta sunt, fuit millesimus trecentesimus quadragesimus tertius.

Hactenus Neugebauerus. Floruerunt porro res Ordinis Tentonici usque ad annum circiter quadringentesimum post millesimum. Inde cum non necessariis, imo iniquis, bellis Lithaua-

niam & Poloniam infeſtantes, Vladislaum Jagellonem Regem, Polonicis Lithuanicis & Tataricis copiis ſolito potentiorem hoſtem irritaſſent, ab illo anno MCCCCX ingente prælio ad Drevanciam fluvium in Maſoviæ finibus cæſi bonam Boruſſiæ partem amiſerunt. Fide ſubditorum pene in integrum reſtituti, impotente mox dominatu horum quoque animos uſque adeo à ſeſe abalienaverunt, ut omnis nobilitas urbeſque Boruſſiæ, fœdere mutuo, anno ejusdem ſeculi quadrageſimo, adverſus Ordinis vim ſeſe munierint. Cumque ne ſic quidem ſaniora illi conſilia ſequerentur, imo effeciſſent apud Cæſarem Fridericum III, ut atroce lata ſententia anno MCCCCLIII, fœdus illud ceu vitio factum irritum pronunciaretur, addita mulcta graviſſima, & amiſſæ libertatis privilegiorumque pœna: nobiles plerique oppidaque ſequenti anno, renunciato Ordinis Magiſtro fidelitatis ſacramento, Regi Poloniæ (erat is tum Caſimirus tertius) ſeſe ſuaque in fidem obtulerunt, & à Rege ac Proceribus Polonicis in ſocietatem regni recepti ſunt. Per tredecim

annos

annos cum adverſa fortuna fortiter luctati quidem ſunt Cruciferi, ſed & ipſi tandem certis conditionibus in ſacramentum & fidem Poloniæ Regum & Regni ſeſe dediderunt, anno ſeculi illius ſexto poſt ſexageſimum. Ita tota Pruſſia in Polonicæ reipublicæ corpus tunc conceſſit. Detrectavit quidem illud ſacramentum Fridericus Saxonicus Magiſter Ordinis, ſed nihil præterea movit. Fecit idem Albertus Brandenburgicus correptis inſuper armis, ſed cum imparem ſeſe ſentiret & nulla ab Imperio auxilia liceret ſperare, tandem & ipſe pro ſe & hæredibus ſuis anno MDXXV cum Polono pactus eſt; &, ceu ante, Pruſſia univerſa in ditione Reipublicæ Polonicæ ex eo jam permanſit.

In hunc modum & acquiſita intra hos quadringentos annos fuit Pruſſia & viciſſim amiſſa. Jure an injuria Imperio ſubducta ſit nobilis adeo provincia, difficilius nonnihil eſt expeditu. *Primum* tamen id videtur patere ex iis quæ attulimus: quo tempore Ordines Pruſſiæ in fidem Polonicam conceſſerunt, nihil in terram illam univerſam juris fuiſſe Po-

lonis.

lonis. Nec enim unquam tota illa fuerat Polonorum, & quæ portio illis paruerat, illa saltim ex pacto cum Casimiro secundo, non dubio amplius jure facta fuerat jam anno MCCCXLIII Cruciferorum. Tametsi etiam Vladislaus Jagello omnem pene Prussiam subegisset, eandem tamen vicissim amiserat, per nova pacta salvis iterum Ordinis rebus. *Secundo* si usque adeo impotens & sæva fuit Cruciferorum in provinciam dominatio, qualem vulgo ferunt, nec oppressis subditis à Cæsare & Imperii Ordinibus, postquam illis desiderium suum detulissent, quidquam licuit sperare mollius, nemo eos temere damnaverit, quod tandem jugum intolerabile & tyrannicum excussetint. Nec enim mancipiorum ritu obstricti erant Cruciferis: sed plærisque vel ipsi vel eorum majores, proposita conditione magnæ libertatis & multarum immunitatum, in vacuas terras ex Germania acciti à Cruciferis: quos proinde hi ex pacto quasi, saltim provincialibus illis Germanicis vel coloniis, præstare tenebantur, nisi irritum vellent fidelitatis sacramentum. *Tertio* si potue-

rint

sint Prussi fidelitatis sacramentum jure Magistri Imperio renunciare, licuit illis etiam alteri sese subjecere. Et vero is qui sui est juris potest utique in fidem alterius jure concedere. Quidni itaque & illis licuerit idem, si sane fas ipsis fuit in plenam libertatem rejectis antiquis dominis se vindicare? *Quarto*: Non videtur, vel Cæsarem vel Imperij Ordines, Imperii quidem causa, ullo aliquo auxilio juvisse caussam Cruciferorum quintodecimo seculo: nec quando primum illi in fidem Polonicam concesserunt, Imperij ergo defectioni isti sive intercessisse sive contradixisse. Non sane in monumentis historicis fide dignis tale quidquam memoratur. Est autem talis negligentia, & tale silentium indicio haud obscuro factæ derelictionis: ceu jam supra disputavimus. *Quinto*: nec Albertus Brandeburgius seculo decimosexto quidquam opis ab Imperio potuit sperare. Itaque aut plane pereundum Ordini tum fuit per Prussiam: quousque tamen ille Imperio non fuit unquam obligatus: aut vero conditiones à Polono propositæ fuerunt Ordini illi necessariò in-

undæ. Nec vero tam hoc vitio datum fuit Alberto & reliquis Cruciferis, quod ille in fidem terum Poloni redijsset more multorum decessorum; quam quod passus esset bona Ordinis in hereditariam possessionem sibi tradi: & hoc maxime nomine Cameræ Spirensis judicio Albertus anno MCXXXI proscriptus est. At vero hoc quidem controvertere non est hujus instituti; utpote quum nihil aliud agendum mihi veniat, quam ut despiciam, num jure an injuria Prussi & Cruciferi ab Imperio secesserint. Id quod eos fecisse jam ante Albertum seculo quarto decimo, palam est ex iis quæ jam narravimus.

Superest ut LIVONIAM perlustremus. Illam terram ab antiquissima usq; memoria Æstyorum gentes incoluere: quas à Germanis fuisse diversas ipsa lingua satis prodidit, ut quæ ætate Taciti Britannicæ propior fuit, etsi ritus habitusq; Suevicum quid præ se ferret; quod ille libro de Moribus Germanorum memoravit. Ex Plinio aliisq; discimus alios Æstyorũ Hirros alios Scyros tum appellatos. Quorum vocabulorum vestigia nec dum desierunt: Æstyorũ com-

communi appellatione in Æſthonia, Hirrorum in Harria & VViria, Scyrorum in Curis ſuperſtite. Priſcam terræ fortunam cum deſint monumenta, ignoramus. Seculo nono autem Curos à Sueonum claſſe ſubactos, legere eſt in hiſtoria vitæ S. Anſgarij. Danorum quoque in provinciam illam expeditiones aliquot felices, loquuntur illorum annales. Sed & Ruſſos & Lithuanos haud parum ibi potuiſſe conſtat, Germani noſtri ſerius quidem ibi vim ſuam exercuerunt; at dominatu certo & conſtante conſtituto tarditatem illam compenſavere. Primam huic occaſionem negociatores Bremenſes dederunt, qui circa annum MCLX tempeſtate in Dunæ fluvij oſtium rejecti, cum vicinis Livis & commercia & in futurum pro mercandi libertate pacta quædam inierunt, eorundem conſenſu ſacello in Dunæ inſula exſtructo, quæ à re Kirchholm deinceps nuncupata eſt. Paulo poſt Menardus monachus à Bremenſibus adductus, ſparſo rite divini verbi ſemine, cum feliciter ſacra Chriſtiana propagaſſet, meruit ab Alexandro III Papa anno MCLXX Epiſcopus

gentis conſtitui, ſede ad Dunæ ripam Vxkillæ ipſi attributa. Qui ſucceſſit defuncto Bartholdus cum vim & arma intentaret, à barbaris trucidatus, locum fecit Alberto ex Canonicorum Bremenſium collegio evocato: qui triginta trium annorum ſpatio, majore armorum felicitate, miſeræ & pene exciſæ genti, & ſacra imperavit quæ docere debuiſſet, & perpetuam ſervitutem impoſuit, Riga urbe circa annum MCC condita in firmum Sedis ſuæ domicilium. Eam in rem uſus eſt cumprimis ope ſacræ iſtius militiæ Germanicæ, quæ Ordinis Fratrum militiæ Chriſti & Enſiferorum titulo inclaruit, non multò pòſt in corpus Mariani Cruciferorum Ordinis cooptata, Teutonico Magiſtro alteri illi Pruſſico certis legibus ſubjecto. Quæ omnia cum à Cæſaribus publica eſſent auctoritate confirmata, à ſeculo uſque decimotertio, ingens terrarum tractus ad orientale maris Balthici litus, centum & viginti octo milliaribus Germanicis in orientem, à Croni fluvii quem Memelam hodie vocant oſtio ad Narvam Ruſſorum emporium, in meridiem ad Lithuanos & Ruſſos

expor-

exporrectus, sensim in provinciam Imperij Germanici receptus est: Archiepiscopo Rigensi & Episcopis in numerum Pontificum Germaniæ, & Magistro Ordinis deniq; cum libertatem à Prussico sibi ære redemisset, anno seculi superioris tertio decimo in classem Imperii Principum, relatis.

Hic status rerum duravit, donec anno MDLIIX Joannes Basilides Moschorum tyrannus, devictis duobus Tatarorum regnis Casane & Astracane ferox, immanem in modum in Livoniam omnem cæpit sævire. Incolæ tantæ moli tantisque malis impares, cum ab Imperio auxilia frustra flagitassent, nec spes ulla melior sese ostenderet, aliena auxilia circumspicientes, alij ad alios sese inclinaverunt. Primi Revalienses cum nobilibus ejus diœceseos, quibus paulo ante superbissimis literis Moschus bellum denunciaverat, urbem & agrum vicinum omnem Daniæ Regis dominio & tutelæ obtulerunt, sed repulsam passi sunt. Biennio post cum Moschi iterum supra quam dici potest immaniter sævirent, &

tandem Vellino munitissimo oppido capto ad ipsas Revaliæ portas excurreret, nec *in tantis angustiis ulla ab Imperio vel propria virtute & viribus spes defensionis appareret, Revalienses necessitate adacti extrema* (verba recito Davidis Chytræi locupletissimi scriptoris ex libro xx Chronici Saxoniæ) *Russis assidue ad eorum portas excurrentibus, & non solum pecora, sed cives & incolas ab Urbe egressos abducentibus, ab ERICO Sueciæ rege vicino, pecuniam mutuam, &, si à Moscho urbs obsideretur, auxilium & defensionem petiverunt, Cum autem Ericus, non esse pecuniam regno Sueciæ aliis mutuo dandam responderet: verum si imperio & tutelæ ipsius se Civitas Revaliensis subjiceret, se non cupiditate proferendi fines sui regni, quod alioquin satis amplum haberet, sed Christiana charitate, ac ut Moschum vicinum, si ea urbe potiretur, regno suo intolerabilem futurum, arceret; se patrocinium ad defensionem illius urbis suscepturum, omniaq; privilegia & immunitates antiquas urbi relicturum esse polliceretur: Revalienses, re cum nobilitate vicina & civibus communicata, Magistro Livoniæ juramentum fi-*

delitatis

delitatis superiori anno præstitum renunciant, ac Erico Sueciæ regi, qui paulo ante patri Gustavo successerat, se subjecerunt.

Præcedente anno, post millesimum quingentesimum quinquagesimo nono, aliter nonnihil Archiepiscopus Rigensis & Magister Ordinis cum Polono pepigerant: at vero coacti & illi fuere tandem Polono sese totos dedere anno sexagesimo primo illius seculi. Recitabimus utrumque ex eodem Chytræo: qui hæc omnia diligentissime & summa fide posteritati tradidit. De priore pactione ita scribit. *In Livonia grassante ingentibus copiis Moscho, & loca munita passim occupante, cætera impune pervagante, & infinitam hominum multitudinem captivam hoc biennio abducente: Archiepiscopus Rigensis & Ordinis Coadiutor, cum se ab Imperio Romano non juvari, & solos ad resistendum hosti tam potenti impares esse cernerent; Sigismundum Poloniæ Regem vicinum, & Archidiœcesis Rigensis protectorem rogarunt, ut defensionem Livoniæ, salvo tamen Imperii Romani jure, susciperet, & pro sumptibus belli*

novem arces ac præfecturas pignoris loco acciperet. Quas Livoniæ magistratibus postea redimere sexcentis millibus aureorum liceret. Hac defensionis pacta, solennibus literis & juramentis utrinque confirmata sunt. Quæ anno sexagesimo primo contigerunt hisce verbis narrat idem Chytræus. *POLONIÆ Rex, ad cujus patrocinium & tutelam, Magistrum Ordinis Livoniæ, & Archiepiscopum Rigensem, ac Nobilitatem illis subjectam confugisse diximus, cum distractiones Livoniæ intestinas, varias & multiplices, & urbem Revaliam cum tota vicinia SVECO se subjecisse, aliquot etiam provincias à Magno Holsatiæ duce teneri cerneret; non amplius teneri prioribus pactis de defensione, cum Magistro Ordinis & Archiepiscopo initis, multo minus conatum defensionis aliquem adversus Moschos suscipere voluit, nisi Archiepiscopus & Magister Ordinis, cum omnibus subditis suis, se Regno Poloniæ & Lithuaniæ penitus subderent, & solenni subjectionis juramento devincirent. Cum igitur Archiepiscopus & Magister Ordinis, ab Imperio Romano, cujus auxilium & opem assiduis legationibus supplices implo-*

imploraverant, se plane desertos judicarent; & ingentia Livoniæ, jam magna ex parte à Moscho & aliis occupatæ, vulnera remedium præsens flagitarent: extremæ coacti necessitate, ut reliquas adhuc Livoniæ provincias, ne in Moschi potestatem pervenirent, nomini & Religioni Christianæ conservarent; conditionem subjectionis à Rege Poloniæ flagitatam subire coacti sunt. Quare post multorum mensium tractationes, tandem Rex Nicolaum Radzevilum, Principem Lithuanum in Olica & Nischevvitz, Palatinum Vilnensem, cum plenis mandatis in Livoniam misit, ut executioni transacta daret, & permissas sibi ab Ordinis Magistro arces, provincias, documenta & literas acciperet, & à Rigensi civitate, juramentum fidelitatis, nomine Regis Poloniæ exigeret. Hæc Chytræus, qui mox subjungit & Tabulas Regias quibus dedititiis Livonibus cautum est & alia multa ad negotium illud pertinentia. Jam tum ante vero Daniæ Rex Fridericus fratri suo Magno ab Oeseliensi & Curoniensi Episcopo resignari curaverat Episcopatuum illorum ditiones. Et hoc illud erat qnod cau-

ſabatur Polonus, quo minus pacto priori ſtaret.

Neutri deditioni, ut nec Danicæ illi, lego à Cæſare aut Imperii Ordinibus interceſſum. Attamen cum anno ſeptuageſimo pax inter Daniæ & Sueciæ Reges, poſt octo annorum bellum, Stetini conficeretur, & Magnus Holſatus à Moſcho Livoniæ Rex eſſet renunciatus, qui tranſactioni pacis aderant *Cæſareani legati, Livoniam ab Imperio avelli, & à Magno Holſatiæ Duce Regis Daniæ fratre, titulum Regis Livoniæ, in præiudicium & contumeliam Romani Imperii à Moſcho acceptum uſurpari, ægerrime ferebant.* Inter capita pacis hoc ante omnia tum conſtitutum fuit: *Cæſareæ Maieſtati & Imperio, Suecus, quæ in Livonia poſſedit, velut ſupremo Magiſtratui & Domino cedit. De quibus diœceſin Revalienſem & Oſilienſem, Padis, Sonneburgam & Habſel, Daniæ Regis tutelæ Imperator ſtatim ſubiiciet. Vrbs vero Revalia & Wittenſteinum tantiſper in Sueci poteſtate manebunt, donec Cæſarea Maieſtas cum eo Imperii nomine, de belli ſumptibus in defenſionem Revaliæ impenſis, tranſegerit.*

Qua

Quæ de causa, Rex Daniæ, Moschum & fratrem suum, se ab obsidione Urbis Revaliæ tam diu avocaturum sperat, dum Imperii totius nomine, Cæsarea Majestas & Principes Electores deputato die, consilio & ope Regiæ Majestatis Daniæ Poloniæ & Sueciæ, de splendida legatione ad Moschum inter se conveniant, ut vel pacem cum Moschis constituant, vel acri bello conjunctis viribus eum reprimant. Ita quidem transactum fuit initio anni. Sequentis verò anni Junio mense, *Caput illud primum pacis de Urbe Revalia & diœcesi vicina Cæsari & Imperio à Sueciæ Rege concessa, Maximilianus Imperator per Jonam Offenburgerum Revaliam missum Senatui Revaliensi exposuit. Qui nihil adhuc sibi de cessione illa Regis sui nomine significatum esse, indicavit. Velle autem se mandata ipsius Regiæ Majestati Suecicæ prima occasione nunciare, & paulo post Cæsareæ Maiestati reverenter respondere.* Quæ omnia is quem ante laudavimus Chytræus libro XXII his ipsis quæ adduximus verbis memoravit.

Ex eo tempore motam aliquam ex pacto Suecis controversiam Imperii nomine, haud

invenio. Duravit vero in Livonia omni Moschorum sævitia adhuc deinceps annos complures: Revalia ipsa anno septuagesimo septimo denuo *totas sex hebdomadas obsidione cincta, & assiduis ac horribilibus tormentorum fulminibus & globis ignitis in tecta vibratis irrito tamen conatu oppugnata est.* Nec acquieverunt Moschi, donec multis præliis feliciter à Joanne Sueciæ Rege devicti Esthonia omni, quam pene suam fecerant, cedere, & pacem tandem duris conditionibus petere coacti sunt: quæ demum anni nonagesimi quarti initio fuit constituta. Cum Polonis quoque haud lego Imperii nomine occupatæ Livoniæ ergo disputatum vel actum esse. Gesserunt vero & ipsi acerrimum cum Moschis bellum usque in annum octagesimum primum: quo exeunte demum pax composita, & Livonia cedere Moschi compulsi sunt. Haud invenio etiam cum Dano expostulatum, occupatæ Oesiliæ caussa, à Cæsare & Imperii Ordinibus, etsi ille post obitum Magni Ducis sui illam juris fecisset. Ex adverso Esthoniam sibi dedi postulantibus Polonis, electus tum Polo-

norum

norum Rex Sigismundus III qui & Sueciæ ſimul imperabat, anno octogeſimo ſeptimo reſpondit teſte Chytræo lib. 28: *Suecos, Caroli V Ferdinandi & Maximiliani II Imperatorum literis ad Guſtavum Ericum & Joannem Reges diverſis temporibus ſcriptis, tutelam ejus provinciæ ab Imperio ipſis commendatam, demonſtraturos eſſe.*

Atqve ita quidem & Livonia nobis periit poſt Pruſſiam. Quicunque vero omnia iſthæc cum cura expenderit, niſi vehementer fallor, culpa aliqua Imperii hæc ita contigiſſe non diffitebitur. *Primum* enim in officio utique fuit Imperii, Moſcho non verba ſed arma opponere, iiſque ſalutem civium enixe opem implorantium ſaltim pro virili defendere: & tamen omne hoc fuit ſurdis auribus exceptum. Imo ne quidem aliqua miſſa legatione Moſchum mitigare tentatum eſt. Quod ipſum apud omnes prudentes & probos ſolet haberi indicium certum derelictionis, prout capite nonodecimo multis diſputavimus. *Secundo* facta jam illa Livonum ab Imperio defectione, nec à Polono

nec à Dano quidquam Imperii nomine fuit repetitum, pene jam integros centum annos. Quæ cum Sueco erant pacta itidem nulla facta vindicatione aut etiam repetitione, ſpacio nonaginta pene annorum irrita itidem ſunt facta: omni republica celerem, certe præſentem magis, curam exigente. Vt proinde etjam hoc alterum ſignum fuerit factæ derelictionis. *Tertio*: quo tempore facta eſt illa ab Imperio ſeceſſio, ne verbulo quidem fuit contradictum, tametſi minime omnium lateret quid fieret: adeoque non obſcure fuit indicatum, illam ſeceſſionem nihil iniqui habere, ab Imperio nullis auxiliis ſuppetentibus. *Poſtremo*: ita comparatum eſt, ut abſque ſummo Livonum incommodo recuperari priſtina Imperii auctoritas nequeat, & tamen Imperio non ſuere illi ſubditi quondam ad utilitatem dominantium ſed ſuam. Fuerit igitur & recuperandi conatus cum aliqua injuria conjunctus. Quæ cum ita ſeſe habeant, jam & Livonia jure Imperii finibus excidit.

CAPVT

CAPVT XXX.

De finibus Imperii Marinis, & totius operis peroratio.

PEragravimus jam omnia Imperii regna, eorumque jura ab exteris vindicavimus. Poſtquam igitur ſatis eſt factum inſtituto noſtro, licet fortaſſis, bona cum venia lectorum, argumentum hoc deſerere. Et vero quod ſuperſit dicendum, pro modulo quidem noſtri inſtituti, nihil ſupereſt; niſi forte de Maris, quod & Germaniam & Italiam & Arelatenſe regnum alluit, dominio nonnihil ſit adjiciendum. Sane hunc locum hactenus non attigimus, & tamen ad diſputationem de Finibus videtur pertinere, quo conſtet, num extrema ora continentis aut inſularum ſit pro termino, an vero ultra exporrecta ſit Imperii vis, & in ipſo mari fines ejus ſint quærendi. Ne quid ergo in nobis deſideretur, breviter & de illa re diſſeremus.

Ac principio quidem, quin poſſit mare & ipſe immenſus Oceanus, ſaltum magna ſui parte, privata poſſeſſione teneri, ceu certum &

dubio

dubio carens, nunc quidem constituimus. Nec enim hujus est temporis cum iis contendere, qui existimant, omnimodo mare dominii aut propriæ possessionis esse incapax: & jam tum cum olim tum non adeo pridem viri doctissimi, Joannes Seldenus præcipue & Jacobus Gothofredus, rem istam omnem hactenus quidem liquidam reddidere. Id hujus est officii, ut inquiratur, num quod maris dominium reapse Imperio competat, & si quod competat, quemadmodum illud sese habeat, quove usque extendatur.

Ab ipsis igitur Cæsaribus nostris vim aliquam Imperii in omnia illa maria unquam esse exercitam, haud liquet. Scio quidem titulum Caroli V Cæsaris nostrate lingua ita perscribi solere, quasi ille dominus fuerit Oceani. At vero non Imperii sed Hispaniæ caussa quondam verba id quæ præ sese ferunt titulo addita sunt; perinde ut omnia quæ proxime adjacent, de Insulis Canariis, Indiis, & Terra firma: eoque nemo secutorum Cæsarum Oceani ullam in titulo suo fecit mentionem. Sed & error quidam videtur

in

in interpretatione Hispanici tituli commissus ab hominibus nostris, quod etiam Joannes Seldenus annotavit *l. 1. Maris clausi cap. 17.* Nam nostri quidem ita pene loquentem Carolum introducunt: *Insularum Canariæ, nec non Indiarum & Terræ firmæ, maris Oceani &c. Rex, Archidux Austriæ*: quasi & Maris Oceani Regem sese Carolus dixerit. *Sed hallucinatio est* (ut recte scribit Seldenus.) *Hispanica enim sunt: Rey de las Islas, y terra del mar Oceano &c. id est Rex Insularum, & Terræ firmæ Maris Oceani, Scilicet sive Insulas sive Continentes Oceani, seu in Oceano positas spectes (quas Ferdinando V Hispaniarum Regi concessit Alexander VI Pontifex Romanus, universas à primo longitudinis circulo in Occidente positas) earum se Regem nuncupat, non ipsius Oceani.*

Porro etsi Principibus marium accolis regalia quæ appellantur Cæsares concesserint, haud tamen fortassis eorum cuiquam Maris aliquod dominium conceptis quidem verbis sunt largiti. Mihi sane in omnibus quas vidi Tabulis feudalibus Cæsarum

(vidi autem complures,) nihil tale est observatum. Insulæ tamen Maris continenti viciniores passim solitæ in beneficium dari: ut & fluvij insignes in mare rerento suo nomine late excurrentes. Mutant scil. identidem littora vices suas; & quem locum aliquando fluvius tantum aliquis alluit, illum Mare tandem occupat, superstite tamen nomine prisco fluvii in loco isto. Id quod in Ostfrisia patria mea circa Amasum observare est: cujus nomine etiam pars illa Oceani venit hodiè quæ continentem inter & insulas quasdam proximas diffunditur: adeoque cum alia tum & Amasi appellatione Principibus meis à Cæsaribus solet disertis verbis in fidem concedi. Sic in Tabulis Pacis cum Regno Sueonum nuper initæ art. x conceditur in feudum Sueonum Regno: *è Pomerania ulteriore Stetinum, Gartz, Dam, Golnou, & Insula Wollin, una cum interlabente Odera & MARI, vulgo* das frische Haff *vocato, suisq; tribus ostiis* Peene Schwine *&* Dievenow / *atq; adiacente utrinq; terra ab initio territorii regii USQUE IN MARE BALTHICUM.* In Tabulis quibus

quibus Otto Magnus Cæſar olim Papæ Romano multa donavit Adriatico pariter & Tyrreno mari vicina, fit mentio *maritimorum* & quæ *terra marique ad civitates* nonnullas *pertinent*: ceu liquet ex illis quæ cap. * in medium adduximus: ſatis tamen apparet, per ea quæ *mari* dicuntur pertinere ad civitates, inſulas vicinas intelligi, ut per *maritima*, partem continentis mari proximam, eoque hanc opponi *montanis* ſive montis Appennini partibus.

Non deſunt, ſcio, ex Juriſconſultis, qui vicini maris dominium omnibus littorum dominis competere exiſtiment, eamque ſententiam ſic ſatis pervulgatam eſſe: & inter eos à nonnullis uſque illuc ubi vox ex littore clamantis poteſt exaudiri, ab aliis ſagittæ jactu, ab aliis centum milliaribus, ab aliis ſexaginta Viciniam iſtam definiri. Verum enimvero cum omnis privata poſſeſſio unice ab hominum ſit inſtituto, & gentium mores hac in re plurimum varient, neq; naturali neq; omnium gentium legibus de dominii hujus marinis finibus certi aliquid eſt conſtitutum, atque

ideo ex illis quidem fontibus peti nihil certi potest, quod huc pertineat. Romanorum legibus nihil itidem hujus est definitum: & quamvis esset, non tamen illæ Imperii Germanici dominia maritima ostendere idonea forent. Ergo omne hoc definiendum unice est ex moribus & institutis receptis singulorum populorum. At vero Germanici quidam populi olim maris dominium plane videntur contempsisse. De Autharito Langobardorum Rege scribit Paulus Warnefredus l. 1. de gestis Langobardor. cap. 33, illum Regium usque, extremam ad fretum Siculum Italiæ urbem, vim regiam exercuisse. *Et quia*, inquit, *ibidem intra maris undas columna quadam esse posita dicitur, usque ad eam equo sedens accessisse, eamq; de hastæ suæ cuspide tetigisse dicens; Usq; huc erunt Langobardorum fines.* Ferunt alii, similem in modum Magistrum Ordinis Germanici, limites dominii sui in mare Balthicum Prussiam alluens, equo candido in littore extremo insidentem exserto gladio definiisse. Alii lanceæ in extremum mare Cimbricum jactu Ottonem Magnum terminos Imperii constituisse

narrant

narrant: sed qui referunt lanceæ illum jactum Saxo Sialandicus l. x & alii, istum in finem id factum haud affirmant. Saxo diserte *monumenti gratia* id actum memorat. Cæterum ne hoc quidem perpetuum fuit omnibus Germanicis gentibus; nam Norvvegicæ ac Danicæ, quæ itidem Germanicæ quodammodo sunt, ipsiusmet vasti Oceani bonā partem suæ ditionis jam olim crediderunt, qua de re præclare disserit Isacius Pontanus l. 2. Discussion. Historicar. cap. xi & xxi. Fecerunt idem & Angli Saxonesque Britannici, Germanicæ & illi originis. Quod pulchre ostendit Seldenus: at hujus loci non est enarrare.

Præterea vero Imperii quidem Germanici, saltim post Carolum Magnum, auspiciis nunquam forte classis aliqua in maris dominium instructa est. Ne alteri quidem maris alicujus cura publica est Imperii nomine tradita; si excipias id quod semel forte atque iterum est factum. Certe non in Regno vel Arelatensi quod à mari Tyrrheno, vel in Lotharingico quod ab Oceano alluitur; tale quid unquam legas factum. In Regno Germanico de Oceani

Ammiralio, ut loquuntur, constituendo, actum quidem est Rudolpho II Cæsare sub initia hujus seculi, sed successu consolium caruit. Ferdinandus II Cæsar VVallesteinium & Oceani & Balthici maris Ammiralium creavit: at res novi exempli statim magnis motibus occasionem præbuit, & mox irrita evanuit. In Italico Regno similem magistratum mari Tyrrheno præfecit primus quod sciam Fridericus II Cæsar. In cujus epitaphio proinde hunc versiculum etiamnum legit Sicilia: *Qui MARE, qui terras, populos & Regna SUBEGIT.* Ad illud exemplum præfecturam ejusdem maris Henricus VII Lucelburgius Friderico Siciliæ Regi, Carolus quintus Andreæ Auriæ commiserunt.

Classe tamen nonnullæ Imperii civitates maritimæ plurimum valuerunt jam ab aliquot centum annis; & quidem usque adeo, ut quædam haud dubitaverint omne vicinum mare suam in potestatem redigere, & tanquam rem privatæ possessionis sibi vindicare. Ita sane Pisani vicinum omne Tyrrhenum mare, Genuenses Ligusticum sui juris fecerunt. In Bal-

thicum

thicum etiam mare urbes vicinæ, cum primis Lybeca, late ſatis jamdudum imperium exercuerunt. Aliæ etſi non plenum dominium ſibi aſſeruerint, tamen piſcandi jus ſolis ſibi per ingentem maris tractum occupavere: de reliquo maris illius, qua littoribus noſtris vicinius eſt, uſum liberum & communem omnibus, privata omni dominatione excluſa, permittentes. Et vero florentibus adhuc Slavorum rebus, in ipſo Balthico iſto mari valida fuerunt potentia Venedi, Danis ipſis ſæpe ſuperiores; quod paſſim fatetur Saxo. In eandem potentiam mox Saxonicæ coloniæ, oppida maritima occupantes, ſucceſſerunt. Imo aliquamdiu univerſi illius maris imperium potiſſima ex parte penes Hanſici fœderis urbes fuit.

In Oceano multum quoque ſemper potuerunt urbes proximæ, in Saxonia cumprimis Brema & Hamburgum, in Friſia & Hollandia complures. Etſi vero dominium aliquod Oceani proximi ſibi nunquam arrogaverint, tamen piſcandi jus ſibi proprium effecere, & ab aliis dominium aliquod ibi arripi nunquam

quam passæ sunt , libertati suæ Oceano relicto. Et vero nullus populus, nullus Princeps in omnem Oceanum illum Germanicum vel affectavit unquam antehac dominandi aliquod jus. Primus sane Albericus Gentilis homo Italus sed in Anglia degens, universum Oceanum Anglicano sceptro obnoxium pronunciavit, *l. 1. Advoc. Hispanicæ cap. 8.* cujus insanum illud dogma deinceps defendendum suscepit, magna quidem & ingeniosa opera invalida tamen, integro libro secundo Maris clausi, lectionis fere infinitæ scriptor Joannes Seldenus· cum ipsamet sapientissima Elizabetha longe aliter & rectius judicaverit, quod discimus ex Cambdeno ad annum 1580: & Jacobus Rex limites Regni sui marinos publico edicto exacte distinxerit ut ab aliis ita & à Germaniæ vicinia: quod ipsemet Albericus non potuit diffiteri. Eadem olim conditio fuit Maris Adriatici, donec illius dominium usu suum effecerunt Veneti: quod tamen demum exercere cœpisse videntur Theupolo Duce circa annum MCCLXIII, quantum ex l. 8. Decad. 2. Blondi colligere est, etsi alii ad seculum duodecimum ejus initia referant. Quamvis vero non Imperii uni-

rii univerſi mandato Vrbes & populi dominium illud maris exercuerunt: reapſe tamen omnia Imperii tacita auctoritate ſunt geſta, utpote quum ſubditi lucrari ſoleant ſuæ reipublicæ.

In univerſum igitur omnia æſtimantibus haud difficulter apparet: *Primum*, ultra littora extenſos ubivis Imperii limites, atque adeo non ſola continente Imperii vim & jura circumſcribi. *Deinde*: non ubivis æqualiter tamen exporrigi maris illud dominium, ſed alibi illud latius patere, alibi arctioribus finibus includi, idque non niſi exploratis cujuſvis loci priſcis moribus juribuſque exacte poſſe definiri. Quod ipſum demonſtraſſe, nunc quidem ſatis eſt pro inſtituto. Vt proinde Finibus Imperii, quod nos quidem hoc loco diſſeramus, nihil ſit reliquum.

IMPERII FINES, per longi temporis actus,
Inque vicem bona ceſſa malis, immenſaque quondam
Anguſto contracta loco, ſed jure perenni
Ampla tamen ſatis, & reliquo ſat robore tuta,
Perſcripſi: qua rara pedum veſtigia ſignant,

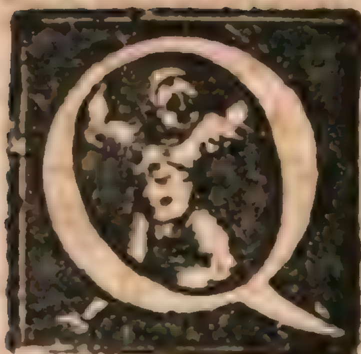
Avia jamdudum, peragrans dumisq; referta.
Interea misere lapsas res erigit omnis
Teutoniæ, magniq; agitans Comitia Regni
Magnus, & Augusto subolem diademate cingens,
Vocibus innumeris applaudente æthere, Cæsar,
Fortunate nimis triplici jam murice splendens,
O IVVENIS, jam tum Hesperii spes ultima mundi,
Et vos Semidei Proceres, generosa propago
Heroum: Vobis heic sanctus panditur ordo
Imperii, quondam seu duro Marte regendum
Mollibus aut fuerit ducendum pacis habenis.
Fas mihi sit dare thura sacris: ubi maxima Roma
Ausoniiq; omnes adolent; ubi victima multa
Burgundo mactante cadit; Lotharingius ingens
Ipseq; cum Venedo supplex Theotiscus adorat;
Mille alii festosq; dies ritusque celebrant,
Danubio multum lætante, faventibus & Diis.
Salve magne Ister. liceat mihi dicere verum,
Et casus memorare graves, durosque labores
Imperii. Meministi *autem & felicia secla,*
Germanam quando trepidabant undique gentes
Ferri aciem; rursumque eadem præsage futuri
Fata secuturis Ponto minitaris ab annis.

O uti-

O utinam ſua priſca animis Concordia noſtris,
Cana Fides, pridemq; Themis proſcripta redirent!
Sat felix Germane fores in Finibus arctis.
Fallor, an & priſcam longe trans culmina celſa
Pyrenes, transq; aërias vim dideret Alpes
Teutonia, ac noſtrûm, victo licet orbe ſuperbus,
Pronus adoraret veſtigia Turcus equorum?
Tunc ego, jam multo fortaſſis tempore fractus
Jam tremulusq; licet, frontem redimitus oliva,
Et niveam indutus vittam, Fineſque reverſos
Dicerem & æternis celebrarem laudibus ævum.

FINIS

HERMANNI CONRINGII
PRÆFATIO IN POLITICA
ARISTOTELIS
Ad
Illuſtriſſimum Principem
D. GVILIELMVM
Ducem Brunſvicenſium & Lyneburgenſium.

Uicunque Germaniam noſtram ſpectare hodie ſine gemitu imo lacrumis poteſt, ILLUSTRISSIME PRINCEPS, næ ille aut ſtupidus eſt, aut vero tam malus ut præ animi perverſitate non tangatur publica calamitate. Ac ſtupido quidem atque inepto homini nemo facile ſuccenſebit: qui vero eo uſque proceſſerit malitiæ ut tantis malis delectetur potius quam ingemiſcat, illum ſane ex Germanorum numero ejiciendum, imo ex humanæ naturæ finibus exterminandum, neſcio an non quilibet mecum bonus cordatuſque judicaverit. Eo nimirum devenimus miſeriæ, ut vix illi quidquam poſſit addi præter longam moram; ſacris profaniſque omnibus pollutis jam imo conculcatis. Neque vero unquam æque infelice fuimus loco, ex quo in unam civitatem Germanici populi coiere. Toti autem octingenti ſunt anni, quum Caroli Francorum regis rara felicitate, omnis Germania unum ſceptrum cæpit colere. Etſi

enim

enim tam immenso temporis tractu numquam fere sua Germaniæ mala defuerint; numquam tamen illa aut tanto cum damno aut tanto cum periculo fuere conjuncta. Neque enim â vicinis quidem habuit olim quod metueret Germania: quoniam in parva atque invalida magnam partem regna tum illi dividerentur, ipsa contra viribus ac magnitudine omnibus longe præstaret. Nam Galliæ quidem regnum quod trans Mosam & Scaldim nobis est, suos limites ab Henrico quem Aucupem nuncupant, & post ejus filio Othone I accepit: quo Sequani, Sclabi, Leuci, Mediomatrices, inque his Lotharingia, Lucemburgensis, Namurcensis, aliæque ditiones complures, Germanici juris sunt facti, & uno ut verbo dicam omne illud regnum Lotharii quòd dicebatur æternis legibus Germaniæ nostræ Cisrhenanæ con unctum est. Accessit post Conrado Imperatore Burgundiæ sive Arelatense regnum: quo simul Sebusiani, Viberi, Veragri, magna Helvetiorum pars, Allobroges item, & Galli Provinciales, atque adeo quicquid à Jura monte inter Rhenum & Rhodanum ad mare usque decurrit, intra limites Germanici Imperii sunt recepti. Illa ergo tempestate profecto non multum valuit Gallia, nec potuisset illa transgredi hos limites, si, ut primum, ita post Cæsarum Regumque nostrorum dignitas mansisset salva. Eodem tempore nec Polonia late patebat: à septemtrione sc. Æstyorum gentibus Prussis, Livonibus, à meridie Bohemia, Moravia, atque Ungaricis montibus, ab ortu Russis ac Lithuanis, ab occidente denique Marchia Brandenburgensi inclusa; à Conrado insuper Saliquo Cæsa-

re & fidem jurare & annuum tributum jussa pendere quingentarum marcarum auri. Ungaria etiam numquam sese movere est ausa, ex quo intra fines suos, á Carolo Magno olim Hunnis positos, ab Henrico Aucupe & Magno Othone est compulsa: quin haud semel deliberatum in Ordinum conventu, de illa in provinciam redigenda, annitente potissimum fortissimo Cæsarum Frederico Ahenobarbo. Eadem ferme conditio Daniæ fuit & Sueciæ. De Italia vero dicere ineptum fuerit, ut quam paruisse Germanis ea ætate certum sit; nunc vero etiã Imperii Germanici leges audiat. In universum ergo æstimanti, unam Germaniam ad Henricum IVtum usque, non singulis tantum vicinis regnis ac populis, sed & universis potuisse opponi, non est quur debeat videri dubium aut vero absimile. Post illa (fateor) magis magisque & lapsa Imperii dignitas pariter, & crevit in vicinis nonnullis haud parum potentia. Æternum sc. est illud Livii: *Nulla magna civitas diu quiescere potest: si foris hostem non habeat, domi invenit.* Erant Germaniæ populi animo feroces, manu promptі, bello læti, assueti latrociniis: neque nova tentaturis hactenus quidquam fere præter occasionem aut vires defuerant: Henrico sed IV Cæsare neque illa neque hæc amplius desiderabantur. Nam qui antecesserant Reges publicorum regni bonorum imprudente profusione, cum rerum gerendarum nervo vim sibi auctoritatemque multum jam præsciderant. Eo quippe vitio ab antiquissimis usque temporibus Germanicæ semper laboravere respubl. ut nulla fisci atque ærarii facta distinctione, omnium æque prodigendi potestas Regibus per-

permitteretur, hi vero nullum ejus modum ponerent: quo regna interire necessum est. Accesserat jam tum aliud regnis æque exitiosum vitium, nimia quorumdam procerum, sacrorum præcipue, potentia, eaque novo vitio pene hereditaria facta. Namque initio quidem innumeros in Comitatus quos vocant divisa Germania fuerat: jam tunc temporis vero, multis Comitaribus minus circumspecta Cæsarũ liberalitate in unum corpus concrescentibus, quidam Procerũ formidabiles suis opibus erant. Et sane tales cum alii tum inprimis quidã erant Episcoporũ; quod majus erat vitiũ: quippe cum hi præter opes religione etiam armarentur. Aureum sc. est illud Aristotelis scitum: κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μοναρχίας, τὸ μηθένα ποιεῖν ἕνα μέγαν ἀλλ' εἴπερ, πλείους. τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. ἔτι δὲ ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν, μὴ τὸν τό γε ἦθος θρασὺν· ἐπιθετικώτατον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦθος περὶ πάσας τὰς πράξεις. *communis omnis monarchiæ custodia est, neminem unum magnum facere, sed plures si ita videatur, mutuo enim sese observabunt. Quod si aliquis magnus faciendus fuerit, non is tamen qui est ingenio audaci, tale enim ingenium omnibus in rebus est turbulentissimũ.* Tantis vero vitiis laborante regno, quis miretur, Rege ob ætatem adhuc despecto, immutatam tunc reipubl. pristinam faciem, ac soluta Regiæ auctoritatis vincula esse? Certe occasionem motibus ejus temporis ab immaturis Regis annis datam, jam tum Adamo est Bremensi observatum. *Gubernaculo*, inquit ille, *regni mulier cum puero magno Imperii præfuit detrimento. Indignantes enim Principes aut muliebri potestate constringi, aut infantuli ditione regi, primo quidem conjuncti vindicarunt se*

in

in pristinam libertatem, ut non servirent: deinde contentionem moverunt inter se quis eorum videretur esse major: postremo armis audacter sumptis Regem & dominum suum deponere moliti sunt. Atque Rex quidem factus adultior, qua erat animi magnitudine, recuperare pereuntem dignitatem haud segniter profecto laboravit; sed neque satis omnia prudenter fortassis egit, & intervenere nonnulla fatali quadam adversitate, quæ penitus ipsum tandem regno atque omni plane auctoritate exuerunt. Nec vero prudens quis forte laudaverit, quod ab Episcopis in ordinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit facere. Quin nec id forte satis caute inceptum, quod quum Saxonicorum Principum potentiam præcipue suspectaret, eamque vellet imminutam; militari licentia irritari ante eos passus, mox uno illos impetu ad obsequium cogere conatus sit; quum tamen nec rebus sat firmis esset, & præterea jam tum cum alios Principes tum inprimis Episcopos multis injuriis offendisset, adeoque in impietatis ac injustitiæ opinionẽ se conjecisset: queis regiam vim affectanti nihil est perniciosius. Neque vero ita tractandi sunt si qui sint feroces, altiusque excreverint quam regiæ fortasis intersit dignitatis. Sapientissime sc. Aristoteles jubet; κἂν τις δυνάμεώς τινα δοκῇ καταλύειν, ἐκ προσαγωγῆς τοῦτο δρᾶν, καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· ἔτι καὶ πάσης μὲν ὕβρεως εἴργεσθαι: *Atque si alicujus potentia videatur dissolvenda, erit hoc sensim ac paullatim faciendum, nec universa simul auferenda. Præterea abstinendum omni contumelia.* Idem non minus prudenter suadet, debere regem, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως: *videri semper ea maxime*

maximè curare quæ ad Deos pertinent. His itaque rebus quum tandem nunquam auditum hactenus fulmen Pontificium ex Italia apud animos novarum rerum cupidos & pariter perquam superstitiosos accederet, fieri aliter non potuit, quam ut regiæ majestatis quod superat magna prorsus parte interiret. Et interiit certe, quando Principatibus aliis jam ante fere factis hereditariis, Episcopatuum etiam atque Abbatiarum collationes quas appellant regio arbitratui sunt ereptæ. Bene enim Onuphrius Panvinius in vita Gregorii VII scribit, eo ipso *majestatem & dignitatem Imperii Romani eversam; dimidium Imperii ab Imperatore sublatum; imo ea fundamenta jacta, quibus illius potestas omnino labefactaretur.* Ita scilicet sese res habet: tantum quis valet quantum aut pœnis aut largitionibus valet: metu autē sublato & si nec, quod à te sperent, supersit, simul & auctoritas omnis concidat necessum est. Neque vero post multum est Imperatoribus relictū quo animos male subditos sibi conciliarent: itaque & paulatim magis magisque dignitas eorum imminuta, & Regnum varias in partes vix leviter mutuò connexas discerptum est. Non enim eo ex tempore tam serio de reipubl. magno illo & integro corpore conservando fuit actum, quam quo unus quisque communi corpori sese subduceret, privatimque potentia aliqua parta regiam vim inter suos exerceret.

Eo sane factum, ut procedente tempore nonnullæ Imperii veteres portiones in libertatē (quod quidē ipsis visum; cum tamen in majorē plæriq; servitute sint redactæ) se vindicaverint: nonnullæ opibus in aliorum formidinem creverint, coalitis jam illis olim infinitis

Comitatibus ad paucos: quod ipsum quidnam minitetur haud latet peritos rerum. Certe eum in locum deniq; respublica venit, ut vix quidquam superfuerit amplius quo unitissima ante Regni membra ad communia consilia continerentur, præter Turcicæ potentiæ & proscriptionis metum: donec Friderico III & Maximiliano Cæsaribus de arctius conjungendis Germaniæ Ordinibus magis sedulo cœpit actitari. Et vero eo consilio in Circulos, quos vocant, Germania divisa est. Nec illud non merito laudaveris: si non & illa divisio unitati reipublicæ nonnihil fortassis impedimento sit. Adeo sane noxia civitati omnis distinctio est, ut vel locorum aliqua varietas atque intercapedo seditionibus sufficiat alendis: quod prudentibus notatum. Fatendum tamen omnino est, post deminutam regiam auctoritatem, huc illuc dilabentibus Imperii membris, non melius remedium aliquot fuisse seculis adhibitum. Certè abs illo si fuisset, jamdudum Germania in partes dissoluta inque se mutuo ruens interiisset. Taceo & paci publicæ eo consultum esse, & legum auctoritati; quæ sine cogendi facultate ludibriũ justitiæ sunt. Nonnullis sanè leviter mutatis & paucis additis, si non ad proferendos limites aut recuperanda amissa, ad defendenda tamen quæ supererant, inprimis ad libertatem Ordinum conservandam, illis institutis sufficere sibi Germania potuit. Sed vix cœperat illa constitutio, quum exorto religionis dissidio, ita statim Principum populorumque animi sunt distracti quam antehac numquam; variis factionibus enatisque religionis aut causa aut prætextu variis factionibus effectum est, ut optimo instituto, quoque uno pene

pene Germania stabat, suus fructus idemtidem hactenus defuerit, donec hoc civile bellum, omnium queis Germania unquam laboravit funestissimum & mole maximum, illam pariter & bonas leges cæteras sustulit ac conculcavit. In eas sc. angustias conjecta est hodie discordiis nostris, Illustrissime Princeps, Germania, ut antegressa mala ludum jocumque præ hisce merito dixeris. Nocuerunt enim plurimum quidem istæ post Henricum IV Cæsarem innumeræ pene factiones, effeceruntque ut, sublato metu, vicini populi primo Imperium detrectari, mox & partem Germaniæ decerpi, impune posse didicerint: illi tamen & damni minus poterant dare utpote initio ipsi quoque non multum validi, & minus etiam sunt ausi memoria antiqui roboris Germnici adhuc durante, neq; ita ut nunc singulorum attritis viribus, animisque omnium distractis in diversa. Neque vero aliam ob rem quam propter intestinos majorum motus & Polonia & Italia paulatim imperium exuit Germanorum: neque alia fere de causa Transalpinas regni partes invadere Galli, Poloni, aliique sunt ausi: certe non alia occasione multi Imperio subditi Ordines propria sibi domi regna cœperunt condere. Hæc quippe omnia Optimatum nostrorum cum Cæsare Henrico IV bella statim excepere. Quod quoniam de Polonia quidem, scriptor ejus ætatis accuratissimus, Lambertus Aschafnaburgensis, sapienter memoriæ tradidit, forte haud abs re fuerit illum heic audiri. *Dux Polonorum*, inquit ille ad annum MLXXVII, *qui per multos jam annos Regibus Teutonicis tributarius fuerat, cujusque regnum jam olim Teutonicorum virtute subactum*

ctum atque in provinciam redactum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod Principes Teutonicos cerneret domeſticis ſeditionibus occupatos, nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem, regiumque nomen ſibi uſurpavit, diadema impoſuit, atque ipſo die Natalis domini à XV Epiſcopis in Regem eſt conſecratus. Quæ brevi poſt comperta, Principes Teutonicos, quibus reipubl. dignitas curæ fuit, graviter affecere: ſibique invicem ſuccenſebant, quod dum inteſtinis in ſe atque in ſua viſcera odiis ſævirent & digladiarentur, potentiam opeſque barbarorum in tantum aluiſſent, ut jam tertio Dux Boëmicus regnum Teutonicum ferro & igne populabundus peragraſſet, & nunc Dux Polonorum in ignominiam regni Teutonici, contra leges ac jura majorum, regium nomen regiumque diadema impudens affectaſſet. Hæc ille; prolixius forte quam ut omnia ejus verba recitari à me debuiſſent: vere tamen. Quibus profecto manifeſtum fit, tunc etiam temporis, omnibus in partes ſciſſis, damnum civilis diſcordiæ ſerio nonnullos Procerum deploraſſe. Et vero, redacta quidem poſt nonnihil in ordinem viciſſim eſt Polonia, ſopitis factionibus; iiſdem tamen recrudeſcentibus in immenſum, Frideri II Cæſare potiſſimum, cumque illo concidentibus majori ex parte regiæ dignitatis reliquiis, illa ad ingenium reverſa non tantum penitus Imperii ſeſe legibus ſubduxit, ſed & Iagellone rege in eandem rempublicam concedentibus Lithuanis, ita crevit, ut nec dubitaverit, præter Maſoviam, Æſtyorum gentes, Pruſſos inquam & Livonos, nobiles profecto Imperii Germanici portiones, ſui juris efficere. Minor fuit Italiæ fortuna, & ipſa quippe factionibus laborante; quantum

quantum tamen contra Germanos post funesta illa Henrici cum Principibus certamina fuerit ausa, quantumque extulerint nonnullæ Langobardici regni urbes caput suum, in quam potentiam Curia Romana Germanicis illis motibus surrexerit, quomodo deniq; novum ibi regnum conditum erepta Apuliæ provincia; nemo ignorat nisi rerum ejus temporis imperitus. Is vero ibi fuit exitus: ut qui Fridericum II sequuti sunt Cæsares, contenti fere jura sua antiqua per factiones Gibellinicas conservare, præter Augustum Imperatorium nomen, umbram potius pristinæ auctoritatis retinuerint in Italis quam vim certam imperii. Non alia autem occasione & Arelatense Regnum in Galliæ potestatem pervenit. Interceptum enim initiò illud esse Rudolpho Rege, summe debilitata post interregnũ publica Cæsarum auctoritate, & componendis turbis occupato Rudolpho, memorant annales. Obtemperabant quidem etiam ante minus quam par erat regiones illæ: sed & illud reipublicæ vitio fiebat, quum summi ante imperii jure Cæsares nostri post Conradum illis præfuissent. Quicquid sit; certe quod illius regni plæraque hodie Gallici juris habeantur, sive fiduciarium illud jus sit sive pleni dominii, (neque enim id disputare nunc meum est) intestinis profecto dissidiis debet Germania; coactis tandem Cæsaribus quacumque beneficii specie donare quæ ipsis nolentibus tamen possiderentur. Jam Mediomatricum urbem, Tullum item ac Virodunum, qua Galli ratione suæ ditionis fecerint, quum patrum memoria sit gestum, neminem potest latere: sicuti neque id temere quem-

piam fugit, quantum in Italiam aut Carolus VIII sit ausus aut post illum successores tentaverint. Interim videlicet dum decrevit regia dignitas apud nos & respublica in partes minuta est, alibi contra crevere in immensum civitates, aut productis limitibus, ut apud Polonos, aut vi regnantium aucta, ut in Gallis. Nam Poloniæ quidem regnum vastissimo hodie spacio à nobis in Pontum usque Euxinum, ab Vngaria item ad Suevicum seu Balthicum mare extenditur; quum olim istos quos ante significavi terminis coarctaretur. Non multa etiam secula effluxere, quum Regum auctoritas in Galliis pene precaria magis esset quàm suæ spontis: at postquam Ducatus Comitatusque, quorum & apud illos magnus olim numerus atque regibus æmula potentia erat, non ad optimates ut in Germania sed in regum devenere potestatem, simulque pulsis Anglis & emortuà Burgundicâ domo, cesserunt formidabiles factiones; auctis opibus additum Regibus robur maximum est; adeo ut jam seculo integro amplius, qui sua antehac ægrè tuebantur, Europæ universæ fortunam non levi nunc ex parte moderentur. Eadem vero conditio est & reliquorum ferè regnorum omnium. Vngarorum enim etsi multum sit labefactatum, tantumque non penitus excisum, in illum tamen locum accepimus longe potentissimam Othomannicam tyrannidem; adeoq; nullo hodie latere magis metuere habe sibi Germania quam illo ipso, cervicibus nostris imminente hoste non minus crudeli ac inhumano quàm valido & feroci. Quæ item memoria (ut in Septemtionem me convertam) aut ipsa meminit aut audivit ex majoribus,

ribus, Suecorum auſpiciis in media Germaniâ geſtum bellum, quale noſtra ætas videt maximum? Quæ ſecula tam compoſitam Danorum rempubl. memorant, quàm illa eſt hodie? Quãdo omnis Britannia uni paruit? ne dicam de Ruſſorum imperio, quàm illud vaſtum Tatarorum plurimis ſubactis cæperit eſſe nuper primum. Jam Hiſpania quis ignorat aut quo terrore totum terrarum orbem compleverit, vel quam recenter demum formidabilis illa eſſe ceperit? Tangere enim iſthæc nunc ſatis eſt; memorare fuerit inane ac ſuperfluum. Sed quum tanta ſit omnium circumcirca regnorum potentia hodiè; quumque diſcordiæ noſtræ civiles jam dudum damni tantum potuerint dare, validioribus adhuc rebus Imperii, adverſariorum autem minùs valentibus; quum denique jam olim iſtæ deſpectabiles nos reddere potuerint, quæ tamen numquam in hunc modum exarſerant: quid ſperare hodie habemus, Sapientiſſime Princeps, quid habemus nobis polliceri? Neque vero inter potentes tuto quieſcas. Vbi dominatus quæritur pax aut tranquillitas tua irritamentum eſt ſervitutis. At vero bellis inteſtinis implicita gens non niſi civilia cogitat, nil metuens niſi civile, de reliquo ſecura, quaſi aut à nemine videretur aut medios inter amicos ageret. Idemtidem etiam id ſolet fieri, quod alibi ait Titus Livius, ut *pars quæ domeſtico certamine inferior eſt externo potiùs ſe applicet, quam civi cedat.* Sic odio præſentium videlicet agitantur ſæpe partes, ut ſperent ſalutem ab iis etiam quos ſuæ ſaluti inſidiari, aut remota paululum affectus nebula ignorare non poſſent. Vtinam vero non etiam nobis contingat

quod

quod verè olim de Romanis divinavit Crispus! *Ego sic existimo* dicebat ille ad Cæsarem, *quoniam orta omnia intereunt, quâ tempestate urbis Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conserturos. Ita defessos & exsangues regi aut nationi præda futuros. Aliter, non orbis terrarum, nec cunctæ gentes conglobatæ, movere aut contundere queant hoc imperium.* Ac certè non etiam Germanorũ Imperiũ vel uniti vicini populi omnes, vel remotiores quique lacesserent impune, si concordes ageremus, & idem volentes idem nolentes consuleremus in commune: contra quam plane quum passim fiat, prohibeat saltim Deus id omen transferatque in hostes malum illud, quod prudentia nobis metuendum judicat. Neque tamen externis tantum patet ad ictum civitas suis dissidiis, sed & ipsis civibus, ipsis amicis ejusdemque sacramenti hominibus; maxime ubi veram atque sine exceptione victoriam qui expresserint. Habent quippe illi tunc in manu rempubl. inque arbitrio suo, quam ut velint in pristinum reducere statum, vix possint tamen præ acceptæ injuriæ memoria & metu vindictæ. *Omnia sc.* (ut sapienter loquitur M. Tullius) *sunt in bellis civilibus misera; sed nihil miserius quam ipsa victoria. Quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit: ut etsi natura tales non sunt, necessitate esse cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit, facienda sunt.* Quotus vero quisque est, qui quum possit non etiam velit dominari hostibus devictis, aut rempubl. illo rursum loco cupiat esse, quo cum esset, ipse non poterat esse loco suo? Nimis dulce est regnare; nihil dulcius certe vulgo æstimatur,

tur, quàm hostibus imperare. Sic sc. fere res est: ut tyrannis ex victoria civilis belli nata non tam vitio vertenda sit tyranno vi&ori, quam illi qui belli auctor temere fuit: quum movere istiusmodi bellum malitiæ plerumque sit extremæ, tyrannidem armis partam nolle dimittere, communis hominum impotentiæ. Taceo nunc, quanto sit cum reipubl. periculo conjunctum, non tantum alterutra pars si plene vicerit, sed si vel leviter vicerit. Statim utiq; illa præponderat, trahitque reipubl. secum aliquam partem, quod profecto communi libertati per est inimicum. Ne illud quidem dicam: quod etsi æquis partibus finiatur contentio, maneat tamen *repostum alta mente* inflictum utrinque vulnus: haud rursus coëunte facile vera amicitia ac firmâ societate, quâ sine tamen nulla civitas est salva.

Cœterum, quamobrem isthæc reipubl. nostræ mala nunc tango; aut quare pericula in quæ bello civili hoc conjecti sumus, nunc clara quasi in luce propono, quum tamen reipubl. maxime intersit isthæc ignorari? Equidem fateor, *Illustrissime Princeps*, nihil magis in rem nostram posse fieri, quam si mala nostra omnis vicinia nesciat: utpote cui per istorum conscientiam maximè vilescamus, adeoque dominatui externo (uti ità loquar) moveamus salivam. Sed quei ignorent, qui ungues in nostris ulceribus habent? aut verò quomodo tegamus quæ in orbis universi oculis ita hactenus sunt gesta, ut & ipse in partes sit raptus, idque vel quo suffunderet pro frigida oleum, vel ne damni alieni communione ipse afficeretur. Nec tamen ego sine

causa isthæc sum apud Te conquestus sed, cùm ne nihil agerem in patriæ incendio, tùm ut de optima notâ commendarem istam sapientiam cujus ego auctorem maximum nunc offero. Etsi enim nemo prudens aliis satagentibus cum Diogene dolium volverit, neque rempublicam attingam ego, illorum verò potissimum, quibus ejus curam aut nascendi lex aut sacramentum injunxit, in officio sit consulere in commune: silere tamen & quiescere in utramque aurem si nihil aliud, saltim privata quæ ex publico proveniunt mala cotidiana, etiam me & mei ordinis homines, non permittunt. Etenim nos quidem præda tantùm victori sumus, utq; pilas nos agetant excelsi illi terrarum Ioves: conqueri tamen, nisi fallor, licet & nobis, quod in prædæ veniamus partem, aut durius allidamur solo; fortè autem & acclamare in periculum ruentibus illis magnis Diis, obligamur. Maxime tamen isthæc me loqui fecit eruditionis negocium, & cumprimis civilis sapientiæ: utpote quam ex merito commendare philosophiam professi sit, commendare autem non liceat, nisi in scenam adductis reipubl. nostræ ingentibus malis, quæ ex ejus cumprimis neglectu (nisi valde decipior) magnam partem hactenus profluxere, nunc verò emendari nequeant nisi ex illa ipsa remediis comparatis. Nimirum (ut bene Tullius loquitur) *ars vivendi est Prudentia, ut medicina valetudinis.* Quemadmodum igitur artem suam laudaturi medici interest, haud nesciri vim morborum: ita profecto, quo pateat tandem aliquando hominibus nostris Civilis prudentiæ non utilitas dico sed planè necessitas, in rem est non tacere quæ

rem.

rempubl. maneant mala nisi providcatur. Satis enim, imo plùs satis, luit hactenus Germania negligentius habitæ Prudentiæ illius culpam; utinã solùm tot monitis damnis rectius sapiamus in futurum! Initio enim Regia quæ erat maxima auctoritas, & illâ certè tempestate longè felicissimè evenit Germaniæ haud aliâ æquè re quàm non observatis regnandi legibus quas Civilis hæc doctrina sciscit, concussa est; certè observatis illis staret & ista hodie inviolata, adorarentque etiamnum Germaniæ vestigia qui nunc illius insultant cervicibus. Quæ deinde causa alia armavit in Principes nonnullos populum subditum, quàm eadem regnandi sive imperitia sive incuria? Imo verò quâ alia re factum; ut post collapsã regiãauctoritatẽ, quum respubl. quasi suapte sponte in ἀριστοκρατίαν iret, facile certè fuisset firmam aliquam ac solidam condere non minus quam Veneta est, in varias potius illa partes abierit & pro uno reipubl. corpore natæ sint tantùm non (si fas est dicere) scopæ dissolutæ? Enimuero si suus fuisset Prudentiæ apud nos Civili locus non arma ista induisset Germania, quibus *nobilitas cum plebe perit* hodie, & omnis patria in cineres ac favillas dispergitur, triste servitium nescio cui tandem præbitura. Ut vero Prudentia isthac neglecta in has præcipue ærumnas incidimus, ita profectò, si quæ adhuc spes fuerit salutis, ab eadem diligentius cultâ unice illa exspectanda est. Et vero undenam eo labascens aliqua respubl. præsentius capiat auxilium ac ruinæ suæ fulcimentum, quàm ex illa doctrina, quæ sola novit quid fugiendum publicè quid appetendum sit, quæ sola pericula dam-

naque expendit, quæ denique ſpe metuque utrinque libratis ſola non ignorat medicinam malorum? Hæc eſt enim, *quæ* (quod ille ait) *præſentia ordinat, futura providet, præterita recordatur.* Neque enim eſt quur in his negotiis, aut Ammonem conſulamus, aut petamus Delphos, aut inſpiciamus exta, aut aves obſervemus, aut poſtremo Chaldæos noſtros interrogemus; quod nunc etiam tot poſt interdicta divina humanaque multis cernimus eſſe familiare.

Non enim ſunt ij aut arte divini aut ſcientia,
ſed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque harioli,
qui ſibi ſemitam non ſapiunt alteri monſtrant viam.

Solus in hiſce Politicus ſapit. Soli illi datum imminentia non neſcire. In quantum ſane futurorum capax eſt humanum genus. Etenim

multa tegit ſacro involucro natura, nec ullis
fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia.

Et verò habet quoq; heic locum illud ex arte medica: Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου οὔτε τῆς ὑγιείης *in morbis acutis non in totum certa ſunt prænunciationes neque ſalutis neque mortis:* quippe quum in illis reipubl. converſionibus non tantùm acutum aliquid ſit verùm etiam fatale; quod ut à ſolo Deo eſt ita ſolius Dei eſt ſcire. Quæcunque tamen humano in his ſunt ingenio pervia, illa profecto non aſtra, non aves docebunt, ſed Prudentiæ Civilis oracula.

Corniger hæc nobis non altius inprimet Ammon.

Ab illis etiam promptius remedia malis noſtris impetrabimus, quam Græci olim Delphis. Hæc incorru-

pti

pti consiliarii, absque gratia absque odio, absque timore & spe, ut quorum & causas sola habeant procul. Et vero in ea incidimus tempora, quando non amplius licet hæc negligere inconsulta. Ut enim impetrent veniam suæ negligentiæ tempora antecessa, hæc certè nescio quomodo inveniant. Scilicet ut secundo vento aut tranquillo cœlo, inque alto, longè à rupibus, sine periculo clavus navigij cuivis etiam committitur; inter Syrtes vero aut depreliantibus Aquilonibus ad solum tuto nauclerum recurrimus: sic quieta adhuc republ. fortassis licuerit non advocare semper Prudentiam Civilem in consilium, & potuerint illam non male moderari vel de trivio homunciones: at nunc quando summa imis vertuntur, quumque error quilibet habeat quid lethale, profecto moribus illis (nisi totus fallor) vivere & nefas magnum & summa dementia fuerit. ὥσπερ γὰρ, (ut sapientissimè loquitur Aristoteles noster) τὰ μὲν σώματα εὖ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς ναυτιλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς· τὰ δὲ νοσερῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων τετυχηκότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας· οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείρισται πλείστης δέονται φυλακῆς. *ut corpora bene constituta, & naves ad navigandum nautis benè instructa plura peccata citra interitum recipiunt, morbosa vero corpora & naves fatiscentes malisque instructa nautis, ne parva quidem incommoda queunt ferre: ita & pessima quaque respublica plurimam desiderat & accuratam custodiam.*

Quod si vero Prudentiæ illius consilia audire vel nolimus

 mus

mus vel non queamus, quid supereſt (abſit vero æternum illud omen) quàm ut ferale illud clametur: *exequias reipubl. ac libertati Germanicæ quibus commodum ire, hem tempus eſt.* Neque enim cum vulgo ſperemus (quod ille ait) *nihil agentibus in ſinum de cœlo devolaturam victoriam* aut proſperam fortunam. Nolle ſapere, hoc ipſum eſt Deum offendere: ut velle, ejus eſt legibus obſequi: certumque eſt divinæ indicium iræ caligo menti offuſa. Quod non ſacris tantùm eſt literis traditum ſed & notum gentiliſmo fuit, dicente Ammiano Marcellino, *manum injicientibus fatis hebetari ſenſus hominum & obtundi.* Quam in ſententiam & de fato loquitur Vellejus Paterculus: *cujuſcunque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Verſus ſimilis argumenti quos recitat Lycurgus ſua contra Leocratem oratione, ut ut perelegantes, referre hîc non attinet. Nec verò, etſi ſtulta etiam interdum emendet Deus, eſt quur perpetuum ſtultitiæ præſidium quis ſibi polliceatur: rara quippe iſthæc ſunt nec trahenda in exemplum, certè non in ſpem ſecundorum eventuum. Orandum itaque eſt ut in ſano corpore mens ſana ſit. Quin imò, haud multum abſurde ille apud Criſpum: *non votis neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur; vigilando, agendo proſpere omnia cedunt.* Et certe placata Numinis indignatione, quam innumeris hactenus peccatis irritavimus, reſtituetur providendo ac laborando poſtliminio in integrum etiam res, (quantum ſpero) Germanorum, redibitque priſtinum gentis decus, ita libertate Ordinum temperato Principatu, ut neque in hoc libidinem neque in illis

illis licentiam habeamus metuere, sed sacra legum auctoritate cuncta in officio contineantur. Absit enim ut vel in tenui hac Germaniæ fortuna desperemus omnia meliora, aut majorum gloriam extra oculos collocent Optimates. Etenim regnet modò in singulorum animis cura integri reipublicæ corporis, penitusque omnibus sit persuasum: Ducatus, Comitatus, Episcopatus, Abbatias, Vrbes, populosque omnes Germanici Imperii id quod sunt vere esse, hoc est partes non nisi uno vinculo unoque spiritu salvas; & singulis licet invalidis, certe contra potentes undique vicinos minus firmis, universos tamen atq; idem volentes idem nolentes, & suis defendendis & terrendis omnium hostium conatibus sufficere. Enimvero hoc animo atq; hac sententia obtinente, brevi efflorescent ipsi etiam cineres patriæ, stabitque æternùm Germania, firmiùs longè quam Palladio suo Troja. Certe contraria opinio, quasi nimirum totius Corporis non sit habendo ratio, sed singulis suam rem agere satis sit. Germaniæ evertendæ est nata, etsi olim damnosa minus fuerit quam sit nunc, præ vicinorum tūc impotentia. Hæc vero sententia si omniū animis insideret, omnes etiam ad concordiam sese componerent mutuamque amicitiam: qua res quantumvis parvæ in sui formidinem solent crescere.

Onus eutem detumescentibus, remotaque affectuum nebula, forte & religionis negotium sese mitius haberet; quo tamen cujus certe obtentu, potissimùm nunc respublica in partes scinditur, aliturque dissidium nostrum internecinum Non enim est fortassis, quur vel

in

In tantis animorum fluctibus tranquillitatem omnem desperemus; si procul gratia proculq; odio partium judicia collocentur, nec superstitio fascinet oculos intellectus. Nam quur superstitioni non adscribamus Valentinianum illum inter nonnullos ob religionem animum, vincentem prope furores Iudaicorum zelotarum? Quemadmodum nempe his religio fuit,

vel monstrare vias eadem nisi sacra colenti,

vel beneficium accipere nisi à suis: ita videas & hodie in parte pietatis à nonnullis poni odium hostile in dissentientes, errorum verò nullam gratiam nec veniam ullã. Atq; Judæos quidẽ non rationali pietate, aut justa Mosaicæ legis observantia istam inhumanitatem induisse, partim exemplo proprio nos docuit Salvator à Samaritide fæmina non recusans & petere aquam & accipere, partim insigni parabola de Samaritani nonneminis beneficentia erga viatorẽ à Iudæã latronibus prope enecatũ. Sed & nostram inclementiam quis ausit amplius in officio Christiani cultus numerare, posteaquam & in inimicos extendendam benignitatem, & fide infirmum assumendum non ad altercationes disputationum, ex lege Evangelica intellexerit? *Servum Domini non oportet pugnare*, ait Paulus, *sed placidum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos, cum lenitate erudientem eos qui contrario animo sunt affecti, si quando det eis Deus forte resipiscentiam ad agnitionem veritatis.* At si tam mitem sese gerere pastorem decet, quei gregis fuerit latrare ac mordere? quei pietas fuerit quod in episcopo est impiũ? Idem tamen Apostolus hæreticum post unam alteramque admonitionem jubet vitandum, Ita est, sed qualem?

sane

ſane non alium quam eum quem quis noverit deploratæ ſalutis eſſe; inquit enim εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Nec tamen, vel ejus hominis omne fortaſſis vitandum conſortium fuerit, ſaltim non illud quod occaſionem queat objicere corrigendi. Longe ſane aliter & ipſe tractavit & tractare nos juſſit eos, qui ab hæreticis decepti ſpem adhuc relinquunt emendationis. Corinthii futuram corporum reviviſcentiam negabant: Galatæ Moſis legem fidei impio vinculo annectebant ut neceſſariam, in aliud plane εὐαγγέλιον traducti. Sed cum his agens Apoſtolus ipſa manſuetudo eſt. Monet, increpat, docet, ut fratres, ut ſanctos Dei; nihil certe hîc videas durum aut inhumanum. Imo maximus magiſter ipſe, eum qui Eccleſiam recuſat audire non alio quam publicani aut ethnici loco nobis vult eſſe; munera humanitatis non tollit, vel caritatis quem limitibus excludit; ut qui ipſemet cum publicanis & peccatoribus ederit biberitque, infirmorum ſanitati conſulens. Quin deſinamus ergô tandē atrocium contentionum. Ne utique odia noſtra plusquam Cadmea ſancto injunctæ pietatis titulo venditemus. Zelus iſte zelus amarus eſt, & carens ſcientiâ, illâ ſaltim, *quæ primum quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequens, plena miſericordia & fructuum bonorum, absque diſceptatione & minime ſimulata. Veritatem ſectemur, ſed adoleſcamus prorſus cum charitate.* Illa vero *iram cohibet, benigna eſt, non agit perperam, non inflatur, non agit indecore, non quærit quæ ſua ſunt, non exacerbatur, non cogitat malum, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Hac charitate dulcorandꝰ ſane eſt zelus noſter, *ne mendaces ſi-*

ces simus contra veritatem. Moderatio nostra innotescat omnibus. Non equidem disputabo hic, sitne partium aliqua hæreseos nomine infamanda, vel in quamnam earum meritò hoc congruat probrum: id certum arbitror, verum hæreticum non tam errore quam errandi pertinaciâ censendum esse, & posse interdum lethales sententias non pessimis ingeniis innasci, adeoque cum hæretica opinione nonnunquam catholicum animum consistere, planè ut agere iniquum quid etiam minimè iniquus potest. Quid nos movet vero, quur pejus de nobis invicem suspicemur, quàm de Arianis sanctissimus Massiliensium olim presbyter Salvianus? *Heretici sunt*, dicebat ille, *sed non scientes: denique apud nos sunt hæretici, apud se non sunt: nam intantum se catholicos esse judicant, ut nos ipsos titulo hæreticæ pravitatis infament. Quod ergo illi nobis sunt & hoc nos illis.* Paulo post subjungēs: *Errant ergo, sed bono animo errant, non odio sed affectu Dei, honorare se dominum atque amare credentes: quamvis non habeant rectam fidem, illi tamen hoc perfectam Dei æstimant caritatem; & qualiter pro hoc ipso falsæ opinionis errore in die judicii puniendi sunt nemo potest scire nisi judex. Interim iccirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat, quia videt eos etsi non recte credere affectu tamen piæ opinionis errare.* Quid est, dico, quur alteri alteris pejus audiamus? quur errorum detestatio duriorem de moribus nostris sententiam statuit? Sit tamen ita. Sit alterutra pars Arianis longe deterior, neutra tamen, quantum spero, superat Manichæorum blasphemam impietatem. Manichæi vero erant, quos vir sanctitate atque doctrina ad miraculum maximus Augustinus, in hæc est verba alloquutus: *illi*

sæviant

ſæviant in vos qui neſciunt quo cum labore verum inveniatur & quam difficile caveantur errores. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quam rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata pia mentis ſerenitate ſuperare. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſſint intueri ſolem ſuum. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt quibus gemitibus & ſuſpiriis fiat, ut ex quantulacunque parte poſſit intelligi Deus. Poſtremò illi in vos ſæviant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident. Ego autem ſævire in vos omnino non poſſum, quos, ſicut me ipſum illo tempore, ita nunc debeo ſuſtinere, & tanta patientia vobiscum agere, quanta mecum egerunt proximi mei cum in veſtro dogmate rabioſus & cæcus errarem. Magna ſcilicet vis eſt in utramque partem opinionis inolitæ, quæque ceu cum materno lacte immulſa eſt, ſi accedat cumprimis ſectæ ſtudium, morbus, Galeno etiam meo judice, quavis ſcabie inſanabilior: quo qui tenentur, ſi eidem credimus, cœci atque ſurdi reddi conſuevere. Origenis dictum eſt: εὐχερέστερό γε ἄνθρωπος τὰς περὶ ἄλλα συνηθείας, κἂν δυσαποσπάστως αὐτῶν ἔχῃ, καταλεῖψαι ἄν, ἢ τὰς περὶ τὰ δόγματα. *Facilius quis alia ſibi conſueta exuat, quantumvis illis affixus ſit, quam ea quæ dogmatum ſunt.* Quæ ſuperbia itaque fuerit, & fragilis noſtræ mortalitatis dedignatio, atrociter animadvertere in ingenii culpam, & humanitatis oblivіſci in peccato humanæ imbecillitatis? Non ego pravæ pervicaciæ ſum patronus, nec veniam peto vere hæretico homini, h. e. quem arrogantia aut nominis amor ſectam facit condere aut fovere, quique factionibus turbat publicam tranquillitatem. Nihil enim tam aſperum excogitari poſſe exiſtimo quo non ille aſperius mereatur. Ne ſceleris quidem

purum omnino dixerim, qui illi aures præbens in sectæ communionem prolabitur. Tantum ita animadverti in deceptos optaverim, ne non tam interitum illorum curare quam salutem videamur quæsivisse. Et in hos ergo animadvertatur, sed sine sævitia: & hi increpentur sed cum lenitate: moneantur sed fraterne; denique ita tractentur ut & ipsi intelligant nihil in sese nos habere odio præter hæreticam sententiam, quâ nihilominus de causa maxime nos doleamus illorum vicem.

Sed quo prolabor? Ego vero nihil aliud volo, Illustrissime Princeps, quam periculis in quibus patria versatur præsentissimis, omnes omnino quotquot sumus serio admoneri, ut animi divulsi & factionibus distracti omnibus modis reducantur ad concordiam & commune reipubl. studium: nihil vero esse, ne religionis quidem queis laboramus controversias, quur saltim à curis concordiæ & pacis civilis cogitationes nostras segregemus: quod enim hinc hostilia inter cives odia exerceantur, non tam pietatis lege fieri quàm inani quadam superstitione. Atque me quidem haud latet, quantum ab hac mansuetudine absint multorum mores; scio etiam id esse partium ingenium, ut altera indigne ferat aut metuat alterius quoq; benignitatem; cũ tamẽ & inimicis benefaciendum sit, nihil dubito, nolentibus etiam & invitis & repugnantibus modestiam, lenitatem, caritatemque tam severe nobis mandatam quasi obtrudendã esse. Certe hanc viam primæ & incorruptæ Ecclesiæ prudentiores ac meliores quiq; Patres contra segreges & errantes insistendam sibi censuerunt. Quale enim hominum genus erant Donatistæ? Arrogans, impium, hæreticum, in circumcellionibus suis etiam sævum ac crudele.

crudele. Hi verò ipsi erant, quos cum *fratrum* titulo fuisset dignatus, in hæc nectare quovis dulciora verba prorupit vir sanctitate eximius Optatus Milevitanus. *Ne quis dicat me inconsiderate eos fratres appellare, qui tales sunt, quamvis & illi negent, & omnibus notum sit quod nos odio habeant, & nolint se dici fratres nostros: tamen nos recedere à timore Dei non possumus, quos hortatur Spiritus S. per Esaiam prophetam dicens; vos qui timetis nomen domini audite nomen domini: si qui nos odio habent & execrantur, & nolunt se dici fratres nostros, vos tamen dicite iis, fratres nostri estis.* Ætate huic suppar Gregor. Nazianzi antistes longe piissimus dicebat: εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς ἂν ἀποδέχονται. Ante utrumque scripserat B. Cyprianus: *optare se & consulere pariter ac suadere, ut, si fieri potest, nemo de fratribus pereat, & consentientis populi corpus unũ gremio suo mater gaudens includat*: à fraternitatis vinculo ne erroribus infectos quidem excludens. Isthoc autem si fuerimus animo (possumus autem & debemus esse,) non concutietur respubl. enatis de religione disputationibus nostris, certè non ita ut nunc dissipabitur: imo fiet, ut affectuum purus mentis oculus clare perspiciat caligantem nunc vitio nostro veritatis solem, utque omnes id amplectentes quod vere καθολικὸν est, hoc est quod ubique quod semper quod ab omnibus est creditum, sopitis dissidiis *impacti simus eadem mente, & eadem sententia.* Nimirum veritatem cernere non potest oculus odii spisso glaucomate suffusus, utut illa clara sit & solem ipsum gestes manibus. Optimus demum magister lenis oratio est, irrepit quippe in animum latenter sua dulcedine, intimas mox ejus fibras expurgatura. Hieronymi aurea sententia est: *Qui modeste alloquitur proxi-*

mum, gratum accipit responsum, & quasi de uberibus in quibus lac quærebat butyrum exprimis: sed qui inepto verbo rixam & discordiam ex fraterno corde provocat, quasi necessaria ultramodum emulgens, sanguinem elicis. Et vero, ne desit exemplum, tali plane orationis genere, Arianos, Apollinaristas, Macedonianos, Sabellianos atque id genus alia hæreticorum portenta, vicisse & rursus Ecclesiæ Catholicæ corpori felicissime sese sociasse, ipsemet testis est ille quem à sanctitate paulo ante commendabamus, commendari autem numquam satis poterit, Nazianzenus Gregorius. Quidni vero audiamus ipsum loquentem, seu canentem potius lenis sermonis ingentem istam victoriam? Igitur quum varia sectarum nomina enumerasset, addidissetque, neminem adeo fuisse immobilem quin à sese flexus sit; subjungit statim aurea illa à doctissimo Abbate Iacobo Billio non minus eleganter de Græco versa;

Hos pertrahebat dogmatum ingens firmitas:
Flectebat illos ratio docendi *mea.*
Nec enim per odium, perq; contumeliam,
Studio at juvandi, verba promebam, dolens,
Non vulnus infligens: nec, ut quidam solent,
Animos in altum, prosperum ob tempus, ferens,
(Commune sceptrũ nam quid est, Verbo & Dei?)
Audaciaque inscitiam velans meam.
Hoc quippe scitum est, sepiæ ac proprium,
Nigrantem ab imo vomere succum pectore,
Ut tela fugias hostis in tenebris tui.
Sed voce blandâ commodâque utens, decet
Christi ut patronum, mente qui placidissimus
Miseratur agros, neminem & durus ferit.

Ex quo ſit illud, cedere ut laudem ferat,
Rurſumque multo pulchrius ſit vincere,
SVASV Tonanti quiſpiam aum acquiritur.

Quid vero, ſi & noſtro tempore iſthuc ſuccederet? Quid, ſi & in nobis dulcis ſermo iſtum fructum pariat? ne videlicet amplius & in nobis ſit Roboam ac Ierobeam, Iuda atq; Iſrael, Hieroſolyma ac Samaria; ſed intergerino pariete confracto, qui unius ſanguinis uniusque ſumus reipubl. etiam unius ſimus Chriſti, coaleſcentibus vulneribus quæ ejus corpori diſſidia noſtra inflixerunt, & reparata ejus tunica quam militaris furor olim ſcindere erubuit quidem, nos autem innumeras in partes diviſimus. Faxit hoc ſane ille qui & ipſemet caritas ac pax nuncupari voluit, caritatem item ac pacem ſymbolum ſuorum juſſit eſſe

Sed non eſt hujus loci de remediis diſſidentis Eccleſiæ ejusque pace diſſerere; etſi illa nihil publicé privatimque poſſit eſſe conducibilius atq; ad rempubl. erigendam magis neceſſarium, quippe quum anima quaſi reipublicæ ſit Eccleſia, adeoque non minus vere dici poſſit, rempubl. in eccleſia eſſe, quam vere id olim alio ſenſu negavit Optatus Milevitanus. Quod ſi autem tam felix fortuna hoc infeſto virtuti & paci ſeculo non ſit ſperanda terrarum orbi; aut noſtræ Germaniæ peccata non ferant ſtatum adeo beatum, utinam ſaltim fiat prius: ut ſi non amemus nos prout par erat, ſaltim minus nos invicem habeamus odio! Certe & ſic erimus felices ſatis, atque etſi non optimé atq; ex voto, tamen ſic ſatis bené componi iterum tot modis nunc divulſa reſpublica poterit; nemo profecto non deinceps execrabitur civilium bellorum faces etiam antequam ardeant.

VERUM

Verum frustra etiam de ordinanda republica quidquam salutare speres, quamdiu bello ad hunc modum ardet Germania, simulq; domi ac foris hostis ex hoste nascitur. Quid enim inter meram vim & scelera, quæ dudum leges omnes suam in potestatem traduxerunt, & jam radices reipubl. subruunt, cogitemus legum robur atque auctoritatem? Scilicet inter arma etiam aliàs justitia prolabitur, neq; nuper primum militia nostra cœpit corrumpi; inter civilia autem arma, qualia hactenus magnam partem fuere nostra, etiam moritur jus; militarem item *disciplinam* (ut ille ait) *in pace inexorabilem discordia civium resolvunt, paratu utrinque corruptoribus & perfidia impunita.* Eo autem usque illa redacta est, ut quæ flagrante ulterius bello supersit spes emendandi vix appareat, in omne fas ac nefas venalibus urbium nostrarum purgamentis. Igitur nihil etiam est quur vel dicamus de illo meliore statu quidquam, nisi pace ante facta caveatur ne ille nullus sit; penitusque sit persuasum animis illud Homeri,

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.
Absq; cognatu, injustus, & sine domo vagus ille est,
Qui delectatur bello civili difficili.

Tunc vero demum suus cum fructu legibus & optimis consiliis erit locus: tunc ordinari rectius respublica poterit: denique tunc & vulnera quibus hactenus laboravimus poterunt sanari, & ferale illud Ecclesiæ bellum, quo inprimis Dei indigna.

indignationem provocamus ſopiri forte poterit fraterna caritate. Cæterum iſthæc quomodo effici aut poſſint aut debeant, & arrogans ſim ſi me ſcire profitear, & ſi dicerem non ſim ferendus. Neque vero opus etiam eſt, ut præter ea quæ priſcis ſeculis in hujuſcemodi malis ſunt adhibita, novum aliquod nunc excogitemus. Eadem quippe ſemper fabula agitur humanarum rerum, tantum mutantur perſonæ: quæq; nunc nos, civitates ſemper multas afflixerunt, quarum aliæ ad optima conſilia, aliæ ad interitum iis ſunt redactæ. Spero autem nobis uſu eventurum, id quod arboribus qui cuneis divelluntur: ſcilicet ut illæ excuſſis cuneis magno impetu unoq; momento quaſi ad ſeſe redeunt, ita ad concordiam atq; unitatem redituros nos omnes, ubi rejecti fuerint qui nos ad libidinem ſuam diſtrahunt.

In quibus omnibus ſatis fortaſſis à conſiliis nobis eſſe poterunt antiqua prudentiæ civilis monumenta; ne denuo Bodinum aliquem cenſeat quis deſiderandum. Namq; ille ad ſcribendos ſuos de republ. libros compulſum ſe affirmat Galliæ calamitatibus, quas à civilis artis ignoratione velut ab errorum omnium fonte derivatas animadverterit. Sed etſi nos eadem imo majora tangant mala quam tunc Galliam affecerunt, non tamen vel Bodinum ipſum conſulere eſt neceſſum, imo niſi valde fallor habet vetuſtas conſiliarios Bodino ipſo non paulo prudentiores, certe accuratiores uberioreſque. Ne enim quid de Platone dicam, cujus de Republ. & Legibus libri neſcias in invidiam priorum temporum exſtent an vero potius in opprobrium tempeſtatis præſentis: Ariſtoteles profecto in nobili etiam illo opere quod habemus, non

tantum nihil eorum omiſit quæ ad integrum corpus Imperii faciunt, ſed & illa docuit quæ ad ſingulas Imperii partes requiruntur, quorum pleraque fruſtra quæſieris in Bodino. Neq; vero difficile fuerit fortasſis pronunciare, quæ reipubl. forma quam optime conveniat ingeniis Germanicis, ſi ſequare illa quæ ab hoc viro longe præclariſſime tertio libro diſſeruntur. Quem vero lateat quibus erroribus Reſpubl. Imperii in hunc locum pervenerit, aut quæ remedia ſint adhibenda, quocunq; tandem illa flectenda ſit, in Regiam ſc. aut Optimatum, aut Mixtam ex utraque gubernationem, cui animo penitus infixa hærent quæ ab ipſo de rerumpubl. converſionibus conſervationibusque diſputata ſunt? Tantum ſane abeſt plura de hiſce Bodinum habere, ut nec diligentiſſimus ille tyrannorum ex Hetruria doctor in ſuo quid argumento poſt Ariſtotelem contulerit. Quid, quod tametſi in tam varias δημοκρατίας, ἀριστοκρατίας, Principatus, Mixtoſq; ſtatus diviſa ſint Germaniæ membra, peræq; tamen omnia rationem conſervandæ reipubl. ex Ariſtotele poſſint capere, ex Bodino non item? In proclivi eſt ſane hujus periculum facere. Tacebo nunc, quam confuſe docuerit Bodinus, quamq; minus commode hiſtorias rerumpubl. ipſi Philoſophiæ civili miſcuerit, quæ ab Ariſtotele prudentiſſime ſunt ſejunctæ & ſuo loco traditæ. Neq; enim nunc contendere inter ſeſe viros hoſce animus eſt, quum & Oratione illa qua Ariſtotelem laudavimus jam tum ex parte id factum ſit, & aliàs forte diligentius ſimus præſtituri. Tantum nihil cauſſæ credimus eſſe, quur in hiſce noſtris ærumnis alium magnopere conſiliarium deſideremus quam Ariſtotelem. Quanquam haud parum in rem fuerit aliorum quoq; con-

sen-

ſenſum vidiſſe, & hiſtoriarum teſtimoniis penitus confirmari. Nam hiſtoria altera magiſtra civilis eſt vitæ, eſtq; in illa *hoc præcipue ſalubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illuſtri poſita intueri, ut inde tibi tuæq; reipublicæ quod imitere capias, inde fœdum inceptu fœdum exitu quod vites.* Minus tamen apta eſt magiſtra, minuſq; fida ipsâmet Civili Philoſophia, ex hiſtoriis uſuq; rerum magno judicio jam exædificata: quod hiſtorici affectibus obnoxium plærumq; judicium gerant ſerviantq; tempori, nec cujuslibet ſit certam regulam ex ſingularibus eventis ſtruere.

Hæ ſane me cauſæ impulerunt, *Princeps Illuſtriſſime* ut quũ ante biennium lectiſſimos aliquot Academiæ noſtræ juvenes Civilem prudentiam docere inſtituerem, non meopte Marte novum aliquid conſcribendum, nec aliquem tempeſtatis noſtræ auctorem ex thymelico recoctum ſumendum in manus, duxerim; ſed ſolius Ariſtotelis veſtigia ſumpſerim mihi calcanda. Aſt eo neceſſitas ſtatim impoſita mihi ſimul fuit; novam operis Ariſtotelici editionem procurandi, quod exempla deeſſent auditoribus; jacente paſſim hac prudentia, certe jacente in hoc argumento Ariſtotele, regnantibuſq; ejus loco, ut fieri ſolet, aliis de trivio & umbra hominibus. Atq; illa quidem opera tunc ad metam eſt perducta: manſit tamen interea temporis liber ἀκέφαλος, quod typographus exſpectaret promiſſum abs me de Civili Prudentia tractatum operis fronti præfigendum, me vero tot inter rerum omnium diſcrimina & perpetuas de fortunæ ſumma ancipites curas, tædium caperet ſtudiorum à vitæ genere tam longe diſſidentium. Nunc tamen, neſcio quî, ad telam iſtam pertexendam importunis flagitationibus iterum adigi me ſum paſſus, quanquam argumento alio aſſumpto. Namque illud quidem de Vniverſa Civili Prudentia in tempora

meliora malui rejicere: in ejus tamen vicem fortassis haud male nunc succedit nova in Aristotelis politica Introductio.

Non latet vero me, quam tenuis sit ille labor, quamve exiguum pretium operæ fecerim, atque adeo quam indigna hæc mea sint quæ in conspectum prodeant & magni &, quod caput est, longo rerum usu multaque doctrina prudentissimi Principis, qualem T. Celsit, cum prædicant pariter omnes tum admirantur. Nisi tamen omnis fallor habeo ego caussas non leves, quur & Aristotelem ipsum & meam simul opellam non tantum Illustri debeam aliquo loco offerre, sed etiam quur nulli alii quam T. Celsitudini debeam. Eo scilicet redacta est hodie Civilis Prudentiã, ut vix pauci faciem ejus amplius noscant, plæriq; nescio quid non ejus loco venerentur. Dum enim alii juris philosophiam, alii judiciariam quandam artem, alii reipubl. nostræ notitiam, alii versipellem astutiam & artes Sinonias, nonnulli ad ultimum quamvis sine discrimine prudentiam isthoc titulo venditent in vulgus; effectum hinc est, ut quid demum vera civilis philosophia sit præ tot mangoniis intelligere per sit difficile. Quod si aliquibus porro liqueat nihil non horum falso sic usurpari, esseq; verum Politicum illum demum, qui omnium omnino civilium societatum naturam, affectus, mutationes ac remedia callens, aliquam quidem civitatem, quæ beatissimæ vitæ compos fieri potest, opibus firmam, copiis locupletem, gloria amplam, virtute honestam reddit, reliquas vero ita moderatur ut etsi non optimam minus tamen malam vitam queant agere (à quo studio longe profecto absunt omnes adulterinæ illæ politicæ artes) illi tamen magnam partem non minus exitiabili errore sibi aliisque persuadent, totum hoc aut disci non posse sed esse fortunæ donum, aut tanti non esse cui horam impendas

modo

modo non ignores alia ista: levi quippe rerum usu isthæc comparari posse ab hominibus non omnino bliteis. Quas opiniones maxime quidem vulgares hodie esse, res sane docet: siquidem ad honores maximos ascendere imo rapi videas, qui ne fumum quidem veræ Civilis prudentiæ eminus unquam conspexerunt, sed tantum genere, vel divitiis, vel illis aliis artibus, (ut taceam inhonestos emergendi modos) sese commendant. Quanquam & hoc res doceat; longe majore id cum reipubl. damno conjunctum esse, quam si quis, ut dicitur, figulinam in dolio discat, vel medicinæ experimenta faciat per mortes hominum, cujus tamen non nisi in Care faciundum periculum vetus parœmia occinebat. Verissime enim Euthydemo Socrates, εὔηθες ἔφη εἶναι τὸ οἴεσθαι, τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίγνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προεστάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ ταὐτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις; *Stultum esse, inquit, arbitrari, non posse quem præstare in vilissimis artibus, ni idoneos sit magistros nactus; gubernandæ vero civitatis notitiam sponte sua & ultro hominibus obvenire.* Cæterum hanc vulgi væsaniam, & si qui alii de Civili Philosophia ejus sunt errores, non est nunc meum vel acri oratione perstringere vel melioribus rationibus confutare: quia jam olim non à Socrate tantum sed & Platone ac Aristotele illud sit multis actum, & ad illam operam pertineat, qua Civilis Philosophiæ in universum est natura explicanda. At quum adeo inique sit hodie cum longe præclarissima regiaq; isthac doctrina comparatum, nec alia tamen spes major post Deum afflictæ reipubl. Germanicæ affulgeat, quam si vel Reges Principesq; rite philosophentur, vel veri Civiles Philosophi ad clavum civitatis sedeant: nemo sane dubitaverit, advocandum omnino auxilium cum aliorum Illustrium virorum tum

T. inprimis Celsitudinis, quo illi doctrinæ suus honos ac quem occupare debebat locum restituatur. Neq; vero temere aut virtutis aut doctrinæ studium plebi persuadeas, nisi accedente Regum Principumque exemplo atq; auctoritate: neq; in nostri temporis semideis illis & aureo isthoc genere est ullus, qui Tua Celsitudine rectius intelligat, non *quid distent æra lupinis*, sed quantum à vera Civili Philosophia absint illi plebeji fuci, qui citius πολιτικοὺς se factos opinantur quam coquantur asparagi, certe non minus cito hodie nascuntur aut frequenter quam muscæ quando, ut ille ait, caletur maxime.

Præterquam enim quod regiam plane indolem natura rerum T. Celsitini tribuisset, accessit in juventute institutio genere digna, uti non tàm disceres τὰ κόμψ' ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ: qualia se doceri volebat ille apud Euripidem. Consilio scilicet isthac in re usa cum aliorum tum inprimis Joannis Caselii: quem dubium est Socratemne rectius an Chironem Saxonicum appellaveris. Fuit enim in eo viro plane Socraticum quid: certe ille in paucis primus hisce in Germaniæ oris veræ πολιτικῆς naturam recte animo concepit, primus etiam docuit. Illo itaq; magistro non mirum sane est, si T. Celsitudo seorsim à vulgo cœperit hac de doctrina multoque sublimius sentire. Confirmaverunt eandem mentem multæ illæ & diuturnæ peregrinationes per Europæ nobilissimas provincias, inprimis omnia septentrionis regna, raro exemplo institutæ. Quo nomine magnum illum longeque callidissimum Vlyssem olim prædicavit Poëta incomparabilis Homerus: nam quum sapientiæ exemplar & canonem quasi vellet exhibere, Musam sibi dicere rogat virum qui πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω. Jam vero nec domum reversam aliæ magis curæ habuerunt Celsitudi-

tudinem Tuam quam illæ civiles, & sacræ. Adeo ut & calamo sumpto de Principatu recte moderando per otium non dubitaveris commentarium scribere, mirifice ab omnibus commendatum quibus illum inspiciendi facultas fuit. Igitur si T. Celsitudo non queat exemplo atq; auctoritate sua ad meliorem mentem revocare vulgi studia, & suam iterum dignitatem veræ ac non fucatæ illi Civili Sapientiæ restituere, actum profecto de illa est, simulq; actum etiam de republica, ut quæ nexu indissolubili cohæreant. Sed T. Celsitud. annitente non forte sive de hac, sive de illa, sive de utraq; desperandum est. Ego certe haud aliud majus præsidium novi. Vt gravissime peccarem, si in procul remotis patrocinium Aristotelicæ huic prudentiæ quærerem, qui domi habeam in Cels. T. & optimum longe & forte in paucis unum. Ita loquor, quod quum hæreditate Academia hæc Julia ad T. etiam Celsitud. pervenerit, neque dubitaverit illa primo inter agnatos loco anno superiore Rectorem nostrum agere; domesticum omnino arbitrer esse quod malo urgente numquam non est præsens. Ea sane fiducia offero nunc T. Celsitudini Aristotelem meum & quæ adjeci. Etsi enim meus hoc in libro tenuis admodum sit ac vilis labor: quod tamen aliunde patronum Sapientiæ Aristotelicæ non debuerim arcessere, meæ me tenuitati veniam facile impetraturum existimo. Neq; enim aliud mea hac inscriptione ago quam Philosophiæ illius longe nobilissimæ negotium. Quod ut agam, non solum veritatis studio cui sacramentum dedi, sed & cumprimis amore Germanicæ rei h.e. communis patriæ compellor. Namque non possum dissimulare in ea me sententia esse: potissimum malorum nostrorum remedium in Prudentia Civili esse collocatum, mul-

tum-

tumque adeo illos falli qui numquam magis præsens divinum auxilium sibi spondent, quam cum per imprudentiam cuncta in præcipiti sunt collocata, tantummodo aliquem exspectantes semper quasi ex machina Deum. Nec vero alia caussa quam ipso illo amore publici boni impulsus longiore nunc Cels. Tuam sermone distuli. Enimvero si tibi probatum illum insuper intellexero: non ego aliorum judicia aut exquiram aut extimescam; satis certus videlicet ejus testimonio quem, & eruditio & longus rerum usus & illa extra partes posita vivendi ratio non potuerunt non efficere perspicacissimum. Incredibile enim est, quantum ad rectum de republ. judicium valeat, medium esse & neutrius partis. Scilicet quod T. Pomponium Atticum existimasse refert Cornelius Nepos; *eos qui se civilibus fluctibus dedissent, non magis in potestate sua esse, quam qui maritimis jactarentur*; id profecto vero verius esse optima rerum magistra, experientia, inquam, hujus quoque tempestatis plus quam satis est intelligere. Vale Celsissime Princeps bono publico, ac conatibus fave, Quo pernoscam, ecquid spei sit reliquum, quæque paro de statu reipubl. Germanicæ omniumque illius mutationum caussis ac remediis, edendane aliquando sint an in herba, quod ajunt, opprimenda. Ex Acad. Julia cIɔ Iɔ c. XXXVII. Kal. Majis.

IN-

INDEX
AVTORVM, ET MONVMENTORVM, QVIBVS IN HOC OPERE AVTOR EST VSVS.

INDEX AVTORVM.

INDEX RERUM.

OPERIS DE FINIBUS IMPERII GERMANICI, CHARACTERE ROMANO CAPUT, ZIFRA, PAGINA INDICANTUR.

Aaaaaa

 quam

rero

 Regem

 Frisi-

 rum

Alber-

Godfri-

Gundr-

INDEX RERUM.

Lotha-

Hollan-

Cæremo-

Orien-

Parma

Sara

Tullum

Vero-

FINIS.

